

॥ हरिः ॐ ॥

अवनमंथनं.

स पाठको .

श्री हेमंतकुमार शुक्लार्थ नीलकंठ
श्री नंदलाल लोगीलाल शाह

प्राप्तिस्थान

महाजन पुक डीपो

माधीराज, से-टूल जेकनी प्पानुमा,
अमदावाद. १. (इ.स. ४०३१)

પ્રકાશક:—

મહાજન પબ્લીશીંગ હાઉસની વતી
શ્રી ચીમનલાલ માણેકલાલ શાહ,
ગાંધીરોડ, સેન્ટ્રલ બેંકની બાજુમાં,
અમદાવાદ. ૧. (ફોન. ૪૦૩૧)

કિંમત

રૂ-૧૨-૦

આવૃત્તિ પહેલી

પ્રત ૧૨૫૦

મુદ્રક:—

મણિલાલ ડગનલાલ શાહ
નવપ્રભાત પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ
વીક્ટોરિયા રોડ : અમદાવાદ

હરિ : ડૉ

તા. ૨૬-૭-૪૩

(શિખરિણી)

તને માડી દેયે વળગી વળગી પ્રેમ કરવો,
જઈ વારી વારી, ખસ સમજું તે કર્મ અદકું;
વિના જોયા દેયે પણ પછુ મને શાંતિ ન વળે,
મને માડી તારા વગર કળ તે ક્યાંય ન પડે.

(શિખરિણી મહાકાન્તા)

અહા ! શો માનું હું મન-હૃદયથી લાવ-આભાર તારો !
મને મૂકાવ્યું તેં મન-હૃદયથી અંખરું-મૂરવાનું;
સુવાડીને અંકે અમી તુજ કરે પાઈ પાઈ નવાજ્યો,
જનાવી શો તારો, મુજ પતિતને આશરો પૂર્ણ દીધો.
થતાં કાંઈ, જાવે જનની-ચરણે મૂકતાં મૂકતાં તે
-ઉસાડી દે જેવું રહ્યું સચું જહું આપમેળે કૃપાએ
-મને તારામાં તેં રસખસ કરી શો ઉઝાળ્યાં કયોં મા !
પ્રસસ્તી થી ગાઉં ! મુજ મહિં ખરે એવી તાકાત ક્યાં મા !
તને વારે વારે મુજ મળ અને મૂંઝવી માડી જેવો
બગાડીને ગંદી મલિન કરતો ! તોય તેં પ્રેમ રાખ્યો;
બીનામાંથી સૂકે લઈ લઈ મને તેં સુવાડ્યાં કયોં, મા !
કૃપા એવી માડી તુજ, મુજ પરે શી હતી ! તો જીવ્યો, મા !
હવાં બોલાવે કે નહિ પણ છતાં માડી તું પાસ લાગે,
મને સંભાળે છે પણ પળ હૃદે લાન એવું જિયું છે !
નથી મારાથી મા ! કહિંય અળગી; કાળજી સર્વ રાખે,
હવે તારી સાથે તુજ શિશુ સદા બેસવું માત્ર વાંછે.
મને તારી સાથે રમત રમતાં જીજ્ઞે કાંઈ દેયે,
અને એ લાવે મા ! ગરક બનતાં તું મહીં રંગ વ્યાપે;
ઉઝાળો મસ્તીનો ઊર મદલગોં શો ચંદે રોમ રોમે !
મૂલું તારામાં ત્યાં મુજ જીવનનું સર્વ અસ્તિત્વ રહેજે.

પ્રાકૃ-કથન

વિદ્યાનો સિદ્ધ-અને અનુભવનું મિંદુ સમતુલામાં પ્રવેશનાં, અનુભવમિંદુના પદ્ધતિને વજનપૂર્ણ નિદાનવાને સુઅવસર સાંપડશે. વળુદરે તેના વજનમાં શક્તિ દર્શાશે.

સિદ્ધાન્તો-સાધનો-શબ્દમાં વિચાર રીતે વળુંવાય. જીવનના દાળમાં ઉતારવા તે શ્વેતરનાથી જાંઘીના પ્રત્યેક કર્તવ્યમાં વણી લેવાના એ કાર્યમાં સૌકર્ય, ૩ સિદ્ધાન્તોના પગમથ ૪ માત્રથી, ૬ સાધનોના પ્રયોગ માત્રથી શક્ય ન બને.

પ્રત્યેક પ્રશ્નો ઉકેલ, પરીક્ષણ કક્ષામાં પોતાની જાનને મૂકી, તેની-તે સિદ્ધાન્તોની-જીવનસંબંધિ ૧ શી છે તે દર્શાવી, એક રસસંચયથીય મધુકરની માધુકરી વૃત્તિએ નિત્ય નિત્ય પરિશીલન શીલથી નિજ નિઃકપટ અનુભવને સમષ્ટિ સામે મૂકી જવું, એ જીવન્ત સિદ્ધિ છે.

વ્યક્તિ વ્યક્તિ અસંયમ-અતિસંયમ, અનાહાર-અત્યાહાર આદિ એકતર ૭ પક્ષમાં પ્રવેશી શકે છે, પરંતુ માલમિક બૂમિકામાં વસી મિનાહાર, મિનવિહાર સ્થિતિને સંપાદિત ન કરી શકે.

એ યોગને સાધવા પ્રયત્નશીલ, કેવલ તેની સામગ્રીને રપથેતા વાહ-મયથી કૃતકૃત્ય નહિ બને તે વિપુલતમ સિદ્ધિ નહિ સંપાદન કરી શકે; ત્યારે:—

તે જ રીતે વિદ્યાનો અત્યંત સંમદ કરી ચૂકેય પણ તેને વ્યવહારના પ્રશ્નોને ઉકેલવામાં, ઉપયુક્ત ૮ કરવામાં, સજાના ઓછી મેળવી શકે છે. ત્યાં જીવનના અટપટા પ્રશ્નોને દવ કરવાની કઠિનાઈએ ઊભી થાય છે; ત્યારે:—

૧. પ્રાકૃ-આરૂઢ ૨. વ ગુહ=વાસ્તવિકતા ૩ સૌકર્ય=સરળતા

૪. પગમથ=સ્મૃતિ ૫. પરીક્ષણ=પરીક્ષાકરવા યોગ્ય ૬. જીવનસંબંધિ=જીવન સાધનો સંબંધ ૭. એકતર=એકાથી એક ૮. ઉપયુક્ત=ઉપયોગ

એકાદ અનુભવખિંદુ મળતાં તાત્કાલિક અસર થાય છે. તત્ત્વ-વિચારોને; જ્ઞાનસંકલિને, વિદ્યાવૈભવને વસવાનું સ્થાન શુદ્ધિ છે. માનવની તે હોઈ તેમાં ધૈર્યધનનો સમાવેશ અલ્પ માપમાં હોય છે.

જ્યનના પ્રસંગોની સામે સામનો કરવામાં તે ઉપકારક અવસ્થા થાય—જે શુદ્ધિ શુદ્ધિના સ્વરૂપમાં રહી શકે. શુદ્ધિનું સાચું સ્વરૂપ નિશ્ચયાત્મક વૃત્તિ.

કોઈ પણ પૂર્વગ્રહ કરી જેઠેવી પરિસ્થિતિને પક્ષટવી, એ ભગીરથ કાર્યમાં સામગ્રી ક્ષીણજન્ય બને છે.

કોઈ તપસ્વી તપોબ્રત, અનુભવજન્ય ને પ્રેમજન્યની ત્રિવેણીનો સંગમ સાધી અનુભવનાં ખિંદુઓ જે આપ્યાં કરે તો આત્માસનના સિંધુઓ તેમાંથી નીપજશે.

વ્યયાનાં નિવારણ, આપત્તિનાં વારણ કેવલ તેના સહજ સમતાયુક્ત ઉપભોગથી ને મૌનાવલંબનથી જ છે. કર્મના પરિપાકોનાં પરિવર્તન શક્ય નથી. તેનો ક્ષય તેના ફલોપભોગથી.

તે સહનશીલતાના કાવમાં સાક્ષાત્ અવલંબનની આવશ્યકતા. તેના પરોક્ષ-અપરોક્ષ સહકારે સંસ્કાર ને સહિષ્ણુતા પ્રવાહની માફક મળ્યા જ કરે.

જે પ્રવાહ સરિનાના સંકલિ સમો સ્વચ્છ-પક્ષપાત વિનાનો, મધુર શ્વિકર વાદ્યમયમાં, મનોહર તત્ત્વ-દિશામાં લઈ જનારો, મંગલ-કર-પરિણામ હિતાવહ, શીતલ સ્નેહ-રસ પ્રચુર, એ પંચધીસપૂર્ણ હોય તો લક્ષ્ય સિદ્ધ કરી શકાય.

અપરોક્ષ સહવાસ કરતાંય પરોક્ષ સહવાસ એ વધુ અસરકારક નીવડે છે. છિદ્રાન્વેષણ, મન-મલિકાનો સહજ સ્વભાવ છે. શબ્દદેહમાં વધુ સુવાસ છે, તેને કદી કરમાવાની કે લાવણ્ય-માધુર્યને તેમાંથી ઓસરી જવાની સંભાવના નથી.

૬ વર્તીશું એમ જો, તો તો પછી શી વાર મૃત્યુને ?

તે અનેક વિગ્રહ^૧ લઈ શકે છે ને દુરાગ્રહમાંથી છોડવી શકે છે. શબ્દસ્વરૂપે સર્વના સમીપમાં પહોંચી જવું અને અન્તઃશુદ્ધિસંરક્ષણ સાથે અન્ય અન્તઃશુદ્ધિ સાધવી એ અદારવિગ્રહની વિજય-સિદ્ધિ છે.

ચિરંતન કાલથી તે પરમ ભાગવત તત્ત્વોએ તત્ત્વોના તાત્પર્યને પોતાના અનુભવરૂપે અધ્યુ^૨ છે. તેમના અનુષ્ઠાન અનુભવમાંથી કંઈક શુભ-રત્નો લાખ્યાં છે, ને તે રત્નોમાંથી માનવ સુખ-સમ્પન્ન બન્યો છે.

પુષ્ટિપ્રેમના- વશપ્રેમના મહાપુરુષ હરિરાયજીના શિક્ષાપત્રો એક સૂત્રાત્મક ભાષામાં સમગ્રદાય સર્વેએ અર્પી જાય.

શ્રી સ્વામીનારાયણ સમગ્રદાયની શિક્ષાપત્રી માનવ જનવાની ચાવી ખતાવી જાય.

અનુભવવતુ એ એક જ બિંદુ છંદુ જેટલી ચીતલતા ને સિંધુ સમાન એશ્વર્ય-સુખ અર્પે છે.

મહાનુભાવોની રજા અને સમજ ધીરજાધનનાં દાન કરી સ્વરૂપ-ભાન કરાવે છે.

આવા જ પ્રકારના આ એક 'જીવનમંથન' ગ્રંથની લક્ષણો તેના અધ્યાસીને આત્મત્રાણ^૨ સમી નીવડશે.

ગ્રંથના સ્વામીમાં સ્વામીત્વભાવના નથી; સમત્વભાવના છે. એ ભાવનાથી કરતારીશ્રીની પ્રકૃતિએ એ સુખ રહેલું વધુ પસંદ કરે છે.

રત્નાકર જેમ રત્નો સંતાડે છે તેમ તેમ તેમાં સંશોધન વધુ થાય છે. સાધુતા ને શાંતિ અગ્રાકટખમાં વધુ નીપજતી હશે, કે સચવાતી હશે !

આ ગ્રન્થને સ્પર્શતી પ્રસ્તાવના લખવાનો અવસર મને સાંપડ્યો; અને તે નિમિત્તે મને સાધુતાની માધુરી નીરખવાની ને આખવાની તક મળી.

કુસુમની કળી અંદર અગણિત ગંધને ભરીને ખેડેલી હોય છે. તેનો વિકાસ અભિતઃ^૧ પરિમલ પ્રસરાવશે. આ કળીમાંથી એવું જ તેના રસલિપ્તને^૨ મળશે.

અતઃશૈત્ય^૩ તો એ સાધુ-મહાનુભાવોથી મેળવી શકાય છે.

સુશીતલં ચન્દનમમ્બુસંગાત્
વાયુર્જલાદ્વારનિલપ્રસંગાત્ ।
ચન્દ્રોઽપિ રાક્ષાનિશયા વિયોગિનાં
સ્વભાવતઃ શીતલ યથ સાધુઃ ॥

(ભાવાર્થ:—ચંદન પાણીના સગથી શીતળ અને છે વાયુ પાણીથી અને જલથી લિલ્લપેલા અનિલના સગથી શીતલ અને છે; ચંદ્ર પણ પૂર્ણિ-માની રાત્રિના અભાવે શીતલ હોતો નથી; માત્ર સાધુ જ સ્વભાવથી સદૃજ શીતલ હોય છે.)

તા. ૨૩-૧-૫૬
સોમવાર

કૃષ્ણશંકર શાસ્ત્રી

૧. અભિતઃ = આસપાસમા ૨. રસલિપ્તને = રસાકાશીને ૩. અતઃશૈત્ય = અતરિક્ષે શીતળતા

લેખકના બે બોલ

જીવનમાં મળતી જતી પરિસ્થિતિ ને સંજોગો—જે ધેર પર તેવું લક્ષ્યબિંદુ એકાગ્ર અને કેન્દ્રિત, જીવતુંબગતું, એકધારુ રહ્યાં કરતું હોય તો—આપણને વેધક ને પ્રેરણાત્મક જીવનદષ્ટિ પ્રેરાવતા રહે છે. જીવન જેમ સમગ્ર, સળંગ, એકપણે હોય છે, પરંતુ તેમ તેવું દૃષ્ટિબિંદુ જીવનમાં જીવનથી આપણે રાખી શકતા હોતા નથી આની પડેવા સંજોગને તે કાળ પૂરતા જીવનના એક નિશ્ચિન્ન ટુકડા તરીકે લેખીને આપણે વર્તતા હોઈએ છીએ, તેથી તેના જીવનના વર્તનમાં સળંગતા ને સમગ્રતા પ્રગટતા નથી, ને તે કારણે સમગ્ર જીવનના મૂળભાવનું સાતત્ય કદી કર્મમાં પ્રકટતું જ નથી સમગ્રતા, સળંગતા સામાન્ય જીવાત્માને જીવનમાં ખ્યાલમાં પ્રગટવા શક્ય નથી હોતા. જીવનમાં જીવનના ખોયની ભાવના જાણમુખીના જેવી ધગધગતી જ્યારે જીવનતપણે પ્રગ્ની જાતી હોય છે, ત્યારે જ ધેર પરત્વેની ભાવના પ્રમાણે વર્તન પ્રત્યેક ચતા જતા કર્મમાં પ્રગ્ની શકે છે, અને એવો માનની સળંગ રહી શકે છે જે જીવાત્મા પોષણ સળંગ રહેતો હોય છે, એવો પછી કઈ રીતે કર્મથી વિમુખ બની શકે? એવો જીવાત્મા તો જે કઈ મળે છે એને ખોયની ભાવનાના ત્રાજવાથી તોની તોળીને તેવી ભાવનાને જીવનતપણે પ્રકટાવવાને અને તેને પોષણ આપવાને જ ફતી કૃપાથી જીવતો રહ્યા કરતો હોય છે, એવો જીવ કરાથી વિમુખ નથી બની શકતો.

સાધનામય જીવન એ જ સાચું જીવન છે સાધનાથી જીવનમાં જીવનના સહસ્ર નયન ખુલતા હોય છે જીવનમાં અનેક પાસાના એને દર્શન ખુલતા જતા હોય છે જીવનના સહસ્રમુખી નારાયણનાં તે દર્શન કરતો રહે છે ને જીવનના સર્વ પાસાને તે સાદર ને સદ્ભાવથી નીરખે છે જીવનના અનેક ક્ષેત્ર પરત્વેની સદ્ભાવનાની સાથે તે તો

સુમેળ સાધતો રહે છે. જીવનની સર્વ પ્રકારની રચનાત્મક પ્રવૃત્તિમાં તે સમાધાન મેળવતો રહે છે; એને કશા સાથે વિરોધ નથી. એ તો જેની તેની સાથે સમરસ થતો રહે છે; ને એ જ છે એના જીવનનું સાચું રહસ્ય. એને કશાથીય પછીથી અલગ થવાપણું કેમ હોઈ શકે ?

ઘવાના જીવનમાં ગુણ ખીલે છે ને એની શક્તિ પણ સદગતપણે પ્રકટીને પ્રવર્તે છે; પરંતુ તેમાંય તે આપમેળે નિર્મમત્વથી, નિરાસક્ત-ભાવે તરતો રહે છે. જીવનનું ધ્યેય જીવનના કોઈ એક જ પાસામાં સમાઈ જતું નથી હોતું. તે તો પ્રથમ એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થતું થતું એની પરાકાષ્ટાએ પહોંચી પહોંચી, પછી તો તે વિસ્તાર પામતું પામતું જીવનના સર્વ પાસાંને સ્પર્શતું હોય છે. તેથી તે જેમ એકમાં છે તેમ અનેકમાં પણ હોય છે.

જીવનનો સાધક તો જ્યાં ત્યાંથી સફલાવનાની પિછાણ ને કદર કર્યા વિના રહી શકતો નથી. જેનું તેનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન તે યથાભાવે કરતો રહે છે. કોઈ પણ સફપ્રવૃત્તિના હાર્દને તે અનુભવ્યા વિના રહી શકતો નથી, તેથી તે જીવનની સકળ સફપ્રવૃત્તિના મૂળમાં છે. જીવનના સાધકની ભાવના કંઈ વેરવિખેરપણે પડેલી નથી હોતી. તે તો જેમ એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત હોય છે તેમ તે પાછી સર્વતોમુખી થવાને પણ એકધારી મંડ્યા કરતી રહે છે. સાધકના જીવનની દૃષ્ટિને એકમાં એકાગ્ર કેન્દ્રિતપણે થવાવાનું જે પ્રગટે છે તે તો વિસ્તાર પામવાપણાની દશાને પામવા દાજે; તેથી તેનું એકમાં જે પુરાઈ રહેવાપણું એક કાળ પૂરતું બન્યાં કરતું હોય છે તે તો જ્વાળામુખીની જેમ બહાર ફૂટી નીકળતાં પહેલાં તેના અંદરના જ્વાળામાં ધણુ સમય પહેલાંથી બહાર ફાટવાની ક્રિયાપ્રક્રિયા સતત ચાલી રહેલી હોય છે, તેના જેવી તેની આ પૂર્વ તૈયારી છે. આવા પ્રકારની પૂર્વ તૈયારીરૂપ સાધકનું સાધનામાં એકાગ્ર કેન્દ્રિત થતું જતું જીવન હોય છે. તેથી તે સમાજથી અટૂલો ને એકલો પડી ગયેલો છે એમ માનવું તે યોગ્ય નથી. કોઈકે વેદા-

નિક જેમ પેતાની શોધના પ્રયોગના મનનચિંતનમાં એકાગ્ર રહ્યાં દરતો હોય છે ને તેવા એકાગ્ર મનનના કાળના તબક્કા પૂરતી ખીજ બધા પ્રકારના જીવન પરત્વે એની દૃષ્ટિ વળતી નથી હોતી તેમ સાધકનું પણ થવું હોય છે.

જેણે જેણે કંઈક કેળવ્યું છે તેણે તે મેળવવાના પ્રયત્નમાં એકાગ્ર ને કેંદ્રિત થયા વિના આસવાનું નથી. જેણે જે જે પ્રવૃત્તિ જીવનધેયને વિકસાવવાને હાથમાં લીધી હોય છે, તેમાં તેણે એકાગ્ર ને કેંદ્રિત થવું જ પડે છે. આ હકીકત જીવનનાં સર્વ ક્ષેત્રોને લાગુ પડે છે. લઘાઈનાં જોધને જીવન ને ધનમનનું રાખવા તે ગાળામાં સમગ્ર પ્રભાવી દૃષ્ટિને જેમ એકાગ્ર, કેંદ્રિત ને તત્પરતાવાળી રાખવામાં આવે છે ને તે કાળ પૂરતું જેમ ખીજ કશા પરત્વે ઝાઝું મહત્ત્વ અપાતું નથી—એક માત્ર લઘાઈમાં ટકી રહેવા ને જીતવા પરત્વેની પ્રવૃત્તિને જ જેમ મહત્ત્વ અપાયાં કરાય છે,—તેમ જીવનમાં સાધના પરત્વેના વલણને સમજવાનું હોય છે.

જીવનના રાગદ્વેષાદિક પ્રકૃતિનાં વલણોથી—તે તે પ્રકૃતતાં—દોરવાઈ ન જતા શાંતિ, સમતા, નદરથતા કેળવવાને જાગૃતિપૂર્વક મથ્યાં કરવું; ને જીવન પરત્વેના સકળ વર્તનભાવમાં સત્ય શુણ્ણને પ્રગટાવવાને એક-ધારું જ્ઞાનપૂર્વક મથવું,—એને શું ‘કર્મ’ નહીં મણાય કે? ને તેવું કર્મ પણ શ્રીમદ્બ્રહ્મસૂત્રે ચર્ચા કરે, પ્રશુભાવે ચર્ચા કરે, ને તે જ્ઞાન-ભક્તિપૂર્વક શ્રીભગવાનના ચરણકમળે સતત સમર્પણ ચર્ચા કરે;—આ બધું કંઈ જેવું તેવું કર્મ નથી. સાધનામય જીવનનું કર્મ સંસારના કર્મથી નિરાળું છે. સાધનામય જીવનના સાધક પરત્વેના સંસારના વિચારકો ને વિવેચકોના ટીકાચુકત પ્રહારોને જીવનના સાધકે સમભાવે નીરખી નીરખી પોતે પોતામાં વધારે પ્રમાણિકપણે નિરંતર એક જ ભાવમાં પ્રવર્તવાનું ક્યો કરે તે જ મોખ્ય છે.

આપક પ્રકારની જાગૃતિ, સાવધાની, સાવચેતી સાધકને પ્રકટાવના આ કાગળો લખાયેલા છે.

સંપાદકોનું નિવેદન

આ પુસ્તકમાંના પત્રો અમુક વ્યક્તિઓ ઉપરના હોઈ, તેમની તેમની ક્ષા, શ્રિ, અને સ્વભાવને અનુકૂળિને તે લખાયા છે. તેથી સાધનાના વિષયમાં તેટલા પૂરતો જ પ્રકાશ આમાં પાડવામાં આવ્યો છે. આધ્યાત્મિક વિષયના સર્વ પાસાનો તેમ જ સર્વ દેશનો નિર્દેશ આમાં નથી, એટલું ધ્યાનમાં રાખવાની વાચકને વિનંતી છે.

પૂજ્ય શ્રી કૃષ્ણશંકર શાસ્ત્રીજીએ તેમના સતત કામના દબાણ-માંથી પણ ભાવપૂર્વક સમય કાઢીને આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખી આપી છે, તે કાળે અમે તેમનો હૃદયથી ધણો આભાર માનીએ છીએ. કહેવાતા અને ગણાતા શિક્ષિત વર્ગમાં આર્યસંસ્કૃતિની સંસ્કાર-ભાવનાને પોષક ને પ્રેરક એવા શ્રીમદ્ભાગવત, રામાયણ આદિ ગ્રંથ પરત્વે આદર-પ્રેમની ભાવના પ્રકટાવવામાં શ્રીપ્રભુકૃપાથી તેઓ યશસ્વી નીચડતા જાય છે; ને એ ગ્રંથો જીવનવિકાસમાં કેવો મોટો ફાળો આપી શકે તેમ છે એની યોગ્ય મૂલ્યાંકનની દૃષ્ટિ, તે રીતે ને તે ભાવે, સમાજને તેઓશ્રી પ્રેરી રહેલા છે, તે આપણું સદ્ભાગ્ય છે. સોનું ને સુગંધ એકઠાં મળ્યાની જેમ તેમની સંજ્ઞનતા ને નમ્રતા અનુભવે એાર ખીલી તેની યોગ્યતામાં પરખાતાં હોય છે. શ્રીભગવાનની કૃપાના તેઓ પુટ આત્મા છે.

શ્રી ચીમનભાઈ મહાજનનો લેખકની સાથે અનોખો ભાવ હોવાથી તેમણે આ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિનું કાર્ય જે પ્રેમભાવે કર્યું છે, તે માટે ને તેમના તેવા ભાવ કાળે અમે તેમના ઝણુ છીએ.

દરિજન આશ્રમ,
સાબરમતી.
તા. ૨૪-૧-૫૬

}

હેમંતકુમાર નીલકંઠ
નંદલાલ શાહ

લેખાકનું કથન

= નરિયાદ હરિ: ઝ આશ્રમ =

નરિયાદથી કપડાંજતા રહેતે ૩ માર્ગિયા સિમાચિદના પંચર આશ્રમ રોડી નદી ઉપર નિગારેક જામની હાથો અને ૧૯૫૫ ના મેની તા. ૨૮મીથી “હરિ: ઝ” આશ્રમની સ્થાપના થએલી છે. તે આશ્રમના મકાનના કામચાલની દેખરેખ ભાઈ જંકરવાલ દ્વારા રાખી હતી. આશ્રમની રોજબરોજની દેખરેખ શ્રી કુબેરદાસમાર્ગી ભાવચાર (ભારત જુવન દોલત, સ્ટેશનરોડ, નરિયાદ) રાખે છે. આશ્રમ ખર્ચેનો ભોજનખર્ચ આદિ પૈસા તે ભાઈએ આપનાનું પ્રેમથી સંચાલે છે. આ જીવની સાથે આ આશ્રમ સ્થપાયા પહેલાં તેમને કુદરતે પરિચય ન હતો.

અનન્યાશ્ચિન્તયન્તો માં યે જનાઃ પર્યુષાયન્તે ।

સૈર્વા નિત્યામિયુક્તાનાં યોગદેમં પદામ્યદમ્ ॥

જે બંધો અનન્યભાવથી ચિંતન કરીને મને નિષ્કામભાવથી ઉપામે છે, તેના નિત્ય પરમાત્માના ધ્યાનમાં રિષ્ટ થએલા પુરુષોના યોગદેમને હું વદન કરું છું (ભગવદ્ ગીતા ૬/૨૨)

આખ્યાત્રિષઃ જીવનનું તે ગણિતચાર છે. જેના દિલમાં પગપગ દાનબાકિતપૂર્વકની જીવતીભમની હરિસમરજીભાવના મળતી વર્ત્તા કરતી હોય છે, તેનો અબ્યુદય કરવા કાળે તે દબાર દબાર દાથપગ ને નયનવાળો સદાય તૈયાર જ છે તે કેટકેટલું સત્ય છે ।

શ્રી કુબેરદાસમાર્ગી સેવાએ તો આ જીવને દિવ પ્રત્યક્ષ પ્રશુ-કૃપા છે. એમને ઉપકાર તે શે મનાય ? વળી જેમણે જેમણે આ આશ્રમના મકાનના ખર્ચમાં મદદ કરી છે તથા જે જે માર્ગ-જોડે-નોએ આશ્રમના ઉપયોગ માટે સાધનસામગ્રી આપી છે તેમને પશુ સહાયતાથી આભાર માનું છું. કેટલાકની મદદ તો તદ્દન અશુધારી ને ઓચિંતી મળી આવી, તે જ વહાલાની પરમ કૃપા હતી ને છે.

દરિઁ ઝે કરાવી, તા ૩૦-૭-૪૨

ભગવાન ભક્ત પર વારી જાવ છે

આટલું લખ્યા પછી તમારો તા ૨૭-૭-૪૨ નો કાગળ મળ્યો. તમારા બધાનો આટલો બધો પ્રેમભાવ શું કદી એમનો એમ જ વધી જવાનો છે ? ના ! ના ! એ તો બને જ કેમ ? તમારા બધાના આવા પ્રેમભાવ માટે ભગવાનનો ધણો ધણો ઝગપી છું એ જ મારે મન તો એની કૃપા છે બાકી હું કોણ ! જગતની દૃષ્ટિએ તો એની પાસે કશું નથી—માલ નથી, મિલકત નથી, ધન દોનત નથી, જમીન નથી, જમીર નથી, એની કદી પ્રતિષ્ઠા પાત્ર નથી કોઈ ખૂલ્યામાં પડેલા એના એક માનનીને ભગવાને કેવો આનંદ આપ્યો છે ! કેટલી કૃપા વરસાવી છે ! ને કેટલો એના ખરા અર્થમાં સુખી બનાવ્યો છે ! તે બધું આખું સામે તરી આવે છે ને હૃદય એના ચરણકમળે ગદગદિત બને છે. તમારા બધાની પ્રેમભાવનાને જવાબ વાળી શકવાની—એટલે કે જે હેતુસર આપણને બધાને ભગવાને મેળવ્યા છે તે હેતુ ફળાવવામાં નિમિત્ત બનવાની—શક્તિ ભગવાન મને આપો ! એના સિવાય તો હું બિચારો શું કરી શકું ? ને કોઈમા કે શુભસામા કે બીજી રીતે કાણુ થઈને મારાથી કશું તમારા પ્રત્યે થાય, ત્યારે મને જતો કરશો ને મનમાં ન લાનશો. એટલી જ વિનતી છે ફરીથી વારંવાર એ પરમ કૃપાળુ પ્રભુનો અહેશાન માનુ છું કે એણે એની કૃપાના આવા પવિત્ર દર્શન કરાવ્યા એને હજારો ધન્યવાદ ભગવાન સૌનું લેવું કરે !

દૃઢતા ને મૃદુતાથી વર્તે

જે કરવાનું હોય તે પૂરી દૃઢતાથી ને આપણી નરી પરિસ્થિતિને સંપૂર્ણપણે વફાદાર રહીને બધું જ કરીએ, પરંતુ તેથી જરાડ પણ અન્યથાપણુ હૃદયમાં બીજા પ્રત્યે ન પેસી જાય—પેસી જવા ન પામે—એ તો આપણે ખાતર-ખાતર સમજવાનું છે

ઉદયની ચાવી

માણુએ ન્યાં સુધી પોનાણું પોનાપણું પૂરેપૂરું મૂળું નથી, ત્યાં સગી એની અંતરની આંખ ખૂલતી જ નથી. એટલે આપણું પોતાપણું પૂરેપૂરું આપણને મૂળું જાય, ને તે સ્પષ્ટપણે, એમાં જ આપણા ઉદયની સાચી ચાવી મળેલી છે. એમાં ભગવાનની કૃપા જ વરસતી થયેલી છે, એમ લેવાયેલી પામવાનું છે.

‘મિગરી કૌન સુધારે?’

ન્યાં સુધી એ પનિપત્નીમા સુમેળ નહિ જામે ત્યાં સુધી તેમને કોડા ઊઠવાનો નથી. એ તો એ પ્રશ્ન કરાવે ત્યારે ખરું. “મિગરી કૌન સુધારે, નાથ મિન, મિગરી કૌન સુધારે?” એવું એક ભગ્ન છે. એના વિના એવી તાકાત કોઈનામાં નથી. આપણે જ્યાં તો આવ ખાતી, પામર માનનીઓ છીએ.

મગેસાઠ કામમાં જ કમ્યાપમ્યા રહે

દરિયો ઊઠાણવાનું સાદસ કરવાનું કદી મન થયું નથી; એટલે આપણે તો જે કામ મળ્યું છે, એમાં જ રાત્રી રહેતા થવામાં આનંદ ક્યો કરવો છે. એટલા જગતમાં જ પ્રભુ જે દર્ષ કરાવવાને શક્તિ આપ્યા કશી તે પ્રમાણે શીખવું છે, ને આપણે બધાંયે તે પ્રમાણે મધવું છે. સાચ પ્રભુનો છે એના શક્તિ-સ્વરૂપ થવાનું છે ને થવું છે. બાકી તો આનંદ છે

હરિ ૐ કરાંચી, તા. ૪-૮-૪૨

સૂક્ષ્મ સૂચનો સમજો

તમે કામગોમાના સૂક્ષ્મ સૂચનો ને એનો અર્થ ને એની ગંભીરતા તથા મહત્ત્વ સમજવા લાગ્યા છો, એટલે મને ધણો આનંદ થાય છે. સ્ફુટપણે કર્યું સમજવાની ઈચ્છા ન રાખવી જોઈતું વધારે સૂક્ષ્મપણે કહેવાયેલું આપણાંથી સમજાય તેટલું વધારે સારું. એથી આપણી શુદ્ધિ કસાય છે ને વધારે સૂક્ષ્મ થાય છે વસ્તુનું

યથાર્થપણું શું છે અને આપણી પરિસ્થિતિને અનુકૂળ શું છે તે પણુ એને લીધે આપણને સમજણમાં આવવા માટે છે.

કેમ પણુ બોલે સરળ થવું

આપણે બધાં વધારે ને વધારે પવિત્ર અને વધારે કામળ થયાં કરીએ. આપણાં દરેકે દરેક કામમાં વધારે ને વધારે sincerity-નેકદિલી રાખીએ. લગ્ને કાંઈ આપણી સરળતાનો, આપણી નેકદિલીનો ગેરલાભ લઈ જાય. ખરો ગેરલાભ તો એને જ છે, આપણને નથી. હેતરનાર જ સાચી રીતે તો હેતરાય છે.

સાથ આપો

હમણાં તો સૌ.....બહેન પોતા ઉપર વધારે ઝણ આપે ને જાંઝાં બિતરીને પોતાને તપાસતાં રહે એ ધણું જરૂરું છે. તે કામમાં આપણે સહાનુભૂતિ પૂર્વક મદદ કર્યા કરવાની છે. એ પણુ આપણને કહેવા જેવું હોય તે જરૂર પ્રેમથી, અકળાયા વિના, ખુશ્ખા દિલે કહ્યાં કરે. મનમાં કશું ન રાખે. આશા-ઈચ્છા કંઈ ન રાખે. શા માટે ન રાખવી એ પણુ કાગળોમાં બતાવ્યું છે. એમને જોઈએ તો ને કાગળો ફરી વાંચી સંભળાવશો અને સમજાવશો. તેઓ વૃત્તિનિષ્ઠ ઉપરવટ થવા મથ્યાં કરે, તણાઈ તો ન જ જવાય એવો નિશ્ચય કરે. એ બાબતમાં સંપૂર્ણ સાથ આપણો રહ્યા કરે. વિચારોની સાંકળો ન જોડ્યાં કરે. આ બધું ફરી ફરી એમને સમજાવશો. એમનાથી કાંઈનો પણુ વાંક-શુનો થયો હોય તો તેની તેની માફી પણુ માગી લે.

સાધક પતિનો ધર્મ

એમની જે કંઈ પણુ મોહની વૃત્તિઓ હોય તે મુકાવવામાં આપણે સમજણથી, કળથી ને પ્રેમથી એમાં પૂરેપૂરી મદદ આપવાની છે. એ જે કંઈ કરે તે સમજીને, વિચારીને કરે. એમનાં બધાં કામોમાં એમને સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા આપવાની પૂરતી જરૂર છે, કારણકે એ એક કે બીજા ઉપર આધાર રાખતાં જ સીખેલાં છે. એ ટેવ

૪ ક્રમ જે તે થતી વેળા ગૂંચે ઉદ્ધિમના તદા,

નીકળી જવી જોઈએ તે માટે પગુ એમના ઉપર જ આપણે બધું
જોડના રહેવાનું છે, અને કઈ નુકસાન થાય કે કઈ કામ બરાબર ન
થાય તો પગુ એમ જ આપણે કંબુ ધો આપણે કોલેજમાં પ્રવેશ
કરતા હતા ત્યારે કેટલી ભાગદોડ કરતા હતા ? એ તો કયાકોનો
ભોગ આપણે જ કસુક મેળવવાનું મહેલે છે આ જુદા જુદામાં આપણે
એનાથી ચંદિયાતા છીએ કે વસારે સમજુ ને ગળ્યા છીએ કે માતી
છીએ, એનું જ્ઞાન આપણે ગણવાનું નથી, તેમ જ એમના દિનમાં
એવો ભાર ન પેળી જાય તે પણ આપણે જોવાનું છે જ્યાં એ
તૈયારી ન બતાવે ત્યાં આપણે ધીરજ ગણવાની છે, પણ એમનો
સાથ નેવાનું છોડી દેવાનું નથી. એમને ભણાવવા તમે જેમ કોશિશ
કરતા, તેમ પ્રેમથી સહાનુભૂતિથી ને અત્યંત મેમની લાગણીથી આમાં
કોશિશ કરવાની છે તે જાણશે.

પૈમા તરફની દૃષ્ટિ

પૈસાની ગણતરી કરવાની નથી એ જોઈતું આ માર્ગમાં સારું
છે, તેટલું જ સારું એનો અયોગ્યપણે બ્યવહાર ન થાય તે જોવાનું
કામ છે પૈસાના સમકળી ફરકો કહી વિચાર સગળો પણ ન આવવા
દેવો તો મોઢાં એમ કહે કે એમ હોય તો પૈસો રાખવો જ શુ કામ ?
હોય તો એનો વિચાર આવેને ? પણ આ વિચાર બરાબર નથી
જેમ કોઈને સ્વાસ્થ્ય જ્ઞાન જ ન હોય ને મોતના જેવું ખાતર એમાં
કશી મહત્તા નથી પણ જોને સ્વાસ્થ્ય ખરી પરીક્ષા હોય તેમ જના
જો એ પ્રસંગ પડ્યો એનું કારે તો તેમાં ચર્ચાતા મહેરાય અથવા તો
જેમ દેહ ઇદ્રિયો વગેરે આપણામાંનું તત્ત્વ નિકસાવવાની જૂમિકા માટે
મોતના છે, અને એ જૂમિકા પૂરતા તો એ વાસ્તવિક અને જરૂરના
છે, તેવી જ રીતે પૈસા તરફ પણ આપણે જોવું ધો પૈસો ન હોય ને
પોતે પોતાને બિખારી સમજે એમાં તો શી નવાઈ ? પણ પામે પૈસો
હોય તેમ જતા પેતાને બિખારી સમજે ને એવું નવ્ર વર્ગન રાખ્યા
કરે, તો જરૂર લાભ થાય

આધાત અને પ્રત્યાધાત

ગમે તેના પ્રસંગ, કે વાણી વગેરે કશાના આધાત-પ્રત્યાધાત આપણામાં ન જોડે એ તો સૌથી ઉત્તમ જ કહેવાય પણ એ જોડે ત્યારે પણ આપણાથી એના કશામાં તરૂંપ થઈ જઈ તે પ્રમાણે ન વર્તાય, પણ એમના અરૂપોનું મૂળ સમજાય એના ને એટલા તટસ્થતા, સમતા, સ્થિરતા આપણે મનન કેળવ્યા કરવાના છે વળી વૃત્તિ કે વિચાર કે મનના વચળાથી દોરવાઈ ગયા વિના એને ફરી રીતે રચનાત્મક વળાંકમાં વાળી શકાય તે આપણને સૂઝવું જોઈએ

આપણી ઈન્દ્રિયશક્તિ

આપણી ઈન્દ્રિયશક્તિનો ઉપયોગ આપણા વૃત્તિ, વિચારો, વાસના વગેરે ઉપર કરવાનો છે એનો જેમ જેમ નિશ્ચયથી દૃઢતાથી આપણે ઉપયોગ કરતા રહીશું તેમ તેમ તે વધુ સતેજ થતા કરશે ઈન્દ્રિય શક્તિનું બળ વૃત્તિ, વિચાર કે વાસના કરતા કયાંય વધારે છે, એ તો આપણને અનુભવે સમજાઈ જવાનું છે, ને એની પ્રેરણાથી આપણા વ્યવહારમાં પણ ઈન્દ્રિયશક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં મદદ કરવાનું છે.

‘હરિનો ભારગ છે શરણો’

ગમે તેટલા જોરથી કોઈ વિચાર આવતા હોય તો પણ એને એટલા જ કે વધારે જોરથી અટકાવવાનો પ્રયત્ન કરવો નહિ જો આપણે વિચારના ધસારાને એવી રીતે અટકાવીશું તો એ તાત્કાલિક કદાચ અટકી પણ જાય, કિંતુ તેથી આપણું કામ સુધરશે નહિ આપણે તો ત્યારે એને સમજવા મથવું એ કેમ આવે છે, શાથી આવે છે, એનું મૂળ શું છે—તે બધું આપણે જોવું અને એમ આપણે એનામાં જોડું જોતરવાનું રાખવું આ બધું કરવાનું તો ખરું જ પણ માથે માથે એમાં આપણું નામસ્મરણ રહ્યા કરે એ પણ જોવાનું છે ‘આ બધું કેમ થાય!’ એમ ગણીને ગણરાવાનું નથી થયો, બધું થશે આપણા માર્ગ તો બેઠક ધીરજ માગી લે છે.

આપણામાં હોય એટલા બધા જોય, જાગ, ભાવના વગેરેને તે માગી લે છે એ તો વીગ પુરુષના પરાક્રમ, સાદૃશ્ય ને દ્વિમત માગી લે છે. આપણુ સર્વસ્વ યાહોમ મ્હી દેવાની શક્તિ માગે છે એ બધુ આપણે જરૂર કરી શકનાના છીએ જેમ જેમ આપણને આપણા અતરમાર્ત મુજબ જશે ને આ માર્ગમાં દૃઢ થના જઈશું, તેમ તેમ એનો રંગ જામતો જશે ને રંગે ચડેનો-રણે ચડેનો-શુ નથી કરી શકતો ?

હા હા

કરાચી, તા ૬-૮-૪૨

‘મં તો જિયો પરિ મોત’

એનું એક ભજન મીરાનાઈએ ગાયું છે એ કહે છે કે ‘મે તો ભગવાનને ત્રાજનામાં તોળીને મટામટ મિત આપીને વેચાતો લીધો છું જગતમાં પણ આપણને કઈ કશું પણ લેવું હોય છે, તો એ મારે ઈને કઈ આપવું જ પડે છે આપ્યા વિના જશ પણ ક્યાંમે મળ્યું જાણ્યું નથી ત્યારે આપણે ભગવાનને શું આપ્યા કરીએ ? એને શી કિંમત આપીએ ?

‘પ્રેમને લાધે જ અર્પણ થાય’

તમને યાદ છે કે જાઈ જેમના દત્તા ત્યારે તેઓ વખત તમે કઈ મિદાન્ત નહોતા ખાતા મ્હી પણ ખાધી ન હતી એમનામાં તમારો જે પ્રેમ છે અને પ્રેમમાં જે એકબીની ભાવના રહેતી છે, તે ભાવના આપણને તેમ ક્યો પ્રેમી હોય છે તેની જ રીતે જો આપણને ભગવાનને વિશે પ્રેમ લાગી જાય, તો તો પછી સદગુણો-સરણપણે-આત્માઆપ આપણે આપવું બધું એને આપ્યા જ રીએ આપણો કાંઈના ઉપર વાગતી હોય છે-દાખલા તરીકે કહોને કે મારા ઉપર-નો તમે મને કઈ આપના ખચકાતા નથી (જેટલું ખચકાવાપણ લાગે એટલું પ્રેમની ભાવનામાં કમીપણ ખરું) બિનદુ લિમગથી તે કરો છો, તેમ એના પર પ્રેમ જામના અર્પણની ક્રિયા

આપણામાં આપોઆપ પછીથી તો શરૂ થઈ જશે એના ઉપરની જાગૃતી પ્રેમભાવના જ આપણને તે પ્રમાણે કરાવશે, કારણકે પ્રેમનો એ તો સહજ સ્વભાવ છે.

પ્રેમ જાગવાના ઉપાય

પણ તે પહેલાં આપણે ત્યારે કરવું શું ? હાથ જોડીને બેસી રહેવું ? ના, ના. ત્યારે શું કરવું ? એ માટે જ શ્રીભગવાને કહ્યું છે કે -

સર્વં ધર્મોપરિત્યજ્ય મામેક શરણું નજ
અહ ત્વા સર્વં પાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ મા શુચ ॥

‘બધા ધર્મોને છોડી દઈને એક મારે શરણે આવ હું તને તારા બધા પાપમાંથી મુક્તિ આપી દઈશ ચિંતા કરીશ ના’

આ એક શ્લોકમાં એણે આપણને બધું સમજાવી દીધું છે એનો અર્થ પહેલાના એક કાગળમાં લખ્યો છે આપણામાં જે તત્ત્વો રહેલા છે એમના એમના જે પ્રાકૃતિક ધર્મો—સ્વભાવ—વક્ષણો હોય તેમને તેમને આપણે છોડી દેવાના છે મન વગેરે ઝરણનો સ્વભાવ આપણને મમતામાં, મોહમાં, સ્વાર્થમાં, આસક્તિમાં, વાસનામાં, આશાઈઝા-ઓમાં, ઢામમાં, ક્રોધમાં, લોભ, મોહ, મદ, મત્સરમાં વગેરે અનેક અનેક વૃત્તિઓમાં જકડી રાખવાનો છે, પણ એ આપણે છોડી દેવાના છે એ છોડી દેવામાં એના પ્રમાણે ન ચાલનામાં, આપણે શ્રીભગવાનને એની દિમન આપ્યા કરીશું, પૂરેપૂરી એ પગ છૂત મેગની લાઇશું, ત્યારે એના પર આપણો પ્રેમ જાગવાનો છે.

હરિ ઈ

કરાચી, ૭-૮-૪૨

અતરમાંથી જ્ઞાન જોગે તે એષ

મને ખોટું લાગશે એના વિચારથી કશું કઈ મનમાં રાખી મૂકશો નહિ જે લખવું હોય તે જરૂર લખી શકો છો, પણ સમજવાની બાબતમાં તો જેમ જેમ જાણવાની ઉત્કૃષ્ટ વધતી જશે, જેમ જેમ

સાધનાના અભ્યાસમાં એકતાનપણ ને એમાં કેદિતપણ આવતું જશે, તેમ તેમ બધું આપોઆપ સમજાતું જશે. પોતાની મેળે સમજતાં એમાંથી આનંદ મળે છે અને એ આનંદમાંથી જ સ્વયંવિકાસ વહેતો થાય છે, એટલું જ નહિ આપણો વિકાસ થઈ રહ્યો છે એવા અનુભવ પણ સચોટપણે આપણને થતા રહે છે, ને ખ્યાનમાં રહે છે ને કંઈ ન સમજાય તો તેથી શું બમડી ગયું છે? આપણે એની કશી ધાડા ધાડ તો છે જ નહિને? ગરીબ માણસ મહેનત કરીને આર પૈમા મેળવે છે તો એનો એને જે આનંદ રહે છે તે આપણને નથી. હેતો નાતું છેકરું પોતાની મેળે કશું કરશે તો તે આપણને બતાવ્યા કરશે કેમકે એ નવું કરી શકવાથી એને આનંદ લાગે છે એની સ્વયંસ્ફુર્તિના સર્જન કે રચનામાં એનો પોતાનો વિકાસ થઈ રહેતો છે, તેથી એના આનંદને એ એ રીતે વ્યક્ત કરતું હોય છે તેમ છતાં જે કંઈ ન સમજાય હોય તે જરૂર આપણે મળીએ ત્યારે પૂઝી લેવાનું ગમશે. બાઈને કંઈ મે કહ્યું ન હતું કે એમણે તમને પેનું લખાણ મોકલવું એમણે તો એ તમને આપોઆપ મોકલ્યું એમ જો આ આપોઆપ મળ્યું તો શું બીજું એની રીતે નહિ મળે?

ભાવ અને અનુભવને જ મહત્ત્વ આપો.

ત્રાટકમાં આખની ઝીંકી હાનતી જણાય છે, એટલે ત્યારે દૃષ્ટિની મર્યાદા બદલાય છે એમાં જેમ જેમ લાવતા જામતી જશે તેમ એ ઝીંકી પણ હાનતી બધે થશે આ બધામાં લાવતા શુભ્ય છે ને તે વધ્યા કરે એ આપણે જોતા રહેવાનું છે.

મને કયા સન્દોમાં સંબોધન કરી છે એ તરફ લક્ષ આપવા દરતા કેવો ભાવ આપણામાં જામે છે એ તરફ લક્ષ આપવું જરૂરી છે આપણે બધા અરસપરસ બેગા મળીને હૃદયથી, પ્રમાણિકતાથી, સાચા દિનથી, શ્રદ્ધાથી, નિશ્વાસથી આપણા સર્વ સમગ્ર બળથી, સાદ સચો, હિંમતથી, એને માટે સર્વસ્વનું સમર્પણ કરી દેવાની પૂરેપૂરી જામતિના જ્ઞાનભાન સાથે એનામાં એકાગ્રપણે ને સમગ્રપણે કેદિત

યવાનો નમ્ર પ્રયત્ન એની કૃપાથી કર્યા કરીએ ને એ પ્રયત્નમાં આપણે એકબીજાને વળગી ગંદીએ તથા એકતાનો અનુભવ કરીએ, એ શું આપણે માટે બસ નથી ?

ભાઈ ડોયેન્ઝિયન નથી, તમે માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થી નથી કે હું પ્રોફેસર નથી એના બેદો નકામા છે કોઈ પ્રાર્થનાથી આગળ કે પાછળ છે જ નહિ, ને એવું મનમાં રાખવું નહિ એની વિનંતી છે કાગળમાં જે લખ્યું છું તે અમળનાની જામનમાં તમે નાના બાળકને એકડો ધુટાવવાનો દાખવો ટાકવો છે પણ એકડો ધુટાવનાની પદ્ધતિ હવે તો જૂની થઈ ગઈ છે કે યસા માગે છે હવે તો બાળક પોતાની મેજે એ કેમ કરીને શીખતું થઈ જાય એ જોવાય છે એની મેજે શીખતું થાય એમાં એની આંતરિક શક્તિનો વિકાસ સુદૃઢ ને વહેવો થાય એમ હાનમાં તો મનાવા લાગ્યું છે

વડીતોની સેવા આ માર્ગમાં ખૂબ મદદ કરે

વડીનો પ્રત્યે પ્રમાણિક નમ્રતા રાખવી એ જ આપણે માટે યોગ્ય છે વડીનો પ્રત્યે એવો વડોનભાવ રાખવાથી આપણને તેમના પ્રેમાળ હૃદયની સંજ્ઞાનુભૂતિ ને પ્રેમ મળે છે આપણી ને તેમની વચ્ચે તેથી ગેરસમજૂતીને પછી રથાન રહેતું નથી એમ જરૂર કરતા આપણા હૃદયો પણ મળના લાગે છે માટે આપણે તો એવો જ ભાવ રાખવાનો છે આ જેમ મહત્ત્વનું છે તેમ આ પણ જરૂરી છે કે જેટલા જરૂરના જ ને અનિવાર્ય છે તે સિનાયના બીજા જૂના સંપ્રદાયમાં આપણે ક્યારેય મનને જગ્યા દેવાનું નથી પણ તે તે પ્રત્યે સદાનુભૂતિની દૃષ્ટિ તથા કામળપણ રજા કરે તે જરૂરનું છે

ભાવપૂર્વક કાગળો લખવા

પૂજ્ય ને મગળ લખો ત્યારે એની રીતે લખવું કે જેથી એમની હૃમદદી ને પ્રેમની લાગણીઓ આપણા તરફ વળ્યા કરે ને એમના મનમાંના મધક સહેલ ટાળી જાય આપણે ઈશ્વર આલિસયોક્તિ કરીને

એટલે કે ખુશામત કરવાને ખાતર મીઠુ મસ્તુ લખરાનીને કશું મહેલું નહિ પણ જે હકોક્ત હોય તેને એવી રીતે રજુ કરી કે જેથી એની સત્યતાની ઝખ સામા ઉપર પડે જ પડે એટલે એમા લાગણી, લાનના ખૂમ રાખીને લખવાનું રાખવું તદ્દન કેમગી ને નમ્રલાવ સાથે લખવું—જાણે તેઓ પાસે જ હોય ને આપણે આપણી વાત ધણી વહાનથી એમની આગળ મૂકતા હોઈએ તેમ

હરિ કંઠ

૨૨મી ૨૦-૮-૪૨

આધ્યાત્મિક પંથની ગંભીરતા

આ બાબતમા ખુબુ દિન રાખીને જે તે મધ્ય મંદી દેવુ અને કોઈ જાનની ભડક તેમ કરવામા ન રાખવી એ ઘણું જરૂરું છે આ માગમા આપણે એક બીજાને સહાનુભૂતિ અને પ્રેરણા આપ્યા કરવાનું છે આપણા બધાના સ્વતંત્રપણાના ખેટા ખ્યાનો તો જડ મૂળથી નીમળી જવા જ જોઈશે તમે પત્નીને આ રગમા રગાવાની સમતિ આપી છે પણ એનો પૂરો અર્થ, ગંભીરતા, ને મહત્ત્વ આપણા હૃદયમા પૂરેપૂરા ઊતર્યા હશે કે કેમ એ એ સરાન છે એમના પરનો આપણો દક્ષ આપણે ઉઘારી લેવાનો છે એના પર આપણે પત્નીપણાનો બારસબંધ કે એનો આપણા પર પતિપણાનો ભાવસંબંધ આ માગમા જોડાયા પછી રહેતો નથી પણ comrades on the Path દિવ્ય પથે જનારા સાથી યાત્રીઓનો સંબંધ રહે છે, ને થવાનો છે

આગેઆપ ઊગતી સમજાણના સાબ

તમા મારા લખાણમાથી વધારે ને વધારે જિંદુ સમજાણ જાત છે એને કૃપા કરીને ધીરજ રાખો એટલા જિંદુ ઊતરાવ તેટલું જાતીને-તરસપણા સાથે-આપ ॥ નવી પરિસ્થિતિ મુજબ યોગ્યોઅ કૃવો અર્થ બધેમેસનો મારા લખાણમાથી નીમળી રાકે તે સમજવાને મથમો તો જરૂર સમજી શકો એ વિશે મારા મનમા ખાતરી નથી

એમ નથી, એટલું જ નહિ પણ એમાંથી જ તમે તમને વધારે ઓળખના થઈ જવાના છે ને વધુ ઊંડા ઊતરી શકવાના છે તેની પણ પૂરેપૂરી ખાતરી છે

આપતા જશે તેમ તેમ અદકું મળતું જશે

તમે જેટલું આપો છો તેટલો તો તમને જ્યાં મળ્યા જ કરે છે, એ તો અનુભવે આપણને સમજશે ન સમજાય એ અશક્ય છે; એટલે ભાવના, પ્રેમભાવ, શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ વધારે ને વધારે ઉત્કટપણે આપ્યા કરજો તો તેટલો વાળ તમને વધારે મળશે વાલ્યા વિનાનું જમીનમાં વવાઈ શકાતું નથી, તો પણ જો તો શકે જ કેમ ? માટે જ આપ્યા કરનાનું ધ્યેય જરૂર છે તમારી હાનની હૃદયની દત્તિ ભેદને મને કેટલો આનંદ થતો હશે ! પણ એનામાં તો ક્યાય આગૂં મળ્યા કાપવાની છે ને ક્યાના ક્યા એની કૃપાથી લઈ જવાના છે ! પણ એ તો જેમ જેમ પથ કપાતો જશે તેમ તેમ સમજણ પણ પડતી જ જશે

‘રૂખના રિપે રિઝારોની સદ્મતા પળવે મને,

નિનારીને પ્રભો ! તેને દિવ્ય રૂપે કરો હૃદે’

એમ પ્રાર્થનારૂપે હૃદયમાં હૃદયમાં ભાવના રાખ્યા કરો

હરિ ઓ કરામાં, તા ૧૨-૮-૪૨

સાધક અને દુનિયા

આપણે એટલું ધ્યાનમાં રાખનાનું છે કે આપણે જગતના ઋણી છીએ, જગત ઈશ આપણું ઋણી નથી દુનિયા માટે કશુંક પણ કરનાનું આપણને મળે તો આપણા ધન્યભાગ ગણાય જગતને મદદ કરવામાં આપણે ખરી રીતે આપણી જાતને મદદ કરીએ છીએ. જેટલા પ્રમાણમાં માનની પોતાને એળખે છે અને પોતાની સેવા કરે છે તેવા પ્રમાણમાં તે જગતને એળખે છે ને જગતની સેવા કરે છે.

આપણી જાતને જાગૃતાની અને મદદ કરવાની આપણી પ્રક્રિયામાં આપણે જાગૃતની અવગણના ન કરવી ધો.

સદાય પ્રવૃત્ત ને મર્વવ્યાપ્ત

વિશ્વમાં જાગવાનું જ અધે ઠેકાણે વ્યાપ્ત છે. ‘આ જાગૃત હસડાયા કરે છે અને તમારી કે મારી મદદની તેને જરૂર છે,’ એવી માન્યતા સાચી નથી. શ્રીમદ્જાગૃત તો આ જાગૃતમાં હમેશા હાજર કે વર્તમાન છે. તે તો અમર છે અને સદાય પ્રતિષ્ઠિત છે અને તેની જાગૃતિ તથા તકેદારી સતત, અનંત અને અમર્યાદ છે. આપણે વિશ્વ જ્યારે જાગૃત હોય છે ત્યારે પણ તે તો જાગૃત જ ખડો હોય છે. નિરંતર, જરા પણ અટક્યા વગર તે કામ કર્યા કરતો હોય છે. વિશ્વમાં ને જાગૃતમાં જે જે રૂપાંતર કે ફેરફાર થયા છે કે થાય છે, તે તેણે જ કરેલા છે તેથી આપણે કદી કાંઈને પણ ધિક્કારવા ન ધો.

જાગૃતમાં આપણો કર્મ

જાગૃત તો હમેશા સારાનરસાનુ મિશ્રણ રહેવાનું આપણે કર્મ તો નિર્બળ તરફ હમદર્દી રાખવાનો અને ખોટા કામ કરનારને પણ ચાલવાનો છે જાગૃત એટલે એક જ એક મહાન નીતિની કસરતશાળ કે વ્યાયામગૃહ છે તેમાં આપણે દરેકે વ્યાયામ કરવાનો છે કે જેથી આપણે વધારે ને વધારે આત્મજાગૃત બનીએ

ખાદ્યાચાર

આપણે કોઈ પણ જાતના ખૂટી મતામરી ન થવું ધો, કેમકે એવો ખૂટી મતામર પ્રેમનો વિરોધી છે ‘હું તો પાપીને જ ધિક્કારું’ છું, પાપને નહિ’ એવું આપણે ધણીવાર લેખને બોળપણથી બોલી જતાં સાંભળીએ છીએ પણ ‘પાપ’ અને ‘પાપી’ વચ્ચે ખરેખરી રીતે અંતરમાં અંતરથી ભેદ પાડી શકે એવો એક તો બનાવો ! તેને જોવાને હું તમારી સાથે તમે કહેશો ત્યાં આવીશ એવો ભેદ સાચો રીતે પાડનારા તો જ્યાંયે જ હોય એમાં તો જુજ અપરાધરૂપ છે.

બાકી આમજનના તો એટલી ઊંચી કુલાએ પહોંચે એમ મારી સમજણમાં તો નથી આવતું. હા ! કેટલીક હદ સુધી એનો બાલાચાર જાણી શકે તે જુદી વાત છે, અને અવગત લોકો આગળ તો એવો આદર્શ મુકવો એ વધારે સારું છે કેમકે તો જ એમની દશાથી ઊંચે આવનાનો એમને માટે સહન રહે તેમ છતાં માનવજન તો એની ને એની રહેવાની જો ગુણ અને ગુણી વચ્ચેનો ભેદ આપણે બગાડ સમજી શકીએ ને તે પ્રમાણે જીવનમાં તેને ઉતારીએ તો આપણે જીવનમુક્ત થઈ જઈએ એમ કરી શકવું કંઈ સહેલો વાત નથી.

આપણે જ સ્વસ્થ થવાના ઉપાયો શોધો

વળી જોટના વધારે આપણે શાત રહી શકીશું અને આપણા જ્ઞાનતત્ત્વો જોટના વધારે સ્વસ્થ હશે તેટલું વધારે સારું આપણું કામ (એટલે કે આપણી જનમેના પણ) થશે, અને આપણો પ્રેમ પણ તેનો વધારે થશે એટલે અતમા તો આપણે કેવી રીતે સ્વસ્થ, શાત અને તેમ જ શક્તિશાળી થઈ શકીએ અને આપણી નાડીઓ અને જ્ઞાનતત્ત્વો કેમ કરીને અસ્વસ્થ, અશાત, કપાયમાન થતા અટકે એના ઉપાયો ને રમતાઓ રોધનાના રહ્યા.

પ્રજાને હૈયે ધારી જાતરમાં યુદ્ધ ખેલો

ગમે તેની પરિસ્થિતિ આવે તોયે આપણે શાંતિ, પ્રસન્નતા, સમતોલપણ, તટસ્થતા જાળવી રાખવાને સતત મથ્યા કરવું પડશે એ રીતે મથ્યા કરવાથી આપણને એ બધું સાચી રીતે મળી રહેવાનું છે કેટલાક મોટા સેનાધિપતિઓ પોતાના જીવન-યુદ્ધ પ્રત્યક્ષ નજરે દેખાય એની મૂળ પ્રવૃત્તિથી જ બુદ્ધિ ઉપર ખેનતા હોય છે, બીજા કેટલાક પોતાની અદર જ મહાભારત યુદ્ધો ખેનતા હોય છે આપણે આપણા યુદ્ધો આપણી અદર ખેનવાના છે એ યુદ્ધો પણ જેની તેની રીતે નહિ પણ ખૂબ નિશ્ચયજનકી અને આપણું એકમાત્ર ધ્યેય સાધવા

માટે વડનાના છે આપણા સ્થાનમાથી એક તરુ જેટલી પણ પાંકે-
 હદ આપણે કરવાની નથી, અથવા થવા દેવાની નથી. આતો, ત્યારે!
 આપણે પણ આપણા યુદ્ધો ખેત્યાજ કરીએ અને દુહોની સામે
 લડતા લડતા તેમને પૂરેપૂરા હરણીને આપણુ જીવનખેચ સિદ્ધ ન
 કરીએ ત્યા સુધી જ પોતે ખેસાએ જ નહિ આપણા માર્ગમા નડના
 કોઈ પણ બગથી કે અવરોધથી આપણે ધાર્મ જઈને અટકા ન
 પડાએ આપણા જીવનસિદ્ધિના હેતુમાથી-કોઈપણ નમગાઈની પગમા
 પણ-આપણે વિચારિત ના થઈએ શ્રીભગવાન આપણને હાથ દેવાને,
 મદદ કરવાને, હરહમેશ ને હરપણે ઇતિબરીથી તૈયાર જ છે એની
 નાની સરખી દચી આગળોથી પણ એ સદાક માએ ગદ બનાવતો
 જિભો છે, અને એ તો અપરપાર દયાનો બહાર છે, અને સાક્ષાત્
 કૃપાનો સાગર છે માટે આપણે તો તનમનથી-મનસા, વાન્યા, કર્મણ્યુ-
 પૂરેપૂરા સાદ્ દિનથી-આપણા યુદ્ધમા હા પાડીએ આપણા અંતરમા
 આપણે જિઝા ને જિઝા ગયા કરીએ, અને સાથે સાથે શ્રીભગવાનનું
 નામ પણ સતત લેના જ રહીએ-પણ એકવા નામઅમરણ્યથી આપણો
 દહાડો નહિ વળે આપણે તો હૃદયમા સતત નામ લેવાનું છે અને
 તેની સાથે આપણા અંદરના યુદ્ધો પણ લડ્યા કરવાના છે

જ્યારે જ્યારે માનવીને શાંતિ, (એટલે કે મનનું ઉપરઉપરનું
 સુખ) આરામ, સુખસમવડો મળે છે, ત્યારે ત્યારે એને જીવનયુદ્ધની
 વાત સનત થાદ રહેતી નથી આપણામાના સત્ત્વને ઉપર ધાનવાને
 માટે આપણે સતત એના પર (જીવનયુદ્ધ પર) ભાર દીધા જ કરવો
 પડશે ક્યારે આપણી અધોમાથી રક્તિઓ કે લાગણીઓને વશ થઈ
 જવાનું નથી એ માટે સતત તકેદારી આપણે રાખવાની છે આ
 થીયે હાની જિહવાનું પણ નથી જો આપણે આપણી અંતરની ગતિ
 સતત નહિ ચલાવી શકીએ, તો જ્યતો આપણે કેની રીતે જવાબદાર
 રહી શકીશું? જ્યારે બહાર લડત ચાલતી હોય ત્યારે આપણે

આપણી અંદરની લડત વધારે વેગથી ચલાવવી જોઈશે. તો જ આપણે સાચ ને ભાગ બહારની લડતમાં આપોઆપ અપાયા જશે ને આપણાથી 'સત્ત' લેવાયા જશે. આપણી અંદરની જન વિષેની સમજણ જેમ જેમ વધતી જશે, તેમ તેમ આપણું શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ ને તમન્ના-ધ્યેયને ખાતર કહો કે ધર્મને ખાતર કહો (for the cause) મરી ફીટવાની તમન્ના-વગેરે બધું આપણામાં જીવતું જાગતું બની જતું લાગશે જ. આપણે ખરેખર જીવતા હોએ અને માત્ર માટીનાં પૂતળાં નથી એવા અનુભવ આપણને હૃદયમાં થયા કરશે.

સંતોની આસપાસ પણ વાતાવરણ દુષિત હોય

ધણાં વર્ગો પહેલાં 'રજની સાક્ષમાં એક મહાત્માની પાસે પૂજ્યશ્રી બાળયોગીના મૂચનથી ગયો હતો. એમને ત્યાં જેને આપણે 'નૈતિક' ગણીએ એવું બધું ન હતું. ગમે તે લોકો આવે ને ગમે તેમ વર્તે. ઝગઝગ પણ થાય. મારામારી પણ થાય ને ચોરી પણ થાય. એ બધું જોતાં મને ત્યારે ઘણા તો નહોતી ચર્ષ, કે એમની અવગણના પણ નહોતી કરી, પણ તે બધું સમજાઈ શકાયું ન હતું. આજે એ બધું ખ્યાલમાં આવે છે. એમની મહત્તાની તો મને ખબર પડી જ ગઈ હતી. તેથી અન્યથાપણે તો કશું વિચારવાપણું હતું નહિ; પણ મને ત્યારે એમ ચર્ચે કે, 'આવા મહાત્માઓ પાસે પણ આવું સેગમેન્ટ બધું કેમ ચાલતું હશે?' પણ પછી સમજાયું. જેમ દરિયામાં અનેક નાનીમોટી નદીઓનાં વહેણ જતાં હોય છે, તેમ સંતાત્મા પાસે પણ અનેક જાતના લોકો પોતપોતાની મુશ્કેલી બર લાવવાને માટે જતા હોય છે.

દંદોની દુનિયામાં આપણું ધ્યેય

દુનિયા જ્યાં સુધી છે, ત્યાં સુધી એમાં અનેક પ્રકારના પ્રવાહો અને સામા પ્રવાહો રહ્યા જ કરવાના. સત્ ને અસત્, સુખ ને દુઃખ, પ્રકાશ ને અધકાર—એવાં દંદો દુનિયામાં તો રહ્યાં જ કરવાનાં. હા.

એમ બને કે કાઈ ના સત્ વધારે પ્રમાણમાં **predominantly** પ્રધાનપણે રચા કરે ને તેને આપણે ‘મત્યયુગ’ કહીએ છીએ. આવી રીતે આપણામાં સત્યયુગ, ત્રેતાયુગ, દ્વાપરયુગ ને મણિયુગ-એમ ચાર મળતી કલ્પના ઉદ્ભવેલી હશે. દરેક યુગમાં થોડા પ્રમાણમાં બીજા યુગો હોય છે જ અને આપણામાં પણ ચાલે યુગ છે તેમાંથી બીજાઓને થયેલી થયેલીને પણ તે સ્વયંયુગનીરે ઉપર થઈને જીવવાનું આપણે તેમ જોય છે. થયે અને કાળ તે આપણા સરીર તથા તેની અંદરના તત્ત્વોની ગમતને અંગે છે ને એમને લીધે છે.

આપણી અનંત હકત

એક અંદર અને બહાર હકતો તે આવતી રહેતી પ્રત્યેક પરિસ્થિતિમાં આનું જ રહેતો જોઈએ એ હકત તે સતત સમાભિગમ્ય રચા છે. જગતમાં સતત મયના ધમસાણોમાંથી આપણને ઘણું શીખવાનું મળે છે એના ધમસાણો જોઈને, સાલગીને આપણામાં બીજા ઉપજી વનનું આપણને સમજું જોઈશે. આપણા વેગ, ઉત્સાહ વગેરે બધું વધુ જોઈશે. જે સતત વાતાવરણમાંથી આપણને બીજા ન મળી શકાય તો ક્યાંથી મળી શકવાનું છે? ઉત્કેશગી વખતે તો નામગરણ વધારે ઉમ્મ ને તેજસ્વી બન્યા છે એવો મારો તે અનુભવ છે.

પરિસ્થિતિમાંથી શીખી લઈ લેને હોડો.

આપણે એક પછી એક આપણા અંદરના થરો તપાસ્યા કરીએ, જિડા ને જિડા જિતરતા જઈએ. આપણી સાધનામાં ખૂબ જ લક્ષ્ય, ચિત્ત પ્રેમ ઉત્સાહ ખત ઉત્સાહ જ્ઞાન પ્રેમભક્તિ વગેરે ઉમેરતા જઈએ. વધારે ને વધારે એમાં એકાગ્ર થતા જઈએ તો જ પરિસ્થિતિનો ધર્મ બળ થો ગણાય વળી એ ધર્મ બળવતા રહીશું, એને ત્યા ને ત્યા પાછું વળગી રહેવાનું હોતું નથી. કારણ કે એક પરિસ્થિતિમાં રહેવાનું બનતાં ત્યાં આસક્તિનું વનણું આપણને થવા વિના રહેતું નથી. એટલે એનું ધામ પતના એને (પરિસ્થિતિને) હોડવાની જ હોય એટલે જે પરિસ્થિતિમાં આપણે જે કંઈ શીખવાનું હતું તે

શીખી લીધું તે પછી એ આપણે માટે મૃતવત્ બની જાય છે. ત્યાં ત્યાં આપણું યોગક્ષેમ બસ ચાલ્યાં કરવું જ જોઈએ; અને એટલા માટે જ્ઞાનપૂર્વક લડતાં લડતાં આપણે આપણું બધું એને સમર્પણ કર્યું કરીએ અને એને બધું કહ્યાં કરીએ; એની કૃપા તો સતત માગ્યા જ કરીએ; એને શરણે રહ્યાં કરીએ; *Thy will be done*—‘તેરી ઈચ્છા પૂરણુ હો’—એવી ભાવના કેળવ્યાં કરીએ; એનું નામરમરણ સતત લીધાં કરીએ; ને સત્યનાં જ નહિ પણ સત્યનારાયણનાં પણ દર્શન કરીએ.

આપણું વિરાટ સ્વરૂપ

સત્યને અનેક પાસાં કે બાજુ છે, ને તે દરેક બાજુ જગતમાં પોતાનું વર્ચસ્વ જમાવવા મથવાની, પોતાને જ *assert* કર્યા કરવાની (પોતાનો કહો ખરો કરાવવાનો આગ્રહ રાખવાની). ત્યાં પણ આપણે એટલી કાળજી રાખવાની રહેશે કે આ બધી મતાગ્રહોની સામસામી ખેંચતાણુમાં એમાંની એકાદ બે કે અમુક બાજુએના આગ્રહમાં આપણે તણાઈ તો નથી જતાને? આપણું જીવનમુખ તો સહસ્રનેત્ર-વાણું, સહસ્રજીભવાણું, સહસ્રકાનવાણું, સહસ્રદિયોવાણું, દૂંકમાં સહસ્રશરીરી, રહેલું જોઈશે. એવા આપણા જીવનમુખ કે જીવન-લક્ષ્યની વિશાળતા, ભવ્યતા ને બૃહદ્વપણાની કલ્પના સરખીની હજી ગેડ બેસાડતાં આપણને કંઈ ને કંઈ ઘઈ જવાનું છે. એ રીતે જોતાં આપણી લડત અનંત છે. એનો છોડો જ નથી દેખાતો. પણ તેથી કંઈ ચિંતા કર્યે આવશે ના, કે વિમાસણમાં પડી, મૂડી દીધે પણ પત્તો ખાવાનો નથી. આપણે તો જે થોડી મૂડી કમાયા, એને વેપારમાં રોકવાની છે ને એ આડીઅવળી ખરચાઈ ન જાય એની કાળજી રાખીને એમાં વધારો કર્યો જ કરવાનો છે, ને ધનવાન થતા જ જવાનું છે.

ભિગેલાં જ્ઞાન શક્તિનો ઓર આનંદ

જો આપણે આપણી જાતને યોગ્યપણામાં સમજી શકતા થઈ

ગયા હોઈશિ, તો આપગુને ગમે તેમથી પણ બધી સમજ મળતી રહેવાની છે એ વિષે ખાત્રી રાખજોજી જે કંઈ લખેતુ હોય ને ન સમજતું હોય એને, પરિસ્થિતિને અનુરૂપ ને અનુકૂળ ગીતે જોડતુ થતાવાય જોડતુ,—જાતને સમજીને—તેમથી સમજવા પ્રાપ્ત કરીશો, ને જાતને જ સમજવાને મદદ કરશો. જોડતો જાતે ચાનના શીખવામાં આનંદ આવે છે તે 'પોતે પણ એમાં ભાગ લેજો છો, મથામણ કરી છે ને પરમેશ્વર રજો છે,' એવા સ્વાતુમથી જે આનંદ મળે છે તે તો કંઈ ઓર જ હોય છે

૫૨૧ ઈ. સુવર્ણ જતા ૧૮-૧૯-૪૨

સાધના માટે સ્પષ્ટતાની જરૂર

સાધનાની ખાતમમાં તો કશું વધારેઓણ ખાનસા દેવાય જ નહિ એટલે એ ખાતમમાં તો સ્પષ્ટ જ રહેવાનું હોય. મોઢિ પોતાની માન્યતામાં રહેવા દેવાય નહિ. લાઈ એ- કમનામાં પૂરું ચોક્કસ હૃદયમાં વિના બીજામાં ફેરવાતું કરે છે ત્યારે એને વાળાને થયું વખત મથાયા વિના રહી શકાય નથી વળી તમારી આ ખાતમની હકીકત જાણવાને કેટલી ઈતેજારી હતી તે તો મારા અગાઉના મગ જથી જાણ્યું હતો જ

એકાગ્ર દૃષ્ટિ ને અનન્ય રસ

તમને જે પ્રયોગ કરવાનું સૂચન્યું હતું, તેમાં મારે જોવું હતું કે કયા સુધી તમે એમાં દૃઢ ઈચ્છા શક્તિનો ઉપયોગ કરી શકો છો તમે એ પ્રયોગ અજમાવી જોવો એને હવે હાનમાં તેન કરશો. ધીરે ધીરે માત્રા વધારવાની છે તે ખાતમમાં રાખ્યા કરવાનું છે આપણા કોઈ પણ પ્રયોગમાં આડફેટ તાણી જતો રસ આપણાથી ન ભોગવાઈ જાય તે ખાતમમાં પૂરેપૂરી સાવચેતી—જાગ્રતિ—અને દૃઢતા તથા તટસ્થતા રાખવાની છે આગળનું પગલું, અવિષ્ટતા જળવાતી અનુભવાય તો જ ભરવાનું શક્ય બને મને લાગે છે કે આપણામાં યોગ્ય જાતના

રસને બદલે ખીજ જ જનનો રમ થોડેવતે અગે રહેયો છે આપ
જામા ક્યાંય એનું કશું અંદર પડી ગયું હોય, છપી, મુદ્દમમાં
મુદ્દમ ઈચ્છા એની ગંદેલી હોય તો તે (ઈચ્છા) વધે, પણ સાધનાની
જ માત્ર દૃષ્ટિ સંપૂર્ણપણે રહ્યા કરે તો આવા પ્રયોગ મફત થાય
એમા પનુ મુદ્દ ક્યાં કરવાનું છે, તે ચૂકવાનું નથી આપણી ઇતિની
ઉપરનું જના માટે આ પ્રકારની સાધના એક મહત્વનું અંગ છે

તમારા વડે જ હીપીશ

ઇતિએને જે રીતની ટેવ પડેલી છે, તે રીતના પટમા
એને વહેવા દેવાની નથી ઇતિએને જે રીતમા વહેવાની ટેવ
પડેલી છે તેમા ન વહેવા દેવા માટે જાગ્રતિ, સાવચેતી, દૃઢતા આદિ
પ્રત્યેક નાનામા નાની બાબત, ટેન કે લદાશુમા જો રહ્યા કરે ને તે
સામે મુદ્દ અપાયા જાય, તો કામ વહેતું આગળ જરૂર વધી શકે,
એ માટે મનમા જગેકે શકાને રચાન નથી આ હકીકતની સમજ
અનુભવોની પરપરાથી જીડી જીડી જનરતી જન તો એમા શ્રદ્ધા-
નિશ્વાસ વધીને જીવત બનતા જાય છે જે પુરુષાર્થ—સમજ
સાથે, ખતપૂર્વક, ધીરજથી, આદસ ને હિમતપૂર્વક—કરવાનો
રાખીશું ને તે માટે પરમ કૃપાળુ પ્રભુની કૃપા માગ્યા કરીશું તો મુદ્દ
પરિણામ નીપજવાનું છે તે જાણુરો ને તે બાબત ખાતરી રાખશો,
કારણકે મારું તો સર્વ ઈર્ષધન, કીર્તિ, યશ, માનભિકત, ને મોભો
કે માનમગ્તબો એટલે તમારો પુરુષાર્થ છે તમારા વડે જગતમા
જીવું મો રાખો શકવાનું છે તમે બધા જોટવા જીવતપણે ને જીવ
લતપણે જીવનમા જીતરો તોટું મારામા જોર, બળ, વેગ, રસ,
ખત, હોશ, તમારા પ્રત્યેક આકર્ષણ ને છેવટે એના પરિણામે પ્રેમ
હૃદયથી વધ્યા જ કરવાનો છે તે જાણુશોજી મારે જો ક્યાંયે કશામાયે
દિવાવાપણું રહ્યું હોય તો તે તમારાથી છે તમારે લાંબે જ મારું ભાવી
તો ઉજાવળ છે. મારું કુલનક, શુદ્ધ જીવન તમારા વડે જાણસિચન
થઈને નરપન્નવિત થવાનું છે તમે મારે તો જે કઈ છો તે છો

સતત આધના

વિચારની સાગો દિગ્મના બીજ વખતમા પણ ન ત્યા કરે તે પણ જોના ગદેરાડુ છે જ આપણે સુદ્ધ આ નથી લડરાનુ એની સાધકના જીવનમા મર્યાદા હોઈ શકે જ નહિ એણે તો જે તે બધુ ભગવાનના જીવને અવતાનવા માટે, ભૂમિમા દદ બનાવતા રહેવા માટે, જ્યા ત્યા બધુ કરી જ કરતા રહેવાનુ કે જે કઈ છે તે યથાયોગ્ય પણે જ મોને છે એટલે કશુયે નિમરવાનુ નથી, પણ જે છે તે સાધનાની રીતે વાપરી કરવાનુ છે ને એની સમજ તે આમનમા વધાર્યા કરવાની છે

સર્વ કઈ આધનાના ઉપયોગ કાળે જ

જીવનમા ગૂચ ખ્યાયે નથી-જો આપણે જીવનમા સાધનાને અનુકૂળ, મુગમૂત, સપૂર્ણપણે ફેરફારો કર્યા કરતા હોઈશુ તો મોઈ પણ સમગ્રજીવા-માન્યતામા અનુભવમા-પક્ષા રહેવાનુ નથી દરહમેશ એનાથી આગળ જવાનાને લક્ષને પ્રેરી કરવાનુ છે ક્યારે ખચકાવાનુ નથી ખ્યાયે અટકી પડરાનુ નથી સાધનામા તો આગેકૂચને જ સ્થાન છે આપણને મોને જગત, શરીર, માતાપિતા, સગાવહાના, વાઈતિકાકુ પતિ-પત્ની, માનમિન્યત, સંજોગો, પરિસ્થિતિ, અરે! એ બધા ઉપરાંત આ જીવન પણ માત્ર સાધનાના ઉપયોગ માટે મળેલા છે વળી એ બધાના ઉપયોગ યોગ્ય રીતે કરતા રહીશુ તો જીવનમા સાત્ત્વ રસ ઉપશ્યા વિના રહેનાનો નથી સાધનાનો અનુભવ જો જીવનને બિર્ધગામી ન બનાવી શકે તો અનુભવ હોનો ગણાયો? પણ સાધનામા તેવુ જની શકવા સંભવ જ નથી આ બધુ આપણને સમજમા બીકુ બિતર્યા સિવાય રહેવાનુ નથી

હરિ ઓં આર, ૧૮-૧૦-૪૨

અમારા અભિલાસ

અમારે જો કઈ પણ કરવાપણુ હોય (જો કે નથી) તો તે

એવું જ છે કે તમે જીવનને માત્રી રીતે મમત્તે, તે અનુભવો ને તેનું અમૃત ચાખો હા, તેની અભિનાયા છે એ અભિનાયાની આગને ધારો તો તમે વધારી પણ મોં તેમ છો ને એના પગ દંડ પાણી પણ રેડી શકો તેમ છો હા! પ્રભુએ કોઈ પૂર્વક્રમોના મળેલા નુસાર તમને મેળવી આપ્યા ને મને ધણી રાહત, સરળતા, નિશ્ચિતતા કમળી આપ્યા, તે માટે તમારો આભાર -ઈ નાનોચનો નથી

પ્રેમ એટલે જ્વનનની શુદ્ધામી

આપણા જીવનનો પથ જીવની ગતિનો છે જ્વનના માત્રી કીધેના સંસ્કારના ધોરણો, માન્યતાઓ આપણને ખપના નથી એ વાત પૂરેપૂરી ગમે કિતરી જરો પડીથી વાધો આનસનો નથી પડીથી ગાહુ સીધું ચાનશે પડીથી કોઈ ગૂચ કે ઉદ્વેગ તે બામતમા ગહેરાનો સહવ નથી આપણે સ્વતંત્રતાનો અર્થ સમજતા હોતા નથી બાળમને જન્મવાને માટે માતા પેટમાં નવ માસ કેદ રહેવું પડે છે એની રીતે કેદ રહ્યા સિવાય બાળ બદ્ધર આની શન્તુ નથી તો આપણે પણ જન્મવાનું જ છે ને? એટલે આપણે પણ તેવું કેદ (સમજમાં દંડ ઉતારીને) રહેવું પડે ને તો કઈ થઈ શકે વળી સંસ્કારમાં ને ખાસ જીતે પતિ-પત્નીના જીવનમાં તો પ્રેમ સિવાય બીજું કશું સુખ હોઈ શકે? સાચા પ્રેમમાં તો ત્યાગ, બનિદાન, ને સર્વસ્વનું સમર્પણ આવી જાય છે જે પ્રેમમાં ત્યાગ બનિદાન, ને સમર્પણ આવી જતા હોય તો આપણું જુદું અસ્તિત્વ ક્યા રહ્યું? ત્યા વળી સ્વતંત્રતા કેરી? એવા ખ્યાલોને તો જીવે પાટે દોગનારા ગણુ છું પણ તમને એ તો અનુભવે મમત્તે પતિ-પત્નીના જીવન એ નથી, એક છે—જેમ મુરશિખના જીવન એક છે તેમ મુરને ભાવને-શરણે જીવને જે ઈચ્છે નહિ, એને જીવનનો સ્પર્શ થતા સહન રહેતો નથી તેમ જ પતિ-પત્નીના જીવનની બામતમાં પણ સમજ લેવાનું છે આપણા પ્રેમની ખાજી કશી સામા માણસ પાસેથી અપેક્ષા ન રહેરી જોઈએ એનામાં

એક થરામા તમારી સાચો સ્વતંત્રતા છે તમે જોટલા આનંદથી
તેનામા એક થરો તેટલા તમાગ જીવનસાથી પણ તમારામા એક
થવાના છે, જેમ ગુરુમા-સહભાગમા-શિષ્ય એક થતો જાય છે તેમ
તેમ ગુરુ પણ તેનામા એક બનતો જાય છે, જે કે પાછો તે તો
એકપત્રે હોય છે જે તમારે પ્રેમ કરવો રોય તો તો એને માટે મર
ત્તાગ, મર્યાદા, ને સર્વસ્વનુ સમર્પણ કરવું જ જોઈએ એના
લાવમા તમારી જીવનને બેગરી દેરા જ રહી, જેમ સાધક પોતાની જીવનને
જીવનના ધ્યેયમા-સાધનામા-(ગુરુમા પણ) ગુમારી દેવા, બેગરી દેવા
મથો ગરુ છે તમ બાગમને માટે બોગ આપના મા ફદી પણ અચકાતી
નથી તવો પ્રેમ જે આપણે એનામા ગમીશું, તો એનું હૃદય પણ
આપણુ પોતાનુ બની જવાનુ છે ત્યારે તમે ને એ એમ બે જુદા
રહી નહિ શકો. તો તમને સાચા સુખનો રમતો બતાવી નહેનો છુ
પરતુ આપણી લાનસાચો માની લીવેલી જીવનની સમજણો,
માન્યતાઓ ને આપણા બધાનો જડ સંબંધ તે મામે બગવો કરે છે
ને આપણો ઉદ્ધેવગ પ્રાપ્તો હોય છે

જ્યારે મનમા સરળતાનું-નિશ્ચિતપણું-ન હોય ત્યારે સાધનામા
કશુ સાધુ ન થઈ શકે મન ઉપર કે મનમા કરો ભાર ન રહેવો
ધન જનક ફૂન જેવું હૃદય ગમ્યા કરીએ તો જરૂર બધુ સાધુ
થઈ શકે

માટે એના જીવનની સમજણમા જોટના બિડા બિતરશે ને એને
એ રીતે જોટના ઉમંગકારી, કટાળ્યા વિના, સાથ આપ્યા કરશે તેમ
તેમ તમને બધુ દીરા જેવું બજાયા વિના મરેલાનું નથી પતિપત્નીની
વાત જરા દો આ જોય તો ઓહિસમા પણ લાઈને બધી વાતે સતત
અનુકૂળ-એના મન પ્રમાણે-રહેના મથ્યા પ્રતો દતો એમા મને કયાયે
ગુનામી જેવું લાગ્યું નથી બપોરે કાયદો થયો છે મારો મનામદ નારા
થવામા એ રીતે ઘણો લાગ લગ્યો છે

જગતમાં કોઈ સ્વતંત્ર નથી

જગતમાં કે જીવનમાં જે લાગી દૃષ્ટિ કરીને જોઈએ તો જણાશે કે કોઈ પણ કયાંયે સ્વતંત્ર નથી જે સાચી રીતે સ્વતંત્ર હોત તો જગતમાં ઝગઝગ કયાંથી હોત ? આપણી માનેલી સમજણ, આપણી માન્યતાઓ, જીવનના સુખના સાધનોની આપણી સમજૂત-એ પ્રમાણે જ એ બધું નિર્નિધે ચાલ્યા કરે, એમાં સરળપણ રહ્યા કરે, કયાંયે જરા પણ અથડામણ ન થાય એના સંજોગો ને એવી વૃત્તિને આપણે સ્વતંત્રતા માની લઈએ છીએ પણ ખરી રીતે એમાં સ્વતંત્રતા નથી એ તો હૃદયોની વૃત્તિઓના ગુનામ થતા જવાનો રસ્તો છે જગતમાં કોઈ પણ સ્વતંત્ર નથી જેણે ભગવાનને અનુભવ્યો છે તે જ એકમાત્ર સ્વતંત્ર ઈશ્વર છે બાકીના બધા તો ઘટમાળની ગુનામીમાં જ પડી રહેલા છે ને ઘટમાળની ધરડમાં તો કાણુ નથી ?

અમારો સ્વાર્થ

અમારે કશું તમારી પાસેથી લેવું નથી, કે જોઈતું નથી જે જોઈએ છે તે તમારા પોતાના જીવનવિગ્નાસને અંગે જ આજ સુધી ભગવાને મને એની કૃપાથી નિભાવ્યો છે અને હવે પછી પણ નિભાવશે જ એણે દાન આપ્યા છે તો ચરાણુ પણ એ આપશે તેમ છતાં અમારો સ્વાર્થ છે ને તે તમારું જીવન ઉચ્ચતર બને, દિવ્ય બન્યા કરે, એટલે કે તમે જીર્ણગામી થયા કરો એ માટેની ભૂમિંગને જે જે અનુકૂળ ન હોય એવી બધી માન્યતાઓ, સમજણો, માપો, તમાગ બદલાતા થાય એમાં અમારો સ્વાર્થ છે જે કંઈ કગવવું પડે છે, તે તમારા પોતા માટે કરાવવું પડે છે આ દાવો મારા જેવો 'મૂર્ખ' માણસ કરે તે વધારે પણ કોઈને લાગે પણ એ તો અનુભવે જે સમજશે તે ખરું અનુભવ થયા જશે ત્યારે જ સાચી રીતે સમજવાનું છે એવી શ્રદ્ધાથી પ્રેરાઈને જે તે કંઈ કર્યા કરવાનું બને છે તેમ છતાં માનરદ્ધધારીને બધી રીતે સંપૂર્ણ કોઈ ન માને તેમાં કશું ખોટું ન ગણાય કદાપિ કંઈ બગાડી બેસુ, એમ તમને લાગે,

૨૪ જે જે માનો તડી શકા થકી જે ના હરી શકો,

તો મને માફ કરશો ને તે માટે તમે બતાવશો તે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાને
તૈયાર હોશો નહીં તે બહુશોભ.

અમારું કંઠણું કરમ

પરંતુ એટલી વાત તો ચોક્કસ છે કે તમારી આગતી સમગ્રજી
કે માનના પ્રમાણેની સ્વતંત્રતામાં કે સુખ-આનંદની ગણતરીમાં
તમને રખાવી શકશે નહિ ત્યાંથી તો તમને, ખોટું લાગે તોયે-કઠીક
ધક્કા મારીમારોને પણ-ખમેડવા પડશે અમારે નસીબે જે બૂડા થવા
વારે આવશે તો તે ભાગ પણ ભજવવાને તૈયાર રહેવું જોઈએ ને ?
મારામાં તો અનેક દુર્ગુણો છે હું તો કોઈ પણ કડુ કોઈ સ્વજનનું
સાધનામાં જીવે પાટે જવાનું સહન કરી શકું નહિ એવો અસહિષ્ણુ
છું બોલવાકરનામાં પણ કંઈ સયમ હોય એવી કોઈ બહિષ્કારી ન
આપી શકું કઠીક સ્વજનોને મનદુખ કરાવવામાં આવ્યો આવતો
નથી એવો વિવેક વગરનો છું તેમ છતાં અમારા સમા, વહાવાં,
(જીવનમાં ને જીવનના)-જે કહો તે-તમે બધા છો એટલે તો આ
બધું ચનારી ભો છો બાકી આટલું કાણ સહી ને ?

પ્રેમની બીજ

તમારા બધાનો પ્રેમ છે એ જ સાકળે મારે તમારા બધાની સાથે
પૂરેપૂરું સંકળાયું છે, પગ એ તો તમારા હાથમાં છેને ? જીવનની
સાચી સમજ ને સૂઝ જોગે નહિ, ત્યાંથી તમારા બધાનું જે તે બધું
સહન કરવાને એ પ્રેમ તૈયાર જોશે છે તો એના લેસાણને જરા કૃપા
કરીને પ્રેમ કરશો અને પોતામાંનો એક જનારાને હૃદયથી મળ્યા
કરશો એટલી વિનંતી છે તમારું બધું બધું લેવાને-હરાં લેવાને-સમવડ
ને મરબપણુ આપ્યા કરશો બીજને કરશો તો તમારા બધા પર અમારો
દબ્બ નથી કે જેથી દાવો કરીને કંઈ કશું માગી શકીએ મહેરબાની
રાખશો ભગવાન પર ભરોમો રાખશો એ આપણું
કશું ખોટું થવા નહિ દે એટલી ખાતરી હૃદયમાં રાખજો.

અમારે તમારામાં લળવું છે તો છૂટથી લળવા દેજો. મનમાં કશું ત્યાં આડખીલીરૂપે ન રહ્યા કરે, એટલી સાવચેતી ને જાગૃતિ રાખ્યાં કરવાની છે. તમારું બધાંનું સર્વ વાતે સાચું કલ્યાણ થાય એ ઉદ્દેશથી તમારામાં સંકળાવાનું ભગવાને કરાવ્યું છે. તો એ ઉદ્દેશ પાર પડે એટલી સુગમતા થવા દેશો તો તમારું ઝગણ કદાપિ પણ હું ભૂલી શકવાતો નથી તે જાણશો.

હરિ: ૐ કરાંચી, ૨૪-૭-૪૨

સાધના સહજ ક્રિયા છે

‘પ્રવૃત્તિ’ કે ‘નિવૃત્તિ’ એવા બેદ તત્ત્વતઃ કશા નથી. ભગવાનને ખોજે માથું મૂક્યા પછી આપણને એ સંભાળે છે, અને ‘સારા-નરસા’ એટલે કે ગમતા-અણગમતા બધા અનુભવોમાંથી આપણને કંઈક નવી દૃષ્ટિ, નવી સૂઝ-આપ્ત્યા કરે છે, ને એમ કરતાં કરતાં આપણને ચાલતાં શીખવે છે. ધીરજ, શ્રદ્ધાની અપરંપાર કસોટીઓ તો એ દરમિયાન થવા કરે છે; પણ આપણે તો એને શરણે રહીને એને જ સતત વળગી રહેવાનું છે. તે ઉપરાંત એ બધી મધામણુ પણ એને આપણે સમર્પણ કરવાની છે, જો કે ‘મધામણુ’ જેવું ખરી રીતે તો એ કહેવાય નહિ; કારણ કે જોમ સોય બોહચુંબક પ્રત્યે એની ખેંચાવાની હલમાં આવતાં ખેંચાયા જ કરે છે ને એને પોતાને કશો પ્રયત્ન કરવાપણું રહેતું નથી એવું આપણું આમાં છે.

સમૂળમાં ‘નન્ન’ થાઓ

આવી રીતે સમર્પણ થવાથી આપણે ખાલીને ખાલી જ રહ્યા કરીએ. જે કંઈ ઉદભવે, થાય, મુશ્કેલી આવે, વિચારો આવે કે ભાવો ઊપજે એ બધા વહેવાર-અંતરના તેમજ બહારના-ગમે તેવા હોય તે બધા આપણે તો એને જણાવ્યા કરીએ. એ ક્રિયામાં આપણે વધારે

ને વનાગે જિડા જીનરતા જઈએ, તથા વધારે લાનવાળા ચતા જઈ
એની નજીક આવનાનો પ્રયત્ન કર્યો કરીએ આપણા એના વિશેના
બધા ખ્યાલો છોડી દઈને મેરા પાના કે કારી સ્વેટ જેવા યદને પગી
જે કઈ એમા ચરાપણ હોય તે માત્ર જોનાર તરીકે જનીને આપણે
થવા દીધા કરીએ આવી રીતે મનના જૂના તમામ સંસ્કારોને ભુમાઈ
જવા દઈએ તો જ આપણે સમૂગા નાગા (પરિત્ર અને ચોક્ષ્યા)
એની આગળ થઈ શકીશું, અને ત્યારે માત્રો લાગત લાવ આપણામાં
જિતરના પામરો ત્યારે એ લાવના-સચાગની ઝડપ કઈ એર હશે

એને જ ભરાસે

એક વખતે એને શરણે ગયા પછી લગવાન આપણને ક્યારે
અને કેવી રીતે ધડે છે એ આપણે પામર જાણી શકના નથી, એટલે
આપણે તો એને ભરાસે રહીને જે કઈ લાગે આવેતું કર્મ હોય તેને
કર્મ કરીને ચિતા વગગના રહ્યા કરવાતું છે પ્રજ્ઞતિ કે નિશ્ચિતિ, કશા
વિશે હાપવોય આપણે કરવાની નથી

જિજ્ઞાસા ને ખપી જવાની તમન્નાની જરૂર

કાઈ જવેશની કે ખાજ વેપારીની પેઢીને કાઈ હોશિયાર માણસ
મુનીમ તનાકે મળી જાય તો થોડા વખતમા તે પોતે પેઢીના બધો
ભાર ઢિપા નિ પેઢી ચનાવે છે આપણે તો લગવાનના નામનો
વેપાર ચનાવે છે એ વેપારમા નથો જરૂર કુતેહની કે
નથી જરૂર બુદ્ધિની એમા મુખ્ય જરૂર છે જિજ્ઞાસાની અને એ જિજ્ઞાસા
થોડા દિશામા વહે એવી જરૂર છે આપણે કોઈ પણ આગ્રહ રાખવો
નહિ આપણે શરીરને દુખ દેરાથી વેગળા રહેતા છું તેમજ શરીરને
દૃઢથી દેતા પગ નથી આપણે મધ્યમ માર્ગ રાખનાનો છે આપણી
સાધનામા ખોરાક એ મુખ્ય નથો, પણ જિજ્ઞાસા અને ખપી જવાની
તમન્ના એ મોટામા મોટી વાત છે જો કે ખોરાક ચરૂઆતમા થોડો
લાગ લગવે છે, તો પણ એના ઉપર જરાયે જોર રાખવાની જરૂર

નથી. આપણી જિજ્ઞાસા અને ખપી જવાની તમન્ના વધે એમાં આપણું સમગ્ર બળ તથા ભાવના વાપરવાનાં છે.

સદ્-અર્થની પ્રવૃત્તિ અંતે તો લાભકારક

‘વાઃ વિના વેક્ષો ચઢે નહિ’ એમ આ માર્ગની બાબતમાં કહેવાય છે. એનો અર્થ એવો નહિ કે ગુરુ વિના જ્ઞાન આવે જ નહિ. ઊંચકું હું તો માનું છું કે આપણી જિજ્ઞાસા પાકટ થશે, ત્યારે ભગવાન પોતે પોતાના બંધને આપણી પાસે મોકલશે. પણ ‘વાઃ વિના વેક્ષો ચઢે નહિ’ તેનો અર્થ એ કે આપણામાં જે ભાવના જાગી છે તેનો વિકાસ કરવા માટે અમુક યોગ્ય પગલાં લેવાં જોઈએ. એ પગલાં લેવામાં આપણે ભૂલ કરીએ તો, કે દ્વેષ અને જાત્રત ન રહીએ તો, ભુલાવામાં પડી જવાનો સંભવ રહે છે. તેમ છતાં સદ્-અર્થે કરેલી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ નકામી તો જતી નથી. એ અમર ભગવદ્ વચન આપણા વિશ્વાસને માટે ને હિંમત આપવા માટે પૂરતું છે.

યોગયોગ્ય પ્રવૃત્તિની વ્યાખ્યા

કશી કોઈ જાતની વાત વિષે દિલમાં આપણે મગામાંક બાંધી ન રાખવી. બીજી કોઈ પણ જાતની પ્રવૃત્તિ વહોરી લેતાં પહેલાં હજાર વાર વિચાર કરવો, પણ આવી પડેયું કામ હોય તેમાંથી કદી પણ છટકવાની વૃત્તિ આપણે સેવવી નહિ; અને આપોઆપ જે કંઈ આવી પડે-આપણા પોતાના કોઈ પણ જાતના વિચાર વિના-તો તે સદર્પે સ્વીકારી લેવું.

પ્રાર્થનાના અભ્યાસના લાભ

એવી સ્થિતિમાં જ્યારે કોઈ જાતની અકળામણ થાય ત્યારે જે આપણે ભગવાનને માનના દોષીએ અને એનામાં ડૂબી જવાની વાતમાં શ્રદ્ધા રાખતા દોષીએ તો તેવી વખતે તે માટે પ્રાર્થના કરવાનું રાખશો. વળી દિલની કોઈ પણ વાત વિષે પૂરી નેકદિલીથી ખુદ્દે-

મુદ્દુ આત્મનિવેદન આપણે એ પરમકૃપાળુને ચરણે કરી શકીએ છીએ, કરવું જ નહીં. આપણે લક્ષ્મી રાખવાનું છે કે તે વખતે આપણી જાનના સંપૂર્ણ સંસ્કારગતની હોની નહીં. બીજા કોઈ જાતની લાવના કે લાગણી તેમાં જાણી ગયેની ન હોવી. ધો તે હિપરાત એ આત્મ નિવેદન કરામાં આપણી જાનનાનો પારો જિઆમાં જિઓ હોય, એમાં શુદ્ધતા ન હોય, તો આપણને એનો જવાબ મળે. આપણે શરૂઆતમાં એકદમ જાને આમ ન જાને તો પણ આ જાનનો અભ્યાસ આપણને ઘણે મદદરૂપ થઈ પડે છે.

યોગ્ય વર્તનની રીત ને તેનું કારણ

જગત મિથ્યા એટલે કે તદ્દન ખોટું 'સસનાના શીમકા' જેવું અસત્ય નથી પણ જગતને જોવાની આપણી દૃષ્ટિ ખોટી છે તે કારી નાખવાની છે. જ્યારે આપણે જાણનામય થઈ જઈએ છીએ, ત્યારે જગત 'જગત' તરીકે રહેતું નથી, ભગવાનના બક્ષી સ્વરૂપ તરીકે ત્યારે આપણને તે દેખાય છે. આ કારણસર આપણે વહેવારને નકારવાનો નથી, તેમ જ વહેવારને તાલે પણ થઈ જવાનું નથી. ભગવાનના એક જીવંત અસ્તિત્વ, સમાન એવના-વાહન તરીકે સસાર-વહેવારમાં જીવવાનું છે.

ધનમનસા આનંદ હોવા થયે

જીવનની સાધનામાં હિંદુસીનતાને, ગમગીનીને ક્યાંય અધાન નથી. જો મનગતભરી મસ્તી ને બાળકના જેવું હનનચતન તથા જીડો ઉત્કટ પ્રેમમય આપણામાં ન રહેતા હોય તો આપણે ક્યાંક અટકાઈએ છીએ કે ખોટામાં છીએ એમ માનવું, એટલે જ્યાં રહેતા હોઈએ કે જ્યાં જ્યાં જઈએ ત્યાં પાતાવરણને સનેમ બનારીએ અને એ વાતાવરણમાંથી પ્રેરણા મેળવીએ. આપણે એમ જાને કે આપણે એવા કોઈ વાતાવરણમાંથી કોઈ ન મેળવીએ તોપણ એની સાથે અસહકાર તો ન સહી શકે.

જીવનનો હેતુ

જીવન નિર્વર્થક (નકામું, હેતુ વગરનું) નથી. જીવન એ નિરાશા નથી. જીવન એ ફેંકી દેવા જેવી વસ્તુ નથી, જીવન એ ખાલી મનના મનોરથો નથી, તેમ જ મિથ્યા સ્વપ્ન પણ નથી. જીવનની અંદર આવેલો જુવાનીને આપણે આપણા આદર્શો સાથે સાંધી દઈને તેમાંથી આપણા અખંડ પુરુષાર્થને માટે પ્રેરણા મેળવ્યા કરવાની છે. એક લોકગીત છે:-

જોખનિયું

જોખનિયું ખાંડાની ધારે ખેલો, જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે;
જોખનિયું પ્રેમમસ્તીમાં મહાસો, જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે.
જોખનિયું આત્માની એધાણે પેખો, જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે;
જોખનિયું રસ-રંગ હિએ હિલોળો, જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે.
જોખનિયું ક્ષવાનુ સૌ કની નાખો, જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે;
જોખનિયું જીવનસિદ્ધિ પાખો, જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે.
જોખનિયું ફાટફાટ હર રાખો. જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે;
જોખનિયું ખાંડાની ધારે ખેલો, જોખનિયું આજ આગ્યુ ને કાલ જશે.

જુવાનીનો સદુપયોગ કરો

આ જોખનને જીવનમાં ટકાવી રાખવા માટે કોઈ મહાન આદર્શ (દા. ત. ભગવાનની પ્રાપ્તિ એજ એક ધ્યેય) અને તેને જીવનમાં ઉતારીને માણી શકવાની-જાણવાની-પ્રયત્ન જિજ્ઞાસા જરૂરનાં છે. તે સિવાય જોખન ટકી શકે નહિ. જુવાનીના જોખ વિના આપણે સખત મહેનત મજૂરી પણ કરી શકીએ નહિ. સાહસ અને અજાણ્યા ભૂસકા મારવા—એ તો માત્ર જુવાની કરી શકે. એવી હિંમત બીજા કશાથી આવી શકે નહિ. એટલે આપણો પ્રથમ ધર્મ આપણી જુવાનીને પ્રેમથી આપણા ઉત્સાહમાં—આપણા આદર્શની રણભૂમિમાં—જોડી દેવાનો છે.

અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય

સનત અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય વિના આપણને સાચો દૃષ્ટિ, સાચું

જ્ઞાન મને નહિ અજ્ઞાન એટલે કે આપણે જે ધોષ ધાર્યું છે (ધારા કે ભગવાનને મેળવવાનું) તેનું જ સતત ચિંતા-અનિદ્રા ભાવબળ રાત્રે અને વેગપૂર્વક-આપણામાં જન્મન રજા દરે તે તે આગને મનત ધકેલ્યા પ્રે અને તે બાજુના પ્રપ્તિમાં આપણે સામેલ ગામ્યા રે બીજા કોઈ પણ વિચાર કે પ્રતિપાત્રે હેરા ન દે તે આપણી વિનાસા અને તમન્નાને વધારેમાં વધારે વેગવાળી પ્રાણવાળી ચેતનાવાળી, બળવાળી તથા વિન્ય બનાવ્યા પ્રે આ સધળું થવા માટે આપણામાં વેગવાળી ભાવના પણ ખૂબ જન્મેલી હોવી જોઈએ એવા એને આ સસાર સાર વગરનો છે નમો છે આટે આવે છે આ બધું મિથ્યા છે ખોટું છે સમાજ પરો છે વીરે નગેરે વિચારે નહિ આરા વિચારો ખેટા છે ગોઈ પણ બાળનની આપણને આમકિત ન રહે રાગ ન રહે મન કોઈ પણ પાતમાં યોગી રહે નહિ એનું નામ વેરા ન આપણે ભાગે આવેનું મામ તે આપણે પ્રવાનું જ છે પણ તે આસક્તિ વગર પ્રાર્થના પ્રતા પ્રતા ભગવાનની કૃપાપ્રસાદીરૂપે અને તેને જ સમપણુ મ્યા પ્રતે પ્રવાનું છે આપણને મનેના મનમાંથી ભાગી છૂટવાનો જીવવાનો ધિગદો કે વિચાર મુદ્દા રાખવાનો નથી તેમ જ આપણી જિજ્ઞાસા (ભગવાનને ઓળખવાની તે અનુભવવાની ઇચ્છા) એવી કૃપાથી એવી બળવાન થયેલી હોયને આપણી તમન્ના એટલી નવપાપક થયેલી હોય કે આપણને એના વિના પ્રે સૂઝે નહિ એનું નામ વેરાગ વેરાગ એને શ્રી ભગવાનના ચલક્રમને હૃદયના સપૂર્ણ ભાવે આસક્તિ આવી ચિંતિ આપણે આપણી પ્રવાની છે

એવી રિચિતિ કાળેના ઉપાય

એવી રિચિતિ લાવવાને માટે આપણે સતત ભગવાનને શરણે જઈ આપણું બધું યત્ન કે થવાનું કે થયેલ એને પ્રતા કરીએ મનથી શરીરથી દન્દિયોથી બુદ્ધિથી જે કંઈ કરીએ વિચારીએ એ બધું શ્રીભગવાનને

આપી દઈએ આપણી આખી જાતજ પ્રત્યે- પણ પ્રાર્થના કરતા કરતા એને સોપા દઈએ એક પાપ પણ નકામી ન જાય, એને યાદ કર્યા વિનાની ન જાય આવી દશા આપણે એની કૃપાથી લાવવાની છે આપણે હૃદયમાં ભગવાનના નામનો યત્ન કરીએ તેમાં આપણા બધા રિવાજો ને કામો હોમ્યા કરતા હોઈએ એવો સતત વિચાર કરતા રહીએ ભગવાન માટે અપાર પ્રેમ વગર અને પ્રભુ સર્વશક્તિ માન છે એવા જ્ઞાનભાન વગર આપણાથી ઉપર લખ્યું એવું થઈ શકે નહિ આપણી અનેક ખામીઓ હોવા છતાં ભગવાન આપણા ઉપર નિરતર કૃપા નરસાન્યા કરે છે આ કંઈ માત્ર કલ્પના નથી આપણી આખો જો સાચી રીતે જિવડી હશે, તો આવું આપણને દેખાયા વિના રહેશે નહિ

શરણના શક્તિ

ભગવાનના શરણથી ગમે તેવો દુષ્ટ માણસ પણ સુધરી જાય છે જનની ટેનીક વાર તો એની લાનકાત વધારે પણ હોઈ શકે જેટલા પતિત અને પાપી તેટલો હૃદય પણ વધારે વેગવાગો થનાનો જેમ જમીન પર પગડેવો દડો જેટલા ભેગથી નીચે પડ્યો હશે, તેટલા ભેગથી જીએ આવવાનો માત્ર આપણે બધા ભેગા મળીને પ્રમાણિકપણે દિનથી પ્રયત્ન કરીએ, ને હેન્ટની હદ સુધીની (રજનીયે રજ જેટની) નમ્રતા કેળવીએ આપણે તો કંઈજ નથી, આપણે મીઠું હોએ, સાન ગમ્ય હોએ, એવા ભાવથી ભગવાનના ભાવને જીવનમાં પ્રત્યક્ષપણે નિકસાવવા અને અનુભવવા આપણે મથ્યા કરીએ અમારા મહત્વાકાંક્ષા આપણા બધા રિપે એરી છે

સર્વસમર્પણ સર્વભાવે કરે

જે કંઈ આપો તે અડધું ન આપશો આપો તો પૂરેપૂરું એને ચરણે ધરી દેશો એનામાં લેનાની અને આપવાની અખૂટ શક્તિ છે એની શક્તિને કોઈ હદ નથી માટે કંજૂસ જનશો નહિ જીવનનો લઢાવો ફરીફરી કદી મળતો નથી

પ્રસન્નતા ને ઉદાસીનતા

પ્રભુના આજ્ઞાહીનની અધીરાઈને કોષે આપણામા ઉદાસીનતા રહે તે લાને ચોખ્ખા દોષ, પણ આ ઉદાસીનતામા ને પ્રેમની જાડ રહેનાં નોંધએ તે જો જીવનમા ન આવે, તો તેનું જીવન કદી પણ ટપી શકે નહિ જેમ દાઢ ને તડકાના અનિશય સેરનથી મોટા મોટા પત્થરાના પપ્પુ બુક્યા થઈ જાય છે, તેનું આપણુ પણ યાચ છે સાચા પ્રભુની ઉદાસીનતામા તો પ્રેમની ઉચ્ચતમ ને બગાડાન લાવના રહેવાં છે જો એ પ્રેમ બચત ન થાય તો એ પ્રેમ આપણામા નથી તેમ ગણાય, અને જો પ્રેમ છે તો તે વ્યક્ત થાય છે પ્રસન્નચિત્ત થવું ને રહેવું એ તો સાધનાનું એ મુખ્ય અંગ છે, લક્ષણુ છે

હાર કે નિરાશામાથી જીત

આપણે કોઈ રીતે હિતાનગ કરવાની નથી ભગવાન આપણી કસોતી અનેક રીતે કરતો હોય છે આપણી નિરાશા એવી હોય કે આપણને તેમાથી વધારે બળ મળે નિરાશામાથી તો જીતી આપણી તમન્ના ને તટ્પરતા વધવાં નોંધએ એને શગળે રહીને યત્નારે મર્યાં કમોં કયાં કરીને, તે બધું પાછા સમર્પણુ કરતા રહીને આપણે પુરપાથ કરતા કરતા હારીશું, તો એ હારમા જ આપણી જીત રહેનાં છે જોકે પછી તો હાર જેવું કશું રહેતું નથી

સર્વજ્ઞ પ્રભુદર્શનના સાધનો

પૂર્ણ જીવન માટે પ્રાણુવાન પુરપાથ કરવાનું આપણાથી જૂની જવાબ કે એમા જૂના પડાય તો એનો શો ઉપાય ? એવો પ્રશ્ન કુદરતી રીતે જાગે થાય તે વેગએ આપણે માનસિક સ્થિતિને તપાસી લેવાં નોંધએ સાચી એમ થાય છે તેનું કારણ જોણી કાઢવું નોંધએ એનું વિચાર્યાં નિના—અને તે પણ તટસ્થ રીતે—આપણને આવવાનું નથી ભગવાનનો જ્ઞાન કઈ એમ ને એમ નીતરવાનો નથી પર્વતની મોગી મોગી સિનાઓની અદર રહેતું પાણી તે શિવાઓના ડિગ્રોમાયે

પણ વહેવાને જોર કરી ગહેતુ હોય છે તેની રીતે આપણી અદર રહેનો ભગવાન પ્રકટ થવાને માટે હમેશ તૈયાર હોય છે માત્ર આપણી તૈયારી હોતી નથી, એ મોઝે વાધો છે આપણે શિના જોવા બની જઈને ભગવાનના ભારને પ્રગટ થવા દેતા નથી તેથી એવી તૈયારી માટે કેડ બાધીને દરેક પગે, દરેક મિનિટે, દરેક સેકન્ડે યુદ્ધ કર્યા કરતાનું છે તો જ આપણ 'સ્વ-રાજ્ય' (સ્વ એટલે પોતાનું, આત્માનું) મળશે ભગવાન તો આપણી અદર અને બહાર ચારે બાજુ ભર્યો ભર્યો છે, છતાં આપણે ભગવાનને જાણી શકતા નથી, કારણ કે આપણે એના થતા નથી, અને થવાની તમન્ના લાગી નથી તેથી આપણને એની હયાતિ દેખાતી નથી એમ ઘડાનું મોઢું સજ્જ બધ કરીએ ને પગી તેને દરિયાની અદર નાખીએ તો તેની અદર પાણી ભગશે નહિ તેનું આપણ છે માટે મોઢું ખોલીને, હૃદય ખોલીને, તેમા ભગવાનનું નામ જોડતું જરાય એટલું ભર્યું રહ્યું એટલે એ પરમ કૃપાળુ આપણને બધે દેખાતા લાગશે ખૂબ ધીજી ગમ્મની તેમજ ખૂબ અધીરાઈ પણ રાખના

સાક્ષ્યોને મચક ન આપશે

સાધના કરતા કરતા અથવા ધ્યાન સમયે કે ગમે તે વખતે આપણને અમતકારો દેખાય આપણામા કેઈ નવી શક્તિ આવી છે એવું આપણને સમજાવ અમુ સિદ્ધિ મળે પરંતુ તે બધા તગ્ગ કશું લક્ષ આપણે આપવું નહિ તે ફસાવનારી વસ્તુઓ છે આપણે તો ભગવાન જ મેળવનાના છે ભગવાન પોતે આપણી પાસે આવે તે પહેલાં ઘણી લનચાનનારી ચીજો એ મોડનસે જો તેમા આપણે મોહ પામીશું તો ભગવાન નહિ મળે મા પોતાના બાળકને રમડા આપે અને જો બાળક રમકડામા ફસાઈ જાય તો મા આવી જતી ગહે અને પોતાનું કામ કરના માટે પણ જો બાળક રમડા ફેંકી દઈ રોના જ માટે તો તુર્ત મા દોડતી આવે

‘ ભગવાનનું દર્શન ’

ભગવાનનું દર્શન એટલે અમુક દાર્શનિક ભાવ, મનની કોઈ કંઈપણ નથી સરકારપર પરાગત નભેની આપણામાં એ બામનની જે એક પ્રકારની ભાવના છે તે પણ તે નથી શાસ્ત્રોમાં નહીંવેની દર્શનની સ્થિતિ પણ એક પ્રકારની મર્યાદા છે ભગવાનના ભાવનું આપણામાં પ્રત્યક્ષ થવું એનો અર્થ એ કે એના ભાવની અદર ગેરના તત્ત્વો-જેમકે એનું અચળપરપણું, એની અનંત અમર્યાદિત શક્તિ, અનેક પ્રકારના ગુણોની ને ગુણોથી પરની શક્તિ, એનું અવિદ્યપણું, એનું નિર્વિકલ્પપણું વગેરે આપણામાં પ્રત્યક્ષ અનુભવરૂપે પ્રગટ થાય ત્યારે એના દર્શન થયા ગયાથ ભગવાને જે આ સૃષ્ટિ રચી છે તેની પાછા કોઈ ગૂઢ હેતુ હશે જ-છે, એ હેતુને પાર પાડવામાં પ્રગેઃ જીવ સહ જાયેનો જ આપણને આત્માની સ્થિતિનું જ્ઞાન થતા તે હેતુનું સ્પષ્ટ દર્શન થાય છે, ને એમ આપણે એના યત્ન બનીએ છીએ પગેપગ એનો ભાગવન સ્થિતિમાં રહેવાયા કમય અને પગેપગ તેના ભાગવતી કાર્ય થયા કરે એનું નામ ભગવાનનું દર્શન

હરિ ઓ ખાર, ૨૭-૧૦-૪૨

પ્રેમની ભાવનાજ એવી છે કે તે આપણને અગ્રેષ્ઠ બનાવશે ને હૃદયનો પ્રેમભાવ યોગભાવનાની રીતે કેળવતો જતા જે કંઈ સ્વચ્છ હશે તે બધું બગીને ભરમ થઈ જશે

રહેવામાં કશું એનું તાત્ત્વિક વગૂદ તો ન હતું પરંતુ આપણને એનું જે કંઈ ગાંઢીયું સ્વચ્છ હોય તે કરનામાં ઉમંગ રાખીને તેમ કરવા જતા તો એક પ્રકારનો ચરણભાવ કેળવતો જતો હોય છે ને આપણી જ રીતે કામ કરવાના કે લેવાના આગ્રહો ધરતા નય છે

કૃતસ્મૃતિના ભાવે

રખવાની તો ધણી ધમાય ચાને છે શરીર તો કશું કરતું

નથી તોયે પ્રેમથી તે કરવું રહ્યું ૧૯ વર્ષ સુધી અધમા પ્રેમથી ઝામ કર્યું છે ને એના લૂચે શરીર નબ્બુ ને જે તે કંઈ ભગવત્કર્મ કરી શકવાની પણ અગવડ, અનુકૂળતા તેમથી મળ્યા કરી તે સમ્બાને તેની બીડ સમયે મદદ કરવામા ધર્મ ગહેનો છે-જેમ તમે પેઢીની આકૃત અમયે એની પડખે બિભા રહો તેમ પ્રત્યેક પરિસ્થિતિનો ધર્મ તે તે યોગે એક જ પ્રકારનો ન હોય મુબઈમા પણ મારી ત્રણેક વાર ઝડતી લેનાઈ

કેટલીક સૂચના

રૂપાતરની સાધના વખતે વેગ આવે, જિભિં પ્રગટે, એનો ઉપયોગ નામસ્મરણમા પ્રેમભક્તિથી વેગથી કર્યો કરવો એમાથી ઉત્પન્ન થતા રમમા પરોવાઈ ન જવા ભગવતિ, સામ્યેતી દૃઢતા ને તટસ્થતા રાખના મથ્યા કરવું હૃદયે લક્ષ ગખવું ને નામસ્મરણ ખૂબ અદ્વાયો ને પ્રેમ ભક્તિની જિભિંથી કર્યો કરવું આપણે લક્ષ પોતામા જ રાખીને નિત્ય વત્સાં કરવાનું છે

હરિ ઓં ખાર, ૨૭-૧૦-૪૨

ભગવાનની કૃપાનું કામ

અહીં મુબઈમા મૂળરાત હરિજન મેનક સધના ફાગાનું ઝામ હાથ ધર્યું છે પૂજન મોટાભાઈ તથા ગમલુભાઈ રચનાળા, મારી સાથે ફરીને, ત્રણ હજાર રૂપિયા ગરીબને ગમા હતા, તે હવે આગ હજાર થતા આવ્યા છે પ્રભુકૃપાથી સારી જેની રકમ ન થાય ત્યાં સુધી અહીં રહેવાનું વિચાર્યું છે પૂજન હજીબાપાને મળ્યો હતો મુબઈથી જ નહીં ઉતારણ ફરીને જતા ન રહેતા એમણે મને મચ્છ્યું છે ભગવાનની કૃપાથી કંઈ પણ ગ્રાંથખાણુ ન હાવા જતા ગજ ને રાજ વધિ ને કંઈક મળ્યા કરે છે

માયુ જીવન અને ખરું મરણ

ભાવનાને વ્યક્ત થતા દીવા કરતા અતરમા તે જન્મ્યા કરી કર્મમા સાકાર પામે તે ઉત્તમ છે બાઈને મારા પર ધડો પ્રેમભાવ

છે એ પ્રેમભાવો અગે એમના પર ચાલતુ હાય તો ચાલતુ હોય
તે વાગ્યુથી મને તેમના પર ઝાઝુ અસતોર યરાયણ રતનું નથી ને
તેનુ ડખનું પણુ નથી એમના પર કદી કદી પ્રેમના લાધેજ અમ્માકિ
છુ ખરે પ્રેમની ભારના એવો છે કે તે આપાન અને બનાવશે
જે કઈ અધ્યયનુ રચુ સચુ દશે તે મધુ પ્રેમ વધના વધતા આપોઆપ
હર થરાતુ હ તેમ છતાં પાધુ અને વાર એવના પ્રમાણે આપણે
કરુ ભગીનુ માની ન લઈએ તેની મળતુ તો અનતનાર રાખ્યા
કમ્વાની છે અખડ ભક્તિને જીવન મહેતુ છે એવ પરત્વેની
અસારધાનના તેનુ નામ મનુ

શરણુભાવ કેળવવાની રીત

આપણને જે મઈ ગાઠુ વેનુ નામે એનુ હોય તોયે-સુઅવાહુ
હોય તે ઉમગ ગમીને તેમાં એવનો હેતુ ભગીરે, એ ને થયા
કરે તો એક પ્રમારનો શઃ મુલાન ઝળાતો જાદ છે ને આપણી જ
રીતથી મામ લેવાના આમણે ધનતા જાય છે

ઉધરાણાનુ ધણુ મુરદેસ હામ

તા ૨૫-૧૦ ૪૨ ના રોજ મુખર્ષના પરામા શ્રી જ્યસ્તુખનાન
ભાઈ મહેતા, શ્રી વેડુભાઈ, શ્રી છોટુભાઈ કાગ વગેરે વગેરેને મળ
વામા ગરા અત્યારે સમગ્ર ને એમમ લક્ષ સધનો ફાળો ઉધરાવવામા
છે આ મામ આપણે રાજ્યપુવીથી રીમાર્ધુ છે તે જાગીને પૂજ્ય
હકકરખાપા ધણુ ખુશ થયા હતા આ આ કામ માથે તીતુ તે સારુ
મને અમિતદન અને સામાથી આપતા હતા અને એ સરસ બના
મણુ પત્ર પણુ તેમને લખી આપેનો છે આની પાછળ રસિક
મિતિહાસ છે ત્રિચિથી સીધો મુખર્ષ આ મામ માટે આવ્યો ને પૂજ્ય
હકકરખાપા તે વેળા મુખર્ષના હતા એટલે તેમને મળવાનુ રાખ્યુ
ફાળો ઉધરાવના સારુ એ લગમણુપત્ર લખી આપવાને તેમને વિનતી
કરી તેમણે કહ્યુ હું સધનો હાનમા મરી નથી સમાસ નથી
શિક્ષક નથી વળી તુ સધમાથી છૂટો થયેનો છે, એને બધા છુપી

રીતે તને લનામણુપત્ર કરી ગીતે વખી આપુ ? ખરી ગીતે તો તને આરો ફાળો ઉવનાના જ ન દેનાન પણ તારા પર મને વિશ્વાસ છે, એમને ભતે તે કામ તુ કર અને વારવાર મને વખતો ગહેજે”

હીનમેના મડગના ભાઈ ગણાભાઈ નાય, અને શ્રી અબ્બાનાન બામ ત્યારે પૂજ્ય દક્ષિણાપા માથે હતા અને હીનમેના મડગીનુ ઉધરાણુ નણુ દિવસમા મુ મધિમાથી પૂજ્ય બાપાએ કરી લીધુ ભાઈ નાયક મને કહે કે, “મુબઈમા લાગરગ વિના તમારા એકનાથી આ ફાળાનુ કામ થવુ શક્ય નથી આ ફાળાનુ કામ આપણે માનીએ ગીએ તેનુ સળ પણુ નથી અને ધગી મોગી લાગરગ વિના રકમો મળીની તે સહેની વાન નથી”

ફાળો ઉવનાવવાના હેતુ

આપણે ક્યા આ કામ આપણા માટે લીધુ છે ? ૧૯ વર્ષ મુધી હિન્દુ સંઘમા કામ થ્યું એના લૂણે શરીર નબ્બુ એ સધે ભગવદ્માય કરી શકવાની મગરડ અને અનુરૂપના કરી આખી એ અસ્થાને તેની બીડ સમયે મદદ કરનામા ધર્મ રહેનો છે જેમ તમે વડાઈની આકૃત સમયે બીજી બધુ મળી દઈને હલકાણુમ અને ટ્રિચિ જઈને રહ્યા, અને એકલે હાથે બે પેઢીને સલાળવાનુ ક્યું અને તે સમન (બીજી નિશ્ચયુદ્ધ) ટોડીને હાલો એટલે બન્ને ઠેકાણેની મુબનસ્થા જાગી અને જે તે બધુ ઠેકાણે કરનાની વ્યવસ્થા તમે કરી આ તમારો પેઢી પરત્વેનો ધર્મ હાલો અને તે તમે ગ્રેમથી બળ થો તે પણ પ્રમુલકિત છે એની રીતે ને એની ભાવનાથી પ્રભુ ભક્તિનો ઉકટમા ઉકટ ભાવ દ્વારીને શ્રીપ્રભુપ્રીત્યર્થે આ કામ માથે લીધુ છે

બદમાશીની શકા

પૂજ્ય દક્ષિણાપાએ લનામણુ પત્ર ન લખી આપ્યો, તેમ છતાં તો મુબઈમા ફરી કરતો હતો અમાગ સધના એ દાતા શ્રી શાકને ત્યાં ગયો ને ૧૮૪૨ની સાનની બધી હમીકત

જાણી 'મુખ્ય મુખ્ય કાર્યકર્તાઓ બરા જોવા ઠે અને મધમા કોઈ ધર્મીયોરી ગ્યુ નથા આયમમા બાગકાને નિભારના મારે પેમાની ધર્મી ૧૪૩૦ ઠે' તે બધું મમજાન્યુ તેમને કહ્યું કે, 'દનુચ્છિતિ યથાર્થ' છે, મદરનાને પચુ તૈયાગ છુ, પરંતુ તમને હુ ઝોળખતો નથા મે તમે કોઈ બદમાશ ન હો તેની શી ખાતરી?' આધા મને ઘણું દસતુ આગ્યુ અને ખડખડા દરયો તેમજે મને દમનાતુ માગ્યુ પૂછ્યુ મે કહ્યું કે, "આપે મને આના શરોધા મિરદનો તથા હરે મારુ મામ બરામર થશે એની મને ખાતરી થઈ'

આખરે ભનામળ કરી

આ પછી તુર્ન જ પૂનાની ટેન પકડીને પૂજ્ય દક્ષનાપા પામેગયો તે વેળા પૂજ્ય બાપા પૂનામા હતા તેમણે મને જોઈને કહ્યું "કેમ બાપા ! કેવી રકમ એવી કરી ?" મે એકી થરેના મમની દમોમન પી અને વધુમા જણાવ્યું કે 'શ્રી શાહને ત્યાં ગયો હતો અને હાનની સધની બધી ગિચ્છિતિ જણારી તે પછી તેમજે મદરનાની નતપરતા પચુ બનારી પરંતુ તેમજે કહ્યું કે, 'તમે બગમાગ ન હો તેની શી ખાતરી? ચોખ્ખા ભનામળ વિના તમાગ જોરા ફાગા ઉવરાવા ધણારે ફરે ઠે તેમને કેમ કરીને રમ્મ અપાય ?' પૂજ્ય બાપાએ સાથર્થ કહ્યું 'હે ! તને તેમજે બદમાશ કલ્યો !' એમ પી તેમણે પેતાનું પેંક કાઢી તેના કમળ ઉપર મને એક ઘજો સુદર ભનામળુપન લખા આપ્યો તે લઈને બીજે વિરમે મરીન ફાઈર પર પેના શ્રી શાહને મળ્યો તે તેમને પૂના જઈને પૂજ્ય દક્ષનાપા પામેથી કેવી રીતે ભનામળુપન મેળવ્યો તેની હકીકત જણાવી, વધુમા જણાવ્યું કે સમાજ ન્યારે આવી પાકી ખાતરી કરી હો આપનો થશે ત્યારે મેઈ લુગ્યા આવી બાબતમા ફારી નહિ જય અને તેમને અભિનંદન અને સુમારગ્યાદી પળુ આપ્યા, આયો છે ભનામળુપન મેળવનાનો ઇનિદામ અને સુગ્ધ ઘટના

લેખકની યાતના

મુંબઈમાં આ સમય ઘણો કઠણ છે. કાઈ ધોળી ટોપીવાળું કે ખાદીના પહેરણવાળું ઝટ નજરે ચડતું નથી. બધા કામ કરવાવાળાઓએ પણ વેશપત્ર કરી લીધા છે. ખાદીના પોશાકવાળાની ધણી વાર ઝડતી લેવાય છે ને મારઝૂક પણ ચાલે છે. હેરાનગતિનો તો પાર નથી. મારી પણ મુંબઈમાં ત્રણવાર ઝડતી લેવાઈ હતી. હેરાનગતિ પણ થયેલી. અને એક વાર તો એક રાત પોલીસ લોક-અપમાં, (માર-ખાવડી પોલીસ લોક-અપમાં) ગાળવો પડેલી અને મારઝૂક પણ થયેલી. ગૂંજરાત હરિજન સેવક સંઘના નામે કોંગ્રેસનો ફાળો ઉધરાવવાનો મારા ઉપર આરોપ હતો અને તે કબૂલ કરાવવા મારઝૂક થઈ હતી. બીજે દિવસે છોડી મૂક્યો. શરીરનું વજન ઘટતું જાય છે.

ઉર્મિનો ઉપયોગ કરે.

રૂપાંતરની સાધના વખતે જે આંતરિક વેગ પ્રગટે એનો ઉપયોગ રાનભક્તિપૂર્વક નામરમરણમાં વેગથી કરવો. તેમાંથી ઉત્પન્ન થતા રસમાં પરાવાઈ ન જવા જગતિ-સાવચેતી-દૃઢતા મક્કમતા વગેરે વગેરે રાખવા મથ્યા કરવું. હૃદયે ખૂબ ખૂબ લડા રાખવું. જેમ જેમ જિર્ગ પ્રગટે તેમ તેમ તટસ્થતા જાળવી જાળવીને ખૂબ ભાવનાથી નામરમરણ કર્યા કરવું.

જેમાં પરીક્ષિતભાઈને તાવ આવે છે ને આંખે દુખાવો છે એમ જાણ્યું છે. એમને જે કવિતા લખેલી છે તે નીચે મુજબની છે.

તેમાં દેશના જુદા જુદા ભાગોની બહારની પગિસ્થિતિ તથા ભવિષ્ય સૂચવવા તે વખતની ઝલતું આલંબન લીધું છે.

મદાકાન્તા

ત્યાં શાંતિ છે, “વિરમી શકવા શાંતિ માંદિ તમોને,”
ડાંગાગેયું અદિ બધું ટિપ્પે વાદળાં ધુમ્મમે તે,
વાયુ વાતો કહિંકે ઝપે, ક્યાંક તે મંદ ભામે,
કાઈ એવા રથળ પણ વિશે તે પૂરો સ્થિર લાગે.

કાળા અગ્રો કદિ કદિ ધમી આવતા ખૂન જ્યારે,
 ફળા જાડો ભમિત બનતા વાયુ વાતા પ્રચડ,
 ને કે' હેના થર થર ફૂંજે બીકથી માનસીના,
 એવામા એ તરુવર કઈ જાતી કાઢી બિખા રે'

હીર નો'તુ કદિય પણ જે કનધુએ કાઈ ન્હોતુ,
 એવુ એવુ અવનનુ બન્યા આપમેળે કરતુ,
 હાજા હેના મગડી જ જતા વિજળી કાટકાથી,
 જ્યા ત્યા કોઈ બચી નવ શકે આમ-વટાગિરાથી

એજો કયા કયા ધૂન રજકણો એની ઉગડી છે કે,
 આખો મીચી કઈ કઈ જનો આરરી મુખ ત્યા લે,
 આધાપાજ કઈ થઈ જતા, શાત કે બેસી રેતા,
 ને કોઈને નહિ પણ દિસે આક્રમા તેજરખા.

નાના નાના બહુ જ કુમળા છોડવાઓ મિચારા,
 ફૂંજે બાકિ જગ ઉગરવા ક્યાય આરો ન એને
 ચારે બાજુ પવન બહુ જ્યા બેરથી ને ફૂકાતા
 જાવાનો, કાણુ મનને સૌ કરી જોઈ લેતા

એથો જ્યા ત્યા જન મન બિચા બમ્મ ચિતાથી રે'તાં,
 ચોમાસુ ના હજુ વીતી ગયુ કે રથને બેડ હારા
 જ્યા ત્યા સોના ભમિત મન કે શું ભરેતુ 'ભરિખે,'
 એ જાગી ના કઈ પણ શકે ગૂઢ તે એવુ ભાસે
 'પાશેરામા પ્રથમ પૂ ડી આ' કાકની કિવદતિ,
 વાયુ વાશે અધિ-અદકો ઘેરી લેશે બખાને
 આપજે તો લક્ષ હમેશા પોતામા રાખીને જ વર્તવું

દરિ ૐ ખાર, તા ૨૮-૧૦-૪૨

(અનુક્રમ)

“ સર્વ કર્મો અર્મર્ષે ને તત્પર મુજ્જમા પૂરો,
રહે ચિત્તનતો હોયે ભક્તિ શ્રદ્ધાથી યુક્ત છે
પરોવાયેન રાખે છે મારામા ચિત્ત-પ્રાણને,
સર્વ પ્રકારથી એને ઉદ્ધારુ, ” પ્રભુ તો વદે ॥

હોય એવો પ્રભુનો તે ડહો મિથ્યા જતો નથી,
ખાતી તે વચ્ચેના છે ના, ડહપના તે નથી ડહ ॥

ભક્તરક્ષક ભગવાન

શ્રીભગવાનમા જેમના મન, ચિત્ત, પ્રાણ ને હૈયા જ્ઞાનભક્તિ પૂર્વક સતત પરોવાયેલા રહે છે, એવા સાધકની સલાહ શ્રીભગવાનને લેવી પડે છે કારણ કે શ્રીભગવાન એના જીવનનો આધાર બની જાય છે એનું જીવન ભગવાનમય થતું હોય છે ‘ ભગવાન જ મારો આધાર છે ’ એવું જેણે અનુભવથી હૃદયમા જાણ્યું છે, એના અનુભવમા નિષ્ઠા જેની જીવંતીજાગતી બનેલી છે, એનું જ્ઞાનપૂર્વક સમજીને એકલા એના આધારે જ જે જીવન ગાળે છે, તેની રક્ષાનું કામ શ્રીભગવાનને સલાહ્યે જ છૂટકો છે

ભક્તના ચાર લક્ષણો

આવો સાધક ભગવાનમય જીવન જે રીતે જીવે છે એ ચાર રીતો શ્રીભગવાને અષ્ટપદો આપણી આગળ મૂકી દીધી છે એને આપણે આપણો જીવનનિકાસ કંવાની ચાવી તરફ રાખ્યા કરીએ

(૧) મને કર્મો અર્મર્ષેને, (૨) મારામા પૂરેપૂરું તત્પર રહીને,
(૩) મને ચિત્તનતા રહીને, (૪) શ્રદ્ધા-ભક્તિથી મારામા સંપૂર્ણ યુક્ત રહીને

(૧) ગમ્યા કર્મ કરના હતા એમા પૂરેપૂરી અન્યામત્તિ એટલે સર્વ કર્મનો પૂરો સન્યાસ (૨) 'માગમા તત્પન્ના' એટલે ભગવત્પરાયણના પ્રભુ પર જ બધી બાબતોમા જે પોતાની મીટ માગતો ગયું છે, એના પર જ પોતાની બીજી બાબતોનો આધાર રાખ્યા કરતો હોય છે, જે ને તે એને જ પુષ્ટીને બધું કરતો હોય છે, એને શુ ગમે, કેનુ રુચે કઈ ગીતે કર્મ થાય તે એ વધારેમા વધાર ગણ થાય એમ વિચારોને જે કર્મમા એનો પ્રેમ મેળવરા ખાતર, એને વધારેમા થવા ખાતર, પ્રેમથી કરતો હોય છે, એને જ શરણે હૃદયના ભક્તિભાવથી, ઉમંગથી રજા કરે છે, પોતાના મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ તે અદ્ભુત પોતાની રીતે, પોતાની ટેવ પ્રમાણે, સ્વભાવ પ્રમાણે, ત્રણ ગુણની રમન પ્રમાણે ચલાવતો હોતો નથી, એવાનુ જીવન ભગવત્પરાયણ મહી શકાય ત્રીજી રાગન છે, અનન્ય યોગથી હૃદયથી હૃદયમા એનુ ધ્યાન

‘અન્યામ’ની અમત્તિ

હવે સન્યાસ એટલે શું ? વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે તો એનો અર્થ એમ થાય કે ‘સારી ગીતે, સમૂર્ણપણે, ચોગર રીતે ‘રીપોઝીટ’ કરવું અથવા મૂકી દેવું તે’ એનો સીધોસાદો અર્થ તો એ જ કે બધા કર્મો શ્રીભગવાનને જ સમર્પણ કર્યા કરવા, એનુ નામ સન્યાસ પેદીનો મુનીમ લાખો કમાય અને લાખો ગુમાવે તોપણ એનો હરાનો તો એ પેદીને આપી દે છે

‘સાચ’ તે માત્ર

આપણે જે કઈ કર્મ કરીએ છીએ એને સઘરી રાખવાનો માનવીનો સ્વભાવ પડી ગયેનો હોય છે યત્તા રહેતા સકળ કર્મનું ફળ પણ તે પોતે ઈચ્છેનો હોય છે અને તે જોઈએ એરી તેની

સમજાણને લાધે, તેવા અહંભાવને લીધે, માનવી કર્મ કર્યા કરે છે. આ બધાનો અસહ્ય ભાર માથા પર રાખી રાખીને તે ક્યડાયા જતો હોય છે. તેમાયે પાછું તે સારા આગ જ પરિણામને ઈચ્છે છે અને ખૂબ દુઃખ ભોગવવું પડે, ખૂબ કષ્ટ ભોગવવું પડે, એવા પરિણામથી તે દૂર ભોગરાતું પણ કરે છે પરંતુ તે તો કેમ બની શકે?

અહંભાવ તખવો જ ઘટે

આમ અહંભાવને લીધે ડોનોના ભાર તે પોતાના ઉપર લાદે જાય છે. જ્યાં સુધી આપણામાં અહંભાવ છે, ત્યાં સુધી નીતર્યાભાવે ભગવાનને આપણે ભજી શકવાના નથી સ્વાર્થનો થોડોક પણ અંશ જો આપણામાં રહી ગયો હોય તો ઉચ્ચ ભાવનાના વિચાર પ્રકટાવવાને માટે તે આડખીથી રૂપ બનવાનો છે જો સ્વાર્થની વૃત્તિ આપણામાં રહી ગઈ હોય, તો તે એનામાં આપણને પરાવ્યા કરશે એટલે આમ આવા જીવપ્રકૃતિના કે જીવસ્ત્રભાવના તત્ત્વ ઉપર આપણે જ્ઞાનપૂર્વકનો અકુશ મેળવવો રહ્યો ત્રિશ્વરૂપ ભગવાનની સેવા કરવા આહતા સાધકે સહેજ પણ અહંભાવ રાખ્યે પાનરશે નહિ અહંભાવ રહે ત્યાં સુધી એ એની રીતે જ આપણને કર્મમાં પ્રેરાવશે

સમર્પણ ભાવની વૃદ્ધિનાં લક્ષણે.

આવા થના કર્મ પણ જાણીજૂણે, અધુરા હોના છતાં, અયોગ્ય હોવા છતાં, ભક્તિપૂર્વક એને જ સમર્પ્યા કરવાના છે આવો જ્ઞાનપૂર્વકનો લાંબા ગાળાનો સદ્ભાવથી મેનન થયેલો અભ્યાસ જેમ જેમ પડતો જશે તેમ તેમ અહંભાવ ઓગળતો જવાનો છે અહંકારને મોજો પાડવા ને તેને સારિરક કર્યા કરવાનો ઉપાય મદ્રાસથી મુળઈ જતાં તા. ૧૧-૧૦-૪૨ના રોજ ગાડીમાંથી વખેલા કાગળમાં લખ્યો છે-ઉપરાંત આપણે કર્મ કરવાના છે તેનો પ્રેમ મેળાવા ખાનગ જ આપણે જોએ

આવશી કર્મ કરતા હોઈએ, તો ફળનો વિચાર કર્યો પગ આપણે
 કરાનો ન હોય પ્રગ્ન તો તે આડકંટે લઈ જવારે છે એમ સમજીને
 તે પગે શ્રીભગવાનને જાણી રાખીને આપણે સમર્પણે તેણે તેની
 દરેક પગે દુઃખપૂર્વક આવશી રાખીને એને યુદ્ધ આપ્યા કરવું એણે
 થતા રહેતા પ્રત્યેક યુદ્ધમાં તે તેની માનમાં વેગ, ઉત્સાહ, બળ,
 ધીરજ, હિમ્મત, જ્ઞાનપૂર્વકની જાણી, દુઃખને આવશી રાખીને તે
 વધારે આપણામાં પ્રગ્નતા રહેવા જોઈએ અને તે વચ્ચે આપણે
 તપાસના ગ્રંથે જોઈએ

પછીથી ભગવાનના દર્શન

દરેક વખતે એવી ફળની વૃત્તિ પ્રગ્ન અને તે પ્રગ્ન છે એટલું
 ખાલા ખાલી સ્મરણ થયે આવવાનું નથી એણે પ્રગ્ન ખાલી
 હિપરજનું સ્મરણ જેને થાય છે અને તેને રખતે જેના યુદ્ધની ઉત્ક્રાંતિ
 વધતી નથી, ત્યાં સમજી લેવું કે મન કયાં છેતરપીંડી કરવું લાગે
 છે સાધકે એવું મૂળ પદ્ધતિ રાખવું આમ કર્મ કરનાં તે ભગવદ્
 પ્રીતિથી અને એમાંથી અવગત એવી લઈને આવી રીતનો જ્ઞાન
 કિર્તિપૂર્વકનો આતરિંગ અજ્ઞાન વધતા વધતા ભક્ત અને ભગવાન વચ્ચે
 ભેદ ધરતો જાય છે જેમ જેમ ભક્તની શુદ્ધ, નિર્મળ નીતરી દૃષ્ટિ
 થતી જાય છે તેમતેમ એનામાં ભગવદ્ ભાવનો ભાવેશ વધતો જતો
 જણાયા વિરામ-અનુભવમાં આવ્યા વિના-રહેવાનો નથી આમ જેમ
 જેમ ખતવું જાય છે તેમ તેમ સાધક ભગવત્પરાયણ બનતો
 જાયો છે ભગવત્પરાયણ થતાં અનન્ય યોગથી
 સાનુ ધ્યાન થવાનું છે આમ થતા સાધક જે જે વસ્તુના
 સંપર્કમાં આવે તે બધામાં ભગવાનની કૃપાની-ભગવાનના
 દર્શન-થવા વિના રહેતા થી અને એને એ બધું તે કાગ મારે
 નેટનું નેટનું જરૂર હોય છે તેટલું ત્યાં જણાયા કરે છે જ્યારે
 સર્વાંગદર્શનનો કાગ પામ્યો, જરૂર હશે ત્યારે તે પણ અનુભવમાં પ્રગટશે

ભગવાનના અનુભવની શરતો

શ્રીભગવાનના અભિત્તનો હૃદયથી જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો નિશ્ચય, 'સર્વરૂપ ભગવાન એ મારો આત્મા છે' એવી ઊંડી અતરની જ્ઞાન પૂર્વકની સમજ, સર્વરૂપ ભગવાન જ છે એવો હૃદયમાં હૃદયથી જ્ઞાન ભક્તિપૂર્વકનો સ્વીકાર, પોતાની જાતની સંપૂર્ણપણે ઓળખ, એને સ્વર્ગમાંથી સંતોષવા એ જ એની પાકો સમજ, આપુ આપણે શ્રદ્ધાથી રોજ ને રોજ નિશ્ચયાત્મક બુદ્ધિથી, હૃદયથી હૃદયમાં તે બધું કેળવતા રહીએ, અને તે બધું બહુ ને ઊંડું સમજથી ઉતારીને તેનો અનુભવ થયો કરીએ, તો આપણે શ્રીભગવાનના ઝીએ અને એ આપણો છે એના તત્ત્વનો અનુભવ થશે જ થશે

સતભક્તોની અપ્રતિમ ભેટ

વિજ્ઞાનની કોઈ એક શોધમાં અને એની રીત અને સમજમાં જેમ આપણે માનીએ છીએ, તેમ આ પણ એક આત્માના વિજ્ઞાનની રીત છે તેને અનુભવના નિયોગ રૂપે અનેક સતભક્તજ્ઞાનીઓએ માન્યતા વારસા રૂપે જગતને ચરણે ભેટ આપી છે જગતે એને સ્વીકારવી કે ન સ્વીકારવી એ એનું કામ છે જગતની જેમ જેમ સમજ બની થતી જશે તેમ તેમ તેને આ બાબત વડ્યા વિના આરો આવનાનો નથી

હરિ ૐ ખાર, તા ૩૦-૧૦-૪૨
અનુક્રુપ

આપણી રીત મોંને આપણે કરવા નહી,
કરવા સર્વ કોમોને હેતુને લક્ષમાં મહી ॥
ખોટું કે સારું બીજાને લાગે તે ન વિચારવું,
મિતલાવે રહી તોયે જાણવો સમતોડના ॥
માન્યતામાંથી જે સાચું, ફેરવાયા જરો નહી
એમ જો તે થતું લાગે, યોગ્ય પથે છીએ સહી ॥

આજનું સત્ય તે જાને બીજી કૈક સુઝાડો,
યેના તત્પર રહેતું, તે દેવમાં પ્રાણુ જો પૂરે ॥

દેવને લક્ષમાં રાખી કર્મ ચોગ્ય રીતે જન્યે,
ઉદ્ભવે રસ તો થકા જનમશે આપમેળે તે ॥

દશુ થાય ન થાયે કે તોય બાન વધારયો,
કુમળી કહણાશેથી વર્તવું એકમેકપે ॥

પરતત્ર બના જીએ પ્રભુ એક સ્વતત્ર છે,
પરતત્ર રહેવામાં જ્ઞાનભાવેથી લાભ છે ॥

પોતાનું માન્યુ એને તો બન્યે જ લાવવા ધો,
રહેના પડી ત્યા ને ત્યા ધો દેવુ ન જીવને ॥

કરીને કાટિ ઉપાય એને તો સમજીને,
સાચા કથાપુરો માર્ગે વાળીને વાવવું ધો ॥

‘પોતે જ્યાં એવ માનેતું સાનુ તે એવ છે નહીં,
એને તે ખાતરી તેરી મથી કરાવતા જરા ॥

રહેવામાં પડી એને તો ત્યા ને ત્યા ગમશે ખરે,
આધન આપણ તેથી ખામીવાદુ રજા કરે ॥

આપણુ તે બને હોય આપણા એવમાં ભને
હોય રાજી, છતાં સૌનાં કર્મે બેદ રજા કરે ॥

બનેના કર્મની રીતો, માન્યતા, ગસ જો જુદા,
કર્મના ત્યા પરિણામે બેદ રહેશે નવા નવા ॥

કર્મની સાધના જો તે એક ભાવે થના કરે,
બનેએ તો થના એવું મથ્યા સૌ કરવાનું છે ॥

હરિ ઝૂ ખાર, ૧-૧૧-૪૨

ભારે કામ છતા ચાતુ પત્ર લેખન

હમણા હમણા ગખનામા કાગળમા થોડુંક લખીને વળી પાછું કામે વળગતા તે અધૂરું રહે છે ને વળી પાછો કંઈક વખત મેળીને તે લખવાનું બને છે એમ કટકે કટકે ગાડામા લખવાનું બને છે ને દપાનમા નાખવાનું પણ જુનાઈ જવાય છે, અથવા તો ટ્રાઈકોને નાખના આપી દઉં છું

પૂજ્ય ઠક્કરબાપાની શામાશી

પૂજ્ય બાપાએ કહ્યું કે, 'ગઈ સાનના હિમાનમા ત્રણ હજારના ખોટ હતી એટલે તારે મુબઈમાં ઝટ ભાગી જવાનું નથી, પણ ધીરે ધીરે ભેગું કરવાનું ગખનું તને તો કોઈને કોઈને મળી રહેશે પૂરેપૂરો પ્રયત્ન કરીને મથજે કટાણી જઈશ નહિ આજખાણુ પિઠાણુ વિના, લાગનગ વિના, એટલે હાથે તું આટનું ની શક્યો છે તે ધણુ ધણુ છે" પરિસ્થિતિ આની છે એટલે વધારે રકમ એમાં ક્યાને મડવાનું છે

પત્ની કે બીજા સગાનો ત્યાગ ન થાય

પેની સાધનાની બાગતમા તો જેમ કહ્યું છે એમ જ કરવાનું રાખશોજ આપણે જે રીતે માન્યુ હોય, જે રીતે સતોપવાની ટેવ પડેલી હોય તે રીત રાખવાની નથી સૌ બહેન સમજુ છે થોડીક મહેનત તો એને પડશે આપણો હૃદયનો પ્રેમભાવ જેમ જેમ જીડા થતો જશે, તેમ તેમ એની સાત્ત્વિકતા ને તેનો સાચો અર્થ એમને સમજના વિના રહેવાના નથી એ વિષે ખાતરી રાખજો આપણે ઘણી ઘણી ધીરજ રાખવાની છે કટાંગો આણ્યા વિના, પ્રેમની મૃદુતાયુક્ત લાગણીથી કુમળી કઠણારો, એમને જીએ વેવાના છે એમની સમજ, માન્યતાઓ, માપો, ધોરણો વગેરે બધા તદ્દન જુદા છે એમના મનની ભૂમિકા તદ્દન જુદા પ્રમારની છે એમને

મુકી દીરે તો પાત્રે ન રમ ? એ આપ જા છે ને આપણા ન રહે-
વા હોય તે પછી તે પડેલી ટપ્પી રાને થઈ નહિ ધરે તેમના પરત્વેની
આપણી મર્યાદાના ને એમના પરત્વેની ઉત્ક્રાંતિની ગિતાસાની
લાનના કોઈક વિષય આપણુ વનયુ એમો સમજાવશે ન કદાચ
તેમ ન બોલે તોરે શુ ? ને કઈ ગીએ છીએ, તે આપણા વિકાસ
માટે મમતા રાખ્યા વિના ક્યાં કરવાનું છે

મહાશુરની ધન્યતા શિષ્યનો વિકાસ

તમારા બધાથી મારે દીપ્તાનુ છે, એ બધુ ને વધુ છે તે
હકીકત રૂપે છે તમારા બધાનો પ્રેમભાવસબળને શ્રીકૃષ્ણને ન મેળવી
આપ્યો હોત તો આ જીવથી તે શુ બની શક્ય હોત ? કુળાકાવતો તો
શ્રીકૃષ્ણના છે તમારા બધાના જીવનરિમમમા મારા જીવનની સાચી
મથાર્થતા રહેલી છે ને તેમા જીવનનુ ધન્ય થતાપછ નહેતુ છે જીવન
વિનાસ થતો જોઈને મારામા હિસાબ દૂધ, ખન, વેગ વગેરે આપતા
જવાબ છે એ હકીકત રૂપે છે તમારા જીવનમા જેમ જેમ
પ્રેમ શ્રદ્ધા, ભક્તિ, જ્ઞાન વિશ્વાસ દહનર થતા જશે તેમ તેમ મને
તમાગ પરત્વે વધારે ને વધારે આકર્ષણ થયા કરવાનું છે

પરશુરુની શાધને પર્વત દેખો

ખીજાનુ ને સારુ હોય એ હૃદયથી હલ કર્યા કરવાની લાવના
અશુભાથી મે તો પહેલાથી ન જોળ્યા કરેલી તેથી ખીજાનુ થોડુક
હોય તોયે મો તો તે થણુ લાગે છે આપણે માટે કોઈ થોડુક કરે
અથવા ખીજાનુ ગઈ જોટુ પછી જો સારુ હોય તે આપણને લાવ
નાયો દરો પગલ જેવુ લાગ્યા કરે એવી સાધનની દૃષ્ટિ કેળાવી ઘટે
આથી પરસ્પર હૃદય વધારે પામે આવ્યા પ્રશે

સદશુરનું સાપેક્ષ વર્તન

મારામા તો કશુ નથી ને મઈ આપ્યા કરશે તે તમારા યતા
જતા વિનસને અમે તથા તમારા મળના જતા સક્રિય સાથ (જીવન

ધ્યેયની સદ્ભાવનાને પ્રેમભાવથી હૈયાનો વાસ્તવિકપણે ઉત્તર)ને કારણે આ જીવથી જે તે બધું બન્યા કરવાનું છે, કારણ કે સ્વતંત્રપણે તો મારે કંઈ કશું કરવાપણું પ્રભુકૃપાથી રહેલું હોતું નથી. સ્વતંત્રપણે કંઈ કશામા આ જીવને પેરાવવાપણું રહેતું નથી, જે તે બધું relatively-સાપેક્ષ રીતે-રહ્યા કરે છે. એટલે એના તરફનું જેવું વલણ નહીં કરે તેવું વલણ ત્યાં પણ રહ્યા કરે, એટલે તો કહું છું કે તમાગ પ્રેમે, હિમતે, સાહસે, શ્રદ્ધાએ, વિશ્વાસે, ભક્તિએ, જ્ઞાને મારાથી તેમ તેમ વધ્યા કરવાનું બનશે હવે આ સમગ્રયુ હશે

સદ્ગુરુની રીતરસમ

“ જે રીતે સ્વભાવ કર્મ કરવાને પડી ગયો છે તે રીતે આપણે વર્તવાનું નથી ” એટલે એ રીતે પ્રેમનો આવિર્ભાવ કર્યે આપણને પાનવે નહીં પ્રભુકૃપાથી આ જીવ એક વખત કહી દે ખરો, પડી તે પ્રમાણે વર્તવું કે ન વર્તવું એ એની સમજ, બુદ્ધિ, નિવેડ, શક્તિ વગેરે ઉપર છોડી દઉં છું ત્યાં આગ્રહ ન હોય પરંતુ જ્યાં એની હદ આની જગ્યા ને એની સમજ, વાતાવરણ વગેરેની પકડમાંથી એમ કરવા છતાંયે એ ન ખમે તો પછી ભગવાનને આજીજી કરવાનું આની પડે ને અતરમા અતરથી એવું ઈચ્છ્યા કરવાને એતનાશક્તિને જગાડવી પડે પણ એને એમ ન કરવું પડે તે સાધકને માટે ઉત્તમ ગણાય માટે આપણે તો સાનમા સમજીને જે તે કંઈ કર્યો કરવાનું રાખવાનું છે કશામાયે આપણે સનામત રિયતિ કરી દેવાની નથી. સનામતીમા આપણા પતનના મૂળ રહેલા છે

પ્રેમભક્તિની અગત્ય

આ જીવને બીજું કંઈ બીજું સમજે એનું કંઈ લાગે નહિ પણ આપણે પોતે સાધક થઈને આપણા દૃષ્ટિ, વૃત્તિ ને વનણને તે પરત્વે ઊંડા વાળી શકતા ન કરી શકીએ ને તે પરત્વેનો શ્રદ્ધા-વિશ્વાસનો અનુભવ ખાતરી થઈ શકે એવો ન બની ગયો હોય, તો પડી સાધકે મનને મુદ્ધ આપ્યા કરીને જ્ઞાનયુક્ત જાગૃતિથી સતત

વાળ્યા ડરતુ ધો જેમ જેમ જીવનમાં શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, પ્રેમભક્તિ વધવા જાય તેમ તેમ આ જીવનમાં પણ તેમ જનજીવ તમારા પ્રત્યે થવાનું છે, તે વિના તો તે શન્ય નથી તે જનજીવો અનુપાથી આ જીવનની બધી પ્રવૃત્તિ તેના તેના ભારના પ્રત્યુત્તર રૂપે સાંપેદાપણે જો તે સાથે રહ્યા કરે છે એને સમજારી થવાતી નથી પરંતુ આપણે ચિંતન થતો જશે તેમ તેમ આપોઆપ તે આપણને સમજશે એ વિશે તો ખાતરી છે.

પ્રેમનો અર્થ

ઐ બહેનને એમની રીતે, સમજે, માનનાએ, માપેએ, ટેવેએ, સમજણે એમના થર પ્રમાણે બંધે લેવા જઈશું તો એ કદી બંધે આવી શકવાના નથી એમો માહું લાગશે, આણું આપણે ને એમને કદાચ જીવન અકાદુ લાગશે, પણ એમાંથી એમના પ્રેમની પરીક્ષા થઈ જવાની છે પ્રેમ ખરો તો એજ કહેવાય કે જેમ જેમ તારાઈએ તેમ તેમ મધનો જાર બાળી તો એ પ્રેમ નથી પરંતુ નર્મો સસારી સ્વાર્થ છે, ને એના સસારી સ્વાર્થ સાથે આપણને કશી નિસ્ખાલ ન હોતી ધો

સાધકનું કર્તવ્ય

આપણે જ સચા છીએ, આપણે એમનાથી બચા ડીએ, આપણી સમજ કીએ છે એનું આપણે મનમાં લરલેશ પણ રાખવાનું નથી એમની ભૂમિકા પર બનરીને, રહી, એમને સમજાવતુ ધરે સમજે તો કીક, નકિતર ઝાઝુ તાણતુ નહિ એમને કઈ બેગે બેગે આપણે ઉપર લઈ જઈ શકવાના નથી જ્યાં સુધી આપણે સાધક થતુ છે, સાધક રહેલુ છે અને સાધકની ભારનાથી આગળ જાય છે, ત્યાં સુધી એમની કે આપણી માન્યતાની રીતે જો તે કઈ ધર્મશકવાનું નથી આપણે કઈ સસારી રહેવાનું નથી તેમજ સર્વસાધારણ રીતે રાશિયા માગતી પેડે જીવન માગવાનું નથી પણ સર્વથી પર થવા જવાનું છે ને તે પણ સતત જાગતી લક્ષમાં રાખી રાખીને સમતાથી, તટસ્થતાથી વર્તવાનું છે

પ્રેમભર્યા કાગળો લખો

કાગળો લખવાની ઘણી જરૂર છે, પરંતુ તે પણ હૃદયમાં પ્રત્યક્ષ તે પણ પ્રેમભારનાની છાંયો ઉઠાવી ઉઠાવીને પ્રત્યક્ષ હૃદય સમક્ષ આપણી ભાવમૂર્તિ હોય, તેને જાગૃત લગી લગીને વારી વારી જતા હોઈએ ને પ્રેમથી એને ન્યોજાવર થઈ જતા હોઈએ, તગ્મોળ ડરી દેતા હોઈએ એની ગીતે જે તે બધું આત્મનિવેદનભાવે એને લખવું એ તો આધનાતુ એક અંગ છે જે તે કંઈ જાણ્યા જાન એમાં પ્રનાપ પ્રેમનો છે ને એની ખમર પડે છે એનું હજી આપણને ભયે હસે નહિ, પણ એને તો એ હસીવસી ગયેનું છે એને મન તો એ હકીકત રૂપે છે કાગળુ કે એ તો પ્રત્યક્ષ પદાર્થની માફક દેખે છે અને તે અનુભવથી અનેકવાર સમજાયેનું છે પત્રવેખન જો એતનાસાંજળી મળ્યા ચેલા રહીને લખતી વખતે લક્ષમાં ભાવમૂર્તિને હૃદય સમક્ષ રાખ્યા કરીને લખનાતુ રાખીએ તો દિલમાં ધણું આનંદ ન્યા ડરે તે અનુભવે અમજશે

. ભાઈ ત્યા રહ્યા છે, તે એમની સાધનાને કેદિત જગવાને માટે. એમને બાળુ ણુ વામ નથી

શિવમાં પાર્વતી ને પાર્વતીમાં શિવ જન્મ્યા ડરે, શિવમાં પાર્વતીજીનો ઉવન થાય ને પાર્વતીજીમાં શિવનો ઉદય થયા કરે એ જરૂરનું છે.

હરિ ૐ ખાર, તા ૨-૧૧-૪૨

જૂની પકડો છોડ્યો

તમને તમારી રીતે બગાડતી પાણી લાગે, કશામાં કોઈ ગણતા નથી એવું લાગે, તે બધું સમજી શકાય તેવું છે પરંતુ હકીકતે તેવું નથી તમારી પડેલાં રીતો, સમજો, માપો, માન્યતાઓ, ગણતરીઓ, ટેવો, પ્રાકૃતિક સ્વભાવ વગેરે છોડનાતુ મન તમારે ન ડરતું હોય એટલેયે બીજાને એ રીતે પકડમાં રાખ્યા કરવાને તમારો સ્વભાવ

૫૨ હેતુ જે જીવને રાખ્યો, જ્યાંતું હો વિરુદ્ધ જ્યાં,

તમને વનાંજ્યાં દરાવે છે. પણ એ બધું તમે કેમ કરીને સમજી શકો ? તમને અન્યાય કરવાની કાઈનીયે ઇચ્છા નથી. ખરી વાત તો એ છે કે આપણે પ્રેમનું સાચું સ્વરૂપ સમજ્યાં નથી. જે આપણી રીતે વ્યક્ત થાય, તો જ એ પ્રેમ મળ્યાય એવો માનસિક આશ્રય રજા કરે છે. આપણે આપણી તેરી રીતની તે પરત્વેની સમજણની પકડ છોડી જોઈએ

સંસારી સમજણ નહિ આંત્ર

બાળને જે સમજવા માગે, તેજુ પોને પોતાને પૂરેપૂરું સમજવું જોઈએ. તે વિના બાળને સમજી શકાતું નથી. સાધના પથે જવું હોય તો સામાન્ય પત્ની તરીકેના જીવનના ખ્યાલો તમારે તમજવા પડશે, છોડવા પડશે હા! જો એણે કે તમારે સાધક ન થવું હોય કે ન રહેવું હોય, તો આ ગ્રન્થ ઉદ્ઘારતો નથી. જો તેમ થવાનું હોય તો તેમ કયે જ છૂટકો છે નહિતર જીવનમાં કલેશ, કંકાસ, દુઃખ, મનદુઃખ, સતાપ, મુશ્કેલી, ગૂંચ, ઉપાધિ વગેરે થયાં કરવાનાં છે. કલેશ, કંકાસ કે ઉપાધિ વગેરે કયાં કરવાથી જે જીવને સાધક થવું છે તે જેમા જે દૃઢ મનમતિવાળો છે, એ કંઈ એથી કરીને હારી જવાનો નથી એ તો પર્વતનેયે ઝાળ મવાને માટે તૈયાર રહેવો છે તો એવો બધો કલેશ, કંકાસ, એને પચાળી નહિ શકે, એને બાળી નહિ શકે કે દુઃખી નહિ કરી શકે. એની સાથે રહેવું હશે તો એની રીતે જ ગ્રહી શકાશે. તે વિના બાળે કાઈ આરા નથી. હા. જો તે લાઈ આ બધું મૂકી દેતો હોય તો તો વાત જુદી છે. પણ જ્યાં સુધી એ એને વળગ્યો રહેવાનો હોય ત્યાં સુધી તો આપણી માની લીધેની સુખી, આનંદી જીવની સમજણે આપણે સાધનાની રીતે સાધનાની રીતમાં પચટાવવાની રહેશે.

સ્વતંત્રતાની વ્યાખ્યા

“હે સમાધી પોતને પ્રિયમાં, એ સ્વતંત્રતા”

સ્વતંત્રતાની વ્યાખ્યા તો એથી છે. લોકો જેને સ્વતંત્રતા કહે

છે તે સાચા અર્થમાં સ્વતંત્રતા નહીં તમારી પાસેથી મને લાગે
આશા છે મને નિરુત્સાહી તમે નહિ બનાવ્યા શ્રે એની પિનતી
છે ભાઈ આવ્યા છાનમાં પળો તે ઈ મારે હો પળો છે
એવું તો થે જ છે ? ને તમારા મનના માનેના મુખની પ્રતિપત્તિઓ,
સ્વપ્નાઓ બધા તૂટી પડ્યા તો હવે તે મુખની પ્રતિપત્તિઓ ઉચ્ચતર,
દિગતર બનાવો ને ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ ઝખના રાખનાવું યાં શ્રે

લેખકનું જીવનદષ્ટાન્ત

આ જીવ સ્મશાનમાં સૂતા જતો તે મારી માને એવું લાગતું
હોતું ! જો મેં મારી માની તેવી લાગણી સામું જોના ક્યું હોત તો
શું થયું હોત ? સાધનાનો ધર્મ ઈ માપકાગનો નથી એમાં તો
માથું મૂકીને સમરાગણમાં પડનાવું છે દીનાપોચાવું ત્યાં મામ નથી
પત્થર જેવું હોય ને કુમળા ફૂલ જેવું હોય આપણું થયેનું હશે તો
કામ થશે ને જાણમાં લાગતો હોતો, ત્યારે જીવનના કઈ કઈ ખ્યાનો
રચેના હતા જીવનનો એક ભાગ અને રચ એવો આદર્શ પણ
હોતો ને તે તરફના નિશ્ચિત પગના પણ માટેના તે જોડે પ્રતિપત્તિઓ
હતી પણ નિશ્ચયામય પ્રમરના વનણીની હતી ખાલી તરંગો ઈ ન
હતા પરંતુ અસહકાર કરતી વેળાએ તે બધા ખ્યાનોને એકદમ
ઝાટ ની પેડે તાડી નાખના પડ્યા

અવભાનની ઉપરવટ થયું જ પડશે

તમારી સામે તો તેવું ન હતું જીવનના ઉચ્ચતર ખ્યાનો તમારી
સામે તો પડેના છે તમારી હમે સમજણે તમારી રીતે માન્યતાએ,
માપે અને ટેવે તેણે કે તમારે જીવન ગાળવું આ માર્ગમાં પાનવે તેમ
નથી તો પછી છોડી દો આ બધી માયાકૂટ એને એ બાળતમાં
ફેસનાનીને આ બધું તૂટ છોડી દેનાવું મહો એને આ માર્ગમાંથી
નીચળા જવાવું સમજવો એ નીચળા જવું તો પછી બધી પચાત
મગી જશે ને પછી ચીનાનહેર થશે માટે એક વાર તેવું કરી જુઓ

જો તેમ થાય તો તમારી કંપનાઓ છત્રત સ્વરૂપ પકડોને તે તમને કૃતકૃત્યના અનુભવાશે પાછી એવું કર્યામા માન્યી તો આથ ન આપી શકાય તમે હુમ ડરો કે લાઈને તમે છોડી દો—મારા સુખની તમે આગ્રા આવો છો, ને તે તેરી સમતિ આપે તો આગની ઘડીએ છૂની જવાને તંવાર છું મને ત્યાં મ્હો મધનાળ નથી એને! પણ તમને બધાને અનુભવ થઈ જશે વધારે તો શું લખુ ? આપજો જો સાધન થયું હરો તો સ્વભાવની ઉપરવટ આપજો થયું જ પડ્યું નુ છે, તે રિના કરો ડચાય છોકો છે જ નહિ પ્રેમભાવ રાખ્યા કરો છ

હરિ ૐ ખાર, તા. ૩-૧૧-૪૨,

મને જો કંઈ વખત મળે છે તેમા તમને દૂક દૂક લખતો જ રહ્યો છું તો તે કૃપા કરીને પ્રેમ રાખીને, લઠા રાખીને સમજવાનું રાખશો એરી વિનતી છે

પ્રેમની સમજૂતી

તમે રખેનો મારગ મળ્યો છે 'કોરુ લડું ત્યાં બીનાશ આરી છે' એમ બખ્યુ છે તે બખ્યુ છે, પરંતુ તે મન છે ઉપર ઉપની છ મગી પાણુ કંઈક તમારી માનતા, સમજણ, વગેરેથી ખીજી બાણુ તરફ જવાનું થતાં એવું ન થઈ જાય તે જોતા રહેતો આપજો છત્રત્રિયમા એમ થઈ જઈશું તો આપણ બધું થતું રહેવાનું છે પણ પહેલું કામ તો પ્રિયમા એમ થઈ જવાનું છે પ્રેમ ખીજું કંઈ વિચારી શકો જ નથી પ્રેમ લિનનતા મરી ન શકે એવો પ્રેમ આપજો ક્યાં જાણીએ છીએ " પ્રેમને તો આપજો આપણી જમિમના માપથી માપના મધ્યા કરીએ છીએ એમ જ વાધો આવે છે ને ? લોકો જોને 'પ્રેમ' 'પ્રેમ' પોકાયો કર છે તે પ્રેમ નથી, પણ પોતાના સ્વાર્થની સમજણ પ્રમાણેની માત્ર તેવા પ્રમાણની લાખી છે

કોરો કાગળ

તમે કાગળ લખ્યો છે તે ઉપરથી પણ મને તો સમજાય છે કે એ કાગળમાં પહેલાના જેની ને જેટલી જિમ્મી, ભાનના ને ઉલ્લટતા નથી માત્ર matter of fact-કોરી હકીકત-જેવું મને તો લાગે છે. આમાં ખોગે પડે તો મને જરૂર આનંદ જ થાય ને! તમારા જીવન સુખને લાગનાર વચ્ચે ઢાંચાથી હું વળી આવ્યો? એનો ઉપાય તમને ૧-૧૧-૪૨ ના કાગળમાં લખ્યો છે તે વિના ખીન્ને નથી તમારા કાગળથી મારા તમારે વિષેના નિરુત્સાહીપણામાં માત્ર ઉમેરો થયો છે તમે કહેશો કે 'એવું તે શું લખ્યું છે કે તેથી તમે એમ કહો છો?' પણ તમારો કાગળ એવો મને જન્માય આપે છે તેથી હું શું કરું? તમે કહેશો કે મારો કાગળ ન ગમ્યો ને તેણે નરમ નરમ, નમ્રતાવાળું, બનનાળું લખ્યું તે તમને ગમ્યું ને? એ પ્રશ્ન જ નથી ઉદ્ભવતો એકને વિચારતી વખતે ખીજનું કશું લક્ષમાં લેતો નથી એ મારી હકીકતની વસ્તુ છે, પણ એને સમજાવી શકું અશક્ય છે એ તો જેને એ બામનનો એવો અનુભવ થયો હોય તે સમજી કે પિઠાની શરે તમારા કાગળમાં નથી જીવ કે નથી પ્રાણ, નથી એમાં તમારા હૃદયનું જિજાણું એમાંથી તો ચાક્યાના, નિરાશાના બોન જાડે છે આપણને ઢાંચે નિગરા શાની હોય? હું ખોગે હોજી તો મને લખજો ચાગ પાચ દિવસ પહેલાં તમને તમારું ચોક્કસ યાદ રહ્યું હોય તે સહી શકતું નથી યાદ હોય તો મારે માટે તો આનંદની વાત છે. જે કંઈ લખનાનું હોય તે વાગ્તરિઢપણામાં રહીને આપણા હૃદયને જણાવના હોઈએ તે રીતે પ્રેમબાનનાથી હકીકત રૂપે લખનાનું જો રાખીશું, તો આપણને સમજવાની ચારી પણ મળતી રહેશે આપણે જાણેજાણે જાતને છેતરી તો -લા નથી ને? તેની રીતે જો બૂલેચૂકે રહ્યા કરાશે, તો ઉપર આપનાનો વાગે ગહેનાનો નથી, તે જાણુનો તમારો કાગળ મને સારા ઝરો લાગ્યો છે

સદ્ગુણને સહકાર આપો

મદદ કરાને પ્રભુપાથી આ જીવ તૈયાર છે, ઉત્સુક છે પણ તમારી પૂરી તૈયારી તેમા મો મો, એમા તમારી દોશ દોષ, તમારી દિમન દોષ, ક્રોધ, મારવાનું સાદસ દોન, માની લીધેના અમનજો, માન્યતાઓ, માપો રેવો વગેરેની પદ્ધતિથી ખમતની ગિજાસા, તમન્ના દોન, તો પ્રભુપાથી આ જાવનું કામ થઈ સહે બાકી તો મારી મદદ કામ વાગવાની નથી તાગી પાડામા તો જે દાય જોઈએ જ ને ? 'તમારા પ્રત્યે પ્રેમ લેખજો, લાડ આપો' એમ તમે લખો ને હું માની લઉં એનું મારા નમીમે મનાવણું મારામા રહ્યું નથી બીજાઓનું માની લઉં છું ખરો પણ તે રિતે પરના કરતો નથી પરંતુ સાધના કરતા જીવેની બાવનમાં મારી વર્તણૂક જુદી જ રહ્યા પ્રે છે એનું શું થાય ?

બધું પણ પ્રયોગ કરી જુઓ

તમારું આને તો ધડીના છઠ્ઠા ભાગમા મને હ મેરી મૂકો તેમ થવાને હું મોઘે મો ટપા તૈયાર છું મારણ કે તેમ થયા ગરામા કે રહ્યા કરવામા મને કશો રાગ કે મોહ નથી મારે રહેનાપણું છે તે માત્ર તમારે ખાતર તમારા બન્નેની સમિતિ મળના જીવનમા બંને કપારે ન મળ્યો હોઉં એવો ન થઈ જાઉં તો મને તમારા બન્નેના હજારો ફિટમાર ને ધિછાર દબો કાર્ધનારે સુખની આડે આવવાની મારી તો મરજી ના જ દોષ ને ? પરંતુ દરેકના સુખની માન્યતા, કલ્પના, સમજ પ્રમાણે મારે થવા દેવાપણું થોડું હોય ! એમા તો મારી પૂરી લાગ્યારી છે માટે તમે પૂરતો પુખ્ત વિચાર કરી જોશો જ હજી ત્યાં નહીંમાથી બહુ પાણી નહીં ગયું નથી ત્યાં સુધી ફરીથી સમજ લેવાનું રાખો ને એને વાગી લો ને તમે તમારા અમનઅમનમા અનમસ્ત રહ્યા પ્રે ને તેરી રીતે જીવન સુખમા ચિતા યા કરો તે જોઈને હું તો દૂર રહ્યો રહ્યો પણ આનંદ માણીશ તમારા હું મ રિ ॥ કદી પાસે પણ આવવાનો નથી

પણુ મારો પ્રેમ એનું કામ કરશે

માન અતરની દયામા તમારા બન્ને વિષે જાગેનો હૃદયનો પ્રેમ-
એને જે કંઈ કર્યો ડરુ હરો તે અવિપ્ત રીતે-જે તે કંઈ બધુ કર્યો
કરશે તે વાત જુદી છે, ઝારણુ કે પ્રેમનો તો સ્વભાવ જ એવો છે
કે તે અટકાવેા અટખી રાડતો નથી કારણુ કે એને કરી અપેક્ષા
રહેતી નથી કે હોતી નથી તમારામા જે દિન રહ્યા ડરે છે એને
ખેચી ખેચીને તાણવા મથુ છુ પણ પ્રાણુ જાણે એ મારુ નહુ કરતુ
જ નથી એવો ડેડ હુ તો પરત્ર છુ ।

સ્પષ્ટપણે જણાવો

માટે કૃપા કરીને કંઈક સમજ રાખશે તો વળી કંઈક થઈ શકે
ખરુ જે કરીએ તે પ્રાણુ આણીને, સમજીને, દિયથી કરીએ, એની
પાછળ કરી વેતરણની સમજ ન આવી મઠિહોય કે ન આવી જન તે
આબત એનતા રહીએ મારાથી તમારુ કંઈ જગડતુ હોય તો કૃપા કરીને
એધડકપણે એતાનજે નશુયે કંઈ કરવાનુ લખથી ન કરવા વિનતી
છે પ્રાધર્મીએ બીવાનુ કશુ કારણુ નથી, પરતુ તેથી કંઈ સ્વભાવ
પ્રમાણે ક કાસ-મેશ કરવાનો હોય નહિ એનુ નામ તો નાશુ
કહેવાય એ તો આપણી નબળાઈ સૂચવે આપણે જેમ જનુ હોય,
આલવુ હોય, જે ઈચ્છતા હોઈએ, જેવુ જીનન માળનુ હોય, તે બધુ
સ્પષ્ટપણે તેને જણાવી દઈએ

સુમેળ તો રહેવો જ જોઈએ

એ પ્રમાણે જો તેને રહેવુ હરો તો તે હા પાડશે નહિતર પોતાની
રીતે પોતાને તે કેમ અનકૃળ આવતું નથી તે બધુ તમને સમજાવશે,
સમજાવવા મથરો ને જો બન્નેનો એવી લાવનામા મેળ નહિ ખાતો
હોય તો મજી બન્નેએ કેમ વર્ત્યો કરવુ એનો ઉકેલ તમારે
બન્નેએ મળીને વિચારી લેનાનો રહ્યો પરતુ કાઈ
દિવસ ક કાસ, ક વેશ કે સતાપ જામો રહેવો ન જોઈએ સર્વ સર્વદા

૫૮ કર્મનો દોષ શી રીતે બન્યો, તે જાણો ખરે,

આનદી, મઃળ ચિત્ત ને પ્રસન્ન વડન રહેતું જોડિએ યાતાન્યામાં
ઉદનામ, ઉત્પાદ, પ્રેમ, માર્દવતા, સન્નતા, ઔમ્યતા, એકમેગપત્રુ,
સુમેગમાન ગ્યા હો એ આપમે જોતું ન્યુ. હું તો આટલું જ કહી
શકું વગરે તો શું વધુ ?

સુમેગની રીત

તમાગ બનેનો સુમેગ તો જ ખાઈ ગઈ કે બને જીવનમા એક
ધ્યેના થઈ ગ્દો, એ જ મયના પ્રાસો બન્યા કરે બનીની સમજ,
વર્તન એક જ પ્રકારના હો તે રિતા બને સખીરા, આનદી, સુખી
રહો રાધા એમ મને તો લાગતું નથી ને તેમાં જ તમે આ આવનામા
જોનાર એવો આ પામગ હૃદયની મહત્વામ્યા હતી ને છે મારી
એરી આરાને જળનિચન મારું કનુ એ તમાન હાથની વાત છે.
માર્ગ આશા તો આપેલા રાતે રહ્યા કરવાની તમારા જીવન
સુખનો વિચાર કરોને ત આરાને જન્માવેરી પણ એ બધું તો તમારે
વિચારવું રહ્યું કારણ કે ખાઈ જના સુધા તમે માનો છો તેવું
જીવન જીવવાની તૈયારી એ ન બતાવે તો તમારે એના જીવન પ્રમાણે
જીવવાની તૈયારી કેળવવાની રહ્યા કા તો ભાષી તમારે ફેરવવો
ગ્દો, મ તો તમારે ફેરવાવું ગ્યું એ બમાતું એક ન થઈ જાન તો
જીવનમા બનેમાધો કોઈ એમાબને સુખી કરો સમરાતું નથી
તે જાણોશ

ઉત્કૃષ્ટ પુરુષાર્થના અનિવાર્યતા

ભાઈએ પણ એ જાન બમજ લેવાની છે કે પોતાનો બધો ભાર
જો ફગારી દેવાની મહદ્દિગ્ધા હોય, રહ્યા કરો હોય, તો બીજો ભાર
પોતે માથે રાખી બીજો આગળ લઈ જઈ શકશે કે કેમ તે પણ
બધું પૂરેપૂરું વિચારો લેતું જોડિએ જીવનના આદર્શમા બનેનો મેગ
ન જ એવી શકે એવું હું તો માનતો નથી મેળ બેસી શકે એમ
જરૂર છે પણ એરી ઉત્કૃષ્ટ તૈયારી, જાગ્રતિ, લક્ષ ને તે બાગુનો

પુરુષાર્થ સતત કરતા રહેવાનું તો આપણે રાખવું જોઈશે તે વિના ચાલવાનું નથી

અથ ૬ પુરુષાર્થનો દાખલો

સાર કાણુ દેખાતા પરંતુના ઉદયમાં શુદ્ધ નિર્મળ જળ બહાર વહેવાને થનગનાટ કરતું વ્યક્ત થઈ રહેતું છે તેના રીતે આપણામાં કોઈ અન્ય પ્રેમની માદંરતાયુક્ત ચેતનાની ચિનગારીઓવાળું ભાવનાથી લગ્ન એવું હૃદય વ્યક્ત થવાને થનગની રહેતું છે એની આપણને હજી ક્યા ખબર પડી છે ? પાપ અને મૃત્યુની કટુતા પર વિજય મેળવનાર પ્રેમભાવનું દિવ્ય સંગીત ગાવાને આપણે ક્યારે તૈયાર થઈશું ? આપણા શબ્દો, આપણી વાણી, આપણી ભાષા, એની તો પ્રાણવાળી પ્રાણી પોતા જોઈશે અને ધ્યેય પાત્રેનું આપણું આતરિક વનણુ એવું તો હિન્દ પ્રગ્ની ગયેનું હોતું જોઈશે કે જોઈશે ? રોને જન્મ જન્મમાંની પડી ગયેલી નેતેપણુ છે જોડામાં જીડે દબાઈ રહેલી હોય એવી લાગણીઓ, ઈર્ષ્યાઓ પ્રાપ્તિઓને આપણે રચનાત્મક વનણુ આપીએ અને આપણા હૃદયના મહાભાગને જીવનની ચેતનાત્મક રીતે ઓળખતા થઈએ, તો આ મધ્ય શુદ્ધ જીવનની માથાફોડોમાંથી કેવા જિગરો જઈએ !

આપણા હૃદયને ઓળખતા થઈએ એટલે કે ભગવાનને ઓળખતા થઈએ-નહિ ? માણ્યને

આપણુ આત્મિક જીવનનો પ્રસાદ સતત એકધારે હૃદયના આરાગ પ્રમાણે વહેતો થવા કરે તો જ જીવનરિક્ત થાય

જેના પાયા પર આપણે જીવનરિક્ત થઈએ છીએ તે પાયામાં શ્રદ્ધા, ભક્તિ અને હૃદય પાત્રેની પ્રમાણિતતા તથા સફાઈ ભરોભાર ભરેલા તેના જોઈશે

એ સખત જો આધનાના માર્ગમાં દૃઢ, નિશ્ચયાત્મક, મરણિયો નિર્ધાર પ્રગ્ની જાય તો પડી ગયે તેના પશ્ચિમ આને તેનાથી આપણે ઝગતું નહિ

આપણું કોઈ કર્મ યોગ્ય હતું કે કેમ તે સમજવાની ઉત્કંઠા ને આતુરતા દોષ તે અમજી શકાય, પણ એક વખત કર્મ કરી દીધા પછી એ વિશે ઝાઝી ફીકરચિતા મેન્દા કરી નહિ જે તે બધા વિચાર કર્મની આદિમા કરવો.

આપણા જીવનનો રિકામ જેમ જેમ થતો જશે, જેમ જેમ એની શુદ્ધિ અસર, યપ, આપણા આગળપાડાના પર પડતી જશે, તેમ તેમ તેમને પણ આ માર્ગના મહત્તર વિશે લાભ વિના ગહેરાતુ નથી અટ દઈને લાડવો ખાઈ લેવાનું છે એવું આમા કશું નથી.

કશું મેં નકામું કેમ જવા દેવું ? જેની જેની સાથે મબંધમાં હોઈએ એની સાથે આપણા જીવનવિમ્મસ ને જીવનના આતરપનગાથી, વર્તનથી, વાતચાંતથી, પનવહેવારથી આપણે જે કંઈ એમનામા વિના પ્રયત્ને સદૃજ રીતે ઉપજાવી શકીશું એનો લાભ કંઈ મન્યા વિના થોડો રહેવાનો છે ?

નિમિત્ત માત્ર

કૃપા પ્રેમ બચાવનાથી મારે તો ડિમ્મું મળે,
કરો ના જા. એજ વાતવાત હું વીનવું.

એવું રહસ્ય હજી તમને સમજાયું નથી એટલે તમને એમ વાગે છે મારે રસ ન પડે કશી પ્રવૃત્તિ પ્રમુદ્ધાથી નથી.

જીવનનો પ્રેમ વધતો જતા અભેદપણે જ થવાવાનું છે એ તો સિદ્ધ હકીકત છે તમારા હૃદયની ગિચાયા ને જ્ઞાનના જેમ જેમ વધતી જાય છે તેમ તેમ એ એવું કાર્ય કરતી જાય છે ને કરતી જશે મારું કશું નથી જો કંઈ હોય તો તે તમારું છે તેમ છતાં જો કંઈ હોય તો નિમિત્ત માત્ર છું એનાથી ખીજું કશું નથી.

પિંદુનાટકમા વધારે ઉંડું લક્ષ લેના જરૂર, જ્ઞાન જેટલો હૃદયમા નીતરશે તેટલો લાભ છે પણ એ તો કરતા કરતા સમજાઈ જવાનું છે જે કંઈ સમજાયું, અનુભવ થયા છે તે પણ એની કૃપાથી ભાવથી જ્ઞાન પ્રકટે છે એવો અનુભવ સને ૧૮૩૯ ૪૬નાં મને થયો ન હતો.

આપણી દિગ્ગંજાનુ આપણે જ્યંન માથ ત્યાં ને દર્શ
કામમા, વિરામમા આવી શકે છે ને કવિના દમજી મોખા છે,
એમા ચરમ રૂપે તે આતમા વખાણેનું છે તે જે નિર્ગુણની દટિયા
વાગાં જમી ના તેમાથી તે મળી આગે તેમા વખાણેનું છે જ્યં
બિદ્યાનુ દેવ ને સંચાના-વપો, પશુ તેમાથી જરૂર નમજીયાન મને
એવી દટિ ૫ । ૪

આતમા રાખાને તે મુજબ વાચ્યા

કુરુનિવાન કાળે ન્યાતમક બાજુનુ સાચન આપ ધીમજી
કેમરાને માટે મજરૂપ થઈ પડે જરૂર એમા વાચનાં મનજીયાની
જગક જરૂર નથી જે દર્શ કામિ તે માપનાના અમ તમકે મળી
કેનાનું છે અનુ સાચન ૧ ૫ । આતમાના વિમલ કાળે છે એ દખિએ
જે સાચનાનું પ્રાએ ના આપ ધીમ કાપદો થાય

તમા ડિમ્કાં નમજી

પ્રતિદા ૧ ધર્મ બદનાના જન છે, એક પગિથિનિતો જે ધર્મ
ટાપ ન બીજી પગિથિનિ થના તેનો તે ન ની નક ' ગેરી સમજ
જે તમન જિતરો છે તેથી ના અગમર ધર્મા આનંદ થયો છે કુરુનુ
ધન્ય દુષ્ટા જન મણુ છુ મનુની કૃપાનુ દર્શન અને ધન્ય દુષ્ટા તથા એનું
મદત્ત મ રક્ષણે એમા સમાયેના અનુભવના દિનમા કેડેનું થયુ
કરી એ તો અનુભવી જાણી શકે મનુ આપણી આમ વધુ ને વધુ
સાચી મમજીયા જીએ ઉતારોના જન એવી પ્રાર્થના છે

‘મમ મમ’ સાવ ને કામ

જા જીવ Perfect Master છે કે નહિ એ સમજવાની આપ
જુને જરૂર પડુ શી છે? આપને તો મમ મમ સાથે કામ છે, ૮૫ ૮૫
સાથે નથી ‘મમ મમ’ જ્યા સુરી સરાવ હોય ત્યા સુધાં માગીનું
રેકુ હોય ને એનાથી જે તે સરાવ હોય તો તે આપજો પગમ ગુરુ
છે એમ સમજવું

સદભાવનું પ્રત્યક્ષ બળ

શ્રી દત્તાત્રેય ગુપ્તજીએ ૨૪ ગુરુ ડરેના તેમા માનસો જાત દગ્તાયે નીચી પ્રાદિના તે જીવે દત્તા જાતિએ એમનામાથી તેઓ જીવનનરતને પામ્યા એમા મહત્તા ને ખૂમી તો તેમની પોતાની હતી એમ્ને એ રીતે પણ જે ખૂમી કે મરુતા આ જીવમા તમને લેખિને જણાશે તો તેમા સાચુ મહત્ત્વ તો તમાગે સારિત્ત્વ ઞ્જામયની દષ્ટિ ને ભાવનાનુ હશે કોઈનીયે મરુત્તેની ઞ્જામયની સદભાવનાની ભાવના પ્રેરી રીતે ક્યા ક્યા પ્રેરુ કેરુ કામ કરે છે, એની જો આપણને યથાર્થપણે ગતાગમ પડે તો આપણને ભારે નનાઈ વાજ

દોષમુખિનો રીત

તમે પ્રિયતમાર સમાચારો લખો છો તે તો ગમે છે પોતાના દોષો પોતાની મેળે જડે અને તેમા રાચરાનુ મન ન થાય એટલુ જ નહિ પરતુ તેમા પ્રવેશનાનુ થતા મનને અડ્ડુ-અડ્ડુ લાગે ત્યારે તે ઉપયોગતુ છે બાકી તો દોષ જણાય પણ તેનુ નિરાગતુ ન થાય, તો તો ઠેરના ઠેર જો સાચી પ્રેમભક્તિયા, શરણાગતિયા, પ્રમુની ભક્તિ થઈ તો તેમા બધુ જ ઓગળી જવાનુ છે પાપ પુણ્ય બધુ ગહેવાનુ નથી પાપ પણ બધન તાં છે અને પુણ્ય પણ બધનમ્તી છે પરતુ આપણે તો પાપ પણ કરવુ નથી ને પુણ્ય પણ કરવુ નથી આપણે તો જે તે બધુ શ્રીપ્રભુપ્રીત્યર્થે કરવાનુ છે

સદભાવનાનુ મહત્ત્વ

જે સાધકને પોતાના દોષો જણાતા હોય તે સાધકે વધારે ચેતવુ દોષના વારવાર વિચાર ન કરના એના કરતા તો ભગવાનની ભક્તિમા મન પવગેનુ રહે એ વધારે ઉત્તમ છે માત્ર દોષો ખોળવાને જ મથનાનુ નથી એમા કશી ઉતાવળ કરનાની જરૂર નથી એમા શુ બગડી જવાનુ નથી અને ધારો કે કોઈ રીતે એથી અચકાવાપણ થયુ તો જો ભગદેવસાંગે તે સાધક હશે અને જો તે જાગ્રતિ, દદતા ને

૧૪ કમની પાકવા ક્યારે મળેલા આવી પડેલા,

માનવીનાનો ન્યો દમ, તો તે તો તેની વેળાએ એવાનો ને પોતાના
અત ના બાનમાં મરણને પ્રત્યુપાધી ઉત્તર થાનો અને રહેવાનો.
એટલે દેવ પ્રતિ દુર્વંશ કમના નથી તેમ છતાં દેવાને દાખાને જ માત્ર
પુરવાર્થ કમના એ તો દારુ દારુ કમ છે એના કમતા સદ્બાનનાથી
ભાજેતુ દેવુ મહે તો મરું કઈ મનુ મનુ વર્ણા કરે

ઉર્મિ સાબકારક છે

તમે જે ઉર્મિથી કરિતા લખી તે વાચીને હું તો કૃષ્ણ કોઈ ન
માની શકે કે તમે કરિતા લખી શમે ન્યારે ન્યારે વાગશી જન્મે
ત્યારે આવી પ્રાર્થના રદના બિગળુઓ, ભાવથી ક્યાં કમતા રહેવાથી
ધણે કાયદો થાય છે

આ કાગળમાં પણ તમને તમારા દોરો જડેના છે અને તમે તે જાણુ-
વ્યા પણ છે તે ધણુ ઉત્તમ છે તો ને લક્ષમાં ગણ્યા કરી એનાથી દોરનાઈ
ન જવાય તે બાગનમાં જામનિ, સવચેત્રી ને દલતા રાખ્યા કરનારું છે.

એતનામાકળનુ ગૂઢ કાર્ય

કોમનીની પગી આવેની આગમ મળતે બાપુ ।

એની પ્રાર્થના નખેની ને તે પછી આપણે કુળતા બચીને આવેના
ને હેમ તમાઈએ રેગિયોની સ્વચ્છ બોનતા જ

જાણનામ મૂગ મચાઈ ભાનતજનોડા વાજ રખાઈ

એતુ તુરત સભગાયુ, એ ભને એક પ્રમારના co incidents હોય
-કાગળુ ખેસતુ ને તા તુ પડતુ એના જેવુ હોય-પણુ જીવનમાં ન્યારે
એના પણ co incidents પ્રતે એટલે કે એના ધણુ યોગાનુયોગ
થાય, ત્યારે એમાં ક્યાંક સાકળ છે એના અનુમાન ઉપર
પ્રાઈ ભાઈ આવે ને એને એવા હરીન્તપણમાં માને તો તે માત્ર
કપના છે એમ ન કહી શકાય ને એનાને માટે શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ પ્રત્યક્ષ
પણે તે વધારનારુ થઈ પડે છે પણ એના યોગાનુયોગની પરપરામાં
ગૂઢ એતનામાકળ નિહાળવાની જે જીવની દષ્ટિ ને ઘટિ એવા

પ્રકારની બનેલી હોય તેને એવા યોગાનુયોગ પેલી ચેતનાને આભારી છે તેવું લાગે છે, જો કે હકીકતમાં તેવું નથી હોતું એવું તો નથી; પરંતુ બીજાને એવું ન સૂઝે જે પેલાને સૂઝે. આપણાં શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ એથી કરીને નિષ્ઠામાં પરિણમે છે. પ્રતીતિમાંથી અનુભવના ક્ષેત્રમાં આપણે ક્રમશઃ પછી અવતરતા જઈએ છીએ; ને એમ થયા પછી આપણાં શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ કદી ડગવા પામતાં નથી તે જાણીશો.

પ્રુલ્લા મનની અગત્ય

તમે કાગળ લખવાના હો તો તે પહેલાં ...ને તમારે જાણાવવું કે સાથે તે પણ લખી શકે. એમનું મન હંકું જોઈને મનમા ઝાનિ થાય છે. એમને મારા વતી વિનંતી કરસો કે કંટાળવાનું કામ આમાં નથી. આમાં તો અપાર ધીરજ, હિંમત, સાહસ, બળ વગેરે લખ-વવાનાં છે. પોતાની માનેલી સમજને પકડી લઈને એસી રહેવાનું કામ આ માર્ગમાં નથી. એવી સમજણોને આગ્રહથી બળજબરીથી પકડી રાખવામાં બિલ્લો ઉદ્વેગ વધવાનો છે. માટે પ્રુલ્લું મન રાખ્યાં કરે તો ઉત્તમ. જે પોતાને પૂરેપૂરો સમજ જશે એને બીજાને સમજતાં વાર લાગવાની નથી.

હરિ: ઓ આર, તા. ૪-૧૧-૪૨.

દરેક પ્રસંગમાં શૂદ્ધ હેતુ

તા. ૨૮-૧૦-૪૨ ના કાગળમાં તમે જે પ્રેમ વિષે વિવરણ કરીને લખ્યું છે, તે વાંચીને ખૂબ ખૂબ રાજ થયો. એક તો કવિવર શ્રી. ટાગોરનું લખાણ, એની ભૂમિકા, એની ખૂબી, એનું રસજ્ઞાનિત્ય, તે ઉપરાંત એનું જીવનરહસ્ય, એનું (એટલે લખાણનું) હાર્દ—એ બધું આપણને સમજાય છે, કારણ કે તે તે બધું એવા પ્રકારની સર્વસામાન્ય ભૂમિકાની કક્ષા પર બિજા રહીને આપણે તે તે બધું

અનુભવીએ જીએ તમને એ પુસ્તક જેને બેટ આપેનું છે એણે કેટલા ભાગથી આપ્યું હશે ! એ પ્રેમભાવનાની કદર તેર વર્ષ બાદ આજે આપણે હૃદયથી સાચી રીતે કરવાને કદરદાન થઈ શકવાના એનો આટલો સારિવક ઉપયોગ સુદર રીતે આપણે કરી શકીશું એનો તે વેળા એમને કે આપણને ખ્યાન સરખો પણ નહિ હોય પ્રભુકૃપાથી ને કઈ મળે છે એમાં વાસ્તવિકપણું અને કાઈ ગૂઢ હેતુ રહેલા છે એમ ને અનેક વાર લખેનું છે એને માટે આના કરતાં બીજો વધારે મોટો પુરાવો લેવા ક્યા જવું ?

પ્રજ્ઞાના કૃપાકિરણનો જ પ્રભાવ

હૃદયનું ગૂઢત્વ (mysticism) આ જીવતા પ્રેમને આભારી છે એમ તમે માન્યું છે, પરંતુ એ બધું કઈ મા જીવે સાબળવાનું હોય જ થાનું ? પ્રેમ એ તો આત્માનો પ્રકાશ છે, પથરાટ છે આત્માના ચેતનમાં તો અનત પ્રકાશ છે એ તો સચ્ચું ને નિર્ગુણ, બન્ને, જેમ હોઈ શકે છે તેમ એવો મર્ષ ભક્ત, યોગી, આત્માર્થી હોય તે તેના ગુણોનો પ્રમશ ન બતાવતા છતાંયે કેવાયે પ્રેમી હોઈ શકે છે ! એને એ હિસામે આ જીવનું તો મીઠું જ ગણાય કશુંયે એનામાં માની લેવાપણું રાખવાનું નથી, એનાથી કરી જે કઈ આપણામાં સદ્ગુણોએ એની કૃપાથી કશું ઉત્પન્ન થઈ શકતું અનુભવી શકતા હોઈએ તો તે આપણા જીવનના જીર્ણમાર્ગી પુરુષાર્થના પરિણામરૂપે ને તે બધું છે આપણા જીવનનો વિકાસ ગમે તેટલો ઉચ્ચતમ બને તોયે એમાં જે બૂતેચૂકે પણ મારું કઈ માની લઉં તો તો તે આ જીવની નરી પામરતા જ ગણાય આ જણું હકીકત રૂપે છે મહત્ત્વ, ખૂમી, અનુભવવાની દૃષ્ટિ ને શક્તિ આપણે કેળવ્યાં કરીએ એ બામતમાં કેટલીક વાર જે કહેવામાં આવે છે તે તો એનો કૃપાકિરણનો પ્રભાવ તેથી કરીને આપણા અંતરમાં સુરે અને એમાં નિષ્ઠા પામીએ તેટલા પૂરતું જ એવો પ્રકાશ આપણે વધુ પામવાને

વધારે યોગ્ય સાધન બની શકીએ એની જ ભાવના એનું કહેવા પાછળ રહેતી છે, તે બહુશીઘ્ર એટલે એની બાબતમાં જે કંઈ લખાયેનું હોય તેને તે રીતે અમજવાની વિનંતી છે

પ્રેમ તો નિરપેક્ષ છે

હૃદયમાં પ્રેમ ઉદ્ભવે છે ત્યારે તે ચાલ્યા વિના રહી શકતો નથી. કારણ કે એ તો એનું લક્ષણ છે એથી કરીને પ્રેમી જ્યારે ચાહે છે ત્યારે તે વધારે કંથુ કરતો હોતો નથી એણે તો નિરપેક્ષ રીતે ચાહવું જ પડે છે

જીવનસાથીને અવગણે નહિ

આ બધું તમે બન્ને સમજતા હશો જો બહેનને નહિ સમજાવ્યું હોય તો તે તમે ભારે ગેરવાલ ક્યોં મણારો આવી બધી હકીકત તેમને સમજાવવી જોઈએ ચાલુ ખીજું કે એવા ભાવનું જે કંઈ તમે વાચો, સમજો ને તેથી કરીને જે કંઈ સમજાવું મેળવે તે એમને મહેનત કરીને પણ, ખાસ વખત ઝાઝોને પણ, બધું સમજાવવાનું કૃપા કરીને મારી ખાતર-મને મદદ કરવા ખાતર-મારું ઝામ કરો છો એ ભાવે તે ક્યાં કરવાનું રાખશો છો એમાં ભૂનશો નહિ એ ધાતુ જરૂરનું છે એમને તો જ હૃદયમાં જિતરો કે, 'મોટા જે કંઈ પ્રેમભાવની હકીકતો કહે છે તે ને કવિવર થી ટાગોર જેવા આ બાબતમાં જે લખે છે તે તો સરખું જ છે ને આવા મોટા માણસો પણ તેમ જ કહે છે ત્યારે તો તે એક પક્ષીય ન હોઈ શકે ' આમ થાય તો એમણે માની લીધેના પ્રેમની સમજનો ભ્રમ ભાગી જતા વાર લાગવાની નથી

શુદ્ધ હૃદય વિના પ્રેમી ન થવાય

“પ્રેમની ભાવનાનો બુદ્ધિથી કે સમજણથી ખ્યાલ સાચી રીતે આની શકતો નથી જ્યાં સુધી આપણા હૃદય એટલા ઉદાત્ત, ઉદાર ને મહાનુભાવી થયા હોતા નથી, ત્યાં સુધી સાચા પ્રેમની ભાવનાનો ખ્યાલ ને તેની કદર કદી પણ થઈ શકતા નથી તે હવે સમજવું જાય

છે," એ જાગી કેને આનંદ ન થાય? આપણે જે કંઈ અતરતુ કમાઈએ તેનો લાભ બહેનને આપ્યા કરવાનો છે એનો લાભ એ લે કે ન લે એનો ખ્યાલ સરખોયે આપણને તો જીવજીવો જ ન થો અતરતી પ્રગટેની સદ્લાનનાના હેતુના બીજ આપણે ધારીએ છીએ એના મરતા મણુ જિડા પડતા હોય છે કેમને કેક દિનમે તે જીગી નીકળશે આપણે તો આપણા પોતામા શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ છૂપતા રાખીને એની પ્રવૃત્તિમા રહેવાનુ છે

પરિવર્તન થાય, પણ વાર સાગે

ત્રાગક કરતી વેળાએ હરિ હૈં બોનવાનુ સમ્યુ છે તે સાદુ - છે આપણે હૃદયના જિડાણુમા જ્યારે મથા હોઈએ તે વેળાની સ્થિતિમા એકાગ્રપણે જાવનાથી જે કંઈ જોનાયા રે તે તે બધુ જીકુ જિતરવાનુ છે તો તે આતુ રાખસોજી આપણા સાધનોની સાધનાથી આપણુમા જરૂર ફેર પડતો જતો હોય છે, એની ગતિ આપણને એકદમ સમજાતી હોતી નથી એટલુ જ બાકી ફેર જરૂર પડતો જાય છે ને એ વિરે તમે તમારા કામજમા પણ લખ્યુ છે આપણેજેવા થવુ છે એના જેટનો તો ફેર એકદમ કેમ સહી શકે? પણ એ તો એમ કરતા કરતા જ થયા કરવાનુ છે સંપૂર્ણપણે રૂપાતર એકદમ થતુ હોતુ નથી એમ રાતમા જીવન પનટાઈ જઈ શકે નહિ "એક દાણુમા બધુ પનટાઈ જાય છે, એમ જે કેદનીક વાર કહેનામાં આવે છે તેમા અનિશ્ચયોક્તિ છે જેમ જેમ આપણા બધાની જીવન વિકાસ પરત્વેની સમજણુ વધતી જાય છે તેમ તેમ મને તમારા જવામા મળેા રસ પ્રેમ ઉત્સાહ વેગ ખત આનંદ સદ્લાનુભૂતિ એ બધુ મારામા તે તે જીવેા પરત્વે વધતુ જાય છે ને એનો પ થો જે તે કંઈ જીવોની પ્રવૃત્તિમા પમા વિના રહેનો નથી

આપણુ ઉપયોગીપણુ વધજે

આપણા જીવનોડા નિમસ જેમ જેમ થયા કરે તેમ તેમ આપણુ

ઉપયોગીપણુ પણ વધતું જતું લાગ્યા વિના રહી શકનાનું નથી ને જીવનમા સાચો રસ ત્યારે આપણને અનુભવાશે તમારા બધાના જીવનના તેના થતા જતા મૂળગત પરિવર્તનને ત્રીધે પ્રભુકૃપાથી આ જીવનું પણ તેનું ઉપયોગીપણુ વધારે ને વધારે સ્ફુટ થતું જવાનું છે, ને તેની અસર આપણી આગળપાછળનાને પણ થયા વિના રહી શકનાની નથી બહેનનું લખાણુ નથી મળતું તેથી ધ્રી નિરાત વળતી નથી તમારા બધા કરતાં એના ડાગળની આ જીવને ઘણી ભૂખ રહે છે એ માટે તો ઘણો અખતો રહ્યા રૂ છુ વખત મળતો નથી એનું બહાનું કૃપા ધ્રીને એ ન બતાવે તો સાચું !

લૂટાવાની અખના

જીવનની દૃષ્ટિ ને વૃત્તિ જગતમા બહિર્મુખપણે સંજ્ઞાયેતી રહેતી છે તે બધી સ કેતી લઈને અતર્મુખપણામા વાળનાની રહે છે પૂરેપૂરા પોતામા હૃદયમા હૃદયથી ન્યારે આપણે સમાધિશ્ચ ત્યારે આપણુ પોતાનું અને બીજા બધાનું સાચું સ્વરૂપ શું છે તે સમજી શકીશું પહેલા તો પોતાનું સ્વરૂપ કેવું છે તે જાણવાનું છે ત્યાં બધું પનટાવવામા ધ્રુએ બાકી ન રાખો પ્રભુકૃપાથી જેને હું મારું ધન ગણુ છું તે તમને બધાને આપવાને હૃદયમા ભારે અખતો હોવો છું કે તમે બધા તે ધ્રારે લઈ લેશો ? મને લૂટી કેમ લેતા નથી ? મારી પાસે જે લક્ષ્મી છે તે તમે બધા લઈ લો એમાનું બધુય જતું રહેશે તોય તે ખાતી થવાનું નથી તેવા તે લગાર ભરેનો છે કારણુ કે તે પ્રભુએ દીધેનો છે

ત્રેમના અખના

મુનીમ બનુરો હું તો એના હજી તોયે બહારો શા

તમારી આગળે ફેંકુ પ્રભુજી માફ કરશે તો

મારે તો બધાના મનહૃદય જોઈએ છે વિન વિના દિનને એન ન પડે હૃદયનો ત્રેમભાવ એ જ અમારી તો મૂડી છે ને એની અમારે તો ઘણી ઘણી જરૂર છે

૭૦ . કર્મ સાથે પડેના છે પાના તો આપણા જગે,

એનો તનસાટ પ્રભુપાથી સેવતા મેનતા પ્રભુભાવે બધા સ્વજનોને
હૃદયથી હૃદયમાં ઝાપ્યા કરીએ છીએ કે જેથી કરીને તેઓ જાગવાના
હોય તો જાગી શકે તમને બધાને કાઠનીને ખામતમાં ઝાપનાનો અનુ
ભવ છે ખરો ? ઝાપનાની ભાવના છિત્કેટ થતા જેના વિનયમાં ઝાપના
જન્મે છે તેને આપણી સામે તાદૃશ્ય ધરી દે છે એનામાં આપણે
લય પામી જઈએ છીએ, અને એમ પરસ્પર વચ્ચે એ પ્રકારનું
તાદાત્મ્ય જન્મે છે અને એની પળે બંને સામે કૃપ્ય પ્રત્યક્ષપણે તેવી
દશામાં થયેનો હોય તો ત્યારે જ લેણુદેણુ ચાને છે તે કાઈ આર પ્રકારની
હોય છે તે વેળાએ હૃદયના દ્વાર ખુલે છે ને અદર પ્રવેશ કરવાને
સારુ યોગ્ય ભૂમિમાં પ્રગટતી હોય છે પણ મારી દાદરિયાદ મારે કાને
કરનાની હોય ? અને આ બધું એ બિચારા સ્વજનો સમજી પણ કેમ
શકે ? અને એને હકીકત રૂપે સ્વીકારી પણ કેમ શકે ? હૃદયની પ્રેમની
ભારનાની ઝાપનામાં નિરાશા નથી એ તો કહે છે હૃદય કાળે અને
ઝાપે છે પણ હૃદય માળે પડી એને ચિંતા શાને ? બંને કે એ અધીરો
બને છે તમ છતાં એની એની અધીરાઈમાં પણ અપાર ધીરજ રહેતી
છે એની ધીરજને અર્પણ નથી પ્રભુપાના બળ વડે આ જીવ તો
અત્યંત પામર છે માટે કૃપા ધરીને એની વખીનાત કાઈ આગળ
કસી મગવાની રહેતી નથી જે જે સમજી છે તે તે આજ કે કાલ
સમજશે જ ને મારા જેવા શિખારીને ખાણેથી પાત્રો હાનો તો
નહિ માટે એની શ્રદ્ધા ॥

હરિ ૐ

ખાર ૮-૧૧-૪૨

પ્રેમી જ મને સમજી શકે

પ્રિય બહેન

તા ૩૦-૧૧-૪૨ ના મગધથી તમને રહ્યું આનંદુ તે હપીકત
જાણી છે બંને કઈ કશામાં કાઈને ૨ નુ આવલું જોઈએ તો તે તો મને

આવયુ નેઈએ. સઘના કાળાને લીધે આ જીવને કેટકેટલું અચડાવાનું થાય છે ! શરીર કેટલું યાકી ભય છે તે તમે જ્યાં કયાથી નેઈ શકો ! કેટકેટલા ધક્કા ખાવાના ! કાઠનીયે સહાનુભૂતિ મળે નહિ; ઓળખાણુપિઝાણુ નહિ, લાગવગ નહિ તેમાયે આ શહેરની પૂરી ભણુકારી પણ નહિ. કોને જઈને કયા મળવુ, તેની કશી ગતાગમ નહિ. જેમતેમ બાયોડિયા મારું છું. એવાની પરત્વે સહાનુભૂતિ, પ્રેમભાવ, અને આકર્ષાતું દિલ-એને ભણુવાને અને પ્રીછવાને કાજે એવા પ્રકારની આતુરતાવાળું દિલ-થયેનુ દોષ તે સમજે

દિલ રડીને લખ્યું છે

હતાયે આ બધી ગડમયમમા જે સમય મળે છે તે સમયમાં તમારામા સાચી સમજ પ્રકટે તે દેતુથી ને તમને ઉપર આણુવા માટે ને તમારુ એય-કલ્યાણુ થાય એ ભાવના પ્રધાનપણે રાખીને ને દિલમાં જે ભાવનાનો ઓધ છે તે હૃદયમા રાખીને જે તે લખ્યા કર્યું છે. પરંતુ એનો પુરાવો તો શુ આપી શકાય ? એમા તમને રડવુ આવે એનુ કે સતાપ થાય એનુ તે શુ છે ? ધરમા કલેશ-કાસ જેવુ વાનાનરણુ ઊપન્યા કરે તો પછી અમારા જીવનનુ શુ થાય ? તમારે તો અમને બધાને પરમ શાંતિ, અનુકૂળતા વગેરે કરી આપવાના છે એને બદલે તમારી મનોદશા જે તમે જ ન નેઈ શકો તો શુ થાય ? આવા રખડપટ્ટીના સમયમા બીજા કોઈનેય કાગળ લખતો નથી બીજા બધાના કાગળો નથી આવતા એમ નથી, જે કે આવે છે તો અવાર-નવાર, પરંતુ એક વાત એ પણ ખરી કે હાલમા તેઓ કાપડા રૂપે મારી આગળ નથી ઊભેના તમને સમજમા જિતરે તે માટે વળી વળીને કઈક કઈક લખ્યા કરેનુ છે

પોતાનો દોષ જોતાં શીખો

એમા કયા ખોટુ છે તે જો મને સમજની શકો તો મારી બૂલ કયા છે તે સમજવાની મને તક મળે પરંતુ જો તમે તેથી બિચટા

દુખો જ યત્તા હો તો મારે શુ સમજવું ને કઈ લખ્યું છે તેમા
મા જીવતું કશું બિંધુ મને ચોધી શકશે તો જરૂર તે સમજવાને
હૃદયથી પ્રયત્ન કરીશ દુખી થરાતુ મૂળ કારણ તો આપણે પોતે
છાએ તેજે આપણને સમજાઈ જન તો આપણને આપણા પોતાના
પર જ ચીડ ચડશે અને આપણે આપણા મનને, સ્વભાવને, પ્રકૃતિને સાચી
રીતે પિઠાતી શકીશુ, તથા એ કેવા છે એની ખમર આપણને પડી
જશે તેમનું કેવું સાચું અરૂપ છે તેની ખમર અને સમજ આપણને
એક વાર જો પડી ગઈ, અને પ્રભુકૃપાથી જો એમાથી બિંધે આરવાતુ
એટલે કે તેને પરિવર્તન કરવાનું જો આપણને દિલ યથુ, તો તે
બાબતમા જો તે કઈ યોગ્ય હશે તે કરવાનું પણ દિન થશે જે
પોતાને આરખાર બરાબર રીતે જોગખી શકે છે તે બીજાને
પણ બરાબર જોગખી શકવાનું છે આમ થાય તો જીવનમા
સુમેળ સાધનામા આપણે અરસપરસ રીતે યોગ્ય ભાગ જરૂર ભજવી
શકવાના છીએ બાકી કનેશ-ક કાસ કર્યે કદી કશું વળવાનું નથી
હીનતા આપણે વધારે અજાખામણા થઈ પડવાના છીએ

ગરજ મારી છે

તમે ભાઈને પ્રિયમા પ્રિય થઈ પડે એ જ મારી તો મુરાદ છે
અને એ કેવી રીતે બની શકે તે માટે જ મારા તો હૃદયના પ્રયત્નો
છે એમા આપણા પોતાના-પૂરતો સાથ, સહાનુભૂતિ, દુઃખ પ્રેમભાવ,
મનહૃદયની તેની ભાવના, કદરવૃત્તિ, ગદ્દા, વિશ્વાસ, ઉત્સાહ, પ્રેરણા
વગેરે મને મળના નથી એ મારી ફરિયાદ છે ને તે મારું કમનસીબ છે
હતાયે જા જીવે તો હિમત હારવાની નથી અને ધીરજ પણ ખોઈ
બેસવાની નથી તમે મને તેમ વર્તો ધારો, માનો, કહો, ચીડ-ગુસ્સો-
ક્રોધ, ગમે તે રાખો તોયે એણે તો એના ધર્મ પ્રમાણે જ
વર્તવાનું રહ્યું, કારણ કે એને ગરજ

સદ્ગુરુના પ્રેમની ગતિ

એ ગરજની ધનશક્તિને માત્ર કેળવવાનું, ખીલવવાનું કે કરમાવી

દેવાનું આપણા પોતાના હાથમાં રતા કરેલું છે. પ્રભુપાથી આ જીવના હૃદયની તેથી ધગશની ભાવનાને સામેથી લે પોપણ ન મળ્યાં કરે ને તેનો ભાવને યોગ્ય પ્રતિ-ઉત્તર હૃદયથી ન મળ્યા કરે તો પણ તેથી ભાવના ત્યાંની ત્યાં રહ્યાં કરવાની છે. એવા જીવની એવી ભાવના કૃષ્ણની કે પરિણામની કશી આશા-અપેક્ષા મેવતી દોનિ નથી. એટલે એનું શું થશે એ વિશે તો તે-ભાવના-કશુમે વિચારતી દોતી નથી. એ તો માત્ર પોતાની મેળે વલ્લા જશે ને એના યોગ્ય સમયે વિલીન થઈ જશે. પરંતુ એવું થનાં પહેલાં એનાથી થશે એટલું તે ક્યાં કરશે, ને કશાનીયે અપેક્ષા રાખ્યા વિના તે ક્યાં કરવાની છે. પરંતુ તેવી ભાવનાના આપણી તરફ વલ્લા જવામાં જ આપણું કલ્યાણ-ત્રેય રહેલું છે એની ખાતરી શી ? એનો પુરાવો શો મળે ? એનું યથાર્થ દર્શન કે અનુભવ તો હૃદયમાં હૃદયથી થાય ત્યારે સમજાય તો સમજાય. બાકી બધાંયના જીવનમાં અધકામણો જીમી તો કરાવવાની આવે છે. અધકામણોથી સંઘર્ષણ જન્મે છે. સંઘર્ષણથી સમજણ પ્રકટે છે-જે આપણું તેવું દિલ થયેલું હોય તો. માટે જીવનને સમજવામાં સાર છે.

હરિ: ૐ

ખાર, ૬-૧૧-૪૨,

કવિવર પણ એમ જ કહે છે

હાલમાં તમે શ્રી. કવિવર દાગોરનું જે લખાણ વાંચ્યો છો તે બધું ...બહેનને સમજાવવાનું રાખો છો કે નહિ કે જીવનને ઉપયોગી હોય ને જીવનવિકાસમાં મદદકર્તા લાગે એવું ભાવનાભયું વાંચન પા-અડધો કલાક તેમને બધું સમજાવવાનું રાખીએ તો સારું થાય. આશા છે કે આપણે તેમ કરતા હોઈશું. ને એમ થાય તો પ્રેમભાવની હકીકતો, ભાવના વગેરે વિશે જે કંઈ આ જીવ લખે છે તે તેના એકજાની જ સમજ છે એવું કશું નથી, પરંતુ મહાન કવિ, દૃષ્ટા ને તત્ત્વદર્શીની પણ તેવી જ તે વિષયની સમજ છે એવું સમજાશે ને

તેથી આ જીવનુ જે કઈ લખાણુ છે તેનુ યોગ્ય મૂલ્યાંકન જે કદાચ થઈ શકે તો થઈ શકે

પત્ની પ્રત્યેની માધકની વર્તણૂક

એના વાચનને પણ જે જિજ્ઞાસાભાસથી વાચનાનુ રાખીએ તે તે પણ સાધના છે એનાથી આપણી સમજ ખીને છે ને તેનુ હાર્દ ને રહસ્ય વધારે ને વધારે સ્ફુટ થતા જાય છે, તથા એવા વાચનની ખૂમી ને મહત્ત્વ સમજના જાય છે આપણે જે લાલ મેળવતા જઈએ તે મહેનને પણ સમજાવીએ એમણે તેવો લાલ લેવો કે ના લેવો તે તેમના હાથની વાત છે પણ આપણે તો આપણી રીતે જે કઈ શક્ય હોય તે કરી ચૂકીએ, અને તે બામતમા કરી આમ કે તેમ આગ્રહ ન સેરીએ તેમ જ તે સાથે જ રહે એની આમંત્રિત પણ હોય તો છોડી દઈએ એમને જે આવડાપણુ હોય તો તે એમના કલ્યાણને માટે છે એવો નિશ્ચયભર્યું હૃદ આપ નહિ જાણી શકે ત્યાં સુધી એમનુ વળનુ લગભગ અશક્ય છે ને તેમ થવુ એ કઈ આપણા હાથની વાત નથી એમના રડાપરનાથી કે ખેલક્રમસથી આપણી શાંતિમા, ધીરજમા, મમતામા, ગાંધી ન આપવો પડે. એને પણ કસોટી રૂપે ગણી લેણુ એ પણ આપણી એક પ્રમાણની ફેરવણી છે તે સાથે સાથે એમના પરત્વે અણુગમે કે બેપરનાપણુ ન આવી જાય તે તો ખાસ જાગ્રતિ રાખીને લક્ષમા રાખતા રહેણુ એમની અવહેનતા તો આપણાથી યાદ જ કેમ ? ને જે આપણને યોગ્ય રીતે ને ન સમજી શકે તો કઈ બળાત્કારે થોડુ જ સમજાવણુ છે ? આપણે એમા ધીરજ રાખવાની વાત પણ નથી. આપણે તો પથે આગળ ધપ્યા કરવાનુ છે કોઈનીરે રાહ જોવાની હોય નહિ અને તેમ છતાં આપણા જે જે સ્વજનો છે, તે બધા જ કઈ આપણી રીતે આપણી સાથે થોડા જ આવી શકે છે ? ને તે બધાને માટે આપણે થોડા જ દિનગીર થઈએ છીએ ? પત્ની

જેમ સ્વજન છે તેમ મા, ભાઈભાંડું એ કંઈ ત્યારે શું સ્વજન નથી ? પત્નીને પતિ જો જરૂરી રાખે તો પતિનેયે નમસ્કાર કરવા ઘટે ને પતિને પત્ની જરૂરી રાખવા મથ્યા કરે તો પત્નીનેયે નમસ્કાર કરવા પડે. પરંતુ એનો અર્થ એવો નથી કે આપણે એનાથી અલગ થઈ જવાનું છે. આપણને જેમ આપણી સમજમાં જવાને કાંઈ નડતરરૂપ ન હોયું જોઈએ, તેમ સામાની સમજમાં પણ નડતરરૂપ આપણે ન થવું જોઈએ. આમ હોવા છતાં પતિ-પત્નીના જીવનના ધર્મો એક બીજા સાથે એવા તો સંકળાયેલા છે કે તેમાં આપણે એકબીજાને વળગીને, સાધન રૂપ બનીને પરસ્પર સહાનુભૂતિ ને પ્રેમભાવનાના ઐક્યથી જો આગળ જઈ શકીએ તો તો સોનું ને સુગંધ બેગાં મળે. પણ જો એમાંનું એક તેમ નજ કરી શકે તો એને મરજી હાવે તે રીતે (અલખત આની પણ મર્યાદાઓ હોય) વર્તી શકે છે. એમાં આપણે વચ્ચે ન આવવું જોઈએ. જો કાંઈ બીજો જીવ કેલેશ-કંકાસ કે સંતાપ ઠપાં કરે ને તેથી જો આપણે લેવાઈ નહિ જઈએ કે આવરાઈ નહિ જઈએ તો એનાં એ હથિયાર બોંદાં પડવાનાં છે તે નક્કી જાણશો. ને જો એથી કરીને આપણે ખીજવાયા, ચીડાયા કે ક્રોધે ભરાયા તો એ જીવના તે હથિયાર વધારે ધારવાળાં થવાનાં છે તે પણ જાણી લેશો. એટલે એવું થતાં પ્રભુકૃપાથી આપણે વધારે ને વધારે સરળ, શાંત, ધીરજવાળા, સમતાવાળા ને પ્રેમભાવી બનીને વધારે સહનશીલતા કેળવ્યા કરવાની છે. આપણા સત્વગુણને કેળવવા, ખીલવવા માટે તથા આપણામાંની ખીજવાટની, અકળામણની, ક્રોધની વૃત્તિને સખૂરી પકડાવવાની કસોટી રૂપે તે કૃપાતક મળેલી છે; એમ હૃદયમાં માનીને આપણે ત્યારે વર્તવાનું છે. શ્રીભગવાનની કૃપાથી એવું જો આપણે કરી શક્યા તો સૌ સારાં વાનાં થવાનાં છે. ઉપર વણુંવેલી સ્થિતિ ન્યારે બને ત્યારે આપણું હૃદય પ્રેમભાવની ખૂબ બીનાશવાળું, કુમળાશવાળું, સહાનુભૂતિવાળું ને સામા જીવની અંદરનું જે જે સારું હોય તેની કદર કરવાની તત્પરતાભરી ભાવનાવાળું હોવું

જોઈએ, ને તેવે સમયે આપણામાં તેની જાગૃતિ પૂરેપૂરી જાગેલી હોવી જોઈએ, તો તેમ બની શકે.

વિકાસ અર્થે જ પરિસ્થિતિ

જીવન આવા પ્રકારની અયગમજોથી ઘડાય છે જે જીવનમાં કદી એવી અયગમજો, યુદ્ધો, ગૂંચો, મુશ્કેલીઓ, ઉપાધિઓ આવી નથી તે જીવનમાં નક્કરતા કેમ કરીને આવી શકવાની છે ? ગમે તેવીયે પરિસ્થિતિમાં સમતોયપાત્ર જાગૃતવા, કેળવવા, ખીચવા અને તેની પરિસ્થિતિમાં આપણી માનસિક સ્થિતિ, સમતાવાળી, શાંતિવાળી, ધીરજવાળી રહી શકે તેના પ્રકારના શિક્ષણને કાળે પાત્ર તેના સંજોગો જિલા ધ્યાય તે જરૂરના છે એવી પરિસ્થિતિને તો જિનદુ ધમિરે કૃપા કરીને આપણને સામદા કરવાને અને જીવતાજીવતા કરવે ને પદાર્થ-પાઠ રૂપે આપેલી છે એમ માનીતે તે સાથે વર્તવાનું જો રાખ્યા કરીશું તો ખેડો પાર થાનો છે એમ નિશ્ચય કરીને જાણીશો.

ધર્મજીવનથી પ્રકૃતિનું દર્શન

તેમ ધ્યાય તો સામાના હૃદયને આપણે જાંજરી, પિગાગારી શકવાને સાધનરૂપ બની શકવાના હોય એ વિષે કદી શંકા નથી તેવી તેવી અયગમજીના પ્રસંગો પરથી આપણને આપણી પ્રકૃતિ, સ્વભાવ અને સામા જાળ જીવના પ્રકૃતિ-સ્વભાવના દર્શન થતા રહેવાનાં છે, અને એ રીતે આપણે પોતાને તથા જાળ જીવને પણ જોઈ જાણી શકવાના હોય.

ત્રેમલાવ તો વધવો જ જોઈએ

ગમે તેવું દર્શન ધ્યાય તોયે આપણી ત્રેમલાવનામાં તો કરક ન પડવો જોઈએ બધાંકે તેવધ્યા કરનાં જોઈએ તો જ જગતના ગમે તેવાની સાથે આપણે તેવું સમતાયુક્ત વર્તન રાખી શકવાને સમર્થ બનીશી શકીશું, તો જ પાપીમાં પાપી ને દુષ્ટમાં દુષ્ટ જીવને પણ આપણે આહી શકીશું જેનો જેનો જીવન પર્યંત સાથ કરવાનો છે, એના

સ્વભાવને, એની આંતર પ્રકૃતિને આપણે અરસપરસે સ્પષ્ટપણે જોઈ શકીએ તેવી રીતે આપણે એકબીજાને ઓળખી લઈએ, સમજી લઈએ, તો ઠીક થઈ પડવાનું છે. તેમ કરવા જતાં પાછું તે અંગે કરીને કશુંયે અન્યથાપણું એકબીજા વિષે મનમાં ન પ્રવેશવા દઈએ તો. કેટલી બધી ભારે કેળવણી આપણને મળી જાય !

સાધકનું સર્ગાં સાથેનું વર્તન

આપણે તો પૂરેપૂરી શાન્તિ રાખ્યાં કરવા. જે તે કંઈ ક્યાં કરતા હોઈએ તે ક્યાં કરીએ. આપણો દેવ થયો હોય તો લાખવાર માફી માગી લઈએ, ને તેમ ફરી પ્રયુક્તપાથી ન બનવા દઈએ. એમ કરવામાં ક્યાંયે સંકોચ પણ ન રાખીએ. કરાથી ખચકાઈએ પણ નહિ, અચકાઈએ પણ નહિ. પોતાનાં જે હોય તે આપણા રસ્તે આડાં આવતાં હોય તેને હડસેલો મારીને, ખસેડી નાખીને આપણે જવું નથી, પણ એમને બધાંને હૃદયના પ્રેમથી ન્યોછાવર થઈ જઈને બેટીને, મળીને, આગળ જવું છે. પછી ભલેને આપણા અંતરના એવા પ્રેમભાવની કદર એ લોકો ન કરી શકે તો એથી મનમાં કંઈ લાવીએ નહિ. અને તે સાથે સાથે એમના વિષે મનમાં ઓછું પણ ના આવવા દઈએ. અથવા તો તેઓ કેવાં પામર છે એવું પણ કંઈ ન થવા કે જાગવા દઈએ. એમની પ્રકૃતિ કર્મસંસ્કારવશાત્ એવી છે ને એની ઉપરવટ જવાનું જ્ઞાન એમને પ્રકટેશું નથી એટલું જ તે છે. અને આપણને શ્રીભગવાનની કૃપાથી એવી કંઈકે સમજાયું થઈ છે તેથી આપણે મધીએ હીએ, એટલો માત્ર ફરક છે.

બીજાને જાણે ભાવવાની રીત

બીજાને એમની બુદ્ધિકામાંથી ખસેડવાનો રસ્તો આ છે. આપણે આપણી રીતે જીવનનો વિકાસ સાધીને આપણા જીવનના તેવા સ્પર્શથી, વર્તનથી, અનુભવોથી એમને જેટલું સમજાવાનું હશે તેટલું સમજાશે એમ હૃદયમાં દૃઢ શ્રદ્ધા રાખીને સતેજ માન્યા કરીએ, આપણામાં

રાખ્યા કરીએ ને બધા સાથે નિગમત્રી રીતે, સરળનાથી, શાનિથી,
સમનાથી, પ્રેમભાવે વળા કરીએ તો બમ છે બાળીનું તો જો તેમ
આપણું થયાં કરતું હશે તો પ્રભુ જરૂર સલામી લેનારો છે આપણે
કાઈ પાતે દશાથી મૂઝાવાનું કે અધ્યાવાનું નથાં જોતી જોતી
પ્રકૃતિ હશે એને તેરી રીતે તે દોરવા કઠવાની છે આપણે તો ત્યાં
એનું તેનું દર્શન સમનાથી જોવું ને મનમા શી ગાદ ન પવા દેરો
એનું જો પ્રભુપાથી કરી સક્યા તો બમ છે

હરિ ૐ ખાર, તા ૯-૧૧-૪૨

દાન ઉચિતવાની મુરકેલી

તમારો કાગળ રાત્રે શહેરમાંથી આવ્યા બાદ મળ્યો હતો, પણ
શરીર એવું તો લોટપોટ થાકો મળેનું હતું કે સારાં જે તે કઈ થશે
ધારીને વાળ્યો ન હતો પણ ગળાવાનું થાય છે પૈસા એમ સહે
લાઈથી મળી જતા નથી દાન ઉચિતવાનું કેટલું મુશ્કેલ છે ! નાગમ ને
ઓળખાણ વિના દાન મેળવવું એ ઘણું અઘરું છે તો પણ આપણે
તો પ્રભુપાથી પ્રયત્ન કરવો જ રહ્યો સત્તરઅક્ષર હજાર થાય ત્યારે
મનસ્થિતતા વળે

હરિ ૐ ખાર, તા ૯-૧૧-૪૨

પ્રિય ભાઈ,

શરીર એવું તો લોટપોટ હતું કે ન પૂછે વાત સારાં દિવ
સની રખડામણ ચાલે છે કઈ અવનવા અનુભવો થાય છે મિત્રો
ટોપી અને ખાદીનો પોશાક જોઈને ઘણા તો હુકાને જ ચડવા
કેતા નથી

સ્વનિપજો જે કઈ લખવાપણું બને છે તેમા આનંદ પ્રગટે છે

તેમાં જો વિચાર્યું હોય તો અંતરમાં આવેલાનું કે ચાલેલામાંનું જાણ્યા વિના ન રહે.

(ગજવ)

સહેવાયે મમે તેવું હૃદયમાં પ્રેમ જે પ્રત્યે,
નથી ત્યાં લાગતું કે જ્યાં હૃદય રંગાયતું પ્રેમે.

વિરોધી સ્વભાવ તો આપણી પારાશીશી છે

.....તો સ્વભાવ, એમનું અજ્ઞાન એમને તેમ વર્તીવે છે. એ તો માત્ર હથિયાર બનેલાં છે. આપણે તેવા ન થઈએ એની સંપૂર્ણ કાળજી રાખવાની છે. જો તેમ રહી શકીશું તો તેમનું સાચું સ્વરૂપ કેવું છે તે જાણવાનું મળશે. કિંતુ આપણે તેમના પરત્વેના પ્રેમ-આદરમાં ઉત્કટતા પ્રગટાવવાની રહેશે. જો કોઈ જીવની પ્રકૃતિ સામાને નમાવવા કે ધસડવા એની છેલ્લી હદ સુધી જતી અનુભવાય તો એ તો આપણી પોતાની કસોટી છે. અને આપણી કક્ષા કે દશા કેવી થઈ છે તે જાણવા માટેની એક પારાશીશી છે.

દહતા અને પ્રેમની જરૂર

તેવા સમયે સામા તરફ સહેજ પલ્લુ અવહેલના થઈ ગઈ કે તિરસ્કારની વૃત્તિ થઈયા પ્રેમભાવ ને કદરભક્તિ ઓછાં થવા પામે તો તો આપણું પતન થયું સમજવું. સેવાનો પ્રસંગ સાંપડયે પ્રેમભાવે એની સેવા કરીએ, પરંતુ જ્યાં આપણે નમવું ન ધટે ત્યાં તો ન જ નમીએ. એના આત્માને જરૂર વંદીએ, નમીએ, પરંતુ તેની પ્રકૃતિને કે એના સ્વભાવને તો નહિ જ. કોઈની પલ્લુ પ્રકૃતિને કે સ્વભાવને નમ્યા કે આપણે નીચે જીતયા સમજવું. જ્યારે આપણે તો જ્યાં ને ત્યાં સંગ્રામ-અંદરને બહાર-આપ્યા જ કરવાનો છે-ને તે પલ્લુ યાનપૂર્વક. શરણાગતિની ભાવના દાવાવીને, નમ્રમાં નમ્રપણે વર્તીને,

આપણામાં અક્ષરપણુ ન આવી જાય તે ખાસ વક્ષમાં રાખવાનું છે. પેરની ખામતમાં ને આદર્શ પરત્વે તો મધ્યમ રજા દર્શાવે, ને એ લીધે સામાને અક્ષર લાગીએ તો જાને, પરંતુ તે દકીકત વળી જુદી છે. હૃદયની કુમળાઈ તો ત્યાં જરી પડે નો દે ની ધો સમારના કૃત્રેય, કલામ, રજા, ઉપાધિ, સત્તાપ, મુન્દેની વગેરે વગેરેથી દર્શાવે સત્તાપ આપણને ન થવો. ધો તે સાથેસાથે આપણા કર્મમાં તેથી કાંઈ કશું ઊઠાનીયા થવાપણુ ન આવી જાય તે જોવાનું પણ રહે છે. આપ જાને માર્ગ ઉપરથી દશમયાની નાખના મારની જેના તૈયાર થઈને આપણી સામે મુક્ત કરવા આવે ની છે—શુદ્ધ ભગવાનની સામે આવી હતી તેમ.

પ્રકૃતિની અજબ આસખાઈ

જગતમાં તો પ્રકૃતિનું જ રાજ્ય છે. જ્યાંસુધી જગતના જેવા રહીશું ત્યાં સુધી તે જગત આપણને સંધરવાનું છે, જામી તો આપણને તે ધકે ની દેવા પ્રયત્ન થ્યાં કરશે. જેમ જેમ આપણે પ્રકૃતિને વચ ન થવાનો પ્રયત્ન કર્યો મરીશું, તેમ તેમ તે પ્રકૃતિ આપણો સામનો વધુ ને વધુ કર્યા કરવાની છે. જોઈ ની એ પ્રકૃતિ વધારે પામેમાં પાસેનું અગ હોય, જોઈ ની તે વધારે વાગીને, અનેક સદ્ગતમાં સુદ્ધ રીતે આપણી થઈને, દેખાઈને—આપણામાં લાગીને પણ—આપણને આપણા માર્ગથી ઊધિ માર્ગે પ્રેરવાને મથ્યા કરવાની છે. કારણ કે એના રગદગ ન્યારા છે, બેદરાગા છે એને એમ ખુ નુ જાગી શકેનું અધરું થઈ પડે છે. ખુ ને ખુ નો દુસ્મન સામનો કરી મુક્ત કરવા ચડી આવે તો આપણે એની શક્તિ છીએ. મિત્ર આપણામાં લાગી જઈને, આપણો જ થઈ જઈને, આપણામાંનો એક થઈ રહીને જ્યારે તે અદગથી નિરુદ્ધ વર્તશે—તેમ જતા પાછો આપણા હિતમાં છે એવી સમજણ આપણને બનાસી—એવા સમયે એનો સામનો કરવાનુંયે આપણને જ્ઞાન રહેશે નહિ એવી પ્રકૃતિની આન હોય છે.

પ્રેમ જ પ્રકૃતિને જીતી શકે

એવું આપણી પોતાની પ્રકૃતિ વિષે પણ હોય છે ને બીજાની પ્રકૃતિ વિષે પણ હોય છે. હૃદયમાં જો સાચો પ્રેમ જાગેલો હોય તો તે આપણને બધું જ બતાવશે, માર્ગ પણ કાઢશે, ગડમથલ પણ દર્શાવશે ને અનેક રીતે મથાવીતે, ગૂંચ ઊકેલીને રસ્તાને મોકલો દર્શો. પ્રેમ કંઈ આંધળો નથી. એ તો હજાર હાથવાળો ને હજાર આંખોવાળો છે. તે પ્રકૃતિની ભૂખ પણ જાણે છે ને તપ પણ જાણે છે ને પ્રકૃતિની સામે થવાની રીતરસમો પણ જાણે છે. તેની કળા ને શક્તિ અનંત પ્રકારનાં છે. અલબત્ત તે બધું જતું કરે પણ ખરો. મનમાં ભરી તો ન જ રાખે. કશી અસર પોતાના ઉપર થવા દે નહિ. કશાથી અકળાય નહિ, મૂંઝાય પણ નહિ. બધું સ્પષ્ટપણે જોઈ લેશે તેમ જતાં બીજાને મન ઉપરથી ઉતારી નાંખશે નહિ. પોતે પોતાના માર્ગ ઉપર અટકી રહેશે. એવો હૃદયનો પ્રેમ તો અચળ ટેકીલો રહ્યા કરશે.

સાધક તો એકલા ધ્યેયને ખાતર જ જીવે

સાધકના જીવનમાં એવો પણ સમય આવે છે કે જ્યારે આપણાં પોતાનાં આપણને હેઠા પડવા મથે છે. તે મારનાં મોટામાં મોટાં હથિયાર પણ બને છે, કારણ કે તેમના પરત્વે આપણે સંકળાયેલા હોઈએ છીએ, એમના પરત્વે આપણને બીજાં બધાં કરતાં વધુ પ્રેમ જામેલો હોય છે. કિંતુ એવી જે કૃપાતક મળે છે તે સાધકને આંખ ઉઘાડનારી નીવડી શકે છે, જો તે ખરેખરો જાગ્રત રહ્યા કરેલો હોય છે તો. એથી કરી એવાં પરત્વે આપણને રાગ, મમતા, આસક્તિ, મોહ વગેરે જે હશે, તે તે તેમની તેમની સાચી પ્રકૃતિનાં દર્શન થતાં કપૂરની પેઠે આપણામાંથી ઊડી જશે. સંસારના એવા પ્રસંગનો સાધનાની રીતે આપણે ઉપયોગ કર્યો કર્યો હશે તો એવા પ્રસંગથી જીવનમાં સમતા, શાંતિ, પ્રસન્નતા, તટસ્થતા, ધીરજ, સહનશીલતા, સહિષ્ણુતા, ઉદારતા આદિ ગુણો કેળવવાની તે તો કૃપાતકો છે એમ સમજશે. આપણને એવા મજેલા પ્રસંગથી આપણે વિશેષ જાગ્રત

બનવાનું છે ને જીવનના ધ્યેયવધી વધારે વેગવાગા થવાનું છે. સાવકના જીવનમાં નહીં મુશ્કેલી કદી પણ પ્રગટેલી નહિ હોય. તે તો સદાય ક્રોધમાં ક્રોધમાં બનેલા દડો. તે સૂચે આપે તેના; બીજા પક્ષેની મજબૂતા પરંતુ કળાએ વધુ કાળુ દર્શાવે. જીવનમાં કારણ, ઉદારતા, વિશાળતા, પ્રેમ વગેરેને રચાત છે, પરંતુ તે જ્યાં વાપરવાનાં છે બીયને ખાતર,—અમલ કે પ્રકૃતિના નીચકા થઈને અપનાવતા ખાતર નહિ. જોયા મમલકર્મિ, ધાનકી લાગ્યા કરીશું, એવું એવું બનવાનો સભર લાગે તો પણ બીયને ધોત્ર એવા સમનાબધી પ્રેમના બાવબુદ્ધ વર્તનથી સામાને જીવનની સાચી સમજ ને ઉચ્ચ ખાલુ દર્શાવી શકવાના હીએ. એ વાત પણ અનુભવની છે. એક વખતે શાળી વ્યક્તિને ગાયો ખ્યાત જાતી ગાયો કે આપણને તેમાંથી અમાવવું અશક્ય છે ને ને સામેભાગ તેવું તેને લાગ્યું, તો આખરે પોતાનો તંત્ર તે મુશ્કેલી દેવાનું છે. જ્યાં 'દોરડી બને પરંતુ પોતાનો તંત્ર તે મુશ્કેલી નહિ,' એવું પણ પ્રકૃતિનું મુદ્દમ જગ દર્શા કરે છે. શાંતમાં શાંત શાંતપૂર્વક જોટ્યુ વધુ રહેતાય અને કસાળી પણ અમર ન થાય તેવું વસણ રાખ્યા કરવા રિનિત છે.

મિત્ર બહેન,

સાધકને સાચા આપો

મન તે કઈ એવું થોડું જ છે કે તે એકદમ માની જાય? એ તો એની સામે મુદ્દ કરવું પડે, એને દરાવવું પડે બાકી એ તો આપણી પ્રકૃતિ—સ્વભાવનો પટ જેવો પડ્યો કોય, જેની રેવો પડેલી હોય, તે રીતે તે સંતોષાવા મથે છે. તેમ ન થતાં આપણને જે સંતોષવું ના હોય તેની સામે જાગવો કરાવ્યા કરે છે, દિવમાં એક પ્રકારની અધાધૂધી પ્રગટાવે છે. તેથી આપણે જ્ઞાન જૂલીએ હીએ. પ્રેમના તત્વને જૂલીને આપણે સંપૂર્ણ મોહને વચ જતી જઈએ હીએ. પ્રેમ આંધળો નથી; મોહ આંધળો છે. પ્રકૃતિના કે સ્વભાવના

ઉચ્છેદગટમા આપણે હોઈએ ત્યારે આપણને આપણો પોતાનો દોષ સૂઝતો નથી અને બીજાનું આડું અવળું, ખરું કે કટિપત આપણને ધણુ ધણુ લાગ્યા કરે છે આપણી કામનાઓ, આશાઓ, ઈચ્છાઓ વગેરે વગેરેના અનેક પ્રકારના સસાર અને કલ્પના રચી રચીને તેનું ધર આપણે ચણેનું હોય છે ને માડેનું હોય છે. તેને ધક્કો લાગતા આપણે દુખી થઈએ છીએ, અકળાઈએ છીએ, મૂઝાઈએ છીએ અને તેવી વેળાએ આપણી અતરની સમજણના પડળ બધ થઈ ગયેલા હોય છે આવી વેળાએ માચી સમજણના માર્ગથી આપણે પતન પામીએ છીએ અને તેના બોગ બીજાને કરવાને પણ આપણે મથીએ છીએ આપણે આપણી મોહ માયાને અગે કરી દોઈ મહા શક્તિની સામે થતા તો ભોહુ જ પડાવાનું છે ક્ષુદ્ર તણખનું પણ આ જીવ તો નથી. બાકી પ્રભુની પરમ કૃપાથી જે હોઉ તે હોઉ તમારે જે ના ઊડવું હોય તો ભયે જ્યા હો ત્યા એમ રહેજે બાકી બીજાને પણ ઊડના ના દેવા તેવું કૃપા કરીને ના કરશે નહિતર તો ભાગી પડશે

‘ નહી ઉડાયે પોતાથી પણ પ્રિયની વિમાનગતિ જોઈ, ’ આપણે રાચીએ જીવન વિકાસના યત્નમાં હાડકા તો ન જ નાખીએ

પૈમાનો લોભ નથી

પૈસાને વીધે અથવા તો જીવનની બીજી રીતે કેટલીક હાજતો તે મારી પૂરી પાડે છે તેથી હું આમ વહુ છું તેવું તો કથું જ નથી તે તો મને હમણા મળ્યો ને ભગવાને આપ્યો તો શું તે પહેલાની મારા જીવનની આર્થિક મુશ્કેલીઓ, તે નહોતો મળ્યો ત્યારે, નહતી ફીની શકી ? બીજા જીવોએ મારી સલાજી લીધા જ કરી છે ખૂબી તો એ હતી કે તે બધા જીવો તો સામાન્ય સસારી હતા આ જીવમાં આવા સાધકપણાની ગંધ સરખીયે તેમને તો ન હતી, જ્યારે તમને બધાંને તો મારા એવા જીવનો કઈક અલગ આવેયો છે અને

પ્રભુકૃપાથી તમારા બધાની કંઈક મેં એ જણાવી છે, તે યદ્યપિ શબ્દ છે તેથી તમે કંઈક કશુંક કરો તો નવાઈ પણ નહિ પેસાને લીધે કશું કંઈ અટવાઈ પડ્યું હોય તેનું પ્રભુકૃપાથી હજી સુધી તો નથી બની શક્યું આમ પેસાને લીધે અમે અમુકને વળગેલા છીએ એ તો માત્ર તમારી ભ્રમણા છે આ બધું સમજાવે હૃદયમાં બિનરે તેનું કંઈ થોડું જ હોય છે ૧ પ્રભુ આપણને સદ્બુદ્ધિ આપે અને જીવનના સતતા માર્ગે દોરી જાય એ જ પ્રાર્થના

હરિ ઓ આર, ૧૦-૧૧-૪૭

મિત્ર શાઈ,

શુભેચ્છા અને પ્રાર્થના

સમજાવવાની મારામાં તો કશી શક્તિ નથી તમારે ગમે કીતરે છે, કારણ તમારું હૃદય એવું પ્રેમજીનાશવાનું, સમજવાને આતુર, જિજ્ઞાસા-ભાવનાવાનું બનેલું છે એટલે જે સમજાય છે તેની ખૂબી તો તમારા હૃદયની જગેની ભાવનામાં રહેતી છે એવું બિશ્વગામી હૃદય સતત તમારું રહ્યા કરે, ને જગતમાના સત્ત્વને-મૃતિને-ચનાનું એવું જે ચેતન, તેને અનુભવે! એવું અનુભવવા માટેના સાહસ, હિમત, ધૃતિ ઉત્સાહ, બળ, વેગ, ગતિ, ધારણ વગેરે વગેરે જે જોઈએ તે તે પ્રભુકૃપાથી તમારામાં બિપન્ન્યા કરે એવી પ્રભુને પ્રાર્થના છે એ માટે તમે જાગૃતપણે કોઈ સ્થિતિમાં સતેવ ન રાખીને મર્યાદા કરો અને ધ્યેયનક્ષો વધુને વધુ ઉત્કટપણે પ્રત્યક્ષ કરો એવી તમારા માતા જગન્નિષ્ઠતાને પ્રાર્થના છે

પ્રભુની જ બક્ષિહાસી

તમારામાં થતો ફેરફાર તમને લાગે એ જ મારે મન મોગી વાત છે કારણ કે એ જ હપ્તકત તેના સત્યને પૂરવાર કરી આપવા માટે ને તેને અનુભવવા માટે પૂરતી છે જીવનનું આશ્રનામ પરિ

વર્તન સાધનાની ભૂમિકા ઊપજ્યા વિના થવું શક્ય નથી જે કંઈ મેળવવું છે તે સાધનાથી મેળવી શકાય છે. મેળવવાને માટે પુરુષાર્થ અનિવાર્ય છે. કૃપા કરી તમારે મારી કશામાં ગણતરી ન ગણવી. હું તો સાવ નાતીજ છું. એ વહાણનો ધ્રિય થવાવા માટે જે કંઈ ઉપયોગ થઈ શકે તો હોય અને એવું થવાવા માટે જે કંઈ એમાં જોવાપણું રહ્યું હોય, તો એ બધી એની ખૂબી, બલિહારી છે. આપણે માનવીને મોટો બનાવવાનો નથી, પરંતુ એની દ્વારા ઈશ્વરને મોટો જોવાનો ને અનુભવવાનો છે.

સાધકનાં કર્તવ્યો

મનની સાથે ઝાઝા વિના સાધકનો કદી આરો આવવાનો નથી. સ્વભાવને પક્ષટાવવાનો છે. અને તેમ કર્યા વિના યમુનાની ગતિ ઊઘટી થઈ શકવાની નથી. શાંતિ, સમતા અને તટસ્થતા દેદાવી દેદાવીને જેમ જેમ સંઆમ કરતા જઈશું તેમ તેમ પ્રકૃતિનું બળ પણ વધારે ઊભરાવાનું છે. એવી સંઆમની વેળાએ શાંતિ, સમતા અને તાટસ્થ આપણામાં જાગેલાં ને જીવતા થયેલાં હોવાથી, આપણી પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ તેમ જ બીજાનું તેવું તેવું સમજાવા વિના રહી શકવાનું નથી. પછીથી ગમે તેવીએ પ્રકૃતિની સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ ચાલ પણ આપણને આડકંટે દોરી શકવાની નથી. અંતર્બહિર્ પ્રવર્તતી સર્વ વૃત્તિઓનું અવલોકન શાંતિ, સમતા અને તટસ્થતાથી કર્યું કરીશું તો સ્વરૂપ કે વૃત્તિનાં મૂળ સમજવા સરળ થઈ પડવાના છે. એકવાર તેવું સમજાયું તો એના મૂળને પકડીને એની ઉપરવટ થવા માટે જોઈતાં બળ, ઈચ્છાશક્તિ, એકાગ્ર શક્તિ વગેરેનો જ્ઞાનપૂર્વકનો ઉપયોગ ત્યાં કરતા રહેવાનો છે. અને આવો ઉપયોગ થવાથી પ્રકૃતિ પ્રમાણે નહિ વર્તવામા આપણે સમતા જાળવી રાખીશું. આમ આપણે ધારીશું ત્યારે પ્રકૃતિના વર્તનને મુદ્દલે સંમત પણ નહિ થઈએ તેમ તેને નમતું પણ નહિ આપીએ. નિશ્ચયનું એકાગ્ર બળ આપણે ધારણ કરવાનું છે.

નિશ્ચયની ૬૬ મહામતાની ધારણા જીવનમા મુખના તાપની જેકે પ્રગી ગયેલી તેનાં જોઈએ મહામતા એટલે અગ્રાપાતું તથા ધારણા એટલે એની પાળના જ્ઞાનની મમત, — અને તે પણ મનન એકધારી કાર્ય-સાધનાયુક્ત સમજ આવું જીવનમાધનાનું સ્વરૂપ થઈ જવું ધો એ તેા જ્ઞાનભક્તિયુક્ત વર્તન દર્શા કરનાર્યો તેનામા જીવન-ચેતન પ્રગટે છે

મુખઈમા મારુ ગહેનાનુ તો લખાતુ આવ્યુ શરીરનુ વજન ધનતું જાય છે પોથીસનો ત્રાસ પણ વધનો જાય છે જ્યા ને ત્યા લારીમાઝ થયા કરે છે બોડો ત્રાસગ્રસ્ત ને લગગ્રસ્ત બન્યા છે

(મુદ્રાણ ૭૬)

માનની ગૂઢમા શીશ ફેડયા કરે, ગૂઢ તેથી ન ભિક્ષી રાકે છે,
રિસય કો વીર તે ગૂઢ સમજી શકે, લાભતાં લગતી તેને વરે છે,
ઈશિના ધર તળી જૂથ જાગી ધણી, એથી તે માવનો પત્ર બનશે,
ગૂઢની ગૂઢતા આમ આકર્ષતી, સર્વને એ મૂલી એમ પ્રેરે

હરિ ૭ ખાર, ૧૩-૧૧-૪૨ રાત્રે.

પ્રિય બહેન,

કરતુરમાતું દર્શાવ

કોઈ સાધક સુચનો પ્રમાણે ન વર્તેતો હોય જાણે છે'નામા છેલ્લી ૬૬ સુધી એની સાથે હૃદયથી રહું—તેનાથી આગળ પણ જાઉં જે જવાય તો—પરંતુ સળધે તો તોડાય'જ કેમ ? ધારો કે તેવો કોઈ સાધક મને નમારે, મને ફેકી દે, તિરસ્કારે, તો પણ મારાથી તો બીજુ થઈ જ ન શકે આપણે ગમે તેરા થઈ જઈએ છીએ તો પણ લગાન આપણને શું નકારે છે ? ખરાબ છોકરાને શું મા ફેકી દેવાની છે ? પ્રિતુ જે સાચી મા હોય તે એવા ખરાબ છોકરાને—એની રીતને—ઉત્તેજશે તો નહિ જ. ૫ કરતુરમા હરિનાનને રખડરા દે છે. પૂજ્ય ગાંધીજી એવાને સઘરે નહિ કારણ કે આદર્શ પ્રમાણે તેજુરા તૈયાર નથી, કરતુરજ્ઞાના હૃદયમા તેથી શું થા નહિ હોય કે ? આપણે

તૈયાર છીએ એવું વર્તવા ? આપણે તો કેટલીયે દલીલો ને તર્કો કરીશું,—
'શું મારા છોકરાને રાખવાનો મને હક્ક નથી ? તમારો સિદ્ધાંત
તો શું મારો સિદ્ધાંત નહિ ?' કરતુરખાએ કદી પણ એવી રીતે પોતાના
સિદ્ધાંતને આગળ ધર્યો છે ખરો ? ગાંધીજીના જીવનઆદર્શને પોતાના
જીવનમાં અપનાવી લેવા પોતે મરી મર્યા છે; જ્યારે આપણે તો
આપણું ફેલું જ્યાં ત્યાં આગળ ધર્યાં કરીએ છીએ ને પાછાં પ્રેમની
વાતો કરીએ છીએ.

પ્રેમનાં લક્ષણ

પ્રેમમાં તો ત્યાગ, બલિદાન અને સમર્પણ રહેલાં છે. પ્રેમનું
જોડાપણું સદાય ગગનગામી હોય છે. પ્રેમનીયે જુએ છે ખરો, પરંતુ
તે નીચેનાની દૃષ્ટિને જીર્ણગામી કરવા માટે નીચેના તેના અવતરણમાં
નીચેનાને જોયે પ્રેરાવવાને માટે. એવો તેનો તેમાં જીવંતોજાગતો ઊત્કટ
હેતુ હોય છે. જીવનની ઉચ્ચ અભિલાષાને આદર્શની જાવનામાં આકાર
પમાડવી ને એવા આદર્શ પાછળ સારાયે જીવનને જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક
ફના કરી દેવું ને તેમાં આનંદ માણવો તે જોવા તેવા શ્રગતનની વાત
નથી. કોઈની કે પોતાની પ્રકૃતિનું ચાલે તો સાધકને તે પ્રભુના પથેથી
જરૂર ખસેડાવી દે.

બીજા કોઈની પ્રકૃતિ દ્વારા કે પોતાની પ્રકૃતિ દ્વારા સાધકની
ખરેખરી ને પૂરેપૂરી કસોટી થઈ જાય તે જરૂરનું છે. કશામાયે બેજે
બેજે દોરાવાથી બળતરા જીભી ચાય છે ને એવી સ્થિતિમાં કશી પ્રગતિ
સાધી શકાતી નથી. દિલમાંનો ધૂંધવાતો રહેલો અસતોપનો અગ્નિ
જીવનને કલેશવાળું ને દુઃખી બનાવ્યા કરે છે.

ત્યાગ

પોતાને જે કંઈ કરવાપણું ઘટતું હોય તે પૂરેપૂરી ધર્મની
જાગ્રત દૃષ્ટિથી કરે જ કરે. જે કંઈ કર તે હૃદયના પ્રાણ-ઉત્સાહથી
કરે, વિકાસની ભાવનાથી કરે; કિંતુ તે કરવાથી કરીને એને કયાયે

પડનાપણુ ન હોતુ ઘડે એવુ થાય ત્યા તો હૃદયના સમગ્ર બળથી ઉત્કટ સામનો આપવો ઘડે, તે એવી રીતે કે સામેનાને બની શકે એટલો ઓઝામા ઓઝો ધક્કો લાગ્યા કરે એને પણ પૂડુ સમજાયે અને સામાના વર્તનનો મેગ કેમ ખાઈ શકતો નથી તે રિરે પોતાના દિનમા સમાધાન મેગની વે અત્યાર મુડી જેને આપણે ત્યાગ માનતા હતા તે ત્યાગ ન હતો સાચો ત્યાગ તો આનંદમાં પરિણમે એજે એજે થયા કરેતુ હોય તેને ત્યાગ ન કહી શકાય પોતાના ધર્મ તર્કિક આનંદથી, ઉત્સાહથી જેની પાછળ કાંઈ પણ જાનતુ બળનાપણુ ના રહ્યુ હોય, તેની રીતે થયા ક્યું હોય ને જે ક્યોથી હેયુ નિર્મળ થતું હોય, હળતુ બનતું હોય, શાત થતું હોય, હૃદય હૃદય વચ્ચેના અંતર સમેટાતા હોય, પરસ્પરમા પરસ્પરથી જીવનમા રસ જાંચ્યા કરતો હોય ત્યારે તે બધુ ત્યાગથી થયા ક્યું છે તેમ સમજી શકાય

પ્રેમ

ત્યાગના અંતરમા તો પ્રેમની હિમ લાનના રહે છે પ્રેમમા અનંત શક્તિ છે પ્રેમ તો સર્વકાંઈમા અને સર્વકાંઈમા હળી શકે છે, મળી શકે છે, લગી શકે છે તેમ જતા પાડે નોખો પણ રહી શકે છે એને તો જે તે બધાની સાથે મુમેગ છે પરંતુ નેથી કરીને તેના સબધમા આવનાર જે તે બધાની પ્રકૃતિને નથી ઓળખતો એવુ નથી હોતુ પ્રેમમા બીજાના નિચારને સ્થાન નથી એવુ નથી પ્રેમમા ઉદારતા છે, વિશાળતા છે, સહનશીલતા ને સહિષ્ણુતા છે ધીરજ પણ છે પ્રેમતુ જીવન ત્યાગ, બનિદાન ને સમર્પણુ બનેતુ છે પ્રેમમા પ્રકૃતિની વૃત્તિ નથી પ્રેમનો સ્વભાવ દેરી પ્રકારનો છે જીવન ને હોમાપણ પ્રેમની લાનનામા રહેતુ છે ફનાગીરી એ પ્રેમનુ લક્ષણ છે

પ્રેમમા ભોગતુ સ્થાન

પ્રેમમા ભોગને સ્થાન છે, પરંતુ એ ભોગ હૃદ ને શુભની

દશાનો નથી ને જીવપણાનો પણ નથી. સંપૂર્ણ ત્યાગ કરી કરીને, જ્ઞાનલક્ષિતપૂર્વક બલિદાન આપી આપીને, ચેતનમાં પ્રગટવા માટેના હેતુનું જ્ઞાન રાખીને સર્વપ્રકારે, સર્વભાવે સંપૂર્ણ સમર્પણ થઈ ગયા પછીથી જે કક્ષા પ્રગટે છે તે કક્ષામાં એકનિષ્ઠા પ્રગટી ગયા કેડે, યજ્ઞની શેષ રહેલી પ્રસાદી તરીકે તેમાં ભોગને સ્થાન છે. એ ભોગને ભોગ તરીકે કહેવો એ પણ બરાબર નથી. કારણ કે તેવા ભોગને આપણે બધા જીવો કલ્પનામાં કે સમજનામાં ઉતારી શકવાના નથી.

પ્રેમનાં પરિણામ

પ્રેમની ભાવના જીવનના વર્તનમાં જેમજેમ જિતરતી જશે, તેમ તેમ જે કંઈ બેદો, ગેરસમજાતીઓ, અન્યથાપણું વગેરે વગેરે પડ્યાં રહેલાં હશે, તે બધાં ધીમે ધીમે રત્ન લેવા લાગશે. જે કંઈ કરવાનું રાખીએ તેમાં કોઈનો ભય ન રાખીએ. અતઃપણું, સુગ વગેરે છોડી દઈને જે કરવું હોય તે કરીએ. કોઈનાથી બીજી રીતે ચાલવાનું હોય તો તે પણ ભય છોડીને કરીએ. તેમાં કયાંયે અવિવેક કે ઉદ્વેગ ન હોય.

મુશ્કેલીથી તો ઉત્સાહ વધવો ઘટે

ઉધરાણાની રકમ રૂ. ૭૨૦૦૭ સુધી આવી છે. ધણું રખડું પડે છે. ચાલવાનું પણ ધણું થાય છે. આ ફાળો ઉધરાવતાં ધણા જીવોની પ્રકૃતિને અનુભવ થયો છે ને થાય છે. ફાળો ઉધરાવવાનું કામ અણુ-જાણુ ને લાગવગ વિનાના માનવીને માટે મુશ્કેલ સરળ નથી. મુશીબતો તો ધણી પડે છે, પરંતુ કરવા ધણું છે એટલે એમાં મંડયા જ રહેવાનું છે જેમ જેમ મુશ્કેલી આવે છે તેમ તેમ ઉત્સાહ પણ વધે છે એ ભગવાનની પરમ કૃપા છે.

જીવાનીની તક ઝડપો

જોગનિયું તો ચાર દિવસનું ચાંદરણું છે. અમારે તો પ્રભુકૃપાથી જોગનિયાને આત્માની એધાણે પેખવાનું છે. જોગનિયું તો આજે આવ્યું ને કાલે જવાનું છે. સંસારીને મન તે અમર છે. અમારે તો પ્રભુ-

કૃપાની એનનાશમિથી તેને કાકુકાકુ ગાખવું છે તો તે ખચાઈ ગમે
 કેમ કરીને રક્ષી શકે કે રટી શકે ? જે કરી લેવાનું છે તે અન્યારે જ
 કરી લેવાનું છે જે કઈ મળવાનું છે તે જોમનિવામા જ મળવાનું છે
 જીવાનીનો કાગ તો અમારે દિન આત્માની એધાગો પારખવાનો
 સમય છે એટલે ને કાગ તો સપૂર્ણ જાણીથી, સાધાનીથી ખાંડની
 ધારે ખેંચવાનો છે એના મદત્તનો સસારી જીવને ખ્યાન મરખો પલ્લુ
 આપી શકે તેમ નથી જોમનિયુ એ જીવનનો સર્વશ્રેષ્ઠ કાગ છે એ
 કાગમા જીવનના સ્વપ્નને પોતે આમર આપી શકે છે એ કાગને
 જે જીવ પાતાલમાં પેહી દે છે તે કશું કરી શકવાનો નથી તે જાણીશો

હરિ ૐ ખાર, ૧૬-૧૧-૪૨

(અનુક્રમ)

હેયામાની વરાજોને પૂરી ના રાખરી કરી,
 ભરેતુ અતરે જે હો, તે કરી દેવુ વ્યમ્ન સૌ
 દોષ જો આપજો તેમા હશે, તો નજરે ચડી,
 જીવાનામા હતા કયા તે સમજાશે હદે વળી
 ભરી જો કાઈ રાખ્યુ તો જોશ તે પમ્ડી વધુ
 —આશ્પે જની, એ તો સાણમે જકડાવશે
 સદા ખાતી રહેવાનું દીધા કાનની સૌ કરી,
 ફેર સમજશે એથી આપણામા થયા જતો
 તત્પર રહેવું જુનો સૌ આપજો તો ખીકારવા,
 ભૂમિકા બનાવાને રહેશે સ્થાન તો સદા
 થતા એમ જરુ જેમ તેમ તેમ પરપરા
 —આની નવી નવી પોતે સત્ય ગૂઢ બતાવશે

ગ્રહવા સત્યને જેવા ઉમંગી હશું આપણે,
ભેટવા સત્ય રહે ઘેરું જણાઈ તે જશે હૃદે.

સમજવાનું ના રહેશે સમજાતું બધું રહે,
તૈયારી એટલી તેવી આપણે રાખવી ઘટે.

સાધનામાં ધણું મોટું એ જ સાધન એક એ,
બીજું સર્વ મળી રહેશે, જો એ તત્પરતા હશે.

તમન્ના, સત્ય, જિજ્ઞાસા આપોઆપ વધારશે,
મુજશે માર્ગ સર્વે ત્યા આગળે કેમ ત્યા જવું.

શુરુ પોતે જ પોતાના થવાશે એ રીતે સદા,
અંતર્યામી રહેલો જે ગૂઢ વ્યક્ત જશે થયા-

મયોદા આપણી જે કે' વિસ્તાર પામતી જશે,
પ્રુક્તું સર્વ જણાશે ને ભેદ તે સર્વ ભાંગશે.

વિવેક નિર્ણયે શક્તિ આપશે આપમેળે તે,
પ્રયોગે વીર તે શરો પોતે એવો બની જશે.

શંકાઓનું સમાધાન એવાને થતું ત્યા રહે,
ઉઘાટ ના કશી વાતે એને રહેશે કંઈ હૃદે.

નિશ્ચળ નિશ્ચયી એવો સર્વદા સર્વમાં થશે,
ગડબાંજો રહે ના કે' એવાને દિલમાં પછે.

ઉકેલ્યા તાર પોતાના નિશ્ચય સાંતિથી કરે,
કશું ના વળગી એને થશે ઉપાધિરૂપ તે.

રમમાણુ રહે એવો પોતાનામાં જ સર્વદા,
પ્રવૃત્તિ સર્વ એવાની એને વેગ જ પૂરશે.

ઈશ્વરી લાવનામા તે પગેરી વિન રાખશે,
 મર્મ કર્મો થતા રૂઢેરો ગૌણુ રીતે, મમર્ષીને
 પ્રભુને સરણે એવો ત્યા હિમમતી કરી,
 આત્મનિવેદનો એને લાવે નિત્ય કયાં જશે
 પ્રભુને અજ્ઞાનિ આપ્યા વિના એને ન ચાવશે,
 સ્વભાવ એમ એવાનો આત્મામા પરિણામરો
 પુરપાથે રહેવાનું કૃપા માગ્યા કરી હૃદે,
 કૃપાને મુખ્ય માનીને પોતાનું કરવા મથે
 એની કૃપા વિના કેવે થવું શક્ય નથી જગે,
 પાકો નિશ્ચય એવો તે થવો ત્યા જોઈશે હૃદે
 અહતા તો જ પોતાની ઓઝી એ રાંતથી થરો,
 બાકી તો ત્યા અહ કાર સજવ વધરા પૂરો
 હકીકતે કૃપા એની ભજવે બહુ ભાગ, તે
 -અનુભવે જાણાશે ને મનાશે સત્ય તે સમે.

ઉપજ્ઞાતિ

કૃપા પ્રભુની કરી થુ રહી છે ।
 ન જાન એનું કશું માનનીતે

હરિ ॐ આર, ૨૨-૧૧-૪૨

ધિર જાઈ,

તમાગે કાગળ મળ્યો છે તમેની હકીકત વાચી છે
 આજે શ્રી જીવજીવાન મોળીચંદ એ યુમિનિવમરાગાને ત્યાં

ફાળા સારુ ગયો હતો તેમને ત્યા પૂજ્ય ગાધીજીના નિકટના સહવર્તી તરીકે જેમણે વણા વર્ષો ગાગેના છે અને જેઓ ગૂજરાતી ભાષાના એક સારા વિદ્વાન લેખક તરીકે જાણીતા છે, તેઓ પણ ત્યાં એઠેલા હતા તેઓ કદાચ ગ્વાત્રયયુદ્ધની ભૂગર્ભની પ્રવૃત્તિમાં હોય, કારણ કે ખુલ્લેખુ ના જે બહાર રહ્યા હોય તે સરારે તેમને જરૂર પકડી લીધા હોત મેં તે શ્રી જીવણનાથભાઈને હાનની પરિસ્થિતિની બધી હકીકત જણાવેની, અને એમ પણ જુદું કે 'આ કામકાજ એક શુદ્ધ ધર્મભાવનાથી પ્રેરાઈને પ્રભુકૃપાથી કરી રહેલો છું મુબઈનું બસ-ગાડી વગેરેનું ખર્ચ પણ પદરનું છે કંઈ પણ વેતન મિના માત્ર પ્રભુ પ્રીત્યર્થે આ કામ માથે લીધેનું છું' આટલું કહેનાનું પૂરું થતા પેના એટલા નિદ્વાન વડીલ સ્વજનને કહ્યું કે, 'હાનની પરિસ્થિતિમાં બીજી કંઈ પણ પ્રવૃત્તિને સ્થાન નથી સારાથે હિંદુસ્તાનનું લક્ષ એકાગ્ર અને કેદ્રિન આ પ્રવૃત્તિમાં જ રહેલું જોઈએ તેના સમયે તમે આ વળી બધું કા લઈ એમ છો?' આની જાતનું ઉત્તેજિત બનીને અર્ધો કલાક સુધી મને પ્રત્યન ક્યું પ્રભુકૃપાથી શાત અને મુગ્ધભાવે તે બધું સાંભળ્યા પુ' તેમનું સલામણું પૂરું થયા પછીથી શ્રી જીવણનાથ ભાઈને ફરી મેં વિનંતી કરી કે, 'આ કપરા પ્રાણમાં આશ્રમોના બાળકોને સારુ ને હરિજનની ઇતર પ્રવૃત્તિઓને ચનાવના માટે નાણાની ધણી જરૂર છે જે કર્મને માટે પોતાની પમદગી છે ને જે કર્મને જે વરેલો છે તે કર્મ તેને માટે શ્રેષ્ઠ છે' તેમણે મને રકમનો એક આપ્યો તેમનો આભાર માની ત્યાંથી રનાના થયો

પેના વડીલ સ્વજનને તે પછી મેં નીચે મુજબની એક કવિતા લખીને સૌ હાથ દાખલેન મારફતે મોઝની આપી

શક્તિના રમકડા

(શિખરિણી મદાકાન્તા)

ધડાયે છે, જે જે નિજ જીવનમાં દુ ખને શીર્ષ વહેરે,

ધડાયે છે, જે જે આર જનને કારણે યદ્ય મરે,

ધન્ય છે, જે જે નિજ જીવનને પ્રેમભાવે ચમકે,
ધન્ય છે, જે જે નિજ જીવનને ભેટ માની જ વળે

ધન્ય છે, જે જે નિજ જીવનના ટોચ-આદર્શ ગમે,
ધન્ય છે, જે જે નિજ જીવનને લક્ષ્યવેરી બનાવે,
ધન્ય છે, જે જે નિજ જીવનના હેતુ કાળે જીવે છે,
ધન્ય છે, જે જે સતત નિજનો લાવ એમા ધરે છે

‘ ધ્યાનને માટે પરિસ્થિતિ મળે સર્વને પ્રિયમાહે,’
મતું એ હેતુનું નિજ હૃદયમા લાન કેા ધન્ય વેળે,
જતાયે રૂબેનો નિજ રસ મહી માનવી ખોઈ બેસે,
ધરેડે પોતાની નિજ જીવનને શો દસેડયા કરે તે ।

જનો જેને સેવા અવર જનની માનતા, તે મરીયે
—કઈ રામદેવો તકી પડી રહ્યા કેાલુ જાણી શકે તે
મહત્વાકાંક્ષાએ નિજ હૃદયની શુદ્ધતાથી ભરેની
—પડેવા સેવામા, નિજ જીવનના તત્ત્વ જોય પામે

ખરે સેવાર્થી તે નિજ મન સદા જે જીકે પા કરે છે,
થરો કેવા કેવા મન મહી લપી, તે સદા જે નિહાળે
નિહાળ્યાથી એવું નહિ કંઈ વળે ખાઈ જો તે નિહાળે,
ધારશે એવો જે નિરલ વીરનો શુદ્ધ તે સાથ મડિ

તથો સેવા પોતે નિજ પદ મહી એકદેશીય કપાયે,
રહ્યા સેવામાયે વિવિધ રીતના લક્ષણો, ક્ષેત્ર, દિશા,
ખરી સેવા એ તો નિજ જીવનને સર્વતોમુખી રાખે,
રૂપી ના રાખે કેા નિજ જીવનની એક જાણુ મહી તે

કરે સેવા પોતે અવર જનની તે જ જે સત્ય માને,
અતી સેવા કેરી નિજ જીવનની તે ન તેઓ તપાસે,

વરેલા જેઓ છે નિજ જીવનમાં સત્યને કાઈ રીતે,
તહીં તેઓ સત્યે નિજ જીવનમાં સર્વ અંગે તપાસે.

કરે છે સેવા જે નિજ જીવનમાં માત્ર સેવાનો કાળે,
નથી કાઈ વાંછા અવર પણ કે એક સેવા વિના ત્યાં,
કદી ને તે સેવા પણ નવ કરે સર્વઅંગી વિકાસ,
રહેલી ત્યાં ખામી કહીં પણ કંઈ જાણી લેવી ધટે જ.

(મદાકાન્તા)

‘પોતે જે જે કંઈક કરતા તે જ છે માત્ર સાચુ,
‘તે વિનાનું અવર કંઈ જે સત્યની ખામીવાળું;
‘પોતા વિના અમિત મતિનાં જે ખોળાં ચાલનારાં,’
સેવાભાવી કંઈ કંઈ દીકા માન્યતા એવી વાળા.

જેણે સાચું નિજ જીવનનું કાર્ય જે બર્ધામાં
માન્યું; તેમાં નિજ જીવનનું સર્વ કંઈ સમર્પ્યું;
છોને કાવે કંઈ પણ ભલે ક્ષેત્ર તે હો ગમે તે,
સેવા એવો પણ જગતની એની રીતે કરે છે.

જેનાથી કે જગત પરનાં સર્વ સામાન્ય એવાં,
જેઓ જેઓ નિજ જીવનમાં કેંક સામર્થ્ય પામ્યાં;
એવી શક્તિ ગૂંદ, સકળને જે રમાડી રહી જ્યાં,
તે શક્તિનાં સહુ રમકડાં આપણે તો બિચારાં.

આ મારી કવિતા વાંચીને તેમણે નીચે મુજબનો પ્રત્યુત્તર
આપેલો છે:—

મુંબઈ, ૨૦-૧૧-૪૨

“રનેહી ભાઈશ્રી. ... તમારી કવિતા મને મળી. વાંચી ધણો રાજી

થશે કમં એ જ ગેભ અને એ જ જીવ (નું) સાચુ રમાયણુ છે જેવા સંદેહી છે, કમં સામગ્રી છે માણસ સનાત કમં અને સનાત સેવા કરીને જ ધર્મ છે એ તમારી ભાવનામાં નું મળતો છું તમારી આગળ મે મારા અતમના ઉદ્ધારે કાઢ્યા તે એના જ હેતુથી કે દરેક સાચો માણસ પોતાના અગીકૃત માર્ગ પાળી મરી છૂતો દોષ ત્યારે ખીજી કશા તરફ વળેલા, જોવા કે નિરૂપે પામરાતો એને અવકાશ જ ન હોવો જોઈએ છતાં સૌના અગીકૃત કમો જીવ જીવ હોઈ શકે માણસે કરેલી પસંદગી યથોચિત થઈ છે કે કેમ તે માંગએ ન જોવું. પોતે જ જોવું

‘તથાઘપિ સુનીચેષુ તરોરિવ સદિપ્તુના’

નરણ્યાની પશુ નીચે રહેવાની નમ્રતાવાળા અને તરુવ જેટલી સફળશીલતાવાળા સેવક સમાજના બુદ્ધિરૂપ છે તમારા મામમાં તમને સફળતા હાથે છે

નિ સેવક ”

આવો તેમને કાળજી મળ્યો તેથી થયો આનંદ થયો છે તેમણે સાચી વસ્તુ સ્વીકારી અને સદ્ભાવયુક્ત નમ્રતા ધારી એ સદૃશ્ય આપણને સદ્ભાવરૂપ છે

અનુભવી જ કર્મનો વિવેક કરી શકે

શ્રી જીવજીનાનલાઈને નું તો હૃદયે રહ્યો હતો અને કહેવા કરાતો કર્મ શ્રી જીવજીનાનલાઈનો હતો વચ્ચે પેના સેવક લાઈને ટપકી પડતાનું કોઈ કારણ ન હતું, પરંતુ આ ૧૯૪૨ના સમયમાં દેશની આઝાદી માટેની પ્રગટેની તમન્નાએ તેમને આ રીતે યોગ્યતા પ્રેરાવ્યા કર્મનો વિવેક કેટલો સુદૃઢ છે તે અનુભવી વિના કોઈ ન ઓછી શકે

હરિ: ૩૬

ખાર, ૨૩-૧૧-૪૨

મંથનની આવશ્યકતા

પ્રિય બહેન ! જીવનવિકાસાર્થે મંથન જરૂરી છે. જ્ઞાનપૂર્વકનું ઉત્કટ મંથન પ્રગટવા વિના રાશિયા જીવનમાંથી નીકળી શકવાનું બનવાનું નથી. જીવનમાં આંચકો જ્યારે લાગે છે, ત્યારે સફાળા ભાગી જવાય છે. જીવનમાં કોઈ નવો ફેરફાર પ્રગટાવવાને એવા ઉત્કટ આંચકાની પણ જરૂર હોય છે. જે જીવ એવા પ્રસંગને હૃદયના ઉમળકાથી સ્વીકારે છે, તે તેનો લાભ પણ પામી શકે છે. એવી નવી પ્રગટતી પરિસ્થિતિને મળેથી જોઈને જે જીવ દુઃખી થાય છે, સંતાપ પામે છે, તેનો કશો શુકરવાર વળતો નથી. આપણે આપણી જાતને બરાબર સમજવી જોઈએ. ક્યાં ક્યાં મમત્વ આપણને પકડીને પડેલું છે, ક્યાં ક્યાં કામ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર અને અહંકાર આપણને જકડાવીને તે પ્રમાણે વર્તાવી રહેલાં છે તે બધું સમજાવી, તટસ્થતાથી જીંડા બિતરીને આપણે તપાસવાનું છે. આપણી પ્રકૃતિનું પૃથક્કરણ નિર્દયપણે કરીને તેમાં જે જે પડેલું છે તેનું યોગ્ય નિરાકરણ કરી ઉચ્છેદન કરીએ. આપણે આપણી જાનને પૂરેપૂરી તપાસવી પડશે. આપણે આપણને સતત હૃદયથી સમજવાને પ્રયત્ન કર્યા કરવાનો છે. બધી બાબતમાંથી બધાં તરફનો ભય છોડી દેવાનો છે.

સ્વભાવનું ભારે બળ

આપણામાં શક્તિ છે, સમજણ પણ છે, પરંતુ તેનો ઉપયોગ સ્થૂળમાં જકડાઈ રહેવામાં થઈ રહેલો છે અને તેને વળગીને પડી રહેવાનું બનેલું છે. તેમાંથી છૂટવાને ધક્કો લાગતાં આપણે બળવો કરીએ છીએ. એવું સ્વભાવનું બળ આપણા પર પ્રવર્તે છે અને એથી કરીને આપણામાં દુઃખ, સંતાપ, કલેશ વગેરે જન્મે છે.

અધ્યા રાખો

જીવનમાં જ્યાં ને ત્યાં ફેરફાર છે. બિત્તવ ગણીને આનંદથી ફેરફારને જે વધાવીને, સ્વીકારે છે તેના જીવનમાં તેવા ફેરફારથી નવાં

મૂલ્યાકનો પ્રગટે છે, જીવનમાં એક પ્રગતનો આસ્વાદ પ્રગટે છે અને એવાને જીવન બહુભુત લાગે છે જીવનમાં કામ, મોહ, મ્યાદ' એ મદત્ત ॥ નથી એ તો જીવનને રિન્દે ૬ જગારે પ્રેમીના ભાવ પગે મદત્તનો છે અને એ જીવનના બે દાગીને જીવન સમરમ, નમ્રદ અને એ જગારે છે સ્થૂળ સમર્પણની જાગનના મને રિગતવાર લખશે સ્થૂળ સમર્પણ એ જાણી જી વાત છે તેની મો દલી મમજા ૫૧ નથી ૫૨ તેમાં આપણે મનસાની જી જગ છે ? જે દર્શ માડુ છે તે શુ તમારુ નથી ? આપણે મન પ્રકારે નિશ્ચિત ગદેવાનો પ્રવલ કરશે આપણુ જુ જતુ ગદેવાનુ નથી આપણે જો શ્રીનગરાને શરણે મના મરનાડુ જ્ઞાનભક્તિ દર્શ કરીશુ તો તે બધુ જ આપણુ સહાગનો રહેતો પેદી ઉપર એના મુનીમરે મૂકાને એના ભરેમે ને વિશ્વ મે લાખો રૂપિયાના વેપાર કરતા રો આ જગતમાં પડેના છે એ તો અનુભવની દક્ષીણ છે તો શુ આપણે જના પગ એનો ભરેમો નહિ રાખો છમીએ ?

સ્થૂળનો પ્રેમ એ પ્રેમ નથી

ભાઈ સ્થૂળ સમર્પણની વાત કરે તેમાં આપણે ધૈર્ય જનવાડુ મુ મુ મુ નથી તેથી આપણુ શુ જતુ રહેવાનુ છે ? આપણે કોને વધી ડીએ ? એને કે એની મિત તો કે એની માનમતાને ? એને કઈ ભારેમાં ભારે ખોટ ગઈ હોત તો આપણે શુ મરત ? તો શુ આપણે એને છોડી દેવાના હતા ? એનું જે હોય તેનું તે પ્રેમમાં જે યોગ્ય લાગે તે કરે અને તેમાં આપણો હૃદયનો સહકાર હોત તે આપણા માટે યોગ્ય છે મે કાઈને આ જામતમાં મઈ કશુ કશુ નથી પ્રમુદપાયા મગેનુ સ્થૂળ પણ વળગાડ તરીકે આપણને વળગેનુ ન હોય તે આપણા માટે ઈષ્ટ છે એનો રળનાર એ તો આપણો આત્મા હોય આત્મા ખોઈએ તો બધુ ખોઈએ નર હશે તો તે તો મેળવતો રહેવાનો ને ખોતો પણ રહેવાનો જીવન-ચલકાર આત્મા કરે છે ને આત્મા કરવાનો જધાનો વહેનાર પણ આપણી દષ્ટિ પ્રમાણે

જગતમાં ક્યા ચાને છે ? ને ઋતુનાકનો તો ખુદલે આવતો નથી તો શું તેઓ તે કારણે મરી જાય છે કે ? જગતમાં જીવસ્વભાવનાના લોકના વહાનનું દષ્ટિમિદુ તો ઋણમાં જ રહેતું હોય છે વોકને પોતાના પ્રિય કરતા તેમનું પેનું સ્વર્ણ વધારે વહાનું લાગે છે આપણા પ્રિય કરતા એ ઋણ આપણને વધારે જ-ડાયેનું છે જગતનો પ્રેમ એ એમને મન પ્રેમ લેને હોય પરંતુ પ્રેમની સમજણ ને તેની ભાવના કોઈ ઉચ્ચતર પ્રાર્તની છે

સમર્પણયજ્ઞ

સમર્પણનો યજ્ઞ આ જગતમાં જાણેઅજાણે સતત ચાલી જ રહેતો છે એ પ્રપણ પણ તે અજાણે નથી એ જીવનનું ધસાયા વિના આ સસારમાં ચાલી શકતું નથી એના ધર્માવાની પાછળ જ્ઞાનપૂર્વકની ભાવના જે પ્રખરપણે જીવતી થએલી હોય તો તે સાચો સમર્પણયજ્ઞ ગણાય અને તેમાંથી જીવનનો વિકાસ પણ થાય આ જગત અને તેનું જીવન અટકાઈ પડેનું છે તેનું નાગણ એ છે કે ને સમર્પણ તો કરી રહેનું છે, અથવા તો તેને તેમ કરવું પડે છે પરંતુ તેના યજ્ઞના અંતરમાં જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની ધારણા એને જાગેલી હોતી નથી તેથી તેનાથી કરી તેના વિકાસ થતો હોતો નથી આપણે તો સારું કે નરસુ જે કંઈ થાય તેની પાછળ જીવનવિકાસની ભાવના પ્રેરાવવાની છે સમર્પણયજ્ઞમાંથી ઉત્કટ મથન જાગે તે વાત સાચી, કિંતુ ડહોળામણ ન જાગે ડહોળામણ જાગે છે તે તો અજ્ઞાનભરી ગિચ્છિમાંથી સમર્પણયજ્ઞ આપણા અંદરના કરણોને તેમના પ્રતિધર્મમાંથી મુક્તિ અપાવે છે, જ્યારે જીવ પ્રકારનું ધર્માપણ કે આપણાપણ આપણને વધારે જડાવે છે શ્રીભગવાનનો ભાવ જગતમાં અને તેના જીવનમાં બેદ શ્વેરગી રહેતો છે એની મૂઠતાનો કેને ખ્યાન રહ્યા કરે ? એની મૂઠતા એનામાં હોવા કરવાથી તેના પરત્વેનું આકર્ષણ જાણેઅજાણે જેનું તેનું રહે છે

વૃત્તિનાં જિહ્વાં મૂળ ગોધા તેને ઉખેડે

આપણામાં અણુગમે પ્રગટે તો એનું મૂળ આપણે તપાસવું જોઈએ. આપણે આપણું મોગ્ન પૃથક્કરણ કરીને પૂરી રીતે જિહ્વા વિચારના નથી એ જ મોટું દુઃખ છે. આપણે જો મરણ સંગ, પ્રસન્ન પ્રસન્ન રહ્યા કરીએ તો - હી પણ અકળામણુ-મૂઝામણુમાં પડી જવાય નહિ. અણુગમે ઉપજવાનું કાગળ આપણે આપણા અતરમાં જો તપાસીએ તો તેની બૃમિદા આપણા પોતામાં જ જણાશે. આપણા મન સાથે જે પ્રાણ સાથે મનન મગ્નમાં કર્યા કરવાનો છે મનના વનખોને તપાસનાના છે, મમજવાના છે ને એના નમસ્તમકપણાને ઉધાડુ પાડીને મનની પામે સ્ત્રીમાર કરાવનાનો ગહે છે જો આપણે જિહ્વા ચઢવું હાય તો આ બધું આપણે ઢગાતી ધણી જરૂર છે.

શ્રદ્ધા-વિશ્વાસનું મહત્ત્વ

આપણને આપણા સ્વપ્નમાં પ્રેમપૂર્વ ના શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ પ્રગતી શકેના હોય તો તેના તરફના ગમે તેરા વર્તનથી આપણે કદી હાની ન જીડીએ. કોઈ જાનની ચિંતા પણ ન થાય. શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ આપણને જેના પરત્વે છે તેનામાં હૃદયના ઉમંગથી તે વગાડી રખાવે છે. બેઠ પડવાને ટાળે તે આપણને વધારે મજબૂત બનાવે છે, જીવ જતી શકાને નિર્મૂળ કરે છે. શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ એ સુખનું સાધન મૂળ છે. આ દુકીકત સમજવાની ધણી જરૂર છે. જેની સાથે આપણું જીવન સકળાયેલું છે, જેની સાથે જીવનભર આપણે રહેવાનું છે, એક થવાનું છે, તેના પર આપણું વારી વારીને જો સમર્પણ ન થઈ શક્યું તો પછી બીજે આનંદ કયાથી પ્રગટવાનો? કોઈ પણ નિર્ણય ઉપર બેગે બેગે ન આપણું જેમાં સ્થિતો ઉમંગકો નથી, ઉત્સાહ નથી, પ્રેમ નથી, તો તેણે થયેલું તે તો નદ્દટકાપણાનું છે, તેમ સમજવું તેવા કર્મથી પરિણામ ચોચ પ્રકારે ન આપી શકે. નિર્ણયની પાછળ હૃદયની સમિતિની જરૂર છે. આપણે જે વિચાર કરીએ તે

જન્મ્યુ તાદૃશ્ય જો ના હો, તેમ ત્યા વર્તી ના શકે ૧૦૧

વસ્તુની પાળના મૂળ જના સુધી પડેના હોય એ તરફ દૃષ્ટિ, વૃત્તિ ને વનજુ હજી આપણા વાળા રતા હોય ત્યા સુધી આપણે તેમાથી પગડમુખ નથી થઈ શકનાના આપણા જીવનનો રસ જીવનની મ્હ જમિયા પરત્વે છે તેનો આપણે અપૂર્ણપણે વિચાર રવો તેઈશે જીવનને આમૂનામ પરિવર્તન રાવવાનુ હશે તો થીગડા માર્યે નહિ ચાની શકે મૂળભૂત દૃષ્ટિ બનાઈ જવાની જરૂર ખરી ઐ કોઈનુ વેતરનુ ઐ કોઈ પોતે મરે એ જ રોગ્ય

સ ધકના કર્તવ્ય

આપણને જે જે કઈ સ્થૂળ મળે તે તેમાથી મમત કાઢી નાખીએ એટલે ૧૫ પત્તુ અનુભવાથી આસન્નિ મોહ વગેરે મોળા પડના ધો ને એ તરફ આપણ હજી હેતુ ધો નહા ભક્તિ જ્ઞાન એ બધુ કઈ એમ ને એમ નહિ વધે સ જ પ્રારના મંવ્યવહારમા તે પ્રારના જ્ઞાનપૂર્વકના દૃષ્ટિ વૃત્તિ અને વનજુ પ્રયત્ન રીને ડળાવના પડનાના મનને વાળુ પડનાતુ મનના થરોને અમજવા પડશે અધોગામી ગતિઓને યુદ્ધ આપના મરીને તમને જીર્ણગામી નરાહમા નનદાવવી પડશે અનુગામી સમજણોને દુ મનો રહેશે આ બધુ થનામા નુ અશય નથી માત્ર આપણ એ બાળનુ દિન નળુને જોઈશે એ રાર દિન વળના માંડ્યુ કે પછી તે ત દ નળનાનુ તાર થનાનુ

આકર્ષણની મર્યાદામા આની જાન

લોહુબની શક્તિના આર્પણના વર્તુલમા આપણે આવી શકીએ એટલો નિષ્ટતાની મર્યાદામા આવવાનુ મ્હ આપણા હાથમા રહેતુ છે પ્રભુકૃપાથી તેટલુ જો આપણે મરી શકીએ અને એ શક્તિના આકર્ષણની મર્યાદામા જો આપણે આની મધા તો તો આપમેજે આપમેજે એના પરત્વે જે ચાયા જવાના

(મઝન)

હૃદયના લાવ-મિનનમા હૃદયનો સમ્પાવડને,
પ્રભુને યાચતો રહુ છુ, મદદ તમ માગતો હુ તે

૧૦૦ 'જે જે કાઈ થતું દોન જુદા તે થઈ આવશે,'

પિતા તમ સાથે મારું ત્યાં કનુ ના આવવાનું છે
પિતા હમદર્દી પૂરી હુ કનુ શુ એકલો ત્યાં તે ?

હરિ હૃદ આર, તા ૨૩-૧૧-૪૨.

પ્રેમના અનોખી રીત

મારા સગામાના કાગળો 'સેન્સેડ' થતા હોય તેમ લાગે છે સામરમતીથી આવેનો કાગળ તથા તમારો તા ૨૦ મીનો કાગળ પણ ફેડેનો મળેનો છે. આપણે તો કશું એવું છાનું નથી આપણા પત્રમાથી સરકારને કરી ગયું આવે એવું મળવાનું નથી શ્રીભગવાનની ગૂઢના અગાધ અને અનંત છે શ્રી ભગવાનની વરામત કેવા પ્રમારે છત્રનના મૂલ્યાકનો લીનાત્મક રીતે બદનાવ્યે જાત છે તે જો આપણે આપણા જીવનની નજર સમક્ષ રાખીને જોઈએ તો તે સમજાય તેવું છે 'શ્રીહરિમા નિઃકા પામવાપણુ બનતું જાત છે', તેવું તમે લખ્યું છે તેથી રાજ થયો છું આપણા હૃદયનો પ્રેમભાવ જોડેનો સ્નિગ્ધ, મુગ્ધ અને જીવનને અનુસરીને જાતો જાત તેટલા પ્રમાણમા તેમા રિસ્તાર પણ પ્રગટવાનો હૃદયનો એવો જાવનાત્મક પ્રેમ જ્યાં જ્યાં પ્રગટે ત્યાં ત્યાં નદનવન પ્રગલ્ભે છે,—નાળા પ્રગટાયતો નથી પ્રેમમા તપ છે, કષ્ટ છે, મુશ્કેલી પણ છે પરંતુ તે બધું સહેવામા કોરો, કઠાસ, કે સતાપ નથી જાગના ફવારાની જેમ દિવનો આનંદ તેમા પ્રગટે છે પ્રેમનું તેવું તેવું સહેવામા અનેરી મોજ પ્રગટે છે નવસર્જનની પ્રેમની રીત કોઈ અનોખી છે પ્રેમમા પ્રેમથી જોડતું કષ્ટ પામીએ તે તો જીવી નીમ્ને છે. જીવનને નવો ગ્વાગ સમજે છે જીવનમા પ્રેમના સ્વસ્થ ને મદસ્ત્ર કોઈ અનેરા છે હૃદયમા પ્રેમનું તત્ત્વ સમજના સમજી કઈ સમજાઈ જવાનું છે પ્રેમમા વેદ રી દયા નથી પ્રેમમા

બાળ બધા ગુણો છે, પરંતુ પ્રેમ કોઈની દયા ખાતો નથી પ્રેમમા કરુણા છે કરુણામા સહાનુભૂતિની ભાવના છે. પ્રેમમા ઝાઈ પ્રગરની ભાવારી નથી કે કોઈથી દબાવાપણુ નથી પ્રેમમા કશું ઘટવાપણુ પણ રહેતું નથી પ્રેમનું સર્જન તો ઉત્તરોત્તર નવી કક્ષાઓમા ફાલતું જતું હોય છે એના સર્જનને અત નથી તે એક ને એક ઠેકાણે પડી રહેતું નથી તે કઈ કશામા વળગીને ભરાઈ પડતું નથી તે તો સદાય ઉન્નતગામી રહે છે તેની દૃષ્ટિ નીચી નથી તે દૃષ્ટિ નીચી કરે છે તે ઉપર તારવવાને કાળે આવા પ્રેમને આપણે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક છીનીએ, તો એના જીવનમા જે રસ પ્રગટે છે તેની તમારા મારા જેવાને કરવના પણ નથી

તમે જે પર્વત અને તળાવનો આધ્યાત્મિક અર્થ સમજાવ્યો છે તે યથાર્થ છે આરી સમજણુ ઉકેલતા આવડી તે મારે મન તો ધન્ય ધડીનેા દિન છે જીવન કૃતાર્થ થતુ લાગે છે તમને પણ એવું અનુભવમા પ્રગટે

માળાપનો ધર્મ

બાળકને શુ થયું છે ? તે બામતની કાળજી રાખ્યા કરશોજી. ભગવાને આપણને એ તો રત્ન આપેનું છે આપણી રીતે નહિ પરંતુ તેની રીતે, તે શોભે એમ એને પાસા પાડવાનું કામ ભગવાને આપણને સોપેનું છે એને આપ ચદાવવાનું કામ યોગ્ય રીતે નહિ કરી શકીએ તો આપનો ધર્મ ચૂક્યા ગણાઈશું એને ધડનાનું કર્મ આપણા જીવનના વિગ્રાસ માટે છે એ કર્મ કરવામા આસક્તિ, મોહ, મમતા, રાગ આદિ આપણને મુદ્દને ન હોરા ઘટે જેટલો મોહ, રાગ અને મમતા તેટલી જ જકડામણુ રિશે અને મુક્ત થતું અશક્ય બે મુક્તિને માર્ગે જણુ હોય તો આ બધામાથી છૂટાય તેમ પ્રવર્તવું બહેને તો આ ખાસ સમજવાનું છે માને ઝાકરા પરત્વે એવું હોય તે સમજી શકાય છે, પરંતુ એક સામાન્ય માના જેવું જીવન આપણે

ગળાપાત્ર નથી આપણે તે જીવનને ધન્ય બનાવવાનો માર્ગ તે મળેતું છે, એમ જ્ઞાનપૂર્વક સમજીને જોમા ને તેમા વર્તવાનું છે

મનને ટકોરો, મઠવો, મઠોરો

પ્રિય બહેન! પ્રકૃતિ ને પ્રભાવ સાથે મયામણની જરૂર એવી મયામણ થાય તેનું નામ સમામ કે મુદ્ધ જે કાઈ પોતાના મનો ટકોરે છે, એને વારવાર સપાડે છે તે એની એક દશામા પડી ન રી શકે તેને નવું ને નવું સજ્યા કરે તેને ઉકેલ પશુ જડે ને તે પ્રમાણે વર્તવાની સૂઝ પશુ પડે મનને ટકોરનાથી મરી જકાર વાધો કરી ને સકેનાથી મરી નવા નવા સત્ય સૂઝી આવે છે એવી જ્ઞાનના જ્ઞાનપૂર્વકના અભ્યાસમાથી માયા જીવનની શરૂઆત થાય છે એમાથી આપણને સાચી જોશ સાપડે છે ગ્રેરણા મળે છે મુશ્કેલીમા, દુખમા સતાપમા ને આપણને આશ્વાસન આપે છે નીચી દશામા જવાના જીવ્ય લઈ જવામા તે આપણને મથાવે છે તે મયામણો પ્રગટાવ છે ખરું પરંતુ તે સાથે સાથે મયામણની દશામા રી રહેના તેનું નથી તેમાથી તે રસ્તો હે છે મયામા તે ભરાઈ જતું કે બેરવ ઈપતું નથી આગળ વધવાને મટે તે ધક્કો માર્યા કરે છે આવી પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ પ્રેર છે તેનું સાચું જોળખાણ તે કરાવે છે તેની ઉપરવટ જનાને સાચી રીતે મુદ્ધ આપ્યા કરવાની ને વિદ્યા બતાવે છે મથવાનું કરાવીને ક્ષેત્ર બક્ષે છે

મનથી અસમતા ઠેળવો

મનને અત્યાર સુધી આપણે એની મેળે દોડવા દીધેતું છે એની ચાને ચાત્યા કર્યું છે એની રીતે કામ કર્યું કર્યું છે હવે એનાથી બીજી રીતે જવાનું થતા એ જગવો કરે તે સ્વાભાવિક છે એની વેળા આપણે એને વશ થઈ જઈએ તો તો તેની જીત થાય અને આપણે હારી બેસીએ એમાથી આપણે પછી જીએ ન આવી શકીએ મનથી જીતી દશામા જવાને મનનો વિરોધ પ્રગટાવો એવી

પખતે મન નિરાશા, નિસ્તસાહ, અકળામણુ, મૂઝવણુ એવું કંઈક કંઈક તે પ્રગટાવે એવી વેળાએ મનના વલણુમાથી મુક્ત થવાને પ્રયત્ન કરવો. નદીના વમળમા તરવું અધરું છે તેવી રીતે ત્યારે મનમાં એવા વમળ પ્રગટે છે ત્યારે સમતા, તટસ્થતા રાખીને તેનાથી બીજી રીતે વર્તવું દોરવું છે છતાં જો મોકળા થવાની લગની હોય તો જરૂર આપણે મોકળા થઈ શકીએ

મનાદિની ઉપરવટ યાઓ

મારું તો એટલું જ તમને બધાને કહેવાનું છે કે મન કે મનની સમજણ મર્યાદા નથી મનનું સત્ત એ ખરું સત્ય નથી. મનની સમજણ તે સાચી સમજણ નથી માટે કૃપા કરોને એ રીતે ને ને કંઈ સમજવાનું, માપવાનું વહેવું જેટલું મૂંઝી દેશે તેટલું દિનનું કા, માનવી તે કરો કરી શુ કરી શકે? અનંત અગાધમા પૃથ્વી જનનું કે જાણી લેવું તે શક્ય નથી જાણતા જાણતા જણાય છે તે જાણું કા, જણાયા દગ્વાની પરપરા છે, અનંતતા છે, પરંતુ અનંતતા ને કંઈ ઉત્તમ જણાય તે શ્રીપ્રભુનું છે જેટલું ખરાબ, મોટું જાણું તે આપણું છે તેમ સમજવાનું છે પ્રેમના જ્ઞાનની જાગૃત્તી નમનનું છે તે માત્ર સમજણ ન રહે, પરંતુ જીવનના વર્તનનું આદર્શ પ્રવૃત્તિ હરે તો તેની સમજણમા ચેતન પ્રગટે આપણી પ્રકૃતિ, નમન, મનાદિ કર્મો, એ બધા આપણને જીવદશામા રખાવનારા છે. આવી જગ્યા છીએ ત્યાં ને ત્યાં દગ્ગવનારા છે ને એમની સમજણ પણ એ પ્રમાણની હોય છે એટલે જીવનમા જો જીવે પ્રગટું દોષ, તો આપણે પ્રકૃતિ, સ્વભાવ, મનાદિ કર્મોની ઉપરવટ થવું પડે. જાણના આપણને ધ્યેયલક્ષી બનાવ્યા કરે !

બાપાનું પાંચજાપણું

જે જે કંઈ લખું છું તે તમો બધા મારું અનંત રાખો

સમગ્રનાને માટે લખુ છું. હૃદયની અતરસથ, સુક્ષ્મ મથામણેઃ
દર્શાવવા માટે ભાષા મિત્રારી તદ્દન લૂંટી પડે છે

ઉચ્ચપાઠ્યજ્ઞ વખતે સાધકનું વક્તવ્ય

ખેતરમાંથી પાક નિષ્કારવો હોય છે તો ધરમૂળથી જમીનને
ઊંચવપાથવ કરી નાખવા માટે ખેડવી પડે છે ઝાઝાખરાં નિર્મૂળ
કરવા પડે છે કેટની બધી મલેનન લેવી પડે છે ! કેટકેટલી સલાળ
લેવી પડે છે ! કેટની મુશીમતો સહન કરવી પડે છે ! એવી બિનટમુલ્ય
ઊંચવપાથવની ક્રિયા કૃપા કરીને જ્યારે જણે જીવનમાં જન્મ્યાવી છે, ત્યારે
એવા અનેક ધક્કાઓ, આઘાતો પ્રગટવાના, તેવી પણ આપણી
પ્રકૃતિ કે અલ્પાન પ્રમાણેની સમજથી આપણે દોરવાઈ ન જવું, એને
વશ ન થઈ જવું ધ્યેયયોગ્ય થુ છે તે પૂરું સમજવાને મથ્યા કરવું-
નિરાશાના ગર્તમાં ડૂબી ન જવું. સાચી સમજણમાં ઊતરવાને યુક્ત
આદ્યો કરવું

પ્રભુકૃપાનો મત્વજ્ઞ પુરવો

જે સ્વજનો મળેના છે તેમનામાં લગની લાગે ને પછી ભરતી
ઓસરવા લાગે તો પાછા તે દામના દામ પણ થઈ જાય મુબઈમાં
હજી દાળાનું દામ ચાલે જાય છે દાળાનું દામ આકરું છે, તો પણ
પ્રભુકૃપાથી ઠીક બન્યા કરે છે પ્રભુ મદદ કરી રહેનો છે ને પ્રેરણા
આપી રહેનો છે તે વિચેનો મારા જીવનનો આ પ્રસંગ બ્યાનુભવની
હકીકતનાજો પ્રત્યક્ષ પુરવો છે સઘં તેની કદર કરે કે ન કરો
તેની નિમારણ જ આચારને છે આપણે પોતે પ્રભુકૃપાથી આપણો
ધર્મ આચરતા હોઈએ તો તેમાંથી મળતો સતોષ આપણા આરુ
પૂરતો છે આપણને કંપનામાં પણ ન બનરી શકે તેવા ને તેટલો
પ્રભુ કૃપાળુ છે છતાં મહિમા અપરપાર અને અગ્રાધ છે ધન્ય હો,
જય હો, સદાય એમ પ્રભુનો !

થોડું જાગવાથી કામ થનાનું નથી થોડું જાગે છે તે તો બીધી
પણ જાન જે કંઈ લખીએ તે ઉમળાથી, ભાવને પ્રત્યક્ષ અનુભ
વનાનું જીને અથવા ભાવને હૃદયમાં રાખીને લખીએ

ઉપભોગ નહિ, ઉપયોગ

માણસ ધારે તે ઉપજારી શકે છે એ નિપજારીને પ્રકૃતિની રીતે
તે તેનો ઉપભોગ કર્યા કરે છે તેથી તેને જ્ઞાન પ્રગટતું નથી કે
સમપણુની ભાવના પણ પ્રગટતી નથી જે ઉપયોગ કરે છે તેને તેના
જ્ઞાનની સમ પ્રગટે છે

હમણાના કાગળે અનિયમિત મળ્યા કરે છે રખડવાનું ધણું
થતું હોનાથી કાગળોના જવાબો નિરાતે લખી શકાય તેવું નથી હોતું
રાતે કે વહેલી સવારે તે કામ કરે છું

આતરિક ત્યાગનું જ મહત્ત્વ

જીવનનો ભક્ત કોઈને અનગણી ન શકે તેનો સદ્ભાવ તે
હરદેઈ પ્રત્યે હોય આપણને કોઈ તરફથી ઘણો અન્યાય થયો હોય તોપણ
એના તરફનો મદ્ભાવ આપણામાં ઘટવો ન જોઈએ બન્યું તે કિંના
ભવ થવો ધો કોઈનાથી આપણામાં જે કંઈનીપણે છે તેવું નીપજવામાં
તેની ભૂમિમાં આપણામાં છે બીજાનો દોષ જોડેલો ન જોડાય,
તેટલું ઉત્તમ રૂઝી સમર્પણની હરીમ્ત તમે જણાવી છે તે
ઉત્તમ છે તેની હરીમ્તથી કોઈને મથામણ થાય ચિતા
ધાર તે પણ સ્વાભાવિક છે સૌ કોઈ પોતપોતાની રીતે
સમજતું હોય છે તમે જે કરના ચાહો છો તે તો જીવનવિદ્યાસની
ભાવનાને ધ્યેય નક્કી બનાવવા ને એનાવના સારું આપણે ધારીએ
તેની રીતે બીજા ના ધારી શકે તે પણ સમજાય તેવું છે ઉત્તમ કર્મ
અને ઉત્તમ ભાવનાનું કર્મ પણ બીજા જધાની મહાનુભૂતિ ને આપ
મેળવીને થાય તેટલું ઉત્તમ આ બાબતમાં બીજા કોઈને આવાત
દેવાની જરૂર નથી એની મેજે જેમ થતું હોય તેમ થવા દેડું.
જીવનવિકાસના યત્નમાં જે કરવાથી તેનો ઉત્તમતા પ્રગટે તેમ કરનામાં

સૌપં પ્રગટાવવું, પરાક્રમી થવું. તેવી મિથિતિ પ્રગટાવવામાં કાઈનીયે આડખાલી મદન ન કરી લેનાય આપજો માર્ગ ને ઉત્તમ છે અને તેની શ્રદ્ધાપૂર્વકની ખાતરી ને આપજુને યદ્યં ગદ્ય હોય તો આપજો નિશ્ચય થવું આપજાથી કરી બીજાને અમરના દેવાં નહિ. આપમેજે તે તેમ કરે તો આપજો અત્યંત શાત્રુ થવું. તેને તેવી બાબતમાં ઉત્તેજના પ્રગટે તેવો કાઈ શબ્દ આપણા મુખમાંથી ન નોકળવેા ધો આપજો તો જેમાટેમાથા સમૂળગુણે મમત્વ દારી નાખવાનું છે તે લક્ષમાં ગમ્પશી. મ્યૂળ સમર્પણ કરી દેવાથી તેના પરલેવું આનરિક મમત્વ સમૂળગુણે નીકળી જવાનું છે એમ પણ માનવાનું નથી હોવા છતાં, ગહેવા જના, સમર્પણની ભાવનાનો યત્ન ચાલ્યા કરે ને સમૂળગુણે મમત્વ નોટણી જાર એવી મિથિતિ પ્રગટાવવાની હૃદયનો નેમ આપજો ગમ્પવાની છે Possess, but not be possessed ધનના માનિક થાઓ, ગુનામ નહિ જે જે પગલે છત્રનમાં મમત્વ હોય, રાગ હોય, મોદ હોય તે તે આપજામાંથી લ'વા ધટે—તે નિમૂળ ન થાય ત્યાં સુધી નદિતર સમર્પણ—વજની ભાવના પણ ચોગ્ગ પ્રકારથી ખીનો ન બિડે છત્રનના રિકાસમાં મમતા, મોદ, રાગ વગેરે આડખીલી રૂપે છે તેને તો સમજી મમજીને આપજો છોડવા પડશે સસારવ્યવહારમાં આરાં પડેયો ધર્મ આપજો પ્રભુપ્રીત્યર્થે બળાવવાનો છે તે સાચું, પરંતુ તે સાથે માથે આપજો તેમાં બેરવાઈ પડવાનું નથી તે પણ લક્ષમાં રાખવાનું છે. આપણું વર્તન ચોગ્ગચોગ્ગ કુશળ હોવું ધટે

પૂ મોટાભાઈએ સ્વનત્રપણે ઉમંગે કરીને પૂ, મામાને ત્રીચી લખેયું કે “જેવેરી બજારમાંથી મધ સારુ બિધરાણું કરાતી આપવું” તે મુબઈ આગ્યા ત્યારે ફાનમાં મે કહ્યું કે, “તમને તરડી આપવાનું” દિવ થતું નથી, કારણ કે હવે બાકીની રકમ તો મળી રહેશે.” ને સાચું પડી તેમને પેટીએ મળ્યો હતો. તે કહેવા લાગ્યા કે, “આ

વખત જ એવો છે કે પૈમા ઝટ મળી જાય " એટલે મને થયું કે 'તેમને જગ અનુભવ થાય તો સારું.' એમણે કહ્યું કે, "તમારે જો વધારે રકમ હજી કરી હોય તો તમને હું બે ચાર ઠેકાણે લઈ જાઉં. " મેં કહ્યું, "જો તમને સકોચ ન થતો હોય તો એ તો મોનાચો વધુ રૂંડું શું ? " ઝવેરી બજારમા ભીન સેરા મડળ, દારિયાનાડ દરિજન મેનડ સઘ, રાજકોટનો ગાધો-નમદિનો થેનીફાળો એમ બધા મળી ચારપાય, ફાળાઓ ઘઈ ગએલા છે પૂ મામા મને ચાર પાય ઠેકાણે લઈ ગયા છતાં કનુ મળ્યું નહિ મારા પરના પ્રેમના દાનણે ડરીને આ દામ તેમણે માથે લાધેનું એવા દિવસ પણ મને તો જાય છે જ્યારે ખૂન રખડપટ્ટો ઘઈ હોય, છતાં કશું ન મળે કઈ શું ન મળે તો પણ નિરાશા ન જાય, ઘઈ ગમે તેવું સભળાવે તો પણ શાંતિ જળવાય, અહીં આઘાત લાગે તેવું કોઈ વર્તન દાખવે, તો પણ સપ્રમાણ રહેનાય આના અનુભવો જેણે લેવા હોય તેણે આવું દામ સાધના તરીકે કરવું ધણું જરૂરી છે કરવા ધાગેલી રકમ થતા સુધી ધીરજ અને સહનશીલતાની હીક હીક કસોટી ઘઈ જાય ખગી નિશ્ચયની મક્કમતા ન પ્રગટી હોય તો માનવી જરૂર ડગી પણ જાય પૂ મામા મને ચાર પાય ઠેકાણે લઈ ગયા અને કઈ ન મળ્યું તેથી તેમણે મને કહ્યું કે, "તમારી ધારેલી રકમમા ખૂટતી બાકીની મારા પદરમાથી આપી દઈશ " પરંતુ તેમ કરવાને આગ્રહ પૂરક ના પાડો

સાચેસાચા ધગશની જરૂર

પ્રિય બહેન ! આપણી પ્રકૃતિની મદતની સમજણ જાગી હોય અને જો તે સુધારાને સાચેસાચી ધગશ હૃદયમા પ્રગટી હોય તો તો આપણે દોડીદોડીને ધગશથી સવેળા સવેળા દામથી પરવારી લેવાની આદત કેળવી જોઈશે રમશિયા ગાડાની જેમ દ્યુક-દ્યુક કરતા ડગલા લઈ કરવાના હોય તો આગળ ઝડપી ડગલા

૧૧૦ આપને જે ગીતે માયા તે રીતે દેા ન દેન ખીજા,

નદિ બન ગામ જે બામનમા આપને ચડુ છે, તે બામનમા
 મેનનરતો હિમાલ પ્રમેતો તેરો જોઈરી પ્રતિની તે સ્વભાવની
 માથે મગ્રામ આપ્યા કરીએ દહા બનીએ, ન્યમ બનીએ અને
 દટિગદ્ધ થઈએ આપને જે પત્તે લક્ષ ગામવાનુ છે તેમા નિ
 પદેરીએ આપણી પ્રતિ તે ગામાર આદરે લક્ષ ગામાને પ્રેશવરી
 તેવુ થતા મહાગા મેનીએ, મારધાન બીએ દોઈ પાનથો આના-
 અંગમા ન રાખાએ આપને પોતાનો ઉકાર પોતાનો મેક કરતા
 રાખાએ એમ કરતા કરતા માચી મમજી મને છે

નમગાઈને સ્વીકાર

પ્રેમ ગમે તેવુ નબારો નથી તેનો સામાન્ય અમારી મમાજમા
 તેમ આવી રહે સાધનામા નમગાઈ ન આવી રહે નમગાઈના સ્વીકાર
 સમગ્ર થતા માટે છે નમગાઈમા પા રહેતા માટે નથી નમગાઈમા
 પાયા ગીતે ' નમગાઈ છે, નમગાઈ છે,' એમ ખાતી ખૂએ મારવાનો
 કરો અથ નથી જે બામનમા આપણાથી હૃદયપૂર્વકનો સ્વીકાર
 થાય છે તે બામનમા આપણે પરી નહી મગતા નથી જાનપૂર્વકનો
 સ્વીકાર તેમાથી જોએ અકાવે ૩ એ સ્વીકારનુ વલગુ છે આધના
 જીવનમા ખગમગાટ તો જામરાનો જ છે તેનાથી ભય પામે આપવાનુ
 નથી સાધનામા અર્થ મારના ભય છોડવાના છે સર્વથી પહેલા અભર
 જીવરાનો છે અભય પલુએ બામનનો નથો હોતો, અને બામનનો હોય
 છે સાધનાના જીવનમા પ્રવેશતા પ્રવેશતા સાન્નિધ્ય મો કેળવાતા જતા
 અનુલવાય ત્યારે જાયુવુ કે સાધનાનુ મુખ સાચા દિશમા છે માચો
 સ્વીકાર એનુ નામ કે તે સ્વીકાર થયા પછી તેમાથી પાછુ પગનુ
 ન લરાય બાકી એકની એ વાત કલા કરવામા આવતી હોય, તે
 અનેક વાર કબૂલ કર્યા કરી હોય, છતા એ બામનમા પ્રગતિકારક
 એક જગુ પલુ ન લરાય તો પછી શુ સમજવુ ?

સર્વસમર્પણ કરનાર જ બમવાન વરી શકશે

આ માર્ગ જ એવો છે કે આપણે આપણને ઉતરી શકવાના

નથી કંતો નીચે પડ્યે છૂટકો કાતો ઉપર ગયે છૂટકો જે બામનમા દીઠ થવું છે, તે દીઠ થવામા આકાશપાતાળ એક નહિ કંઈએ તો પડી બાળ કોઈ શું કરી શકે ? માત્ર બીનમા માથું પગાડ્યા ક્યેં કંઈ વળનાર નથી આપણે કાપર દોઈએ, પરંતુ ધીરનો ભાન એવો આવેનો નથી એ તો જે તે નક્કી કરી લેવો એની ભૂમિતિ રચવાને માટે જે કોઈ તંબાર બન્યા કરશે, હૃદયની એરી ઈચ્છા મતાવના ગમે, તમન્ના છતાંસા મેરાં મેરીને, એમા અખડિત પુરુષાર્થ ક્યાં કરશે, એવાને તે વરવાને માટે જખ્યા કરશે માત્ર શમ્દોની, મધુર વચનથી એનું અવતરવાનું બની શકનાર નથી જે શમ્દમા હૃદય નથી તેમા શમ્દની શક્તિ પ્રગટતી નથી ને એકના એકની ટારાં અમગ્નજ્યથી એનો મીનો પડી શકનાનો નથી એવો વરવાને માટે તો બેખ લેવો પડે તે તે બેખ પણ કેવો ? સર્વરીતમા અને સર્વભાવમા

લગ્નજીવનનો ઉપરોક્ત

વરવાનું એટલે લગ્ન કરવાનું આપણા લગ્નનો આદર્શ હૃદય હૃદયથી જોવાનો ને એક થવાનો છે, પરંતુ તે મધૂળ રીતે ન હોય 'જોડાવું એટલે બધનમા પડવું' એવો અર્થ નથી 'મહાત્મા ગાંધી' (વેખ પાં એ વાડિના) એ નામની અગ્રેજી એપડી જોના નીએનું વાક્ય મળ્યું -

જીવનના હેતુ મુખ્તિનો છે મુખ્તિ એને જન્મમગ્નજ્યમાથી મુખ્તિ શીંગના પાર્થિવ તત્ત્વમાથી મુખ્તિ પ્રભુ સાથે એકત્વતા પ્રાપ્ત કરવી તે આ ભગ્ય હેતુની પ્રાપ્તિ કરવામા લગ્ન બાધકરૂપ છે અને તે પાર્થિવ તત્ત્વ જોડે સંકળાવી રાખે છે

જોકે સામાન્ય માનવી માટે લગ્ન એ જરૂરી વસ્તુ છે તે મર્યાદાની પણ જરૂર છે જેમ જેમ તેમા ભાવનાનું તત્ત્વ ઉમેરાતું જાય તેમ તેમ લગ્નની ભાવના બિર્ધ થતી જાય છે આપણે તો પાર્થિવ તત્ત્વથી પર થવાનું છે, તે એને અવગણીને, એના પરત્વે તિરસ્કાર

સેવીને બની શકવાનું નથી. એમ કરવાથી એનાં મૂળ પત્રટાઈ શકવાનાં નથી. એ તો એનું રૂપાંતર કરવાથી તે સાધી શકશે. આમ પાર્થિવ લગ્નની સાથે આપણને આઠી સેવાદેવા ન હોવી ધટે. હૃદય હૃદયની એકતા સધાય અને તેમાંથી ભાવના પ્રગટે અને એ ભાવનાથી કરી આપણા જીવનનાં દૃષ્ટિ, ષ્ટિ અને વક્ત્રુ ઊધ્વ-ગામી બને તે રીતે સાધનામાં લગ્નજીવનનો ઉપયોગ છે. એનાથી બીજી રીતે સાધનામાં એને સ્થાન નયો. સાધનાના પથે પડેલા બધા જીવોને દીવા જેવું આ સમગ્રજીવનું ધટે છે.

સૂક્ષ્મ આસક્તિના ત્યાગની જરૂર

આ જાનની સમજણની સાથે સાથે તેવી પાડી તૈયારી પણ આપણે કરવાનો રહે છે, તેથી તૈયારીમાં હૃદય, નિશ્ચયની મક્કમતા અને મરણિયો નિર્ધાર પ્રગટવાં ધટે છે. માનવી માનવીને ચાહે છે તે માનવીને ખાતર નથી ચાહતો, પરંતુ ક્રોધ ને ક્રોધ જાતના તેના તરફથી સંતોષાવાપણા માટે ચાહે છે કે વળગે છે. ભરથરીને પીંગળા પર ગ્રેમ હતો; કે કહો કે મોહ હતો. પરંતુ એની આખ જીવડતાં તે એથો ને બધું ત્યજ્યું. મારી દૃષ્ટિએ તે પણ ચોખ્ખું નથી. રમૂજ કશું ત્યજવાનું નથી અને કશું મધૂળ સમર્પણ કરવાનું નથી. આપણે તો જે હોય, તેમાંથી મમત્વ, મોહ, કામના, આસા, ઈર્ષ્યા, લોભપતા, તુષ્ટિ, વગેરે વગેરે નિર્મળ થાય તે જોવાનું રહે છે ને તે જ આપણો ધર્મ છે. તો જ ચેતન જીતુ થાય.

વધારે ખીલેલો છવ વધારે સંકલન કરે

સૌ કંઈ પેતપેતાની સમજણ પ્રમાણે વર્તે છે. આપણી સમજણ અને બીજાની સમજણમાં જ્યાં સુધી સુમેળ ન પ્રગટે, એકતા ના પ્રગટે ને હૃદય હૃદય એક ન થયાં હોય ત્યાં સુધી ધર્મણુ યવાનો સંભવ રહે છે. તે વેળાએ જોનું દિલ ખીલેલું છે, ઇજવાયેલું

છે, ઉદાર ભાવવાળું બનેલું છે તેવાએ વધારે સહેવાનું છે અને વધારે ઉદારતા દાખવવાની છે ને તેણે જ વધારે શાંત રહેવાનું છે. આવે તોનો ધર્મ છે. સામો જીવ તો ઊલટું આપણને ઉસ્કેરાટ પ્રગટ તેવું વર્તે કે કરે અને તેવા તેના વર્તન પરથી કે તેવા તેના વચન પરથી તેની પ્રકૃતિનાં કે સ્વભાવનાં દર્શન પણ થાય. તેવું ચતાં આપણે અસાધ્યમાન ન થઈએ અને સામા જીવ પરત્વે સદ્ભાવ વધાયા કરીએ અને આપણા એવા વર્તન પરથી આપણા જીવનની કક્ષાની પારાશીશીનું માપ આપણને મળી રહે છે. એવું વર્તન તે આપણી આરસી બની રહે છે. જે જીવ પોતાના ચેતનને પ્રગટ કરવાને તૈયાર થયો છે એવા જીવે પોતાનું અંતર સર્વની સાથે ઘટાડી ઘટાડીને, અંતરને એક કરીને સાંધી લેવાનું રહે છે. સાધકે કશું અધકચરું મૂકવાનો અર્થ નથી. જે કંઈ ઊપજે તેનો અંત આણી દેવાની જરૂર રહે છે. જે કંઈ થવા પામે તે સહર્ષ વધાવી લેવાનું રહ્યું. તેણે કશાથી અકળાવાનું કે મૂંઝાવાનું ન હોય. તેણે જે તે બધાથી સાંગોપાંગ પાર જીતવાનું છે. સાધના કરનાર જીવે સર્વ સાથે સુમેળમાં રહેવાય તેટલું તેને કાળે ઉત્તમ છે. પરંતુ તેથી તે જ્યાં ત્યાં સુમેળ પ્રગટાવવાને કાળે રખડ્યા નહિ કરે. એ તો એવો પ્રસંગ આપમેળે સાંપડે ત્યારે તેમ વર્તશે.

કર્મમાં વિવેક અને શાંતિની અગત્ય

ધ્યાન બંધ કરવાનું હોય જ નહિ. કાગળોનું મહત્ત્વ કશું નથી. કાગળો તો એ વર્ષ પછી મોઝા લખાશે કે મોઝા ઉતારાશે તેમાં કશું બગડી જવાનું નથી. કાગળોની આવી લગની વળી તમને ક્યાંથી લાગી? તેટલા વખતમાં જીવન વિકાસનું કામ થાય તો તે ઉત્તમ. ધ્યાન બંધ કરવાનું હોય જ નહિ.

કાગળો ઉતારવાનો ભાર માથે રજા કરતો હોય તો તેનામાં પૂજો મૂકા કે અભરાઈ ઉપર ચઢાવી મૂકા. કર્મની બાબતમાં અધીરાઈ પુરુષણ રહે પરંતુ તે સાથે સાથે સંપૂર્ણ ધીરજ

૧૧૪ ગોચર નિર્મુલ્ય જ્ઞે દ્વા, તો ધર્મ નિશ્ચિતતા પડી

રહે તે પશુ જરૂર છે એ કામ તો ગમે ત્યારે થશે એ કામ નહિ થઈ શકે તો સાધનામાં ભગ પડનાનો નથી પેતુ (ધ્યાનથી) કામ નહિ થાય તો ભગ પડશે આ મગગો જરૂર પેતાનો ભાગ ભજવે છે તે જોડે હકીકત છે કર્મનો અત લાવવાની અધીરાઈની જે વૃત્તિ છે ને તેનો જટજટ અત લાવવાપણામાં આપણુ જે મન હે છે તે પશુ યથાર્થ નથી સાધનામાં મનમાં અમતા, શાન્તિ અને તપ્પરતાએ મુખ્ય ભાગ ભજવવાનો છે અને તે ગુણોના શુદ્ધતોળગતો ધ્યાન આધકને રહેવો ઘટે મન પ્રવામાં જતા, આળસ કે લામસ ન હોય તે બગબર છે સાથે સાથે રજસથી પ્રેરાઈને તે ન થાય તે પશુ જોવાનું રહે છે સારિત્વ સ્થિતિથી પ્રેરાઈને મન જાને ને તે મનમાં સાધનાનો જ ભાગ રચ્યા રે તેનું મન આપણા માટે ઉત્તમ છે

ધન પાકીની ભાવના

આવેનું અભ્યાસગત આપણે ધૈર્યથી કોઈ બૂખ્યું ન જવું
જોઈએ' એમ મેં લખેનું તે વાત સાચી છે એને ચોકબુ રાધેનું
આપણાનું રાખ્યું છે તે બદરથા સાગી છે તેમા પડાનું ઉમેરાયું
તે ખામતમા એમ રાખવાનું કે જનારે એવો કોઈ માનવી યોગ્ય અને
ખૂબ જરૂરિયાતવાળો નજરે ચડે ને ખ્યાલ આવે તો તેને કપડું
આપનું ખાફી મ્પડા માટે તો જે તે બંધા જ આબ્યા કરશે આપણે
આપતી વખતે ભગવાનને જ સમર્પણ કરીએ ડીએ એવો લાયકગવો.
બંધાને કપડા આપણાનું ન રાખરો કચારો બાંસુ ખડિતપણું ન
ધાય અને તેની એકધારા જળિયાય તેના આપણા વર્તન વ્યવહાર
પ્રગટવા ઘટે વળી જે કઈ કર્મ અને એનું પરિણામ સર્વતોમુખી
અસર કરનારું અને તે ઉત્તમ સમયના ઉપયોગ માટેની ઝખના
પ્રશસનીય ખરી તે સાથે સચે સમયનો ઉપયોગ જીવનવિકાસને
કાળે છે એનું પ્રગટ જ્ઞાન જો સાધકને થાય તો તેમા શાંતિ સમતા
ને ધીરજ સાધકને પ્રગટવા મિના ન રહે

અમુકનીજુ ધોર તામરા

જેનામાં સહભાવના, સ સ કલ્પ સહવિચાર અને એ બાબતની

નિરાસા ને તમન્ના, તથા અમનમા મૂવાની ધગધગતી ભાવના નથી, એવું પ્રાણી માનવ હોવા છતાં ચેતન વિનાનું જડ જેવું છે શ્રીગીતાકારે કાઈ ઠેકાણે એમ લખ્યું છે ખરું કે અશાનીમા હું નથી જે બધા ત્રિશુશ્રુભય ભાયો છે-સારિન્ડ, રાજસિ, તામસિન્ડ-તે બધા મારામાથી ઊપજના છે તેઓ મારામા છે પણ હું તેમનામા નથી તેનો અર્થ ઉપર પ્રમાણે યાચ ખરો બધું જ ઈશ્વરમય છે તે વાત સાચી પરંતુ તે સાથે ટેટુ ક જાગ્રત ચેતનનાળું-ફેસ્વાનાને તૈયારીવાળું-ટેટુ મધ્યમ પ્રકારનું ને ટેટુ જડ ચેતનવાળું ને ટેટુ-દમરેના ચેતનનાળું ને કેટનું જડતાવાળું એમ બધું હોય છે અશાની માણુમ જડતા ભરેનું ગણી શકાય ખરું ઢોર, પશુ પખી મરતા માનવીને જે શક્તિઓ ભગવાને વધુ આપેલી છે તેનો સારિન્ડ ઉપયોગ કરવાનું તે જાણતો નથી આમ વપરાશમા ન આવવાને કારણે તે શક્તિઓ ધુકી બનતી જવાની ને આખરે જડ નહુ જડ બનતું જવાનું ને એમ માનની-જીવની લાયકાતથીરે એ વધુ નીચો બનનાનો.

ગૃહબ્યવસ્થામા પણ જીવનવિકાસના દષ્ટિ

જે પ્રેમથી જીવન ગાળે છે ને તેની સલાજ રાખે છે તે તો આનંદની હકીકત છે અહીં મારી સલાજ લેનાર છે અને શુ શુ જોઈરો કેમ આટોપનું વજેરે જીણવટનાળી દષ્ટિ રાખે છે કાઈ પણ ગૃહની બ્યવસ્થા જોઈને તે માનનીની પ્રકૃતિ સમજાઈ જાય ખરી બધું યથારથાને ને જ્ઞામય રીતે ગોઠવાયેનું છે તો તે આખને ગમે છે, ચિત્તને પ્રસન્ન કરે છે એવી દષ્ટિ કેળાવેની ને ખીરેની ન હોય ત્યાં સુધી તેમ ચનુ સમ્ય નથી ચુસ્તિ અને સસ્પાર પણ એમા ભાગ ભગવે છે જીવનના ધર્મનું યથારિધિ પાલન પણ જીવનવિજ્ઞાના દેવની દષ્ટિએ જ થઈ શકે

બૂઝા ભરેની 'સત' વિગેની માન્યતા

મને સત ગણવાની દષ્ટિ રાખવાની નથી સત એ પણ એક ઉપાધિ ને મર્ણવ છે સતનો જે અર્થ સમાજમા પ્રચલિત છે

એમાં ધણી ધણી બ્રમણ્યો રહેતી છે માટે આ જીવ વિશે તેવું માનવાની જરૂર નથી.

દર્શિ. ઝા. ખાગ, ૨૪-૧૧-૪૨

નાડીના ધમકારા ૮૨ હોય તે સાધ્યાગ્રુપણે થોડા સ્થિતિ ન ગણાય, ૭૨-૭૫ હોરા ધો ખ્યાન પડી નાડીના ધમકારા ૫૦ થતા હોય, તો ખ્યાનમા ૩૦ સુધી દોષ સહે ખ્યાનની એકાગ્રતામા દ્રશ્યના ધમકારા એકાગ્ર થતા જાય છે આપણે જ્યારે ગણીએ ત્યારે તો ખ્યાનની સ્થિતિમાથી મુક્ત થઈ ગયા દોષ એ જાણે એટલે તેની પછે ૫૦ હોય તો ખ્યાનની ખરી સ્થિતિમા તો એનાથી પણ ધણી ઓછા હોય.

સંભારના ધર્મો આચરવા પાછળની ભાવના

સાધકે સસારવહેવાના પોતાના ધર્મો પ્રભુપ્રીત્યર્થે ને ભાવનાના વિકાસ અર્થે પ્રેમથી અદા કરવાના તો છે, પરંતુ તે તે સસારના ધર્મો અદા કરતા કરતા તેમાંથી રાગ, મોહ, આસક્તિ, કામના વગેરે વગેરેથી આપણે મુક્ત બનતા જતા હોઈએ તેવી રીતે તે અદા કરવાના રહે છે સસારમા અનેક પ્રકારના ધર્મો આપણે બજાવવાના હોય છે અને તે ધર્મ બજાવવામા આપણાથી પાડી પાની ન કરાય તે બધા ધર્મોનું પાલન અનાસક્ત ભાવે, પ્રભુપ્રીત્યર્થે અને જીવન વિકાસની ભાવનાને કેળવવાના હેતુના માનથી જો તે તે ધર્મ આચરતા રહીએ તો તે સાધના છે જીવનમા આપણે જે જે સર્જન કરીએ કે કંઈ હોય, તેના પરત્વે આપણે ધર્મ તો અનેક ગણી વધારે છે તેના એટલે કે જે સર્જન થયું હોય તેના જીવનમા પોતાનો ધર્મ વધાવોગ્ય રીતે આચરી શકે એવા સંસ્કારવાળુ તે નીવડે તે માટે આપણે તેને તે ભાવે કેળવવું ધો તે ઉપરાંત આપણે માતા-પિતા પરત્વેનો ધર્મ, પત્ની પરત્વેનો ધર્મ, લાઈન્કાડુ પરત્વેનો ધર્મ મિત્રો પરત્વેનો ધર્મ, વગેરે વગેરે ધર્મો પણ આપણે આચરવાના છે.

ને તે ધર્મના આચરણમા આપણે તે તે વ્યક્તિનો ખ્યાલ રાખવાનો નથી, પરંતુ આપણી પ્રભુપ્રીત્યર્થેની ભાનનાને કળવવાને અને વિકસાવવાને પ્રભુકૃપાની તે તે તકા મળેલી છે, એમ આપણે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક સમજી સમજીને તે તે ધર્મ આચરવાના છે

પ્રેમભર્યા વર્તનનો અર્થ

જે પોતાને માત્ર પૂરેપૂરું ઓળખી લેશે, તે બીજાને પણ ઓળખી લેવાનું જ. સામાને કે બીજાને સમજવાનું મૂકીને જે પોતાને જ સમજવાનું લક્ષ્ય લેશે, તેનો જીવનવિદાસ યોગ્ય રીતે થવાનો છે. પ્રેમની ભાનનાની બામનમા જે અમજલુ પાગરવા માટે તે પ્રમાણે જો આપણે વર્તવા મડીએ, તો આપણી તેરી ભાનના વધારે ને વધારે મામગ બનતી જાય છે આપણી સાથેના બીજા તેમ ન વર્તે તો તે તરફ આપણુ લક્ષ જવું ન ધરે. જે પોતાનો આત્મ પડેનો ધર્મ યથાયોગ્યપણે પૂરેપૂરો બજાવે છે, તેના આચરણમાથી તેને પૂરો આત્મસંતોષ મળી રહે છે એમ વર્તવા જતા છતા આપણાથી આપણી સાથે સંકળાયેના જીવને આપણુ વર્તન યથાયોગ્યપણાનું ન લાગે તો શુ જવું ? આપણે તે વ્યક્તિ સાથે પહેના જેમ વર્તતા હતાં તે રીત તો જીવ પ્રકારની હતી હવે જો આપણે આપણી જોડે સંકળાયેની વ્યક્તિની સાથે પહેનાની જેમ વર્તીએ તો તો આપણે આપણુ પણ બધુ વાળીએ ને તેનું પણ બધુ વાળીએ પહેના આપણે જે તે બધુ તેને કહેતા હોઈએ તેની એટલે કે કહેનાની યોગ્ય કળાની નિવેક્યુક્ત સમજણ આપણને પહેના ન બગી હોય, ને હવે આપણને એમ લાગે કે આપણને ખમગ પડેની નમ્રરાત્મક હકીકતો સંકળાયેની વ્યક્તિને કહેનાથી બિનહુ તેના ચિત્તમા નકારાત્મક પ્રમારના અમકાગ બગશે તો તેના અસ્કાર નાખવાનો કરો અર્થ નથી એની હકીકતો તેને જણાવનાથી તેનું કથ્યાણુ નથી, એમ ભાનપૂર્વક સમજીને તેને એનું કશું હવે કરેના નથી આપણે આપણુ દષ્ટિનિદુ તેને યોગ્ય રીતે મમજનીએ તેમ જના તે નજ

માને તો આપો આપણી ગીત અને વર્તનમાં મુક્તિ મેળવે આપણે તેના પરત્વે મદદના વધારે લેજો ને એવનરતો બનવો પડે આપણે તો જીવ પ્રકારનું વનજી આરાય મસાગમાંથી દાગવાને બેઠા છીએ એમાં પણ મોડાનાય અપરાધ ન ચાલી રહે એમાં આપણે પૂરેપૂરી જીવંતીબાતી જાનપૂર્વકની જાગૃતિ મેલવાની છે

સાધનાના પથમાં બધાની સકાલુભૂતિ ને મદદનાની જરૂર છે, તે આપણને મદદ છે સાધનાને પથે જો જુ હો તો જીવ-પ્રકૃતિ કે સ્વભાવની ગીતે વર્તનાનું સમજી સમજીને મૂકી દેવું પડે

નમ્રતા માટે અભય

મૌથી પહેલાં આપણે સર્વ ગીતે સમય બનવાનું છે ભય એ જાનવો નથી બધાના પ્રભુ પશુ ધન્યા ધન્યા છે એ પ્રકારનો ભય દાગવા જતા બીજા પ્રકારનો ભય માથું બીજું કરીને જન્મતો જ હોય છે મર્યાદા પ્રકારે અજ્ઞાન થયા વિના મનના, ગમ, કામ, ક્રોધ વેગ, મન, મોહ વગેરે વગેરે દાગી શકતા નથી સાધનામાં પહેલો અભયનો પાયો મજબૂત કરવો પડે છે તેટલા માટે મને તો શ્રીગુરુમહારાજે સ્મશાનમાં મૂકવાનું સૂચવેલું. શરદમાં સ્નાની બનાઈ હતી પૂરેપૂરો બધો જાનવો અભય કેળવાયા વિના સાધનાના ભાવમાં નિષ્ઠા પ્રતી શક્તી નથી. છેલ્લામાં છેલ્લો શુભ નમ્રતાનો છે સાનો જાની કે અનુભવી નમ્રતા નમ્ર-હોય છે, પણ તેની નમ્રતા એ કાયરની નમ્રતા નથી તેની નમ્રતા તો તેજસ્વી ને આપ પ્રકૃતી શક્તિ જેવી હોય છે એવી નમ્રતાને પિંજાવવી ને જીવંતી ધરૂં અધૂરી છે

શસ્ત્ર સમક્ષીર મનો

મનમાં ગાંઠ વાળાને મેસી રહે નહીં પાનવે. અનેક પ્રકારની ગાંઠોને આપણે અમજી અમજીને તો તો રહેવાનું છે તે જો ન બન્યું તો સાધનામાં પ્રગતિ થઈ શકવાની નથી આના પ્રકારની મડાગાંઠો આપણને જ્યાં હોય છે એ ત્યાં ને ત્યાં રખાવે છે સર્વ પ્રકારથી

આપણે નમ્ન થનાનું છે નમ્નનો અર્થ અહીં રથૂન રીતનું નમ્નપણું નહીં, પરંતુ સર્વ પ્રકારની મગગાઠો, ટેવો, આદતો, સમજણો વગેરે વગેરેથી સંપૂર્ણ મુક્તિ પ્રત્યેક સાધકને સાધનાની શરૂઆતમાં ને તે પછી પણ એના પ્રકૃતિ, સ્વભાવ વગેરે ઉછાળા મારવાના જ એ જો જ્ઞાનપૂર્વક એતતો રહે તો તો પ્રકૃતિની ને સ્વભાવની રમત સમજી શકે છે, સાધકને ડહોળામણની, ગૂંચળામણની, અકળામણની સ્થિતિ જન્મનાની જ કઈ કઈ નવું નવું ઊભળવાનું એની કિંવા જ્યારે થના મારે ત્યારે એને તામે થઈ જવામાં તો મૃત્યુ છે જો જૂનેચૂકે તામે થઈ ગયા તો મૂઢ દસા જ પ્રકટવાની જ્ઞાનીઓ મૂઢતાને મૃત્યુ ગણે છે મૂઢતાની દસામાં તો પતન જ થાય મૂઢતાની સ્થિતિ પ્રકટતા જીવણ વધારે માહુ અને ને દૂદની પકડ વધારે જનલત અને પ્રકૃતિ અને સ્વભાવના હુમના જોટલા સામાન્ય જીવને નથી પ્રકટતા એના કરતા અનેક ગણા પ્રમાણમાં સાચી અને ખરેખરી રીતે સાધના કરતા માનનીને તે પ્રકટવાના આ બધી અનુભવની હકીકત છે આપણે જે યશ માડ્યો છે, એ યશ આનું રાખવાને સંપૂર્ણ જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની ભાવના ફેળવ્યા કરીશું, ને જેમ જેમ તે યશની પ્રક્રિયા આગળ ધપવાની તેમ તેમ સક્ષેસો તેમાં હાડકા નાખવા આવવાના મહાભારત તથા રામાયણમાં એવી કથા આવે છે તે બધી કથા પ્રતીક રૂપે છે સાધનામય જીવનની આવી હકીકતોની તે કથની છે તેની હકીકતને આના દૃષ્ટાંતો દ્વારા વણી લીધેની છે

સાચો પ્રેમ

સાચો પ્રેમ તો સંપૂર્ણ શરણે થયા ડરીને પોતાનું જુદું અસ્તિત્વ મિટાની દેવામાં સમજે છે જે કોઈ પોતાના પ્રેમીનો દોષ જુએ છે તેણે પોતાની પ્રેમની ભાવનામાં કચાસ છે એમ સમજવું હૃદયનો શુદ્ધ પ્રેમ તો મળી જવામાં, ગળી જવામાં પોતાનો ધર્મ અનુભવે છે આપણે બધા જીવો જીવજ્ઞાના હીએ આપણામાં તેના સાચા પ્રેમનો ઉદય થયેનો નથી આપણે તો મોહ, રાગ, કામ વગેરે વગેરેથી પ્રેરાઈને

પરસ્પર વર્તતાં દોષોએ હોએ અનેક પ્રકારની આશા-અપેક્ષાઓ
પરસ્પર રાખતાં દોષોએ હોએ આના વર્તનનું નામ પ્રેમ નથી.
આપણે તો આપણા સ્વભાવની લાગણીમાં તણાઈ પડ્યું જઈએ હોએ.
આપણામાં હજી તટસ્થતાનો એકડો પગ મંડાયો નથી એવી વેળાએ
ને એવી દશામાં આપણે પ્રેમની વાન કરીએ તે નરો મૂર્ખામી છે

ભારે મધન પછી પ્રેમનું માખણ પ્રગટે

આપણો આદર્શ જે પ્રેમ દોષ અને તેના આદર્શને આપણા
જીવનમાં પ્રકટાવવાની સાચી બૃષ્ઠ જે લાગી દોષ, તો તે પરત્વેનું
મધન થયા વિના રહેવાનું નથી. જેને સાચા દિશા સૂઝી છે, તેની
તે તરફ ગતિ થતા માટે છે આપણને આપણી તેરી ગતિ થતી
અનુભવાય તો સમજવું કે આપણી દૃષ્ટિ આપણા આદર્શ પરત્વેની સચી
છે આદર્શનું વર્તન થતા મધામણુ તો જન્મવાની અને તે મધા-
મણુમાં આપણે શાંતિ ને સમતા ફેળવવાનાં છે સાધના થતાં થતાં
અનેક પ્રકારની મધામણુ બને છે, શાંતિ, પ્રસન્નતા, સમતા, તટસ્થતા,
ધીરજ, સહનશીલતા, સહિષ્ણુતા, ઉદારતા વગેરે વગેરે ગુણો ફેળ
વાની આપણને દેવા-જીવંત પ્રકટે ને તેના ગુણોમાં આપણે એકનિષ્ઠ
થતા જઈએ એના પ્રકારનો હેતુ આપણે સમજી સમજીને તેરી
જાગતી મધામણુમાં રાખવાનો છે સાધકને એક બાજુનું દુષ્ટ નથી
પડવાનું, અનેક બાજુનું દુષ્ટ તેને ઊભું થવાનું છે તેના સ્વજન
તેને સમજવાના નથી તેના વિષે તે ગેરસમજૂતો પણ કરવાના છે.
તેના સસારવ્યવહારમાં તે બધા સ્વજનો તેનું અગોચર દેખાય એમ
પણ બોલવાના છે તેમાં તેમનો દોષ નથી, કારણ કે તે સાધકને ને
સાધકના વર્તનને સાધનાના ભાવના યથાભાવપણાથી સમજી શકવાનાં
નથી માટે સાધક પોતે તેમના તેમના પરત્વેના વર્તનમાં વધારે
સાવચેતી ને ચોકસાઈ રાખવાના છે પોતાનો હૃદયનો સદ્ભાવ વધારે
તેજસ્વી બને તે તેણે યતનપૂર્વક જોતા રહેવાનું છે.

હરિ ઓં ખાર, ૨૬-૧૧-૪૨

પ્રમુખની પ્રોત્સાહક વાણી

અહીં મુખ્યમાં ફાળાની બાબતમાં એક કિસ્સો બન્યો. એક મહાના મંત્રી પામે ફાળા માટે ગયો તેમણે મને જોઈ કે ‘એક બે દિવસમાં મહાના સભા થવાની છે તેમાં તમે જો આવો તો મહાના બધા સભાસદોને આ અંગે વાત કરી શકાય, અને જો તમારી હકીકત બધાને ગળે બેતરી બન, તો ત્યાં ને ત્યાં જ બધા સભાસદોની તમારા ફાળાની ગીપ થઈ જાય તેમની સભા થઈ ત્યારે તેમાં હાજર થયો સભાનું રૂઢિ મુજબનું બધું કામકાજ પતી જતા મંત્રીએ બધા સભાસદોને મારી ઓળખાણ કરાવી મારી હકીકત સહાનુભૂતિ પૂર્વક સાંભળના બધાને નિનતી પણ કરી ૧૯૪૨ના ઓગસ્ટની ૯ મી પછી જે જે પ્રમુખ બન્યા અને ગુજરાતમાંથી એકે એક મુખ્ય રચનાત્મક કાર્યકર્તાને વીણી વીણીને પકડી લેવામાં આવ્યા છે અને તે કારણથી સરથાના નિવાર્થીઓ તથા સરથાઓને કેમ નબાનની તે એક મોટો પ્રશ્ન થઈ પડેનો છે, એ બધી હકીકત બેની બાબતમાં કહી કે બધાના દિવસમાં પ્રમુખપાથી કઈ લાગણી જન્મી, ને ત્યાં ને ત્યાં જ બધાએ ફાળામાં પોતપોતાની રકમની નોંધણી કરી તેમાં પ્રમુખ સાહેબે ૫૦૧ રૂ ની રકમ સૌથી પહેલી ભરી, અને બીજા બધાએ પોતપોતાની શક્તિ પ્રમાણે નાનીમોટી રકમ ભરી

જળરદ્ધન્ત આધાર

જે ત્રણ દિવસ પછી પેના પ્રમુખ સાહેબની પેઠી પર હું ગયો અને તેમને પ્રભુમ કરી તેમણે બતાવેલી જગ્યા પર બેઠો તેમણે ૧૦૧ રૂ ની રકમનો એક આપનાવું કહ્યું હું તો આમો જ બની ગયો. ‘૫૦૧ ને બદલે ૧૦૧ જ કેમ?’ એમ પૂછતા તેમણે જવાબ વાળ્યો કે, “જો મેં ૫૦૧ ન ભરી હોત તો તમારા ફાળામાં આટલી રકમ ન થઈ શકી હોત તે રકમ ભરવાથી તમને તો લાભ થયો છે.

તમને સારી રકમ મળે તેટલા દેતુયો ૫૦૨ ભરેના, નદી કે તમને તેટલી રકમ આપવાના દેતુયો.” આ માનગી દિશ્મદ જ થઈ જવાયુ આવેા અનુભવ પડેનહોતો હતો

એમભયુ નિશ્ચયાત્મક પ્રતિવર્તન

મે તો તેમને સહલાવધા ને નમ્રતાયા કહ્યું કે, ‘મને તો ૫૦૧ ખપે તે નહીં આપેા ત્યાં સુધી હું તો આપની પેઠી પર આવીને બેઠો રહીશ’ તે પછી રાજા ને રાજા દસ વાગતા એમની પેઠી પર જઈને બેસુ છું મારા પર આવેના કાગળોના જવાબ લખવામા એકધારે મમય ગાળુ છું એક બે વખત તે પ્રમુખસાહેબ બહુ બમ થા પાસુ ખરા તે અંગે મે કશું ધ્યાન આપ્યું નથી રાજા આવીને તેમને પ્રશ્નમ કરુ અને જતી વખતે પણ પ્રશ્નમ કરુ. બધાના ગયા પછાંથી અને તાણુ વસાયા પછીયાં હું રસતો માપુ છું. આગે સાતમે દિવસ છે દરરોજ હું તો મારા બધા અમલ કાગળો લખવામા ગાગતો હતો તેઓ તે જોના હતા

સાતમે દિવસે પાંગળયા

આગે તેમણે મને પામે બોનારીને પૂછ્યું કે, ‘તમે રાજાનું રાજા આટલું બધું શું લખવખ કરો છો.’ મે જણાવ્યું કે, ‘મારા કેટલાક મિત્રોના કાગળો મારા પર આવે છે, તેના જવાબ રાજા ને રાજા લખુ છું આજના લખેના કાગળો આપને જો જોવાનું દિન હોય તો જોઈ શકો છો = સાતેય દિવસ તેમણે મને સમત લખતો જોયો દોઝાથી તેમને થયું હતો કે, ‘આ માણુખ રાજાનું રાજા આટલું બધું શું લખતો હશે.’ એક અમારની કુવૃદ્ધવતા પણ જન્મી હશે. તે મારાથી પ્રેરાઈ તેમણે મારા લખેના કાગળો જોયા માડયા, અને જોતા જોતા કઈક સ્વ પડયાથી વાચના પણ લાગ્યા ઘણાખરા કાગળો તેઓ જોઈ ગયા અતે તે બેસ્યા ‘વાહ, તમે તો કોઈ શાની શાગો છો.’ તમે તમારા મિત્રોને સાધનાના માર્ગનું જે

જાતનું લખો છો તે ખરેખર ઉત્તમ છે. આવી સમજણ સાદી સીધી સરળ ભાષામાં ઉત્તમ ભાવના પ્રગટ કરતી તમે જે લખી છો તે મોટી હકીકત છે. તમે સાત દિવસ ધીરજ રાખીને બેઠા, તે રોજ સનારસાજ મને પ્રણામ કરતા હતા. મેં તમને બે કડવા વચનો પણ કહ્યાં છે. તમારો આ મોઢો સત્યાગ્રહ મને જીવનમાં યાદ રહી જવાનો છે. તમારા શાન મહાભાવયુક્ત વર્તનથી રાજ થયો છું. તેમાં તમારા આવા કાગળોના લખાણે તમારા પરત્વેના મારા સહભાવે હિમેરો ક્યો છે. તમને સાત દિવસ તપાવ્યા તે માટે મને માફ કરશો. સાત દિવસ સુધી તમારું કામ મોકુફ રહ્યું તેની મને દિલગીરી તો જરૂર છે. પરંતુ ૫૦૧ની રકમ કેમ કરીને ૪૮ એમ ને એમ છૂટી શકે ! સાચી રીતે તો મને ૧૦૧ આપવાનું દિલ હતું, પરંતુ તમારી નમ્રતાએ અને તમારા સહભાવે ૫૦૧ ની રકમ આપવા મને પ્રેર્યો છે તમને સાત દિવસ તમારા કામમાંથી રોકી રાખવાને માટે ફરીથી તમારી માફ માગું છું.' એમ કહીને તેમણે આખરે રૂ. ૫૦૧ આપ્યા

પ્રભુકૃપાનો જીવંત અનુભવ

તે મળતા મને ઘણો આનંદ થયો અને પ્રભુનો ઉપકાર-પ્રાર્થના-ભાવે ગદ્ગદ કંઠે આભાર માન્યો. આખમાંથી આસુ પણ પડ્યા પ્રભુની કૃપાનો તે પ્રમાદ જીવનને ધન્ય કરનારો હતો આ પ્રસંગે મને ભગવાનની કૃપા અને તેની શક્તિનું જ્ઞાન ટરાવ્યું પેલા વેપારી સદ્ગૃહસ્થે ભયે મારા સહભાવ ને નમ્રતાને તે રકમ દેવામાં મહત્વની હકીકત ગણાવી હોય, પરંતુ મહત્વનું સાચું ગહસ્ય તો શ્રીભગવાનની કૃપાનું હતું એ ધન્ય પણ જીવનમાં સત્ય જીવતી રહેવાની શ્રીભગવાને આવી મારી ઢદર કરી તે કંઈ નાની સુની વાત છે ?

આફતો ધ્વ-ધર્મ તરીકેજ વહેરી લીધી

હરિજન સેવક મધ મારી કદર કરે કે ન કરે તેનું મૃત્યુ માટે મન કશું નથી. મેં પોતે આ કામ મારા પોતાના ધર્મને માટે લીધેલું

છે, નદી કે સઘને કાગળે કે પરીક્ષિતનાથ કે દક્ષિણાપાને કારણે. આ દાગુ દાગમા જ્યારે ખાદી પહેરીને કન્વુ એ આજે મુખધર્મના નિવિવત્ જની ગયેતુ છે તેના મમયમા ખાદીની ટોપા ને ખાદીનુ પટેરનુ પહેરીને કન્વુ ગમ્યુ છે યોવીમતી હેરાનગતિ પ્રેમથી સહેવા પાં છે માગ પણ આધો છે મારમાનડી યોનીમ નોકીમા રહેવુ પડ્યુ છે શરીરની પન્વુ હેરાનગતિ છે વગ્ન ૧૧૭માથી ૬૭ થઈને ૨૦ શેર ધમ્યુ છે આતુ જપ્તુ દોરા છતા, ને આતુ કરવા છતા તેની કદર કોઈ કરે એ રાં આશા-અચેક્ષા મુદને નથી પરીક્ષિતનાથ તથા દક્ષિણાપા સન્નગ્ન છે સન્નગ્ન પુરુષ યોગ કમંની કદર ક્યાં નિના રહી શકતા નથી એવો મને વિશ્વાસ છે, તે વળી જુગી વાત છે

સત્યુત્તમના તટસ્થતા ને તાદાત્મ્ય

આ કામ હાથમા લેવાથી મને તો એ જાન મળ્યુ છે કે જે કોઈ અનુભવી છે તે પોતાને મજેના મોજ્ય ધર્મનુ મમે તેવી આહુતો દોરા છતા પરિપાવન કરવાનો જ તે દશાથી અનગ ગ્હી ન શકે તે તો બધામા તેવો તેનો મગ પાગતા સમરમ થાય અનગ દોય કે અનગ થાય તેને અનુભવી કેમ કહેવાય? એના તટસ્થતા ને તાદાત્મ્ય કોઈની સાથે સરખારો ન શકાય તેના દોય છે

હરિ ૐ માર, ૨૭-૧૧-૪૨

સાધનાનો દેતુ પ્રકૃતિથી પર થવુ

સારે ત્રાટક મળતુ થયુ તે જાણતુ, પરતુ એના કરના તો તમે મન, શરીર ને સ્વભાવની પ્રકૃતિને તામે થઈ જશતુ ન ક્યું ને તેની સામે બુદ્ધ આલ્હુ તથા બુદ્ધમા જાનપૂર્વકનો હેતુ જાગે, તે હકીકતથી મને વિશેષ આનંદ થયો છે સાધનામા સમામ અનિવાર્ય છે આપણે આપણા મનાદિ કરણને ઉચ્ચ લાવનામા રાખ્યા કરનાના

છે. અનેક પ્રકારના વિચાર, વૃત્તિ, લાગણી, ઉશ્કેરાટ થવાનાં કારણ, અથગમણ થવાના પ્રસંગ વગેરે વગેરે બધું જન્મવાનું તો ખરુંજ; તે તે પછે પ્રચંડ જાગૃતિ સેવી સેવીને તેમાં તેમાં આપણે આનુષંગિક આંકડો ન જોડ્યા કરીએ અને તે તે બધાંમાં સમતા, તટસ્થતા કેળવ્યા કરવાનો જાગૃત જ્ઞાનપૂર્વકનો પ્રયત્ન કર્યા કરીએ, તો આપણે પ્રકૃતિથી કે સ્વભાવથી નોખા પડવાનું શીખી શકીએ.

જીવનની સજગ સાધના

આપણે શરીર નથી, મનાદિકરણ નથી, પ્રકૃતિ કે પ્રકૃતિનો સ્વભાવ નથી; તે બધું અનુભવનું જ્ઞાન જીવનના વર્તનવ્યવહાર-માંથી આપણે કેળવવાનું છે ને મેળવવાનું છે. જીવનની સાધના કંઈ એકલી અટૂલી નથી. એ તો સજગ જેમાં ને તેમાં વણાયેલી છે.

ભાવનું વાહન પદ્ય વિશેષપણે છે

કવિતાની દૃષ્ટિએ મારી કવિતામાં કંઈ દમ ભલે ન હોય. પહેલાં તો એને કાવ્યજ ન કહી શકાય. પરંતુ મારે જ્યારે દૂંકામાં પનાવવું હોય છે ને પાછું કંઈક સંચોટ અર્થવાણું કહેવાનું હોય છે, ત્યાર ભાવને એકાગ્ર કરવામાં ને સંચોટપણે વ્યક્ત કરવામાં કાવ્યમાં લખવાનું મને વિશેષ કાવે છે. પિંગળ શાસ્ત્રની મને ખાસ કરી ગતાગમ નથી. કવિ દક્ષપતરામની પિંગળ શાસ્ત્ર ઉપર લખેલી એક ચોપડી છે ખરી. તેમાંથી તમે હંદ વિષે શીખી શકશો.

પ્રેમની વ્યાખ્યા

તમારો પ્રેમભાવ વધતો જાય છે, પણ તે હજી અણુ જેટલો પણ ન ગણાય. પૂજ્ય મામાના શબ્દોમાં 'તમે જેના પર પ્રેમ દોળો છો ત્યારે દગલે દગલા વરસાવો છો', પરંતુ મારા પર તમે તેવું કરેલું નથી. મને હજી એવું સદ્ભાગ્ય સાંપડ્યું નથી. મારે એવા દગલે દગલા પ્રેમનો જોડે કશો ખપ નથી. પ્રેમ એટલે હેતુપૂર્વકની જ્ઞાનપૂર્વક જાગૃતી.

૧૨૬ માધનાથે નથી સાચી જો રેતુ ત્યા સધાય ના,

ભાવના ને એનો અતર્કુષ્ઠ થવાપણુમા ઉપયોગ થયા કરે ને મગેના કર્મમા તેની ભાવના માર્ગસાધનનીરૂઝ્યા કરેતે એના પ્રેમનો મર્તબ્ધ છે

લાગણીનો સાવનામા ઉપયોગ કરે:

પ્રેમની લાગણીને લૂંટી લૂંટી રીતે વલરાવી દેવાનું કામ સાધનું નથી પોતાના સ્વજનનું સ્મરણ થતા અથવા માનુ સ્મરણ થતા જો લાગણી પ્રગટે તો તેના પ્રગટેની લાગણીના વેગને ને જોશને હરિસ્મરણમા, પ્રાર્થનામા અથવા તો અતર્કુષ્ઠ થવાપણુમા જો એનો જ્ઞાનપૂર્વક ઉપયોગ કરે છે તેને તેની પ્રગટેની લાગણી ધણુ ધણુ કામ આપી શકે છે આપણે વાત કરતા મરતા એનો ઉપયોગ એવી રીતે કરવો થોડે જોયી સામાનુ દિન ભાવનામા ને થોડા પ્રમારની સમજણમા પ્રગટી શકે આપણી હકીકત તેને ગળે જાતરે કે ન જાતરે એની પરવા ન હોય પરણુ જ્યારે તે હકીકત કહેતા હોઈએ ત્યારે અતર માની ભાવનાથી પ્રેરાઈને ખરેખરી સહભાવનાથી પ્રેરાઈને તે મ્હેતા હોઈએ અને તે અનરથી જોનાણુ હોય તેની પ્રતીતિ સામાના દિવને જો થઈ શકે તો તે ઉત્તમ ગણાય

માધકની વાણી

સાધકે જો તે કંઈ જોનાવાનુ હોય તે ઉપરછલનુ ન હોય પણુ અતરને પ્રકટ કરનારુ હોય સ્વભાવથી લાગણીથી પ્રેરાઈને તેના હથિયાર તરીકે જો જોનાવાનુ થાય ને જોનાઈ જ્યાર તે જીવુ અને લાગણીને આપણે વાપરીએ જાએ એના સન્માન જ્ઞાનપૂર્વકના ખ્યાન સાથે એનો જો ઉપયોગ થાય છે તે હકીકત પણુ જુદી છે આપણે માટે જાએ રસ્તો જરૂરનો છે નકામી નકામી વાતો થઈ તેમા પણુ આપણે સાર લેવાનુ કશુ તે સારુ થયુ જીવિધ્ધમા દુનિયાની રીતે આપણા કાચે આપણે, મરવાના નથી આપણી રીતે જ્ઞાનજ્ઞાનપૂર્વક આપણે

યજ્ઞે આહુતિ આપી આપી નિજની

આક્રી ન રાખી કશુ,

ઉમામા નિલકઠ દિલ પ્રકટો

ને પાર્વતી શિવ શુ !

એવું શાઈલવિકીડિત છદ્મ તમે લખ્યું છે તેમા છદ્મચના
બરાબર છે જેને કોઈપણ જાતની ઈવિતાની એટલી બધી મુગ હતી
તેને પણ એનો લાવ થયો, તે મારે મન મોટી વાત છે

જ્ઞાનપૂર્વક અવિવેકનો વ્યાઘ્રચાર પ્રસંગ

હરિજન સેવકઅધના ફાળાની રકમ દસ હજાર મુધી થવા
આની છે આ અઠવાડિયામા એક રમુજી પ્રસંગ બન્યો તે લખુ એક
ધણી મોટી મુખપ્રખ્યાત પેદીના શેફની ઓફિસે જવાનું થયું નામ
લખીને પટાવાળાને આપ્યું સાડા અગિયારથી ચાર મુધી ગહ જેતો
બેસી રહ્યો, પણ અદર આવવાને કે જવાને ઈર્ષ્યાએ બોલાવ્યો. 'ચોં નહી
ધીરજને પણ મર્યાદા હોય છે ને કામમા તો ખાસ મે નિચારી લાધુ
કે 'અદર પ્રવેશ કરતા તે મળનાની ના પાડશે તો પણ લને, કાઢી
મુકાવરો તોપણ આનંદ, પરંતુ હવે તો અદર ધૂમવુ તે ધૂમવુ જ,'
એવો દહ વિચાર કરો હું તો અદર ખેંસી મયો પાછળ કારકુન અને
પટાનાળો બને દોડતા આવ્યા, 'સાહેબ, આ માણસ રજા વિના
એમ ને એમ ધૂસ્યો છે' શેફસાહેમે એમ ને એમ રજા વિના ધૂસી
આવેન છે, એમ બાલુતા લના ચઢાના અને મને ધમકાવીને કહેના
લાગ્યા, "ગામડિયો છે કે કોણ છે? રજા વિના અદર ન અવાય
એટલું પણ બાલુતો નથી? શુ લણ્યો છે?" લણવા કરવાની હકીકત
બાલુતા તો તેમણે મને ખુરસી પર બેસાને કહ્યું પછી મે જણાવ્યું
કે, "સાહેબ ! આ ભાઈઓ કહે છે તે હકીકત આવી છે, પરંતુ
૧૧૧૧/થી ૪ મુધી આપની ઓફીસ બહાર તપ ચુ છે મારી હકીકત

૧૨૮ જે માની સાધના, એને યોગ્ય ને કરતાં હયું;

કૃપા કરી ને સાલળી તો જે મીનીદિમા સંભળાવી દઉં " તે શાંત રહ્યા, એટલે જે ઝટઝટ ભાવપૂર્વક કહેવા માગ્યું કે, " આ દારમા સમયમા સરકારે એકે એક મુખ્ય કાર્યકર્તાને જોલમા પૂરી દીધા છે ગુજરાતમા કેટલાક દરિજન આશ્રમો છે અને સાબરમતીનો આશ્રમ પણ છે ત્યાં એક મોટું દરિજન કન્યા ધાત્રાવય પણ ચાલે છે આ બધા આશ્રમોના રિઘાર્થાઓનું ભરણપોષણ કરવાને માટે તથા શિષ્યોના વેતન માટે પૈસાની ધણી ધણી જરૂર છે હાથ પર કંઈ મિનિટ નથી વિદ્યાર્થાઓને ખરડાડીશું શું ? એવો મુસ્કેરીનો પ્રશ્ન છે હું સધને! પગારદાર નથી મુખ્યમા દાન ઉધગવના માટે હરસાદરવાનું જે ખર્ચ થાય છે તે પણ પદરનું છે આવા કપરા કાળમા આની સસ્યાઓને નભાડવી એ સમાજનો ધર્મ છે માટે આપને હું વિનતી કરું છું. મને પ્રભુકૃપાથી ને આપના આશીર્વાદથી રિવેન્નું જ્ઞાન છે, પરંતુ ચાર પાંચ કલાક થવા આબ્યા તેમ જતા આપને મળવાની તક સુધા ન મળે તેથી આ અધદિત પગનું લેરાણું છે તો મને ક્ષમા કરશો !" આ સાંભળી રોડસાદેમે તે કારકુન અને પટારાળાને કહ્યું કે, 'હવેથી મને મળવા આવનારને અડધા કલાકથી વધારે થોભવું ન પડે એમ કરજો આ નિયમને બરાબર પાળવાનો છે, તેનું ધ્યાન ગખજો ' એમ કહીને મારે બાટનો બધા વખત ખોટી થવું પડ્યું તે બાબત તેમણે ક્ષમા માગી આ તેમના મદભાવ ને સન્નજનતા ભૂધાય તેવા નથી. સધને માટે દાનની રકમનો સારી રકમનો એક પણ સાથે સાથે લખી આપ્યો. આમ કેટલીક વખત સમજીને જ્ઞાનપૂર્વક અવિવેકનું પગલું પણ ભરવું પડે છે તેમા સાહસ, હિમત ને ઔરણાની પણ જરૂર ખરી.

ત્રેમની સ્વીકારાત્મક ભૂમિકાની અગત્ય

ત્રિપ બહેન, પ્રભુકૃપાથી લાગણી, લાગના, ત્રેમને જે કંઈ રાખેવાનું બને છે, તે તે બધું તેનામા પ્રવેશવા માટે જ્ઞાનપૂર્વકનું હોય.

છે તેવો ભાવ તેમના તેમના જીવનમાં સ્પર્શ કરે એવા હેતુપૂર્વકના જ્ઞાનની સમજણ પછી તેના હાર્દમાં હોય છે પરંતુ તે બધું મારા સ્વજનના દિલને સ્પર્શતું હું અનુભવી શકતો નથી તે બધું ઉપર ઉપરથી વહી જતું દેખાય છે આપણામાં જેના તરફથી ભાવનું ઝરણું વહેતું હોય તેના પરત્વે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનું દિન દિનનું તાદાત્મ્ય કેળવવાનું હોય, ને તેના પરત્વેની સ્વીકારાત્મક ભૂમિકા જે પ્રક્ટેની હોય છે, તે સામાના દિવસના ભાવનો સ્પર્શ થતો આપણે અનુભવી શકીએ છીએ, મારો એવો અનુભવ છે એની જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની તાદાત્મ્યયુક્ત સ્વીકારાત્મક ભૂમિકા જના સુધી ન પ્રક્ટી હોય ત્યાં સુધી ભાવને યોગ્ય રીતે સમજવાનું ને સ્વીકારવાનું બની શકતું નથી

દિલ વિનાનું બધું નકામું

આખરે સ્વોકારાત્મક ભૂમિકામાં વિવેક નથી હોતો એમ નહીં તેમાં એકાંતુ એક આપણે જશું અહીં લેવાનું હોતું નથી જીવનવિકાસની સાધનાની ભાવનામાં વેગ, ધગસ, જોશ, ઉત્સાહ વગેરે પ્રક્ટે તે આપણું હાથ આગળ ચાલે અને તે કઈ રીતે પ્રક્ટે તે આપણે સમજવાનું છે તે રીત જાણીને, સમજીને તેમાં હૃદયનો ભાગ પ્રવેશે, તે કઈક કામ થાય દિલ દીધું દેવાનું નથી, તે તો અપાર્થજ્ય જાય ત્યારે સાચું દિન વિનાનું આપો એટલે જીવનવિકાસની ખાખતમાં બધું નકામું

સાચું સ્વજન

મારે પૈસા કે વસ્તુ નથી જોઈતી મારે તો જ્યાં ત્યાંથી દિન જોઈએ છે સ્વજનના અંતર જાણે, હૃદય બિધ્વંમુખી બને, જીવન વિકાસના માર્ગમાં આર્ત જિજ્ઞાસાવાળા થાય, એવું એવું જે સ્વજન મને આપે છે, તે મારું સાચું સ્વજન છે એવું એવું જે મને જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક આપે છે, તેનાથી વધારે જ્ઞાનદ પ્રક્ટે છે, એ રીતે જે મને મદદ કર્યા કરે છે તે મને સાચો મદદ કરે છે

સ્વચ્છ વસ્તુ માગવાનો દેતુ

મને કોઈ ધન કે એવી વસ્તુ આપો, તેથી કંઈ સતોપાઈ જવાનો નથી. પહેલાં માગવાનું કરતો હતો, તે પણ એક પ્રકારના હેતુથી. તમને તે જીવું સમજાશે એની છેક ખબર નહતી એમ તો નહતું. અને એવા પ્રસંગથી કરી સ્વજનના દિલની દક્ષા ને માપની મને સમજાવ્યું પડતી. જીવું સમજી સમજીને શું યઈ જવાનું છે? બહુ બહુ તો મારે સંગ છોડી જવાનું બને, પણ તેથી મને કશી હરકત ન હોય અત્યાર સુધી પ્રયત્નપાથી આ જીવને કેટલીયે મદદ મળ્યા કરી છે, પણ તેનો અંગન ઉપયોગ કરેલો નથી; તે તમારા બધાંની જાણની હકીકત છે.

સદ્ગુણનો પ્રેમ

જ્યારે સાચે સાચો પ્રેમ પ્રકટે છે, ત્યારે તેવા પ્રેમને લીધે જેના પરવે પ્રેમ છે, તેની અનેક પ્રકારની ખૂબી અને રહસ્ય આપણામાં જોગે છે. તેના ગુણ અને શક્તિ જેમાં ને તેમાં આપણાથી પરમાય છે. તેમના દોષ દેખાય છે, તે તેવા દોષને મિટાડવાને કારણે. દોષનો સ્વીકાર તે કરે છે, પણ તે સ્વીકાર દોષમાંથી મુક્તિ કરાવવાને કાળે. આવો પ્રેમનો ધર્મ છે. પ્રેમમાં આસક્તિ નથી, રાગ નથી, મોહ નથી. કોઈ પ્રકારની આશા, અપેક્ષા કે કામના નથી. તેમ છતાં તેમાં તીવ્ર ઉત્કંઠા છે. એની જાણવાની ધમણની સાથે કોઈ ધમણને સરખાવી શકાય તેમ નથી. પ્રેમનો કોઈને દુઃખી કરવાનો ઇરાદો હોતો નથી. પ્રેમ સાતુફળ પણ વર્તે ને પ્રતિફળ પણ વર્તે. પ્રેમને અનુકૂળ-પ્રતિફળ જેવું કશું નથી. સાતુફળ, પ્રતિફળ તો સામા જીવને લાગે છે. એને દિવ તો તે બંનેમાં પ્રેમનો લાવજ છે. પ્રેમ તો ચાહવાનું જ જાય છે. પ્રેમ મસ્તીમાં મુક્ત પહે ને તે બધું સર્જે છે ખરો, એટલે એને કોઈ કશી વાતે અડચણ નથી હોતી. અટકવાપણું પણ બનતું નથી, કે છટકવાપણું પણ બનતું નથી. પ્રેમમાં સમતા છે, તદરચતા છે,

તાદાત્મ્ય પણ છે પ્રેમનો લાવ અનેરો ને અનેરો છે તેવી દયારામ કવિએ ગાયું છે કે, ' જે કાઈ પ્રેમ અશ અવતરે, પ્રેમરસ તેના દિવમાં દરે ' એટલે આપણે પ્રેમના લાવને સ્વીકારવાને ઠાજે યોગ્ય ભૂમિકારાણા થનાં છે, તે જાણીએ

સદ્ગુરુના પ્રેમનું કાર્ય

પ્રેમ મયામણુ દરાવે છે, પણ તેની તેવી મયામણુમાં તે જીવને સાચું સમજાવવાનો પ્રયત્ન હોય છે પ્રેમ હાથ જોડીને એસી રહેતો નથી તે સાચ જાણત છે સહજપ્રયત્નશીલ છે સાધકના જીવનમાં સદ્ગુરુના પ્રેમનું મહત્ત્વ કોઈ ન્યારા પ્રકારનું છે પ્રેમને પચાવવાની શક્તિ ને લાવડાત જોઈએ છે પ્રેમ જેના તેનામાં અવતરી શકતો નથી પ્રેમ માગે છે જીવનને બિર્ધ કરવા પ્રેમ તો જીવનને નીચથી સપાનીએથી જીવકીને જીવનને બિર્ધ ભૂમિકામાં લઈ જવાને સતત પ્રેરતો રહે છે પ્રેમ નીચે જીવે છે ખરો, પણ જીમે લેવાને કાજે તેને જે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો, હૃદયનો સાથ ન મળે તો તે પાછો હરી પણ જાન છે પ્રેમ અવતરીને આપણી પ્રકૃતિના ને આપણા અભાવના દર્શન દરાવે છે પ્રેમ જીવનમાં પ્રકટીને જીવનના યદ્વાતદ્વાપણાનો અનુભવ દરાવે છે આપણા યોગ્ય કામઠેડાણા નથી તેવું જ્ઞાન કરાવે છે આપણી અનેક પ્રાર્થના મગાગઠિતું જ્ઞાન પણ તે દરાવે છે આપણામાં જે જે સમજણ પડેલી છે, તે યોગ્ય પ્રકારની નથી, તેમ છતાં આપણે તેને ઝોડની માફક વળગી રહીએ છીએ, તે હપ્તકતનો સ્વીકાર પ્રેમ આપણી કને કરાવે છે, જતાં પણ તેવા પ્રકારની સમજણને આપણે પૂરેપૂરા વળગી રહેતા નથી, તે દુર્ભાગ્યની ઘટના છે

પ્રેમ પ્રકટવો દોહવો છે

પ્રેમમાં પ્રામાણિકતા છે, વફાદારી છે, નિષ્ઠા છે, ફના થવાની તાકાત છે સમજણની ભાવનાની શક્તિ પણ છે એવો પ્રેમ પ્રકટવો એ ઘણી દોહલી હપ્તકત છે મારા-તારામાં એ પ્રકટતો હોતો નથી.

એ તો માગી લે છે આ રામા આકરી જ્ઞાનપૂર્વકની તપશ્રયા
જીવનને યદ્વાતદ્વાપણે ઉઘાટી ત્યાં તે પ્રકરી શકેલો નથી આપણે
જેને પ્રેમ કરીએ છીએ તે પ્રેમ હોતો નથી તે લો બહુ બહુ તો
મોહ કે ગમ ગણાય પ્રેમના તત્ત્વને નેશ્વરરૂપને આપણા લોકાન્નશુતા
નથી કરીએ ને આદરે પ્રેમનો ઉનેષ કરે છે, તે પણ મોટે ભાગે
ઉગાગઢિતાગણે કરે છે પ્રેમનું તત્ત્વજ્ઞાન તો બહુ ઊંચા પ્રમાણે છે
જીવનના પૂરા જ્ઞાનની દશામાં પ્રેમ પ્રકરી શકે છે પ્રેમનું દૂહની બૃત્તિમાં
સ્થાન નથી પ્રેમ એ તો પ્રભુનો વ્યક્ત ગુણ છે સાકાર પ્રભુ તે પ્રેમ
આવા પ્રેમને આપણા જીવનમાં પ્રઠ્ઠાસ્થાને છે, તે જાણીને

દુ ખની માચી સમજણ

આપણે જેને દુ ખ માન્યા કરીએ છીએ, અને સુખ માન્યા
કરીએ છીએ, તે બંધી હકીકતને પ્રેમની ભાવનામાં સ્થાન નથી
આપણી દુ ખની સમજણ પણ ધણી કાચી છે ગમે તે પ્રમત્સુ
દુ ખ આવી પડે, તેમ છતાં જો સાચો પ્રેમ ઘોડાધનૌ પાશુ પ્રકટયો
હોય, તો દુ ખમાં પણ આપણે બેરવાઈ પડતા નથી, અથવા તેમાં
નાદિમત ઘઈ જતા નથી, નાસીપાસ ઘઈ જતા નથી નિરાશાના
ગર્ભમાં ડૂબી જતા નથી દુ ખ જીવનને જિન્ને તારવાને માટે મળેલું
છે, એની સમજણ પ્રેમની ભાવનાથી રી પ્રકટે છે પ્રેમ પોતાને પાશુ
સમજે છે ને બીજાને પણ યોગ્ય રીતે સમજ શકે છે

આપણે જ સાચા એ મહાગાઠ છે

ભાઈ દયાન વગેરેનું જે આદતુ બધું ખર્ચ કરે છે તે
કઈ અમત્સુ નથી કરતો સાધનાનું રહસ્ય મેળવવા, શીખના અને
એવું હાઈ સમજવાને તથા તે જીવનમાં ઉતારવાને મથવું છે, તેના
કારણથી તે તેમ કરે છે એ વેપારમાં હતો, ત્યારે તે વેપાર પાછળ
કેટલું ખર્ચ કરતો હતો? તે કઈ આપણને ખ્યાનમાં આવતું હતું કે?
બીનદુ એવું બધું ખર્ચ તો આપણને જરૂરનું લાગતું હતું પરંતુ

એનાથીયે વધારે જરૂર ને ઉપયોગી આ ખર્ચ છે એવું એવું ખર્ચ જોઈને જે કોઈ યોગ્યુ તે રીઝ ન હતું જીવનનું ધન ડભાવા માટે તો, જે એના અતરમા જોગી જોડે, ને એ લાખોને પણ ખર્ચી નાખે, તો મને નવાઈ ન થાય આપણે બને ત્યા સુધી ખીજનને યોગ્ય રીતે સમજવાની દરકાર રાખતી વડે આપણાથી ખીજનને જરા પણ અન્યાય ન થઈ જાય, તેની પૂરેપૂરી કાળજી રાખતી વડે આપણે જરી નેટની વાતને મોટી ઠરી બતાવવાની જરૂર ન હોય, અથવા આપણે મનમા તેવું વાનવાની પણ જરૂર ન હોય અમથુ અમથુ મનને અન્યથા પણામા ભટકાઈ પડવાની ટેવ હોય, તો તેની ટેવથી મુક્તિ પામ્યા વિના સામાના દિવને સાચી રીતે આપણાથી સમજાઈ શકતાનું નથી આપણી સમજણુ તે જ સાચી સમજણુ છે, તે પણ એક મડાગાક છે ખીજની સમજણુ પણ સાચી હોવાનો સભર છે, અને તે પરત્વે આપણને સદ્ભાવ જન્મવો ધો એવું જ્યા સુધી આપણને પૂરેપૂરું નહીં જોગી શકે, ત્યા સુધી આપણે અધારામા અથડાઈ મરવાના છીએ

સદ્ગુણનું વૈધનું કાર્ય

પ્રભુકૃપાથી આ જીવનું કામ તો વૈધનું છે રોગ, ગુમડા, આદિ એવું એવું પ્રભુકૃપાથી અમારે જોવાનું પ્રક્ટે છે ‘શુ મારામા કશું સારું જ નથી ? એમને તો બધું ખરાબ જ દેખાયા કરે છે !’ એવું સ્વજનોને થાય, પણ જે ગુણુ કે સારું છે તે તો જતું નથી રહેવાનું, પરંતુ જે અવગુણુ છે તેને અમારે પ્રથમ જોવાના છે, કાગળુ કે પ્રભુ કૃપાથી તેને યોગ્ય રીતે મહારાય અને તે તેના યોગ્યપણામા પ્રકટી શકે, તો તે ડર્મથી તે જીવની ઉત્તમ મેદા થઈ ગણાય આમ તે જીવનું બધું જ સારું થઈ જાય તો આ જીવનું કામ પૂરું પાડ્યું ગણાય

અમારું દુર્ભાગ્ય

લગવાને કૃપા કરીને અમારા જેખને તેવો ધર્મ સોપેવો છે. રસજનનું તેવું તેવું બતાવવાનું થતા અમારા વિષે અણુગમે પ્રક્ટે છે,

તેની અમને જાણ છે સ્વજનની સેવા કરવાનો અમારો ધર્મ છે કેઈને ગમે, કે ન ગમે તે સાથે જાત્રી પરવા નથી હોતી સ્વજન પરત્યેનો પ્રેમ અમને તેમ કરાવે છે સ્વજનમાનું કશુંક અવગણ્ય ગણાયું ને જનારવાનું બને છે તે તેના શ્રેય માટે છે, એમ જ્ઞાનપૂર્વકની પૂરેપૂરી ભાવના સ્વજનના દિનમા પ્રકટેલી નથી તે અમારું દુર્ભાગ્ય છે

સાધકના અતરુનું સ્થાન

આપણે આપણું સ્વરૂપ કેવું છે, આપણી પ્રકૃતિ કેવી છે, આપણી સમજણો કેવા પ્રકારની છે, કેના કેવા પ્રકારની મર્યાદાઓ છે, બુદ્ધિમા કેવા કેવા પૂર્વગ્રહો પડેલા છે, તે બધું આપણે જાણવું પડે આપણા મનાદિ દરણીનું નિર્દય પૃથક્કરણ આપણે કરવું પડશે સ્વજનના દિનની મધ્યામણીનો કષ્ટિ ખ્યાલ દલી દૃષ્ટાથી તથા કરતો હોતો, એનો પ્રતિધ્વનિ પદ્યમા પ્રગટ કરેનો છે એ ને તમને જાણે મુશ્કેલી હોય તો આનંદ થાય તો એના કામગોનું રહસ્ય અનેક ગણ વધી જાય

સાધકનું સ્વજન પ્રત્યે કર્તવ્ય

પરસ્પર આપણે યુવા દિનથી એકબીજાને કહી શકીએ—અને તે નિર્ભયતાથી કહી શકીએ,—સકોચ વિના કહી શકીએ પરસ્પરથી દબાઈએ નહીં, શેઠમા તણાઈએ નહીં તે બધું થઈ જાય છે આપણા સ્વજનને જીવનગામી કરાવો આપણો ધર્મ છે સાદ પાડી પાડીને જગાડાવો આપણો ધર્મ છે એથી સ્વજનને દુઃખ થાય તો એનો અર્થ એ કે એને જીવે ચડવાનું ગમતું નથી જગાડાવો માટે આપણા સાદ પાડસાથી ખીને સામા સ્વજનના દિનને દુઃખ થાય તો તેથી આપણે ગજરાણું ન જોઈએ તેના થતા દુઃખથી આપણે તેની પ્રકૃતિ સમજી લઈએ તેને શું ગમે તે જાણીને એની જાણીએ જીવન જીવનના પથે કેઈને બેગે બેગે નહીં લઈ જઈ શકાય જીવનની સાથીને પ્રેરણા આપવાનો, મદદ કરવાનો, સદાનુમતિ

દેનાનો સાથીનો ધર્મ છે તેને તેના માર્ગમાં સરળતા મળે, આપણાથી કરી તેને ખચકાનાતુ ન બને, આપણે તેને વિધ્નરૂપ ન બનીએ, બિનદુ આપણાથી કરી તેને ઉત્સાહ પ્રકટે, એવું આપણું વર્તન હોય તો તે યોગ્ય ગણાય તો તે સાથીનો ધર્મ આપણે બિરદાવ્યો ગણાય

સ્વર્ગસ્થ કવિવર ટાગોરના એક ગીતનો શુભ્રવાતી સારાંશ

‘હે મન ! તું જ્યારે જન્મ્યું નહોતું, ત્યારે મનનો પુરુષ બારણે આનીને બોલો રહ્યો હતો તેના ચાલ્યા જવાનો અનાજ સાબણીને તારી બિધ બિડી, તે વખતે તો પાછો અધિકાર જ હતો !

તે પુરુષ જમીનની ઉપર માત્ર પોતાનો અચળો પાથરીને મધ્ય રાત્રીએ એકબે જ પડેલો હોય છે તે આખે જોઈ શકાતો નથી, પણ તેની વાસણી અધિકારમાં વાગે છે અરે મૂર્ખ ! તું જેની પાસેથી ભાગી ગયું છે, તેને શું હવે ફરી આખે દેખરા પામરાતું છે ! હવે રસ્તે પાછું વળીને પણ શું મેળવીશ ? એકવાર ધરની બહાર જેને કાઢી મૂક્યો તે કઈ પાછો આનસો ખરો કે !’

સદ્ગુણનો સાદ માનવી સાબળતો નથી

આપણા ધર્મનું ભાન પ્રેરાનનાને કોઈક સાદ પાડતું હોય છે તે સાદ પાડ્યા જ કરે છે એવું જ્ઞાનપૂર્વકનું ભાન આપણને જાગતું નથી આપણે તો આપણા સ્વભાવની સમજમાં ને એના માપે જીવ્યા કરતા હોઈએ છીએ તેનાથી બીજી રીતે જવાનું થતા આપણે ખળભળી બિડીએ છીએ બિધ્વં જીવનના માર્ગમાં તો ત્યાગ, બિનદાન અને સમર્પણ કરનાથી આનંદ પ્રગટે છે આનંદ પ્રગટે તે ત્યાગ સાચો ને તે માર્ગે જવાનું દિન ન હોય તો આપણે જ્યાં હોઈએ ત્યાં રહીએ તે ભને, પરંતુ તેવો વેશ મૂકવો ઘર ઉપર શ્રી કવિવરના ગીતનો ભાવાર્થ જે ટાક્યો છે, તે ધણે સદ્ગુણને મહત્વના અર્થવાળો છે આપણા બધામાં નર્મો અધિકાર છે જીવનમાં પ્રકાશ પાડવાને માટે ત આવી છે, પરંતુ બિનદુ, તેને આપણે દુઃખેની દુઃખે

૧૩૬ સ્વભાવ જ્ઞાતિના જ્યેષ્ઠ કર્મે પ્રેરણાથી ની,

હીએ, એવું જ્ઞાન પણ આપણને જાગતું નથી. તોયે તે વંશગતી આવે છે એ તો એના ધર્મની મર્યાદાના ઉકે છે. મુખી જશે જ જશે, કારણ કે તેમ ક્યાં વિના એનો આરો નથી પ્રાકૃત માણસની પેઠે એ કઈ કરાને તામે થઈને કે પગલે થઈને કઈ કર્યું કરતો નથી તે તો બધું અમુક હેતુ માટે કરે છે, તથા તેવું એનાથી કેમ બનનાપણું થાય છે એના કારણો પણ એના જ્ઞાનમા રોય છે.

એ માત્ર શાંત થવાની શક્યતા

પરંતુ એની એની પ્રક્રિયા થતાં સુધર્મમા જો આપણે જાગી ન શક્યા, એને દિનનો સાથ ન આપી શક્યા, એના જ્ઞાનને વેગ ન આપી શક્યા, તો તો એ માત્ર આખરે શાંત થઈ જવાનો એમા પેનાને તો પ્રોત્સાહનથી આપણને તો, જો સૂક્ષ્મપણે વિચારીએ તો, ધણે ધણે ગેરલાભ છે મિનકુન જગતાથી તે અંગે વિચારવાનું બને તો તો, 'બસ દળી કે કાશ મરી' એવું મન વિચારે તો નરાઈ નહીં !

હરિ ૬૦ પાર, ૨૭-૧૧-૪૨

પ્રિય ભાઈ! પેદી જેમ આપણું નજીક સ્વીકારે છે, તેની રીતે આપણે પણ એવું નજીક સ્વીકારવું રહ્યું એની સેવા કરનાનો પ્રસંગ આપણે સાપડતા હલ્લના ઉમંગકારી ને પ્રેમથી તે સ્વીકારી લેનાનો રહે પેદી આપણી કદર જેમ કરે છે તેમ જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક તેની કદર આપણામા પણ પ્રગટી ધરે.

નીરવતા તો હજી શરૂઆત જ

ત્રાટકની સ્થિતિથી સંતોષ હોય તેમ છતાં એમાં કુશળી મારીતે જેમ બને તેમ વિશેષ અત્યુર્જતા પ્રગટે અને તેના ત્રાટકમાંથી પ્રગટેની એમણાથી આપણા કર્મજનરદારમા જાનનાનો અગરો પ્રગટે એ જરૂરી છે સાધનમા અથવા તો સાધનના અભાસમાં તેના હેતુનું

લક્ષ રહેવું ઘટે. હેતુનું લક્ષ રાખીને સાધનને નિશ્ચિંતપણે કર્યા કરવું. જેટલું વધુ ઊંડું ઉતરાયા કરાય તેટલું યોગ્ય. તે વેળા બિલકુલ ખીભ કરા વિચાર ન ઉદ્ભવે તેટલું બસ નથી. એક પ્રકારની નિશ્ચળ શાંતિ પ્રવર્ત્યો કરે તે પણ પૂરતું નથી. એનાથી પણ આગળ જવાનું જોઈશે. આપણાં આંતરિક કરણોના પ્રાકૃતિક ધર્મમાં અને તેના વર્તનમાં સંપૂર્ણ નીરવતા પ્રગટે, ત્યારે જ ખરા કામની તો હજી શરૂઆત થવાની. તેથી વેળાથી જીવનમાં નિષ્કા પ્રગટે છે.

શ્રદ્ધાથી સાધનને વળગો

ખિંદુનાટકમાં તમને સૂઝ્યું છે તે પ્રમાણે જરૂર કરશો. અતઃ ર સુધી તે માત્ર સ્થૂળ હતું, પરંતુ એની ભાવનાની કક્ષા વિશેષ ને વિશેષ એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત પ્રગટીને, તેને હૃદયલક્ષી પરિણમે તો ઉત્તમ. માટે શ્રદ્ધાથી સાધનને હેતુપૂર્વક સમગ્ર વિના વળગી રહેજો.

સદ્ગુરુ સાથે તાદાત્મ્યભાવ રાખો

આપણું પરસ્પરનું સ્મરણ એકબીજાના સંસ્મરણ દ્વારા પ્રગટયા કરે ને એવા પ્રગટવામાંથી જે ઊર્મિ પ્રગટે તેનો ઉપયોગ નામ સ્મરણમાં કર્યા કરવાનો છે. જે તે કંઈનો જ્ઞાનપૂર્વક ઉપયોગ કરવાનો છે. કશું નકામું વેડી ન દેાય. આવા પરસ્પરના સ્મરણમાંથી એકબીજા પરત્વે પ્રેમની એનનાની સાંકળ સંકળાય છે, ને સદ્ગુરુમાં તટસ્થતા-પૂર્વકનો હૃદયનો તાદાત્મ્યભાવ જ્યારે આપણામાં જન્મે છે, ત્યારે સદ્ગુરુની એનનાશક્તિ આપણને સદાય કરતી આપણાથી અનુભવાય છે.

શરણાગતિને ભજો

તમારું ધ્યાન સાંજનું સારું થવાનું. ધ્યાનથી તમેને કંટાળો નથી આવતો તે ધણી ઉત્તમ હકીકત છે. હજી આપણે ધણું એમાં મંડ્યા રહેવાનું છે. શરણાગતિ, સમર્પણ એ બંધી બાળતમાં આપણી જાનને ટકારી ટકારીને, સંકારી સંકારીને, સંકેલી સંકેલીને જ્ઞાનપૂર્વક વર્ત્યો કરવાનું છે, તે ખ્યાલમાં રાખશોજી.

દરિ હઠ આર, તા ૨૮-૧, -૪૨.

તટસ્થતાપુત્ર તાતાવેલી જોઈએ

જીવનની તાતાવેલી જ્યારે પ્રગટે છે, ત્યારે આપણે ઠઈ ઠસામા પડી રહી ચામ્તા નથી તાતાવેલીમા સાગ ફો, ભાવનાનું પૂર દોષ છે ખરું, ને તે એક ને એમ્મા એકામ ને કેદિત બનાવે છે, પરંતુ સાથે સાથે તટસ્થતાનો મુગ્ધ કેળાવેનો દોષ, તો આપણને તે તાતાવેલીથી આમગ પશુ સર્ઈ જશે તાતાવેલી થવી તે ઉત્તમ છે, પશુ તેમા ગાળાખૂડ રૂપી જવાપ તે દાં નથી તાતાવેલી રૂપી જવા માટે નથી, પરંતુ હિંમત ધરા માટે છે તાતાવેલીનો ઉપયોગ છે, ઉપભોગ નથી. એનો જે જ્ઞાનપૂર્વક ઉપયોગ કરે છે તે ચરે છે માનસને જીવપ્રકારની તાતાવેલીમા ગનગતિમા ચના દોષ છે આપણાં તાતાવેલી તેમા પ્રકારની ન દોષ એમ્માતાના પશુ પ્રકાર છે એકામતાથી અનુભવ પ્રગટે અનુભવમાથી સમજણ પ્રગટે તે સમજણના આધારે જીવન ધરાવું નહિ. અનુભવની સમજણ જીવ પ્રકારની સમજણ જેવી નથી દોની એ સમજણમા એવન દોષ છે

મુખિય પ્રગટાવવાની રીત

આપણો સ્વભાવ જે વ્યક્ત કરે તે સાચુ છે, એમ માનવામા ભ્રમ થા નહી છે નરી આખે જે જોયેલુ દોષ છે, તે જોવામા આપણા મનની સમજણ જે પ્રકારની દોષ તે સમજણના પ્રકારથી તે જોવાનો મર્મ આપણો દેખાય છે નજરે જોયેલુ પશુ કેટલીક વખત ખોટું હોય. સભર રહે છે એટલા માટે ખીજને યોગ્ય રીતે સમજવાને માટે આપણા સ્વભાવની સમજણથી તેને ન જોતા, તેની સમજણની રીતે તેને જે જોવાને સમજવાને મધીએ તો પરસ્પરમા મુખેગ પ્રકટી રહે આપણે આપણા જીવનસાથીને હલની પ્રેરણાથી મદ કરવાની જરૂર છે પરંતુ એના દમાણને વશ થઈને તો નહી પરસ્પરમા જે દિવ સાચી રીતે પરોવાયલુ દોષ તો એમ્મીજને યોગ્ય રીતે સમજવામા મુશ્કેલી પ્રગટી નથી

પ્રસન્નચિત્ત જ રહેવું

દરેકમા એમ તો ગૂઢતા રહેલી છે એવી ગૂઢતાના પ્રકાર પણ નોખા નોખા છે સાધકે સર્વકર્મ કરતા કરતા શાત ને પ્રસન્ન તો રહેવું જોઈએ ગમે તે કંઈ કર્મ હોય, ગમે તેની મયામણ થતી હોય, ગમે તેની અચામણો પ્રકટી હોય, તેમા તેમા પણ એની શાંતિ ને પ્રસન્નતાની માત્રા વધતી જવી જોઈરો તો જ પોતાના જીવનઆદર્શને પહોચવાના પ્રયત્ન પુરવાર્યમા તે ટપી શકનાનો છે તો જ એનામા જેમ પ્રમટ્થા કરતું રહેવાનું છે સાધકનો મુખ્ય આવશ્યક ગુણ તો પ્રસન્નતાનો છે એટલે ગમે તે થવા કરતું હોય તો પણ તે પ્રસન્નચિત્ત તો રહ્યા જ કરે જના એમા (પ્રસન્નચિત્તતામા) એ ચ કે તૂટ પડતી અનુભવાય કે, 'આપણો ભાવ ક્યાંક મદ પડ્યા છે,' એમ સમજાય તો ચેતી જવું પ્રસન્નચિત્તની માત્રાના માપથી આપણને ધણુ ધણુ સૂઝી આવે છે, સરકૃતમા 'પ્રસન્ન'નો અર્થ નિર્મળ છે તે ધણો અર્થસૂચક છે

સાધનાની સાચી ખૂબી

આમ સાધને સાધનાનો પ્રત્યેક ગુણ જીવનમા માપદર્શક બની જતો રહે છે તે માત્ર તેની મર્યાદામા બંધાઈને પડી રહી શકતો નથી, પણ સદાયે વિસ્તાર પામતો રહ્યા મરે છે એ જ કારણથી સાધકને જીવનમા આત્મવિશ્વાસ, શ્રદ્ધા, નિષ્ઠા વધતા જતા પ્રત્યક્ષપણે અનુભવાયા જાન છે. સાધનાની સાચી ખૂબી તો ત્યા છે કે એ પોતાની ખૂબીઓ ને રહસ્ય સાધને બતાવ્યા કરશે કાતલુ કે પોતે સ્વયંસ્ફુર્તિમાથી જન્મે છે. એની સ્વયંસ્ફુર્તિ પ્રસન્નચિત્તપણામાથી પ્રકટે છે એટલે સાધકે જાગ્રતિ ગમી રાખીને ત્યા પુરવાર્ય કરવાપણ ગહે છે

સદ્ગુણની વાળીના ઝનીકારનો અર્થ

ચાલના વાળીનાના રહસ્ય રિયે તમને જે સમજાય તેથી આનંદ થયો છે મારા બધા કાગળો ઉતારવાનું એના હેતુના જ્ઞાનથી

કારણજન ન બનીએ મુદ્દજમેને કાઈ પ્રમંગલાં તેમ પ્રકટે, તો
આપણે વધારેમાં વધારે સાંન અને પ્રત્યક્ષિત જ્ઞાનપૂર્વક રહીએ. શાંતિ
અને પ્રત્યક્ષના પ્રકટયા દિના જમના પ્રકટતી નથી તે જનજમે. શાંતિ,
પ્રત્યક્ષના ને મમતાને પ્રકટનાં દોષ-ધોર્ણવર્ણનાં પણ પ્રકટેયા દોષ-તો
અધ્યામજનું લાઈ પામી શકાય છે અધ્યામજને પણ નકાર્યે હામ
ચાલી શકવાનું નથી એમા સ્વર્ણભાગ લઈને શાંતિ, પ્રત્યક્ષનાથી તે
રહીકાગ્નાનું ગમગો અધ્યામજ કેળવણી માટે છે.

માથો સમર્પણપત્ર

સર્વ પ્રકારનું સમર્પણ જાવપૂર્વકનું થયું એ સંધનાનું આપ
સ્વક અગ છે જે જે કઈ બધું રચન કે મુદ્દમ દોષ, તે તે બધું તે
તે રીતે તજ દેવાનું નથી, પરંતુ તેમા તેમાથી મમત્વ, ગમ, મોદ
વગેરે વગેરે અમળના નીકળી જઈને, તે પાત્રે મપૂર્ણ નિરાશ્રિત
પ્રકટે, ને તે તે બધું પ્રભુ પ્રીત્યે છે એવી જ્ઞાનબક્ષિતપૂર્વકની સમજણ
પ્રકટે તે જરૂર છે વાળોની રમત ત્યજવાથી કરી તે પાત્રેનું
મમત્વ કે રાગ જતો રહે છે, તે સમજણમા, કયાક દોષ છે એવું
મારું માનવું છે તેવી રકમ હોના છતાં મમત્વ, રાગ, મોદ વગેરે
વગેરેની રીતે તેનો ઉપયોગ ન થતા તેનો ઉપયોગ જીવનવિકાસની
સાધનાની જાવનાની રીતે થયા કરે-અને તે જ્ઞાનપૂર્વકના હેતુ સાથે
થયા કરે-તો તે સાચો સમર્પણપત્ર ■

પ્રાકૃતિક ધર્મેનું પ્રાર્થનાભાવે સમર્પણ

તેની રીતે આપણા મનાદિ કર્મોના પ્રાકૃતિક ધર્મેનું પણ સમર્પણ
થયા કરે તે જરૂર છે સૌથી વધારે આપણને જો કાઈ કરણ નડતું
દોષ તો તે પ્રાણ ■ કામ, ક્રોધ, મોહ, લોભ, મદ, મત્સર, અહં,
આશા, ઈર્ષ્યા, કામના, તૃષ્ણા, લોભના વગેરે વગેરે જે જે પળે જોડે તે
તે પળે સમજી સમજીને જ્ઞાનભાવે તેનું તેનું શ્રી જગદનાના ચરણકમળે
પ્રાર્થનાભાવે સમર્પણ થયા કરાવું ધો તેવો જીવતોજીવતો અભ્યાસ

જ્યારે થયા કરશે, ને એવા અભ્યાસની અમતતા ને સળંગતા જીવનમાં પ્રકટશે ત્યારે તેવા અભ્યાસમાં ચેતન પ્રકટવાનું છે તે જાણીશો. સમર્પણ એટલે જે તે કંઈ બધું આપી દેવું એવું કશું નથી અત્યાર સુધી એ બધું છે, તે મોહ, મમતાથી સેવ્યા કરેલું હોય છે. તેમાં તેમાંથી પોતાપણની વૃત્તિ નીકળી જાય, મમત જતું ગહે અને શ્રી પ્રભુપ્રીત્યર્થે તે વપરાયા જાય, તેની જ્ઞાનપૂર્વકની ભાવના જન્મતી જન્મતી જીવનવ્યવહારવર્તનમાં પ્રકટતી અનુભવાય ત્યારે તે સમર્પણ થયું છે એમ સમજવું.

સર્વકંઈ ને ઓળંગી જવાનું છે

જરૂર પડે સર્વકંઈને ઓળંગી જવાનું બનતાં જે જે ઓળંગી જવું પડે છે તેનું જ્ઞાન આપણને પ્રકટવું થટે તેના જ્ઞાનના પ્રકટવાથી કરીને નિર્મમત્વ મ પૂર્ણપણે ઝળહળી જાડે છે આની ચિત્તિ પ્રકટતા શરણાગતિની રિથિતિ પાકે છે સર્વ પ્રકારની મર્યાદાઓ ઓળંગાઈ ગઈ નથી, ત્યાં સુધી આપણે આપણું કરતા કમતા મર્યાદા ઓળંગી જવાની ભાવના દિલમાં રાખ્યા કરીને વત્સા કરવાનું છે સાધનાને પથે જતા જતા જે તે બંધાને ઓળંગી જવાની હૃદયમાં તાકાત જાગવી જોઈશે અમુક આપણી સાથે રહે, એવા મમતા, મોહ, રાગ, આસક્તિ ત્યારે આપણામાં હોતા નથી

શાળાનું કામ ચાલ્યા કરે છે ઘણી રખડામણ થાય છે ખાદી પહેરવાવાળાની ઘણી કમજામતી છે પેલા ભારત વોચ કંપનીના મળી ગયા હતા. 'મનને 'નું અગ્રેજ વધારે સરળ બને તો કરાવવું છે, ને એ ચાર જણ પાસે તેવી ગડમચવ તેઓ કરાવે છે

સિખરિણી-મદાકાતા

“ મર્યેયો ખતિ જે કદી નહીં હઠે પીઠ પાછી કરીને, રણે જીભો રહેશે નિજ પર સદા આવતા ધા ઝીંપીને.

૧૪૦ આભાર માનવો સૌનો યોગ્યે જ કરે જાનું,

રાખ્યું છે તે ઉત્તમ છે. માગ કાગળોના અર્થ સંકુચિત રીતે ન વિનંતી છે. એ કાગળોના ભાવને લાગુ પડતી સર્વ પરિસ્થિતિ વિસ્તૃતતાથી લાગુ પડી શકે એવા તેમાં ભાવ છે. આપણે મરતો છે, મર્યા વિના ચાલવાનું નથી. બેમાં સ્વે પાવવે તેવું આચાર્ય રીકારનો અર્થ જ એ કે જે ભાવથી રીકાર થયો હોય રીકારની ભાવનામાં આપણને તે પ્રવર્તીવે કે કસીને પુરુષાર્થ કરતો કામમાં જરૂર સ્ફુર્તિ પ્રકટી થઈ અને કૃપાના આધાર વડે થયા કરે છે તે તો થયા જ કરે છે ખુદાની રહમ પર જે તે બંધેયું છે

સાધકનો બેવડોતેવડો ધર્મ

આપણા સાધનાના માર્ગથી કરી જીવનમાં મળેલા અગત્યને આપણા માટે કઈક આકૃષ્ટવળુ પ્રકટે તો આપણે યોજવાની જરૂર નથી, વિચારવાની પણ જરૂર નથી, પણ ચેતવાની જરૂર ખરી. આપણે આપણુ પૂરેપૂરુ તપાસો લઈએ આપણે તેના પ્રકારની સમજણને સ્વચ્છતા દિવમાં ઉતારવાને સમતા ને શાંતિયો મળીએ, તે સમજે તો ઉત્તમ ન સમજે તો આપણે તેના વિશે મનમાં કશું ન સંધરીએ સદ્ભાવ વધારીએ આપણે આપણા માર્ગમાં દૃઢ રહીએ તે કાળની આપણી તટસ્થતા સાત્ત્વિક ભાવનાના રસવાળા હોવી ઘટે આપણે જેમ જેમ સાધનામાં આગળ વધવા જઈશું તેમ તેમ જીવનમાં સગાથી જેવા સ્વચ્છતા જીવનથી આપણે જુદા પડતા જવાના તેમની જે આપણી સમજણ જુદી જુદી થવાની પરસ્પરના દષ્ટિ, વૃત્તિ ને વલણ પણ નોખા નોખા ચરાના એક બીજાની દિશા-પૂર્વ-પશ્ચિમ થવાની. આવી સ્થિતિમાં સાધકનો ધર્મ બેવડોતેવડો છે એક તો પોતે પ્રથમ સંપૂર્ણ, શાંત, પ્રસન્નચિત્તવાળા, સમતાવાળા થવું ને વર્તવું. બીજું, પોતાનાથી કરીને મળેલા અગત્યની પ્રકૃતિ ને તેના સ્વભાવને પાગખી પારખીને આપણાથી કરી તેઓ જેવું જેવું રિવાજ, સમજ,

માને ત્યા ત્યા આપણે એમ્દમ આમ કે તેમ તણાઈ ન જવુ કે તેમા ઘૂસી ન જવુ મીન ધારણ કરવુ તે બધુ થયા કરે છે તેનો હેતુ પાગખવો, આપણે સાધનાના ગુરુમા તેનાથી કરીને હાંની જીએ નહિ તે તો ખાસ જોવાનું છે એટલે રમજનના તેવા વર્તનમા આપણે રસ પણ નથી નેનાનો, તેમ તેમને તોડી પાડવાના પણ નથી આપણા તેમના પરત્વેના સિન્ધતાપૂર્વકના, સદ્ભાવપૂર્વકના વર્તનથી સાચુ સમજશે ત્યારે ખરા ત્યા સુધી પ્રેમથી ધીરજ ખમરી રહાં

જિઘ અને માવ

શરીરની દયા નથી ખાનાની, એ મારે માટે સાચુ હોય તેમ જ્ઞા તમારે માટે તે સાચુ નથી તમારે શરીરની સલાખ રાખવાની છે હિંમતરા થયા છતાં તે નડયા નથી, અથવા એનાથી તમને ઢામમા જીણુપ આની નથી, તેવુ થયુ તેગમ્યુ જે જિઘ જીતી શકે છે, તે તેના સાચા અર્થમા 'બ્રહ્મચારી' થઈ શકે છે બાકીના મટે તે શક્ય નથી તેવુ નથી જિઘ પર જેનો એનપૂર્વ નો સયમ પ્રકટે છે તે જિઘરેનમ્ થઈ શકે છે, એટલે કે એના પ્રકારની સહવિતતા એનામા જ મે છે જિઘ શરીરને માટે જરૂરની છે જ્યારે સતત ગગાના પ્રના હના જેવા માવના પ્રવાહમા જ્ઞાનપૂર્વક આપણા જીવનની ધારા પ્રકટી હોય છે, ત્યારે શરીરનુ સ્થૂરપણુ તેમા ટકી શકવુ નથી, અથવા તો વચ્ચે પણ આવી શકવુ નથી આપણુ એક જાણુના જેવી હકીકત છે જ્યારે ભાવ જાગતો હોય છે, કે જાગેનો હોય છે ત્યારે જિઘ મુદને પણ ન હોય એવુ બને ખરુ પૂજન ગાધીજી વિનાયકમા જ્ઞતા ત્યારે ઘણી વાર માત્ર એ ત્રણ ક્રાંતિ જિઘતા તે જાણીતી હકીકત છે ભાન એ ઘણી મહત્તરની હકીકત છે માટે આપણે જે તે બધુ માવને સાચીને, જીવતો રાખીને કર્યા કરવાનું છે

અથગમણુ પરત્વે સાધકનુ વલણુ

કોઈ સાથે અથગમણુ થાય તેથી આપણી નિરાલુ તૂટી ન ધો અથગમણુ જાણી જોઈને જીવી કરવાની નથી આપણે તેમા

કારણભૂત ન બનીએ. ગદગદેને માર્ગ પ્રગમથી તેમ પ્રકટે, તો આપણે વધારેમા વધારે શાંત અને પ્રમુદ્ધચિત્ત જ્ઞાનપૂર્વક રહીએ. શાંતિ અને પ્રમુદ્ધતા પ્રમટ્ટા વિના મમતા પ્રકટતી નથી તે જનશ્રી શાંતિ, પ્રમુદ્ધતા ને સમતા બે પ્રકટેના દોષ-ધોડાધજી પણ પ્રકટેવા દોષ-તો અધ્યાત્મજ્ઞાન દાર્દ પામી શકાય છે. અધ્યાત્મજ્ઞાને પણ નકાર્યો કામ આત્મી શકવાનું નથી એમા સર્વ ભાગ લઈને શાંતિ, પ્રમુદ્ધતાથી તે સ્વીકારવાનું રાખશો. અધ્યાત્મજ્ઞાન આપણી માટે છે.

માયો સમર્પણયત્ર

સર્વ પ્રપાદનું સમર્પણ ભાવપૂર્વકનું થવું એ સાધનાનું આનંદ સ્થાન છે. જે જે કંઈ બધું રથન કે મુક્તિ દોષ, તે તે બધું તે રીતે તજી દેવાનું નથી પણ તેમા તેમાથી મમત્વ, રાગ, મોહ વગેરે વગેરે સમજાવા નીકળી જઈને, તે પલ્લે સ્વપૂર્ણ નિરાસક્તિ પ્રપટે, તે તે તે બધું પ્રપુ પ્રીત્યર્થે છે એવી જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની સમજણ પ્રપટે તે જરૂર છે. આપણી ગુરુ ત્વજ્ઞાથી કરી તે પલ્લેનું મમત્વ કે રાગ જતો રહે છે તે સમજણમા, ક્યાંક દોષ છે એનું માનુ માનવું છે તેની રક્ષા હોવા છતાં મમત્વ, રાગ, મોહ વગેરે વગેરેની રીતે તેનો ઉપભોગ ન થતા તેનો ઉપભોગ જીવનવિભાસની સાધનાની ભારનાની રીતે થયા કરે-અને તે જ્ઞાનપૂર્વકના દેવ સાથે થયા કરે-તો તે સાચો સમર્પણયત્ર છે.

પ્રાકૃતિક ધર્મોનું પ્રાર્થનાભાવે સમર્પણ

તેની રીતે આપણા મનાદિ કરણોના પ્રાકૃતિક ધર્મોનું પણ સમર્પણ થયા કરે તે જરૂર છે. સૌથી વધારે આપણને જે કંઈ કરવું નહીં હોય તો તે પ્રાગ છે. કામ, ક્રોધ, મોહ, લોભ, મદ, મત્સર, અહ, વ્યાધા, ઈન્દ્રિય, કામના, વૃદ્ધિ, લોભુસ્તા વગેરે વગેરે જે જે પગે ભેટે તે તે પગે સમજી સમજીને જ્ઞાનભાવે તેનું તેનું થી ભગવાનના ચરણકમળે પ્રાર્થનાભાવે સમર્પણ થયા કરાવું. ધર્મ તેવા જીવનભાવો અભ્યાસ

જ્યારે થયા કરશે, ને એવા અભ્યાસની સમગ્રતા ને સંગતતા જીવનમાં પ્રકટશે ત્યારે તેવા અભ્યાસમાં ચેતન પ્રકટવાનું છે તે જાણીશો. સમર્પણ એટલે જે તે કંઈ બધું આપી દેવું એવું કર્યું નથી. અત્યાર સુધી એ બધું છે, તે મોહ, મમતાથી સેવ્યા કરેલું હોય છે. તેમાં તેમાંથી પોતાપણની વૃત્તિ નીકળી જાય, મમત્વ જતું રહે અને શ્રી પ્રભુપ્રીત્યર્થે તે વપરાયાં જાય, તેવી જ્ઞાનપૂર્વકની ભાવના જન્મતી જન્મતી જીવનબ્યવહારવર્તનમાં પ્રકટતી અનુભવાય ત્યારે તે સમર્પણ થયું છે એમ સમજવું.

સર્વકંઈ ને ઓળંગી જવાનું છે

જરૂર પડે સર્વકંઈને ઓળંગી જવાનું બનતાં જે જે ઓળંગી જવું પડે છે તેનું જ્ઞાન આપણને પ્રકટવું થયે. તેવા જ્ઞાનના પ્રકટવાથી કરીને નિર્મમત્વ સંપૂર્ણપણે ઝળહળી જાય છે. આવી સ્થિતિ પ્રકટતાં શરણાગતિની સ્થિતિ પાકે છે. સર્વ પ્રકારની મર્યાદાઓ ઓળંગાઈ ગઈ નથી, ત્યાં સુધી આપણે આપણું કરતાં કરતાં સર્વને ઓળંગી જવાની ભાવના દિલમાં રાખ્યા કરીને વત્યાં કરવાનું છે. સાધનાને પથે જતાં જતાં જે તે બધાને ઓળંગી જવાની હૃદયની તાકાત જાગવી જોઈશે. અમુક આપણી સાથે રહે, એવાં મમતા, મોહ, રાગ, આસક્તિ ત્યારે આપણામાં હોતાં નથી.

જાણાવું કામ ચાલ્યા કરે છે. ઘણી રખડામણ થાય છે. ખાદી પહેરવાવાળાની ઘણી કુમળામ્પતી છે. પેલા ભારત વોચ કંપનીવાળા મળી ગયા હતા. ‘મનને ‘નું’ અંગ્રેજી વધારે સરળ બને તો કરાવવું છે, ને જે ચાર જણ પાસે તેવી ગડમથલ તેઓ કરાવે છે.

શિખરિણી-મંદાકાંતા

“ મચેત્રો ખતે જે કદી નહીં હડે પીઠ પાછી કરીને,
રણે જોશે રહેશે નિજ પર સદા આવતા ધા ત્રીકીને.

ઝીનતા ધા તેના નિઝ હૃદયમા શૌર્ય હારે ચડે જો,
મૂકેનો તે થોહો મરણ પરવા ના કરે છે રણે તો "

x

x

x

x

સિખન્ધિ

હશે પ્રેમી સાચો જનન લ-તા મુદ્ધ જગવે,
મોગીએ એવો જનતર નવું પ્રાપ્ત કરશે
કશા વિધો એને નડતર સમા ના કઈ દીમે,
મશગી અતે તે જન નીવડીને વિશ્વ જીતશે.

x

x

x

x

ભને મૃત્યુ પામી જગત મહી એવો જન કદી,
હૃદે જો ધારેનું પશુ કરી શકે પ્રાપ્ત ન પૂરું,
અને છે હારેનો જગત નગરે તે મદી દીસે,
મિચાડુ યુ જાણે જગત અતિશે પામર ખરે !

x

x

x

x

હરિ ઓ

ખાંર, ૨૮-૧૧-૪૨

ધ્યાનમા નાડીના ધમકારા

ગીંધમા નાડીના ધમકારા જરૂર ઓછા થાય છે એનું કારણ મનાદિ
કરણની પ્રવૃત્તિ સ્થૂન રીતે શાત હોય છે દસબાર નાડીના ધમકારા ઓછા
થાય છે તે હકીકત છે ધ્યાનની મિથિતા ધમકારા ઓછા થવાનું
કારણ પણ તે જ છે અનાદિ કરણમા શાંતિ ને એકાગ્રતા પ્રવૃત્તતા
તેની અસર લોહીના વહેણ પર થતાં હોય છે હરકેરાટમા હોઈએ
હીએ ક્રોધમા હોઈએ હીએ, લાગણીની નિવસનમા હોઈએ હીએ,
ગભરાટમા હોઈએ હીએ ત્યારે નાડીના ધમકારા વધે છે તે હકીકત
છે તેવી રીતે જ્યારે પ્રવૃત્તિ ઘણી ઘણી શાંતિને પામે છે ત્યારે નાડીના
ધમકારા ઘણા ઓછા થઈ જાય છે ગીંધમા ધમકારા ધો છે તે

જડતાની સ્થિતિ છે ધ્યાનમાં ધનકારા ધો છે, તે ચેતનાવાળી સ્થિતિ છે ધ્યાનનો અભ્યાસ વધતો જતા આતરિંડ પ્રવૃત્તિ માત્ર લય પામી જાય છે એક વાર તો ધ્યાનની સંપૂર્ણતામાં નાડીના ધનકારા શત્યની દશાએ પહોંચે છે, એ પણ એક હકીકત છે

હેતુપૂર્વક બીજાનું કહ્યું કરવું

હાલમાં હરિજન મેરકસધના ફાળાનું ગમ કરું છું, તેટલું જાણે પૂરતું ન હોય, તેમ પૂજ્ય હક્કર બાપાએ સધની સસ્થામાં પણ જવાનો ને તેનું સચાલન કરવાનો હુકમ કરેલો છે હું તો જેનું તેનું બધાનું માનું છું આજથી નહીં, પરંતુ મધમાં કામ કરતો હતો ત્યાંથી તેવું તેનું કહ્યું જ્ઞાનપૂર્વક કરવાથી આપણે નિરાશ્રી થતા જઈએ છીએ બીજાનું કહ્યું કરવામાં આપણી સમજણથી બાજુ રીતે પણ વર્તવું પડે છે બીજાનું આનંદથી કહ્યું કરવા જતા આપણે ગુનામ નથી બની જતા, બિનટું આપણે સામાના યે કરતા આપણી જાનને બચે પ્રમટાએ જાણે છીએ જેમ ભાગ રાણી વસ્તુ હલકી ને હલકી બનતી જાય, ને છે.મા ડે હનકી બની જાય તો તે હવામાં પણ ઉપર રહી શકે તેમ એટલે હેતુપૂર્વક સામાનું કહ્યું કરવામાં જીવનની ઉન્નતિ છે

યોગ્ય સમર્થન શરણે જવામાં લાભ

સ્વયં ઉત્સાહથી, સ્વયં સ્ફુર્તિથી, આપણા વિમલ અર્થે સર્વસ્વપણે ને સર્વપ્રેમભાવે કોઈ યોગ્યને શરણે થઈ જવામાં જીવનનું તેવું બનતું હોય છે એના શરણનું તો મહામૃત રહસ્ય છે શરણ એટલે ગુનામી નથી એવો વિચાર તો અજ્ઞાની લોખ્ખો છે શરણે જવાની ભાવના કેળવવામાં, રાખવામાં ને તેમ વર્તવામાં ખરી ખૂબી રહેતી છે જો દુભાવેના દિને, કટાણા ભરેતી રીતે, ના છૂટકાની રીતે, હારીને કે નિરાશાથી બીજાનું કહ્યું કરીએ તો આપણે વધારે ને વધારે કંચ રાઈશું તો હળવા ફૂન જેવા નહીં જ બની શકીએ સામાનું કહ્યું કરવામાં

કેટલા પ્રમાણના ઉદનામ, ઉમગ દેકે છે, ને હિંકટતાવાળી મનોભાવનાથી ને દેરા હેતુથી તે કરીએ છીએ તે આપણે જ્ઞેવાનું રહે છે આ મહત્વપૂર્ણ દબીકત લક્ષમાં ગમ્મરો તો તમને મનમાં કોઈ ગૂચ નથી રહેવાની

સદ્ગુણની અભિજ્ઞાવા

મળેના સ્વજન સર્વોચ્ચ સ્થાને પ્રભુપાથી પ્રકટે, એવું મને તો ગમે તમે ઉત્સાહ, પ્રાણ, ચેતનાઘોતક હો. એના મારે તો તમને જ્ઞેવા છે જ્ઞેવી ભાવના રાખીને સ્વજનમાં પ્રભુપાથી પ્રેરાયો છું, તે ભાવનાને સમજાવના પૂરતું આ લખ્યું છે, જેથી તમને તેનો સાચો ખ્યાન બેમે સ્વજનના સાથ, સદાનુશ્રુતિ, ઓથ, પ્રોત્સાહન, ભાવના એની તો કેટકેટલી કિંમત છે. જીવનનું મૂલ્યાકન પ્રત્યેક ભૂમિકાએ જીંદુ જીંદુ હોય છે જીવનનું પરિવર્તન થતા થતા જૂના મૂલ્યાકનો બદલાવાના જીવનનું પરિવર્તન જોણું કરાવ્યું છે, તેવા જીવે જીવનની અમુક પ્રમાણની માની લીધેની સમજણોને પકડી રાખીને બેસી રહેવું, નહીં પાનની શકે

અથગમજીને હેતુપૂર્વક સ્વીકારો

લોકોને ન્યારે ધમ્મા પડે છે, ત્યારે તેમના કૈટવાકને આત્મતા પ્રકટે છે બાકી કૈટવાકને તો તોયે પ્રકટતી નથી આવવા આપણે પ્રકટવાનો હેતુ આપણે સમજાવ્યો બિડો ઉતારીએ, પોતાના સ્વભાવ ને પોતાની પ્રકૃતિ કેવી કેવી જાતના છે, તે બરાબર નિહાળી શકીએ તેટલા પૂરતું તે તે છે આપણામાં નીચના થરોનું જોર કેટલું છે, તેનું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન અથગમજીના પ્રસંગથી કરીને, પ્રભુપાથી જીવનમાં જાગવાનું હોય તો જાગી શકે છે અથગમજીના પ્રસંગમાં જે વધારે પ્રકૃતિય બને છે, ને જીવનની ભાવના જાગવાને, ખીંચવાને, સ્ફુરવાને પ્રભુપાથી તે મળેતું છે એવું જે સમજે છે, તે તો એવા પ્રસંગને વધારી લે છે

પ્રભુના પ્રેમની ભાવના

આપણા પ્રેમની ભાવના કુસ્તિ કેમ હોઈ શકે ? પ્રેમની ભાવના તો જીવનના સર્વ પ્રકારના ક્ષેત્રોને આવરી લે છે પ્રેમના પ્રગટ અનંત છે એને મર્યાદા નથી તે વિસ્તૃત ને વિસ્તૃત થયા કરે છે પ્રેમ અહીં કે તહીં અટકશે એવું નથી એને કોઈ પ્રકારની ગણતરી નથી એને કશામા ઓછું આણુવાપણું નથી તેને શોક કે દિવંગીર થવા પાછું નથી એ જેમા છે તેમા ને તેમા છે, એવું પણ કશું નથી તે આગળ પણ છે ને પાછળ પણ છે, ને મધ્યમા પણ છે તે પહેલાં પણ હતો, અત્યારે પણ છે ને પછીથી પણ છે જીવનને ધડવામા એવો પ્રેમ ધણો મહત્વનો ભાગ ભજવે છે જીવનની સાધનામા પ્રેમ ન પ્રકટયો તો તે સાધના જ નથી ભાવ વિના સાધના થઈ ન શકે પ્રેમને સમજાવો ઝૂલ્યું છે પ્રેમને પ્રેમથી મનાવીશકાય છે, અનુભવી શકાય છે પ્રેમને પ્રેમથી પ્રખ્યાતી શકાય છે, -પણ જો તેમા સાનુકૂળ ભૂમિતિ હોય તો પ્રેમ અસાધ્ય શક્ય કરે છે, તેની સમજણ છે, પણ તે માત્ર અપવાદ રૂપે તેને નિયમ ગણી ન શકાય આની મારી પ્રેમ વિશેની સમજણ છે, પણ સર્વ પ્રમારે તે સાચી છે એવો મારો દાવો નથી

પ્રેમની બલિ-શક્તિ

પ્રેમ કોઈને ગુનામ બનાવતો નથી, હાથે જીજીરો પહેરાવતો નથી ચારે કાર સ્વતંત્રપણે નિહાર કરવાની પ્રેમ સ્વતંત્રતા બક્ષે છે, - જેમ ભગવાને આપણને બક્ષી છે તેમ પ્રેમ જીવનમા ધણુ ધણુ પ્રકટાવે છે જીવન વિકાસની સાધનાને કાળે જે જે ગુણ-શક્તિની જરૂરિયાત છે, તે તે પ્રકટાવનામા પ્રેમની શક્તિ મહત્વનો ભાગ ભજવે છે પ્રેમની સ્થિતિ ઉત્તરોત્તર ચઢતી બનતી જાય છે જીવનની પ્રકૃતિને પ્રેમ ઉત્તમ રીતે મૃદુતાથી, સ્નિગ્ધતાથી, તેમજ નિર્દયતાથી પણ ઘડે છે પ્રેમ કશાને જતું કરી શકતો નથી, અને જોજતું કરે છે તો તે પોતાની

૧૪૮ ઐન્દ્રિય વિષયોમા નો હિચ્ચાત્મા પડતો દીએ,

સમજાણને ન ઉતારી શકવાની બર્થતાનો ખ્યાન તેમા નથી, પરંતુ
તેની શક્યતા હાન પૂરતી તે જૂમિકામા નથી, તેમા ખ્યાને તેનો
સ્વીકાર ત્યા નથી એમા કાનો તે ત્યા હોવા છતા કામ કરતો દેખાતો
નથી પ્રેમને કયાય પાછ પડવાપણુ નથી તેને લાગ કે છત નથી
પ્રેમ તો સર્વસ્થિતિમા ને સર્વકામા જીવતોજાગતો છે તે બધામા
છે તે બધામા નથી પણ ખરો

માનવી શુ કરના સમર્થ નથી ?

આપણે તૈયારી કરવાની છે મનને પૂરુ સાજૂત કરી દેવાનુ છે
હરેક પ્રકારની સમજાણના ને મનના દોરને કાપી નાખવાના છે નો
ધારે તો માનવી શુ કરવાને શક્તિમાન નથી ?

(વગદતિતમ)

વિદ્યા નથી, બળ નથી, નથી દામ દામ,
એમા હજ્યા શરણની પ્રભુ લાગ રાખ
જાડી ખૂણ જડ રહે બળ સર્વ છોડી,
પોતે પૂરો હૃદય નિર્બળ તે બનીને,
નો આશરો પ્રભુ તણો સહુ વાતમા એ,
એને પ્રભુ કહીય છોડી ન દે કહીએ

માનવી શુ કરના સમર્થ નથી ? નો આ વિધાનને સંપૂર્ણ
સત્ય તરીકે ગ્રામીએ તો પછી પ્રારબ્ધનાદે નિયતિ જેવુ કશુ રહેતુ
નથી જના સુધી જગત છે, દહ છે, મુલુ છે ત્યાં સુધી બધા સત્યો
સાપેક્ષ (relatival) છે તેમ જતા મનુષ્યમા એવન રહેતુ છે એટલે
તે બનુ થવાને હમેશા પ્રયત્નશીલ હોય છે પ્રારબ્ધ, પુરુષાર્થ એમા
બધા વાદ બેને ખરેખરી ધગધગાવી તમન્ના પ્રકટે છે તેને વળંગી
શક્તિ નથી એવો જીવ તો આ પાર કે પેતે પાર થવામા જ સમજે છે
પૂજ્ય ગાંધીજીનો જીવતોજાગતો દાખલો આપણી સમક્ષ પ્રત્યક્ષ છે
સ્વાતન્ત્ર્યનુ સ્વ 'કરેએ થા મરેએ' તેમણે આપેનુ છે એમના હૃદયની

એની પ્રયત્ન જાનનાએ ચોર તામમમા પડેલા મમાજને ખમમમાએ
આમ એક વ્યક્તિ મમાજને ધડે છે, તેનો અર્થ એ છે કે આપણામા
ને સાચેમાચી, ચેતન માટેની ખરેખરી, પૂરેપૂરી બૂખ વગે તે
આપણે જરૂર તેને મેળવી શકીએ છીએ આપણી સમૃદ્ધિ છત્તી
છે અનેક મહાન ઋષિ-મુનિઓ, મહાન પગલમી પુરુષો, મહાન તત્ત્વ-
ચિંતકો, મહાન વિજ્ઞાનવેત્તાઓ તે સમૃદ્ધિમાથી જન્મ્યા છે સમૃદ્ધિને
તેમને નવો વેશ સળંગ્યો છે, પુનર્જન્મ પણ પ્રાપ્ત કરાવ્યું છે એવા
બધાને પોતાના આદર્શને પામી ગયા, તો આપણે કા ન પામી શકીએ !

ઉલટા તમન્નાની જ જરૂર

ધણા નોડ એની દનીય કરે છે કે, ' તે તે મદાગાઓએ પૂર્વ
જન્મમા એના હારે તપ, જ્ઞાનભક્તિથી મરેના અને સરકારની
સમૃદ્ધિ લઈને તે અતરેના, એટલે નેઓ આ જન્મમા તેનું લગીરથ
કર્મ કરી શક્યા ને ખેલને વરી શક્યા ' પરંતુ આ દનીનમા બને
તથા હોય કે ન હોય, તેમ જતા એક જાન નહોતો છે જે આપણને
સાચેસાચી ચેતનને અનુભવનાની હૃદયની એકધારી ધમધમતી તમન્ના
પ્રતી જાત તો આપણે તેને માટે મર્યાદા સમર્પણ કરી દેવાને
જ્ઞાનભક્તિમાવે હિમમમમેગ તૈયાગ થઈશું એની તમન્ના પ્રકટે છે,
ત્યારે તેવા પ્રાર્થન કરાપણુ પણ ગહેતુ નથી એ તો એમ બન્યે
જ જાત પ્રયત્ન તમન્ના પ્રકટતા ચેતનાની દીપ્તિમય શક્તિ છત્તનમાં
પ્રકટે છે એ શક્તિ આપણા પુરુષાર્થનો પ્રાણ બની જાત છે આપણા
પુરુષાર્થનું તે હાર્દ છે અને એ રીતે એ જાગ્રત થતી જાતી ચેતના
આપણને પુરુષાર્થમા પ્રેરાવ્યા કરે છે

લેખકની આતુરતા

. એને તમે બધા સજ્જન નકામી નકામી વાતોમા પડ્યા ગહો
ને આજસ સેચા કરો, તો એની દીન માગથી કેમ કરી સહન થાય ?
એ સહન ન થઈ શકનાની આતુરતાને અગે તો આ બધો જીજ્ઞાસ

સમગ્રજીને ન હિતારી શકવાની વ્યર્થતાનો ખ્યાલ તેમા નથી, પરંતુ તેની શક્યતા હાન પૂરતી તે ભૂમિમામા નથી, તેમા ખ્યાલે તેનો સ્વીકાર ત્યાં નથી એમા કાંછે તે ત્યાં હોવા છતાં કામ કરતો દેખાતો નથી પ્રેમને કથાય પાલ પડરાપણુ નથી તેને હાર ક છન નથી પ્રેમ તો સર્વસ્થિતિમા ને સર્વસ્થામા છવતોજ્જગતો છે તે બધામા છે ને બધામા નથી પણ ખરો

માનની શુ કરવા સમર્થ નથી ?

આપણે તૈયારી કરવાની છે મનને પૂરુ સાબૂત કરી દેવાનું છે હરે પ્રજા ની સમગ્રજીના ને મનના દોરને કાપી નાખવાના છે ને ધારે તો માનની શુ કરવાને શક્તિમાન નથી ?

(વચનવિધા)

રિદ્ધા નધા, બળ નધી, નધી દામ હામ,
એના દમ્યા શરણની પ્રભુ લાગે રાખ
જાણી જૂથ જગ રહે બળ સર્વ છોડી
પોતે પૂરો હૃદય નિર્જળ તે જતી,
ને આશરો પ્રભુ તવો સદુ વાતમા લે,
એને પ્રભુ કદીય છોડી ન દે કદીયે

માનની શુ કરવા સમર્થ નથી ? ને આ રિધાનને સમૂહ સત્ય તરીકે સ્વીકારીએ તો પગી પ્રારબ્ધવાદ કે નિયતિ જેવું કશું રહેતું નથી જ્યાં સુધી જગત છે, દુઃખ છે, મુશુ છે ત્યાં સુધી બધા સમો સાપેક્ષ (relative) છે તેમ જતા મનુષ્યમા ચેતન રહેતું છે એટલે તે જીવ યરાને હમેશા પ્રયત્નશીલ હોય છે પ્રારબ્ધ, પુરુષાર્થ એવા બધા નાદ જેને ખરેખરી ધર્મધર્મી તમન્ના પ્રપ્ટે છે તેને વર્ગંગી શમ્તા નથી એવો જીવ તો આ પાર ક પેતે પાર થવામા જ સમજે છે પૂજ્ય ગાંધીજીનો, છવતોજ્જગતો દાખલો આપગી સમક્ષ પ્રત્યક્ષ છે સ્વાતંત્ર્યનું સ્વતંત્ર "કરેએ યા મરેએ" તેમજે આપેતું છે એમના હૃદયની

■ તમને બધાને બોનારના આ છુદ ગયો નથી તમે બધા તમારી મેળે આવ્યા છો જે દેતુ માટે આના હો તે દેતુને માધવાની જાગૃતિ જો ન ગમી ચકતા હો, તો તમને તે જાણે દીગ્ગવાનુ બને તો તેમા તમારે આનંદ માણવો ધટે

જાણે મને છોડા દો

એના દોકારવાથી કેટલાક મનુષ્યો દુઃખાય છે ખગ તે અણુમમે પશુ પ્રકારે છે એવા મનોના સ્વજનની ઇનિરાજ કે ખટ્ટી વહોરી લેવાનુ આમર્શ પ્રજુકારથી અમાગમા છે મનોના સ્વજનમા ચેતનમય દશા પ્રકટના કાળેની મુઠક મયામયુ જો જામની હોય, તો તેવા સ્વજન ખપના છે જો તેનુ ન થતુ હોય અથવા તેની તેમના હૃદયની હાનત ન પ્ર દેની હોય, તો એના સ્વજનોએ અગારો સાથ છોડવો બકરોના ગગાના આચળી પેડે નમામુ નમામુ વળગી રહે કરી દહાડો વગીસો નથી

હૃદયનુ આત્મનિવેદન

અને તમે શુ આપનાની વાત કરો ડો ? જો આપણા બધાની હૃદયની સાચેસાચી તે પૂરેપૂરી નેમ હશે તો મશું પણ ખાટી રાખ્યા વિના બધુ જ આપણુ પડનાતુ છે સપુર્ણપણે ખાલી થઈ ગયા વિના ચેતનની પ્રતિમા થઈ શકવાની નથી તે પણ નક્કર હકીકત છે પરિશ્રમ તો ધણો ધણો લેવો પડશે રાદણા રકનાથી તો શુ વળે ? હૃદયનુ ખરેખરુ આત્મનિવેદન જો થયા કરતુ હોય તો તેવા આત્મ નિવેદો તે રાદણા નથી તેવા આત્મનિવેદોમાથી નો એક પ્રકારની શક્તિ પ્રકટ છે તે આપણને વિશેષ જાગૃત મરે છે આપણી નિર્મળતાને ચીધે કે તેમાની સખગ બનાવવાને પ્રેરણા બક્ષે છે આપણા ધેરમા એમમ તે કેલિત રખાવાને તે આપણને ચેતવે છે. આત્મનિવેદનના એકધારા હૃદયપૂર્વકના અજ્ઞાસમાથી તો ચેતનની સાથેનો હાર્દિક સબંધ પ્રકટ છે ને આત્મનિવે નથી એ મોટામા મોની

ખૂબી છે. જે બાબતનું આપણે આત્મનિવેદન કરતા હોઈએ, તે બાબતની સતત જાગ્રતિ જે આપણામાં પ્રકટતી અનુભવાય, તો તે આત્મનિવેદન સાચું છે એમ પ્રમાણવું. આત્મનિવેદન કે પ્રાર્થનાથી કરીને કંઈકે કંઈકે ફળતું અનુભવાય, તેને કેટલાક સાધક પોતાની સ્થિતિનું દ્યોતક સમજે છે, પરંતુ આ એક મોટામાં મોટી ભ્રમણા છે. હૃદયપૂર્વક થતા આત્મનિવેદનથી કે તેવી પ્રાર્થનાના લાવથી એક પ્રકારની એકાગ્રતા પ્રકટે છે, ને એવી એકાગ્રતાને લીધે અજાગ્રત મનના સૂક્ષ્મ ચરોમાં ખળભળાટ જન્મવાથી તેમાંથી ઘણી વાર પ્રાર્થનાની કે આત્મનિવેદનની હકીકત ફળતી અનુભવાય છે. આને સાધકે પોતાની ભૂમિકાનું લક્ષણ ન સમજવું.

સદ્ગુરુ પોતાનો ધર્મ તો બળવે જ

કોઈને ખસવા દેવાનું પાલવે તેવું નથી. કારણ કે જે લાવે, જે હેતુથી બધાં મળ્યાં; તે હેતુમાં તે તે સ્વજન પ્રમાણિકતા ને વફાદારી ન રાખે કે ન રાખી શકતાં હોય, તો ભગવાનની કૃપાથી આ જીવ પણ જે તમારું સ્વજન છે, તેનું ન માનવામાં આપણે વિચારવું ધટે. આપણો કોઈ મિત્ર કે આપણું કોઈ સ્વજન વગેરેએ અમુક કંઈકે કરવાનું કહ્યું હોય, કે વચન આપ્યું હોય, ને તે જો તેમ ન કરતું હોય, તો તેને તે માર્ગે મક્કમ કરાવવાનો આપણો ધર્મ છે. એટલે એ રીતે પણ તમને બધાંને મારે વારેવારે ટકોરવાં, સંકેલવાં ને સંકોરવાં પણ પડે. મારા ધર્મને હું કેમ કરીને જતો કરી શકું? કોઈકે સમયે રોડ સ્વરૂપ પણ ધારણ કરવાની જરૂર પડે. કોઈકે વખત જગજગત આઘાત આપીને પણ કંઈકે જન્માવવાને મથવું પડે. તે વખતે તમે બધાં આડાંઅવળાં ચર્ષ જાઓ તે કેમ ચાલી શકે? તેવે સમયે તો આપણે બધાંએ હૃદયના લાવથી વિશેષ એકાગ્ર ને સ્વીકાર-દશાવાળાં થવું ધટે, તેનો હેતુ સમજવો ધટે ને વિશેષ નજીક આવવું ધટે. પ્રભુકૃપાથી એવું મારે કરવું પડે તેમાં તમારે શોક ને દિલગીરી ન અનુભવવી ધટે; આપણે બધાં જો સમજીએ તો સાચી રીતે આપણે

શક્તિના રસરૂપ છીએ, પત્રી વાચાગી શાને માટે? અસારવદેરામાં આપને જે કરવું હોય છે તે તો કરીએ છીએ ત્યાં આપણને કશી કાંઈની આડખીની નાણી નથી તો અહીં પણ, આપણે જો સાચેસાચી રીતે ખરેખરી ભાવનાથી પ્રભુનું કર્મ કરવું હોય, તો આપણે જરૂર તેમ કરી શકીએ છીએ ન કરી શકવામા જો કાંઈની પણ આડખીની હોય તો તે આપણી પોતાની જ છે જે હેતુથી મન્યા છીએ, તે હેતુનું આપણને બધાને સાચેસાચું, પૂરેપૂરું, ગોઠવવું, ધકકેવવું ભાન પ્રકટે એવી રસજનમાના અતરંગિનિ પ્રાર્થના છે

હરિ ૐ આર, ૨૮-૧૧-૪૨

હૃદયની જ્ઞાનભક્તિથી સમર્પણ કરો

આધનાના માગમાં સર્વ પ્રમાણની આશા, ઇન્દ્રિયો ને કામનાની હોડીના બચાવે શદ બાળીને આપણે પ્રવેશવાનું હોય છે આપણે આપણી બધી હોડીઓ બાળી દેરાની રહે છે, કે જેથી વાચનામય જીવનમાં પાછા ન જવાય ભગવાનનો પ્રેમ પ્રેમણરો હોય, જીવવો હોય, ભગવાનને પ્રેમણરો હોય તો જે આપણે વદાનામાં વહાવું માન્યું છે, તે બધું એને ચરણકમળે માત્ર બનિદાન તરીકે નહીં, પણ તરીકે પણ નહીં, પરંતુ હૃદયની જ્ઞાનભક્તિના સમર્પણભાવે તે ધરાયા કરાય તો જ તે કામ આવી શકે બનિદાનની ભાવના કરતા યજ્ઞની ભાવના અડિનતી છે એના કરતા વધી સમર્પણયજ્ઞની ભાવના વધારે અદ્વિયાતી છે

“ મૈ ને શીનો તસજુ તોત ”

આપણે આજ સુધી જેને આપણું પોતાનું માન્યા કશું છે, તે બધું મનમાં સંધ્યો કરીને આપણે ભગવાનને કદી પણ પામી શકવાના નથી એને ખરીદ્યો એ ધર્મ સહેતું નથી હરિને તેની કિંમત આપી આપીને મીરાએ વેચાતો લીધો હતો આપણે તો તેની કિંમત કરી

આપની નથી ને આપણે મેળવનો છે ભગવાનને ! એ તો આઠાશ કુસુમનત્ છે અરે ! જેને કિમત આપવાની પણ દિવમાં ગણના રહે છે, તે ભગવાનનો પ્રેમ મેળવના માટે થોડા નથી જે કંઈ આપણને લેઈવું હોય છે તેની કિમત આપ્યા વગર તેને આપણે મેળવી શકતા નથી, એ તો સર્વ સાધારણ હકીકત છે તો શું ભગવાન કંઈ એમ ને એમ થોડો રસ્તામાં પડ્યો છે ? એને મેળવવાને માટે, ખરીદવાને માટે કિમત આપવાનું જેને મુશ્કેલ લાગે છે, તેમાં જેને કુવારાના જેવો હૃદયમાં ઉત્સાહ પ્રવૃત્તો નથી, તે હી પણ ભગવાનને રસ્તે જઈ શકનાર નથી એનું મહત્ત્વ ને એની ગંભીરતા તો જેને દિનમાં એની જાડામાં જોડી તમન્ના લાગી છે, એવો સાધક સમજી શકે છે માન, મરતમો, લોભનાજ મોભો ધનદોલત, સસાર, વહેવાર, કુટુંબજીનો, - આપણુ જે તે કંઈ બધું (આતરબાહ્ય) એક ત્રાજવામાં, ને બીજા ત્રાજવામાં ભગવાન છે એ બમાથી જે ભગવાન આપણને વધારેમાં વધારે વહાના હરો, તો જ પેનું બીજું બધું આપણાથી છોડી શકવાનું છે એમાં છોડનાપણાની પણ દૃષ્ટિ હોતી નથી જે ભગવાન આપણને વધારેમાં વધારે વહાનો લાગ્યો, તો બીજું બધું આપમેળે ગૌણ થઈ પડે છે

સ્વજનો કંઈ જોઈ છે

એરો સાધ. ખરેખરી રીતે જ્યારે સાધનાને પથે પળતો હોય છે, ત્યારે એના સ્વજન કંઈ જોઈ છે તે બધા બૂમ પાડી જોઈ છે ‘વહેવાના જેવું વર્તન તેમનું અમારી સાથે નથી ગ્યું’, એરો પોતાર કરે છે એ લોક જોતા સાધનાનું રહસ્ય સમજવા માગતા નથી હોતા, કે કાંતો તેના (સાધના) પરત્વેનું તેમનું મમત્ત્વ હી ગમતું ન હોનાથી, તે તેમને વધારે ને વધારે વગગરાનું કર્યા કરે છે પેનો સાધક તો તેમના વગગરાપણામાંથી ને તેમની પમડગાથી જ્ઞાનપૂર્વક સમજી સમજીને મુક્ત થવાનું કર્યા જોતો હોય છે આ હકીકતથી ને તેના

આના મનજીથી પેના બીજા બધા સ્વજનને એ પ્રકારની તેના તરફથી જીણુપ લાગ્યા કરે છે અને તેની તેઓ સતત કુશિદાઈ કરી રહે છે તે સાધકમાંથી તેઓ છુટવા કે હટવા પણ માગતા નથી એ તો તેમની તેમની રીતે ને તેમની સમજજીથી રહીએ, તેમના સસારની વૃત્તિથી વર્તીએ, ને તેમને ગમે, તે રીતે તેમને વળગતા રહીએ તો તે બધું તેમને ગમે

સાધકની કક્ષા નિશ્ચિત

સાધક જ્યાં સુધી સાધક નહતો ત્યાં સુધી તો તે તેમ હતો હતો પણ હવે તેને તેમ કરવું પાનવે તેનું નથા બીજા કોઈની સાથે જાનની સમજજીમાં કે જાવનાની હકીકતમાં તે પ્રેમથી પાત કરતો જણાય તો તેના સ્વતંત્ર ખૂમ પાડી બેઠો છે ને કુશિદાઈ કરે છે કે અમારી સાથે આવી સરળતા કે નથી ? સાધનાની વિગત, સાધનાની સમજજી ને સાધનામય જીવનનું વર્તન જો એમને ન કરવું હોય, ત્યાગની જાવનાને જ્ઞાનપૂર્વક સેવવી નહોય ને સસારના રગરાગમાં જ તેમને જો પડ્યા રહેવું હોય, તો પેનો નિચારો સાધક તેવા સ્વજનની સાથે જાવનાની શી વાત કરે

સ્વજનોનું સાચું કર્તવ્ય

જો કોઈ જીવ બીએ માર્ગે જતો હોય, ને આપણે જો એના સ્વજન હોઈએ તો આપણો ધર્મ તેની સાથે આનંદમાં છે પ્રેમમાં પક્ષ નથી પ્રેમ અતરને ઝોળાખી શકે છે, પ્રેમ હૃદયનો ધબકાર અનુભવે છે પ્રેમ સાચી દાનત પારખી શકે છે આપણે જો આપણા સ્વજનને મોગ્ય રીતે ન પારખી શકતા હોઈએ તો આપણે 'સ્વજન' શેના ને શા ખપના ? જો આપણે આલ્પા કરે તા પડીથી કયાએ મેળ ખાવાનું રહે તેવાં શક્યતા નથા રહેલી સ્વજન જે અતર અત્યારે અનુભવે છે તે જો તેનું ને તેનું રહે તો તેના પ્રેરતા હજાર બહુ અતર સમય જતાં વધતું જશે સાધકનો નિર્ધાર જો સાચેસાચો હશે તો તે તો

તેના નિર્ણયમાથી પાછો હડી શકવાનો નથી. આપણે તેને ગમે તેટલો પાછો પાડવાનો કરીશું, તો પણ તે તો મક્કમ જ રહેવાનો છે. આપણાથી આગળ ન વધી શકાય તેનો વાધો નથી, પરંતુ આપણા સ્વજન-સાધકની ઊર્ધ્વ ગતિ થતી નીરખીને આપણા હૃદયમાં જે આનંદ પ્રકટે તો આપણે સાચાં સ્વજન ખરાં.

સ્વજનોને ચેતવવાનો ધર્મ

મને તો કોઈ બાબતમાં નિરાશા નથી. હું તો જે તે બધું દુના પર જ છોડી દઉં છું એને જેમ કરવું હોય તેમ ભયે થાય. સાધકમાં જે સાચી નિશાસા પ્રકટી હશે તો ભગવાન એને યોગ્ય રમ્તે દોરવાનો છે, એવો મને દૃઢ વિશ્વાસ છે કોઈના પર મને શંકા નથી. પરસ્પરના જીવનમાં સુમેળ મધાતો રહે એ જ ઉદ્દેશ્યો, અને જીવનમાર્ગમાં અતરાય પડવાની અણીના અમથે જે કોઈ ચેતી શકે તો ચેતાવવા, કે પછીથી કોઈને એમ ન થાય કે ‘ભના! અમને ચેતાવવા તો હતા! કહ્યું હોત તો અમે પ્રયત્ન તો કરત અમને તક ન આપી!’ તેનો માથે દોષ ન રહે એટલા માટે ચેતાવવાનો ધર્મ માન્યો છે

સાધનામાર્ગની નિરાશાનો પ્રકાર

અમારે તો પ્રભુકૃપા જેમ ગ્રાહ્યો તેમ રહેવાનું છે. ભગવાનના માર્ગમાં નિરાશાને સ્થાન નથી. સાધકના જીવનમાં કદીક નિરાશા સાપડે છે તો તેની નિરાશામાંથી તે દ્વિગુણિત ઉત્સાહ ને પ્રેરણા પામે છે, વધારે હિંમત મેળવે છે, અને ઝૂમવાને એકધારો મડયા કરે છે. જીવ પ્રકારની નિરાશામાં ને સાધનાના પ્રકારની નિરાશામાં આસમાન-જમીનનો ફરક છે સાધક નિરાશામાં ગૂચળું વળીને પડી રહેતો નથી. નિરાશા સાપડતા, તેના પગ આગળ દોડવાને થનગનાટ કરતા હોય છે નિરાશાનું કારણ તે તુરત સમજી લે છે પોતાનો દોષ તેને સ્પષ્ટપણે સમજાય છે. ક્યા ક્યા ગય છે, ક્યા ક્યા મોહ છે, ક્યા ક્યા લોભ છે, ક્યાં ક્યા કેવા કેવા પ્રકારની વાસ્તવ્યો છે, કેવા કેવા પ્રકારની આશા-

તુચ્છાઓ પ્રકટે છે, બિલ્ધની અમુક અમુક પ્રકારની કલ્પનાઓ પશુ કેવી કેવી પ્રકટે છે, ને એ જાણું તેના રસ્તામાં તેને બાધક છે, એમ સમજી જાય છે.

એથી વધારે જોશથી મટે છે

જે કારણથી પેલે પડે છે તેમાંથી મુક્ત થવાને તે યોદ્ધાને સફળતા જાગે છે જાગાને પ્રયત્નવંત જાને છે. તે કુનેદ પામ્યા વિના જેમતો નથી એવી એની જાહેરાત હોય છે કાઈ પણ પ્રકારના દોષના પાણીને તે મેરનો નથી, તેની હાકલે ચડેનો નથી. થીજી ચડતા તેને જેમ માનવી ખખેરી નાખે છે, તેમ અવાગનવાર આવે. માંદક અનેક પ્રકારની બહતી વૃત્તિઓને જાગ્રતિપૂર્વક ખખેરી નાખે છે એનો સાધક એકાગ્રતાપૂર્વક સાધનામાં પૂરેપૂરા વેગથી ને જેમથી એજાર થનાને મડિયે રજા કરેયો હોય છે તે વેળાએ, સસારની સાથે તેનો મેળ ખાઈ શકવાનો નથી. તે સમાગને અવગણ્યો નથી હવે તે સસારની રીતે જીવી શકવાનો નથી. કાંઈ નમળાઈની કાળોમાં સસારની રીતે જીવી જવાનું થતાં તેના રામેરામમાં રખ પ્રકટે છે. એના કખની વેદના તેને સફળતા જાગ્રતિ બનાવે છે, અને વળી તે યાત્રા પેતાના જીવનવિકાસના કર્મની આરાધનામાં લાગી જાય છે એને અતરાપર અનતા જે તે બનાવે જોળણી જવાને તે ચનગનતા ધોડાની પેઢે કૂચા કરવાને ઉદ્યમ બનેયો રજા કરે છે

કસોટીમાં શ્રી ભગવાનની કૃપાસહાય

સાધકની એના સન્નેયોમાં બારે ક્યોગી થતી હોય છે સાધક કાઈ કશાથી લાગી શકતો નથી, તો પછી સસારથી ને સ્વર્ગથી તો શેનો લાગે ? શ્રીભગવાનને મેળવવાની અને તે માટે જરૂરી કિમ્મ આનંદપૂર્વક આપણની એને કેટલેટલી ધન્ય જાગેલી છે ! તે હવે તેને સમજાય છે. સામાન્ય શ્રીભગવાન જેના જેના સારથિ હતા, એવાને ખણુ યુદ્ધમાં વચ્ચે વચ્ચે દાર ખાવાનો વારો આવેયો છે, તે કપીકત

પણ સમજવા જેવી છે એવી રીતે સાધકને અનેક વાર હાર સાપડવાની છે, પણ જે સાધકે પોતાના જીવનની લગામ શ્રીલગવાનના હાથમા મૂકી છે, એના સાધકને આ હારમા પડી રહેના દેતો નથી તેને તે જગાડે છે, જીભો કરે છે, ટટાર બનાવે છે, કૃતનિશ્ચયી કરે છે ને યાહોમ કરારીને ઝપવાવવાનું કરાવે છે

મહાત્માજીના શ્રદ્ધા-ભક્તિ

મહાત્મા ગાંધીજીએ ભારતનર્પને સહાગ્રમાથી બચાવી લેના ધણીયે ધીરજ રાખી છે પોતામા ઘણો ઘણો સયમ રાખી રાખીને દેશના થનગનતા જીગરોને અટકાવી રાખ્યા છે અનેક લેકોના જીવનમા આઝાદીની લગ્નતથી કરીને સહેવાનું જે બન્યું એ આપણા ખ્યાલમા આવી શકે તેમ નથી જો સહાર અટકતો હોય તો અટકાવી જોનાને એમણે ઘણું કયું છે ને તે એટલે સુધી કે છેવટની હદ સુધી તેથી કરી તેમની ઘણા બોકો ગેરમમજૂત પણ કરે છે આખરે એમણે લગવાન પર બધું છોડીને ભારતનર્પને એને સોપી દીધું છે જે બનવું હો તે લેને ખતો, લગવાનમા આવો દૃઢ વિશ્વાસ આપણને નથી મહાત્મા ગાંધીજીની સકળ પ્રવૃત્તિ લગવાન પગની શ્રદ્ધા-ભક્તિમાથી જન્મેલી છે એમની પ્રવૃત્તિનો મૂળ પાયો તે છે આ મૂળમત હકીકત એવાના ક્ષેત્રના મોટા ભાગના ધુરધર ગાયકર્તાઓ પણ સમજી શકેલા નથી, એવું મારું નમ્રપણે માનવું છે

માનવીનો પ્રેમનો આધાર-જ્ઞાનસાવૃત્તિ

જીવનવિકાસની લાવનાથી બીધી દિશાના પ્રચારો મનમા રાખાને તે રીતે જો બધું સમજવાનું રાખવું છે, તો પછી મેળ કેમ કરીને બની શકે ? તો પછી સુમેળની વાત મનમાથી છોડી દેજો આપણે માનવી જેને 'પ્રેમ' કહીએ છીએ, તે પ્રેમનો આધાર સાચી રીતે તે માનવીમા નથી, પણ તે માનવીથી આપણને આપણા માની લીધેલી રીતે જે સતોષ મળે છે તેના પર રહેલો છે એવો પ્રેમ જગનને લાખો વાર મુનારક હો અમને તે ખપે તેવો નથી

બધુ ઊડાને અવગનને જ ચાહે.

પ્રભુકૃપાથી અચેત્ કટોન પ્રમાણે, 'ટેબન પર બધા પાનાં
પ્રુના કરીને મૂકેના છે' કશું છૂપાવ્યું કે બાળી રાખ્યું નથી
પસદગી તમારે કરવાની છે મારે કાઠની પામેથી કંઈ કશું
લઈ લેનાનું કે મૂટની લેનાનું નથી લઈ લેનાનું ક્યેં કે મૂટની
લીધે કાઠ એમ ને એમ આપો દે તેમ નથી સાધનાની રીત
ને અમનજી સાચી રીતે જેમ જેમ પ્રમટી જશે, તેમ તેમ જીવનનું
મ યાકન થયું બદનાનું જવાનું છે આપણે જો સસારી રહ્યા, તો
આપણી સમજણને તેમની સમજણ વચ્ચે મેલો મેલો રહી શકનાનો
નથી આપણે જો પ્રિય માનીએ છીએ, તેનામા જો આપણો
સાચો પ્રેમ હોય તો તેનો આધાર તે આચો આધાર છે તેને લીધે
જે બધું આગળ રહે છે, તે બધું આપણને અપનું ન હોવું થતે.
આપણને તો તે અપનો હોવો થો બધુંયે ઊડીને આપણે તો તેને
વરવાનું દિન કરવાનું છે

‘એક મહારાજા રામ’

જે કાંઈ સાધક છે, ને જો તેની સાધનામા તેનું દિન રહ્યા કરતું
હોય, તો એવાના જીવન કલ્યાણના માર્ગમા કાંઈ આડખીલીકાપ
જાણે કાળબની રાખવાનું નથી એવો સાધક તો ચેતનને અનુભવવાને
કાળે જે કંઈ કિંમત આપવાની હોય, એને કાળે જે કંઈ સાહસ,
જોખમો ખેડવાના આવે, તે ખેડાની શક્તિથી એવો તો જમ ખપી
જવામા મસ્ત રહ્યા કરે છે, કે જગત ને સસાર એની આગળ ગમ્ય બની
જતા હોય છો તેમ જતા તે હારે ખરો, પણ તેની તેની હારમાંથી
પરાક્રમ ને મર્દાનગી પ્રકટે છે લગવાનને તે સમયે વધારે ને વધારે
હૃદયથી તે વળગ્યા કરે છો તે જ એનો સાચો સહારો છે એવા એને
પ્રત્યક્ષ અનુભવ પ્રકટે છે

પ્રાર્થનાનો શમબાલુ ઇક્ષાજ

પ્રાર્થના એવું સમજી સાધન બને છે લગવાનને આર્તતા ને

આર્દ્રતાપૂર્વક હૃદયથી કરેલા કાલાનાવા ને તે સમયે એનાથી થતી ગદ્ગદલાવનાયુક્ત વિનતી, એ જ એનો (સાધકનો) તે કાળમા રામબાણુ ઉપાય છે સાધક જ્યારે એ રીતે શ્રીભગવાનને ચરણકમળે પોતાની બધી હારણત મૂકી દે છે, ને પોતાનુ એમાનુ એક પણ રાખતો નથી,— નથી રાખતો છત કે નથી રાખતો દાર,—ને એને જ જે તે બધુ સોંપ્યા કરીને જ્ઞાનલક્ષિતભાવે સમર્પણુ કરી કરે છે, એનો સાધક સદાય હળનો હળનો ને પ્રસન્નચિત્ત રહે છે એટલે એના પ્રેમમા ઉદ્વિગ્નતા પ્રવેશી શકતી નથી એટલા માટે એનો પ્રેમ ઘટી શકતો નથી, એટલા માટે એનો પ્રેમ બીજા કશા આડાતેડામા પરિણમતો નથી નથી થતી એને એથી કશા પર ઇતિગણ કે અન્યથા વૃત્તિ, કે નથી થતો કોઈ પર અણુગમે સારુ થે જગત બંધેને એનાથી બધુ જતુ હોય, એની એને કઈ થોડી જ પરના હોય છે! એવાને દિલ એક બાજુ શ્રીભગવાન ને બીજી બાજુ જગત-સસાર, એ બંનેમા હમેશા મહત્ત્વ શ્રીભગવાનને જ તે આપ્યા કરતો રહે છે એટલે એનાનુ તો સવળુ હેમખેમ ભગવાન ચનાવ્યા કરતો હોય છે જ સારના સ્વજન પોતાની સમજ, રીત, વ્યવહાર, વર્તન વગેરે બદલવાને કાળે ખત, ઉત્સાહ, ઉમળકા જે ન દાખવે, ને તેમ કરવા જવામા જાણે આપુ જગત તૂટી પડતુ હોય એમ જે તેમને લાગે, તો ત્યા પેલો સાધકજીવ પણ બિચારો શુ કરી શકે? સાધક પણ આખરે તો પોતાનો પ્રયત્ન ન કાવતા પ્રભુ પર જ છોડી દે છે તે સ્વજન પણ બિચારુ શુ કરે? સાધક એને આત્મસાત્ કરવાને ઉદ્ધન બન્યો છે, તે હકીકત પેના બિચારાને ગળે કેમ જીતરી શકે? તેને તે બધુ ગળ ઉપરવટનુ હોય છે ઉપાયો ને કારણોનુ મૂળ બતાવવાને માટે પ્રભુકૃપાથી આ બધુ બનતુ કર્યું છે તેમા બળ, વેગ, ઉત્સાહ વગેરે મજે એવુ કરનાનુ પણ એની કૃપાથી કરી શકાય છે

‘ધાર્યું તો ધણીનુ થાય’

‘આખરે ધાર્યું તો ધણીનુ થાય છે,’ એવી સમજણુ સમાજમાં

જ્ઞાનપૂર્વકની સપૂર્ણ નમ્રતા ઇચ્છના માટે ઉપજી શકે તે તેની જાનના ઉત્તમ છે, પણ સાધકના કે જીવન માનના ચેતન રહેતું છે એ ચેતન કાઈ નમાતું નથી મર્દ-ઈ રવાને સ્થિતિમાન કે, તે જીવન જોઈતું નથી મરણિયો નિર્ગત જો પ્રગટે છે, તો પ્રમદપાથી બધું થઈ શકે છે આપણા સમાજના કેન્દ્રોક સમજણો એવી ચાલ્યા કરે છે કે જેની યથારોગ્યતા યોગ્ય પ્રમાણની નથી ને જેમા ને તેમા એનો કહેવતો લોકે છે 'ધાર્યું તો ધણીનું ચાલ્યું' એમ જો કાઈ કહે છે તેમા જીવના અડકાર નથી લેતો એમ નથી જેનામા સપૂર્ણ જ્ઞાનસમ્પત્તિપૂર્વકની નમ્રતા પ્રગટેલી છે અને જેવું અહીં પૂરેપૂરું ઓગળી ગયેલું છે તેવો જીવનામા તેવું જોતો તો તે યોગ્ય ગણાય અથવા તો જે સાચક સપૂર્ણ જ્ઞાનપૂર્વકની નમ્રતા ઇચ્છનાનો જીવોત્તમગતો અભ્યાસ પ્રણવે છે તેવો જીવ નમ્રતા ઇચ્છનાના હેતુથી એવું ઉચ્ચ રે તો તે પણ યોગ્ય ગણાય પરંતુ મારા તારા જેવા જીવો જેનામા નહીં અહીં બધું પડ્યું છે તે જો તેવું જોતો તો તે વધતો-વાધાત છે

આખરે ભગવાનને જ મોખ્ય છે

પ્રસંગો જીવનને પડે છે આવેલી તમ, પડી-એ ત્યો જો એતે છે એનો જીવ સાબરો બનેતો છે એમ સમજવું જાકી તો માનનાંતું મિથ્યા ધમક કયા સુધી પાનનાંતું છે? માનની ગમે તેરો હોય તો પણ આખરે તો ફરી આગળ પામર જ છે ને! નજીકપાથી નરી આખે જોઈ શકાય કે, હૃદયથી જીવ પ્રકારની સમજના મૂળ જેનામાથી ગયા નથી જેવું મન એમા વીંટળાયેલું પડ્યું છે, જેને પોતાની પ્રકૃતિના વિરોધી સામે કુદ મરવાનું ઉચિત લાગતું નથી જેને હજી એનો બધો સમજના સાધનાના માર્ગને અવિરોધ કરતો છે, એવું જ્ઞાનપૂર્વક પૂરેપૂરું સમજવું પણ નથી અને વિનમ્ર બિનરહસ્ય નથી-ધણું સમજવા, ધણું મથાવવાને મર્યું, તેમ જતા પણ વિનમ્ર બિનરહસ્ય નથી, -તેને પડી કેવી રીતે સમજની શકાય? જેટલો ઉચ્ચાની હદ

અને છેક છેલ્લામાં છેલ્લી નમ્રતાની હદ-એવી બને સ્થિતિમાં પ્રભુકૃપાથી રહીને મારી જે લાવના તમારામાં રહેલી છે, એના વડે તમને પ્રભુકૃપાથી હલાવી જોવાને મથાવ્યા ક્યું છે, શક્યતા તપાસવાનું બને તેટલું ક્યું છે. હવે તો ભગવાનને ચરણકમળે આર્થના લાવે તે તે બધું સમર્પણ કરી દીધું છે. સાધના માર્ગમાં કોઈને છોડી દેવાપણુ નથી. એ પોતે જ જ્યાં વળગવા ન માગતું હોય ત્યાં એને પ્રભુ શું ફેરે? મારે કોઈને છોડવાપણું નથી. પ્રભુકૃપાથી મારે તો એને જ સાદ પાડ્યા કરવાનો છે. બધી રીતે પ્રયત્ન કરવા છતાં જ્યાં મોતીનાં કંઈ કશું ચાલતું નથી, ત્યારે “હારે કે હારિ નામ.” એવા હારેલાનું ભગવાનને જો સાંભળવાનું રાખવું હશે તો રાખશે. ભક્ત ભગવાનના ચરણકમળ આગળ જ પોતાનું બધું ઠાસવે છે. એનો પ્રેમ, એનું જ્ઞાન, એનો લાવ, એની હાર, એની જીત વગેરે વગેરે બધું જ તે શ્રીહરિને ચરણે મૂકે છે. “एनी जेम भरलु हो तेम जन्या करौ.” એવું સહર્ષ સ્વીકારવાનું રહે છે.

હું તો ધા સંભળાવ્યા કરીશ

તોપણ આ હૃદયમાં તો એક જ જૂમ રહ્યા કરશે, એક જ આર્તનાદ ગૂંઠતો રહ્યા કરશે, “પ્રભુ! સ્વજનનાં જીવતરનો તું સાચો સુમેળ સધાવજે.” “હે પ્રભુ! દ્રીપદીની લાજ રાખી છે, અનેક સંત-ભક્તોનાં કામ ક્યાં છે, તો આ નાપાકનું આટલું કામ કરજે.” એની મરજી હો કે ન હો તોયે મારે તો મારી એવી ધા એને કાને નાખ્યા કરવાની રહેશે. એવો ધન્ય દિવસ પ્રગટાવવો કે ન પ્રગટાવવો તે તો શ્રીપ્રભુની મરજી પર છે.

પોતાની જાતને બરાબર જોખો

શ્રીભગવાનને પંથે જોણું જવું છે, એના બધી તરફના બ્રમલાંગી જવાની જરૂર રહે છે. ભગવાન અનેક રીતે એને અનુભવ કરાવી રહેલો હોય છે. જોને જે રીતે એ સમજી લેવું હશે તે સમજી લેશે.

પોતે જેની જામીન પણ વિભાજીએ તે એને નહોતું મર્યાદા તરીકે ગમતું હતું. એને એથી દુખી થઈ જતાનું નથી કે નથી કોઈના પણ ધનિગણ કે અભાગ્યો દુઃખાનો, કે નથી કોઈને અવગણવાનું માત્ર માર્ગની નિન્નતાની મર્યાદા મર્યાદાને સમજી લેવાની રહે છે.

મૂડતાબધું દુઃખ

જે મૂડતાબધી, જે વતોપાનમાથી, જે મયનમાથી દુઃખ જન્મતું નથી તેવું વતોપાનમાથી અર્થ વગરનું છે માત્રી અકળાય, રૂપાય, રિમય, આધાન લાગે, ત્યારે રજવું બને પરંતુ એના પ્રત્યાધાતોએ કરીને એના પશ્ચિમમગ્નનક અનુભવને તદ્દયમા રીકારવાને તેવાગીવાગું' એ કોઈ માત્રી બની શકતું નથી તે એવું દુઃખ એ તો એની મૂડતાને માર્ગે છે મૂડતા ન હોય ત્યાં મુખી કળી થોડા પ્રમાણની સમજાણ પ્રવેશી શકતી નથી મૂડતાને સધળીને નથી દિશામાં પ્રયાણ થઈ શકનાર નથી મૂડતા એ તો મોટામાં મોટો જાનની આડેનો પડો છે.

હૃદયના ઉમંગકાથી કમોટીને તથા ત્યાગને સ્વીકારા

પ્રભુ તો ધણીને કમોટીએ ચકાવે છે એને કોને નથી ચકાવ્યા ? સરાણે ચકાવ્યા વિના હીરામાં પહેન પણ કેરી રીતે પડી શકે ! સરાણે ચકાવ્યા વિના થોડા સ્વરૂપ કઈ વસ્તુનું ધણી છે ? એવી કમોટી કે એવું આપણને સરાણે ચકાવવાનું પ્રગટે છે, એને તો પ્રભુની પગમ કૃપા મળુ છું કારણ કે આપણને એને મહેર કરીને જીવનને ધણવાની તક આપી એની તમ્નો લાગ એ રીતે ને એ લાગે ધણવાને મારે હૃદયના ઉમંગકાથી થીપણનો હૃદયના ગદ્ગદવાનથી આભાર માનીને જાનપૂર્વક જે સાધક લે છે, ને એરી તક જે રીકારી લે છે તે ધન્ય બને છે એવી તક પ્રભુએ આપી છે અને તે આપણા જીવનના કલ્યાણને મારે છે, એવું જાન લાગ્યે જ કોઈ જીવને પ્રગટે છે આખરે તો જન

મહાન છે અને એ મહાન છે એવા માટે તો આપણને પણ તે પ્રમાણે થવાનું શીખવે છે આમ માનનીએ જીવનને ઘડવાને માટે સતત જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકના ત્યાગ બનિદાન, સમર્પણ કર્યા કરવાના રહે છે એમ થયા કરવામા જે જીવને આડે કાઠે દીના પ્રગટે છે તેજ સાચો છે એમ જાણવું બાકીના આપણે બધા જૂઠા કે મિથ્યા હીએ અજ્ઞાનની દશામા પણ એ બીજાને માટે ત્યાગ કર્યા વિના જીવી શકતું નથી ત્યાગ એ તો કુદરતનો ગ્રાવે છે એનાથી કોઈ મુક્ત થઈ શકતું નથી એટલા માટે તો અનુભવીઓએ ત્યાગને જીવનવિકાસની ભાવના રિકસાવવા માટેનો સાચો યત્ન ગણેલો છે

સદ્ગુરુના વચનનું પાલન

સાધનની કસોટી જીવનની આમ્રમા આમ્રી પળોમા થયા કરે છે તેવી પળોમા સદ્ગુરુના વચન જીવનવિકાસની ભાવનાના હેતુ બાજે જ્ઞાનપૂર્વક કેટલું સ્વીકારાતેનું છે તે સમજવાની તેને ત મળે છે સદ્ગુરુ એ કાઈ માટીનું પૂતળું નથી એ તો તુહાર છે, સુધાર છે, કડિયો છે, શિ પકાર છે, ચિત્રકાર છે, જીવનનો ધડરેયો છે એમ બધા પ્રકારના કારીગરોનો તેનામા સમન્વય છે તેનામા બધી ઝળા છે કળાનો તે પ્રાણ છે સર્વથી જીવનની કળા શ્રેષ્ઠ છે એને એ વરેનો છે આમ હોવા જતા સદ્ગુરુના વચનને પારખી પારખીને તોડવાના છે, સમજવાના છે એના વચનને દી ઉપરચોટિયુ સમજી લેવાનું નથી સાધનાના હેતુની સરાણે જ્ઞાનભક્તિભાવે ચઢાવી જોવાનું એને રાખ્યા કરીશું, તો એની જૂનજૂનવણીમા પડી જવાનો સભવ નહોતો નથી સાધકમા સર્વ પ્રકારની ઝળા કેળવાઈને ખીને તે જરૂરનું છે એની સામે આવીને જીભા રહેતા પ્રસંગનું હાર્દ એ કળી શકે, એની એનામા હૃદયની સૂઝ કે પારખ પ્રગટે તોજ એ જીવનનો ચોખ્ખો પ્રમરનો ખેરેયો બની શકે કોઈ પણ ક્ષેત્રમા કેળવાયેની શક્તિ નકામી જતી નથી તેની શક્તિ સાધનામા ઘણી ખપની નીવડે છે

૧૬૪ મત્યા જે જે કહે તે સૌ કં ને કં હેનું કાજ તે,

સાધનામા મમયનું મૂલ્ય

સમય ન જગાડવાની નમારી જે ખાખન છે, તે તમને ઘણું મદદ કરન રી નીરડરાની ઠ જે જીવને સાધના કરવી છે તેરા જીવે સમયનું મૂલ્ય સાચો રીને યાગખના સીખવાનું છે જીવનનો સાધક એક પગ પછી નમતી ન માગી શકે આગમ અને તામસને જ્ઞાન પૂર્વક એવે ખખેરી નાખરા ઘડે આગમ, તામસ સધરીને જીવ સાધના કદી કં શકનાર નથી જે જીવને પોતાનો સમય તે ફરી રીતે ગાળે છે એનું યથાયોગ્યપણે જ્ઞાન-જ્ઞાન નથી તે શી સાધના કરી શકનાર કે ?

હૃદયદોષોભ્ય છોડવું જ પડે

આપને જે છટનું દોષ તો જરૂર છટી રાડીએ છીએ આપણને મોઢીએ કઈ કશામા બાધી ગણેના નથી આપને આપણી મોઢી જ બધાયેના છીએ સાચો રીતે આપણને મુક્ત થવાની ખરેખરી પૂરેપૂરી કખના પ્રગટવી જોઈએ સાધકને જીવનસમામમા કંપના-ના વિના જ્ઞાનનું નથી હાથના દોષોભ્યને સપૂર્ણપણે તેણે છેાડી પડે છે હૃદયના દોષોભ્યને સધરીને મુક્તિ કાઈ કાશી શકતું નથી જે જીવ જીવનનો સાધક બને છે, તેણે હૃદયદોષોભ્યને છોડવું પડે છે માયરતાથી જીવન વિભાસનું મમ યવાનું નથી જીવનના સાધકને એક પગી એક એટનું બધું તો મૂકવાનું આવ્યા કરે છે, અને એક પગી એક એકના બધા આવરણો તમજવાના આવે છે કે જે એનો ઈતિહાસ લખવા બેગીએ તો તેમાથી ઘણા ઘણા જીવને ઘણું જાણવાનું મળે સાધકના જીવનમા અનેક પ્રકારની અચકામણો જાગવાની એમા જેનું મન કાચુ પોચું પડ્યું તે સાધક મરી જવાનો

સાધકની અમનિમ વીરતા

એમા જે જ્ઞાનપૂર્વકનો પ્રયત્ન કરતા કરતા શ્રીમધુની કૃપા મદદ યાયતા યાયતા દટાર બીઓ રહેવાને મથે છે એવો જે કદાચ દ્વારે

તો એવી હારમાં તે માથે હાથ છાંને બેસી રહેતો નથી. તે ફરી પાછો જાડે છે. એની મર્દાનગીને પાંખ પ્રગટે છે, એનું પરાક્રમ તે વેળા કાઢુંકાઢું થતું હોય છે. સાધકનું સૌર્ય મહાન પરાક્રમી વીર સેનાપતિની સરખામણીમાં તો ઘણું ઘણું ચઢિયાતું છે. આવા પરાક્રમ વિના—અને તે પણ ખરેખરા પ્રકારના બળ વિના—જીવનવિકાસનો સંગ્રામ ખેડી શકાવાનો નથી. સાધક કશું પડતું મૂકતો નથી. જે આપ-મેળે આવે છે તેનો તે પ્રેમભક્તિપૂર્વક રીકાર કરે છે. એક હકીકત પ્રગટી, તો તેના નિરાકરણ માટેના સર્વ પ્રકારના જ્ઞાનપૂર્વકના ઉપાય તે લે છે. ઉકેલ કરવામાં તે કશું બાકી રાખતો નથી. તે પ્રભુ પર ભરોસો રાખે છે એ સાચી વાત છે, તેમ જનાં પાછો તે પેતાના પ્રયત્નમાં મંદ હોતો નથી.

પ્રતિકૂળ સંજોગમાંથી જ્ઞાન મેળવે છે

સાધનાની ભાવનાને અનુકૂળ ન હોય એવા વાતાવરણમાં પણ સાધકને કઠીક મુકાવાનું બને છે. તેવી વેળા તેની આંખો ઉઘાડી હોય છે. તેનું હૃદય પરિસ્થિતિ પારખી લે છે. પોતે સકંચામાં છે તે તે સમજે છે. એમાંથી મુક્ત થવાને માટે પ્રભુકૃપાથી પોતાના સમગ્ર બળને તે નોતરે છે. એવા ગજગદના યુદ્ધમાં સાધકને પોતામાં રહેલી જીવ પ્રકારની વૃત્તિઓ ને દ્વંદ્વાદિકનાં બળ-અબળાની સાચી સમજણ પ્રગટે છે. જીવનમાં એવા જગતા સંગ્રામમાંથી પોતાનું જીવપણું કેટલું ને કેવા પ્રકારનું છે એનું એને જ્ઞાન થાય છે. સાચા સાધકને તે કંપ્યા વિના રહેતું નથી. ખરેખરા જ્ઞાનપૂર્વકની કંઈ કશા વિષેની અયોગ્યતા હૃદયમાં હૃદયથી જો પ્રગટી જાય છે, તો તેમાંથી મનને નીકળી જતાં વાર લાગતી નથી; એવો અનુભવ પણ સાધકને એવા સંગ્રામમાંથી મળી શકે છે.

ચૂદ સુસંવાદ અનુભવાની રીત

આસપાસ કુદરતમાં જ્યાં જુઓ ત્યાં સુસંવાદ છે, સુમેળ છે. વિસંવાદ લાગે છે પણ તે તો છે માત્ર ઉપરની સપાટીનો. સમુદ્રમાં

૧૬૬ 'કર્મમાં યજ, ને યજે વસેતા પ્રભુ' છે કહ્યું,

પવત જેવો મોજાઓ વીછે છે ખરા, પગ એના બીલમાં તો ગંભીરતા છે ત્યાં એના મોજાનો ખગલગાટ નથી તેરી રીતે ગમરત કુદરતમાં જેમા ને તેમા અવાદ ને સુમેગ હારેલો પગો છે માનવ જીવનમાં અને પ્રમાણના ખગલગાટ ને જીવનપાથનો નગી આખે જાણાય છે પરંતુ જે દેખાય છે તે જ માત્ર મત્ત્ય હોત તો સમાજ ક્યાગનોયે ઇન્તખિ ન થઈ ગયો હોત આટઆટલા વિખવાદ આના કારમાં પરરપગના સત્યામ, અને પ્રારના રાગદોષો, અને પ્રગરની અથગા મણે મુશ્કેલીઓ વિરોધો, ગૂંચો—આ બધું હોવા છતાં સમાજ દકી ત્યો છે એ સુસવાદના બળ પર હવે પ્રમ એમ થાય કે સુસવાદ છે ક્યારે એ સુસવાદ માનવ-સમાજના હાર્દમાં ગૂંધાયે પડેનો છે જેમ ચેતનને આપણે જોઈ શકતા નથી, પ્રમાણી શકતા નથી, પરંતુ જો એને અનુભવવાને ખરેખરી પૂરેપૂરી જિજ્ઞાસા ભગી રોય છે ને તે માટે મના થવાની તામત જન્મેરી છે તો તેવો જીવાત્મા તેને અનુભવી પણ શકે છે એની રીતે જે જે માનવીને એ સુમવાદને અનુભવવો છે, ઝોગખવો છે, તેજે એના પોતાના જીવનમાં પહેલા તો એ સુસવા ને પ્રગટાવવો જોઈશે જેવી દૃષ્ટિ તેવી સૃષ્ટિ એમ મહેન છે જેના જીવનમાં એની સુમવાદની—આત્મિક ચેતનપૂર્વકના સુસવા ની—દૃષ્ટિ પ્રગટેરી છે એવો જીવ સમાજના કે કુદરતના હાર્દમાં પ્રગૂંદ રહેના સુસવાદને પારખી શકે

હોખકને સુસવાદનો અનુભવ

આમ સુસવાદ અને સુમેગ જો ગૂંધાયે કુદરતના વાનારરજીમાં છે અને માનવીના જીવનમાં પણ છે, તો જો આપણે આપણી ભત્રી સાધક માનવાનું ઈચ્છતા હોઈએ તો જેમા ને તેમા સર્વકોઈની સાથે સુમેગ ને સુસવાદ પ્રગટાવવાનો આપણો પ્રથમ ધર્મ છે એવો સુદર સુમેગ ને સુસવાદ તથા એનું સૌંદર્ય જીવનમાં અનુભવારેનું છે એટલે પ્રબુધપાથી એવો ભકત બન્યો છું એટલા માટે આપણા બંધાના

જીવનમાં એવો સુમેળ, સુસંવાદ પ્રગટે એવી મારી ખાએશ રહે છે. જીવનમાં સુસંવાદ છે એવો નિશ્ચયપૂર્વકનો જ્ઞાનાત્મક અનુભવ ત્યાં સુધી સાધકને પ્રગટતો નથી ત્યાં સુધી જીવનની અનેક પ્રકારની કસોટીમાં તે પૂરેપૂરી રીતે અભિશુદ્ધ, હાલી જીઠ્યા વિના પાર જિતરી શકવાનો નથી. કસોટીના સમયમાં કે સંગ્રામમાં પોતામાં કયાં કયાં ને કેવું કેવું કાચાપોચાપણું છે તે સમજવાનું મળે છે. સાધક એમ હારતો'હારતો અને તેમાંથી જીતવાનો સાચો નિર્ણય પ્રગટાવતો પ્રગટાવતો આખરે તો જીવવાનની કૃપાથી જીતેલો બને છે. એ માટે અપાર અમર્યાદ ધીરજ કેળવવી રહી છે. અપાર સહનશીલતા, સહિષ્ણુતા રાખવાનાં રહે છે. હિતાવળે આખા પાકી શકતા નથી. આમ થતાં થત તે તે સુસંવાદ અનુભવે છે.

હરિ: ૭૭

ખાર, ૧-૧૨-૪૨

(અનુષ્ટુપ)

પ્રેમનું દુઃખ ના લાગે; દેવાનો દુઃખ ત્યાં કરો.
હેતુ એને ન હોય છે, પ્રેમનો ભાવ ત્યાં જોડો ॥
એવો ભાવ સદાયે હું તત્પર બેટવા હો,
ગમે તે પ્રેમનું સૌ જ, સ્વીકારી આસવું પથે. ॥
સ્વીકારતાં પથે તેવું શ્રેય ઉત્તમ જો વધે,
તેવી બેટ મને વહાલી હૈયામાં લાગતી ખરે. ॥
કાઈનાથી કરું દુઃખ થવાનું મુજને નથી,
દુઃખ તો થાય છે જ્યારે કાલતાં સ્વજનો નથી. ॥

ભારે તપશ્ચર્યા પછી જ શક્તિ મળે

પ્રિય બહેન, તમારો ૨૭-૧૧-૪૨ ના પત્રમાં તમે લખો છો કે:

‘પર સાચી ધર્મો આનંદ થયો જે માગ મનમાં રિચારો
આવના દના, ને જેવું થવું હતું, તેનો તમે આનંદન બધો ચિતાર
આપ્યો છે’

આવુ તો તમે કેવીરે વાર અંગિકા છે

મારે બીજો કોઈ ધર્મ નથી જીવનને જીવે પ્રગટવાનો ધર્મ
છે સ્વચ્છતા રિચારના પંથા રૂપે પ્રભુપાથી જે તે લખાય છે
મનેક શરીરમાં પુરનો અસ પણ છે અને અનો અસ પણ છે
અને તેનો તેની દશાનો અનુભવ મધકને તેની માધનાની ઉચ્ચતર
કદમમાં થયા રિના રહેતો નથી, ને તેનાથી પણ તે પર જાય છે આવુ
કઈ એમ ને એમ બનવું નથી યજ્ઞની વેદીમાં સકળ કઈ ભોમવાની
તેની તત્પરતા અગ્નિ અને અગ્નેઃ હોય છે મોતી મોનારૂપાને દીપીને
એનો સુદર આકાર બનાવે છે તે ગીપવાનુ કાર્ય આગ ધડવાને
માટે છે એનો આકાર ધડવાનો પ્રસંગ હોય અથવા કામ હોય તે
કાળે ને તેવી રિચતિ આપણી પ્રગટના આપણે તેને આનંદારીને સ્વી
કારી શકતા નથી તે આપણને ધણ મ્હે છે, એને એનો લાભ
મળી શકતો નથી જે જીવનર ધડાય એમ કરવું હોય તો સસાર-
વહેવારના અનેક પ્રસંગો, ને એની તક—એ જીવનના ધડતર માટે
છે, એવા ટિપાયા કરવામાંથી ધણ બધું સમજી લેવાનું હોય છે
જીવનનો મર મ્હે એમ ને એમ આવરી સમાનાનો નથી

આપણે તો નિહ સમાન ગર્ભવાનુ છે

પરવુ સાચેસાચી વાત તો એ છે કે આપણને બધાને દરિના
માર્ગની કરી લગની લાગી નથી આ તો દેખાદેખીનુ બધું ચાને છે
બાકી તો આપણે કઈ પામર નથી કોઈ લજા પોતાની જાતને
પામર કહે તો હોય છે, તો તે તો જ્ઞાનપૂર્વક તેમ મ્હે છે આપણી
વાણીમાં સચ્ચાઈનો તેવો રજૂકાર ને જણકાર નથી

અનંત અદે , સમગ્ર જાને સહી

એવું એક ભકતે ગાયું છે, તે તદ્દન સાચું છે. આપણામાના અન્નગૃથ માહે આપણે અન્નગૃથ જેવા નથી થઈ જવાનું, પરંતુ ત્યાં સિંહ રૂપે પ્રવર્તવાનું છે. અન્નગૃથ આગળ આપણે પામર બની જવાનું નથી. આપણી શક્તિ અનંત છે. માત્ર એ શક્તિનું જ્ઞાન આપણને પ્રગટ્યું નથી, એટલે આપણા આવા હાલબેહાલ થયેલા છે. આપણે કેટકેટલા બીરુ છીએ ! ક્યાંક યુદ્ધ આવ્યું, ક્યાંક મથામણ પ્રગટી, ક્યાંક અથડામણ થઈ, કે જાણે બીબી પૂછડીએ ભાગીએ છીએ. જીનનો સાધક તો સગ્રામમા પ્રેમથી, શૌર્યથી ઝખૂમે છે. એને તો જીનમા અનેક પ્રકારના યુદ્ધ પ્રકટે છે એ લડતા લડનાં ખતમ થઈ જવાની ઉમળકાથી પૂરેપૂરી તૈયારી સેવતો હોય છે. એ તો કહે છે કે કદાચ હારીશું તોયે તે જીતવા માટે છે

સાત્કર્તવ્યથી તો લાલ જ થાય

તમારા વિચારના પડ્યા પડે છે, ને એના પ્રત્યુત્તર રૂપે લખા-યેથી કવિતા કે કાગળો-એ ત્યાં આક્ષી રૂપે છે. એટલે તમે તો નક્કર લાલ કરાવ્યો છે. એટલા માટે તમારો ઘણો હૃદયપૂર્વક આભાર માનવો જોઈએ. સત્પ્રેરણાથી પ્રેરાયેના કર્તવ્યમા કદી કશું ગુમાવવાનું રહેતું નથી, તો પછી તમને જો અમે દોષ દઈએ, તો અમારા જેવા નરાધમ કેઈ ન હોઈ શકે. તમારા પર નથી કશી ખીજ, અણુગમે કે રોષ બિયટો ભાવ વધ્યો છે

એક છીએ ને એક થઈએ

જગતમા એક સિવાય કશું નથી જ્યાં ખીજું હોય જ નહિ, ત્યાં ખીજને શું કહેવાનું હોય ? આપણે જો એક થવાપણું સ્વીકારીએ, તો તે એકને જ કહેવાનું હોય ને ? જુદા છીએ એવો ભાવ જ કાઢી નાખવાનો છે. એક જ છો, એવી ભાવના કૃપા કરીને દેવાવવાનું કરો. જુદાં છો એવી ભાવના જ આપણને નડી રહેતી છે એક છો, ને એક થાઓ. પતિ પત્ની મુખદુખમા એક હોય છે. એનાથીયે પત્ની

રિયનિમા પણ એક છે અનેએ એક યજ્ઞપાત્ર તેય તો બનેના જીવન-
આદર્શ, કર્તવ્યો, મધ્યમનો, ગૂચો, મુલકનીઓ, આનંદ, હર્ષ-
ઉમંગના પ્રસંગો, વગેરે બધુ પણ એટલું થો 'કૂતરુ તાળે
ગામ ભાગી, ને શિયાગ તાળે સીમ ભાગી' એવું જો બને, તો જીવ
નમા એમતા કેમ કરી અનુભવી શકાય ?

શ્રીભગવાનને આનંદથી મર્વન્ન સોપા દો

આપણે જે તે બધુ શ્રીભગવાન પર છોડીએ અને મોખના રહીને
એના મામત્થની પ્રેરણાથી આપણે એના આધન યજ્ઞને એને કામ
કન્વા દેવુ એમ કરતા કરતા આપણુ જુદુ અસ્તિત્વ સંપૂર્ણ મિટાવી
દેવુ અને જન્મજન્માતરતુ કર્મ થોડાક દિવસમા કઈ થોડુ નીપજી
શકે ? પડેના તો જમીનના કાટામાખરા સાફ કરી બાગવા પડે પછી
જમીનને ખેડની પડે જમીનની આગળપાછળ વાડ કાઢવી પડે પછી
બી વારીએ ને જો પ્રજુકપાનો વરસાદ વરસે તો કઈક ઊગવા સભર
રહે ઊગે ત્યારે પણ એમા બીજી ધણુ અનાજના છોડને વધવા ન દે,
એવુ જાગ્યા કરે છે એને માગજી રાખીને નીદી નાખી પડે છે ને
ઊગેલા છોડની અનેક રીતે ગોડ વગેરે વગેરે કરવાનુ રહે છે અનેક
પ્રકારના જીવજતુઓથી પણ એની રક્ષા કરવાની રહે છે જીવનમા
ભગવાનનો ભાવ એવુ કર્મ કરવા ને મચી રહેના પ્રગટે છે, ત્યારે આપણે
એના ઉમંગકાથી સ્ફુર્તિ નથી કરી શકતા, એવુ જ નહિ પરંતુ
એને સમજી પણ નથી શકતા એ દિવ્ય દેવુની ગોઠ પૂરી સમજાપૂર્વક
ખેસતી પણ નથી, એવુ જ મને તો દુઃખ ધણુ ધણુ વ્હા કરે છે અને
સાને છે એકદરને નરતર મૂકવાનુ હોય છે, ત્યારે સામાને દુઃખ
ધણુ, એની તે થોડી જ કઈ ચિંતા કરતો હોય છે ?

આપણુ જ સભાગો

આપણી સાથે દાઈ અપોગરખને વર્તસે, તો એવુ ફળ એને મળવાનું
છે પરંતુ આપણે યોગ્ય રીતે વર્તીશુ, તો તેમા આપણુ કઈ ખોડ

થઈ જવાનું નથી આપણે આપણું કરી ચૂકવાનું છે જીવનમાં જે પોતાનું જ લલ રાખ્યા કરે છે, ને બીજો જોઈ નિચાર કરતો નથી, એના જેવું સુખી જગતમાં બીજું કોઈ નથી

સ્વસુધારણા માટે જાત ઉપર નિર્દયતા

અમારી જાત પર અમે શું નિર્દય નથી થયા ? જેણે સત્યામ ખેનવો છે, જીત મેળવવી છે, એણે તો યાહોમ રીતે જુઠાનીને ઝપવાનું પડે છે ત્યારે શું જાત એની સામે પોતાર ઉઠાવે છે ખરી કે ? અમારામાંનું અમારું જ્યારે જ્યારે ગેરસમજૂતમાં પ્રગટવા ક્યાં કરતું હતું, ત્યારે ત્યારે એને ઠેકાણે લાવવાને કેટકેટલું નિર્દય થઈને અમારે તેની સાથે વર્તવું પડ્યું હતું ? એનો ખ્યાન સાધનાપથનો જે અનુભવી સાધક હોય તેને આવી શકે મનજનને અમે અમારી જાન ગણીએ છીએ, વારનાનું, વાળનાનું કર્મ અમારે માથે પ્રભુકૃપાથી આવેલું છે, એટલે એની જ્યાં સુધીની મર્યાદા હોય ત્યાં સુધી અમારે જવું પડે છે, તેમ છતાં કંઈ નહિ થતું લાગે ત્યારે એને ભગવાન છોડી દેવડાનશે તો આનંદથી મૂકી દઈશું

મદ્દગુરુને વહાલી ગુરુદક્ષિણા

જીવનનિકામના માર્ગે સાચી રીતે, સાચી ભાવનાથી, મદ્દનગીથી, હૃદયના ઉમળકાથી, જે જીવ એક ડગલું પણ માડે છે, તેનું તે કાર્ય અમને ભેટરૂપ છે તેની દક્ષિણા અમને જીવનમાં ધણી ધણી વહાવી છે આ કંઈ આનંદકારિક ભાષામાં લખ્યું નથી, અમારે મન તે સાચો હળીત છે

ભગવાનની કૃપા માટે આપણો બળવો

અપૂર્ણ જીવણમાં આપણે બરા પડી રહીએ, ને પછી જૂમ મારીએ કે ‘ અમે તમને વહાલા નથી ! ’ અમાગ પર તમારો સાચો ભાવ નથી ’ એવી તમારી બાગ તદ્દન અર્થરિનાની લાગે છે. પોતે પોતાનું પૂરેપૂરું જોતું નથી, ને દોષ બાજના પર દોળનાની જીવની જે રેવ છે, તે જ્ઞાનમાર્ગને ગ્રેષ્ઠ નથી સાધક કસાચી લેનાઈ જતો

નથી અભાવ તો આપણને એની ગતિ દોરવાનો છે એ પ્રભાસે થતા કરીશું, તો તો આપણો સ્વભાવ વધારે ને વધારે દૃઢપણે પોતાની સત્તા જમાવતો ગેરવાનો છે આપણે તો ગળ જનવું છે કે ગુનામ ? આપણી પ્રતિ જો જ નાવાળી તામસિક ને આગમુ હોય, તો આપણે એનાથો વિરોધી એવા ક્રમમા મુકાર્ષ જઈને એક પગ પલ જમાવ્યા વિના સતત એકધારા તેમા ઉમગથી પરેશાઈ જવું થો તો જ આપણી પ્રતિ આવી રીતે ધડાઈ સમાવાની છે એના એના પ્રસંગમા ભગવાનની કૃપા આપણને મોકે છે તો ખરી પણ ત્યારે આપણે રાચવાનું મૂકીને જાણે જ્યાંગએ બીએ ! એરી આપણા બધાની ખૂલી છે

સાધકને બીજા નથી સમજતા

બીજાને કોઈ આમ તો બરાબર જાણખી શકતું નથી સાધનામા યોગ્ય પ્રવેશ થરાથો પ્રતિના મૂળ સમજી સમાપ છે એનાથી હડવાપણું થતા અથવા તો પ્રતિ કે અભાવની પડકારથી મુક્ત થતા જવાની ક્રિયામા સાધક જ્યારે હોય છે ત્યારે બીજાએ એની સમજણ પ તી નથી તે સાધ ના એના વર્તનથી કરી કોઈકે મિચારું કુ ખી બધા પ્ર છે

અવજને કરેલી આકરી કસોટી

કોઈકે સ્વજને સુદ્ધિથી આ છવને નાશી જોરામા બાકી રાખ્યું નથી કોઈકે મજનની ગ્રીણદ તથા મોંસાઈ બનમ્યા ને મળજની પ્રતિએ જા વીવને અસરામા બાકી રાખ્યું નથી તે માટે જ ભગવાનનો ધણો ધણો સણી છું

આપણી છત જ થશે

બીજાએ સમજે કે ન સમજે એને આપણી સાથે કશી નિમ્મત નથી આપણે જો આપણું સાચવ્યા કરીશું આપણને યોગ્ય રીતે સમજ્યા કરીશું આપણો પોત નો ધર્મ યથાયોગ્યપણે સદ્ભાવથી ને પ્રેમથી આચર્યો મરીશું બેદમાત્રને ટાળવાને આપણો છવતોભગતો

ને પ્રમાણિક પ્રયત્ન રહ્યા કરતો હશે, તો જરૂર પ્રભુકૃપાથી આપણી છત થવાની છે. જે સ્વજન મળેલાં છે, તેમાંનું કોઈ મારી 'હા એ હા' કરનારું નથી. એટલે મારી દૃષ્ટિ પ્રમાણે જ કે કલા પ્રમાણે જ જે તે બધાં તેમ કરે છે, તેવી હકીકત એ તદ્દન પાયા વિનાની છે. જે અમારા બધાંની વચ્ચે હૃદયનો પ્રેમ ને તેનો તાર સંધાઈ જાય, તો તો તેવા પ્રેમમાં એકતા છે, અભેદ છે, એ એકપણું જ છે. કિંતુ 'વો દિન કહાં ?'

હરિ : ૐ ખાર, તા. ૨-૧૨-૪૨.

ભગવાનના ભાવની શક્તિ

પ્રિય બહેન !

જત તમે પૂજ્ય માતાજી સાથે જોડાવાના જે વિચારો કરેલા, તેમાં આપણી જાતનું જે પૃથક્કરણ કરવું જોઈએ, તે તમે પૂરું કર્યું નથી. તે શક્તિ શુ સ્વભાવને છૂટ્યા વિના આપણને સ્પર્શ કરી શકશે ખરી કે ? સ્વભાવ કે પ્રકૃતિને સંયમમાં પ્રકટાવવાનું સાધના માર્ગનું તો તે પ્રથમ કર્મ છે. ત્યાં પણ આપણી ધૃતિબોના રસ, મન, બુદ્ધિ, પ્રાણ ને અહમ્—એનાથી બનેલા સ્વભાવની ઉપરવટ થવાપણું રહેલું છે. માતાજીને બધાં જ ભક્તિભાવે રોજ ને રોજ દરેક સાધક પોતાની પ્રણામાંજલિ અર્પે છે. એ જ શુ બતાવે છે ? કે ભગવાનના ભાવને પુરુષ કે સ્ત્રી એવી જાતિની મર્યાદા નથી. એને નથી કાળ કે નથી સંજોગો. એને કોઈ પરિસ્થિતિ નથી. જે શક્તિ એમનામાં પ્રવર્તે છે, તે શક્તિ બીજા સંત-મહાત્માઓને પણ પ્રેરી રહેલી છે. એવી શક્તિમાં કદા હોય છે, તે વાત સાચી, પરંતુ તેમાં ચેતન પરત્વે ભેદ નથી. સાધનાની ઉચ્ચતર ભૂમિકામાં પ્રવેશતાં પ્રવેશતાં એક એવી સ્થિતિ પ્રકટે છે, કે જે પછી શક્તિની કદા રહે છે; પરંતુ તે શક્તિના ચેતનમાં કરો ફરક

હોતો નથી સાધનાની ઉચ્ચત્વ ને ઉત્તરોત્તર જુગિનએમાથી પચા
ચતા ચતા એવી સ્થિતિ પ્રગટે છે કે જ્યારે ત્રીવાલ્મા ૬ દ્વાનીન ગુણ
તીન બને છે એવો આત્મા આપણને પનટાવનાને સમર્થ ટાવ છે

બધે એક જ ભાવ

જો ત્યા જવાનું હોય તો ત્યા પણ તેમનામા પ્રેમમાનથી એ
રસ થઈ જવાપણ રહે છે ત્યા પણ સર્વ પ્રમારુ જ્ઞાનભગિન
પૂર્વનું સમપણ મરી દેવાનું હોય છે વળી ત્યા પતિ પત્નીને માથે
રહેવાનું તોહોતું નથી ઈચ્છાકેકરને પણ સાથે ગખરાના લેતા નથી *
ત્યા પણ આપણા મનનું મ્યુ મરવાનું હોતું નથી તેમ જ આપણા
સ્વભાવ પ્રમાણે વર્તવાનું હોતું નથી ઈરિયોના રસમા મ્માયે ફસાઈ
જવાનું હોતું નથી એમની પામે જવાનું હોત તો પણ ઉપરના
નિર્ણય પર આપણે આવવાનું બન્યું હોત ત્યાના જે પુરુષ સાધકો છે,
તે જો એવો આ કે મ્માનો બેદ મનમા ગખતા હોત તો જ્ઞાત્રીન
શરણે કેમ મરીને ગયા હોત ?

જાસ્તની માતાએની જીવત સંસ્કૃતિ

આજે પણ ભારતવર્ષમા ગૃહસ્થાશ્રમમા કામ મગતી હોવા
છતા એવી સપૂર્ણ સાત્ત્વિક બહેનો હસે કે જેના આગળ આપણ
મસ્તક ઉન્નતભાવે ભક્તિપૂર્વક નમ્યા મરે એવી માતાએને નીધે તો
આજે ભારતવર્ષ જીવતુ છે એવી માતાએ જીવતી ન હોત હયાનિમા
ન હોત તો આટલા પ્રાણ આટલી ચેતના આટલ બળ આરા
હતભાગી ને મૃતપ્રાપ જણાતા આપણા માનવી સમુદાયમા કયાથી
હોઈ શકત ? એ પ્રતાપ ને પ્રભાવ તો એવી માતાએની જીવત
સંસ્કૃતિને આધારે છે

‘ જીવ તને કેમ આવે ? ’

ભગવાને આપણને એ રમ્તે પ્રવાણ કરવાનું સુઝાડ્યું છે આપણે

* એ વખતે પોતાના બાળકોને સાથે ૧૫વાની સાધકોને ૧૨ ન હતી

એના થનુ છે, કે પછી અળશિયાના જેવુ, માત્ર કાદવમા રગદોળાતુ જીવન ગાળી જીવતરને એજે ગુમારી દેવુ છે ? એ પ્રશ્ન આપણી આખ આગળ મતલ નજરે તરતો પ્રકટયા કરવો જોઈએ જેને એવો પ્રશ્ન મનમા આવ્યા કરે છે, એને તો મુખે નીદર પણ કેમ આવે ?

મહાશક્તિની મદદની શરતો

આપણે ગમે એને માનીએ, તેની મને ચિતા નથી કિંતુ એનેયે માનવાપણુ થતા ને તે પ્રમાણે વર્તવાનુ બનતા મૂળભૂત હકીમત રૂપે આપણામા સાચુ જે મથન જગવુ જોઈએ, ને જે એનો જ અભાન હોય, એનો વાસ્તવિકતાનો પૂરો ખ્યાન જે ન એમતો હોય તો તેવુ કોઈ આપણને કરી શકાયદો કે લાભ મેળવી આપી શકવાનુ નથી, તે વાત પણ નિશ્ચિત છે જેના મનમા એવો પ્રશ્ન નથી ઉદ્ભવતો, એવા તો ગતાનુગતિક લોકની જેમ તે શક્તિના આધારના માત્ર ખાત્રી ખોળિયાના દર્શન કરીને ખાત્રી ખાત્રી પોતાને ધન્ય માન્યા કરશે પરંતુ એથી ારીને કઈ જીવનનો પનટો થવાનો નથી એ તો જે પોતાના હૃદયના ઉમળકાથી પોતાને પનટાવવા માગે છે, એમા જેને ખત, ઉત્સાહ, અદ્ભુત પુરુષાર્થ કરવાની ઝખના જાગેલી છે, એવાને તે મહા ચેતનાશક્તિ મદદ, પ્રેરણા, સાથ આપ્યા કરે એવા પ્રકારની હૃદયની ઝખના જેને જાગે છે, તે ખીજાનુ કનુ વિચારતો હેતો નથી 'ખીજા' શુ કરે છે, એનો ખ્યાલ તે પોતાના મનમા કદી ઠરવા દેશે નહિ

વિજ્ઞાનિકોનો દાખલો

વિજ્ઞાનની ભારે શોધ કરનારા પોતાની એ શોધમા એટલા તો મશગૂન થઈ ગયેના હોય છે, કે ખીજા બાજતનુ એમને ભાન પણ રહેતુ નથી પેની શોધના ખ્યાન સિવાય બીજુ કશુ જાણે અસ્તિત્વ જ ન ધરાવતુ હોય, એવુ એમનુ મન-જગત બની રહે છે ત્યારે જ તેઓ એની શોધ કરી શક્યા છે

પ્રાકૃતિક ધર્મો ત્યજ્યા પછી જ સરજામતિ પ્રગટવા માટે આ માર્ગમાં જેણે પડવાનું છે, એણે પોતાની પ્રૃથિ, પોતાનો સ્વભાવ, પોતાની દેવો, સમજણો, અનેક પ્રકારની મગાઠો, ને આ ઉપરાંત આંતરિક કર્મોના પ્રાકૃતિક ધર્મોને સમજી સમજીને હૃદયના ઉમળકાથી પોતાના જ્ઞાનના વિકાસના હેતુથી મુક્તિ જ્ઞાનું છે એટલે કે છોડવાનાં છે. ને આ બધું ત્યાં પણ કરવાનું રહે છે. જો ત્યાંના સાધકો એમ માનતા હોય કે અમે તો માને શરણે ગયા હીએ ને મા બધું અમારે માટે કરશે, તો તે મિથ્યા હકીકત છે. ‘શરણે ગયા હીએ’ એવું માત્ર બોલવાથી ‘શરણે’ જઈ સકાયું હોતું નથી.

“સર્વધર્માન્ પરિત્યજ્ય મામેક દર્શન મતઃ”—(મનાદિ કર્યોના પ્રાકૃતિક) બધા પ્રકારના ધર્મોથી સંપૂર્ણપણે મુક્તિ મેળવાઈ હોય છે, ત્યારે તો હજી સરજામતિની દશા પ્રગટવાની શરૂઆત થતી હોય છે.

મક્કમત્તા ને હૃદયની એકતા જોઈશે જ

આ હકીકતનો ખ્યાલ ત્યાંના સાધકોને નહિ હોય એમ હું માનતો નથી. જે શક્તિને આપણે શરણે જવાનું છે, તે શક્તિ પરત્વેનાં શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, પ્રેમભક્તિ વગેરે દૃઢ્યપૂર્વકનાં સંપૂર્ણપણે આપણામાં પ્રગટ્યાં જોઈશે. આપણો તેવો આધાર થયો હોય તો જ તેમનાં વચન આપણા ગળે ઊતરી શકે છે. અથવા તો તેમની શક્તિ આપણામાં કામ કરી શકે છે. એમની શક્તિને કામ કરવાને માટે આપણામાં સંપૂર્ણ મુદાવરતા પ્રકટી હોય, એવી ભૂમિકા આપણે સ્વાધી આપવી પડશે. સંસારવહેવારમાં પણ જેના પરત્વે આપણને, માન, આદર ને ધણો પ્રેમ હોય છે, તેવું વચન માનવાને આપણે તત્પર હોઈએ હીએ. આ હકીકત અનુભવથી સમજાય તેવી છે. એટલે કેઈનું કહેવું અરપણે આપણામાં ચોખ્ખી રીતે પ્રકટાવવું હોય તો તેનામાં હૃદયપૂર્વકની એકતા પ્રકટે તો જ તેમ જતી શકે. ત્યાં જઈને પણ આપણે ઉપર ગાણે વર્તવાનું હોય.

છતાં જવું હોય તો ખુશીથી જાઓ

જો અહીં તેમ વર્તી નથી શકાતું, તો ત્યાં કેવી રીતે વર્તી શકાવાનું છે? તેનો ખ્યાલ કરજો. તેથી ત્યાં ન જાઓ, એવું મારું કહેવું નથી. ત્યાં જવાથી કલ્યાણ થતું હોય તો જરૂર જાઓ. મારે તો કશો ભેદ નથી. સાધનાની અમુક ઉચ્ચતર કક્ષાઓ વટાવ્યા પછી નામ-રૂપનો લય થઈ જતો હોય છે.

સાધકનો સ્વજન પ્રતિ ધર્મ

ધર્મને માર્ગે પ્રયાણ કરતી વ્યક્તિ સદાય પોતે યોગ્ય વત્તા કરવામાં પોતાનો ધર્મ સમજે છે. બીજી વ્યક્તિ જો પોતાનું જ અંગ હશે, તો એને એવા બિધ્વગામી જવાપણામાં જરૂર મદદ કરશે. કોઈક સમ્બંધન, હોય એ જરૂર બતાવશે ખરો, -ને એ એનો ધર્મ પણ હોય; આવું પરસ્પરનું પરસ્પર પરત્વે હોય તે પણ યોગ્ય છે, કિંતુ તેનો ધર્મ બળવવા જતાં પોતાનું કેંદ્ર તો સતત પોતામાં જ રાખ્યા કરીને તેમ કપા કરવું ઘટે. પોતાના કેંદ્રની ધરી પરથી ખસી જઈને જો તેવું કોઈ કરવા જાય, તો એ પોતાના વિષેનો ધર્મ પણ ચૂકે; ને જે પોતાનો ધર્મ ચૂકે છે, તે બીજા પરત્વેનો પોતાનો ધર્મ યથાર્થ રીતે બજાવી પણ કેમ શકે? એવી રીતે બજાવેલ ધર્મમાં યથાગોચરપાત્ર, સર્વસ્વાભાવિકતા ને યોગ્ય સરળતા ન પ્રકટી શકે.

શ્રીઅરવિંદના પંચો વાંચો

શ્રીઅરવિંદે તેમની પત્નીને લખેલા કાગળો તમે વાંચ્યા છે? તેમાં તેઓશ્રી તેમને શું મુલ્યવે છે? જોયું કંઈ છોડવાનું હોય એણે જ કંઈ કરવાનું હોય ને? તે કાગળો તમે ફરી ફરી વાંચી જાઓ. તો આપણને આ દિશાનુસાર જ્ઞાન પ્રકટશે.

પોંડિચેરીમાં લીલાલહેર નથી

પોંડિચેરીમાં બધી લીલાલહેર છે, અને ત્યાં મન ફાવે તેમ વર્તી શકાય છે, એમ માનવામાં નહીં અસાન રહેવું છે. 'ત્યાં નરી

મરણના છે, ને જેમ જીવું હોય તેમ જીવી શકાય છે.' એવી સમજણ હોય તો તે પત્નિ બોલું છે ત્યાંના આધર આમતેમ ફરતા હશે દેખાતા હોય, પરંતુ જે તેમને અએસાથી જીવનની આપના કરવાની હોય, તો તેમણે પત્નિ તેમની તેમની પ્રાણિ પ્રમાણે વર્તવાનું જોડી દેવું પડશે જેની પ્રાણિ ને જેવો અમાવ છે, તેનું યથાએથ જ્ઞાન પહેલાં તો તેમને પ્રગટુ જોઈશે તે તે પ્રગટુ જ્ઞાન મેળવીને તેવાં તેવાં વિચાર, રીતિ, વચણ લાગતી વગેરે પાડે, તે તે પગે પ્રથક અધનિયો પ્રેરણને તે તે જાતુ પ્રેમભક્તિજ્ઞાનપૂર્વક સમર્પણ કરી કરવાનું છે સમર્પણનો દેવ પ્રાણિ અને અમાવને પત્નિવત્તાનો છે. આતુ બધું તો ત્યાં પત્નિ કરવાનું છે ત્યાં જઈશું તો અમનઅમન છે, એ આપ જોડી દેજો ત્યાં પત્નિ તપ છે, લક્ષિ છે, કમંચોગ છે ને પળેપળેના સમર્પણ થત છે. આની માગી સમજણ છે.

સદ્ગુણો નિરપેક્ષ પ્રેમ

મનેના અજનોની પ્રાણિનું સમાનપણે જ્ઞાન થયા કરના માટે જે તે બધું થયા કરે છે એમાંથી જે હું ન ધ્યાની વહ, તો મારા જેવો બીજો કોણ મૂખો હોઈ શકે? એટલે જેના તેના સસર્ગથી તે તે પોતાના દર્શન કરી રહેતું છે, એનો વાતવિદ અનુભવ થાય છે એની એની મદત્તા છે હવે આ જીવ કોઈને મમે કે ન મમે એનો મને કશો વાધો નથી મારી એમના પરવેની ખાતના તો કશા પર અવલમિત થયેથી નથી એટલે એ તો અખડ રહેવાની છે.

અજન-આધરો પોતાને સોધે

પરંતુ જે બધા સ્વજનો પોતાના જીવન વિકાસના હેતુથી વળ આમત્રિયા આપેલા છે, તેમનો ધર્મ તેમજો વિચારવાનો રહે છે તેઓ પોતામા કેટલી પ્રમાણિકતા છે, કેટલી વફાદારી છે, કેટલી નેકદિયી છે, કેટલી શુભનિષ્ઠ છે, તે તે બધું તેમજો અંતરમાં ડાકિયું કરી કરીને તપાસતું થઈ વિના પાકે, વિના દોષે, અકારણ કેટકેટલો વિરોધ

આ જીવ પરત્વે છે, તેનો કોણુ વિચાર કરે છે ? આ માર્ગને અનુકૂળ વર્તન પ્રગટતું ન જોઈ શકાય, ને તે જો તેના યોગ્યપણામાં ચીંધનાવું ચાલે તો તે જીવને કેમ ખટકે છે, ને ચારા ભાનમાં ને સારા અર્થમાં તે કેમ ચીંધાગતું નથી, એ પ્રશ્નને પોતાને પૂછવું જોઈએ

અતરની જૂખ ઉઠકી ત્યારે સમજાઈશ

મને યુગીએ ચઢાવો એમાં મને વાગે નવી જગત તો તેમ જ વરતું આવ્યું છે પરંતુ પહેલાં જે પોતે જીવોએ ચઢીને બીજાને ચઢાવે છે તેનાવું તો તેવું હું હૃદયના ઉમળકાથી સ્વીકારી લઉં પરંતુ તમારું હું કેમ કહીને સ્વીકારી લઉં ? જેમ જેમ સાચી રીતે મનજવાની અતરની જૂખ જાહેર છે, તેમ તેમ તે વિષે સમજા જાડી જતીરે છે તે વિના તો બધું ઉઠર ઉપરથી પસાર થઈ જતાવું છે જૂખ વિના ઢલી મઝા આવતી નથી, એ તો જાણીતી હકીકત છે

જિયો કક્ષાનો અદ્ભુત આનંદ

જે અપૂર્ણ નિષ્ક્રિયા નિષ્ક્રિય બનતો જાય છે, તેનામાં જ્ઞાન જન્મી રાકે છે જે હજારોમાં હજારો બધી રીતે બને છે, એ જિયામાં જિયો જઈ શકે છે જીવનમાં જિયે જિહ્વામાં જે આનંદ પ્રકટે છે, તે અધોગામી જીવનની મઝા કરતાં ધણે ધણે વધુ કાગી દમ્નારો આનંદ છે બનેલી સજ્જામગી જ શક્ય નથી, જિયો કક્ષાની મઝામાં જિયે-નીચે પહોંચાપણ જ્યાં રહેતું નથી એમાં ચિંચરતા છે, અગાધપણ છે એવા આનંદની ચિંચરતામાં જિહ્વા, મર્યાદા, સ્થિતિ, અનુપલ્લ, અમાપ એ બધું વધતું જાય છે, તે હમીકન જુદી છે ને આવું જેમ જેમ વધતું જાય છે, તેમ તેમ સાત્ત્વિક ગુણની આમાં પ્રવેશને તેમાં નિષ્ઠા અનુભવીને જીવનનો નાગ મેળવી રાકવાની શક્યતામાં સાધક પ્રવેગ છે એવાના આત્મસંતોષનો પાગ નથી એના આનંદની ઝલક ચારે દિશાઓમાં જીભગાય છે, ગગન ગગનમાં છવાઈ રહે છે

નાચી કદાની આસ

હવે એની નિરૂદ્ધ પાસુ એની સંતોષ મેળવવાની લોતુપનામાં એક રિવાજની તૃણામાથી બીજા રિવાજમાં ગયા કરવાનું તે દિન ક્યાં કરે છે ધડીમા આમાં તે સુખ-સંતોષ માને છે, તો ધડીમા તે બીજા તરફ દાખો રહે છે. આમ એના મુખની કદપના બદલાતી ગે. હા કઈ દિશામાં એનું દિન દરતું નથી એની બ્રમણા વધ્યા કરે છે કાઈના પાં રિવાસ પણ એ ઠેરવી શકતો નથી.

મન-ઇદ્રિયોના કલિપત મુખ

આમ ખરું જોના તો પ્રત્યેક માનસની મુખ મેળવવાની બૂખ એ પણ આત્માના સ્વભાવનું એક લક્ષણ છે, પરંતુ તે જોના દ્વારા બચાવ થતો હોય છે એના પાસથી એનું તે મુજબનું પ્રતિબિંબ હોય છે, એટલું જ જેમ મૂર્ખનું તેજ લીના કાચમાથી જોઈએ તો લીનાચ પડતું લાગે પરંતુ તેમાં તે તેલુ જ છે એમ કઈ થોડું જ માની લેવાનું હોય છે. એવી રીતે આપણે માન ઇદ્રિયોની લોતુપના તે મનના આપણા કલ્પિત વ્યાપારની કદપના પ્રમાણે જે તે બધું સુખ અનુભવતા હોઈએ તે એની ખરેખરી તેરી વાસ્તવિકતામાં છે એમ માની લેવાનું ગંખીએ તો આપણે બીજા બૂરીશુ તે સુખ જેવું લાગે છે તે ઇદ્રિયોના તેરા તેરા પ્રકારના ધર્મને લીધે એટલે આપણે મનાદિ કરણ ને ઇદ્રિયોના તેવા તેવા પ્રાકૃતિક ધર્મને સાચું અતરતું સુખ મેળવવાને પન્દાવવાના રહે છે.

■ તત્ત્વજ્ઞતામાથી સણજ પુરુષાર્થને સ્વશક્તિનું જ્ઞાન

આપણી ઇદ્રિયો, વૃત્તિઓ, મનાદિ કરણ વગેરેને જેમ જેમ જાગ્રતપણે સમજવાને મથ્યા કરીશું, તેમ તેમ આપણને આપણું સ્વરૂપ કેવું છે, તે સમજવા વિના રહેવાનું નથી જેને ઇન્ધરાગ્નિમુખ થવાની બાડી બૂખ જાગેતી છે, એમાંથી પછી એ તરફ થવાવાને પુરુષાર્થ થયા વિના રહી શકવાનો નથી, તે નિમ્ને જાણીને સાધક

પોતે અનંત શક્તિનું અંગ છે, અને સર્વકર્મની ઉપર થઈ શકવાને સમર્થ છે, એવું જ્ઞાન એને પ્રગટવું જોઈશે જેમ જેમ મનના થરોને સમજી સમજીને—ધડિમાથી જેમ ઝાપ્પા ઝાઢી નાખીએ ઊંચે તેમ—એની ઉપરવટ થનાયા જવાશે, જેમ જેમ સાધકને એની શક્તિનું જ્ઞાન-જ્ઞાન અનુભવમાં તાદસ્થપણે પ્રગટતું જાય છે, તેમ તેમ એનો આત્મવિશ્વાસ વધતો જ જાય છે એના શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ અનંત ગણા વધી જાય છે

પ્રભુભાવની રહસ્યમય હકીકત

એનાને પછી પાછા હડવાપણું યાચે રહેતું નથી એનાને તો જે જે મુશ્કેલીઓ આવશે, તેનો સામનો કર્યો જવાથી એનામાં અનંત પ્રકારનું જળ છે એવો એને અનુભવ થયા કરે છે આમ એની જુદી જુદી કક્ષાની જુદા જુદા પ્રકારની મુશ્કેલીઓ અતરતું જ્ઞાન દર્શાવનારી થઈ પડતી હોવાથી એની મુશ્કેલીઓને એ ભગવાનની પરમ દૃષ્ટિ સમજે છે આમ સાધકને જ્યારે જીવંતપણે આવો અનુભવ થતા કરે છે, ત્યારે કશાથી નિરાશ પણ તે થતો નથી કે હતાશ પણ થતો નથી જે તે બધામાં એને તો શ્રીપ્રભુ તરફ ખેંચાવાનો ગત્ત મળ્યા કરે છે, જે તે બધામાંથી એને પોતાને ખપતો ખોરાક મળતો રહે છે, પોતામાં તે પોતાની પ્રતીતિ પ્રગટાવતો રહે છે એટલેજ તો જે તે કઈ એને આની મળેતું હોય, એની રહસ્યપૂર્ણ ઘટના એની આગળ ઉકેલતું રહે છે એની ભગવાનના ભાવની તે પરમ રહસ્યમય હકીકત ને વાસ્તવિકતા છે

હરિ ઓ ખાર, ૩-૧૨-૪૨

સદ્ગુરુનો ભારે કમોટીમાં આનંદ

પ્રભુ મારી પરીક્ષા કરારી રહેનો છે એનું તાદસ્થપણે જ્ઞાન આ બધા દિવસોમાં સ્થા કરેતું છે ઘણી ધણી ખેચ ને તાણ વેડી પડે,

એવું એવું આનંદથી સહેવાયું જાય છે, એ એની પરમ કૃપા છે. જ્ઞાનમાં મોટા થયું મહેતું નથી. જેને પોતાનો ધર્મ એવો ત્યાં સંજયો છે, તે તે પ્રમાણે સંવેદનાયાં ભાવના રાખ્યા કરીને અગ્રાપણે (સામા જીવનું પોતા વિશે અન્યથાપણું પૂરેપૂરું હોવા ને જાણવા છતાં) જેણે નિર્ધાર કરેલો છે, તે ત્યાં એના સદૃશ ભાગ પર જે તંત્ર ચાલ્યા કરેલો હોય છે, એની તાથ્થુ તો તેના કોઈ અનુભવીને જ સમજાણ પડે માટે જાણે તો જ્યાં ત્યાં એવું જ આવે છે અને તો એ આનંદની વાત છે.

અથગમણના કાલ

આનંદનું ડાંગરુ એ છે કે અંતરમાં વસી ગયું છે કે અથગમણ વિના અગ્નિ પ્રકટી શકતો નથી. અથગમણ, ધર્મનું વિના વીજળી ઉત્પન્ન થતી નથી દિપાયા વિના આકાશ ધસતો નથી. જે કંઈ પ્રાપ્ત થાય છે, તે પણ અથગમણ વિના મળી શકતું નથી. એટલે જીવનમાં અથગમણને સ્થાન છે તેનું હેતુપૂર્વકનું ભાન કેળવીને સમજાવે. તો તેવાં આવેલી અથગમણ એનો પાઠ આપણને સમજાવી શકે છે અને જો તેથી આપણે જીવનનું યોગ્ય ધડગર નિષ્કર્ષી શકીએ, તો તેવી મળેલી તક સાર્થક થયેની ગણાય.

દરિ : ૐ આર, ૪-૧૨-૪૨

મૈત્રી, કડુણા, મુદિતા ને નિઃસ્પૃહતા

મૈત્રીની લાવના જેમ જેમ વિસ્તારને પામે છે, તેમ તેમ સ્પર્ધાની લાગણી ઓસરવા માટે છે. કડુણા જેમ જેમ જ્ઞાનપૂર્વક કેળવાતી જાય છે, તે જેમ જેમ એનો વિસ્તાર વધે છે, તેમ તેમ અહંકારનો લય થતો જતો અનુલવાય છે. સર્વ પ્રકારની પ્રસન્નતાનો (મુદિતાનો) ઉદય થતા અદેખાઈનો નાશ થતો જાય છે નિસ્પૃહતાથી ક્ષોભ, ક્રોધ, ગોઠ, મમતા આદિનો લય થવા માટે છે એટલે સાધકે જીવ પ્રકારની પ્રકૃતિની લક્ષણોને કાઢવા માટે તેના પર જોસ ન દેતાં કે મહત્ત્વ ન

દેતાં, મૈત્રી, કરુણા, પ્રસન્નતા, નિસ્પૃહતા એવી સાત્ત્વિક ભાવનાઓને કેળવવામા જાગ્રતિ રાખી રાખીને જ્ઞાનપૂર્વક મથ્યા કરવું જોઈએ.

‘ભાવના’નો ‘પુટ’ આપો

આવા પ્રકારની ભાવના પ્રગટશે, તો જ યોગ્ય પ્રકારની માત્રા બનવાની છે. આયુર્વેદમાં પણ માત્રા બનાવવાને માટે ‘ભાવના’નો ‘પુટ’ આપવામા આવે છે. આ હકીકત તમે જ્યાં જાણતા હશો. આપણે પણ જીવની જીવ પ્રકૃતિને ઊર્ધ્વ કરવાને જ્ઞાનપૂર્વક ભાવનાના પુટ આપવાના છે તેવી તેવી ભાવના પ્રગટ્યા વિના જીવપણુ ટળવું સહેજુ નથી.

નિદ્રા, અતિ નિદ્રા ને લોકવાતો સાધકના જીવનને બાધક છે, ને તે આપણે જ્ઞાનપૂર્વક ટાળવા ધટે. આ ત્રણમા જો આપણુ દિવ જીવ અનુભવાય, તો સમજી લેવું કે આપણામા હજી સાધનાની યોગ્યતા પૂરી પ્રકટેલી નથી.

અંતઃકરણ અરિસા ને સમુદ્ર જેવું થવું જોઈશે

સાધકનુ અ ત કરણ સ્ફટિક જેવું આરપારદર્શન બની જવું જોઈશે. આપણે આપણા અ ત કરણને એવું જ્ઞાનપૂર્વક પ્રકટાવી દેવાનું રહે છે, કે જેમ અરીસામા કુગર દેખાય, તો કુગરના બારથી તે તૂટી જતો નથી, અરીસામા પાણી દેખાય તો પાણીની બીનાશથી તે પવળતો નથી, તેની રીતે આપણુ અ ત કરણ જ્ઞાનપૂર્વકનુ સમુદ્ર જેવું પ્રકટી ગયેવું હોવું જોઈશે એ સમુદ્રમા જેમ નદીઓ ફળવાતી જાય છે, તેમ છતાં તે વધતો પણ નથી ને ઘટતો પણ નથી, અને એમાં જે અનેક પ્રકારનો કચરો તણાઈને આવે છે, તેને તે કિનારે ફેંકી દે છે, તેની રીતે પ્રભુકૃપાથી સાધનાની તેવી કક્ષા પ્રગટતા, કામાદિતુ સ્ફુરણ યતાં તે એમનો એમ અચળ રહે છે સર્વજ્ઞ શાંત ને તટસ્થપણે પ્રતિભો દોષ છે તે તેનાથી અવાયમાન થતો નથી, તો તેના રૂપમા તો ભગે ન ક્યાથી ? તે તો પોતાના સ્વરૂપમાં એકતાર ને તલ્લીન રહ્યા કરેલો.

૧૮૪ 'આજ' શું તે રહેવાની આજ ને આજ વિશ્વમા ?

હોય છે એનામા જે તે ભાગીતુ હોવા પ્તા તેના તેનાથી તે અપૂર્ણ અલિપ્ત છે આતુ બધુ કંઈ કામના-નાસનાઓથી જે ભરપૂર અને યોગ્યનો દોષ છે, તેને યત્ન નધો તે તો મનન ચિતા, ફીફર અને અસાતિમા જ મળ્યા કરનાનો

કેદસાંક કર્તવ્યો

આપણામા આપણને બુદ્ધ ને અરગુય બનેતુ જે દર્શન થાય છે, તેમા ગુણને આસ્વિકપણુ કેળવવાને કદરભાવે આપણે નીરખવો નહો અરગુયથી આપણને હાથવાપણુ ન બની જાય, અન્યથાપણુ આમા જીવ વિશે ન પ્રક્ટે, એવા પ્રકાશની સ્થિતતા, સમતા, શાંતિ કેળવવા માટે એતુ દર્શન થયુ હ એમ અનુભવુ, જેમ એરડિયુ પીવાની મરજ ન્યારે ઉદ્ભવે છે, ત્યારે ઉપયોગ પૂરતુ જ લેવાતુ રાખીએ છીએ, એને વધારે લેવાની ભૂખ રહેતી નથી, તેવી રીતે તમામ ભોગવવા જેવા પદાર્થોને વિશે હોતુ જોઈએ વસ્તુઓને તે માત્ર નિર્વાહ જોટના જ યોગ્ય પ્રમાણમા ઉપયોગ અર્થે વાપરવાની છે એમ યોગ્યોગ્ય વર્તન થતા થતા યોગ્યતાની ભાવના કેળવાતી જશે ને સહજ સચમ પ્રગટશે. પ્રભુનેા હૃદયમા હૃદયથી ગદગદલાવે આભાર માન્યા કરીને શ્રીપ્રભુ પ્રીત્યર્થે જ્ઞાનપૂર્વક જે તે કંઈ વાપર્યો કરવણુ છે એથી કરી સાચી વૈરાગ્યની ભાવના સાધકમા કેળવાય છે

આત્મમતોષ ને નીરવતા મેળવવાના ઉપાય

જીવનમા અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ સર્વ બાગતોમા, સર્વ પ્રસંગોમા, વસ્તુ ઓમા વગેરે વગેરેમા જે મળ્યા કરે છે, તેમા રાગદ્વેષ રહિત થઇને, સમજી સમજીને વર્ત્યો કરીને, મથી મથીને અવરસ થાવથી પ્રેરાઈ પ્રેરાઈને, પ્રભુનુ મનનચિત્તન ક્યાં કરી જો આપણાથી સપૂર્ણ જાગ્રતિ અને સાવધાની કેળવાયા કરાય, તો તેસ્થિતિનુ નામ આત્મ સતોષ છે કોઈ પણ સ્તુ, પ્રનમ, પરિસ્થિતિ મેળવના માટે સ્વયં

ધન્ટો તો કરવી જ નહિ. તો પછી મનની નીરવતા પ્રાપ્ત થવામાં કશી મુશ્કેલી નહોતી નહિ જે કંઈ સારું નરમું, ઓછું વધુ મળ્યા કરે, એના પરત્વે અતોપની લાગણી ધરાવીને નિર્વાહ કર્યા કરીએ, ને એમાંથી પ્રભુનો હેતુ સમજવાનું રાખીએ ને એવી રીતે જીવનનું ઘડતર કરવાનું આપણે રાખીએ, તો તેવું તેવું મળેલું પર્યત્ન મળ્યાય.

સામાન્યની ભાવના, અહીં નિશ્ચય ને પ્રીત નિભાવતાં શીખો.

સદ્ગુરુ કે પ્રભુ આપણી પાસેમા, પાસે છે, એ વહાલો આપણને દેખી રહ્યો છે, એ આપણો અત્યાંત્રી છે, એની ભાવના સદાય જ્ઞાન-ભક્તિપૂર્વક કેળવ્યા કરવાની છે. અહીં નિશ્ચયથી કર્મનો આરંભ કર્યા કરવાનું રહે, તો તે તેવી રીતે કરવું મદ ને અમગતો નિશ્ચય તો હાનિકર્તા છે દ્વેષ, તિરસ્કાર, તુલ્યતા, ક્રોધ, કામના, લોભપતા, મૃદુલા એ બીજાના કરતા પોતાને જ વધારે નુકસાનકારક છે. પ્રીતિ કરવી મરણ છે, પણ નિભાવવી ઘણી મુશ્કેલ છે સજ્જન પુરુષો નિભાવી જાગે છે.

કેટલીક અમૂલ્ય સૂચનાઓ.

સાધનાને માટે જે જે કર્મો કરવાના હોય છે, તે આરભમા તો વિધતુલ્ય લાગે છે, પણ પરિણામે અમૃતતુલ્ય થાય છે. માટે જે કંઈ કર્મ કરવાના છે, તે અધ્યાત્મભાવના કરી કરીને, તે તે ભાવનાને પ્રત્યક્ષ સાકારપણામાં પ્રગટાવો પ્રગટાવીને કર્યા કરવાના છે. શબ્દને તો નામરમગ્નિમાં જોડ્યા કરવાનો છે ટાક, તડકો ને ત્વચાને છતવા. ત્રાટકથી નેત્રને છતવા ચાલતી વખતે ન જોવા તરફ આખ ફરકે, ત્યારે આખને ઘણો ઘણો હપકો આપવો બૂખથી ચાર આની ઓછું ખાવું. આત્માની પ્રસન્નતા અર્થે જ અન્ન દ્વારા પ્રાણ લઈએ છોએ તેની ભાવના ભોજનમાં કેળવ્યા કરવી, અને તે પણ પ્રેમભક્તિ-પૂર્વક હૃદયથી નૈવેદ્ય ધરીને એટલે કે માનસિક તેરી ભાવના રાખી ગાખીને.

કેળવવાની ભાવનાઓ

નીચેની ભાવનાઓ આ રીતે એકાગ્રમાયથી કેળવવાની છે — સરનામા તત્પરતા ને પગથાળા વાળીમાં અપ્રત્યક્ષ કોલેજાને આગામીને મધુના પ્રગટારી વાળી સ્વયંને જન્માવનારી, અસ્વયંને પોતાનું આપનારી જ્ઞાન વિશે હિત્વાદ મિત્ર પત્રો નિઃસ્પર્શ વડીતો પત્રો આદર અને માનની ભાવના ગુરુ પત્રો દિનસ્માર ચિત્ર વિશે મહા રતા ગુણ વિશે નિમિષતા અને દંડસ્માર પ્રભુ વિશે ભક્તિ શીખનુ પ્રોત્સાહન કર્મ દેના એનાથી વિરોધી વસ્તુ કે વાતાવલ્યમાં ભમનુ, મળનુ, કે હળનુ નહિ

મૂખ માથે, ગાડા માથે, બાગક સાથે, હાડીની સાથે પુત્ર સાથે, વડીલ સાથે, ગુરુજન સાથે, વગેરે વગેરે સાથે વિશેષ ભાવનાનિ ન હોય ત્યાં 'હા છ, હા' કરવું એમાં ધણી શાનિ છે

સમજના વિનાનુ વાચનુ તેવાનુ ન કહેવાય, પરંતુ સમજવાના દ્વારને ખેંચે કંઈ મણાય, મા સમજીને વાચનાનુ રાખનુ જે કંઈ સમજીએ એવું રહસ્ય, દેવ, ગાલીય ને જોખમદારી પૂરેપૂરા પ્રીતીએ આવી રીતથી ને ભાવનાથી વાચીએ તો જ સમજના દ્વાર જીવડે સાચુ શુ છે, તે સમજવાને આપણે પોતે ખુલ્લા થવું પડશે તે વિના ગમે તેમ વાચેનુ ખમમા આવવાનુ નથી

આપણને જે પ્રમારે માનસિક શાંતિ, સતોષ, સરજના, પ્રસન્નતા મળ્યા કરે, તેની રીતે ને તેના ભાવથી વર્તવાનુ રાખવું કંઈક વસ્તુ ને કંઈક લઈ જાય તો સતોષ માનવો કંઈકનો અપરાધ થાય, તો ધણી ધણી નમ્રતાથી હૃદયથી માફી માગવી કંઈ વસ્તુ મળ્યાથી કરી કલેશ રહેતો રોય, તો તેનો પ્રેમથી ત્યાગ કરવે સસર્ગથી રાગદ્વેષ યતા અનુભવાય તો તેના સસર્ગને એવી રીતે સમજી સમજીને ટાળ્યા કરવા કે જોથી એની સાથે તેના વાતાવલ્યમાં જિતરવાપણ ન મળે

કોઈ પણ પ્રકારના ફળની ઈન્છા વિના પ્રભુમરજીથી મળેલા સર્વ પ્રસંગોમા સર્વસુખરૂપ માની, તે મળ્યાનો હેતુ સમજી, એને એ રીતે ને તે ભાવે જીવનધડતગની તડ તરીકે હૃદયના ઉમળકાથી સ્વીકારીને વધાવો લેવા આપત્તિકાળમા જે ઉચ્ચ સાવના ઉદય થાય તો થાય

અનેક વસ્તુઓ મળેલી હો કે ન હો, પરંતુ જે થોડામા થોડીથી પણ નિહાવી લઈને સતોષ માનીને સુખ અનુભવે છે, એ જ સાચો સુખી છે ધણુ ધણુ હોવા છતાં અનેક પ્રકારના નવા નવાની જે ઈન્છા રાખ્યા કરે છે, તે દુખી છે અને ગરીબ છે

માનમરતબો છોડો ને અપમાનને વધાવો

આખો સસાર-વ્યવહાર વગેરે મનથી કરીને છે એટલે અચૂળ વહેવારનો ત્યાગ કે સસારનો ત્યાગ એ સાચો ત્યાગ નથી પરંતુ તે તે બધાનો મનથી જ્ઞાનપૂર્વક જે ત્યાગ થાય, તો તે તે બધુ ફળી શકે જ્યાં જ્યાં માનમરતબો કે આદર મળના થાય ને તેમા રસ લેનાતુ બન્યુ તો તેમા તપની ક્ષતિ થવાની માન-આદર મળ્યા કરે એવા પ્રકારની સ્થિતિને ગૂઢપણે રાખ્યા ટરીએ તો જ સાધના ફળી શકે સત્કારથી પુણ્યનો ક્ષય જરૂર થાય છે આપણે આટલુ જરૂર યાદ રાખનાતુ છે કે જૂખ, દુખ, અપમાન ને આપણા પ્રતિ વિગેધી વર્તન રાખનાર પરત્વે પણ પ્રીતિ ગમતા થઈ જઈ શકીએ, તો બધે જ અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ જવાની છે અપમાનને અમૃત કનો મેવનાગ અને માનને એર સમાન લેખનાર સાધકને કદી પતન થવા પ્રસંગ આવતો નથી માનથી દેહાલિમાન બિનટુ વધે છે

મૂઢમ મળધ વધુ અમત્યને

આ જે દિસોમા જેટલુ કહી શકાય એના નિયોઃ રૂપે આપી દીધેલું છે હવે કાગળો નહિ લખાય, તો સપૂર્ણપણે નિશ્ચિત રહેનાતુ છે અવારનવાર સ્મરણ કરી કરો કાગળ જ કઈ આપણી વચ્ચેનો

વહેવા છે એવું થોડું છે? જે દર્દી થાય છે, તે આખો ઉધાડના, હૃદયમાં મમળ પૂરવા, એનાવવા, ઘડવા-ઘડાવવા, તક રૂપે દર્દીકે યત્ન દોય છે. આ જે બધું દર્દીકેન રૂપે સમજાવું જાય, તો ઈશ્વરના અરિન્દાની સામિતી એ પણ એક દોષી રહે.

હવે જે દર્દી જન્યાં કરે, તેમાં અવરથના જાળના કરગો કશાથી ઉદ્દેગ થવાપણુ ન બને તેની કાળજી રાખજો. દર્દીનું દર્દીનું, સર્જા મરજી, પ્રમન્નચિત્ત મર્યાદા ગણ્યા કરવું. જરા પણ દૃશ્ય ભારે સાગે તો તુરત મેદાનમાં જઈને ખૂન મોટેથી દરિ: ઓ દરિ: ઓ ની ખૂમે ભાવનાથી સગાવજો. કોઈ પણ શક્તિ કાર્ય પાછાનો મર્મ તે તે તે વખતે બનાવઈ શકાનો નથી, ત્યારે તે મમળના પણ નહિ માટે ધીંગળા ધરી.

સાધનાની પ્રગતિમાં દિલનું અતિ મહત્ત્વ

મૂળના અર્પણ કરતા મૂળનું અર્પણ યત્ન ધણું ધણું કાણુ છે માટે મૂળ અને મૂળનું પ્રેમભક્તિપૂર્વક અર્પણ શ્રીભગવાનને કરશે. મારે તો શ્રીદરિકૃપાથી ખપે છે માત્ર બધા સંજનના દિવ એ ન મળે તો તમાગ બધાની સાથેના જીવનમાં ધન્યતા ન અનુભવી શકાય એ દિવ ન મળતું રહે તો જે રીતે તે જે ભાવે ત્યાં જે કામ થનાપણુ રહ્યું હોય, તેમાં જીલુપ પ્રગટે એટલે સાધનાના સબધમાં દિવની જરૂરિયાત મુખ્યત્વે ઘણી ઘણી રહેતી છે એના વિના સાધનાનું કામ થવું શક્ય નથી.

ધન મળી રહેવાના પ્રભુકૃપાના પ્રસંગો

ભગવાનની કૃપાથી પૈસા વિના આ જીવ હેરાન થવાનો નથી, પ્રેમથી નિશ્ચિતના રાખજો એને તમારા પૈસા કરતાં, તમારા દિવની તે તમારા પ્રેમની કેટલી બધી જરૂર છે. એનો ખરેખરો અનુભવ હૃદયથી દૃઢપણે થના તમારો મારા હૃદય પરત્વેનો પ્રેમ અનતગણો થવાનો છે અત્યાર સુધી જીવનમાં તમે કે હેમંતભાઈ વગેરે વગેરે

કયા હતા? તેમ છતાં જીવનનું નાવ શ્રીહરિકૃપાએ ચાલ્યા કરેનું છે. વેતન તો સ્વેચ્છાએ ધણુ ઓછું મળતું હતું ને કુટુંબની નિભાવવાની વ્યક્તિઓ તો ઘણી વધારે હતી જીવનમાં આર્થિક મુશ્કેલીઓ નહિ નડી હોય, એનું તો કશું નથી ત્યારે ત્યારે ભગવાનની કૃપાએ આ જીવનને મદદ કર્યા કરેલી છે એવા એક બે નહિ પણ કેટલાયે અનુભવો છે. ભગવાનની કૃપાથી આ જાવે પૈસાને કદી મહત્ત્વ આપ્યું નથી એટલે પૈસાની ખામતમાં કોઈ પ્રકારનું આમ કે તેમ ન માનસ મિનતી છે. આ કદાચ કાળમાં ખાદી ને ઘોળી ટોળી પહેરનારને કોઈ દુકાનમાં કે ધરમાં જીવું રહેવા દેતું નથી ને પોલીસનો ખાદી પહેરનાર પર ધણો તાસ ને હેરાનગતિ પ્રવર્તે છે એવા કાળમાં લાગુગ વિનાનાને, કોઈને પણ જે ઓળખતો નથી, કોઈ સળધ નથી, એવા એકલા, અટ્ટલા, પ્રખ્યાતિ વિનાના જીવને સધના કામ માટે આટલી મોટી રકમ મળે, એ કઈ શું નાનોસનો અનુભવ છે? ભગવાનની કૃપામદ્દ વિના આ થવું શક્ય ન હતું એનો સત્ય જળજળકાર હો.

હરિ ૐ ખાર, તા ૪-૧૨-૪૨

વર્તવાની ખામતમાં કવિતામાં સુદમપણે જણુ જ લખ્યે ગયો છું. વિચારના આદોલનો તે કાવ્યમાં વ્યક્ત થયા છે.

સાધકને જીવનના અથગમણના પ્રસંગોમાં ધણુ ધણુ શીખી લેવાનું મળે છે, —જે તેની દષ્ટિ ધ્યેય પરત્વે એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થયેની હોય છે તો.

સ્વજન વિષયે અડગતા સાથે સ્ધા ને ધીરજ

સાધનાના હેતુ માટે મગેના જધા સ્વજનો માર્ગમાં જેમ જેમ ખરેખરા ઊંડા ઊતરતા જશે તેમ તેમ તેમને સાધનાના માર્ગની સાચી હપ્તકત સમજાતી જશે સરખો સરખાની સ્થિતિ સમજી શકે.

આનંદથી જાતને દોષુ છું

તમે રમ્મ મોકતાં છે તે રમ્મ તો તમાર ખાતે જાત
 મમા જમા કરાવીશ, અથવા તમે લખજો તો મિત્રાપુત્રના વટોગિયાને
 લીધે ધરેના ધણા નુમ્માનમા મ દો માટે મોન્નારીશ તમારો જ્વાન
 મગશે તેમ પર્તીશ તે જાણુરો હમણા તો દઈ લેવાય તેમ નથા
 નથા એમા કોઈ રીસ કે કોવ. મગેના મગ્ગન અમુની કૃપાએ સપૂર્ણ
 મ્સોટાએ ચકાવે ભગવાન એમા મને તાવે, ને મપૂર્ણ મો દયનુ મોનુ
 સાખિન મ્સી આરે એરી એને પ્રાર્થના છે એના વહાના મગ્ગનની ખાત
 આ જીવન મ્દાય હોમાઈ જાત તો તે અમૂનો જીવતને ધન્ય
 કરનારો. અવસર છે કેસરિયા તે એનુ નામ એમા એને કે એવા
 પ્રસંગમા માનવી આનંદથી કેમ હોમાતો રમે તે હું બચુતો હતો
 ત્યારે સમજાનું । હતુ આજે આ પ્રસંગ મગના લક્ષ્યમા લં પથા
 આનંદ રકુરે છે

શાંતિ મગવાની શરતો

સાધનાના ક્ષેત્રમા સર્વ પ્રમારની નિશ્ચિતતા ને નિ શકપણુ પ્રમાવા
 હો છે એરી સર્વ રીતની ને સર્વ પ્રમારની દિવની નિશ્ચિત ન્યાએ
 પ્રમટે છે ત્યારે એક પ્રમારની હળવાસ જન્મે છે, ને તો સર્વ પ્રમારની
 શાંતિ ને પ્રસન્નતા ટકી શકે છે નિર્ભયતા કેળ ના વિના સર્વ પ્રમારની
 શાંતિની સ્થિતિ નગદરી અસક્ય છે

બેગે બેગે સાધકને સાધ ન અપાય

આપણે નીસ થે બેગેમેગે જવાનુ કરવુ નહિ. સમજા વિચારીને
 ને કરવુ હોય તે કરવુ મારણુ કે જો સાધનામાં તે જીડો ને જીડો
 જીતરતો મયો, તો એ તો આપણી સમજા અને મ્દપનામા પણ ન
 હોય તેમ વર્તે જાય અને તો પછી એનામા આપણી ગેડ એને કે

નહિ એ એક પ્રશ્ન રહે છે. ત્યારે માત્ર એકલી સાર્વિક શક્તિ પ્રેમભાવની લાગણી એનામાં આપણી ટકી શકે કે કેમ તે પણ જોવાનું છે. તે ગમે તે હોય, તોયે એના પરત્વે પ્રેમભાવના કશી અપેક્ષા વિના ટકી શકે, એવા પ્રકારની માત્ર ચેતનયુક્ત ભાવના રહેવાનું બની શકે, તો તો કશી ભાંજગડ રહે નહિ.

જ્ઞાનપૂર્વક પહેલેથી વિચારીને સાથ આપે

સાધક પોતે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક પોતાના માર્ગે ગયા કરતો હશે, તો એને એના યોગ્ય ધર્મનું દર્શન થયા કરવાનું છે. એનાથી થતા દોષો એને આપમેળે સમજાયા કરવાના છે. જો તેની કેડે તણાયા વિના જીવનની ભાવના રાખીને પ્રવર્તવાનું થશે, ને એની કેડે જવા વિષેની શુદ્ધ સમજણ, એનું ગાંભીર્ય, એમાં જે જે કરવાપણું, સમજવાપણું રહેલું છે, તેની અસરો ને એના પ્રત્યાધાતો—એ બધું જો પૂરેપૂરું પહેલેથી વિચારાયેલું નહિ હોય, તો દરેક પગથિયે આપણને આવી જ ગડલાંજો ઊભી થવાની છે. માટે એની કેડે જવાનું હોય તો બધી સમજણને પૂરેપૂરી યોગ્ય રીતે વિચારીને જવાનું રાખીને સાધનાના માર્ગમાં આગળ જતાં જતાં સાધનાના જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકના અભ્યાસથી કરી માનવીની શરીરની પ્રકૃતિ પણ બદલાતી જાય છે એમાં શંકા નથી. પ્રભુકૃપાથી આ જીવને તેના તેનામાં પ્રગટતા દ્વિધાપણાને અંગે કરીને સંબોધવાનું થાય છે.

મારી બાજતમાં ગમે તેવા ખ્યાલ આવે, વિચાર આવે તે પણ મને જણાવી દેશો તો તે ઉત્તમ. એથી મનમાં કશું ભરાઈ રહેશે નહિ તે જાણુશો, ને મન હળવું રહેશે. તે ઉપરથી તમને જે લખવાનું બનશે તેથી તો ઊલટું સાચું સમજવાનું પ્રગટશે.

તવાઈશ તો એક જીવ તો થઈશ સખશે

સાધનાના વિકાસ અર્થે મજેલાં સ્વજનને મારી તો વિનંતી છે કે એક વાર તે તે એમની છેવટની હદ સુધીની કસોટી કરી લે. મારી

આ મુજબ કવચવદ્ (દિવ્ય સતીને દેવન વચ્ચેન કવચ) એવું એક નરસૂત્ર
નુસાર છે જીવનના આધાર આધારનાની માનના સપુર્ણ અત
ગુણની ધર્મી ધર્મી નરસૂત્ર છે માનનાના ભાવ પ્રમાણેના જીવનવર્તનમાં
તેજો નિશ્ચયી અને નિશ્ચય થયું, નેત્રું ને વર્તનું ધાર છે એવું વખત
આપણા વિચારનાં અમુકાં આપણું અમનું માનુષ જુદું પાલનપ,
તોપણ એના વિચાર આવે અચાનક, કરનાનું નાખવું નદિ અને
એને પશુ આપણે અચાનક થાય એમ કરવું નદિ તેમ જા
પાણી કોઈ ક્ષણથી ભાગો છૂટવાનું કર તો તે તો અચાનક નગુપ
આપણે તો સારે આચારાદી પ્રસન્નું અચાનક જીવનના પગ પ્રવૃત્તિ
અચાનક કરશે એમ અદ્વા પ્રમદાનરી આચારા દોરી દેવાનું હું કાંઈ
નથી આચારના દેવું અર્થે મોના કદનાક અચાનકની અદ્વા તો નરી
આચારા દેવું છે અને જીવનના તેરા તેરા વર્તનના પ્રસંગોએ તે અદ્વા
આચારા જ લગી એવું નોન પુ છે નાધનાના માનનું અપુર્ણ ગાનીઈ
સર સરમા તો જીવ ન અમજી તે તેમજીવ તેવું છે આ રહ્યુંને પશુ
ને હજી પૂરેપૂરું આ અમજીવું છે ?

પોતાના જાતના કપને મસમર જોગણો

જેલો સરજી આધક થયું છે, એલે તો પેનાની જાનને પૂરેપૂરી
જોગણી પેરી જ જોઈશે આધકને ભગવાન એના પ્રસંગો આપે છે
જેથી દર્પણમાં જેમ પોતાનું રૂપ જોઈ સમય, તેમ રૂપ મુખે
પોતાનું સૂક્ષ્મ રૂપ જોઈ શકે અને તેથી બંધુ રાજ તો બની પશુ
શકે હજી એવું મરુ જનવાનું છે, જેનાની જે સીખવાનું રાખણો,
તો જરૂર લાભ જ થવાનો છે

મનાદિની અગ્રાધકો રાખીને કોઈને જોતો નહિ

આપણા મનમાં કેરી કેરી અગ્રાધકો પડેલી છે તે કઈ જાની
રહી રાખવાની નથી અને તેને જે સમૂહનું બદનવાનું નદિ કરો, તો
જીવનમાં કઈ કઈ પ્રગળના પ્રસંગથી અનન્ધ તેરા તેરા પ્રકારના

વળ વધતા જવાના છે. ને એવા આમળા ચઢેલા વળથી જોવાનું, માનવાનું ને સમજવાનું જો રાખ્યા હયું, તો કોઈ દિવસ સુખી થવાનો વારો પ્રગટવાનો નથી, તે નક્કી જાણશો.

શ્રદ્ધા-ભક્તિ વિના ખધું નકામું

અમુક જીવના મનમાં કેવી કેવી મડાગાઠો પડેલી છે તે વિશે વાતચીત થયા પહેલાં જ એટલે કે તેવા પ્રસંગ જિભા થયા પહેલાં જ બનારસના કાગળોમાં હેમંતભાઈને લખેલું હતું. સર્વાંગસંપૂર્ણ છું એવો દાવો તો કદી કર્યો નથી. પરંતુ સ્વધનાની જાળમાં જે સાથે જોડાયો છું, એમના વિશે લગવાન કંઈક એવો જાંખો જાંખો ખ્યાલ મનમાં જિભો કરાવે છે, એટલા પૂરતું જ કંઈક એવું લખવાનું બને છે. માનવીનું હૃદય જ્યાં સુધી એવું આર્ત, આર્દ્ર, ગિચાસાવાળું ને શ્રદ્ધા-ભક્તિવાળું બનતું નથી, ત્યાં સુધી એને એવી હજાર સાબિતીઓ કશા કામમાં આવી શકતી નથી ને એના મનને તે રિથર કરાવી શકતી નથી.

વિશેષપણની એક સાબિતી

જે જે સાથે પ્રભુકૃપાથી સંબંધ થયા છે, તે તે બધા જીવોએ પોતાના અંતરની છાની છાની હકીકતો, વહેલી યા મોડી, પ્રભુકૃપાથી આ જીવ આગળ ખુલ્લી કરેલી છે. જે જે પાસે આવ્યું છે, તેણે તેણે તેના જીવનની એવી કેટલીયે છાની હકીકતો—કોઈપણ આગળ ન કહી શકાય એવી નાણુક, છૂપી હકીકતો—આ જીવ આગળ ખુલ્લા થઈને કહેલી છે. લોક કંઈ જેની તેની આગળ આવી હકીકત કહેવા બેસી જતા નથી. જે વ્યક્તિ આગળ જે જે કોઈ પોતાનું સર્વ રીતે અંતર ખુલ્લું કરે છે, તે વ્યક્તિ સવિશેષપણે હોય છે, એટલે તો ખ્યાલ જો આપણે શુદ્ધિ, મન ખુલ્લાં રાખ્યાં હોય, તો આવી શકે એવો છે.

આનદથી જાતને દોખું છું

તમે રકમ મોકના છે, તે રકમ તો તમારે ખાતે આજ મમા જમા કરાવીશ, અથવા તમે લખશો તો મિલનાપુત્રના વટોગિરાને લીધે થયેના ધણા નુકસાનમા મદદને માગે મોનારીશ તમારો જવાબ મગમે તેમ વર્તીશ તે જાણુનો હમગા તો કઈ લેવાય તેન નથા નથા એમાં માર્ક રોક કે કોધ મગેના અજાન પ્રતુની કૃપાએ સપૂર્ણ કસોટીએ ચકાવે લગવાન એમા મને તાવે, ને સપૂર્ણ સોટઅનુ મોન સામિત કરી આપે એની એને પ્રાર્થના છે એના વહાના અજાનની ખાત આ જીવન કદાચ હોમાઈ જવ તો તે અમૂનો, જીવતગને ધન્ય કરનારો અવગર છે કેસરિયા તે એનુ નામ એમા એટને કે એવા પ્રસંગમા માનની આનદથી કેમ હોમાતો દસે તે હું ભપુતો હતો ત્યારે સમજાતુ ન હતુ આજે આ પ્રમગ મગના હૃદયમા હૃદયકા આનદ સુરે છે

શાંતિ મળવાની શરતો

સાધનાના ક્ષેત્રમા સર્વ પ્રકારની નિશ્ચિતતા ને નિશ્ચયપણુ પ્રમગા ધરે છે એની સર્વ રીતની ને સર્વ પ્રમારની દિગ્ગતિ નિરાત જમારે મગમે છે, ત્યારે એક પ્રકારની હળવાશ જાએ છે, ને તો સર્વ પ્રમારની શાંતિ ને પ્રસન્નતા છતી શકે છે નિર્ભયતા કેળવ્યા વિના સર્વ પ્રમારની શાંતિની સ્થિતિ પ્રમારની અશક્ય છે

એમે એમે સાધકને સાથ ન અપાય

આપણે ની સાથે બેમેમે જવાણુ મરુ નદિ સમજી વિચારીને ને કરુ હોય તે મરુ કારણ કે બે સાધનામા તે જીડો ને જીડો જીતરતો ગયો, તો એ તો આપણી સમજ અને કેપનામા પણ ન હોય તેમ વર્તે જાય, અને તો પછી એનામાં આપણી મેડ બેમે કે

નહિ એ એક પ્રશ્ન રહે છે. ત્યારે માત્ર એકલી સાત્ત્વિક શક્તિ પ્રેમભાવની લાગણી એનામાં આપણી ટકી શકે કે કેમ તે પણ જોવાનું છે. તે ગમે તે હો, તોયે એના પરત્વે પ્રેમભાવના કશી અપેક્ષા વિના ટકી શકે, એવા પ્રકારની માત્ર ચેતનયુક્ત ભાવના રહેવાનું બની શકે, તો તો કશી લાંબગડ રહે નહિ.

જ્ઞાનપૂર્વક પહેલેથી વિચારીને સાથ આપો

સાધક પોતે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક પોતાના માર્ગે ગયા કરતો હશે, તો એને એના યોગ્ય ધર્મનું દર્શન થવા કરવાનું છે. એનાથી થતા દોષો એને આપમેળે સમજવા કરવાના છે. જે તેની કેડે તણાયા વિના જીવનની ભાવના રાખીને પ્રવર્તવાનું થશે, ને એની કેડે જવા વિષેની શુદ્ધ સમજણ, એનું ગાંભીર્ય, એમાં જે જે કરવાપણું, સમજવાપણું રહેલું છે, તેની અસરો ને એના પ્રત્યાધાતો—એ બધું જો પૂરેપૂરું પહેલેથી વિચારાયેલું નહિ હોય, તો દરેક પગથિયે આપણને આવી જ ગડલાંજો ભમી થવાની છે. માટે એની કેડે જવાનું હોય તો બધી સમજણને પૂરેપૂરી યોગ્ય રીતે વિચારીને જવાનું રાખીને સાધનાના માર્ગમાં આગળ જતાં જતાં સાધનાના જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકના અભ્યાસથી કરી માનવીની શરીરની પ્રકૃતિ પણ બદલાતી જાય છે એમાં શંકા નથી. અભુકૃપાથી આ જીવને તેના તેનામાં પ્રગટતા દ્વિધાપણાને અંગે કરીને સંબોધવાનું થાય છે.

મારી બાબતમાં ગમે તેવા ખ્યાલ આવે, વિચાર આવે તે પણ મને જાણાવી દેશો તો તે ઉત્તમ. એથી મનમાં કશું ભરાઈ રહેશે નહિ તે જાણીશો, ને મન હળવું રહેશે. તે ઉપરથી તમને જે લખવાનું બનશે તેથી તો ઊલટું સાચું સમજવાનું પ્રગટશે.

તવાઈશ તો એક જીવ તો શુદ્ધ રાખશે

સાધનાના વિકાસ અર્થે મળેલાં સ્વજનને મારી તો વિનંતી છે કે એક વાર તે તે એમની ઉંદળતી હૃદય સુધીની કસોટી કરી લે. મારી

કરી કોઈ સનતપણે ઈચ્છા નથી જીવનના ચર્ચા પાસામા આ જીવને કોઈ સનન પૂરેપૂરી કમોટીએ ચઢતી સે, તો તેથી કરી એક જીવ તો એવો રહે કે જે મારામા અમાલિંગતા, વદાદારી, પ્રેમભાવ, નિષ્ઠા, વગેરે રાખી શકે અથવા તેવો જીવ મારા દિનની સમ્યાઈ નિષે સપૂર્ણ ખાતરી ધરાવી શકે આવી ગિયતિ પ્રગટના તે જીવની સમગ્ર ધણી ઓઝી થાય છે

સાચો ગુરુદક્ષિણા

સાધનાના ક્ષેત્રમા જો પગા, તો તેમા સપૂર્ણપણે હોમાઈ જવાનું રહે છે ગુદી ગુદી ઘિયામા વહેચાયેના દિનને સંકેતી સંકેતી, સંકોરી સંકોરીને સતત યત્નમા હોમ્યા કરવાનું રહે છે એવો પતે પગેનો જીવત યત્ન જીવનમા પ્રગળ્યા દિના સાધનાનું કામ પાકે વાનું નથી જીવનમા જીવનને એવો સતત એક ધારો ચાલતો યજ એજ સાચી ગુરુદક્ષિણા છે એની કિમત મારે મન લાખો રૂપિયા કરતા ઘણી વધારે છે એવું સાચેસાચ થના હું તો તેના પર વારી વારીને ન્યોજાવર થઈ જાઉં

સુખદુઃખ જરૂર દાગળી શકાય

જેમ જેમ સાધનાની સમગ્રજી આમળ જાય છે, તેમ તેમ સુખદુઃખની સમગ્રજી પણ બળવાય છે તે સુખદુઃખ કાપમના નથી 'સુખદુઃખ દાગળી' તે નવ દેવે એવું નરસિંહ મહેતાએ તો વિશિષ્ટ અર્થમા ગાયું છે લગજાનની કૃપાથી છાતી ઢોકોને મ્હી શકાય એવું છે કે સુખદુઃખ દાગળી શકાય છે સુખદુઃખ ભરે પડે, પરંતુ તેનાથી આમ કે તેમ જો હાની ન જીએ તો તે આપણને વિવશ કરી શકતાં નથી ને સાધનાની તે એક મુખ્ય ચાવી છે લાગણીને હથેલી એમામતાજયો ભાપ સાથે વહેવા દેવી એ પણ એક સાધનાની દિગ્દર્શનપદ-પદ્ધતિ કે સેવી-છે સાધનાની એક પ્રકારની લાક્ષણિકતા છે

દોમણને એક થઇને અનેકમા ખસાવાનું છે

સાધકે પહેલા તો સપૂર્ણપણે હોમાઈ જવું પડે અનાજને

દાણે પહેલા જમીનમા પૂરેપૂરો દટાઈ જઈને નાશ પામે છે, તો તે ફરી પાછો સજીવ થવાની શક્યતાવાળો બને છે. તે સજીવ થાય છે, ત્યારે તો એકનો અનેક ગણો થાય છે આ બધી અનુભવની હકીકત છે. તેવી રીતે સાધનાના ક્ષેત્રમા ચઢતા ચઢતા સાધક એક એવી કક્ષાએ પહોંચે છે કે જ્યારે તે એકમા હોજે છે, ભજે છે, મજે છે ને પછી એકનો અનેક થવાને સહજપણે પ્રેરાય છે અજ્ઞાનની જીવદશામાં પણ જીવ અનેક થવાને પ્રાકૃતિક પ્રેરણાથી પ્રેરાયેલો રહે છે. એકનું અનેક થવું એ કુદરતનું સહજ ધોરણ છે

બીજા પણ સાચાં હોય

આપણે સમજીએ છીએ તે જ સાચું છે એની મગગાઠ વાળીને પગ્ગા રહીએ તો બીજાનું દષ્ટિબિંદુ કહી પણ આપણે ગળે ઊતરી શકવાનું નથી જે આપણી ખરેખર રીતે સાચેસાચ સાચું સમજવાની તૈયારી હોય, તો સંપૂર્ણ ખુ ના રહેવું જોઈશે બીજાનું પણ સાચું હોવાની શક્યતા છે, તેમ આપણા દિવમા હસી જવું જોઈશે.

બાંધીજીએ સ્વજનને હેઠ્યાં

પૂજ્ય ગાંધીજીએ પોતાના સ્વજનને દુ ખતી પરપરામા જોડેલા હતા સાયરમતી આશ્રમમા જ્યારે મકાનો બધાયેના ન હતા, ત્યારે નાના તણુઓમા રહેનાનું કરતું માથાના વાળમા પણ કઠીક બીધઈ ચઢી જતી રસોઈ રાધવાને માટે પૂરતા વાસણો પણ ન મળે પતરાના ડમ્માઓમા ખાવાનું કાઢી લેવું પડે વગી ચપારણ્યમા પણ કેની રિયતિમા એમને રાખેના તે આપણે જાણવું ધરે

સદલાવથી, આનંદથી સ્વજનો હેઠ્યાં

તે તે સ્વજનને ગાંધીજીને માટે હૃદયમા અપૂર્વ સદલાવ છે. એવી રિયતિમા મૂંઝી દેવા માટે એમણે ગાંધીજીને વખોડ્યા નથી. આનંદથી તમણે તે તે બધું કટાબ્યા મિના કર્યું હશે મુસીમતોને એમણે ગણકારી નથી આ બધાએ જે મોહ, માયા કે મમતાની

દષ્ટિ રાખ્યા કરી હોત ને એ પરત્વેનું વચણ રાખું હોત તો એમનું આવું આટલું પરિવર્તન થવું શક્ય ન હોત.

સાધનામાં તો ‘આપણું’ બધું જ છેડો.

સાધનાના જીવનમાં તો એનાથીયે વધારે જારે ત્યાગ ને સમર્પણ કરવાનાં રહે છે. આપણે આપણી જાનને બીજાની આગળ કદી જોએ રાખવાની નથી. આપણે જો સાધનામાં રહેવાનું હોય, તો આપણો વિચાર છોડી દેવાનું રહે છે; તો જ બીજાનામાં બળી શકીએ.

શ્રી અરવિંદના સાવિત્ર્ય દ્વારા મને સમજ્યો:

શ્રી અરવિંદના દર્શને જવાનું દિવ સાય, એને હું અહોભાગ્ય મણું છું. તમે જરૂર રજા મગાવજો. એમનામાં આ જીવનો હૃદયનો પ્રેમમકિતભાવ ને આદરભાવ જાનલાભે પ્રગટેલો છે. ત્યાં જવાનું બને એ તો મને બીકડું ધણું મળે છે. ત્યાં જવાથી કરી અને તેમના સાહિત્યનું વાચન થવાથી, તમે બધાં બચાડું, મને સાચી રીતે ને વધારે સમજી શકવાના છો. હરિજ માત્ર સાચો છે. એજ આપણા જીવનનું સર્વકર્ષ છે. એજ આપણા જીવનનો સત્પાર છે, એવા એવા અનુભવો એના અસ્તિત્વની સાબિતી આપતા રહે છે. તેથી અનુભવને સાચો ગુરુ ને સાચું જ્ઞાન કહેવું છે.

હરિ: ઈ વડોદરાથી અમદાવાદ જતાં
ગાંધીમાં, ૧૦-૧૨-૪૨

તમને લખવાને નવરાશ મળી નથી; એટલાં બધાંને મળવાનું બને છે ને તે ઉપરાંત સંધનું દિસાઓ કામ, નવસારી, સુરત, વડોદરા વગેરે સ્થળોની સંસ્થાઓના પૂજ્ય ઠક્કરજીવાને હેવાલો લખવાના કલા ને દિસામ પણ સોંપવાનો હતો.

વિદ્યાકાશની જૂબિકા

‘આકાશથી ઉત્પન્ન થયેલા હૃદયમાં’ એટલે હૃદયની નિરાકાર

વૃત્તિ, નિર્ગુણ ભાવ, ભાવથી પરની કક્ષા. સાધનાની ઉચ્ચ, ઉચ્ચતર કક્ષાઓ વટાવતાં વટાવતાં ઉપર કહી તેવી જાતની ભૂમિકા પ્રકટે છે. એવી ભૂમિકાને ચિદાકાશ પણ કહી શકાય છે.

પ્રેમનાં લક્ષણો

આપણા પોતાનાં જ આપણને ન સમજે, એટલું જ નહિ પણ આપણને જોઈું સમજે, તોયે આપણે સર્વભાવે એમના પર સદ્ભાવ ને પ્રેમ વધાર્યે જવું. એ પણ સાધનાનું એક અગત્યનું ને જરૂરી ઈળવણીનું અંગ છે. માટે ખૂબ ખૂબ પ્રેમ ઈળવજો. સાધનાની દશામાં આધાતો પ્રગટવાની કે આવવાની ધણી ધણી જરૂર રહે છે. તો જ પ્રકૃતિમાંનાં જિંડાણનું સ્વરૂપ સાચી રીતે ઉપર તરી આવે છે. સાધનાના ક્ષેત્રમાં સર્વ પ્રકારના હક્કને જ્ઞાનપૂર્વક ઓગાળી દેવાના રહે છે. સમજી સમજીને તે મૂકવાના છે.

ખીજાનો માર્ગ ન શકવો

આવી સ્થિતિની સમજણ આપવાનું કર્મ ને ધર્મ બને માર્ગ છે. ચોખ્ખપણે તેવી સમજણ આપવાનું યત્ન કેઈએ આકુઅવળું સમજી લેવાની જરૂર ન હોય. સાધનાના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રની જે જે હકીકત લખું, તેવી હકીકતમાં પ્રવેશવાનું આપણું દક્ષ ન હોય, તો આપણે ના કહી દઈએ. પરંતુ તેથી કરીને જોનો એ પ્રદેશ હ ને એમાં જેણે પ્રવેશવું છે ને તેમાં જેણે પ્રવેશવા માંડ્યું છે, તેવાને પછી આપણી રીતે આપણે સમજવાનું જો રાખીએ, તો ભારે બુલાવામાં પડીશું. આ હકીકત મારે વારંવાર આપણાં બધાં સ્વજનને લખવી પડે છે, તે અફસોસની વાત છે. દબાઈ ગયેલા માનસમાં નવા પ્રાણનો સંચાર થવો અધરા થઈ પડે છે. માટે મનનો તેજોવધ ન થવા દેજો, જે કંઈ કરીએ, તે સમજપૂર્વક, જ્ઞાનપૂર્વક, હેતુપૂર્વક કરવાનું રાખીએ, તો જ એ બધામાં નવા પ્રાણ, નવી ચેતના, નવો ઉદ્ધ્વાસ પ્રગટશે.

હરિ : ૩૬ સાગરમતી આશ્રમ, ૧૪-૧૨-૪૨

સફળુકેતું સ્વગત સાથે એકાકાર થવું

જેની સાથે સાધનામાં જોડાવાનું જાણે છે, તેની સાથે બધી રીતે હૃદયના ઉમંગકાથી, જ્ઞાનભક્તિથી એક બનવાનું યથા જરાય, તો તે ઉત્તમ છે. કીરાપટ્ટીના વસવાટ વેળા તે પરત્વેનું તમારું ખાસ લક્ષ્ય દોરાય એવું પણ બન્યું હતું. તમને ત્યારે શરીરમાં અમુક અમુક થતું તેવું મને પણ થતું; જે ત્રણ વાર તે બતાવેલું પણ ખરું...ભાઈ સાથેના તો તેવા ધણા અનુભવો એમને થયા છે.

હરિ : ૩૭ કરાંચી, તા. ૧૭-૧૨-૪૨.

કોઈ પણ બોલે સજીવો બદલો

વડોદરાવળી પૂજ્ય ધનુભાઈને—જેમણે મને નાનપણમાં કેળવણીમાં આગળ વધવાને માટે મદદ કરી હતી તેમને—મદદરૂપ થઈ શકું તે માટે મેં પૂજ્ય હક્કરબાપાને લખ્યું હતું. તેમણે મને માસિક રૂ. ૩૦ થી ૩૫ આપવાનું કહેલું. આ હકીકત જાણીને પૂજ્ય હક્કરબાપાનો પત્ર પૂજ્ય બાપુને* કરાંચી જેલમાં બતાવ્યો હતો. તે અંગે બંન્ની સગવડ થઈ જશે, અને મારે તે માટે નોકરી કરવાની મુદ્દલો જરૂર નથી, એવું તેમણે ખાસ ફરમાવ્યું છે.

હરિ : ૩૮ કરાંચી, ૨૦-૧૨-૪૨

(તમે માગ દેવના દીવેલ છે, એ સદ)

તમે મારાં જીવનસાથી છો,

તમે મારાં હૈયાહૃદયમાં છો;

તમે મને પ્રાણના ઘોતક છો.

તમ જેવાંની જે પ્રભુએ

અણબોલી દીધી બેઠ;

જેનામાં ગૂઢતા જાણી ત્યાં મેળે મન પ્રેરતું.

૧૯૯

એ પ્રભુને શો પાડ હું માનું ?

રખાવશે પ્રભુ ટેક.

ગરીબને આમ કોણ નવાળે ?

કો પ્રીતિ રૂઝી પેર ?

નૂર ન હોવા છતાં કર્યું યે

એવા પરે શી આ મહેર !

મનની વૃત્તિઓ, લાગણીઓ સૌ,

વિચારો, કલ્પના, સર્વ,

ઠીકું ઠીકું થું સુપ્ત રહેલું,

દેતા રહો વાર વાર.

ખાલી ખાલી થઈ સર્વ પ્રકારે

લિખારી બનજો હર;

થઈ લિખારી પછી દીધેલું

બનશે અમૃત તુલ.

મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ, અહં સૌ

તે હોવા છતાં ન હોય;

એ રીત રૂપાંતર જેમ થાયે

અંધિઓ છૂટશે સર્વ.

(કાચખાકાચબોનો રાગ)

પ્રભુ ! મારી આખર રાખી,

લેજો મને પડ્યે તારી.

૨૦૦ 'આજ' ને 'કાલ'મા બેઠ ઘટે જોવો નથી કરો,

કઈ કઈ આત્મ ધરી તું આત્મો, પ્રભુજી ! તારી પાસ,
ગંગધૂપીમા મને દા ન દે તું, તુજ લલ્યમીદાસ પ્રભુ
કેકને પોખ્યા, કેકને દાર્યા, એનો મારો શો વાક ?
વાં હોયે તોય મહેર કરીને નાખજે ઢેકાણે દામ પ્રભુ
લગામ વિનાતું મોઢું મારુ પ્રભુ, લવતું તે ગમે તેમ,
તે સામે તું શું જોવાતુ રાખે, મહી લે દહેવાનો મર્મ પ્રભુ

હરિ હૃ કરાચી, તા ૨૬-૧૨-૪૨

કોરીનો અર્થ

બજારમા ધણી દુકાનો હોય છે ત્યાં દરેક જાનના સોદા થાય છે
ભગવાનની કૃપાથી આ જીવે પણ દુકાન ખોલી છે એમા સોદા થાય
છે, પરંતુ તે મોદો તો છે ફરીનો જોજો તે કરવો હોય એવોજ દુકાને
પગ માડવાતું મન કરવાતુ છે ફરી એટલે બધુ જે તે કઈ હોવા
જતાં તે તે બધાનો ઉપયોગ તેમની તેમની રીતે કરવાનો નથી બધુ
હોના છતાં નિર્મમત્વવાળા થયા કરીને આપણે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક તેનો
ઉપયોગ કરવાનો છે આની પાસણુ હોય તોજ તેમા કઈક ભરાવાનો
સજન હોઈ શકે ભરેતુ હશે ને એમા બીજુ કઈ ભરતુ હશે, તો
જે ભરેલુ છે તે બધુ પૂરેપૂરુ કાઢી નાખવુ પડશે.

કવિવર યાગોરતુ એક બગાળી ગાત છે ગઈ રાતે મે તે
સાભાસ્ય મને ખૂન ગમ્યું એનો મુજરાતીમા અનુવાદ ક્યો છે.

સિખિ નિમલકાવા

“ હવા તારી ખુની મુજ સદ વિષે તું કૃપાથી ભરી દે,
ભને તેથી દોરી તટ થકી મને બાધી લેનારી વટે,
ભને રૂપી જાડે, વળી નર રહે નામ નિશાન મારુ,
હું તો તે માટે છુ મનમહિ પ્રભુ રાજ સપૂજુ, પ્રભુ

વસતજિવકા

‘એજે પ્રભાત સુરખીલયું’ સૌ ગયું ને,
‘મધ્યાહ્ન આ પણ હવે કંઈ વેડફાયે;
ના બાંધી રાખ તટની સરસો અને છું.
છોડી જ દે ભરસમુદ્ર, ભલે ફૂલું છું’

શિખન્ધી-મંદાકાન્તા

‘સુકાનીની જોતાં ટગર નયને રાહ છું રાત જાગ્યો,
‘મને મોજાંએ તો રમકડું ગણી આમ ને તેમ ફેંક્યો;
હવે ના જોવાશે મુજ ચક્રી કંઈ રાહ તારી વધારે,
અવાનું જે કે’ હો મુજ સહુ, ભલે તે જનો, અંપલાવ્યે.
‘બધાં વાવાઝોડાં જળનિધિ તણાં મિત્ર માનીશ છું તો,
‘મને કાઈ રીતે નહિ ડરવશે સર્વ ભૂભંગ એના;
પ્રભુ ! છોડો ! છોડો ! ઝટ તટ ચક્રી બાંધી રાખેશ નાવ,
‘હવે તો તોફાનો મહીં ફૂદી પડું, તો જ જીવી ચકાવ.”

x

x

x

અગ્રદુષ્ટ

‘નિંદામાં નિંદા હો કર્મ, તેમાંયે શુભ તારવી
કલ્યાણ ભાવના પોખ્યા જે કરે, એય તે વરે. ।
કર્મ આ સારું કે ખોટું એવું ત્યાં ન વિચારવું,
શુભ ત્યાં ભાવના પેખી તે રીતે કરવું રહ્યું. ।
વૃત્તિઓ ના થવા દેવી યદ્વાતદ્વાપણે ત્મહીં,
સધાયે હેતુ જે રીતે કરે તે રીત તે પૂરું. ।
હતું અધારું તેથી તો ઘેર શો દીવડો થયો !
બૂલ્યો ‘તો હું તને દીએ રાત્રિથી ઓળખી લીધો. ।

૨૦૨ જીવને મૂળ સૌ વાતે જોવાનું સર્વદા રહ્યું,

હવે જાણી ગયો છું કે ઉર શું આનું બધું,
-કોની તે દિવ્ય લીનાયી દિગોળે હીચકી રહ્યું । ॥

x x x

પ્રભુના મૂઠ હેતુને મૂર્ખ પામર માનવ
-પામી શકે કઈ રીતે ? હવે તે જો રહે જડ ॥

હેમે, જના ન દેખે છે પોતાની આસપાસનું,
જથ્થાશે કષાયી જોવાને મહત્ત્વ પડી કોઈનું ? ॥

નરી આખે બધું જોયું જેનું ધ્યાન થવાપણું,
જોવાને બાધાના તે વિચારે કરવા વધા ॥

લઈ તે બાગ્ય એનું જે એ તો જન્મેન આ જગે,
આપણે સાચરીશું જો આપણું, પોગ્ય સૌ થશે ॥

સાચવી સાચરી તે શું સાચરી રાખીશું બધું ?
આપણે શું થઈ જોયું કર્તાકર્તા થ સર્વના ? ॥

હજી એક પડી કેવું જીવી તે ચક્રશું બના ।
એની તો જાણુ ના કે છે, -શું કરે પછા વેનયો ? ॥

ધ્યાન ને માટક

ત્રાટક વખતે જે વિચાર આવે તે મહે તેવા લલચાવનારા હોય,
તોય એમા રસ લેવો નહિ એને આનુષંગિક વિચારની સાંકળ જોવાનું
રાખવું નહિ ત્રાટકમાં એકાગ્રતા પ્રકટી હોય, તે વેળાએ આપણી
નાડીના ધમકારા કોઈ અણી લે તો તે જરૂરનું ખરું ધ્યાનની બામતમાં
પણ કદીક કદીક નાડીના ધમકારા નોંધવાનું રાખવું ત્રાટક સમયે
હૃદયમાં જેટનું બિડું જવાય તેટનું ઉત્તમ ત્યાંજ પધારે મહત્ત્વ આપણે
ધૂન, નાપ, લાજન સિવાય પણ ત્રાટકમાં લાવ જામી શકે તો તે ઉત્તમ
સારાય દિવસની પ્રસન્નચિતતા, શાંતિ પગેરે ઉપર ધ્યાનનેા પણે
આધાર રહે છે આખા દિવસમા જે સુરીવાપણું ટક્યું હોય, સરળતા

જામી રહી હોય, કશું જિયવપાથક થવાપણું ન પ્રકટયું હોય, એ બધા પર ધ્યાનનો ધણો આધાર રહે છે. વળી નામસ્મરણમાં ભાવાત્મક નિરંતરતા જેમ જેમ પ્રકટે છે, તેમ તેમ ધ્યાન પણ ઉત્તમ પ્રકારનું થતું જવાનું. સર્વકંઈ ને સકળ કર્મ, વ્યવહાર, વર્તન, જે તે બધું શ્રી હરિને સોંપી દેવાનું ને તેવા અભ્યાસ જો પ્રાણ્યેતનપૂર્વક પ્રકટપા કરતો હોય, તો તેવા કર્મની અસર ધ્યાનમાં અવતરે છે.

સદ્ગુણ સાથે હૃદયનો મેળ જમાવો

ગમે તેવા વિચારો આવે, તોપણ તે સાથે ખેંચાઈ ન જવું. આપણી સમજ પ્રમાણે તે તે માની ન લેવું. અને તેટલી શાંતિ, પ્રસન્નતા, તટસ્થતા કેળવવાને મથ્યા કરવું. સાધનાનો હેતુ સમજવો. જેનાથી સાધનાનું તત્ત્વ પામવાપણું હોય, એની સાથે હૃદયના તાર પ્રેમભક્તિમાનપૂર્વક જોડાયેલા રાખતા રહેવું. તેના વિષે જ્ઞાનાત્મક વિશ્વાસ-શ્રદ્ધા મનાદિ કરણમાં પ્રગટે તેમ તેને કેળવતા રહેવું. સાવ નિરાંતવાળા અને નિશ્ચિંતપણે જેટલું રહેવાય તેટલું સારું, તેવું સમજી સમજીને રહેવા પ્રયત્ન કરવો. જે કંઈ સાધનાના હેતુને દહાવે, એની ભાવનાને દહાવે, એની ભાવનાને પ્રજ્વલિત કરે, એવું જે જે હોય તે તે તે ભાવે કરવાનું રાખવું. કોઈનું કહેવાનું ઝટ ગળે ન ઊતરતું હોય તો એનો અર્થ સમજવાનો પ્રયત્ન કરવો. મનમાં જાડતા વિચારોનાં મૂળ તપાસવાં. કેમ એવું કહેવું ઝટ ગળે ઊતરતું નથી ? શેને લીધે તેવું બને છે ? કયો વિચાર ત્યાં આવે છે ? સાથી આવું અંતર પડે છે ? આ અંતર વધારવું છે કે અટકાવવું છે ? ને અટકાવવું હોય તો શું કરવું જોઈએ ? એ બધું આપણે પૂરેપૂરું વિચારવું ઘટે. હમણાંનું ભવે એવું ન બન્યું હોય, પરંતુ એવું માનસ ન્યાં સુધી છે. ત્યાં સુધી તો તે ગમે ત્યારે ઝળગી જોડે. એટલે તેવું બને કે ન બને તોયે, જેને લીધે તેવું બનવા સંભવ છે, તે માનસને પલટાવવા આપણે મથવું જોઈએ. એક વાર આપણા માનમે મરણિયા નિર્ધારથી.

૨૦૪ સર્વ પ્રગતિનાં કર્મે સ્વભાવે વશ ના થવું;

નહી ક્યું કે હવે તો ગમે તે થાય, પરંતુ અંતર વધારવાનું નથી, એક
કેરવાનું છે; તો પછી મનના નિર્ણયોમાં ફરક પડી જવાનો છે
તે જાગૃશો.

“આનો સ્વજનો એ વહાલો દે! અતઃ અતઃ રમીએ;

“એકએકથી અજમાઈ દે પરીચ નવ ચર્ચએ.

એવી પ્રાર્થના કન્યાકુમારીમાં નહાતાં નહાતાં જે કરેલી, તે તમને
માઠ હશે ને એનું રહસ્ય તો દેખીનું છે.

હરિ : ૪૪ કરાંચી, તા. ૨૯-૧૨-૪૨

સાદુશુદ્ધનો ભાવના પ્રવાહ

અનુક્રમ

છે બાંધાયેલ સખે સૌ સાથે ભાવના વડે,
ભાવનાનું પરિણામ કેં થયા વિણ ના રહે. ॥

ભાવના તો અખંડિત, અખાધિત વર્ણાં કરે;
અહીં કાઈ ન જો તે લે, તો પાછી ફરતી ધરે. ॥

ભાવના પાછી આવેળી, પેવાને શુ કપો કરે;
એને તે એકલો જાણે, કે જાણે પરમેશ્વર. ॥

એવી તે એકથી કેટ જાણુ સાધકની થતી;
પ્રભુનો પાઠ માનીને એનાથે શુભ તે જુએ. ॥

હેનું જો આપણો સારો, તો વૃથા શું જાએ કશું ?
જે જે મળે, હૃદે રાજી રહેવાનું છે ત્યહિં પૂરું. ॥

ભાવના શુદ્ધ જ્યાં હોય, ત્યાં ભજેય બીજું કંઈ,
જાણુઈ આવશે મેળે એવાને ત્યાં કૃપા થકી. ॥

હરિ : ઠઠ સુરત, તા. ૨-૧-૪૩

વાતાવરણથી અસિદ્ધ રહે

ધ્યાન હમણાનું ઠીક નથી થતું એનું કારણ વાતાવરણની ક્ષિણિકતા પણ હોય. વાતાવરણને અંગે કરીને મનની ચચળતા જોર પકડે છે. એથી કરી ચિત્ત ડહોળાઈ જાય. એની જાયા પણ રહે. એના વિચારો પણ ધ્યાનમાં પ્રગટે. બીજાના કરતાં તમને જાયાની અસર બહુ થોડો સમય રહે છે, પરંતુ ઘણાંને તો ત્રણ ચાર દિવસ સુધી જાયાની અસર રહ્યા કરે છે. વાતાવરણથી જેટલું અસિદ્ધ રહેવાય તેટલું ઉત્તમ. તેવો જાગ્રત પ્રયત્ન કરતા રહેવું. પ્રસન્નચિત્તના અને શાંતિ મધી મધીને જાળવતા રહેવું. વાતાવરણ ક્ષિણિક હોય ત્યારે જ્ઞાનપૂર્વક જાગ્રતિ રાખી રાખીને જાવનાપૂર્વક નામસ્મરણ કર્યો કરવું.

ઠઠ મૂળ સુધી પહોંચો

મારા આવવાથી તો બિલટી અવ્યવસ્થા વધવાની. તમારું બધું નિયમિતપણું તૂટી પડવાનું. તેમ છતાં તમે જેમ ચલાવતા હો, તેમ ચલાવજો. સમર્પણની કેળવણી સંપૂર્ણ મળી રહેતાં તે જેમ થવાનું હો, તેમ ભલે બને. એની હૃદયપૂર્વકની સહજ સમજણ જાગેલી હોય, ત્યારે જો બને તે યોગ્ય કહેવાય. કશું ઉપરચોટિયું કયે સાધનાના માર્ગમાં પાલવે તેવું નથી. જેમાં જઈએ કે જેમાં ઉતરીએ તેમાં એના મૂળ સુધી જઈ પહોંચવાનું છે.

તમારી ઉલટ ભાવનાનું જ મહત્ત્વ

મારી પાસેથી કોઈ પણ પ્રકારની આશા-અપેક્ષા રાખશો નહિ. આપણી સમજણમાં કે સમજણની ગેડમાં જ્યાં ન બેસતો માલમ પડું, ત્યારે જરૂર વિદાય કરી દેજો. મને તેથી કંઈ જોણું આવવાનું નથી. પરંતુ કોઈ જીવ સાધક થઈ ને મારી પાસેથી કંઈ આશા-અપેક્ષા રાખે તે સહી લેવાતું નથી. સમર્પણની ભાવનાની બાબતમાં મારે કશું કરવાપણું નથી. આપોઆપ જ્યારે તમારા દિલની ભાવના ચેતનાથી રસાળી ઉલટપણે પ્રકટેલી હશે, ત્યારે બધુંયે યોગ્યપણે સૂઝ્યા કરવાનું.

છે વળી તેની માનસિક ભારે કષ્ટ થોવાની જરૂર ન હોય જે કઈ થયા પ્રગ્ને, ઝોમા પ્રતાપ, પ્રનાવ, મદત્વ, એ બધું તમારી ઉપદેશ બાવનાનું હશે.

નાગો સિદ્ધાન્ત

સમજનામાં કુશળતા પ્રાપ્તી થયે, તો તે સમજાવું સાચી ગણાય પરિસ્થિતિથી તદ્દન અનગ પડી જાય ને જાણે તે સાથે કશી ભેદભાવ ન હોય એવો સાવ નોખો સિદ્ધાન્ત કશો ન હોઈ શકે એવો સિદ્ધાન્ત હોય તો તે નાગો સિદ્ધાન્ત ગણાય અને સિદ્ધાન્ત પણ ન ગણાય.

વક્ત્રા નિર્મૂળ કરવા મથો

આપણામાં કઈ કઈ દુનિઓ છૂપી છૂપી પડેલી હોય છે અને તે અનેક રીતે સંતોષાવાને ઈચ્છે છે સંતોષ ન મળતાં અને મતો પાવાની વચ્ચે જો કઈ આકુ આવે છે, ત્યારે તેથી દત્તિ વિકૃતિને પામે છે ને જીવનમાં વક્ત્રા પ્રગટાવે છે આમ આપણે વક્ત્રા જોઈને એમી રહેવાનું નથી વક્ત્રા રોને મારછે પ્રાપ્તી છે, તે સમજાવું જોઈએ અને તે નિર્મૂળ થાય એમ પ્રત્યક્ષ થયે

મજેશ્વર સમારંભના ધર્મોને ન ઉલ્લેખાય

બાળકના જીવનમાં સારા સંસ્કાર પડે તે ધર્મ મામાપનો છે. એ ધર્મથી ચલિત થયે નહિ પાનવે માગ્યને ઉત્તમ કેગવણી આપવા માટે તમારે બનેજો મથવાનું છે જીવનના કોઈ પણ ક્ષેત્રના ધર્મને અવગણીને સાધનાના પથે આગળ વધી સમવાનું નથી આપણું એકાદ કે કેટલેક લક્ષ સાધનામાં પ્રકટેનું રહે તે જિજિવ છે, તેમ છતાં આપણે આપણને મજેના ધર્મને વેગળો મૂકી શકના નથી જેમ સત્યને અનેક પાસા છે, તેમ જીવનના પામ અનેક પાસા ને અનેક ક્ષેત્ર છે તે તે પરત્વેના ધર્મને સાધકે સાધનાની લાવના વિકસે એવી રીતે નિરાસક્તભાવે આચરનાના રહે છે આ હકીકત લક્ષમાં રાખવાની જરૂર છે પોતાને સાધક ગણાવનાર એવા કોઈકે જીવને મે જાગેના છે તે

પોતાની પત્નીની વારવાર અવગણના કરે, તિરસ્કાર પણ કરે, કોઈમાં વર્તે. આવી વર્તણૂક સાધકને નથી હાજતી પોતાના વર્તનથી ટરી મળેલા સંજનને આપણા રિષે સતોષ પ્રગટતો રહે, તે સાધકમાં સરળતા પ્રગટાવવાને માટે ઘણું ઘણું જરૂરનું છે.

૪-૧-૪૩.

હું તો ઉત્પાત જ મથાનીશ

...મને ત્યાં બોનાવવાને ધણો આગ્રહ કરે છે. પણ મને બોલાવીને કોઈ કોઈ કાઢવાનું નથી હું તો કંઈ જાનોમાનો બેસી રહેનાનો નથી કોઈને જ પીને ફરીને બેસવા દીધા નથી બધે જ ઉત્પાત મથાવ્યો છે જે તે બાનતે મારા તરફથી ગોદાટી રહ્યા કરશે તે બધાને નહિ ગમે તે નહિ રુચે મનમાનો અણગમે વધશે એટલે આ બધું વિચારીને બોલાવવો હોય તો બોલાવવો જો મને બોલાવવામાં મારી ગરજને બદલે પોતાની જ ગરજનું જાન સર્વભાવે પૂરેપૂરું રહ્યા કરશે તો તો કશો વાધો નથી

સનામત વિચિત્રિ

કંઈ પણ કરી સનામત સ્થિતિ થઈ જાર, તો તે ઉપદાવતા રહેવું. સાધકને માટે તે જરૂરનું છે જેમ મથન કરનારી પરિસ્થિતિ મળે, તો એમાં દુઃ, સ્થિર, શાંત, પ્રસન્નચિત્ત, તટસ્થ વગેરે વગેરે ક્રમ કરીને રહી શકાય, તે પ્રકારની કેળવણી લેવાની તે તક છે, એવું તેની પરિસ્થિતિ મળનામાં જે જીવ જ્ઞાનપૂર્વક સમજે છે, અને તેની પરિસ્થિતિમાં તેવો હેતુ ફળવાને જાણીને સેવી સેવીને જે જીવ અનુદ મથ્યા કરે છે, તેને તેવો લાભ મળે છે સનામત સ્થિતિમાં જે જીવને પડી રહેલાનું ગમે છે, તે કદી સાધના કરી શકનાનો નથી સનામત સ્થિતિ શોધવાની જેની વૃત્તિ છે, તે તો જીવપણામાં જ દસગાવાનો. બૂનેચૂકે પણ જો કોઈ સાધકની તેની વૃત્તિ થાય, ત્યારે તેમાં તેણે સંતોષ ન માનવો, પરંતુ બળવો પોતે કરીને ધમપગાડા કરવા સનામત સ્થિતિમાં કરી વિકાસ થઈ શકે નહિ.

ઉત્તમ વાતાવરણ સર્જો

બાળકને ઉત્તમ બનાવવાનું સાનુકૂળ વાતાવરણ જે માળાપ સર્જી શકતાં નથી, અને છતાં તેના ઉત્તમ થવાની નિષ્ક્રિય આશા રાખ્યા કરે તો એ તો ખાલીખાલી ઉપરઠ્ઠા આકાશકુસુમવત ગણાય. બાળક ઉત્તમ થાય એવું જે આપમે સચ્ચેસચ્ચ ઇચ્છનાં હોઈએ, તો તેવું વાતાવરણ સર્જીને તેવું તેવું જીવન પ્રકટાવવાને ખાટે સર્વ પ્રકારના પ્રયત્ન આપણે કરવા રક્ષા ભગવાન પણ ખાલી ખાલી પ્રાર્થના કદી સાંભળતો નથી. જે પ્રાર્થનાની પાછળ હૃદયના ઊંડા ભાવોનું નથી, અતરનો આત્મનાદ નથી, એવી જોડી ધા પ્રકટેથી નથી, એવી પ્રાર્થના કદી મદદ કરી શકતી નથી બાળક ઉત્તમ થાય એવું જે આપણને ગમતું હોય, તો પહેલાં તો આપણે પોતે ઉત્તમ થવું.

ઠવીવર દાઝાઈના એક જીવનો શુભશક્તિ અનુવાદ

અર્થ-ન

જાગ્યું ત્યારે નહોતું, મન, પડી રહ્યું 'તું, મલ નિદા મહી તું !
તે વેળાએ તહારો, પુરુષ મન તણો, દાર તારે પધાયો,
એના આત્મા જાગે, પદરવ સુણીને, ઊંધ જોડી ખરી તો,
અધારામ પરતું મન ! તું રહી ગયું ચોળતું હાથ તારા-

સાત્રિની મધ્ય વેળા જમીન ઉપર તું, અંચેતો પાથરીને
કેવું મેં કાઢતું તુજ સમય જ્યો એકતુ એકતુ તે !
અધારામ શી ત્યારે, મધુરી કંઈ જાણે, વાંસળી એની પ્યારી !
કાને તો સહજાએ સર, પણ નજરે ના ચડે તે કહીયે-

શિખરિણી-મદાકાતા

અરે ! જે પાસેથી પીક કરી ગયું નાસી એક વારે,
પછી તેને આખે ફરી ફરી મથો સોધવાથી વળે શું ?
મૂક્યો કાઢી જેને તુજ ધર ચક્રી બહાર તે એક વારે,
હવે એને પથે પણ વળગતાં હકાણુ પામીશ શી તું ?

ધણાનો ગૂઢ અનુભવ

કવિનર ટાંગોર માનવીજીવનના જુદા જુદા પાસા ને માનસિક વલણોને કેરી સુઘર રીતે રજુ કરે છે । કવિનરે ઉપરના કાવ્યમા જે હકીકત નોધી છે, તેનો અનુભવ મારા તમારા જેવા ધણાને થતો હશે આપણે એને ધણીયે વાર ધરમાથી ધકકેની દીધો હશે પાછળથી ક્રોધક્રોધને વળી પરતાવો પણ થયો હશે કેટલાકને તો તે આવ્યો છે તેનું ભાન સરખું પણ નથી પ્રગટતું કેટલાક તો તેમણે જ એને બોનાવ્યો હોય છતાં તે જ્યારે આવે છે ત્યારે તેને ધકકેની દેવાનું પણ કરે છે આવી વિચિત્રતા પણ આપણા બવાની છે જીવનના આવા ગૂઢ અનુભવને કવિનરે કેટલી સ્પષ્ટતાથી કાવ્યમા ઉતાર્યો છે । કદાચ કવિનરને પોતાને પણ જીવનમા એવું બન્યું હોય, તેની સાચી સમજણ પ્રાપ્તિ હોય ને તેના સસ્કારની પ્રેરણાને લીધે ઉપરનું કાવ્ય લખ્યું હોય તેમ બને

x

x

x

અવનવા પ્રસંગો દ્વારા શિષ્યને જીવે લાવવાનો હેતુ

શિષ્યની સાથે એના અતરના ઉપરના ચરથી માડીને છેક નીચેના ચર સુધી પહોંચવાને માટે શુ શુ કરવું, એની કળા કે પારગતપણું એના ઓલિયાને એની કૃપાથી તે તે પહે મળી રહેતા હોય છે એનો સદુપયોગ કરવાની કળા તેમના સમાગમમાથી મેળવી લઈએ, તો ધણો લાભ થાય બાકી તો જેમ માગીનો ધડો લેતા પણ એને ટોકારા મારી મારીને ખરીદવાનું રાખીએ છીએ, તેમ સદ્ગુરુને પણ એક વાર ટોકારા મારી મારીને, નાણી જોઈને સમજાવવા સારા આ બાબતમા લાખ વાર મારે એતાવવાપણું બધાને રહે છે, તે જાણુશો

હરિ ૐ સુરત, તા ૫-૧-૪૩

આર્ત જ્ઞાના ને સ્વરોપદર્શનથી પ્રગતિ

બધુયે સસ્કારથી બદલાય છે આપણે ભનેને ગમે તેવા હોઈએ,

પરંતુ ગમે તેમ કરીને આપણે જવાબુ જ છે, એટલી ને એવી પ્રમાણની આર્ત નિગામ દર રાખી ચકાઈ, તો બોડું બધું સુગમ થઈ પડવાનું છે એવાએ બીજાની વાન મુજી દેવી જોઈએ 'મને આમ જરા કહે છે જરા મારે વાંક કાઢે છે મને કોઈ સમજાતું નથી. મારામા રો દોષ છે? ક્યાપુરમા પડા દોષો છે એને તો કોઈટાનું નથી, તો મને જ કેમ ચીધ્યા કરે છે? આ પ્રકારનું માનસ અમાનીનું છે તેમ સમજવું જો પોતાના દોષ સુઝવા માડ્યા, તો આપણે સમજવું કે હવે આપણે સુઝવા વારો આવ્યો છે હવે જીવનનું મગગાયરણ થયું એમ નક્કી પ્રમાણવું

માધના મારે નાકાચકી

જ્યા સુધી જીવને પોતાનો દોષ વસતો નથી, પોતાનું વર્તન તદ્દન યોગ્ય છે એમ જ લાગે છે ને મને બધા કેમ આમ દોકારે એ જોને સમજાતું હોતુ નથી, ને પોતાનો દોષ સાબળે અથવા તો કોઈ તેડુ બનાવે તો તે મનમા ક્રોધે ભગાય છે ગુસ્સે થાય છે, એવો જીવ સાધનાના માર્ગમા પ્રવેશી નહિ શકે જોને સાંસારિક સુખદેશવમા દિવ છે, ધનદોષનની લોતુપતા છે, મોહ, મમતા, પ્રતિધ્વામા મન જેનું રમી રહેતુ છે તેરાને ભગવદ્ભક્તિ પ્રાપ્ત થવી શક્ય નથી જે જીવે ભગવાનને પથે વળતુ છે, તેણે તો એવા જાધામાથી મનને હાલ્યે જ છુટકો છે

એકાગ્ર રસના જરૂર

આપણાથી ને ઘેરે નહિ અહીં શકાય એકે તો કામ ભોગવો, એકે તો રામ ભોગવો બનેમા જીવ નહિ રાખી શકાય એમ કરવા મળતા તો બાવાના બનેય બગડે બાકી આપણે ગમે તેરા લોઈએ, એની મને ચિંતા નથી પરવા પણ નથી કિંતુ એવા ને એવા રહીને એમાથી અસવાનુ દિન ક્યો વિના જે 'સાધનામા છીએ' એવું મનાવ્યા કરે છે, એ પોતાને છેતરે છે એવા પોતે પોતાને જ છેતરી રહ્યો છે એવું

પણ એને ઉત્કટ લાન પ્રગટતું હોતું નથી એટલો અસાનને વશ તે હોય છે.

સંસ્કારથી જીવનપલટો થઈ શકે

બાકી સંસ્કારથી શું નથી થઈ શકતું? જન્મ થયા પછી બોલતાં ક્યાં આવડતું હતું? આવતાં ક્યાં આવડતું હતું? દૂધ પીતાં ક્યાં આવડતું હતું? પહેલાં તો માનું જ દૂધ પચતું હતું. તે પછીથી ગાય-બકેરીનું પચવા માંડ્યું. તે બધું બને છે તેવા તેવા પ્રકારના સંસ્કારની પ્રેરણાથી. એકેડો પણ આવડતો ન હતો; તે પણ સંસ્કારથી બની શક્યું. આમ જગતની એકે એક રીતમાં આપણે અનભિગ્ન હતા. તેમાં તેમાં સંસ્કાર વડે જાણકાર થઈ ગયા. એવી જ રીતે સાધનામાં પણ છે. કોઈ કામ જે આવડતું ન હતું, તે કરતાં કરતાં પહેલાં તે બગડવાનો ડર લાગતો હતો, તેમાં પણ પાકો અનુભવ થતાં થતાં તે કર્મ ઉત્તમ રીતે કરતાં પણ થઈ શક્યાં. આમ ઉત્સાહ, ખંત, પુરુષાર્થ ને ધીરજ રાખીને મંડ્યા રહીએ છીએ, તો આપણું કામ સાધી શકાય છે.

પોતાના જીવનધર્મો સાધનાભાવે પાળવા જ

તેવી રીતે સાધનાના માર્ગમાં સાધકે સાધના સિવાયના તમારૂં આગ્રહો ઓગાળી દેવાના રહે છે. આનો અર્થ એમ નથી કે તેણે પોતાના જીવનના ધર્મ આચરવાના નથી. પત્ની પરત્વેનો ધર્મ, માતાપિતા પરત્વેનો ધર્મ, બાળકો પરત્વેનો ધર્મ, વગેરે તેણે નિરાકરપણું, નિર્ભક્ત, નિરાસક્તિ વગેરે વગેરે પ્રકટાવીને જીવનની સાધનાનો ભાવ વિકસી શકે તેવા હેતુના જ્ઞાનથી તે તે ધર્મ તેણે આચરવાના છે. જીવનના કોઈ પણ પાસાના ધર્મને સાધક પાછો ફેલી નહિ શકે. તે કથાયને મોઢૂ નહિ રાખી શકે.

સત્વગુણનાં લક્ષણ ને પરિણામ

જે જાગેલો છે, તે સમજી શકે છે. સતત જાગત પ્રયત્ન કરનારને મારે ઉન્નતિનું દાર સદાય ખુલ્લું છે. જેમ જેમ આંતરિક બૃમિકા

સાધનાના ભાવને સાનુકૂળપણે પ્રગટમે, તેમ તેમ સાત્ત્વિક ગુણ પ્રકટતો જવાનો સાત્ત્વિક ગુણમાં સ્થિરતા છે, ઝમના છે, યાતિ છે, પરંતુ તામસના જેવી તેમાં મદતા નથી. તેમાં તેજસ્વિતા છે, શક્તિ છે, ઉન્નતપણું છે. આવી સ્થિતિમાં એના મનાદિ કરણની મતિ જીવ પ્રકારની નથી હોતી જીવ પ્રકારના વૃત્તિ, વિચાર, વનણે વગેરે વગેરે તેનામાં મોળા પડી ગયેના હોય છે જેમ જે બાજુ આપણુ દિશ નથી હોતુ, તે બાજુ આપણે જોઈ શકતા નથી, સાલગી શકતા નથી એટલે આપણુ પહેલા જેવુ મન હતું, તેના ફગતા તે જુદા પ્રકારનુ થઈ જશે. તેનું મુખ્ય લક્ષણુ તો એ છે કે પ્રાણનો પ્રાકૃતિક ધર્મ બદલાતો જતો અનુભવાય છે જીવ પ્રકારના આકર્ષણનુ મૂળ જે અનેક પ્રકારની જીવની આશા, ઈચ્છા, ટામનાઓ વગેરેમાં હતું તેમાંથી પચગાધને તેનુ એકાગ્ર કેદ્ર પ્રભુ તરફનુ વળેતુ રત્ના કરે છે એનામાંથી દ્વિધાભાવ સમૂળગોયે ચાલ્યો ગયો હોય છે અને એવા સત્ત્વગુણની વૃદ્ધિ થયા પછી નિષ્ઠા પ્રકટતા અને તે સ્થિતિની બહાર ડોકિયુ ચતા સાચુ અતરંગુ જ્ઞાન પ્રગટવા કરે છે

પ્રકાશિત બુદ્ધિનુ સત્કાર્ય

બહારનો આપણો બધો સંબંધ મન વડે કરીને છે એ તો સમજાય તેવુ છે મન જેવુ વિચારે તેનુ સમજાવ મન વિચારે છે ચિત્ત માના પડેના સરકારોને આધારે પરતુ પાડે એવવવાને બુદ્ધિરૂપી ચોક્કાદાર આપણને થી ભગવાને આપેનો છે એ બુદ્ધિમાં શક્તિ તથા તેજ છે બુદ્ધિ વડે જેવુ તેનુ જ્ઞાન જન્મી શકે છે જીવનમાં જે જે કંઈ સમજાય છે, તે બુદ્ધિના પ્રકારથી પ્રગટેથી છે આપણા આધારમાં ચેતનનુ કોઈ નજીકમાં નજીક અગ હોય તો તે બુદ્ધિ છે એટલે મનમાં જોડેના વિચારોમાં ને વૃત્તિમાં કયા કયા દોષ છે તે વિચારવામાં બુદ્ધિની મદદ તદ્દયતાપૂર્વક જામન રહીને જો લઈએ, તો આપણને તે વિવેકબ્રહ્મ નહિ થવા દે આપણે કેવા થવુ છે, કેનુ વર્તવુ છે,

આપણી કઈ નેમ છે, એનાથી નિરુદ્ધ મિત્રાઃ થતા આપણુ યોગ્ય વર્તન શુ હોઈ શકે ?—એ બધુ બુદ્ધિ આપણને મતાડશે બુદ્ધિ મિત્રારી સહદેવ જોરી છે, એ વાક્ય પણ બરાબર નથી સહદેવ જોરી તે પૂછે તો જ કહેતા બુદ્ધિમા યોગ્ય પ્રજારની વિવેકદષ્ટિ ધ્યેય પરત્વેના જાગ્રતિયુક્ત વનણુમાથી પ્રગટે છે જે પ્રકારનુ વલણુ જાગે તેમા તેમા મનાદિ ઢરણુ ડૂબી જતા હોય છે પરંતુ સાધ ની સાધનામા રત થયેલી એની બુદ્ધિ, કઈ માયકાગલી હોતી નથી એની બુદ્ધિ સાધકને પોતાનો યોગ્ય ધર્મ ચીધ્યા વિના રહી શકવાની નથી આની બુદ્ધિ આપણે જોવા સ્વરૂપમા હોઈશુ, તેવા આપણા સ્વરૂપને બતાડશે સાધકમા એટલુ પૂરતુ બળ પ્રાપ્તેલુ નહિ હોય, ને તેમા તે તણાવા માડશે તો તેમા ‘મારે ઢથી લેના દેના નથી’ એમ એ હાથ જીઆ કરીને તે એમા રહેનાની નથી જે બુદ્ધિમા સત્-અસતનો સપૂણુ વિવેક પ્રકટેનો છે, તે બુદ્ધિ તો અતરની આખ છે તમારી કોઈ પણ છાનીઠપની કરામતને દીના જેની કરીને તમારી આખ આગળ તે પ્રગટાવશે આમ આપણી જિજ્ઞાસા જેટલા પ્રમાણુમા જીવતીજાગતી રહ્યા કરી ટશે તેટલા પ્રમાણુમા બુદ્ધિ પણ તેની સાથે સાથે તેજ સ્વિપણે પ્રગમશે તે માર્ગદર્શક બનશે બુદ્ધિમા પણ અનેક પ્રારની મડાગાઠિ ને સમજણો પડેની હોય છે ને તે તે રીતે જ તે આપણને સમજાવવાને મથે છે એટલે બુદ્ધિ આ બધી મડાગાઠોથી ને આવી બધી સમજણોથી મુક્ત બને, તે પણ જરૂરુ છે

સાત્ત્વિક ગુણ કેળવવાનો ઉપાય

એ ત્યારે જ બને કે જ્યારે સાત્ત્વિક ગુણ સપૂણુપણે જીવનમા પ્રકટેનો હોય ને આવેો સાત્ત્વિક ગુણ કઈ એમ ને એમ પ્રકરી જવાનો છે તે કાળે સાધકે ઘણી ઘણી જહેમત ઉઠાવવાની રહે છે તે યોગ્ય રીતે કેળવવાનો ઉપાય તો એક જ છે સર્વ પ્રસ-
ગોમા આપણે જેમ જેમ શાંતિથી, સમતાથી, પ્રસન્નતાથી, ધીરજથી,

તટસ્થનાથી, સદનશીવતાથી, સદિધ્યુના આદિ વગેરે વગેરે ભાવથી સમજી સમજીને વત્તો કરીશું, તેમ તેમ જીવનમાં સાત્ત્વિક ગુણ કેળવવા શકાવાનો છે, તે નહીં જાણીને જ્યાં જ્યાં દોષ થાય ત્યાં ચેતનુ થઈ. દોષને સ્વીકારવો દોષનો સ્વીકાર એવા માટે કે તેમાંથી આપણે બચે તરી આવીએ આ બધું, ખોલ પગલેના દષ્ટિ, રૂઢિ ને વધણી રાખ્યા કરીને તેના જ્ઞાનપૂર્વકના જાગ્રત પ્રવર્તન જો ક્યાં કરીશું તો તે તેમ જીવવાનું છે.

શ્રી ભગવાનની કૃપા શક્તિ

જ્યાં જ્યાં રખાવન થાય ત્યાં ત્યાં આપણે ભગવાનની કૃપામદ્દ માગના રહીએ તે યોગ્ય છે ભગવાનની કૃપાશક્તિ માનવીને લૂનો બનાવના માટે નથી હોતી તામસ, જડતા કે ધમાનિયા જીવનમાં પડી રહેવાને માટે પણ તે નથી હોતી અગ્નિ ઝરમ લાગ્યા વિના રહે નહિ. તેમ ભગવાનની કૃપાશક્તિ આપણા પર હોય, તો આપણને તેના સ્વરૂપ પગલે મધાવ્યા કરે ભગવાનની કૃપા માગનાર સાધકે અચકા પુરુષાર્થ પહેલાં તો બનવું ધરે ભગવાનની કૃપા જે માગે છે તેનામાં જો ભગવાન પરત્રેનું પ્રેમભક્તિપૂર્વકું એકધારું બનત આકર્ષણ જાગેતું નહિ હોય, તો તેવો માનવી કૃપા માગવાને અધિકારી નથી, એવું મારું નમ્ર માનવું છે સસાર-વહેવારમાં જેની સાથે આપણો ધર્મો ધરાવે હોય છે, તેની પામે આપણે સૌ કઈકે માગી શકીએ છીએ એવી રીતે પહેલાં તો આપણો ને આપણા ભગવાનનો પરસ્પર એવો ધરાવે. હૃદયપૂર્વકે જામેનો હોવો ધરે તો જ એની કૃપા માગવાની સ્થિતિ આપણામાં પ્રકટેલી છે એમ ગણાય.

ધર્મધર્મની તમન્ના જોઈએ

બાળકને કોઈ બાળકથી આતવાનું શીખવાની અદ્વિત પ્રેરણા પ્રગટેલી હોય છે ને ખીછ બાળકથી આતવાનું શીખતા શીખતા ધણીએ વાર તે પડે છે પણ પાછું તે જોડે છે અનેક વાર પડવાનું થવું હોવા છતાં આતવાનું

શીખવાની એની અદ્ભુત પ્રેરણા ને તેનો ઉત્સાહ તેનામાંથી મુક્તે ધટતાં નથી. આવી જાતની ઉત્કટ ધગધગતી તમન્ના સાધના પરત્વે જે જીવની પ્રગટે છે, તેવો જીવ સાધનામાં પ્રગતિ કરી શકે છે; બાકીના નહિ.

બાળકની જેમ બીજાની મદદની જરૂર

એવું બાળક જે ચાલવાનું શીખવા માટે મથ્યા કરે છે, તેને માબાપની જ્યાં આંગળી મળી જાય છે, કે તેને પોતાનો સર્વ આધાર, ચાલણુગાડી, બાળક માને છે. પોતે કેટલીય વાર પડે છે ને અથડાય છે; તોય તે ચાલણુગાડીને છોડી દેતું હોય એવો અનુભવ કાઈ બાળકનો સાંભળ્યો નથી. બાકી, એક વાર સગડીએ અડકવાથી દાઝેલું બાળક ધણું ખરું તો સગડીને નહિ અડકે. પરંતુ એના માબાપની આંગળીથી છૂટી જઈને પડી જવાનું થતાં તે ફરી જાડીને એને પકડે છે. એ એને છોડી દેતું નથી. એવી આંગળી રૂપી ચાલણુગાડીને આધારે એને જે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું છે, તે પ્રાપ્ત થઈ જતું નથી ત્યાં સુધી બાળક તે ચાલણુગાડીને પોતાનું સર્વસ્વ માનીને વળગી રહે છે. આમ દરેકને કરું નવું શીખવા માટે મદદ તો લેવી પડે જ છે.

ગરજની જરૂર

નવું ક્યારે શિખાય છે કે જ્યારે આપણને એની પૂરેપૂરી ગરજ લાગેલી હોય છે. બૂખ લાગે છે એવો અનુભવ થઈ ગયેલો હોવાથી એનો સમય થઈ જાય તે પહેલાંથી પણ એના માટેની પૂર્વ પ્રવૃત્તિ—કર્મમાં આપણે પરોવાઈ જઈએ છીએ. તરસ લાગ્યા વિના પાણી પીવું ગમતું નથી, તેમ જોને ગરજ લાગી નથી તેનાથી આ માર્ગમાં આગળ વધી શકવાનું બનતું નથી. માટે જોમાં ને તેમાં પૂરેપૂરી, સાચી ખરી ગરજની મુખ્ય જરૂર રહે છે. ગરજ હોય તો બધું બને.

ગરજ પ્રગટાવવાની રીત

એટલે હવે ગરજ કેવી રીતે પ્રકટી શકે તે આપણે વિચારવું

જોઈએ કેઈ આપણને જિએ લેના મથે તો ખરુ, કિતુ માથે સાથે આપણે પણ તેમા રસ લઈએ, એમા હિસાહ પ્રમ્તાવ્યા કરીએ, એ પરત્વેની પૂરી ખત રાખ્યા મરીએ, એને યોગ્ય વિચારતા મ્હીને વર્તન ક્યો કરીએ, એને યોગ્ય જ્ઞાનપૂર્વકનુ જીવન ગાળવાનુ વિચારતા હોઈએ એને યોગ્ય જીવનની ભાવનાસૃષ્ટિ ધમતી જતી હોવી જોઈએ, એનાથી જિધુ અન્યથાભાવે જે જે સ્ફુરતુ હોય એને મારી હાનપા કટિમદ્ધ થયા કરતા હોઈએ—આવુ આવુ આપણે કરતા હોઈએ તો જ કેઈકે આપણને ગરજ પ્રગટાવવાની દિશામા મદદ કરી શકવાનુ છે

બાળક જેવી દૃઢ અધ્યાસખો

બાળક કેટલી બધી વાર સુધી—પોતાને પૂરું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતા સુધી—માખાપની આગળી રૂપી ચાલણુગાડી ઉપર અટળ અદ્ધા રાખ્યા કરે છે ! તેવુ આપણુમાં પણ અદ્ધામુક્ત વયણુ પ્રકટવુ ઘટે આપણે એક, બે, ત્રણ વાર સદૃશની ખાતરી કરી લઈએ કે ધડા કાચો છે કે પકા છે બોદતો છે કે ફૂટેનો છે એ બધુ જાણી લેવુ જરૂરનુ છે કે જેથી જીવનને તે જોખમાથે નહી આ બાગતમાં જો હલ્લપૂર્વકની ખાતરી થઈ જાય ને એવી ખાતરી મળી શકે એવાં લક્ષણો હકીમતપણુમા મળી જતા હોય (આવુ તો ત્યારે જ સમજના કે જ્યારે આપણી અતરની આખ ને આપણું હૃદય તે સમજવાને, સ્વીકારવાને યોગ્ય તત્પરતાનાળા પ્રગટેના હોય) તો એનામા સર્વ ભાવે, સર્વ રીતે ને સર્વ વાતે જ્ઞાનાત્મકપણે વિશ્વાસ અદ્ધા રાખ્યા કરવા જોઈએ, ને એ જ્યાં લઈ જાય ત્યાં જ્યાં તૈયાર હેવુ ઘટે જીવનમ્યેયના હેતુની ભાવનાના સ્વીકાર અર્થે ત્યાં સાધકે જામતપણે ચેતતા તો રહેવુ જોઈએ

પેશ્તાનો વિકાસ એ જ માથ

અદ્ધા-વિશ્વાસ રાખવા એટલે આધળા જની જતુ એવો એનો અર્થ નથી. સાધકમા યોગ્ય પ્રકારનો વિવેક જામતપણે પ્રગટેના હોવો

જોઈશે ધણી વાર શીખનારની સદ્ગુરુ અનેક ગૂઢ રીતે પરીક્ષા પણ લેતો રહે છે, કારણ કે એને જેમ જેમ એના અતરની ગમ પડે છે, તેમ તેમ ને પ્રત્યક્ષપણે પણ એની પરીક્ષા તે કરતો રહે છે આ બધી હકીકતની પેના શીખનારને તે કશી ગતાગમ હોતી નથી શીખનારે પોતાનો વિકાસ થયા કરે છે કે નહિ એ માપે આધ્યા કરવાનું છે. એના જીવનનો થતો જતો વિકાસ એ જ એની પારાશીશી-સાચુ માપક યત્ર-છે જીવનનો વિકાસ જો થતો જતો હોય, તો તે કઈ સમજના વિના થોડો જ રહી શકે છે । કાઈ શીખનાર સાધનાના વાતાવરણના ઉત્કટપણામાં મુગ્ધ બનેનો હોય, એને લીધે પોતાની પ્રગતિ થયા કરે છે એમ માન્યા કરતો હોય, તો તેની માન્યતામાં તેવા શીખનારને એનો ગુરુ રહેના દેશો નહિ વખત આવ્યે એને તે ચેતાવ્યા વિના રહેશે નહિ આમ શીખનારે તો પોતાના વિકાસની પ્રગતિનો ઇતિહાસ કેમ રચાતો જાય છે, એવું એને તટસ્થતાપૂર્વક સ્પષ્ટ દર્શન જો થયા કરતું હોય, તો ગમે તેનાથી એને કચાયે છેતગઈ જવાનો ભય રહેતો નથી તે હકીકત તો નિસશય છે

પોતાને ન સમજે તે બીજાનેય ન સમજી શકે

જેને સુધરવું છે ખરું, પરંતુ ઉત્તમ સરકાર પ્રકટાનનાની ખરે ખરી મૂખેશ હોવાની નથી, તેમાં પ્રાણ એનાનીને સતત ઉદ્યોગશીન રહેવું નથી, જેની પ્રેરણા દ્વારા તેના પ્રાણ ઉદ્યોગ, ખત, રસ, નવી દૃષ્ટિ, નવી સમજણ, વગેરે વગેરે પ્રગટવાના છે, જ્યાં એને એ રીતે સ્વીકારવાનું સૂઝી શકતું નથી, જેની પોતાની (માધમ્ની) દૃષ્ટિ સમગ્રતાની ને સમગ્રતાની પ્રકળી શકતી નથી, જેની સમજૂતી એટલી ઉદાર ને વિશાળ થતી નથી,—તેવા જીવ જ્યાં પોતાનું જ પૂરું સમજી શકતો નથી, અને જ્યાં સસારજીવનનર્તનવહેવારમાં મળતા અનેક પ્રકારના પ્રસંગોની અચગમણીમાં જેને ચોગ્ય હેતુસૂઝ પ્રકટતી નથી, એવો—જે પોતાને ચોગ્ય રીતે સમજી શકતો નથી,—તે બીજાને શું સમજી શકાનો છે ?

ગરજ જાગવી જોઈએ

હુનાને જો પોતાનું હુનાપણું ખરેખરું સાચું છે, ત્યારે તે લાકડી રૂપી ટેકા લે છે આધળાને પોતાનો અધાપો સાચે છે એટલે જ એ જેમ તેમ કરીને કેઈને દેરાવા-બોમિયા-રૂપે લે છે એ દેરાવો પેટા મિયારાને કેતુ સતાવે છે, એનો જોતે અનુભવ હોય તે જ જાગે આમ જીવને પણ પોતાનો અસાન રૂપી અધાપો ધણો ધણો સાચે છે અને જ્યારે પોતાના હુનાપણાનું સખાન જ્ઞાન પ્રકટે છે, ત્યારે તે લાકડી કે દેરાવાને વળગી શકવાનો છે, કારણ કે એની એને ગરજ જાગે છે.

સદ્ભાવ વિસ્તરતા જાય

જ્યાં જ્યાં પ્રમાણિક પ્રવૃત્તિ છે, સદ્ભાવના છે, ત્યાં ત્યાં જીવનનો સાધક સદ્ભાવથી વર્તીને સત્યના અનેક પાસા છે તે પ્રત્યેક પાસાના જીવનને તે સાચું સમજીને પોતાનો લીધેનો માર્ગ જ એક માત્ર સાચો છે, એની મુઝગાડ તે કદી નહિ બાધે જીવનમાં જ્યાં જ્યાં એવા સત્પ્રવૃત્તિના એને દર્શન થશે, ત્યાં ત્યાં જો પ્રેમભક્તિભાવથી પોતાનું મરતક નમાવશે આમ સાધકના હૃદયનો સદ્ભાવ વિસ્તાર પામનો જાય છે જે માણસને પોતાના દોષ વસી શકતા નથી, તે કદી પણ શ્રીભગવાનના હૃદયમાં વસી શકતો નથી એવો જીવ કદી પણ જીવે આવી શકતો નથી

સત્યરૂપના ભાવ ન દેખવાનું કારણ

અહીં તો આગળ હિનાળ પણ નથી ને પાછળ ધરાળ પણ નથી પ્રભુરૂપથી સાવ નિશ્ચિત છીએ કશું ખોનાપણું ગમ્યું નથી, તેથી શીકર થતી નથી ને ચિંતા પણ નથી સસારીએને માર્ગો પણ હઈએ હીએ કે જેથી એમની આખ જીવડે ને તેમની સાથે પ્રેમ પણ કરીએ છીએ કે જેથી તે ભગી, હળી, મળી શકે પરંતુ જેનું દિવ પૂરેપૂરું ખરેખરું જાગ્યું નથી એને શું થઈ શકે! હૃદયના પ્રેમને માનની કદીક વશ થાય છે, તો પણ તે માત્ર થોડા સમય માટે, એવે

મારો અનુભવ છે. આપણા દેશમાં મહાન આત્માઓ પાક્યા છે, અવતારો થયા છે તેમની અસર સમાજના જીવન પર પડીને કેટલી સ્થાયી રહેલી છે ? તે તપાસો. એ સમાજ તો પાછો એનો એ. ગાંધીજીએ દાંડીયાત્રાની દૂચ કરી, ત્યારે જેમ જેમ એક દિવસ પસાર થતો તેમ તેમ પ્રજાના માનસમાં, પ્રજાના દિલમાં લાવનાના ઓધ પ્રગટતા હતા, તે આપણા બધાની જાણીતી હકીકત છે. પરંતુ એ લાવનાના ઓધ જાણે સમય જતાં જતાં એટલે કે ૧૯૩૦ અને ૧૯૪૨ના ગાળાની વચ્ચાળામાં ઓસરતા થયા હોય એવાં દર્શન પણ આપણને થયાં છે. એટલે કે માનવીજીવનમાં લાવનાનો સ્પર્શ કદીક કદીક થાય છે, પણ તે ટકતો નથી, કારણ કે એના દિલની એવી ભૂમિકા પ્રકટેલી હોતી નથી અને એને એવા પ્રકારનું જીવન જીવવાની ખરેખરી ઉકલ લગતી લાગેલી હોતી નથી. સમાજના જીવનને એવી લાવનાનો સ્પર્શ થાય છે, એ હકીકત જેમ સાચી છે, તેમ ઉચ્ચ. લાવનાશાળી આત્માની લાવનાનો સ્પર્શ મારા તારા જેવાનેય થાય છે ખરો, પણ તે ટકતો નથી. આપણે તો પાછા હતા તેવા ને તેવા, ‘ધોયેલા મૂળા જેવા’ રહીએ છીએ, અને જીવન-જીવનની ખાલી ખાલી વાતો કરીએ છીએ.

અહીં તો સમજી શકવા કે પારખવા અંગે મન સ્વેચ્છાએ કશી મહેનત કરતું નથી. સહજપણે જ્યારે, જેમ કંઈ, જેવું, સૂઝવાનું પ્રગટતું હોય છે, તેમ તેનું દર્શન થતું જાય છે. ને એવા અનુભવથી દૃઢ અદ્વા પણ પ્રગટેલી છે.

અભય અને નત્રતા

અભય અને નત્રતા બંને જ્ઞાનલક્ષિતપૂર્વક કેળવવાની ધણી ધણી જરૂર છે. અભય કેળવવાને માટે ભારેમાં ભારે પરાક્રમની, સાહસની, હિંમતની, ધીરજની વગેરે વગેરેની ધણી ધણી જરૂર પ્રકટે છે. ભય તો એવા પ્રગટે છે કે તે રોમેરોમમાં ફેલાઈ જાય છે. ત્યારે કંપ થાય.

છે, પરમેવો પરમેવો યદિ જાય છે, ઝોખો વળી જાય છે તે મગમૂત્ર પણ કદીકે યદિજતા હોય છે. સાચ જાન-સાન પણ જતા રહે છે. આ બધું કંપનાથી લખતો નથી, પરંતુ મૌનમાં જોડેના કેટલાક જીવની અનુભવની આ હકીકત છે.

સુખાત્માનો અદ્વિતિય આનંદ

જીવનમાંથી સર્વ પ્રકારના લાય જ્યારે ટળી જાય છે, ત્યારે સર્વ પ્રકારની મોહણીશ જીવનમાં જળહળતા પ્રકારની પેડે પ્રક્ટી જોડે છે. એવા મુક્તપણના જીવનની ખૂબી, તેનો આનંદ, તેનું અંતરંગપણું, એ બધું આપણે જે જીવ્યવસાવવાળા છીએ તેને ખ્યાલમાં ક્યાંથી આવી શકવાનું ? હું તો કહું છું કે આ બધું પ્રયોગયોગ્ય છે, ખરેખરી અપનાપૂર્વક, જાનભક્તિપૂર્વક એનો પ્રયોગ કરી જોવાથી એની સાચી સમજણ પડી શકે ને એનો આનંદ પણ મળી શકે એમ છે.

ગણતરી વગર ચાહોમ કરો

પરંતુ એમાં સંપૂર્ણપણે ચાહોમ કરીને પૂરેપૂરું અપમાનનાર કોણુ છે ? પરિણામને જોઈને આ માર્ગમાં અપમાલ્યે પાત્રવે તેવું નથી. સંસારના ક્ષેત્રમાં તો પરિણામ પ્રત્યક્ષ હોય છે જેમકે વેપાર કરીએ તો ધન રળી શકીશું અને એ હકીકત મોઢા ભાગે નિશ્ચિત હોય છે એટલે તેમાં અપનાવવાનું જીવને ગમે છે. આ માર્ગમાં પણ શાંતિ, સમતા, તદરૂપતા, સહિષ્ણુતા, સહનશીલતા, ધીરજ, ઉદારતા વગેરે વગેરે ગુણોની શક્તિ ને વિકાસ થયા કરનાના છે, એ તો સ્પષ્ટ હકીકત છે એ પરત્વેનું પણ જેને આકર્ષણુ છે, તેને પણ તેમાં અપનાવ્યેજ છૂટકો છે બાકી પરિણામની વિચારણા જોડવી જોડવીને, કરી કરીને, જીવનના કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં આગળ ધપી શકાતું નથી 'આમ કરીશું તો આમ થશે જ,' એવી કોઈ ચોક્કસ ગણતરી આમાં નથી ને ગણતરી કરી કરીને, ચોક્કસાઈ રાખી રાખીને, સંભાળ રાખી રાખીને, ધણું રિયારી રિયારીને, લોલવાનું કરી કરીને, ખાપવાનું કરી કરીને, સાવચેતી રાખી રાખીને,—આ બધું ક્યાં કરીને આગળ જવાનો આ માર્ગ નથી

સદ્ગુરુ પરત્વે હૃદયનો પ્રેમ જોઈશે જ .

જીવનનાં સર્વ ક્ષેત્રોમાં કોઈ ને કોઈ પાસેથી આપણે શીખતા હોઈએ છીએ. જેની પાસેથી શીખવું છે, તેના પરત્વે હૃદયનો સહભાવ, નમ્રતા અને જીડા પ્રેમ પ્રકટેલાં હોય છે, તો આપણામાં તે વિદ્યા જટ ને સારી રીતે પ્રવેશી શકે છે. કોઈ પેઢીમાં બે કારકુન શીખવાને રહે છે. એ બંનેને પેઢીનું કામકાજ શીખવાની ધગશ તો છે; પરંતુ એક છે તે તેવી કામ શીખવાની ધગશ પૂરેપૂરી રાખતો હોવા ઉપરાંત જેની કનેથી કામકાજ શીખવાનું છે તેનું કહ્યું કરવામાં ઉમંગ, હિંસાહ બતાવે છે; તેનું કહેવું કામ એકદમ ઉમળકાથી કરે છે, તે આવે તે પહેલાં તેની આગળપાછળનું કામ બધું તૈયાર કરી રાખે છે, તેને આવતાવેંત શું જોઈશે? તે તે બધું વિચારીને તૈયાર રાખે છે, અને વખતોવખત તેને શું શું જોઈશે? અને તે શેના વિચારમાં છે તે પકડી પાડીને પોતે તેને સરળતા જેમ પ્રાપ્ત થાય, તે પ્રમાણે સમજી સમજીને વર્તે છે. એવાની પર પેક્ષા શીખવનારનો હૃદયનો ભાવ ધણો ધણો જાગે છે. જ્યારે પેક્ષા બીજો કારકુન પણ છે તો શીખવાની ધગશવાળો. પરંતુ પેક્ષા પહેલાં કારકુનની પેઠે શેક પ્રત્યે તે કંઈ વર્તતો નથી. એ તો પોતાને જે કામ મળે તે માત્ર કરે છે. આથી પેક્ષા પહેલો જે શીખનાર છે તેનામાં પેઢીના કામકાજની ધણી આવડત પ્રગટી જાય છે અને તે આગળ વધે છે તથા તેના પર શેઠની મહેરબાની પણ થાય છે. આ અનુભવની હકીકત છે. તેવી જ રીતે આપણે જીવનની વિદ્યા જે શીખવી છે, તે વિદ્યા જેની કનેથી શીખવી છે તે વિદ્યા શીખવનારની સાથે અતડા રહ્યા કર્યેથી આપણામાં નહિ પ્રકટી શકે. હજી કદાચ બીજી વિદ્યાઓ તો શિખાય, પણ આ તો નહિજ. હૃદયમાં હૃદયથી તેની કને નજીકમાં નજીક જવું પડશે. તેનામાં આપણી સહૃદયતા પ્રકટયા વિના, તાટસ્થપૂર્વકનું જ્ઞાનભક્તિ-પૂર્વકનું તાદાત્મ્ય પ્રકટયા વિના, હૃદય હૃદયનો તેનામાં આપણો એકરાગ-

૨૨૨ વિચારો જેમ મૌ ઝોછા આપમેજે થયા કરે,

પ્રમટ્યા વિના, તેના જીવનના હાર્દને આપણે પામી શક્યાના નથી તે નક્કી બન્યુંજો.

અહમ્ પ્રેમથી ઝોગમે

માનવીજીવનમાં અહંકારનું તત્ત્વ બહુ જાણ્યું છે તેનો લય હૃદયમાં આવે. પ્રેમ પ્રકટયા વિના ધર્મ શક્યો નથી પ્રેમ એ એવી શક્તિ છે, કે જેના વડે પરસ્પર એક બની શકાય છે, પરસ્પર નજીક પ્રવેશી શકાય છે અને જ્યારે પ્રેમના મુખથી આમ્બોધિત એકબીજામાં એક બીજાથી લગવાનું હળવાનું તે મગાવું થાય છે, ત્યારે અહમ્ આપમેજે ઝોગમાં જતો અનુભવાય છે અહમ્ને જે ઝોગાણી દેવાનું ખરેખરું દિન હોય, તો હૃદય હૃદયને એવો ભાવ પ્રગટે તે ધણ ધણ જરૂરનું છે તો જ આપણે એ ધર્મ શકીએ

અહંકારના અનિષ્ઠ

અહંકાર ઝોગાણના ઝોગાગતા અને પ્રકારના આગ્રહો પણ ઝોગાણી જવાના છે, તે નક્કી બન્યુંજો. અહંકારને લીધે આપણે જે તે અને તેના તેની સમજણની પાસમાં રહ્યા મરીએ છીએ અહંકારને લીધે આપણને અનેક પ્રકારના મનમાં પડી રહેવાનું બને છે અહંકાર આપણને જીવનપ્રતિમા જન્માવી રાખે છે પ્રકૃતિના અસ્તિત્વનું મુજા કારણ અહંકાર છે દ્વંદ્વમાં જોડાવો રાખનાર પણ અહમ્ છે મુજાની ભૂમિકામાં પણ અહમ્ પ્રવર્તે છે

અહમ્ને લય કરવાના ઉપાય

આમ જીવનના સાધકે જે સાધનાના હાર્દમાં પ્રવેશ્યું હોય તો તેણે સર્વથી પ્રથમ અહંકારની મુક્તિ મેળાવાને માનપૂર્વક સકળ પ્રયત્ન કરવા ધટે સૌથી પ્રથમ સાધકે નમ્રતા નમ્ર બનવાની ગાન-પૂર્વકની મળજી ને ઉત્સાહ સેવવા ધટે અને પ્રેમની લાવના સમજી સમજીને પ્રકટાવી પ્રકટાવાને પ્રેમથી વર્તવાનું કયો કરવું જોઈએ જ્યારે જ્યારે અહમ્ પોતાનું માથું ઊંચું કરે, તે વેળા તેણે બચત

યદ્ય જ્યને અહમની પ્રેરણાથી કશું પણ ન કરવું ઘટે. અહમનું અસ્તિત્વ છે ત્યાં સુધી સાત્ત્વિક ગુણ પૂરેપૂરો પ્રકટી શકનાર નથી. સમજણોની પકડ બને તેટલી ઝોછી થાય, તથા વધારેમાં વધારે નમ્રતાથી વર્તાય, સમજ સમજને હરેક પ્રકારના આગ્રહથી ન વર્તી જવાય તેની કાળજી રાખવાપણું પ્રગટે, અને પ્રેમની ભાવના ઉત્તરોત્તર વધારે ને વધારે પ્રકટાવતા જવાય;—આ બધાં પગલાંથી જીવનમાં મળતા પ્રસંગોમાં જ્ઞાનપૂર્વક જે આપણાથી ઉપરની રીતે વર્તવાનું બની શકે તો અહમનો લય થયા વિના ન રહે.

જીવનવર્તનમાં પરાક્રમ દાખવો

આ બધા ઉપાયો તો બતાવ્યા છે, પણ એનું જ્ઞાન-જ્ઞાન રાખીને વર્તે છે કેણુ? આપણે તો વર્તવામાં પરાક્રમ દાખવવાનું છે, તેનો કૃપા કરીને ખ્યાલ રાખજો. આપણા પ્રત્યેક વર્તનવહેવારમાં તેના જેટલું જ્ઞાન જળાહનું હૃદયમાં હૃદયથી પ્રકટેલું હોવું જોઈશે.

ખુદશા થવું જ પડશે

જીવનવિકાસની ભાવનાના હેતુ અર્થે જે જે સ્વજન પ્રભુ-કૃપાથી મળ્યાં છે, તેમને તેમને તેમનું સાચું સ્વરૂપ સમજાવવું અને જીવનમાં તેવા તેવા પ્રસંગોમાંથી તેમના સ્વભાવનું તેમને દર્શન કરાવવું તે મારો ધર્મ છે. એવું બતાવવાનું થતાં તે તે સ્વજન પ્રેમથી તેને સ્વીકારતાં નથી એવો અનેક વાર મને અનુભવ છે. અને તેથી મને તો લાગે છે કે જે હેતુ અર્થે તે મળેલાં છે, તે તેમનો હેતુ સાચો નથી. કોક વાર પોતાનું કળૂલે છે ખરાં, પરંતુ તે પણ અધુરું પધુરું. જીવનનો વિકાસ પૂર્ણપણે ને બધી રીતે, સંપૂર્ણ ખુદશા થયા સિવાય યદ્ય શકવાનો નથી.

હૃદયના ખુદશા એકસરની જરૂર

આ હકીકતનું અંતરનું જ્ઞાન સાધકને જ્યાં સુધી પ્રકટી શકતું નથી, ત્યાં સુધી તે પ્રગતિ પણ કરી શકવાનો નથી. જે જે વૃત્તિ,

રિચાર, લાગણી, પરસ્પરના વર્તનથી પ્રગળી દત્તિ, દર્મ-પ્રગમ
ને વર્તનમાં જગતના વલ્લભ, ને તેમાં તેમાં પોતાની પ્રગળી
જતી ગિનિ—તે બધાનો દષ્ટનો પ્રુ તે એવાર પૂરપૂરે થયા વિના
સાધકથી પ્રુ પ્રુ થયું થઈ સમજાવું નથી, તે જગતને

મનની વ્યથા મનમાં શમાવવી પડે છે

ભગવાનની કૃપાથી મનેતા સ્વજનને તેમની પ્રાપ્તિ ને તેમના
સ્વમાનનુ તથા તેમના અદમ્ય ને તેમની દત્તિઓનું જીવનમાં પ્રગટતા
જતા જુદા જુદા પ્રમગોમાંના વર્તન વડે મરીને દર્શન = વેતુ છે,
તે દર્શન છે જેને એવું છે તેને એની શમય મેવા પ્રમાની તેમની
તેમની રિધિતિનું જ્ઞાન-જ્ઞાન તેમને થયેનું હોવાથી તેમ અર્ધ શ્રે તેની
શક્યતા તે પૂરેપૂરી છે મિત્ર ધ્યેય પરત્વેની મહત્વાકાંક્ષાની ગરજ
તેમને પૂરેપૂરી જાગેની નહિ હોવાથી તે સ્વજન ત્યા ને ત્યા પડ્યા
રહેના છે કોમ આગમ વધે છે, આમદર્શન મોગાસ પ્રગટેલી છે સમજાવ્યું
વધેલી છે, તથા બીજી બાબતમાં કઈક પ્રગતિ દેખાય છે તે તેને
સાધનાના દાર્દને પડવાની પૂરેપૂરી ખરેખરી તાનાવેલી લાગી નથી,
એવે પછી આગમની પ્રગતિ થતી નથી ને તેથી આ બધું જોઈ જોઈને
કૃપાની હાથની જોમ કૃપામાં સમાય તેમ અમારું બો છે

બધા જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ

જીવનનિમિત્તના માર્ગે જ્યાં મારે બધા પ્રકારના ભ્રમે લાગી
જ્યાં જોઈ જોઈ નહિતર તે મન ત્યા ચોટી રહે બધા ભ્રમ ભ્રમ
વિના સાચો વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થઈ શકે નથી એ જ વસ્તુને અનેક
રીતે જોઈ શકાય છે જે કાઈ જે રીતે જુએ છે રિચાર છે સમજે
છે તે ઉપરથી એનું માનસ પણ અમાર્ગ જાય છે જે કે તેથી એના
નિયમો સર્વસામાન્યપણે એકધારી રીતે જગતાથી જ્યાં ત્યા લગાડી શકાય
નહિ. કેટલીક વાર એકનો જે ધર્મ હોય તે બીજાનો અધર્મ પણ હરે
એવું પણ બનવા સંભવ રહે છે

‘સ્વજનોનો ઉત્કર્ષ’—એ એક જ ગરજ

હું તો પ્રભુપાથી કોઈનું કંઈ સાંખી લેતો નથી. જ્યાં જ્યાં સાંખી લેવાનું બને છે, ત્યારે તેનો હેતુ સામા જીવમાં સદ્ગુણમૂર્તિપૂર્વક ભળવાપણાનો હોય છે. સાંખી તે લે છે,—કે જેને કંઈ ગરજ હોય છે. મારે કશી કાંઈ કોઈની ગરજ નથી. ગરજ કોઈ પ્રકારની આશા-અપેક્ષા ને કામનાને અંગે કરીને પ્રકટે છે. જીવનમાં જ્યારે સંપૂર્ણ નિઃસ્પૃહતા પ્રકટે છે, નિર્મમત્વ પ્રકટે છે, નિરાસક્તિ પ્રકટે છે, સંપૂર્ણ નમ્રતા પ્રકટે છે, ત્યારે કોઈનામાં જીવ પ્રકારની ગરજ કંઈ દશા વિશે પ્રકટી શકતી નથી, તે નહીં જાણીશો. પ્રભુપાથી એક ગરજ છે કે જે હેતુ અર્થે સ્વજન મત્સ્યાં છે, તે હેતુ હૃદયથી કેમ કરીને તેઓ પ્રીતિયાં કરે ને તે પ્રમાણે વત્યાં કરે અને જીવનમાં પ્રગટે.

પ્રેમ-સદ્ભાવ વિના ઉત્તમપણું ન પ્રગટે

કિંતુ એવી ભાવનાને પણ કોણ પ્રીતી શકે છે ? કોઈને પોતપોતાની જીવનવિકાસની બાબતમાં પૂરેપૂરી પડી નથી એટલે તેમાં તેમનો દોષ પણ શો ? ગુણનો ધર્મ પણ જો સમજી શકે તોપણ જીવનમાં ઉત્તમતા પ્રકટે. જીવનમાં ગુણની કદરભક્તિ પણ જો પૂરેપૂરી પ્રગટે, તોપણ જીવનમાં સદ્ભાવ પ્રકટયા વિના ન રહે. પરસ્પરમાં ગુણની કદરભક્તિ જો પ્રકટી જાય, તો સુમેળ થતાં વાર ન લાગે. બંને બાજુનો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો વર્તીવ હૃદયમાં હૃદયથી પ્રકટયા વિના ઉત્તમપણું પ્રકટી શકવાનું નથી, તેમ જ ઉત્તમનું દર્શન પણ થવાનું નથી.

પ્રથમ સદ્ભાવપૂર્વકનું જીવન; ને પછી ઉપદેશ

અનેક સ્વજનની ગાળો ખાધી છે. અનેક સ્વજનથી દુતકારાયેલો મણુ છું. કેટલાક સ્વજને તો પાછો ધકેલવાનું પણ કરેનું છે. કેટલાકે ધણો વિરોધ પણ કરેલો છે. કેટલાક સ્વજને તો મનમાં કંઈ કંઈ અન્યથાપણે માની લીધેલું છે. વિષ્ય જીવનમાં પ્રગટી શકે એવા ગુણનું દર્શન અને શક્તિના પ્રસંગ અનુભવમાં પ્રકટેલા હોવા છતાં તે અંગેનું

મહત્ત્વ કોઈને જાગેનું નથી કેટલાકે અન્યાય પણ કરતા છે કેનાકે અજ્ઞને તો ઘણો અસમજ્યો પણ છે તેમ છતાં મોઈ પણ પગલેનો આ જીવનો મહત્ત્વાન ધરેનો કે એક મન્યુ નથી તેમના તેમના અપમા આપવાને પ્રભુપાથી અરેખને તૈનાર મી સમાધું કે કોઈકે અપમાન પણ કર્યા છે, તો પ્રભુપાથી તેના પગ ઉપમાર કરવાનું પણ મની સમજુ છે જીવનમા મહત્ત્વાને મપાઈ પ્રમાન પ્રમ્પ્તિ રિના જે તે બધા જીવો માથે આપણે ઉત્તમતાથી વર્તી શકતાના નથી મહત્ત્વામા એનો જ્યારે પ્રાણ પ્રમ્પ્ત છે, ત્યારે તે તે જીવનુ ઉત્તમત્ત્વ આપણા રિમા પ્રમ્પ્તિ રિના જેનું નથી મોઈમોઈ જીવની તો અતિ ગરી જાગો પણ ખાસનું બન્યું કે છતાં પણ પ્રભુપાથી તેમના તેમના પર પ્રેમ કરવાનું જ ભગવાને અમને મુકાડ્યું છે તે જતી પરમ કૃપા કે જો કોઈએ થોડોક પણ ઉપમાર કર્યો હોય કે, કે કોઈનું આ જીવ પર થોડોક પણ તપાસ હોય છે, તો તેને ચૂકવવાને માટે પ્રભુપાથી આ જીવે ધણી જહેમત પણ ઉઠાવેલી છે, તે જીવનની હકીકત છે એટલે જ જે તે મનેના સ્વજનને તે તે પ્રમાણે વર્તવાનું જોઈ રહેનો છુ જીવનમા જે કદી આચર્યું નથી, એનું આચરવાને દી પમ આ વીવે કોઈને કહેનું નથી તે નક્કી જાગુશોજી

હરિ ઓ ખાર, તા ૮-૧-૪૩

મુક્તિ તત્ત્વોને આપણે દેખી શકતા નથી

દરેક વસ્તુને ગતિ છે વસ્તુ દેખાય કે તે ગતિને તીષે ગતિથી વસ્તુ ઓળખાય પણ છે એવન તેમ જ જડ બનેમા ગતિ હોય છે જેઓ માનની જીવનની પર ગયા છે, માગી તત્ત્વની ભૂમિમાથી ઉપર ગયા છે, તેઓ આપણને સજોગસજાત સામગ્રી પણ શકે ને જોઈ પણ શકે પણ આપણે તેમને તેમના પોતાના સ્વરૂપમા જોઈ શકતા નથી, કેમકે તેઓ તેમની સદ્ગતિને લીધે એની બધી પ્રયત્ન ગતિમા આદેશન

કરતા હોય કે કે અથૂળ શરીરમાં જકડાયેલા આપણે તે સૂક્ષ્મ તત્ત્વોને દેખી શકતા નથી તેમના અત્યંત વેગવાન આદોનનો આપણી દૃષ્ટિ પ્રહ્લુ જ કરી શકતી નથી

જ્યારે આપણે મોનીએ ડીએ, ત્યારે એ શબ્દની ગતિના મોજા બોળના કાન પર પડે છે તેની રીતે તેજના કિરણોની ગતિને વીધે આપણે જોઈ શકીએ ડીએ શબ્દ તથા તેજને મીઠારી શકે એવું થતું જો આપણામાં યોગ્ય રીતનું ન હોય, (જેમકે બહુરો કે આધોગ) તો આપણે સાક્ષી કે જોઈ શકતા નથી, તેની રીતે આપણી ધ્વનિ, આપણી દુનિયાની નિમજ્જીતી પણ ગયેની ન હોનાથી, એનાથી બીજા-શાના અગ્નિતત્ત્વની એને ઝાઝી ગનાગમ પડતી નથી

જ્ઞાની, યોગી વગેરે ભક્ત એ સૂક્ષ્મ સૃષ્ટિ અનુભવી શકે

સૂક્ષ્મ વિશ્વમાં જે કંઈ બને છે તે પ્રત્યે આપણે બહુરો ને આધળા હીએ આપણા જોના-સાક્ષીના સાધનો, આખા અને જાન, તે મધુ જોઈ-સાક્ષી શબ્દના જોડના સમર્થ નથી પરંતુ માગીના દેહધારી હોના જતા પણ, જે વિરત આત્માઓએ સૂક્ષ્મ તત્ત્વના સ્વ શક્તિ કેળવી છે કે જેમને તે મળેની છે, અથવા વધારે યોગ્ય શબ્દોમાં કહીએ તો જેઓ ભગવાનની દિવ્ય સૃષ્ટિ સાથે ને તેના દિવ્ય હેતુ સાથે જોના અડળાયેલા છે તે લોકો પેના સૂક્ષ્મ તત્ત્વોને જોઈ તથા સાક્ષી શકે છે, કેમકે તેઓ પોતે પોતામાં એવા આદોનનો ઉપજની શકે છે કે જે પેના સૂક્ષ્મ તત્ત્વોના આદોનનો સાથે તાગ મિનારી શકે

પ્રેમની અદ્ભુત શક્તિ

પ્રેમના આદોનનો એટલી બધી બળવાન અસર ઉપજની શકે છે કે હૃદયનો-હૃદયસ્થ આત્મતત્ત્વનો-આ મહાન ગુણ એની અતિમ હૃદય સુધી કેળવનાની આપણને આપણા પોતાના જ સુખને માટે જગત છે પ્રેમ સમજણ પ્રગટાવે છે, અને જ્યારે તે પ્રજ્ઞાની સાથે સંપર્ક થાય છે, ત્યારે દિવ્ય પ્રતિ અને વિશ્વના રહસ્યોના પણ ઉદ્ધારનાની શરૂઆત આવે પ્રેમ કરે છે

ગતિની મર્વબ્યાવડતા

આપણે ત્રિશ ગતિનું જોઈએ છે આપણા જ્ઞાનને આસપાસ દેખાતા ન દેખાતા જ્ઞાનને તે તત્ત્વ છે, ચેતન છે, પ્રાણ છે એ આપણા આધારનું મૂળમૂલ તત્ત્વ છે જ્ઞાને જોડનારી તે સાક્ષી છે ચેતનનાગી તે ચેતન વગરની બધીયે વસ્તુમા જેવી જેવી પ્રકૃતિ તેવા તેના ગતિના મોજા

આપણાં મોજાને એ જોવામાં જુલ કંતો નથી

આપણા પક્ષે તેના ગતિના મોજા છે તે મોજાને એટલે આપણને કાઈકે તેવા પારખી પણ શકે કોઈમા હોઈએ, પ્રસન્નચિત્ત હોઈએ વિચારમા ગરકાન હોઈએ, ચિકારી શક્તિમા હોઈએ કે કાઈ અન્ય ક્ષણમા હોઈએ તે તે કાળે તે પ્રકારની ગતિના મોજા પ્રગટ રહે છે જેવા વિચાર અને એની જેવી ઉત્કટતા તેવા તેવા એની ગતિના મોજા થતા રહેવાના આ જ્ઞાન સમજમા બિતરી શકે એવું રખડ સમજાવાને પ્રયત્ન કર્યો છે, પરંતુ પુરતું સમજારી શકાય નથી, કાંચુ કે એવું કદી આવડ્યું નથી પ્રયુક્તપાથી અનુભવના આદર્શ ને એમા રમ પડે ઉપર પ્રભાણેની પારખવાની કળા જે જીવાત્માને સાપડે છે, તેની આકર્ષનશક્તિમા ફેર પડી શકતો નથી તે રહે તે સાનુ હોવાનો પૂરો સભવ રહે છે

હૃદયનો મહકાર જ બસ છે

જીવનના વિકાસના હેતુ અર્થે મરેના સ્વજનો પોતાની તેની ને તેની સ્થિતિમા પડી રહે ને દાનેયાને નહિ, ત્યારે અમારે પણ શુ છાતુમાત્ર જોવા કરવું જ જોઈએ છીએ, તો તે મમતુ નથી અને બિનદુ કડે છે જે જોઈએ છીએ, તેનું દાદ માનાત્મક ભાવે હૃદયથી પૂરેપૂરું સ્વીકારાતુ નથી આમ મન-હૃદયનો સર્વ ભાવે સદકાર ન મળતો હોય, એને તે અતરની ભાવના ગિચારી પાછી પડે છે દુનિયાદારીના તુષો, વૈભવો, ધન-દોન, પ્રતિષ્ઠા, મોજો, મન-તુષો

વગેરે મારે જોઈતાં નથી. એ બધાય ભંડારો રાખો ભરી ભરીને તમારા બધાંની પાસે. પ્રભુકૃપાથી મારે તો જે જોઈએ તે જ આપતાં રહેશે તો તમારા બધાંનો ઘણો પાડ. એવો ખોરાક જે મળતો રહે, તો ધન્ય ધન્ય, કૃતાર્થ થઈને જીવી શકાય. જે હેતુથી જોડાવાનું બન્યું હોય, તે હેતુ કૃપા કરીને કૃપાવવાને માટે બનતું બધું કરી ચૂકા એટલી હૃદયભરી બધાંને પ્રાર્થના છે.

મારી આગળ સાધનાની જ વાત કરો

સંસારી કામના, આશા, અપેક્ષા વગેરેની વાત જ મારી આગળ ન કાઢશો; કારણ કે ધન-દોષત કે એવું કંઈ કશું હોય, તો જ આપણામાંની એવી વૃત્તિને જીજ્ઞાસવાનું કારણ મળેને? અને એ પ્રકારની ગતિનાં મોજાં પ્રકટેને? એ રીતે આપણામાં એવી ગતિ ઉત્પન્ન થતાં, એના રૂપ જ આપણે બની જઈએ ને? અને એ જ ગતિના પ્રકારની સૃષ્ટિ આપણે સર્જતા બની જઈએ છીએ. વિચારની પરંપરા પણ તે પ્રકારની જામતી રહે છે એટલે કૃપા કરીને એવું કશું મારી સાથે ન રાખતાં જે કરવાનું છે તે જ ક્યો કરવાનું રાખશો.

તાવજીનો હૃદયપૂર્વક સ્વીકાર કરો

જે કે જે જે કંઈ માર્ગમાં જરૂરી હોય ને જે કંઈ જિજ્ઞાસવાનું હશે તે થવાનું છે; તેથી હું કંઈ દિલગીર થતો નથી. પરંતુ જે જિજ્ઞાસાય છે, એનાં હૃદય, હેતુ ને એનાથી જે પ્રકારે લેવાવો જોઈતો અંતરનો લાભ—એ બધું યથાર્થપણે થયા કરે તો મને ઘણો સંતોષ થાય. લોહાને તપાવવાપણું એ તો એનો આકાર ધડવા માટે તેમ બનતું હોય છે. એટલે જીવનમાં તવાવાનું જે બનતું હોય છે, તે આકાર ધડવાને માટે હોય છે. પરંતુ તેનો હૃદયપૂર્વકનો સ્વીકાર કરવાને બદલે આપણે તો જાલટા તેનો સામનો કરીએ છીએ. આપણી જાનને તે માટે આપણે સહર્ષ ધરી દેતાં નથી; એટલે હેતુ માર્યો જાય છે, ને મોજેલી પરિસ્થિતિનો અર્થ સરી શકતો નથી.

સમગ્રજીવ છતાં સ્વભાવવશ વર્તે ને મૃદુ

જે કોઈ પરિસ્થિતિને જડપણે લાચારીથી વશ થાય છે, તેનું જીવન તો અચ્ચડાનું જાતું હોય છે પરિસ્થિતિનો હેતુ સમજ્યા પછી, એનો ખ્યાલ આવેનો હોના છતાં અને તે આપણા જીવનના કન્યાણુ માટે છે એની ભાવના એની સમજણમાં હોના છતાં, જે એના વિરુદ્ધ પછે વર્તે છે, એટલે કે પોતાના તેના તેવા સ્વભાવને જ વશ થઈ જાય છે —તેવા જીવને કઈ કોટિમાં મૂકવા તે સમજાતું નથી. એવા જીવ પોતાના મન્યાણુને જાણતા હોના છતાં, પોને અમલ્યાણુના સમન્વયામાં સપડાયે જાય છે એના એ વિરસ અને મૃદુ લોક છે આપણામાં શક્તિઓ તો ભરી પડી છે આપણે ગમે તે થઈ શક્યા સમર્થ છીએ આ કઈ ગપાટા નથી, હકીકતથી ભરેલું સત્ય છે કઈકે જીવે તોના થઈ શકેના છે, એ આપણે જાણીએ છીએ કૃપા કરીને આપણી પોતાની જીવ પ્રમાણની માથાફોરા છેડો પોતાનું પકડી રાખીને કાણુ શું પકડી રાખી રાખ્યું છે ?

હવે તો મનો દોષ છે ને કોનો દોષ નથી, ને કોનો દોષ કેટલો છે ? એના ભાગ વહેચવાનું આપણે પૂરેપૂરું મૂકી દેવું જોઈએ માટે હવે એનું બધું છોડી દઈને રસ્તે વળવાનું રાખીએ, તો ધણુ ધણુ સારું જીવનના ધર્મને એમ્પ્રેસ કરવાપણામાં આપણુ વક્ષ્યોદિ તો તેવું કર્મ ભાનનાથી મરવા જેવું છે

ધન પરત્વે માયા દષ્ટિ ઊગી નથી

પૈસાદાર લોખના પૈસાએ દુનિયામાં ધણુ અનુભવ ઉપજાવ્યું છે એ શક્તિ આજે અજીવનના હાથમાં જઈ પડેલી છે એના સદુપયોગની કળા તેઓ જાણતા નથી તેઓ ભોગમાં પડેના છે ધન એ તો શક્તિ છે એનું હોનાપણુ જોડું નથી એના પરત્વેની આપણી વિચારસરણી, એને દિવ્ય હથિયાર તરીકે વાપરવાની કળા, એના ઉપયોગની જ્ઞાન પૂર્વકની યોગ્ય સમજણ આપણે હદયથી પૂરેપૂરા સમજવા નથી, તેથી આ બધો ગૂચવાડો છે

પૈસા જીવનને અર્થે જ

જીવન શું પૈસાદારને જ વરેલું હશે કે ? જે જીવનમાં ભાવનાની કદર નથી, ભાવનાનું મૂલ્ય નથી, ભાવનાનો મર્મ જે જીવન સમજતું નથી, તેવા જીવનને કરવાનું શું ? જે જીવને જીવનની જે સમજણ જ ન હોય, તો એ પૈસાને કરી કરીને શું કરવાનો છે ? જીવનને અર્થે જ એ બધાનો તો ઉપયોગ છે. જે એનાથી જીવન જ ન ધડાતું હોય ને ઊલટું જે જીવન એનાથી જઠરાતું જતુ લાગતુ હોય, તો એ પૈસાને શું કરવાના ? એવા પૈસા આપણા વહાલામાં વહાલા સ્વજનના શય જેવા છે. પૈસાનું વ્યાટકું બધું મહત્ત્વ જીવનમાં વિકૃતિ પ્રકટાવે છે, તે નક્કી જાણજો. :જીવનની સંસ્કૃતિની તેજસ્વિતા ધટી એટલે પરિણામ તો એવું જ આવેને ?

હરિઃ ઓ

ખાર, ૮-૧-૪૩

બાકીના જીવનનું એક જ કર્તવ્ય

આ શરીરનું બાકીનું જીવન જે કોઈ ભાવનાનું નામ શીખવાને એની કને આવશે એને ફની પાથી ગોદાટી કરાવી કરાવીને પણ તે રસ્તે લઈ જવામાં ગાળી શકાવાનું છે. એ જ એના જીવનનું અંતિમ કર્તવ્ય છે. પછી તો જેની જેટલી જિજ્ઞાસા હશે, તેટલું તેટલું થયા જશે. ગોદાટીને લીધે પણ કેટલાકને તો ચસવું પડશે. આ જીવ-તરમાં પ્રભુકૃપાનો એવો યોગ છે. પ્રભુના નામનું સાચી રીતનું મહત્ત્વ જે કોઈ પણ જીવમાં જગાડી શકાયું, તો એવા આછાપાતળા કર્મથીયે મને તો પૂરેપૂરો સતોષ થવાનો છે. જે કોઈ જેની પ્રકૃતિ-સ્વભાવવાળું મળશે, તે એની રીતે એના પ્રમાણમાં લાલ લઈ શકાવે શક્ય હશે તો તે લેશે. પ્રભુકૃપાથી આ જીવે તો એનો ધર્મ બન્યો જ જવો. જે જે મળે એમને આ ધર્મમાં એમની એમની રીતે—એ ન જાણે તેમ—સૂક્ષ્મપણે એમને દોરવાં. જે બધાંમાંથી છૂટે થઈ ગયેલા છે, તેવો જ બધાંનામાં એની રીતે જઠરાયેલો પણ રહી શકે છે.

પુરુષના રૂઢમાં પાળી જીવ પ્રકટી રહે

જે ભાવનાના ગુણે શ્રી હંસમા રત્યા છે, એને જીવ કહેનારુ લેઈએ ભારાપૂર્વેનુ એનુ જીવ કેવળ પુરોએ પ્રાપ્તેનુ છે એનુ જાણેનુ છે ગાંધીજી પોતાને શ્રી નરસિં પાળી જોઈ આવે છે ગમકૃષ્ણ પરમદસના જીવનમા એવો ભાર પ્રગટેનો દતો એને એવા જીવની ભાવના પુરુષપણામા પ્રગ્ની રહે છે, એની અપૂર્ણ શાન્તતા છે

આશાપાતાળ એક કરવા જેટલા મથવાનું છે

પ્રભુકૃપાથી પાળી લાગનાપણુ આવેનુ છે તે વાન સાચી છે 'આ તો વામે પડેનો કે ને ખાઈખપૂચીને મડેના છે,' એમ કામને વાગે તો તે પણ નનાઈ નથી માડીને પાળ પરથી ઉથરાવી નાખીશુ તો જતે પોતે હેગન થઈશુ માટે કૃપા કરીને મલાળ નાખી લેઈએ જે બદમાશનાનુ હોય, તો આપણા અભાવના અવરૂપને પાળી બદની નાખુ પરો અભાવનુ સ્વરૂપ મઈ એકદમ મનાઈ જતું નથી એને માટે તો કેટકેટલી સમજ સમજને જોડેમન ઠરાવવાની રહે છે 'આશા-પાતાળ એક કરવાના રહે છે આપણે કોઈને પણ અમારા ન લાગી જઈએ તો ઉત્તમ અને એનો ખ્યાલ પણ આપણને જાગવો જોઈશે. સાધનાની દૃષ્ટિ તો ભગેના-મગેના હોવા છતાં અનોખા હોએ એની દૃષ્ટિ છે જેને ફેરવાવુ છે તેો મંથા વિના ચાલવાનુ નથી એમા ગોપાળાપની ગતિ ગપ્પે ચાને તેનુ નથી હજી તો મૂળમા જ્યાં એકડો માડવાની શરૂઆત હોય, ત્યાં અરગી ગણતરી થવા માં તી દેખાતી હોય ત્યારે શુ કરવુ ?

દોષ દેખાડવાનો હેતુ

પ્રભુકૃપાથી મથોને મથન કરાવાને તેમની તેમની પ્રકૃતિનુ મથાર્થ સ્વરૂપ તેમની આગળ અપ્પર રીતે થવા કરે એમ મુ છુ તે દોષ રૂપે તેમ થાય છે તેનુ નથી ચતુ પોતાના અભાવના તેના તેના

દર્શનથી કરીને તે તે સ્વજન તેમાંથી મુક્ત થવાની ઝંખના પ્રકટાવે એવો તેમાં જીવતોજીવતો હેતુ રહેલો છે. પરંતુ અહીં તો દળી દળીને ફૂલડીમાં જ વાળ્યા જેવું થાય છે. એ પાનાં પડાવે છે, ને માયાં ભટકાવે છે; એવી તેની અજળ ને ગજળ કળા છે. દુનિયાદરીતી, સંસારીની સમજ ને ગણતરી જીવનવિકાસના માર્ગમાં પકડી રાખીને આગળ વધી શકવાનું નથી. બાળકને જેમ આંગળી પકડીને અંદર ઓરડામાં લઈ જવાનું બને છે તેમ ઘણાં સ્વજનને તેમની પ્રકૃતિમાં લઈ જઈને તેમની પ્રકૃતિને નગ્નપણે બતાવવાનું એની કૃપાથી બન્યું છે.

પોતાની પ્રકૃતિ જાણવાની જરૂર

એટલે હવે આપણે તો આપણી પ્રકૃતિને માત્રી રીતે ઓળખીએ ને એમાંથી પાછું વળવાનું કરીએ તો ઉત્તમ સાધકને પોતાની પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને જાણવાની પૂરેપૂરી જરૂર છે. એમાં કોઈ કોઈને છેતરી શકવાનું નથી. સૌ કોઈને પોતપોતાનું માપ આવી જવાનું છે. સર્વ પ્રકારની ભ્રમણામાંથી નીકળી જવાનું છે. ઉકળાટ કે ઉરકેરાટમાં એકાદ કોઈ શબ્દ નીકળી જાય છે, તે ઉપરથી સારુ'યે તે માનવનું માનસ સમજાઈ જતું હોય છે. જે કંઈ સંપ્રદી રાખેલું હોય એને આધારે, કોઈ મત કે અભિપ્રાય આપણે બાંધવા નહિ.

શંકા મનમાં ભરી ન રાખવી

જે શંકા થાય તે કૃપા કરીને લખજો. એને મનમાં ભરી રાખવાથી ફાયદો થવાનો નથી. બિચડું આ માર્ગે તો તેથી તુકસાન છે. ત્યાં સુધી મનમાં બંધી સમજણ ભરી પડી હોય ત્યાં સુધી તે સાચી શ્રદ્ધા બિપજવા ન દે. એટલે શંકાનું નિરાકરણ કરી લેવું ઉત્તમ. કોઈ ગમે તેમ બોલે કે કરે તેની પરવા કરવી નહિ. પરંતુ મનમાં જે કંઈ થયું હોય તે શાંતિથી, સમતાથી પ્રેમથી કહી નાંખવું, તે ઉત્તમ.

શંકાનાં ઘણાં જ બિંદાં મૂળ

જીવનમાં વિકાસ કરવાનું જે ફિલ હોય, તો મનને મારું પ્રમાણ

સંઘાય વિનાનું અને સગમ વિનાનું રાખ્યા કચ્છો તો લાભ છે
 શકાની રૂપિ સમને જાણવાને માટે છે, સમને પકડવાને માટે છે,
 સમને અનુભવના માટે છે અને તે ધણા દાગ મુધી આપણા
 સ્વભાવમા ટપી પડ્યું ગે છે તેના થર કેટલા પક મુધી બિંદુ બિનરેલા
 છે તે એકદમ જાણી પણ શકાનું નથી આ અંગે ૧૯૩૬મા, સાધના
 કાળમાં, મારે માટે મે એક કવિના લખી હતી, તે તમને લખી
 મોકલુ છું

(વંદ્ય નથી થયા એ દાગ)

શકા ગમણી કે, તેનો કોઈ ન કર્યો સગ
 પ્રેમી સન્નતો ? એનો પાડો ગમે પરમગ શકા
 એ સાધગી, એ તો લેતી એક જ જનના પ્રાણ
 પણ જે નાગણુ શકા ડસ્યો, અનેકના લે પ્રાણ શકા
 પાપણી શકા, નાગણી શકા, ડસીતી વેર ભરેતી,
 મોહા રોધા મુખડુ એતુ, અદર ઝેર ભરેતી શકા
 અમા એના નીન દગના, ધરીભર મન લગાયા,
 હોય તે થકી બતાવે બિંદુ, અગવે બમને પાપ શકા
 એ વાર કઈ સગ કરી જે લખગયા તે સાથ
 નના નવા નિત વેળાવારી, મન પ્રીલે નિજ સાથ શમા
 સમા, સબધી, સ્નેહી જનની સેમતને તે ટાળે,
 પ્રિયમા પ્રિય પણ પ્રેમી જનનો નિરોધ દિન પડાવે શકા
 જીવનના સતોષ મુખો ને પ્રેમ થશે સૌ નાશ
 જીવ્યુ તમ ધૂનધાણી થતે ને બનશે છેક હતાશ શમા
 ભાવ્યુ એટલુ માની ન લેશે, રાખજો દિન ઉદાર,
 નહિતર પૂહોરશે સર્વ નાશ જો, એ પર ધર્મો મદાર શકા

સત્ય પરખવા શંકા-તત્ત્વનું પ્રભુએ દીધું સ્થાન,
તાદૃશ્ય સમતુલા મેળવી તે સાથે લો કામ. શંકા ૦

તેથી કંઈ શંકા હિલલે એનું કાઈ ને કાઈ રીતે સમાધાન મેળવી
લેવાનું રાખવું.

કવિવરનું વાક્ય

કવિવર ટાગોરનું વાક્ય તમે જો દાંકયું છે:—“Let my love
see you even through the barrier of nearness.”

‘ખૂબ નિકટતાના ગાઢ આડપડામાથી પણ આરપાર તને જોઈ
શકું એવો ઉત્કટ ને આર્દ્ર મારો પ્રેમ હતો.’

ખૂબ નિકટપણું પ્રેમને અનુભવવાને આવરણરૂપ છે. જીવનના તેવા
અનુભવને કવિવર ઉપસા સન્દોમાં સ્પષ્ટ દાકે છે. એટલે આપણે સ્થૂળ
રીતે નિકટવર્તી હોઈએ, તેમ છતાં હૃદયના પ્રેમને પારખવાની,
સમજવાની ને અનુભવવાની કળા હૃદયથી જો નહિ મેળવી શકીએ,
તો એવું નિકટપણું આપણને અંતરાયરૂપ પણ થઈ પડે અને પાસે
આવવા ન દે.

શંકા થાય ત્યારે તટસ્થતા રાખવી

કવિવરના વાક્યનો મર્મ આપણે જીવનમાં ઉતારવાનો છે. તેવું જો
સાચેસાચ ખતી જાય તો કંઈ કશા સંદેહ પ્રકટે નહિ. ગુસ્સા વચનમાં જરૂર
વિવેક વાપરવો જોઈએ, એટલું જ નહિ, પરંતુ એના હેતુને હસિત
કરવાને મુદ્દમમાં મુદ્દમ સાત્ત્વિક શુદ્ધિનો ઉપયોગ પણ કરવો જોઈએ.
કશુંયે મદાતદાપણે ન થઈ જાય, જીર્મિને આવેગમાં તણાઈને કશું ન
થઈ જાય, તે તો ખમ્મ જોવાનું છે. એમ ચોખ્ખતાથી વર્તાય તો
સમતુલા પ્રક્ટી શકે. ગુસ્સું વચન ગમે તેવું હોય, પણ જો જીવન
વિકાસની ભાવના પ્રકટાવવાનો હેતુ તેમાં જીવતાજીવતો રહી શકે તો
કશો વાંધો ના આવે. શંકાનું ખીજ તો સાધકના મનમાં—તે સાધનાની
જગતી સ્થિતિમાં આવેલો હોય છે તે કાળમાં પણ—ટક્યા કરે છે. એને

પોપણ મળી જાય એવી રીતે આપને ન વર્તવું જોઈએ. સંશય હોય, તે કાળે માથે મપૂર્ણ તટસ્થતા જીવનીજાગની જમજમજાને રાખવાની છે. તેવી વેળાએ માથે આમ કે તેમ તણાઈ ન જતાં, તેજે તટસ્થ જીવનુ ધટે સદેવના વિષયનો બારીકાઈથી તેજે અભ્યાસ કરવાનો રહે છે, ને બીજા જાગૃતા નમતુવાથી વિચાર કરવા ધટે પૂરેપૂરી તટસ્થતા પ્રકટવા વિના કંઈ કશાનો યોગ્ય વિવેક પણ પ્રકટી શકતો નથી તે જાગૃતો.

મત જ ન બાંધવો

એટલે મારા તમાગ જેવા સામાન્ય જીવે તો ત્યાં મુઠ્ઠી એવી જ્ઞાનાત્મક પ્રકારની તટસ્થતા પ્રકટી નહોતી, ત્યાં મુઠ્ઠી જે કંઈ આમ કે તેમ વિચાર જિપજે, તેનાથી આમ કે તેમ કશો મન કે અભિપ્રાય ન બાંધો દેવામાં વ્હાવણુ રહેતું છે કોઈ પાત્ર મન કે અભિપ્રાય બાંધ્યો એટલે બધામાં, અને એટલા મકુચિત થયા એમ સમજવું કોઈ પણ જાનનો મન કે અભિપ્રાય પ્રકટી ન શકે એવું નક્કી બધારણુ હોય તો તે ઉત્તમ છે

જાગવાનની પસંદગીનું ધોરણ

કેટલાક મિત્રો

“ કમેદૈવ કૃણત ક્વ ત્વ ભવ્ય. ”

(એ જેને પસંદ કરે છે તેને તે મળે છે)

એમ વારંવાર મારી સામે આ વચન ફેંક્યા કરે છે. પરંતુ સ્વાસ્થ્યવહેવારમાં પણ પરગપર સમાનધર્મ હોય છે, ત્યાં જ પ્રસન્નતા પ્રકટે છે ને પસંદગી થવાપણુ રહે છે સમાન ગુણધર્મની એમાં પણ જરૂરિયાત છે જો એવન આપણને પસંદ કરે એવું ઈચ્છતા હોઈએ અથવા ભયે ન ઈચ્છતા હોઈએ તોપણ એના જેવા ગુણધર્મ આપણામાં પ્રકટેના હોય તો તે આપણને પસંદ કરે ને વરે, જેમકે,

તમાનશીલ્પસનતુ શલ્યમ ।

(જે જીવેના ગુણધર્મો, પ્રકૃતિ, સ્વભાવ ને અભ્યાસ સંગ્રહેસગ્યા હોય છે ત્યાં મૈત્રી જામે છે) આમ એવનાના ગુણધર્મો જે આપણામાં

પ્રકટયા હોય તો તે આપણને પસંદ કરે, ને તેને આપણે જરૂર મેળવી શકીએ

यमेवैष तृणत तत्र लभ्य ।

એનો અર્થ ઉપર પ્રમાણે બધ બેમ તેવો છે તે પ્રમાણેનો અર્થ હુ તો કરુ છુ બાળને જેમ ગમે તેમ ખરુ ઉપર કયો છે તેનાથી બીજી રીતનો ઢાઈ અર્થ સમજાવવાનો અથવા ઉપર કરેલો અર્થ ખોટો છે તેમ સમજાવવાનો કોઈ પ્રયત્ન કરતો તો તે સ્વીકારવાને પ્રભુ-રૂપાથી જરૂર ખુનો સ્વીકાર તે બહુશી

બિધ

કેનાક મને પૂછે છે કે સાધકે કેના કલાક બિધનુ જોઈએ ? ને સાધકની બિધ કેના પ્રમારની હોય વગેરે વગેરે જે પ્રકારનુ કર્મ કરના હોઈએ તેના પર બિધનો આધાર છે ઘણી ધમાનતુ કામ હોય શોરમકારનુ કામ હોય, ન્યા વાગવાર મોટા મોટા અવાજો ઢાને અથડાતા હોય, ઘણા માણસોની ગીરદી હોય, યત્રના કાન ફાડી નાખે એના અનાજને થતા હોય જના જોશથી, વેગથી ને ત્વરાથી કામ કરવાનુ હોય, કર્મમા ઉચ્છિરાટ ને તગદિલા રહ્યા કરતી હોય — આના આવા પ્રકારમા બિધનુ પ્રમાણુ વિશેષ જોઈએ, એટલે કે ૭-૮ કનાક પણ જોઈએ ઉપલા પ્રકારના કર્મોમા શાનતતુને ધણી ખેચ અને તાણુ પડે છે અને તેના પ્રકારની ખેચ અને તાણુના સમારકામ કરવાને માટે ઘણા સમયની બિધની જરૂર ન્યા અથડામણુ સધર્મણુ, દનેશ, સતાપ, અકળામણુ, મૂઝવણુ ઉચ્છિરાટ, તગદિની, ખેચ, તાણુ વગેરે વગેરે આતરિક પ્રકારની મનોબ્યથા પ્રગટતી હોય તેના દશામા પણ બિધમા સમયનુ પ્રમાણુ વિશેષ જોઈએ પરતુ જે કર્મના પ્રકારમા શાંતિ, પ્રસન્નતા હોય, ઢાઈ પણ પ્રકારની અથડામણુ કે ધર્મણુ ન હોય, સમતા પ્રગટતી હોય, સુખ્યસ્થિતપણે જે તે ચલા કરતુ હોય, જેમા બ્યરિધિની પ્રક્ટી હોય, જે કર્મમા રાગદ્વેષ ન હોય, કામ,

ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર ને અહંકારથી બરેના કર્મ ન હોય,—
 નેના પ્રકારના કર્મ જે જીવથી થતા હોય તેના જીવને જીધતુ પ્રમાણ
 ૪ થી ૫ કનાકનુ હોય તો બધું છે જે જીવનુ રોજીદુ એકવારુ સનત
 મનનચિત્તન ચાત્વિક પ્રકારનુ છે, તેની ાધતો તેનાથી પણ ઓછા
 અમયની હોય તો તેથી પણ ચાની શરૂ છે ત્યારે, જે કર્મમા ક્રિષ્ટ
 કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર, અદમ્ આશા, ઈર્ષ્યા, કામના
 લોભપતા, તુલ્યા વગેરે જીવ પ્રકારના ક્રિષ્ટ ને ઉદ્દમાદ્યથી આવેલ
 ને આવેલો પ્રકટેના હોય છે, તેના જીવને તો જીધની વધારે અમયની
 જરૂર રહેવાની એના પ્રકારનો ધણો ઉચ્ચાર ન્યારે હોય છે, ત્યારે જીધ
 ન આવે એનુ પણ બને છે જે જીવને ઓછામા ઓછા જીધથી પોતાના
 જ્ઞાનતત્ત્વ અમારકામ (પ્રકટી ગયેના સાત્વિક ગુણને વીધે) થયેનુ
 અનુભવાય છે, તેના જીવને ઉત્તમ પ્રકારનો જન્મજીવે બધ એ જ્ઞાન
 તત્ત્વના સમારમ્ભ માટે છે જ્ઞાનતત્ત્વના નમગાર્ધ અને કારણોને
 બધને પ્રત્યે છે જન્મથી જ શરીર નમનુ હોય ને તેને કારણે
 જ્ઞાનતત્ત્વનો નમગા થયા હોય તો પણ તેવા જીવનું મનનચિત્તન સનત
 એકવારુ જે સાત્વિક પ્રકારનુ થયા કરનુ હોય, અને એના એકાગ્રતાભર્યા
 મનનચિત્તનમા હૃદયની જ્ઞાનતા પ્રકટેની હોય તો તેના જ્ઞાનતત્ત્વમા નવુ
 જોગ ને નવા પ્રાણ પણ પ્રકટે છે આપણા જ્ઞાનતત્ત્વઓને સમગ બનાવના
 હોય તો તેનો આધાર આપણુ કેરા પ્રકારનુ રોજીદુ મનનચિત્તન થયા
 કરે છે તેના પર ગહેનુ છે આ અનુભવેની હકીકત છે સાધનાકાળી
 પૂર્વે આ જીવના શરીરને 'હિરનીરિયા' લાગુ પડેલો અને તે નામરમરણ
 લોપા કરવાથી મટી શકેલો આમ મન, જ્ઞાનતત્ત્વ કે બીજા કરણો
 ગમે તેટલા મિશ્રિત હોય, તોપણ આપણે જે પ્રમાણિકતાયા, પ્રેમમક્તિ
 પૂર્વકની નિષ્ઠાથી, ચેતન પરત્વેનુ એકવારુ મનનચિત્તન કર્યા કરીએ,
 તો તે તે મિશ્રિત જરૂર મુધરી શકે તેવી છે તે જાણીશો આટલું બીજી
 બધી માયામૂટ મૂકીને આપણથી બની શકે તેટલુ, પ્રવર્તી શકાય તેટલુ
 તે દિશામા પ્રવર્તનુ એ આપણે કાળે ઉત્તમ છે આપણે જે જીવનનું

છે, તેવાને પણ જાંઘ સાલ્વિક પ્રકારે ઓછી હોઈ શકે છે. જીવનમાં સંપૂર્ણ આત્મનિષ્ઠાનો ભાવ પ્રકટી ગયેલો છે, ત્યારે જીંઘનો સ્થૂળ પ્રકાર સંપૂર્ણ થયો બદલાઈ જાય છે. એ જાંઘને હોવા છતાં, જાંઘને નથી એમ પણ અનુભવમાં આવે છે.

મદસ્ત જીંઘને નહિ આંધનાને જ

કેટલાકની શરીરપ્રકૃતિ જ એવી હોય કે જાંઘ ઓછી હોય અને કેટલાકની શરીર પ્રકૃતિ જાંઘ વધારે આધુનારી હોય આ કારણથી સાધકે જીંઘની બાબતમાં વિચારવાનું કર્યા કરતાં પોતે પોતાનાં શાસ્ત્રિંદા જીવનમાંથી ભગવાનના ભાવને કેટલો વધારેમાં, વધારે સમય ધારણ કરી શક્યો છે, તે તેના આગળ એક ભારે મદસ્તનો વિષય હોયો થયે ને તેમાં તેણે વધારે લઘા પડેલું જોઈએ. જો હૃદયના એકાગ્રતાવશી તેમ થયા કરશે, તો ખીચું બધું સતતું સુનદું પ્રકટયા કરવાનું છે તે નહીં જાણ્યો.

શુદ્ધ મન શાષ્ટી સુમેળ સાચવે

કોઈકે જીવ એમ પૂછે છે કે આપણે સાધકકક્ષામાં હોઈએ ત્યારે કોઈ કારણથી કરીને મનમાં કલેશ થાય, અકળામણ થાય, સંતાપ થાય અને તેની અસર થણા વખત સુધી દેકે તથા જ્ઞાનગંભીરે તેથી અસર પહોંચે ને તેના કારણે પણ જાંઘ વધે, તો એવાએ શું કરવું? એવાએ વિષ્ણુવાદના અવસ્થામાં મન પડેલવા કરતાં અને તેના સંતાપ ને કલેશની ચિંતામાં પડ્યા કરતાં તેનો ઉપાય વિચારી તે પ્રમાણે વર્તવું. વિષ્ણુવાદનું મૂળ ન રહે તેમ પ્રવર્તાય તો ઉત્તમ વ્યક્તિ વ્યક્તિ વચ્ચે સુમેળ ને સહભાવ ખરેખરો હૃદયથી પ્રકટયા કરે અને પરસ્પર એવો હૃદયનો ભાવ પ્રકટેલો વળા કરે, તો પરસ્પરથી એવા ઝઘડા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ રહેતો નથી. એવી સ્થિતિ ન થઈ હોય ને અધ્યક્ષમણુ યવાની શક્યતા હોય તેવી વેળાએ આપણે જગત ચર્ષ જર્ષને લિન્નતની કે ઉદ્દેગની પકડમાં પડેલાઈ ન જવું. આપણી રીત અથવા તો આપણી સમજણ એ જ સાચી છે એમ પણ માનીને ન બેસી જવું. સાચો પણ તેની રીતે સાચો હોવાની પૂરી શક્યતા છે. બાવકારિકતાની દૃષ્ટિએ કોઈ

વ્યક્તિ અમુક રીતે અમુક કામ કરે ને કાંઈ બીજાને તેની મુજ ઓઝી હોવાથી બીજી રીતે પણ કરે, ને એમ પામે પામે રહેના હોવાથી કાંઈક વખત અન્યથાભાવ પણ પ્રકટે. પરંતુ જે સાધક છે, તેવાએ તો જાગ્રતિ રાખી રાખાને તેના કાળે તેના અન્યથાપણામાંથી જાગી જવું ઘટે.

જાગ્રતિ થતાં આત્મસંતોષ ને શાંતિ

એવો જે જાગ્રતિ પ્રયત્ન કરે છે ને તે ગીતે મથે છે, તેનો તેવો સતપ્રયત્ન થતાં થતાં તેનામાં તે પરત્વેની જાગ્રતિ પણ પ્રકટે છે. જેમ જેમ જાગ્રતિ વિશેષ ને વિશેષ પ્રકટે છે, તેમ તેમ તેવી જાગ્રતિમાં ને તેવી જાગ્રતિથી થતા ગ્રહેતા પ્રયત્નમાં તેનો ભાર કે બોજ ઓછો થાય છે, ને અતે મુદ્દે ગ્રહેનો નથી પોતાથી થતા રહેના ઉત્તમ કર્મનો! ને તેની ઉત્તમતાનો આત્મસંતોષ તેને પ્રકટે છે તથા તેની શાંતિમાં અને પ્રસન્નતામાં કંઈક વૃદ્ધિ પણ થતી રહે છે.

પોતાનો જ હોય જોવો

પરસ્પરના પ્રકૃતિબેદને કારણે, મિત્રિબેદને કારણે, વ્યવહારુ-અન્ય-વ્યવહારુપણાને લીધે જે જે સંઘર્ષણુ જાગે, તે તો હમેશા પોતાના જ પરત્વે જે તે લઈને પોતે એવાને જાગ્રતિપણે મન્યો-મન્યો રહે છે. અને આ ઉપરાંત જેમ જેમ પરસ્પર સહલાન પ્રગટતો જાય છે, તેમ તેમ એવાં સંઘર્ષણુ ઓછા ને ઓછા થતા જાય છે. ભયેને કાંઈ ઓછામાં ઓછા પ્રકારની વ્યવહારુક્રતાવાળો હોય ને કાંઈ ઉત્તમ પ્રકારની વ્યવહારુક્રતાની દૃષ્ટાવાળો હોય તોપણ આપણા દિવનો સંભાવ અને પ્રેમ જો તેવી તેવી અથડામણુમાંથી વિશેષ ને વિશેષ જાગ્રતિ અને તેજસ્વિતા થયા કરશે, તો સુમેળ ને સવાદ પ્રકટવાનો છે, તે નક્કી જાણીએ.

સાત્ત્વિક ગુણે વર્તનમાં પ્રકટાવો

પ્રયોગ કરી જોવાથી પરિણામ વિષે સંતોષ પ્રકટી શકે છે. વચન કે વાણીનું માહાત્મ્ય નથી, પરંતુ તેને જે ભાવથી ને જે રીતે પ્રેમ-

અભિયંત્રી પાળી, સર્વાંને જીવનમાં દિવાનમાં બને છે, તેમાં સ્વતંત્ર
માનુ માદાત્મ્ય નેદી છે જગતના અગ્નિને વ્યક્તિની માથે મેદાન
બનતાં એમને મુશ્કેલીને મુશ્કેલી પડેપડે પ્રયત્નો મેદાનો અધ્યાત્મલુ,
મનાપ, કનેય વગેરે વગેરે એક જમા એક જ પ્રયત્ન અને તે આપણા
વાનિ, પ્રમત્તરના આદિ ધર્મના નિદિ મમજી મમજીને જાનપૂર્વક માથેના
પથે પગનાં જીવનમાં એ મદનવીરના, ધીન્જ, મદિવના મોરે મુખને
કેળવવાના છે એટલું જ નહિ પણ જે તેના વર્તનમાં પ્રત્યક્ષપણે તે
ન પ્રગટતા દેખે તે તે માથેના જ કંઈ ચકરાનો નથી

પોતાના દોરો ખૂબ માલસા ભેઈએ

પોતાની પ્રકૃતિ અને જ્વાલની જિનપ પા ખોલે તથા તેને સ્વીકારીને
તેનાથી મુક્ત થવાનો જોરના પ્રયત્ન તે જાનો ને છે જે તે
તેમ કરે છે તે તેમાંથી તેને જોર વિજાઓમાં માર્ગ આપણને આપણ
મુક્તિ આવે છે ખીજી જીવોની માથેના મેદાનમાં જ્યાં સુધી તે અને
આપણે, બને જીવ દેશના હોય ત્યાં સુધી તે પરપો પ્રકૃતિ અ
સ્વમાનના વર્તન અને પચ્છરના પરપરથી થના રહેના અનેક પ્રમારના
મેદાનથી માનવી પોતાના માથે એખીજાને મમજી છે ને માથા કરે
છે અને જે જીવમાં જીવન-વચ્ચારને અંગે થોડા પ્રમારની દેખાજીકત
નથી કે પરપો સાથે થોડા ગીતે વર્તવાની જીવનમાં પ્રકૃતિ નથી ને
પ્રયત્ને પ્રયત્ને સાનુકૂળપણે વર્તવાની દેખામુજ જોનામાં નથી, તેના
માનવી વિશે ખીજાના મનમાં જોર અન્યથામાવ જગવાનો જ તે
કોઈને પોતાના વિશે મતોપ પ્રકટાની સમજાનો નહિ આવી દર્શાવત
તેના જીવને અતરમાં અતરથી ખરેખરી સાનતી નથી અને તેની તેને
જોડી જોડી વેદના પ્રમારની નથી, ત્યાં સુધી તે તેની સ્થિતિમાંથી અરી
શકતો નથી

આપણે તે આપણું જ સંજ્ઞાનું

સદ્ગુરુ તે તેને અનેવાળા તેના પ્રયત્નો પ્રાપ્ત મારીને

તેની પ્રકૃતિ અને તેના સ્વભાવના પ્રત્યક્ દર્શન રાવે છે પરંતુ તેના જે સ્ત્રીમાર જ નથી મરતો અથવા તો ખાતરી ખાતરી સ્ત્રીકાર કરે છે, ને પોતાની પ્રકૃતિ ને સ્વભાવમાથી મુક્ત થવાને જાગૃત ને પ્રત્યક્ત નથી બનતો, તે પોતાની પ્રકૃતિ અને સ્વભાવના વનસ્પતિ વધારે ને વધારે જડગતો જવાનો છે તે પણ નહીં આમ એવા માનવીને વિશે જે કોઈ બીજા સાથે રહેનારા જીવાત્માના દિનમા હમેશને માટે અસતોત રહ્યા કરે તો તેનું જરૂરુ તે પોતે છે, એમ નિશ્ચે સમજવું અન્યતઃ, મામો જીવ હૃદયની અપૂર્ણ સહાનુભૂતિ અને પ્રેમભાવ પ્રકટાવીને અને અહભાવને આચરણમા મૂકીને પેના જીવ સાથે નર્તે તો તેમા જરૂર ફર પડે ખરો, પરંતુ બીજા જીવ પાસે એની અપેક્ષા રાખવી એ યોગ્ય નથી માત્રી રીતે તો આપણે જ આપણું પૂરેપૂરું સંભાળવું ધરે

માન સ્વરોપદર્શન બસ નથી

સાધકે પ્રાપ્ત જીવનની એકે એક વૃત્તિને ને વનસ્પતિ તેનું પ્રતીક કરણુ તેના તેના ઉચ્ચ વર્તન-સ્થિતિમા ચાર તે મળે મથવું જોઈશે એની કોઈ એક ગીત નથી હોતી પોતાને આનુભવીતા પ્રત્યે એની રીતે સાધકે પોતે મથી મથાને તેની રીતો શોધી મદદાની પણ રહે છે સફળરુ તેમા મદદ પણ મરી શકે છે બધું દેખી રહે અને એમી ગ્લે કરી દહાડો વળાનો નથી તે પરત્વે સતત સમજી અમજીને જહેમત ઉભાવવાની છે

મધુ જ પ્રણુ કરાવે છે

‘બધુ જ પ્રણુ મારે છે ને કગારો’ તેવું મોનનું એ તદ્દન મિથ્યા છે જ્યાં સુધી આપણામા અહમ છે, અને પ્રમાણની હદાદિ વૃત્તિઓ છે ત્યાં સુધી તેમ મોનનું એ નથી મિથ્યાચાર ને દલ પણ છે એમ બોનીને માનવી પોતાને કઈ ન રવું પડે એના પ્રમાણની હદાદિ શોધતો રહ્યા છે જીવને એના પ્રમાણના અપૂર્ણ અદા,

૨૪૪ આપણામાં ગેરો ને સંસ્કારો કમના સત્તા,

નિશ્વાસ-ભક્તિ પ્રત્યુ પર પ્રકટેલા તો હોતા નથી, ‘બધુ જ પ્રત્યુ કરારે છે,’ એ જાનની ભાવનાનો સપૂર્ણ નિર્ધાર એનામાં પ્રકટેલો નથી, એટલે જીવતું તેનું બોલતું ‘વધતો વ્યાપાર’ છે.

માયી સાધના

એના કરતા તો પોતાના પ્રત્યેક જીવ પ્રકારના વનણને તેની હિચ્છતમ સ્થિતિમાં પ્રગટાવવાને ને પથટાવવાને જાગ્રતિ રાખી ગમ્પાને, સન્ન્યાસી, પ્રમાણિકતાથી ને એકનિષ્ઠાથી હૃદયપૂર્વક ને મધ્યા કરીએ, તો તે સાયી સાધના છે, અને તે આપણને જરૂર મદદ કરશે દોષ થતા છતાં આપણને જાગ્રતિ પ્રેરાશે અને જોએ સર્વ જવાને પ્રેર્યા કરશે.

અથરામણુમાંથી જાગ્રતિની જરૂરનું ઉત્કટ જ્ઞાન

માધકને ઘણી વાર અથરામણુ પ્રકટે છે ધનની વાર સદ્ગુરુ પણ જાગ્રતિજીવને તેમ કરતો હોય છે, જે કે સાધકને તેની જાણ તે પડવા દેતો નથી અને એવું બધું પ્રકટાવેતું એના માથા પરથી કેટલીક વાર તો પસાર થઈ જતું હોય છે આમ થતું હોવા છતાં તે એને ચેતાયે છે પણ ખરો આપણે કેટકેટલું જાગ્રત રહેવાનું હોય છે એની ઉત્કટ માત્રાની તેથી સમજણ પ્રકટે છે.

મહાગાહો

સાધકના જીવનમાં અમુક પ્રમાણની મહાગાહને હડાવવા એને જીવનમાં કેઈકે કેઈકે પ્રસંગો સાપડે છે પ્રસંગોથી કરીને એને જીવનની કેળવણી મળે છે મહાગાહો છટ્ટી જ જોઈએ છટ્ટા વિના સર્વ પ્રકારે પુનઃ ન થઈ શકાય મહાગાહ હોય ત્યાં સુધી જરૂરથી જ રહેનાય અને મહાગાહને લીધે તે તે પ્રકારની સમજણ પ્રમાણે સિયારવાનું સમજવાનું, માગવાનું, તોળવાનું અને છે જીવનવિકાસની ભાવનાને પ્રેરણાપત્રે પ્રકટાવવાને માટે આ બધું વર્ણન થયું છે.

પૂજ્ય ઠક્કરમાપાની કહ્યું

આજે પૂજ્ય ઠક્કરમાપાને મળ્યા ગયો હતો તેમણે ગુજરાતની બધી હરિજન સગ્ગાઓમા ફરનાને, દેખરેખ રાખનાને અને વ્યવસ્થા પ્રસ્તાવનાને માટે હુકમ કરેનો જે વચ્ચે નડિયાદ ને ખેડ તો જઈ આવ્યો છું હેમતભાઈને પણ આમા રોડવાના છે તેમણે તો મને મત્રીપદ લેવાને ધણ કહ્યું, પરંતુ વસાને ના પાડી ત્યારે તેમણે સચન્ય કે 'હેમતભાઈને મૂકીને તાર બધી દેખરેખ રાખની પરીક્ષિતવાય આવે ત્યારે તારે છૂટા થયું' એમણે તો વેતન વેનાને પણ મને મૂલ્યવેતુ હતું, પરંતુ તે બામનમા તો મેં અષ્ટ ના પાડી ઉધરાણાની પણ મધી હકીકત પૂઠી એકને હાથે ઝી લાગમગ વિના આદર્શી મોટો રૂમ એમ્મી થઈ શકી, તે માટે તેમને ધણી ખુશી બનાવી ગુજરાત હરિજન એક નિધને એક વર્ષ સુનાની પૂરેપૂરી નિરાત થઈ ગઈ હતી પણ રકમ તો ઉધરાવ્યા કરનાની છે પૂજ્ય બાપાએ કહ્યું કે, 'સઘમાથી મુક્ત થયા પછી પણ, તું આપમેજે આદર્શ બધું જામ કરશે એનો ભરોમો નહોતો તારા આ નામથી ગણ થયો છું'

હરિ ઠક્કર આર, ૧૩-૧-૪૩

બધ કાગળનું તથા મામાની પ્રકૃતિનું જ્ઞાન

જગત્તીમા રહેતો હતો, ત્યારે કોઈકના એક જણ પર કાગળ આવતા હતા અને કાગળને ફેડવા વિના તેમા શું શું લખેતું છે, તે મધી હકીકત તેની હાજરીમા કહેવાનું પ્રભુકૃપાથી થતું આના પ્રયત્નો એક બે નહિ, પણ આક દમ દાર થયેલા એ તો એક પ્રયોગ તરીકે અનુભવવા પૂરતું તેમ બનેતું તેવો પ્રયોગ ચાતુ ન રાખી શકાય વળી કરાત્તીમા પૂજ્ય બાપુ મને અમુક અમુક માણસો વિષે ને તેમની પ્રકૃતિ વિષે પણ પૂજતા ત્યારે પણ તે તે જીવ અંગે કહેવાનું બનતું. પરંતુ પ્રભુએ કૃપા કરીને સુઝાડ્યું કે તેમ કરતું ને તેમ કહેતું એ

ઓગ્ર છે અને પછી તેમને પણ મેં જાણી દીધી કે ફગીયો તેડુ તેઓ મને દુષ્ટા ખરીને ન પૂડે માનનાની અમુક અમુક આશા પરાયા બાદ આની સ્થિતિ પ્રમટે છે, તે એક દમન છે

દિ ૭ નવમી, ૧૪-૧-૪૩

ગાઠપણ મટવાની આગાહી

બાઈ ને ગાઠપણની સ્થિતિ થયેલી છે, તે જાણુ છું તમે તે બાળમાં સંપૂર્ણ નિશ્ચિત રહેશો કુલકાલુષમાં મારી થમી મેના નેમજો ફગી છે તે તેમની મેના પ્રભુ જરૂર ફગાવો એવી પ્રાર્થના છે એમને સંપૂર્ણપણે નિશ્ચિત થના મારા તરફથી કહેતો જો છું આશિષ મુશ્કેલી દેતો તો મને જાણાવજો તો મેં તુ મેની આપવાની વ્યવસ્થા ફગી શકાશે તેમની માનસિક સ્થિતિ જરૂર સારી થઈ જવાની છે તે નમ્મી જાણુજો તે વિશે મારા મગ મ ન સેનરો તેમને જીવ મળે તેવું કરજો એમને પ્રેમથી ઉઘાડવાનો થજો થજો પ્રદાન કરજો એમને જરૂર સા થઈ જશે

આવાત આપનાની કળા

આવાત-પ્રત્યાધાતો મારજે જ આપણી જીમિકામાં જે તે જીનરલ હોય છે આવાત-પ્રત્યાધાતને કારણે મથન પ્રમટે છે તેને થીધે વિચારવાનું બને છે તને તે સ્થિતિમાં પડી રહેતા સાવધના જીવનને ત્યાથી ધકકેનાને માટે તેો આધાન પ્રત્યાધાન મળ્યા કરે, તે થણુ જરૂર છે સમજી સમજી જ્ઞાનબક્તિપૂર્વક ફેરના સ્વચ્છનો એવા આવાત-પ્રત્યાધાન આપનાની કળા જી ઝીવમાં દની ફગાથી જીગેલી છે, ને તેનો ઉપયોગ થણુ કરુ છું એનો યોગ્ય પ્રકારનો મર્મ, તેણે ને રહમત હણુ કોઈ સાધના જીવનમાં પ્રમટેના હોય એમ ન જાણાવું હોવાથી તે કળાનો ઉપયોગ ઓછામાં ઓછો થયા જતો અનુભવ છું

અધ્યાપૂર્વક આપ્તાપાત્રન

કોઈને સાચી રીતે અને પૂરેપૂરી રીતે કોઈકે માને છે, એવું પણ અનુભવતો નથી. ખાલી ખાલી માન્યા કરવાથી ને સમજવાથી કશું દળદર ફીટી શકતું નથી. જો પૂરેપૂરી રીતે અને સાચી ભાવનાથી હૃદયમાં હૃદયથી માનવાનું બની શકે, તો સાચી વસ્તુ ગળે ઊતર્યા વિના ન રહે. સંસારવહેવારમાં કોઈના પરત્વે આપણને ઘણો આદરભાવ હોય છે, તો તેનું કહેવાનું આપણે માની જઈએ છીએ, એ તો પ્રત્યક્ષ વ્યવહારના અનુભવની હકીકત છે.

જોરથી કહેવાનો હેતુ

પ્રભુકૃપાથી કોઈપણ જીવ વિષે અન્યથાપણું સેવવાનું બની શકતું નથી. તેમના તેમના આ જીવ પરત્વેનાં વ્યવહાર, વર્તન, સમજણ વગેરેથી તેમની સ્થિતિનાં દર્શન થાય છે. જીવનવિકાસની ભાવનાને અર્થે તેમને વર્તવાનું જે જે કહેલું હોય છે, તે પ્રમાણે તેમનાથી વર્તાવું નથી, તે પરથી તેમની ભાવનાનું અને જીવનવિકાસ પરત્વેનું માપ નીકળી જતું હોય છે. જોરદાર કહેવાનો અર્થ પણ એટલો જ હોય છે કે પ્રભુકૃપાથી તે વચન તેમનામા ઊતરી શકવાનું હોય તો ઊતરે, એથી કરીને કંઈ ગભરાવાની જરૂર ન હોય. “ગભરાઈ જવાથી યોગ્ય વર્તન થ નથી,” એમ વળી જે કહે છે, તે યોગ્ય નથી.

હરિ : ઓ નવસારી, તા. ૧૫-૧-૪૩.

કોઈના પણ જીવનમાં તેની શક્યતાઓ ખ્યાલમાં રાખીને તેવી શક્યતાઓને સહેજ પણ જો બિંદુ લઈ જવામાં ભગવાનની કૃપાથી આપણાથી મદદ થઈ શકતી હોય, તો તે સાચી સેવા છે, એમ પ્રમાણવું.

જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીનું ખીજાનું દોષદર્શન

જ્યાં સુધી ખીજા જીવ વિષે આપણને અન્યથાપણું પ્રકટે છે,

ત્યાં સુધી આપણે હજી સમજવાનું રહે છે કે આપણને હજી જ્ઞાનની દશામાં પ્રગટવાને ધણી વાગ છે. પ્રકૃતિ અથવા અભ્યાસના દોષને અનુભવી જુએ છે, પણ તે અમથો અમથો નદિ જે છાં એવા દેતુથી તેની કને આવેલો છે. તેણે જીવને જીવે લાગરા કાગે તે જીવને રિંતે તે તેમ જ્ઞાનપૂર્વક પ્રત્યુપાધી કરતો હોય છે. એમ કગવાથી તેવો જીવ જો પોતાને રિંતે તેમ ચોઅપણે મમજો તો તે જીવે આવી થઈ એવો તેમણે દેતુ હોય છે જ્યારે માગ તમાગ જોણે જીવમાં કોઈના વિશે અન્યધાપણુ પ્રકટે, ત્યારે આપણે ચેતવુ. આપણે આપણી જાનને ખખેરવી અને તેણે વચણથી મુક્ત થઈ જવાને ખડે પગે તૈયાર રહીને તેમણો નીકળી જવુ એવું અન્યધાપણું ઉદ્ભવતા અન્ય રિંતેના રિચારો પ્રકટે છે અને ને સાધનામય જીવનના રિકાસમાં બાધક છે. સાધકને આવી સમજણ નથી હોતી એમ નથી, એટલું જ નહીં પરંતુ આટલી પણ યોગ્ય મમજણ ન પ્રકટી હોય તો તે સાધક જ ન ગણાય

વ્યવસ્થિતિની અનિવાર્યતા

નમ્રતાના ભાવથી, ઉદ્ધમની શરણુ-ભાવનાથી ભાવના કેળવી કેળવીને જીવનમાં જ્ઞાનપૂર્વક જે છાં વર્તી રહે છે, તે સાધનામાં અગણ ગાંધા ભરી શકતાનો છે. તે નક્કી જાણુને જીવનમાં મમે તેમ પદા-તદ્ધા વર્તન કરવાથી પ્રકૃતિ ને અભ્યાસની પકડમાં આપણે વધારે ને વધારે જડતા જતા દેલ્લો છીએ સાધકના જીવનમાં જો ચોઅ પ્રકારની વ્યવસ્થિતિ પ્રકટેથી ન અનુભવી શકાય તો તેણે જીવે જગીને સમજણુ ધો કે પોતે માની લીધેના સાધનામય જીવનમાં ને તે પ્રમાણેના વર્તારમાં પોતે કયાકે ભમણા સેરી રહેલો છે જ્યાં સુધી વ્યવસ્થિતિ પ્રગટતી જતી તે અનુભવતો નથી ત્યાં સુધી સાધકે, પોતે સર્વોત્તમુખી સાધનામય જીવન ગાળી રહ્યો છે, એવું કદી ન માનવુ જ્યારે જ્યારે જીવનમાં ભાવનાપૂર્વક, મમજી સમજને, જ્ઞાનભાવથી, જીવનરિકાસના

હૈતુથી જેમ જેમ યોગ્ય પ્રકારે વર્તાવું જવાય છે, તેમ તેમ તેના જીવન-વર્તનમાં વ્યવસ્થિતિ પ્રગટે છે આ પણ એક માપ-વઢાણ છે, તે આપણે સમજવું ધટે કે

આપણી વસ્તુનો ખીજાને હાથે દુરુપયોગ

કોઈ જીવે યોગ્ય પ્રાર્થના વર્તન ન કર્યું હોય, એટલે કે આપણી કોઈ વસ્તુ આપણે તેને વાપરવા આપી દોય અને તેની ગમે તેમ વ્યવસ્થા તે આપણી અમતિ વીધા વિના ક્યાં કરે તોપણ આપણે સ્વસ્થ ને શાંત રહીએ, અને જો તે વસ્તુ વિના આપણે પ્રેમથી ને આનંદથી ચલાવી શકીએ તો તો વાળું ઉત્તમ તેના વિષે મનમાં કશા વિચાર થવા દેવા નહિ એવા પ્રસંગથી કરીને તે જીવની જેવા પ્રકારની પ્રકૃતિ હતી, તેનો આપણને અનુભવ થયો ને ભરિખમાં આપણે તેની માથે નિચારીને વર્તણું ધટે તો તેમ વર્તીએ અથવા આપણી પોતાની ઉદારતા ને નિશાળતા ધ્યાનવાને અર્થે પણ, તે જીવને ફરીથી પાછું તેવું આપવું જોઈએ અને પણ તેમાં એ-હકીકત રિચા રવાપણું ગહે છે કે આપણા તેના વર્તનથી તેની પોતાની પ્રકૃતિની પકડને વધારવામાં અને તેના અયોગ્યપણાના વર્તનમાં આપણે મદદ કરતા થઈ રહીએ તો એ કેમ ? આમ સાધકે પ્રત્યેક માથેના વર્તનવહેવારમાં જ્ઞાનપૂર્વક ચર્ચાવું હોય છે આમાન્યપણે તો, કોઈ પણ જીવને આપણે જે મદદ કરીશું તેનો ઉપયોગ તે પોતાની પ્રકૃતિ ને પ્રભાવ પ્રમાણે કરવાનો છે, તે નહીં સમજી લેવું તેથી પાછું, કોઈને મદદ ન કરી એમ પણ ન રાખવું આમ જો કોઈ જીવે આપણી મદદથી કરીને કોઈ વસ્તુ મેળવીને તેના દુરુપયોગ કરેનો હોય, તો તે દમ્પીકન તેની માથે તેવો પ્રસંગ આપડના, આપણે અષ્ટપણે નમ્રતાથી તેને જણાવવી તો વટે તેમ કરવાથી તેને ખોટું લાગશે કે એણે આવશે એવો ભ્રમ આપણે મેનમાંની જરૂર નથી તેને જો આપણે નથી કહી શકતા તો તેનું મારગ આપણી એક પ્રકારની બીરુના છે, તે નહીં જાગૃત્તે

શ્રવનવિકાસનાં સંકેત

ભાવના તેની ઉત્કટતા ઉત્કટ માત્રામાં ને ધનતામાં ક્રમમાં
 જિતરની અનુભવાય, ત્યારે શ્રવનમાં સાધના થતી રહે છે, એમ પ્રમા-
 ણનું કર્મ કરતાં કરતા બુદ્ધિની ભાવના તેમાં જો ન પ્રકટતી અનુભ-
 વાય તો શ્રવે ત્યાં થોડાનું જ્યાં જ્યાં ભાવનાની સળંગતા ને સમયનું
 તૂટતી અનુભવાય, જ્યાં જ્યાં અનુભવાય, ત્યાં સાધકે સમજવું પડે
 કે ક્યાંક પોતે ખોટાઓ છે તે વેળા જે અકાગે જતો છે, ને એને
 છે, તેને શ્રવનરિકામ માટે ગરજ પ્રકટેલી છે, એમ જાણી શકાય જાગીને,
 પોતાનું ખોટાવાનું મૂળ જોડતે તેમાંથી મુક્ત થવાનો તે પ્રયત્ન કરે
 છે એવી ક્ષણની જાગૃત ભાવના જ્યારે શ્રવનમાં પ્રકટે છે, ત્યારે જ
 ખીજાનાં શુભની, ખીજાનાં થોડા પ્રકારનાં વર્તનની આપણે જાનપૂર્વક
 કદર કરતા ખાતરી રાખીએ તો ખીજા શ્રવમાં ગેરલા ઉત્તમપણાની
 કદર આપણે દૃઢ કરવું અનુભવી શકાય, ત્યારે જાણવું કે શ્રવનમાં
 ભાવના કઈકે ભાગ લેવાની ગેરબી છે

પૂર્ણ શક્તિભાવનો અસાધ્ય દંભ

‘ કર્તાદર્તા પ્રભુ થેતે આપણા સર્વ કર્મમાં,’

—એવું તો એકનો પૂર્ણ જ્ઞાની માત્ર કહી શકે ॥’

આ આપણે સમજના જેવું છે “ કર્તાદર્તા તો ભાઈ! લગનાન
 છે, એની મરજી પ્રમાણે બધું ચાલ્યા કરે છે.” એવું એવું બોલનારા
 જગતમાં ઘણા લોક નજરે પડે છે એના બોલવાપણાનો કરો અર્થ
 નથી તેવું બોલવું માત્ર ઉપરજીવું ને ખાતરી ખાતરી છે જ્યાં સુધી ભા
 ગત શ્રવન પ્રકટાવનાનો મગ્નિયો નિર્ધાર પ્રકટ થો નથી, જ્યાં સુધી તે
 અમનમાં મૂકવાને ખાએશ, ખત, ઉત્સાહ, ધો-જ, સાહસ, હિમત,
 સકલશીલતા વગેરે વગેરે પ્રકટ થા નથી અને તેમાં યાદોત્ત કરીને
 સંપૂર્ણપણે ઝપનાવવાની શક્યતા પ્રકટી નથી, ત્યાં સુધી ઉપર પ્રમાણે

બોલવુ એને હુ તો એક પ્રકારનો અજાત દલ માનુ છુ કેટલાક એનો એમ પણ બચાવ કરે છે, કે તે સમયે તેનો તેવો mood-માનસિક વલણ-હોય એટલે તેના પ્રનાદમા તણાઈને તે તેમ કદાચ બોલતો હોય. તે ગમે તેમ હો, પરંતુ મારી જે સમજણ છે, તે મે તમને અષ્ટ લખી જણાવી છે તે જાણશે.

નિશ્ચિતતા ને નિયમિતતાની જરૂર

માઝા ઉભાગરા જાણીબોઈને ડગ્ગા નહિ જેમા ને તેમા નિયમિતતા પ્રમાણવાની ઘણી જરૂર છે 'સાધકને ઈ કશાનુ બધન ન હોય' તે સો એ મો ટકા અજ્ઞાનભરી સમજણ છે જંમા ને તેમા તેલો નિશ્ચિત અને નિયમિત થવાની વળી વણી જરૂર છે ગમે તેમ વર્તવાથી રીતે કદી પણ જીવનમા યોગ્ય બ્યવસ્થિતિ પ્રગી શકતી નથી. જીવન પણ એક ડગ્ગા છે અને તે ઉત્તમમા ઉત્તમ ડગ્ગા છે ગમે તેમ પીછી ચનાવનાથી કઈ ડગ્ગા પ્રગટતી નથી, એ તો અનુભવનો નિપર છે

સક્રિય

સક્રિય કઈ એક પ્રકારનો હોતો નથી અનેક પ્રકારના હોય છે, ને તેમાથી મુક્ત થવુ એ પણ કઈ સરળ હોતુ નથી ભાગે ભય પ્રગટતા બધા માનની તેમાથી એકદમ ભાગી જ છૂટે છે, એવુ પણ કેનીક વાર નથી બનતુ, એવા ભયથી કેટલાકને તો એની ધ્રુજતી વછૂટે છે ને રોમેરોમમા એવો ભય પ્રકટે છે કે તે ત્યાનો ત્યા દગનો થઈને પડે છે સક્રિયનુ પણ તેમ છે સક્રિયથી મુક્ત થઈને વર્તવુ એ એકદમ નથી બનતુ જ્યા સુધી સર્વ પ્રકારના સક્રિયથી જીવનમા મુક્તિ ન મેળવાય, ત્યા સુધી જીવનમા જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનુ, સાધનાના ભાવનાના વિગ્રહ માટેનુ, યોગ્ય વર્તન પ્રગી શમ્તુ નથી આવુ જેને જ્ઞાન છે તેવો જીવ તેના વર્તનમા પ્રકટતા સક્રિયને ટાળી શકનાને જ્ઞાત થઈ શકવાનો ને હિંમત પણ થઈ શકવાનો છે પહેલા તો આવા

૨૫૦ જે જે કમ થના તેણે, જિહા તે હેતુ કર્મનો

પ્રમારના સ ફેલની યોગના કે અયોગના અમગવાની જરૂર રહે છે એવી અતગની વિરોધની આજ છવનના યોગ પ્રકાશના વર્તનમાથી પ્રગટે છે, તે જનમનો ૧ ની ઉન્નત, તીવ્રતાભરી, માર્ગ પરત્વેની જનમ ભારના જેમ જેમ વિકસતી જાય, તેમ તેમ તે જ આપણને મદદ ન્ની ગહેનાની છે

મહાશુભની ઝખના

માખી મા જાવતુ દિન તો મેનુ અખનુ હમે ઓઠા મગેનાં અવગતને ખ્યાલ પ્રગી ગદે એરા પ્રમગો તો ધણા બનેના છે અને તે પ્રમગો દમીઅપનાના છે તેની કાઈ ના કહી શકે તેમ નથો જો મીઈને આપજો આપ ॥ મનુ માએસાથુ સ્વગત માન્યુ હોય બને તે સ્વગતની ઝખ ॥ આર ॥ છવનના સનને વિરો અને છવનમાના આપણા અયોગપણા વિરો ખૂન ઉત્પત્તાપૂર્વક જાયતી હોય ને તેમ જનાં જો આપજો યાજ ઠેરના કેર રટેના હોઈએ તો જેના આપણા અવગતને કેવો આધાત નાગતો હને ! આપજો જેને યોનાનુ સ્વગત માન્યુ છે—ઓ તે પણ છવનવિકાસની ભારનાને કળવાને માટે સ્વગત માન્યુ છે—તેના પરત્વેના આપજો ભાર કેટલો કળવાયેના છે તે આપેઆપ સમજાયુ પડે જાય છે જો આપણા વર્તનથી પ્રીતે આપણા તેવા સ્વગતને આધાત થના હેય અને તેમ છતાં જો આપણે એનીને યોગ્ય પ્રમારનુ નર્તન ન પ્રગટાવી શકતા હોઈએ તો તે સ્વગત પરત્વેના આપણા જીવના પ્રેમની સમજણમાં પાકે દોષ કે એમ જરૂર સમજાયુ

સાધકના છવનનુ લક્ષણ

પ્રકૃતિમાં એક પ્રમારની સમજણ વારવાર જાયે તો પણ ફરી ફરી તે ને તે દોષની જૂનનુનવણીમાં પડે જવાતુ હોય છે, તે પણ એક લખીકત છે પરતુ તેનું જે સામાન્ય સસારી જીવ છે તેનામાં બને છે જે છવનનો સાધક છે અને તેમ થરાં જે સતત યાનભક્તિ

પૂર્વક યોગયોગ્ય વર્તવાને મચ્છે, મડેલો ને ખૂપેલો રહે છે, તેવાના જીવનમાં આંધા દોષ વારંવાર નથી બનતા. એવા દોષોનું પુનરાવર્તન થવાનું ક્રમે ક્રમે ધણું ધણું ઘટતું જાય છે. આવા પ્રકારનો ક્રમ આપણે જો આપણા જીવનમાં પ્રગટતો અનુભવી શકીએ તો આપણે સાધનાના માર્ગે જીએ એમ જરૂર સમજી શકાય.

પ્રકૃતિના વધતા જતા હુમલા સામે વધતી જતી જાગૃતિ

સાધનાના માર્ગ પરત્વે જો જીવ ચાલ્યા કરતો હોય, તેની પ્રકૃતિ કંઈ એકદમ સુધરી જતી નથી. તેને સુધરતાં ઘણો કાળ જાય છે. જેની સાચેસાચી ખરેખરી સાધના થતી હોય છે, તેના જીવનમાં ઊંચડું કેટલીક વાર તો પ્રકૃતિના હુમલા સર્વિશેષપણે પણ પ્રકટે છે, તે એક હકીકત છે. પરંતુ તે સાથે સાથે તેનો યોગ્ય પ્રકારનો ઉત્કટ સામનો કરવાની તત્પરતા ને જાગૃતિ પણ તેનામાં વિશેષ પ્રમાણમાં પ્રકટેલી હોય છે, તે પણ એટલું જ સાચું છે.

દોષદર્શનથી જીવ્યાનીચા થવાપણું

જો જીવનપથ પર ચાલે છે અને ચાલવાની જેની ખરેખરી હૃદયની ખાએશ પ્રકટેલી છે, તેને ‘શું કરવું?’ એવો પ્રશ્ન રહેતો નથી. તેને તો, ચાલતાં ચાલતાં જો અંધિઓ પ્રકટે છે, તેનું સચોટ જ્ઞાન જાગે છે અને તેમાંથી મુક્ત થવાની ખાંખદ પણ પ્રકટે છે. સાધક દોષની નિરુત્સાહપ્રેરક ચિંતા નથી કરતો. દોષ સ્વીકારે છે તે તેમાંથી મુક્તિ મેળવવાને માટે. શેમાંથી મુક્તિ મેળવવી છે ? તેનું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન પણ સાધકને જાગી જપું જોઈએ છે. કંઈ પણ કરાચી કરી જીવ્યાનીચા થવાપણું ન કરવું, તે તો યોગ્ય છે; પરંતુ તેવી દશા થતાં આપણે વિચારવું કે તેથી કરીને આપણી પ્રગતિ થવાની છે કે નથી થવાની ? આપણે જેમ જે કરવું છે, તે કરવાની નેમમાં આપણી વિશેષ ને વિશેષ એકાગ્રતા ને કેંદ્રિતતા પ્રકટે તે માટેની ઝંખના ઉત્તરોત્તર વધતી જતી અને તેજસ્વિન થતી જો ન

અનુભવી શકાય તો આપને જેના હેઠળ હોવાના જેએ તે જાણીશો. ત્યારે તુલ્યની ભાવના આપણા ધર્મે પડતે જાનબંધિપૂર્વક એકાગ્રતા અને કેદિનતા એવી જગે અને તે જ્યાં જીવનવ્યવહારનું નમ પ્રગટતી જરો, ત્યારે દર્દી દશા પડતે જિયાનીયા થરાપણુ બનવાનું નથી તે નહોતું જાણીશો. બાકી તો માગ તમાગ જેવા જીવે પોતાની પ્રતિ કે અભાવના અયોગ્ય સંનધા કરીને જિયાનીયા થરાપણુ તો જરૂર મળતું અને તેમાંથી જે લાગણી પ્રકટે, એ લાગણીના આધારથી આપણા અયોગ્યપણુને મારણુ મળના જેવું નિષ્ક્રિયતાપ્રેરક જિયાનીયા થરાપણુ રાખીએ, તો આપને મુશ્કેલી રાખવાના નથી, તે નહીં જાણીને જિયાનીયા થઈને આપણી પ્રતિ ને અભાવની વાસ્તવિકતા ફેરી ફેરી છે તેને પૂરેપૂરાં અમજરી, ને તેમાંથી જાવાનો પ્રસન્ન કરાવે માટે તેનું થતું જરૂરનું થયે છે, -પણુ તેથી તેની થરાઈ પડતી ચિતા ન જીએ, ફાટ ન ફરીએ, ઉદ્ભવ ન મેરીએ તે બધું પણ જરૂરનું છે જે જીવે પોતાનું અયોગ્યપણુ મુધારતું છે, તેને પોતાનું તેનું થરાપણુમાં જો જિયાનીયા થરાપણુ પ્રકટે, તો જાણુ કે તેને તેની તેની દશામાંથી જીએ ચક્રનું છે અને પોતાનું અયોગ્ય વર્તન થરાથી તેને પોતાના પરત્વે એક પ્રકારનો અસંતોષ જગે છે, અને તેના અસંતોષની તીવ્રતાની લાગણીથી ફરી ને લાગણીને પોતાના વિચાર થવાના પ્રવાસમાં તે વાપરે છે.

મિથ્યા જિયાનીયા થરાપણુનું કષ્ટણ

જિયાનીયા થરાપણુથી જેને ધર્મે ધર્મે ઉદ્ભવ થાય પણુ જે તેમ છતાં તેથી કરીને તે ત્યાં ત્યાં પડી રહે તો તેનું તેનું જિયાનીયા થરાપણુ ફાગટ ને મિથ્યા છે, અને તેને ઉદ્ભવ થાય છે તે ખોટું છે જેને સાનેમણી પોતાની અયોગ્યતાની ખાતરી થયેલી છે, તે તો અયોગ્યતા પ્રગટના જરૂર જાગવાનો પણુ જેનાથી અયોગ્યપણુ થતા ને તેનો ખ્યાન પણુ આપના છતાં જાગીને જીવે આવવાપણુ જે પ્રગટ ન હોય તો તેની જીએ આવવાપણુની નેમમાં આવેલાની ને

પૂરેપૂરી ઉત્કટતા પ્રકટી નથી એમ જાણવું. જે જીવને જિએ આવવા-પણામાં ખરેખરો આનંદ પ્રકટે છે, તેને જિએ પ્રકટવાને સાચેસાચી ઝંખના પ્રકટેલી છે, એમ પ્રમાણવું. જેને જે બાબતની ખરેખરી ગરજ જાગે છે, તેને તે બાબત પરત્વેનાં ઉકેલ ને દેખામૂઝ પ્રકટે છે, એ તો અનુભવની હકીકત છે.

સાધના કાળે પત્રવહેવાર

આપણો પત્રવહેવાર એ માત્ર સ્થૂળ હકીકતોથી ભરેલો ન હોવો ઘટે. પત્રવહેવાર એ પણ ભાવના પ્રકટાવવાને માટે છે, ભાવના તેજસ્વિત કરવાને માટે છે, તેને એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત કરવાને માટે છે. તે લખતી વખતે આપણું હૃદય, જેને લખી રહ્યા હોઈએ તેનામાં, જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક એકાગ્ર ને કેન્દ્રિતપણે પ્રકટે તે પણ જરૂરું છે. પત્રવહેવાર પાછળનો હેતુ ને તેનું જ્ઞાન આપણામાં જીવતુંભગતું તે લખતી વેળા પ્રકટેલું હોય કે પ્રકટતું જતું હોય તો તેવો પત્રવહેવાર જીવનવિકાસના માર્ગમાં મદદકર્તા ને પ્રેરક છે, તે જાણીશો.

વડીલો પ્રત્યેનું વર્તન

આપણી મા કે એવું આપણું કોઈ વડીલ આપણા વિષે ડર કે ભય સેવે એ આપણા માટે શરમજનક હકીકત છે. જે જીવને જીવનની સાધના કરવી છે તેવા જીવનું માતાપિતા પરત્વેનું વર્તન જીવ પ્રકારનું જોડાય તે નહિ આવી શકે. સાધકનાં દષ્ટિ, વૃત્તિ ને વક્ષણ તેના પ્રત્યેક યતા જતા કર્મમાં, વહેવારમાં, વર્તનમાં જિયા પ્રકારનાં હોવાં જોઈએ. અને એમ યતાં યતાં એને જીવનવ્યવહારવર્તનમાં જ્યાં જ્યાં અયોગ્યપણું પ્રગટશે ત્યાં તે જરૂર એતવાનો.

ભાવનાને અખંડિત રાખો

અયોગ્યપણું યતાં ભાવનામાં અડિનપણું પ્રકટે છે. અને ભાવનાનું એકધારાપણું જ્યાં વહે, ત્યાં એકાગ્રતા પણ વહે. આમ સાધકને એકાગ્રતા વૃદ્ધિવાનું કારણ અને તેનું મૂળ શું? તેની જરૂર ખજાર પડે છે. ભાવનાની

અપ્પના જાગૃતતા માટે ને કેળવણી માટે તો તે સ્વન જાગૃત રહે છે જાનનાનું વલ્લુ તો પોષાય તેનું નથી હાળુ જાનના એ કદી જુની જુની દોષ સમી નથી, ના જુની જુની વધી જુની દોષ છે પણ તે ત્યાગે જ ખાતા ખાતી વગેરે જાન, કે જ્યારે જીવને જીવન પગલેતો જીવજોગજોગો તેનું ન જાગે તો જોગ જોગે જીવનનો જેનું પ્રયત્નો છે, અને તે ઉત્પત્તિ પ્રમાણે પ્રયત્નો છે તેની દયામા તો જાનના આગર લેવાન જરૂર મળતી તોય છે ત્યારી માર્દવતા જેટલી વધુ પ્રયત્ન તેદન ઉત્તમ છે દરેકમા ઉપયોગનું જાન-જાન પ્રયત્નના જેવું

માનવબક્ષિતની જગત્વ

જીવનમા આપણ સરીર એક મોટામા મોટે ભાગે ભલે જ શરીર ન હોય તો જીવને મુખિત સાપડરી જ જ નથી સરીર માળાપને લીધે માન છે, જે શરીર મુખિતનું સાધન છે જેના વડે કષ્ટ કી સમયે જામ્યે એવું જે અણમોનું સાધન મળેતું છે અને જેના વડે કરાતે ને મળેતું છે એવું જે સાચું જાન આપણે યાય તો તેમના પગલેતો જાન આપણો કેન્દ્રનો જાગે મા એ મધ્ય મા નથી એ તો જીવનની પ્રેર ને લોનક છે માને લીધે આપણા જીવનનો આધાર પ્રકરેતો છે આપણા જીવનમા માની પ્રેરણા અને પ્રકારની છે મા પગલેતો કદવપૂર્વકનો યોગ્ય જાન જે આપણામા પ્રકર્યો નથી તો આપણી સાધના ની વાત માત્ર મળે ઉતરતી નથી તે નહી જાગજોગે જે આપણે આપણી પત્નીનું યાત્રાપણ સહી લેતા હોઈએ જે આપણે તેનું ખોટું આહુ તેનું ચનાવી લેતા હોઈએ અને તેની કદવ ચની હોય ને તેના પગલેની જાવના જાગતી હોય તો આપણી જાનની પગલેના વર્તાની જાગતમા પણ આપણે ખાત્ર જાગવું જોઈએ પત્ની પગલેતો તેવો જાવ હોય તે યોગ્ય છે સાથે સાથે મા પગલેના જાનમા જે સાધકનું યોગ્યપણું પ્રકરેતું ન અનુભવાય તો તે તેને મારેપણું ધણું ખેદની લકીકત છે અહીં મા એને માત્ર એ વ્યક્તિ નહિ પરંતુ સર્વ વર્ગીય સ્વજનોના પ્રીતિ રૂપે પણ આ બધું

લખાણ સમજવાનું છે. મારા જીવનમાં-અથવા તો સર્વ કોઈના જીવનમાં-માની મદદ અનોખી છે. માનું માહાત્મ્ય પણ અનેરું છે. માના પરત્વે ગંગાના પ્રવાહની પેઠે આપણા હૃદયની ભાવના વહેતી જ્યાં સુધી અનુભવાય નહિ, ત્યાં સુધી મને આપણું કાચું લાગવાનું, તે નક્કી જાણુશો. આ પરત્વે આપણે હજી ઘણું ઘણું આગળ જવાનું છે. તે જાણીને તેમ વર્તવાને જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક મથજો. એમાં સમગ્રપણે સળંગ સર્વતોમુખી ભાવ પ્રકટે તે પણ ઘણું જરૂરનું છે. મા પરત્વેનું વર્તન આપણા હૃદયસ્થ ભાવને વિશેષપણે પ્રકટાવવાને માટે છે.

આપણું કે સ્વજનોનું જીવપણું ન વધે તેમ વર્તો

પરંતુ એમાં પણ મોહ, રાગ, આસક્તિ, કામના વગેરેનો તો છેદ કરવાનો જ છે. તેવી જ રીતે જીવનમાં સર્વ પ્રકારના સ્વજનોની સાથેના વર્તીવમાં આપણે મોહ, રાગ, દ્વેષ, કામ, મદ, અહંકાર, મત્સરાદિ દ્વંદ્વાદિ પ્રકૃતિથી વર્તવાનું ત્યજવું પડવાનું છે. તેમની સાથેના વર્તનમાં આપણી સર્વ પ્રકારની આસક્તિ ઘટે, અને નિર્મોહત્વ, નિર્મમત્વ વગેરે વગેરે કેળવાનું જાય, તે આપણે ખાસ લક્ષમાં રાખવાનું છે. આપણા કોઈ પણ વર્તનથી કરીને અથવા આપણા તેવા પ્રકારના અભિજ્ઞાપથી તેમનું તેમના પ્રકારની મોહદશામાં વધારે જકડાવાનું બને તે અયોગ્ય છે. તે તેમની મેજે તેમ થતાં જાય, તો ભાગ્યે. પરંતુ તેમના જીવદશાપણમાં તેમનું વધારે મુગ્ધ થવાનું કારણ આપણે ન થઈ પડીએ, તે વિશે તો આપણે જાગ્રત થવાની ને રહેવાની ઘણી જરૂર છે. આ હકીકત ઘણી ઘણી ધ્યાનમાં રાખજો.

આગ્રહ અને નિરાગ્રહ

આપણામાંથી આગ્રહવૃત્તિ જવાની જરૂર છે, તે તો જાણીતી હકીકત છે. અહમ્ને ટાળવાને માટે સર્વ પ્રકારના આગ્રહો ટળી જાય તે જરૂરનું છે. નિરાગ્રહ પ્રગટતાં પ્રગટતાં સર્વ પ્રકારની મગામઠી ઓગળવાની છે. આગ્રહપણુને લીધે જે તે પ્રકારની સમજણ વળગીને

ચોટી ૨૯ છે આગ્રદને વીવે તેમાની મુક્ત થરાતું નથી આગ્રદ છટે, તે માગી અમજવુ પ્રકટે પરતુ આ વિશે આકે એનરાતુ પમુ છે માધનાના અખ્યામ પગ્લેનો એનો આગ્રદ તો અગુનમ અને ટેકીનો ગ્યા કગ્યો ધો નિરાગ્રદ થરાપણુ એને દીનાપોચાપણુ નદિ નિગાગ્રદ થરાપણુમા આવ્યો નિશ્ચયનો જાર પ્રગટતો હોય છે નિગાગ્રદ થરાપણુના વર્તનમા અને તે દિગામા ઉત્તરોત્તર, એમ પગી એમ, જેમ જેમ પગના મજતા વર્તા દોય છે, તેમ તેમ તેમા નિશ્ચયની હાપ-અમર-પ્રગટેલી કે પ્રકટતી જતી અનુભવાય છે જાર જારનુ મમ કરે છે, તે દુષ્ટીકત આવી છે તે માથે માથે જાનની ઉદ્ધવના પ્રગ્ટની દેય છે ત્યારે તે તેમ જાને છે, તે પાણુ અમજવુ ધો છે

કસોટીના કાળ

જેમ પોતાનુ તદરથનાથી પૃથક્કરણુ કરવાને તથા પોતાને ચોગ્ય ગીતે અમજવાને ને અપનોકરારને કસોટી જરૂરની છે તેમ આપણુને આગળ ધમ્કેનવાને માટે પણ તે જરૂરની છે કસોટીનો કાળ કપરા છે એમ ધગ્યાએ દેતુ છે, ત્રિતુ રણુસેનમા પરાક્રમી નીકેમરિયા મે છે, અંતે ઝંઝૂમીને સપૂર્ણપણે યાહોમ કરીને અપતાવે છે તે કાળે તેમા તેને અપૂર્ણપણે જોશ ને જોમપૂર્વકની એગાગ્રતા પ્રકટે છે તેમ કસોટીના મગમા જીવનના ચોગ્ય માધ્યમે પ્રગટતુ હોય છે કસોટી રિના ન્યુ કસાતુ નથી જીવનના યથાર્થ પ્રકારના પ્રગટતા વર્તા વિકાસને માળે કસોટી જરૂરની છે કસોટીએ ચઢ્યા રિના જીવનનું ખમીર પરખાતુ નથી કસોટીએ ચઢના ચઢના જેને જીવનની તેજસ્વિતા પ્રકટે છે જીવનમા શક્તિ પ્રકટે છે, પ્રભા પ્રકટે છે, તે જીવનનો સાચો ખેત્રેયો છે એમ પ્રમાણુવુ કસોટી, એ જીવનમા જીએ ચઢ્યા માટેતુ પગધિયુ છે કસોટી, એ પરીક્ષાકાળ છે તે સાચુ છે, મથનનો કાળ છે તે પણ સાચુ છે, વિમાગણુનો કાળ છે તે પણ સાચુ છે જીવન વિકાસને માળે મથનારને માટે તે દિનગીરીનો, શોકનો કે મોહનો

કાળ કદાપિ નથી આવ્યો સાવડ તો કસોટીમાં જિનગે વધારે જાગ્યું અને છે કસોટી ડઈ જૂનજૂનવણી નથી કસોટી તો આખ ઉધાડનાર છે, દૃઢ્યને રિશ્તાનાર છે, ભાનના અને જોશ પ્રમટાનનાર છે અને છુનને આગમ ધકકેનનાને માટે પરાણી-ગોઘટી-રૂપ છે તેથી કસોટી કાળને આપણે તો પ્રેમબક્ષિતથી સ્વીકારીને તેમાં યોગ્ય રીતે તેના હેનપૂર્ન ના નાન આવે રતીએ તો સોબીએ

નરપુરુષ પાસે જતા, રાખવાની ભાવના

પૂજ્ય ગમદામસ્તરામીને ત્યા જાઓ ત્યારે ધણા ધણા ગિરજામાનાળા, ત્રદાભક્તિરાણ ને નમ્રનાવાળા થઈને આપણે જુનુ જે કઈ દિનમાં થાન તે અગે વાત ડગી મકોચ રાખવો નહિ અમજણુ જે પ્રે તેના વર્તનમાં ઉપયોગ ડરવાનો હોય ને તેમ થાય તો જ તે માચી સમજણુ છે એમ પ્રમાણુ સત્યનો ભક્ત તે કહી શકાય, કે જે અત્ય હાગે તે મરણુતે પણ સ્વીકારીને તે પ્રમાણુ રતવાનો એએ મો દમ અમત ને

હળથી મેળવેલી રકમ

આ વખતે પૂજન માપા મુમઈમાં હતા, તેમને મળ્યો ક્તો રા. ૧૧૦૦૦ ઉપનાતની રકમ તો થઈ મઈ હતી હજી પણ વધારે રકમએ કી મરાની જરૂર હતી કેઈકે અને શ્રી મહતનાન ગગનભાઈનું નામ સૂચન્યુ પૂજ્ય માપાને મે ને વાન જણાવી તેમજે અને હ્યુ કે, 'મને તો એમ પણ પેમો તેમના તરફથી મળ્યો નથી-તેમની મને ગયેનો હોના જા જોતુ લઈ આવી શકે તો તને ધણી ધમી શાનાશી આપુ' ભાઈ ખડેરિયા મારી સાથે હતા શેષીના જે મુખ્ય મ્તાઈના હતા, તેમના પગ વિશેષ વાગવમ કોની પહોંચે છે, તે કેનામ તેમના સબધમાં આવેનાને મળીને મોગી મદ્યુ અને તેની વાગવમ નહન તેમને મત્ય મે તેમને ભાવનાપૂરક ગૂજરાત હજિન મેરમ અધની જવી દમીમત અમજણી, અને ૧૦૦૦ગી રકમ મળી શાઈખડેરિયાએ

૨૬૦ સમ્યક્ અંગે એકાદું શુદ્ધિથી જાગી કે સહે,

આમાં ધણી મદદ કરી હતી આ રકમ મેળવીને પૂન્ય આપાને અમે
બને તુરત મળેલા અમે લગભગની રકમ લઈ આપ્યા, તેથી પૂન્ય
આપાને ધણે આનંદ થયો. સૌ દર્પદામહેને પણ રૂ. ૩૧૮૭ ઉધમલી
આપેલા અને ભાઈ ખડેરિયાની મદદથી બીજા પણ રૂ. ૫૦૦૭ મળ્યા.
ભાઈ અમૃતવાસ એકસીએ પણ મુંબઈમાં અને રાફત આપેલી
અને મદદ કરેલી છે

દરિ. ૩૦ નવસારી, ૧૫-૧-૪૩

સાધકશ્રી જીજ્ઞાસાથી વર્તન

હેતુની શુદ્ધતાથી, માનપૂર્વકના નમ્રતાયુક્ત વર્તનથી ને તેવા
વર્તનમા ભારોભાર પ્રગટતી જતી હૃદયની માદંવતાથી આપણે વડીલનાં
મન-હૃદયને જીતી લેવાના છે આપણા જીવનપથમાં આપણે કોઈનાથી
નોખુ થવું નથી આપણે તો સર્વ પ્રકારના બેદ ટાળવાને બેદા છીએ.
આપણે તો હૃદય હૃદયને સાધવાને મથવાનું છે, ને માનપૂર્વકના
વર્તનમાં અભેદભાવ પ્રકટે એવું જીવન પ્રજ્ઞાપાથી પ્રગટાવવું છે. એટલા
માટે આ બેદપણ જો છે, તે સાધન તરીકે લીધેનું છે. બેદને અભેદમાં
પ્રગટાવવાનો છે અમે તો સર્વના જીવનમાંથી સર્વ પ્રકારના બેદને અભેદ
મા પ્રગટાવવાને નિશ્ચય કરેલો છે એનો અર્થ એવો નથી, કે સ્વગમના
અમાનપૂર્વકના વર્તનને અનુભવેલ આપ્યા કરવું જ્યાં જ્યાં અમાને
છે, જ્યાં જ્યાં પરસ્પર છે, જ્યાં જ્યાં રાગ છે, ક્રોધ, મમતા, મોહ
ઈત્યાદિ ઈત્યાદિ છે, ત્યાં ત્યાં અમારો સંય નથી, અમારું દિલ પણ
નથી ને અમારો ભાવ પણ નથી. જીવનની નજાગાઈની હામોમા તેમાં
તેમા જો ભગવાન બન્યું, તો તે અમારે મન ધણા અક્રમોસની
હકીકત છે તેમ ન વર્તાતાં આપણું કોઈ નજીનું સ્વજન તેમા વર્તનથી
દુભાવ, તો તે માટે આપણે જીજ્ઞાસું તો શું કરી સફળે ? પરંતુ
આપણે તેની ચિંતા ન કરીએ. સરતચૂકથી કંઈ દોષ થઈ જાય તો,

તે વિષે કંઈ અકળામણુ થવા દેવી નહિ, પરંતુ તે પરત્વેની સંપૂર્ણ સાવધાની, સાવચેતી ને જાગ્રતિ પ્રકટયાં કરે તે તો ધણું ધણું જરૂરનું છે.

પ્રાકૃતિક ધર્મો ત્યજવા જ પડશે

ત્રાટકમાં હજી ૭૨ beats-ધબકારા-રહે છે તે ઠીક ન ગણાય. એમાં મન-ચિત્ત લય પામેલું નથી એમ જરૂર સમજવું. પ્રકૃતિની પકડ એમાં ઢીલી થઈ શકેલી નથી. કંઈક અંશે ધ્યાનમાં ઢીલી થઈ છે. મન-ચિત્તની ઈતર પ્રવૃત્તિ, જેમ જેમ જ્ઞાન-ભાવમાં લય પામતી જાય, તેમ તેમ નિર્માળ શાંતિ, સમતા, પ્રસન્નતા, હૃદયમાં જામ્યાં કરે છે અને તેની અગાધતા અપરંપાર હોય છે. નેત્રી વેળા નાડીના ધબકારા ઓછા થતા જતા હોય છે. એકોપથી (અગ્રિજ વૈદકશાસ્ત્ર) એમ તો કહ્યું છે કે જોંધમાં નાડીના ધબકારા દિવસ કરતાં બારેક સુધી તો ઘટે છે. એ ઘટવાનું કારણ સ્થૂળ પ્રવૃત્તિનું શમન છે. જેમ જેમ મનાદિ કરણની પ્રાકૃતિક પ્રવૃત્તિનું શમન થતું જાય છે, તેમ તેમ જીવનમાં સાત્ત્વિક ગુણ પ્રકટવા માંડે છે. મનાદિ કરણના પ્રાકૃતિક ધર્મોને ત્યજવા વિના શરણાગતિ થવી અશક્ય છે. જીવનમાં જ્યારે ભાવ પ્રગટવા માંડે છે, ત્યારે ભાવનાયુક્ત વર્તનની ને તેની સમજની કદર થઈ શકે છે.

દરેક પ્રસંગનો સાધનામાં ઉપયોગ

ઝાઝા ઉજાગરા કૃપા કરીને જાણી જોઈને કરશે નહિ. કરવા પડે ને ફરજ અંગે તેમ થાય, તો તેમાં જે ભાવ રાખવાનો હોય, તે ભાવ જાગ્રતિપૂર્વક જ્ઞાનથી કેળવ્યા કરવાનું અને તો તેવી મજેલી તકનો સુંદર ઉપયોગ થયા કરશે. જે જે મજેલું હોય એનો એનો લાભ જીવનની સાધનાના વળાંકમાં લઈ લેવાની કળા, એવી રીતે જ્ઞાનભક્તિ-પૂર્વક વર્તતાં વર્તતાં, સંપાદન થઈ જવાની છે. યથાર્થતાની કદર હૃદય કરતું થાય છે, ત્યારે સામી વ્યક્તિના કર્મનું દારૂં પણ સમજતું

૨૬૦ આશા, ઈચ્છા બહુ રીતે આપણા મરી જે મુરે,

હોય છે ક્યારની તીવ્રતમ ઉત્કટ ભાવના જેમ જેમ વિકસી જશે,
તેમ તેમ જીવનમાં મદદ મળ્યા ક-તી અનુભવાશે

યોગ કળાવાનાં સફળતા

આ શરીરધારી મા કદાચ અજ્ઞાનને લીધે ભલે આપણે ઈચ્છીએ
છીએ તેની ન યર્ષ સદ્, તોપણ આપણે તો માની લાવવાને જ્ઞાન
ભક્તિપૂર્વક ભલે કરી કરીને એને જગજગતનિતી ભાવનામાં જીવત
મનિં રૂપે લક્ષ્યમાં પ્રકટાવવાની છે એજ એની પાછળના ગદ્ય ને
દેવ છે, તે સમજવા કૃપા કરશો જે કઈ કામ લાયક પડે હોય તેને
સમગ્રપણે ને સર્વતોમુખી ભાવે અનુભવી શકાય તે માટે તે પ્રમાણે થવાની
દૃષ્ટિ, જીવનનિકાસના હેતુના જ્ઞાન સાથે, તે કર્મમાં જુદી કૃપાથી
રખાયા જાય ને એવી રીતે વર્તવાનું થવા જાય, તો તો નિશ્ચિતતાથી
અને નિશ્ચિતતાથી આપણો યોગ ફળે જાય જ્યાં સુધી આપણું
જીવન આપણને ડખતું નથી ત્યાં સુધી તે જવાનું નથી તે
નક્કા જામશે

હરિ ઠં નરસારી, તા ૧૬-૧-૪૩

જનાનપુરમાં જાઈ અભુજાનને ત્યાં સાધ્વિન લઈને ગયો હતો
અધારુ થવા આવ્યું ને સાધ્વિકને લાઈદિ ન હતું તેથી પાછું જવું
પણ ખડેરિયા સાથે આવ્યા ન હતા એ તો કહે, “તમારે જતાયપુર
જવું હોય તો જાઓ હું તો સાથે નહિ આવું ત્યાંના નવો ફોજદાર
જેને તેને બહુ જ હેરાન કરે છે ને માર પડે છે, તે જુદો અને
ત્યાં જઈએ તો જરૂર સપડાઈ જ જઈએ,” તેથી એકરો ગયો હતો
કચેરી પાસે થાણું છે, ત્યાં પોતિસે ટોકચો નામ પણ પૂઝી લીધું ને
સારી પેઠે ઉગ્રતાથી ધમકાવ્યો, પણ ખીચું કઈ કશું થયું નહિ

કર્મ જોડાકની જેમ જીવનમાધના મારે જ

પૂજ્ય બાપાએ ગોધરા ને ખેડતું કષ્ટિક કામ સોંપેલું છે, તે તો
કરવું રહ્યું સાળગમતી આજીવનમાં કામે બેસવાને હેમતલાઈને મોકલવા

પડશે. કર્મ પણ ગુણ કેળવવા ને ભાવ કેળવવાને માટે જરૂરનાં છે. કર્મ, માત્ર કર્મને માટે નથી. કર્મ તો જીવનની સાધનામાં પ્રેરાવવાને માટે મળેલું હથિયાર છે. જેમ અન્નની મદદ વડે પ્રાણુ ટકે છે, તેવું પાણું અન્નને લીધે પ્રાણુમાં અયોગ્યતા પણુ પ્રકટે છે. ખોરાક કેટલો, કેવો અને કેમ લેવો ? એ પણુ એક કળા છે. જીવનના ભકતે ખોરાક વિષે સમજી લેવાની જરૂર છે. જેમ ખોરાક જીવનને ટકાવવાને માટે, જીવનનો વિકાસ કરાવવાને માટે, શક્તિ જાળવી રાખવા ને શક્તિને પ્રકટાવવા માટે છે, તેવી રીતે કર્મનું છે. કર્મ એ મુખ્ય હકીકત નથી, પણ કર્મમાં આપણો ભાવ કેવો દૃઢી રહે છે, તેમાં સાધકે વિશેષ લક્ષ જામનપણે પરોવવાનું છે.

હરિ : ૭૩ નવસારી, તા. ૧૭-૧-૪૩

સામાન્ય માનવીની પ્રેમની સમજણ

તમારા બંને કાગળ આજે ફાડાયેલા મળ્યા છે. સૌ કોઈ માનવી પ્રેમને એની એની રીતે વ્યક્ત કરે છે. સાધારણ રીતે કોઈ આપણને પ્રેમ કરે છે, એમ ત્યારે લાગે છે કે જ્યારે, તેનાથી આપણને સંતોષ થાય. અને માનવીને સંતોષ તો ત્યારે થાય છે, કે જ્યારે આપણી માન્યતા, સમજણ, ટેવ, રીત, કલ્પના વગેરે વગેરે પ્રમાણે તેને આપણી સાથે વર્તતો અનુભવીએ. આવી સામાન્ય માનવીના જીવનની હકીકત છે.

સાધકનું દેખીતી રીતે અતડું વર્તન

પરંતુ જે સાચી રીતે સાધક થવાને મથે છે, તેનાથી એ રીતે વર્તવાનું નહિ બની શકે. એ તો એવા પ્રકારની માન્યતા, સમજણ, રીત, કલ્પના વગેરે વગેરેને હથોડા વતી તોડવાને ઇચ્છે છે. વળી તેવો સાધક બીજા સાથે માયા, મમત્વ, રાગ, મોહ, કામ વગેરે વગેરેનાં પાશ બંધનથી પણ સમજી સમજીને વર્તવાનું ત્યજતો-છોડતો-

જતો હોય છે તેના તેરા સ્વર્નથી તેના સ્વજનને તે જડ અનડા, અડો, હાથે તે મમળા તેડુ છે પણ તેથી મીઠો તે પાજા પગના મને શકે તેમ નથી, —ને તો સાનાને મારે રહેતુ હોય ન

સાધનાપોષક પ્રેમ તાબવે

પ્રેમને વ્યક્ત થરાલી જેન અમુક કાઈ બીજામા જડકાઈ ગયેનો દોષી નથી આપજે પ્રેમને જે જનનો માનીએ ને સમજતા હોઈએ અને તે। વ્યક્ત થરાલી જે રોનથી આપજે મતોય થતો હોય, તેનો પ્રેમ જ સાચો એ માન્યતામાં નધું અજ્ઞાન ગ્રહેતુ છે પ્રેમની ભાવના જીવનમા સ્વથી જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક બે ફેરવાયા જાય, તો તેમાથી સુમેળ ને મુજાદ પ્રગટે છે, એ પણ નહીં જાણને જીવનના સાધને સાધનાની ભાવનાની પ્રમાણે ચોગર રીતે સ્વસાનું થતા તેના સ્વજન જગમગ નહિ અમજશે ઓ તેમાથી વેગળા થયા મશે, પણ તેમાં તેરા મધકે તો તેરા પગનેના સહભાન અને પ્રેમ પોતાની મને વ્યક્ત કરવાનો રહે છે

સ્વજન પ્રત્યે અણુમમો

જો તેમા સ્વજન પરત્વે પોતાને અણુમમો પ્રકટે, તો તેની સાધના મરામત નથી એમ જાણવું પોતાના સ્વજનનો આપણા પરત્વે વિરોધ પ્રગટે એ તો સમજી શકાય તેડુ છે અને જો આપણે જીવનની ગતિના પથે પગલું હોય તો આપજે એરા વિરોધને જ્ઞાનપૂર્વક નમના ન હોઈએ તે પાજુ મમળા તેડુ છે કિંતુ તેમથી મધર્મણુ, અથામણુ વિરોધ વગેરે વગેરે પ્રકટે છે તો તે તો પેના જીવહયામા જન્મગ્રાધિ પડી રહેત સ્વજનો, —નહિકે આપણને તે તે સ્વજનો તેમના તેમના સ્વભાવ પ્રમાણે તેમ યથા મરતું હોય તો તેનો હિંસ આપજે મની શકાતા નથી

મહુ વાર ખુતાસા પણ ન આપવા

આપજે તેમનો મમળાનાની ખાતર આપણા વિષેતુ મોગ

સ્પષ્ટીકરણ એક બે વાર જરૂર કરીએ, ને તેથી કરીને તેની સાચી સમજણ તેમનામાં ન પ્રકટી શકતી હોય તો તેની સમજણ તેમનામાં જીમવા માટેની શક્યતા પૂરેપૂરી પ્રગટેલી નથી એમ જાણી પોતે સ્વસ્થ બનવું. કેઈ કેસની માયાઝીકમાં ન પડવું અથવા માયાઝીકને પકડી પણ ન રાખવી. આપણે આપણી રીતમાં ને વર્તનમાં ભાવનાથી મધ્યા જવું. અને સ્વજન પરત્વેના સહભાવમાં જિજ્ઞાસુ ન પ્રકટે, બદકે વધારે થયા કરે, એ રીતે આપણે તેમની તેમની સાથે વર્તવાનું છે, તે જાણીશો. આપણું વર્તન યોગ્ય છે એ પ્રકારના વારંવાર ખુલાસા અને સાબિતીઓ આપવાની પણ જરૂર ન હોય. સમજવવાથી કોઈ સમજી જાય છે એવું નથી હોતું. સમજવાની જૂમિકા પાક્યા વિના સમજણ જીન-રવી પણ દોલકી છે.

આમળ જતાં એકસરખ જ

અને ખરેખરી રીતે તો સાધનાના પથે આમળ જતાં બધાં સ્વજન આપણને છોડી દેવાનાં છે; તે પણ સાચી વાત છે; ને આપણે એકલાએ જવાનું છે તે પણ સમજના જેવી હકીકત છે. એટલું જ નહીં, પણ આપણાં પોતાનાં સ્વજન આપણને જેથી જેથીને પછાડ ખવડાવવાને પણ મથવાનાં. અનેક રીતે ભૂલભુલવણીમાં પણ પ્રેરવવાનાં. આપણો માર્ગ સાચો નથી એમ પણ વારંવાર ટોકારી ટોકારીને કહ્યાં કરવાનાં. આ બધાં બયસ્થાનોને ઓળખીને આપણે પેલી પાર જવાનું છે, તે નક્કી જાણીએ. એમાં જે અટવાઈ પડ્યા, તો મૂઆ સમજવા. કોઈને બેજે બેજે સાથે લઈ જઈ શકવાના નથી. અંતરમાં પોતાની તેવી ગરજ પ્રકટ્યા વિના તે બાજતમાં કોઈ આમળ ધણી શકે તેમ નથી. આ બધી હકીકતનો શાંતિથી, સમતાથી, તટસ્થતાથી, પૂરેપૂરો વિચાર કરવાનો રહે છે, તે જાણીશો.

ગોંડિચેરીનો વાઘા બામત માર્ગદર્શન

ગોંડિચેરી જવાના છે તો ત્યાં ૧૫ દિવસ વહેવા જવું. ત્યાં

બધો સમય ભાવનાથી ગાળવો, એકામનાથી ગાળવો નકામી નકામી
ચર્ચાના ચૂંચળામાં ન પડવું ખુદના ચુલુ ને ખુદના રહેવું સાચી સમ
જાણને સ્વીકારવાને તત્પર રહેવું ત્યાં રહેવાય તેવા વિષય ખૂબ ખૂબ
આનંદમાં-અનન્યતામાં ને તે વાતારવાનો હૃદયથી ખૂબ ખૂબ વાળ
લેવાય તેમ જાનિપૂર્વક, જાનભણિપૂર્વક રહેવું

હકીકતની મર્યાદાને ઓળખો

હવે ખામશ્રી અગરિદના દર્શને મિદ્યાર્થને લઈ જવાનો છે
તે નક્કી બાગને તેમના દર્શન નથી કરના દેના એ હકીકત જાને
સાચી જોઈ કિંતુ આપણે તો હકીકતની મર્યાદાને પણ ઓળખી જવું
છે તે જેમ શક્ય બને તે પગ પ્રભુકૃપાથી જોનાવું છે પહેલા તેમ
નહિ કરતા હોય તેમાં પણ જે જના હોય ને હવે કદાચ થાય તેમાં
પણ જોગવના હોય

દર્શન આમતની બીજાવટબરી સમાજ

દર્શનમય પહેના, ભાવનાથી કોઈ એક પ્રાર્થનાના ભાવ સાથે
એકામના કેગરવી દર્શનની પણ પણ તેવી એકામના સાથે તેવી પ્રાર્થના
ભાવપૂર્વક મરવી લાઈનમાં પોતાને જ્યાં બિંબા રહેવાનું આવે, ત્યાં
દૂધી ત્રાટકના એકામનાય સાથે હૃદયથી જાનને પ્રેરી પ્રેરીને એમની માથે
જાનભણિપૂર્વક તાદાત્મ્ય હૃદય હૃદયથી સંધાયા જાય એમ પ્રવર્તવું
આવું હઈ એકદમ નહિ બને ને આપણે દર્શન સમયે તેમ વર્તવું
છે, એમ જાનપૂર્વક સમજ સમજને, દર્શન પહેનાના ૧૫-૨૦ દિવસ
સના ગાળામાં જાનનાને એકામ ને કેદિનપણે રાખી રાખીને, દહાવી
દહાવીને, આપણે વર્તવાનું છે, તે હદમાં રાખશોજ ત્યાંના પાતાવર
જીવો સુદૃઢ ભાર સાહીયુસની જેમ ચૂસી લેવાને માટે હૃદયથી સ્વીકારા
ત્મક બનવાનું છે, તે જાગૃશો એઓશીના દર્શન કરવાનો પ્રત્યક્ષ
સમય આવે, તે પહેલા આપણા મનની રિચિતિ ધ્યાનની મધ્યસ્થ
વેળાએ જેવી રહે તેવી મર્યાદા છે પહેલેથી શા વિચાર ન કરવા

કે ન ઉદ્ભવવા દેવા. તે સમયે આમ કરીશ કે તેમ કરીશ—એવું કશા પરત્વે દિધાપણું ન થવા દેવું. ભાવથી ભાવમાં એકાગ્રતા ને કેન્દ્રિતતા થાય તો આમાંનું કશું ન ઉદ્ભવનાં આપમેળે તે ભાવમાં જરૂર રહી શકાય છે.

દર્શન પછી

દર્શન પછીનો સમય કોઈ એકાંત સ્થળે જઈને ધ્યાનમાં ગાળવાનો હોય. દર્શન પછી કોઈની સાથે હળવું, ભળવું, મળવું નહિ. દરિયા-કિનારે કોઈ સુંદર એકાંત સ્થળે જઈ, યા જ્યાં મુદ્દલે કોઈની અવરજવર ન હોય, ત્યાં જઈ ધ્યાનાદિમાં ગાળવો. દર્શનથી પ્રગટતી અસરનો આવો રચનાત્મક જ્ઞાનપૂર્વકનો ઉપયોગ કરવો તે આપણા કાળે ઉત્તમ છે.

સાધકોનું કંઈ ન જોતાં પૂરેપૂરો લાભ લેા

ત્યાંના સાધકો તેમ કરતા હોય કે ન કરતા હોય, તેની સાથે આપણે કશી નિસ્ખત નથી, તે જાણીશો. ત્યાં જે સાધકો છે, તેમાંના બધા જ સાચેસાચી રીતે જીવનની સાધનામાં પૂરા પ્રવેશોલા છે એવું કશું નથી, એવું મને લાગે છે. એમાં મારી જમણા નથી, અને મને તેની વાસ્તવિકતા હકીકતપણે લાગેલી છે. માટે આપણે તો ઉપર જે રીત બતાવી છે, તેમ વર્તવાનું છે તે જાણીશો. તે ગાળામાં તમારે મને ત્યાંથી કાગળ ન લખવો. કાગળ લખવામાં સમય જતો ન રહે અને તે સમયનો બને તેટલો વધારે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો સદુપયોગ થયા કરે તે ઉત્તમ. સમુદ્ધ ધ્યાનના સમયે આપણે જવાનું રાખવું. તેની રજા મંગાવી રાખવાની હોય તો અગાઉથી મંગાવી રાખીશો. આગળથી જઈને નિરાંતે સ્વસ્થતાથી બેસી શકાય એમ પ્રવર્તવું. બાળકને પણ ત્યાં લઈ જઈને એકાદ દિવસ તમારે બેસી જોવું; તે બેસી શકતો હોય તો ઉત્તમ. અપત્ત ને પ્રયોગ બને કરી જોશો.

જના અનેહીઓનાં પ્રેમભભાવણાં

મારા બાળમગોટિયા મિત્ર શ્રી મોહનલાલ મહેતાને વરૂર મગસો તેમને સપ્રેમ પ્રણામ ક્રોડો. માગથી સરીરની હમરે એ મોટા છે માટે મારા આગળના છાનની દયાી દહીકન દહેવાની વરૂર નયાં ત્યા એક શ્રી ગિરધરનાન રોડ કરીને છે મારાં આથે તે વડોદરા કોલેજના દના તેઓ હિમંગના છે કોલેજના સમયમા તેમની સાથે મારે દીક મળાય દતો એમ દુ પોને તો જાણુ છુ તેમને મારા વતી બોલાવશો.

ભાવનાનુ મધ્યમ

ત્યા સત્મગની ભાવનાથી છવનમા માધનાથી ભારનાને દલાવવાને અને પ્રગરસાને માટે ગયેના હો, તે રીતે લાજ પેન્ને. અને કદીક નવરાયનો સમય મળતા દરિયાગિનારે એમને એમનનુ વધારે મેનન કરજે ને ધ્યાન કરતા ગહેજે આપણા જરાનું માનસ તાનો યોગ્ય લાભ લેવાય એરી રીતનુ પ્રગ્ટુ હોય તેા ઉત્તમ શાતિ, સમતા, પ્રસન્નતા, તદ્ધનતા, વગેરે વગેરે જે રીતે વધારેમા વધારે સમય સુધી રાશદા વ્યવહારવર્તનમા પ્રકટેના રલા કરતા હોય, તેરી રીતે વર્તીએ તેા ભાવનાથી છવનમા પ્રાનીયુ શકય અને છે ભાવનામા એમાગના અને દેદિનતા પ્રકટયા વિના સાધનાનું કાર્દ પકડી શકાતું નથી ભાવના એ શાનપ્રેર છે ભાવ પ્રકટતા શાન પ્રગટે છે

અન્યાય કરનાર પ્રત્યે પ્રેમભાવના

છવનરિજામને અર્થ મગેનાં રતજનને જે ખોટી રીતે ને વ્યાડી રીતે અન્યાય કરે છે ને અપમાન કરે છે, તે તો પ્રમુદ્ધપાથી મને સોસરુ જાનરે છે કિતુ એથી કરીને કદી પણ અન્યાય કરનારનુ જૂરુ ઇચ્છી શકવાનો નથી એથી કરીને જે જુસ્સો પ્રકટે છે, એ જુસ્સાના રૂપાંતર થયેના ભાવને એ છવના કદવાણુ ચવાના નિમિત્તકારણ રૂપે ગણવાનુ અને છે એ જાની પરમ રૂપા છે, ને સાચા છવનનુ તે એક વશયુ

છે; કારણ કે તે સર્વનું કલ્યાણ ઇચ્છે છે. આ જીવના જીવનમાં તમે એવા કેટલાય કિસ્સા અનુભવેલા છે. તેના પરથી તમારે સ્વજનોએ બોધ લઈને જેમણે જેમણે અન્યાય કે અપમાન કર્યા હોય તેમની તેમની સાથે પણ ઉપરના ભાવે વર્તવાનું હોય તે ધ્યાનમાં ઉતારજો.

ઋણ વાળવાની હૈયાસૂઝ પ્રકટો

મુજબમાં ભાઈ ખડેરિયાએ કાળો ઉધરાવવામાં સારી મદદ કરી. આ જીવના શરીરને તાવ રહેતો હતો એટલે વાહન વગેરેમાં પણ સારો ખર્ચ થયો. તેમણે મને ધોતિયાં આપ્યાં, સાંતિને માટે અંધી પેટી જોડણા સાથે આપ્યા. આપણે ત્યાંથી મારે ખાતે ઉધારીને એક ચાંદીનો હળમત કરવાનો અસ્ત્રો તેમને જરૂર મોકલાવશો. આપણા પર કોઈક થોડો ઉપકાર કર્યો હોય તો આપણે તેને પર્વત જોડે સ્વીકારવો જોઈએ. મારા પર જેમનું જેમનું ઋણ છે, તેમનું તેમનું કાર્ય, પ્રભુકૃપાએ કરાવ્યું છે તેટલું ઉમળકાથી કર્યું છે. ઋણનું પણ ઋણ ઊભું રહેવા દીધું નથી, એવા મારા જીવનના કેટલાયે દાખલા તમે બધાં જાણો છો; અને આ હકીકત લખવાનું કારણ તો એ કે તેવા પ્રકારની હૈયાની સૂઝ આપણાં બધાંના જીવનમાં પ્રકટો, એ હેતુ છે.

હરિ: ૐ સાબરમતી આશ્રમ, ૨૦-૧-૪૩

સત્યરૂપને કોઈક જ સમજે છે.

કોઈ જાની કે અનુભવી ભગવાનનો પ્રેમી ભક્ત, જગત સાથેના વ્યવહારમાં તો જગતના સામાન્ય માનવી જેવો જ લાગ્યા કરવાનો. એની દૈનિક વૃત્તિ જેમકે, કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર વગેરે વગેરે તેના મૂળ સ્વરૂપે તેનામાં નહિ હોય; પરંતુ તેવા પ્રકારની રૂપાંતરિત ભાવના તેના જીવનમાં પ્રકટેલી રહે છે ખરી. જેમ જીવદશાની પ્રકૃતિની વૃત્તિઓ તે. વેળા બીજી જીવોની સાથે ઉપભોગમાં, ખપમાં આવતી હતી, તેમ હવે તે તે વૃત્તિની પેલી રૂપાંતરિત ચમેલી ભાવના, હેતુ

અર્થ, હવે હવેના જીવ. પરંતુ ઉપયોગમાં પ્રવર્તે છે વિન એ
આમ તો ખગન છે, પ્રાણનારાક : પરંતુ ચોખ્ખું નાત મારેતું જ
ના તમેકે થયું જ પ્રાણનારું ન અનગમ્ય નીરું છે તેના રીતે
જીવ પ્રકારની મનિઓ, રૂપાનગિ થોડા વ્યક્ત ઉપયોગમાં આવી શકે
છે પરંતુ ખીજા માણસોને એની એવા ક્ષણ ગતાન પા શક્તી
નથી બધા માણસો તેઓ ચોગર ગતિ મમજી શકે એ નજીક સમ્ય
નથી એવાને મમજના માત્ર મળ્યામાયા દેવાના.

શકા અને સશય

સમ મશર પરાઈ થયા મેરા—એવી રીતમાં કરેલા—તેમ
જના નમે ખુ તા જી સમ્યા, તેમાં મને આનંદ થયેલ તો જી
જી શકા તે મશર નહિ થાય એવું નથી શકા. આ મશર
પ્રગતે તે વેળા જોઈતું નમ્મ રહેનાય તેવું ઉત્તમ તેથી મરી શકે
નિર્ગુણ આધી ન નેનાય તો તે વધારે ઉત્તમ તેથી તેના વિચારોની
પરંપરા ન જાણા હો તેની આવશેની રખાય તો તે પાત્ર ઉત્તમ સમ
અને સશયને નીધે જો તે પ્રમરના વિચારો જાણા મ્હાં, તો તે
જી આપનાપણું થયું એમ સમજવું અને એમાં તેનું જીવન પણ
નખાવાનું સમ અને મશરના જોડા વેગ ને મનિ થો તેમ આપજો
વર્તવું કેટલી રખાત સમ આપજો કઈ આત્મ જનારવાને માત્ર
પણ પ્રગટે છે શકા અને સશય વેળાએ એવે કે નામસ્તી પ્રાપ્તી
હોય તે વેળાએ શાંતિ મમના તટસ્થતા આદિ પ્રકારના રક્ષા મેરે તો
તેમાં બેરવાઈ પડવાનું મ્હી ન જો

પોતે માથે લઈ લીધું

તા ૧૭-૧-૪૦ ની રાત્રે ગૂજરાત મેઈનમાં નડિયાદ જવા બેઠો
તેજ આના જાગરૂમાં બોન ફાટ્યો ખીજા રૂગના ડબ્બાના જાગરૂમાં
પણ તેણે થોડું એટલે કામ જોઈને મેઈન કોમો હો અમારા જાનાના
જાગરૂમાંથી ધૂમાડાના મોટોગાટા નીખળતા દેતા અને હું તો આનામાં

પાટિયા ઉપર સૂતો હતો ત્યાંથી મેં જૂમ મારી કે, ‘ સાકળ ખેંચો સાકળ ખેંચો !’ કોઈકે સાકળ ખેંચી ગાડી બિભી રહી પોલીસના માણસો અમારા ઝમ્મા અગાડી આવ્યા અને કોણે સાકળ ખેંચી છે ? એમ જોરથી જૂમ મારો સાકળ પ્રત્યક્ષ ખેંચનાર તો કોઈકે બીજું હતું, કારણ કે હું સૂતો હતો તે જગ્યાએથી તો સાકળ ખેંચાય એવું હતું નહિ મેં તે માથે લઈ લીધું પોલીસને મેં કહ્યું, “ જાજશમા કે ક ફટખાનો જોરથી મોટો ધડાકો થયો છે મધ્યાંત્રે તે સાલખ્યો છે તેમાંથી આ ધૂમાડાના ગોટેગોટા નીકળે છે, ને મધેકની વાસ આવે છે તેથી કદાચ તેમાં કશું ફૂટે એવું હોય તો આખો ઝમ્મો પણ મળી જીંઠે, ને માણસોના જીવ જોખમાન તેથી અગમચેતી વાપરીને આ સાકળ મેં ખેંચી છે ”

પોલીસમાસમા પણ સ્વસ્થતા

પોલીસે મારો ખાદીનો પહેરવેશ જોઈને મને નીચે ઉતાર્યો, ને પણ ધમકાવાને કહ્યું કે આ જાજશમા તે જ બોબ મુક્યો છે મોટે તુ માની જા, કપૂન કરી દે અને જ્યાંથી બોગ લાવ્યો છે તે ક્યા તે બને છે, ને બીજા કોણે કોણે તેમાં મામેન થયેલા છે ? તે બધું બગબગ કહી દે, નહિતર તારુ આવી બન્યું અમજવું તારુ એક હાડકું પાશર નહિ રહે—જો સાચું નહિ માન્યું તો ’ થોડીક નાર ગાડી યોની ને પગીકામ ઝેશને મેઈન જીભો રહ્યો ફરીયા પાઠો મારી જાતી વેનાઈ પરતુ મેં તો જે પહેના કહ્યું હતું, તે જ કહ્યું “ભર્ય ઝગને તારી હવે પાકી જાતી વેનાશે” એમ ધમકા આપીને એમ પોલીસે મારા ઝમ્મામાં બેસાડ્યો ને ગાડી બિપડી તારના દોરડા જરૂર ખચખચ્યા હશે એમ લાગ્યું કારણ કે ભર્ય ઝેશને જેવી ગાડી જીભો નહી કે તરત પોલીસનું ટોળું, ને ચાર પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર, વગેરે ત્યાં આવીને બિભા રહેના અને એકદમ હાથ પકડીને જોરથી ખેંચીને ઝમ્મની બદાન ધણેથી કાઢ્યો અને રેશન પર વેદટિંગ રમતી અ ૨

આવેલી એક ઓરડીમાં. વર્ષ ગયા અને બધા દહીકન પૂછી ફરીથી પાણું જેમ બન્યું હતું તે દહીકન મેં તો કહી—સંપૂર્ણ અવધનાથી. મને પાણું પાણું ધમકાવ્યો. પણ હું જાગૃતો હોઉં તો બીજું કંઈ ને ? મોડી ધોણગાપટ પણ ચર્ચ પડી ફાજદાર સાહેબ તરફની બોલ્યા કે, 'આવાને અગળ અગમ કહે તે વિના એ નહિ માને.'

સંબંધનું અમામાન્ય વર્તન

તે સમયે, કામ જાણે દિવમાં એવું થઈ આવ્યું કે પગારમાં સરીગ પગના બધા કપડાં આપોઆપ કાઢી નખાયાં. તે જોઈને તે લોક બધા અચ્ચ થઈ ગયા મેં કહ્યું કે, 'હવે આ સરીગને મારવામાં તમને ધણી સંજ્ઞના થઈ પડશે, મારે એને જોઈએ તેટલું મારી લે.' આમાં ધણા મુઝે થઈને તેમણે કહ્યું કે, "તુ પહેલાં કપડા પહેરી લે પછી બાજી બધી વાત." ફાજદાર સાહેબે મારી બધી વિગત પૂછી, નામ પૂછ્યું અને મને ભર્યમા રાફી લેવાને હુકમ કર્યો મેં કહ્યું કે 'મારી ટિફ્ટ નડિયાદની છે, એટલે કાઈ પણ મુસાફરને આવતી ગાડીએ એમ અધવચ્ચ ઉતારી ન શકાય અને નડિયાદમાં તમારે રોકવો હોય તેટલો રોકાવો આ દિવસોમાં કાળદાનુ રાજ તો મુદતે નથી " તે લોકોએ વળી તેટલું કહ્યું માન્યું, એ પ્રભુનો ઉપકાર અને મને ગાડીમાં અડ્યા દીધો.

મુખદ અંત

સવારે નડિયાદના રેશને બિનરતા ત્યાની પોલિસ તો સામા હતી જ તેમણે પણ બધું ફરીથી પૂછ્યું. મેં એ ઉપર મુજબની જ બધી દહીકન કહી કેને ત્યા જવું છે ? કેટલું રહેવું છે ? ક્યારે જવાના છો ? એ બધું પૂછ્યું. "મારા નાના ભાઈ મૂળજીભાઈ ભગતને ઘેર જવાનો છું" ને આજે સાંજે જ પાઠે સાવરમતી, ગાંધી આશ્રમમાં જવાનો છું " એમ જણાવ્યું એટલે એક પોલિસ અમલદારે કહ્યું કે, 'જો આ ભાઈ આજે ને આજે જ ત્યા જવાનો છે, તો આપણે આ બધી માયાદમાં

ક્યાં પડ્યું ! સોંપને અમદાવાદને.' આમ તેમણે મને છૂટા કર્યો. સાંજે હું તો અમદાવાદ છોડ્યો. ત્યારે પણ પોલીસ બેટી. અને જેમ બન્યું હતું તે બધું જાણાવ્યું. તે દિવસે મને સીધો આશ્રમમાં જવા દીધો તે તેમનો મોટો ઉપકાર. તે પછી બીજે દિવસે આશ્રમમાં એક પોલીસ અમલદાર આવીને મારું નિવેદન મારી કને લખાવી ગયા. આ રસિક કિસ્સો વાંચીને તમને બધાંને જરૂર આનંદ થશે.

જ્ઞાનપૂર્વકની પ્રેમભક્તિથી સંત પરબાપ

હૃદયના અંતરનાયે અંતરમાં ડૂબકી મારી મારીને કોઈ પરમ દિવ્ય, ઉચ્ચ સત્ય પોતાના ચૈતન્યમાં અવતારવું, પ્રાપ્ત કરવું, તેનો અનુભવ કરવો ને વિસ્તાર કરવો એ જેમના જીવનનું પ્રધાન કર્મ થઈ પડેયું હોય, એવાઓ તો એવા કોઈ પરમ આખરના સત્ય વડે પોતાનું જીવન નિયત કરતા હોય છે. એવા ઉચ્ચ જીવનની સાચી અસર પામવા માટે કે તેને સમજવા માટે સ્થૂળ પુરાવા મળી શકે નહિ. એ તો એવાના જીવનમાં જિજ્ઞાસાભાવે પ્રેમભક્તિથી જે ડૂબવા માંગતો હોય ને પોતાના પ્રકૃતિના થરોને સમજી સમજીને, મથી મથીને, યાહોમ થઈ જઈને પસંદાવવા માંગતો હોય એવાને એમાં કંઈક સમજ પડવાની. બાકીનાને તો તેની કશી ગતાગમ પડવાની નથી, તે જાણીએ.

માનવજીવનના ઉદ્ધારકો

બાકી જીવનવિકાસ પ્રાપ્ત કરવાને પરિણામે એવાઓના જીવંત સંપર્કથી ને સંબંધથી, સામી બાજુએ, સાચી આત્મપ્રગતિ અને વ્યક્તિનું તથા માનવ સમુદાયનું કલ્યાણ થવાના દૃષ્ટાંતો વિરલ નથી. શ્રી શંકરાચાર્ય, શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રજ્ઞ, ભગવાન ઈસુ ખ્રિસ્ત, બુદ્ધ ભગવાન, હજારો પયગંબર સાહેબ, વગેરે વગેરેના જીવનના સ્પર્શે કેટકેટલા જીવનનો ઉદ્ધાર થઈ ગયેલો છે ! એ તો ઇતિહાસની હકીકત છે.

મદ્યસ્ત્રયેતનાના સ્વીકારનો આધાર

આધ્યાત્મિક પ્રિય શક્તિનું પરિણામ અમુક અમુક હતું એવું સામિત મરવાનું નિર્ણય છે દરેક પોતપોતાનું દષ્ટિબિંદુ તે બાબતમાં નક્કી કરી નેનાનું છે જે સાધકના જીવનમાં એવું કેક બને છે, અને એવું તે જે રીતે છે, તે તેના રીતમાના હાર્દની પાછળ માત્ર સ્પૂર્ણ બૌદ્ધિક સમજણથી તે પ્રગટે છે એવું મ્હુ નથી હોતું અથવા તેના ઉચ્ચ જીવનના મગેના અમુક અમુક પુરાવા ને સામિતિઓને કા જે એમ બનેનું હોય છે તેમ પણ નથી હોતું તેનું સ્વીકારવાપણુ જે તેનાથી બને છે તે તેના એવા પ્રકારના અનુભવને માર્ગે અથવા પ્રકારના જીવત થતા જતા નિષ્કાના જ્ઞાને માર્ગે હવેની પ્રગટ થતી જતી તેની પ્રેરણાના જાવને કારણે જેના જીવને તેના ઉચ્ચ આત્માના જીવનના અનુભવ તો થતા હોય છે પ્રિય તેના અનુભવની અમર તેમના જીવનમાં પ્રગટતી નથી મરણ કે તે અનુભવ માત્ર માથા ઉપરથી ની ગયેના હોય છે જે કે એની સ્થિતિ તે તે દરેકને રંગી છે તે હકીકત સાચી છે તેના તેના પ્રકારના અનુભવને દખાને મારે પણ બુમિકાતી જરૂર છે તે તે પ્રગટની પાછળ શક્તિ પુરાવા કે સામિતિઓની પાર કે છે એવું અથવા તેની તેની પાર શું છે એવું જે સારિતક બુદ્ધિએ અનુભવે મમજી લીધું છે એને લીધે તે રીતમારેનું છે આધ્યાત્મિક એવના તે તેની રીતે સ્થિતિ દાવે પોતાને મારે મરતી હોતી નથી એવા પ્રકારના જીવનમાં સ્વયંનુ અમુક અમુક રીતે પ્રગટ થવાનું સાહજિક છે ને તેમ તે બન્ધા મરે એમ તે માત્ર તેના વારતવિકપદ્ધતી કહે છે પરંતુ તે તે દરેકના તેના તેના સ્વીકાર મારે તે કદી પણ આત્મ રાખી શકે નહિ

સ્થિતિ આદર-એમજાવ આપો

કોઈ પણ જીવની મ્હુ લાગણીને જૂનથી પણ અવગાતી નગરે જોઈ શકાય નહિ પ્રત્યેક સ્થિતિ રતેલ કહો લાવ કહો ત્રીતિ

કહો, લાગણી કહો, એ આપણા હૃદયમાં જીવનનિકાસની ભાવનાના એક પ્રતીક રૂપે સ્પર્શવી ઘટે તેમને માટે જીવનમાં સંપૂર્ણ સદ્ભાવ, આદર ને ભક્તિ આપણા જીવનમાં પ્રકટેના હોવા ધો આપણા સમાજમાં તેમના વિષેની જે પ્રચલિત માન્યતાઓ છે તે ઘણી અણધાર છે, જેમકે નારી નરવસ્ય દ્વારમ્ । સ્ત્રી તો નમસ્તુ દ્વાર છે 'સ્ત્રીની શુદ્ધિ પાત્રીએ' અને આપણા ગાસ્ત્રમાં પણ કેટલેક ઠેકાણે તેને ઉતારી પાડેની છે પરંતુ ત્યાં તેનો દેવો ઉતારી પાડવાનો નથી 'નારી એટલે પ્રકૃતિ' જે એમ અર્થ ત્યાં ધરાયેલો, તો તે સ્ત્રી તેમજ પુરુષ બંનેને લાગુ પડે છે આ તો જગજગતની છે આપણું સર્જન જરનાર માતા છે આપણો સમાજ આજે પડેલો છે એવું કાગળ આપણી માતાઓ ઉન્નત નથી, તે છે સ્ત્રીજીવન એના સાચા ભાનાર્થમાં જ્યારે ઉન્નતિના શિખરે પ્રગટશે કે પહોંચશે, ત્યારે આપણો સમાજ પણ ચેતનન તો થશે સ્ત્રી પરત્વેની આપણી કદરભક્તિ, તેના પરત્વેની જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની આપણી દ્રષ્ટિ, અને જીવનમાં એને મહત્ત્વ આપના પરત્વેનું આપણું વર્તન, તે તે બધું યથાર્થપણે જ્યારે સમાજમાં પ્રગટશે, ત્યારે માતાઓનું જીવન પૂર બહારમાં ઉત્તમ પ્રકારે ખોલી ઊઠશે

જીવનની સાધનાનું મહત્ત્વ

સંસારના જીવનવહેવારમાં આપણે અનેક પ્રમારના લાગ્યો લદાઈ જઈએ છીએ અને કચડાઈ પણ જઈએ ઝાંએ અનેક જાનના બધનોથી બધાઈ પણ જઈએ છીએ જ્યારે જીવનની સાધનાનું મહત્ત્વ તો એ છે કે એથી કરીને કોઈ પણ જાનના અનુભવથી આપણે લદાઈ કે કચડાઈ જતા નથી, અનેક પ્રમારના બધનોથી બધાઈ જતા નથી, અથવા કોઈ જાનની સાકળથી સકળાઈ પણ જતા નથી એથી કરી સાવકને કોઈ દિવ્ય પરમ મગળમય શક્તિના દર્શન અગમ્ય રીતે ક્રમશઃ થયા કરે છે

દાનનો ખર્ચો હેતુ

દાનનો મૂળ હેતુ 'સર્વમૂલહિતતા' થઈ જવાનો છે તે સ્પષ્ટ

દાનથી મનનું અધકું છે જીવત માનામાંથી પરિપક્વ થતા ને એના પરિણામ રૂપે ઉદભવેના ભાવનું અર્જન થતા ને એથી મ્મી જીવનમાં કળાનું જે નવું સ્વરૂપ પ્રગટે છે તે પ્રખ્યાત સર્વજનહિતરત્ન થવાપણું પ્રખ્ય છે બાકી જનનની રીતે કરેના દાનનું ફળ તો ફેટલી વખતે અદલાતને પોરામાં ને વધારામાં પણ પરિગ્રમે છે ફેટલી વખતે એના દાનમાં માનનીની દૃષ્ટિ અધકિત ગીતે મતોા માને છે ને એવા ઉપગ્રસ્તા મતોામાં પોનાની જનની ઉત્તરામણ થાય છે જીવન-વિમાયની સાધનાથી જે સર્વજનહિતરત્નપણું પ્રખ્ય છે, તે ઉત્તમ પ્રમાણુ ન છે જીવનવિકાસમાં મધૂળ દાનનો કરો જ અર્થ નથી, એમ નથી ખરું દાન ક્યાંને પરિણામે આત્મમતોા માની તે ભપ્તો-અભપ્તો આત્મમયના જે પોરાય છે તે અદિતિર છે આરે આજે તો દાનની પ્રથા થી વેળા એક પ્રકારનો વહેવાર પણ થઈ ગઈ છે

જીવનમાધનાની તમન્નાના રંગ

જીવનની ગિતાસા ને તમન્ના જીવનમાં જ્યારે સંપૂર્ણ નિધાને પામે છે ત્યારે સાધના અત્યુન્નતામાં પ્રવેશે છે ને એમ થતા એને માટેના સર્વ દ્વાર ખુલ્લા થઈ જાય છે તો સમગ્રે શક્તિનું અવતરણ થઈ અધરા તો શક્તિને છીંચી થતી અનુભવીએ છીએ આ પણ એક અનુભવની હકીકત છે આને માટે મનને સર્વ પ્રકારે ને સર્વ લાવે ખુલ્લું રાખ્યા કરવાનું છે સાધનાની સમગ્રજીવી વાસ્તવિકતા ને એની ભાવનાનું મર્મમાં જાનપૂર્વક ઉત્તર્યા મરીને એનાથી મનાદિ મરણને દ્રવિત મરતા રહેવું ને સાધનાની ભાસનાથી સાધનાના ભાવમાં એક નિધા પ્રગટના પ્રગટતા એમાંથી એક પ્રકારનો જીવનરસ પ્રગટે છે અને એ રસમાં જીવનને જે જીવનમાં કરવાનું પ્રકની શકે, તો હૃદયની શક્તિના દર્શન થાય જીવનના યોગની સાધના જીવનની સર્વ પ્રકારની શ્રેષ્ઠ સમ્યતાઓને પ્રગટ મરતી રહે છે જે શક્તિઓ ઘણી વાર નિષ્ક્રિયપણે પડી રહેતી હોય છે, ને જેની આપણો જાણ પણ

હોતી નથી એ બધી છતી થાય છે. એથી આપણે જે થવું છે, તેનું ઉત્કૃષ્ટ ભાવપૂર્વકનું વર્તન જેમાં ને તેમાં જે દાખવ્યા કરીએ, તો એવી દિવ્ય શક્તિની દૃષ્ટિ ને શક્તિ પણ જીવનમાં બેસે છે.

યોગ સાધનાથી જ પરમ પ્રાપ્તિ

એવી દિવ્ય, રમ્ય, પરમ દૃષ્ટિ તો માત્ર યોગની સાધનાથી ઉપજતી શકાય. આત્મસાક્ષાત્કારની પૂર્ણ ચેતનાના પ્રકાશના અનુભવ વડે યોગસાધનાની પરિપૂર્ણતા જાણી શકાય. એવા એના પ્રકાશ વડે કરીને માનવીજીવનને શા માટે પામ્યા છીએ, તે આપણે સ્પષ્ટપણે અનુભવી શકીએ છીએ. એવી રીતે તે અંતરનો સાચો સ્વઅધિકાર જાણી શકે છે. તો કોઈ એમ દલીલ કરે કે પરંપરાગત ચાત્રતા આવેશા ધર્મ-શાસ્ત્રોના અભ્યાસ વડે કે બુદ્ધિના સૂક્ષ્મ જોડા ચિંતન દ્વારા તેમ શું ન થઈ શકે કે? હંમેશાં નહિ. કારણ કે દ્વંદ્વ પ્રકારની વૃત્તિ-વાસનાથી મુક્તિ પામ્યા વિના, અંધકાર-અજ્ઞાનની દૃષ્ટિ હુત થયા વિના, રાગદ્વેષથી મુક્તિ પામ્યા વિના, અને અહંકારથી સંપૂર્ણ નિમૂળ થવાયા વિના બુદ્ધિની સંપૂર્ણ શુદ્ધિ ને સાત્વિકતા પ્રકટી શકતાં નથી, તે જાણીશો. યોગની સાધના દ્વારા એવી શુદ્ધિ પ્રકટી શકે છે. સાધનાના મૂળ હાઈમાં તો કામનાની ને અહતાની મુક્તિ રહેલી છે. એમ ઉત્તરોત્તરપણે જીવનમાં પ્રગટતા જઈશું તેમ તેમ સાધનાનું રહસ્ય આપોઆપ સમજાયાં જશે. પછીથી તેમાં આપણને કોઈ પણ ઝગાવી શકવાનું નથી.

સાચી 'ચાચા' અને તીર્થનું 'સુરૂણ'

પોડિયેરી, તીર્થમાં ગયા છો; તો હૃદયમાં તેવા પ્રકારની ભાવનાને સતત સંકારતા રહેજો. કોઈ મહાન, જીવંત, ચાની, અનુભવી આત્માની પ્રેરણાત્મક જીવંત સંસ્કૃતિથી તીર્થ પ્રકટે છે. તીર્થ એ જીવંતી ભાવનાનું ને સંસ્કૃતિનું પ્રતીક છે. તેથી તો તીર્થનો મહિમા છે. જાગતા નરનાં (આત્માનાં) સીધા સંપર્કમાં આવવું એના જેવું બીજું કોઈ ઉત્તમ તીર્થ નથી.

‘સંતા’ ભગતા નર ગેરીએ”

એવું એક જૂનું ગોરખતું ભગ્ન છે. ભગતા નન્ની હૃદયપૂર્વકની શ્રવનવિકાસના તેવું અર્થે જ્ઞાનપૂર્વકની આરાધના થઈ શકે, તો તે તીર્થતું ઉત્તમ ફળ ગણાય. અમનથી જે તીર્થ મનાયેના છે, તે તીર્થતું માહાત્મ્ય પણ એના એના જગેના પુમાંની શ્રવત સરૂનિથી કરીને પ્રખરુ છે. એટલે સ્થૂળ તીર્થોમા જવા કરતાં એના ભગતા નર એ સુદમ તીર્થ છે, અને ત્યાં, શ્રવનવિકાસના તેવું જ્ઞાન પ્રકટારીને જે જવાનું થાય, તો તે ઉત્તમ છે અને તે સાચી યાત્રા છે.

આવ્યા, તો બરાબર નાથ આપો.

જા જીવ તો ધણી વાતે નાદાન ને મુખી છે એવું કોઈ વાતે હામકંઠાણુ નથી ને આપમે જા તો એનામા હામકંઠાણુ બોળવાને મધીએ છીએ. ‘જ્યો આમ કેમ ક્યું ને તેમ કેમ ક્યું’ એરી પચાનમા પડીએ છીએ તે બધા અંગે વિગતવાર સમજગુ બને તેટલી તો પ્રનુકૂળાથી અપાય છે, પણ એ બધું ગમતું નથી, તે બહુશો મે, ઈ માર્ગને મારી પાસે મોનાવેના નથી આપમે બધા આપમેજે સમજીને આવેના છીએ. કીક ન લાગે તો જતા નહેતું કોઈએ બાધી રાખેના નથી પરંતુ પાસે રહેવાથી બે મનનો મેન વધતો હોય તે તે અમને ઘડુ ઘણુ દુખ પ્રકટાવે છે, માટે વિચારવું

પ્રતિષ્ઠિત મત્રીપદ ન સ્વીકારવાનું હાત્યું

હરિજન સધની બધી સગ્ધાઓ જોઈ આવ્યો તેનો વિગતવાર હેવાન લખ્યો, ને પૂજ્ય દક્ષરજીપાને તે મોટ્યો છે એમને તે મને મત્રીપદે નીમી પણ દીધો છે, ને એવો કાગળ પણ મોટી આપ્યો છે. તેનો વળતો જવાબ લખતા લખતા એમ લખ્યું કે “મા એક ભાષતા મનનું સમનોત્પણુ રહ્યું નથી, ને ગાડા થઈ ગયા છે, તે માટે ત્યાં જવાનું છે” લખતા લખતા મેં તો એમજ લખી નાખ્યું.

અન્યથાભાવને તરત ખ ખેરી નાખો

કઈ કશા વિશે કે કોઈના પગ્ગે અન્યથાપણ પ્રયે, ત્યારે શરીર
પર પાણી પડના કૃતરુ જેમ શરીર વીજો નાખે છે તેમ આપણે ત્યારે
મનને ખ ખેરી નાખવું આપણે કરાને પણ માગી લે છે, તે પગ્ગેની
આપણી ખાખદ અને જાગૃતિ

વિયોગની સાધના

પ્રેમની ભારનાને તીવ્રતમ કરવાને માટે વિયોગની સાધનાની
પણ જરૂર હોય છે આ ભાવમાં જીવપણુ નથી, પ્રભુ પગ્ગેનો પ્રેમ
એ જીવપણુની કક્ષાનો નથી એ પ્રેમની કક્ષા ને શક્તિ આપણી
સમજાવુમા પણ ન પ્રમાણી શકે એવા અનંત છે પ્રેમની સાચી ભારના
માત્ર શુદ્ધિની, મમજાવુની દૃષ્ટિએ પણ, પ્રભુપાદી મગેલા સ્વજનને
સમજાય એટલા માટે તો પ્રેમ નિં ધણુ ધણુ લખ્યા કરુ છું એક
મોટી ચોટી જાય એટલું બધું તે લખાણુ છે * હું તો એમ પણ
સ્વજનોને મ્હુ છું કે તેણે બધા પાસાયુ કરે એનાથી બીજું કઈ
નહિ તો સાચા પ્રેમ પગ્ગેની બૌદ્ધિક સમજણુ તો પ્રકટે! તમે બધા
જીવનમાં એક પ્રકારનું કમારને માટે તે તીર્થમાં જઈ ગહેના છો, અને
ત્યા જતા પહેલા તમને બધાને મળી લઉં, અતરથી જોઈ લઉં, બેગી
લઉં ને પડી બસ તમે જાઓ, એવું દિનમાં થયું એટલે જ ત્યા પહેલા
આવવાનું મન થયા કરે છે ક્યારે બધુયે કમારીને ત્યા આવતો, એ
એમ પણ થયા કે છે પરંતુ જીવનમાં જે જે કઈ મળતું હોય,
તેનો તેનો પણ અર્થ છે એટલે કશુંયે નકારાય નહિ

પ્રભુમય જીવનને મૌથી વઢાણુ મણુ

જીવનના મૂળગત હેતુને સુસંગત એવા પ્રેમના પરિપામ્મા
ભાગીદાર થવું કોને ન ગમે ? તીર્થંગગામાં નાદિ કરણનો બધો મેન
ધોવાનો ખ્યાલ ગાખજો મનમાં કશું ભરી ન રાખજો ખુલા થયા

કરજો. અને જીવનની ભાવનાને સ્વીકારવાની અને તે પ્રમાણે વર્તવાની તત્પરતા દાખવજો. બાળા કરતાં પણ જીવનને વધારે વધારું ગણજો.

હરિ : ॐ સાબરમતી આશ્રમ, તા. ૨૧-૧-૪૩

દિવ્યાનંદ માટે પાર્થિવ સુખના ત્યાગની જરૂર

માનવી જેની પામે પૌતાના જીવનનો પ્રકાશ પામે છે, તેની વાત કરવાને હૃદયની ઊર્મિ સ્વયંપણે તેને જાગે છે. એવી હૃદયની ઊર્મિને સંયમ ને વિવેકની મર્યાદામાં રાખવાની છે. નહિતર તે ઊર્મિને પૂરતો સદુપયોગ નહિ થઈ શકે. એવી પ્રકટેલી ઊર્મિને સાધનાના ભાવમાં ઉપયોગ કરવાનો છે તે જાણુશો. જીવનના જે બધા આનંદો જીવનના નીચલા ધોરણની ભૂમિકાના છે તે જ્યાં સુધી તે અતિ મહત્વના લાગ્યા કરે છે, એટલું જ નહિ પરંતુ તે જીવનમાં નિશ્ચિતતા રૂપે મનમાં દૃઢ બનેલા હોય છે, ત્યાં સુધી આપણે તે બધાને છોડી દઈ શકીએ એવું નથી બનતું નીચલા ધોરણના એવા એવા સુખની વાસના માનવી ત્યારે જ છોડી દઈ શકે કે જ્યારે એ બધાનો ને એ બધામાંથી હૃદયના દૃઢ અનુભવે એનો પૂરેપૂરો ભ્રમ ભાગી ગયો હોય. જ્યાં પાર્થિવ સુખનો પૂરો અંત પ્રકટે છે, ત્યાં ને ત્યાંથી, તે શક્યથી જ પાર્થિવ આશ્વાસન શરૂ થાય છે.

જીવનની હાકલ

આમ હોવા છતાં પણ માનવીની મજબૂતરી પ્રમાણેના ભરપૂર સુખના આનંદમાં પણ કદી કદીક અનુપ્તિ કે અસંતોષની જગાળા પ્રકટતી હોય છે. બહુચે ભણું ભણું હોવા છતાં એમાંથી એને સંતોષ વળતો નથી કે મળતો નથી. એવા એના જીવનની હાલમાં થઈને પણ કેટલીક વાર હૃદયના કોઈ ઉન્નતતાગી જીવનની હાકલ પડતી સંભળાય છે. કિંતુ તેની વેળાએ આપણી યોગ્ય તત્પરતા પ્રકટેલી ન હોવાથી એવી જાગતી પ્રેરણા શમી જતી હોય છે ને ફરીવાર પાછો અધકાર

છરાઈ જતો હોય છે. તેમ છતાં પણ જીવનવિકાસ કાળેની ખરેખરી સાચી પૂરેપૂરી ધમશ જો પ્રકટેલી હોય છે, ને તે પરત્વેનું જો યોગ્ય પ્રકારનું કોઈ સાધન પડેયું હોય છે, તો સાધનાના તેના પ્રકારના થતા રહેતા અભ્યાસમાથી એક એના પ્રકારનું જગ પ્રકટે છે કે જે જીવનને ઉપર ધકેલ્યા કરે છે ને આમ યના જોગદારપણે તેના જીવનની હાકલ વધતી જતી તે અનુભવે છે જીવનની સાધના જામતી જાય છે કે નહિ, એ તેનું એક રીતે માપ પણ ગણી શકાય

બુદ્ધિની શક્તિ ને મર્યાદા

. વાસનાની પાછળ એયના જાગે આપણે જ્ઞાનપૂર્વકની સમજણ સાથે એના દેતુને સમજીને જો તોડી ન શકીએ, તે પરત્વે પૂરા અનાસક્ત ન થઈ શકીએ, તો તો જીવનને તે ગુલામીમાં જ રખાવ્યા કરે. આપણને તે મનના અધોગામી થરો સાથે જ જકડાયેલા રાખ્યા કરે પરંતુ જે જીવ જાગે છે, તેની જગ્યા પત્રીની યોગસાધના તો તેને બુદ્ધિના મર્યાદાના ક્ષેત્રમાં પગ-બિચે-વઈ જાય છે ત્યાં બુદ્ધિથી કામ લેનાવું હોતું નથી. બુદ્ધિ મદદકર્તા પણ છે અને અવરોધકર્તા પણ છે. કિંતુ સાધનાના ઉત્તરોત્તર ને ઉચ્ચ ક્ષેત્રમાં, એક દક્ષા એની પ્રકટે છે કે જ્યાં બુદ્ધિ દેખી શકતી નથી, તેમ છતાં ત્યાં પણ તે ઉપદેશ આપવા મડી પડે છે ત્યારે આદિત બિબી થાય છે

જીવનની સાધનાનો અર્થ

મનના નીચલા થરોમાં આપણે જકડાયેલા દોઈએ છીએ ને તેમાથી મુક્ત યનાની જે સુદૃઢ ક્રિયા ચાલી રહેલી હોય છે, તેની વેળાએ તે સ્થિતિમાથી હઠાનવા માટેની આવી બધી ગમત હોય છે. એને આપણે જ્ઞાનપૂર્વક એની વાસ્તવિકતા સાથે પારખી જોઈશી સાધકે કશું પણ યદ્વાતદ્વાપણે કર્યું કે માની લીધે ચાલવાનું નથી જીવનના પ્રત્યેક અગ-ઉપાગો, સમજણ, દેન, વ્યય, વગેરે વગેરે પ્રધાનો પ્રત્યક્ષપણે ફેરફાર થતો જતો જીવનના વર્તનવહેવારમાં જો

અનુભવી શકાય તો જીવનની સાધનાની યથાર્થતા છે. તો સાચી રીતે સમગ્ર શકાય કે સાધનાના માર્ગે આપણે દૃઢ થતા જઈએ છીએ. સાધનાનો માર્ગ એ કંઈ નિષેધાત્મક નથી, તેમ જ એ કંઈ મનની કુતૂહલનાની દકીકત નથી. એ તો અનુભવવાનું તત્ત્વ છે; એટલું જ નહિ, પરંતુ એનાથી આગળ જઈને જીવન દ્વારા સમગ્ર શક્તિ વડે અનુભવવાનું તે તત્ત્વ છે.

આગળની સ્થિતિ

એથી સાધનામાં સમગ્ર રીતે, સર્વ ભાવે, પૂરેપૂરું દૃઢ થવાતાં એતનામા જીવનનો વિકાસ થતો સાધક અનુભવી શકે છે. ત્યારે જ ઉચ્ચતમ, દિવ્ય રસની તમન્ના ખૂબ તીવ્રપણે પ્રકટે છે. એમ, માનવીના આત્મ વિકાસમાં અને એ પછીની ઉત્તરોત્તરની સાધનાની દૃઢ ભૂમિકામાં યોગને માર્ગે દિવ્ય પ્રકાસ અને શક્તિના અનુભવ એને થતા ગૂંહે છે. એ બધું સાધક હૃદયે અનુભવશે, ત્યારે એને અનુભવાત્મક પ્રતીતિ, હૃદયમાં હૃદયથી થવા કરવાની છે. આવું જ્યારે બને છે, ત્યારે આપણા મનાદિ દરજ્જાને યોગસાધન સિવાય બીજું કશું જ કરવા જેવું લાગવાનું નથી તે નક્કી જાયલ્લે. સાધકથી પોતાની જીવ-પ્રકૃતિ તથા સ્વભાવને જીવનવિકાસની સાધનાના સાધનમાં ખૂંપાવવાનું અને અનુભવો દ્વારા દહાવવાનું બને તો પછી એ કયાંયે જવાનું મન કરી નહિ શકે.

સાધક શીંગડાંથી ન સંતોષાય

આપણે જરાતરા અહીંતહીં જીવનના કે જગતના કે સુખ-દુઃખના કોયડાનું કંઈક સમાધાન મેળવી લીધે આનવાનું નથી. ત્યારે જ આપણને ખાતરી થશે કે અત્યારે ને અત્યારે જ આ બધું કરી શકાય તેવું નથી. અને જીવનની બધી સમસ્યાઓ અને બધા પ્રશ્નોના ઉકેલ આપણે પૂરેપૂરે કરી શકીશું, અને તે અત્યારે ને અત્યારે જ, એવું જે માનવાપણુ બનેલું છે એમા કેવળ અજ્ઞાન રહેલું છે, તે નક્કી

જાણતે શ્રીમદ્ગંદીધે નવી વસ્તુ બની જતી નથી. આ બંધા પ્રપત્નોની પાછા ને તેના દાદંબા એવનાનું બળ નથી.

આવા બંધા અમાજના સુધારાના પ્રયત્નમાં સાચી પ્રમાણિકતા હોય, વફાદારી હોય, નેકદિવી હોય અને પૂરી સચ્ચાઈ પણ હોય, તેમ છતાં 'આ એક જ માધન એવું છે કે જેની પશ્ચિમૂર્તિ થતાં સમાજનો પૂરેપૂરો ઉદ્ધાર થઈ જશે,' એવી પ્રચારની ઉમતા જ્યારે પ્રગટે છે, ત્યારે તેમાંથી સત્યની શક્તિ મોળી પડી જાય છે. સત્યનું કોઈ એક જ પ્રકારનું અગ્ર હોઈ ન શકે સત્ય અનેક રીતે વ્યક્ત થયા કરે છે એટલે જ્યારે 'આજ ખરું ને બીજું નહિ' એવી સમજણ જે જે પ્રપત્નમાં પ્રકટેની ગહે છે ત્યાં ત્યાં એવનાનું સાચું પૂરું વ્યક્ત્ય નથી એમ અમજવું.

સદ્ભાવ તો સખવો જ

તેમ છતાં આપણે તો જેમાં સત્યપ્રત્ય છે, પ્રમાણિકતા, સચ્ચાઈ ને વફાદારી છે, તથા નિઃપૂર્વ-નું વર્તન છે, ત્યાં ત્યાં સદ્ભાવ જ સખવો ગ્યો આપણી રીત અપૂર્ણ છે ને બીજાની સપૂર્ણ નથી એમ માનવામાં પણ દોર છે. સત્યના અનેક પાસા હોય છે તેથી અમુક જ રીત સાચી, એવો આગ્રહ ન સેવવો જીવનમાં જીવનની સાધનાથી જ્ઞાનપૂર્વકની એક પ્રકારની મુનાયમતા પ્રકટે છે. એવી મુનાયમતા જીવનમાં જ્યારે પ્રકટે છે, ત્યારે સર્વ પ્રકારની પ્રમાણિકતા પરત્વે આપણું દિવ નમતું આપણે અનુભવી શકીએ છીએ જેમ જેમ સાધકનો આત્મ નિઃસ પ્રગટતો જાય છે, તેમ તેમ એની જીવનદૃષ્ટિ પણ બદલાતી જાય છે એટલે કોઈ આધક સાધનાને અમુક ઉદ્દેશથી જ-ધારે કે દેગના ઉદ્ધાર અર્થે શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાના હેતુથી-વળગે, પરંતુ તેમાં બિડા બિતગતા બિતરતા એજો ધારણ કરેલા હેતુની દૃષ્ટિની પાછળ તે વેળા એવું અચાન હતું એમ એને ત્યારે સમજવા નિના રહેતું નથી ને એમ એ ઉત્તરોત્તર ઉચ્ચ પ્રકારના જીવનમાં પ્રવેશતો

જતો હોય છે જ્યન એકાને સમજી શકતું નથી તે સમજી શક્યાનું
પણ નથી માત્ર દૈર્ઘ્યિક દૈર્ઘ્ય સમજે છે

‘શુરુ’નો અર્થ

જ્યાં જ્યાંથી જીવનમાં ત્રણ જન્મે, જ્યાં જ્યાંથી હૃદયમાં
લક્ષિના અકુશ પે। યાપ, જ્યાં જ્યાંથી અત્યંત ઉમંગમાં પ્રભાત
કરવાની પ્રેરણા મળે એવો હૃદયમાં ઉમંગમનો ફુસારો જ્યાં ફેરે, ત્યાં
ત્યાં જીવનના શુરુ છે એમ જાણતું શુરુ એવો કંઈ તેનું શરીર નહિ,
તેની પ્રભા પશુ નહિ પણ તેનામાં પ્રગટેલી કોઈ અનોખી વિશ્વ
શક્તિ તે દિવ્યમાણ્ય ધર્મ રહેતું તેનું જીવન દેવતા

નવું જીવન એજવવાની રીત

માધનાથી જીવજાતી જાતી સમજાવતું માત્ર વાગ્ધોષ્ય કરવાથી
મધુ નહિ બને આધાર અનુસર। ક્યો પશુ નહિ ચાને એમાંથી
દેખાતી કે અનુભવાતી પ્રતિભાથી અનર્થ ગરે પણ નહિ ચાને
પરંતુ એમાંથી જે એવના જામે તેને તમા પ્રગટેલું ચનાઈ જતા
તત્ત્વને રસીકારવામાં તે આનંદકારમાં મમે લગાવા કરવી પડે તો
જ નવું નવું જીવનમાં મધ્યા પ્રવાણ છે માધનામાંથી જીવનની રસ્ય
દૃષ્ટિશક્તિ ખીનતી જતી લેઈશે તો જ પ્રત્યેક મધ્યા એવો
આગળપાછાનો હેતુ ને તેનું જ્ઞાન મળ્યા પ્રશે

અનુક્રમ

પ્રસન્નતા તણી માત્રા જ્યારે એવો અતી દીમે,
એવીને શોધતું તારે ‘એવું કેમ બન્યું હશે।’

પરોવાઈ ન ત્યાં જાન જતિતું મૂળ શોધીને
તેથી શે અગા પોતે, ત્યાં પ્રસન્ન ફરી થતું ॥

હરિ : ॐ હરિજન આશ્રમ, તા. ૨૩-૧-૪૩

સદ્ગુરુ પણુ મથે જ

સ્વતંત્ર બક્તિત્વ, તથા પોતાપણાનો ખ્યાલ કે ‘મારી સમગ્રજી આવા પ્રકારની હતી ને છે’ અથવા ‘મારું આમ માનવું હતું,’ એવી ગાંઠાંતે જીવનમાં ઊભી થવા વારો ન પ્રગટે, તે ઉત્તમ છે. માન્યા ! હવે તો સ્વરૂપનો ખ્યાલ કરી કરીને કંઈક કડક દંડ બનવાનું કરી શકો, તો ધણું ઉત્તમ. તમારી અકળામણ તો તમે કોકને જાણાવી પણ શકો. પરંતુ મારે કોને જાણાવવી ને સંભળાવવી ? મારી અંતરની વ્યથા કોણ શમાવે ! મારો બાપડિયો કેટલુંક સાંભળે છે ખરો, પરંતુ એ તો મારો પ્રાણપ્રારો, વદાણામાં વદાણો છે; એને ઝાઝી તસ્દી પણ કેમ અપાય ? અત્યંત પ્રેમ કરીને એ મને એનો ભાવ જે આપ્યો છે, તો તે શું કરવા ? સ્વજન પરત્વેની સહાનુભૂતિની પ્રેરણાથી પ્રેરાઈને પ્રભુકૃપાથી મારે પણ તેટલી મધામણ કર્યે જ છટકોને ?

ઉંચી કક્ષાની સાધનાથી શરીર બદલાય

એમાં તૂટી પડવાપણુ એ કરાવે નહિ. શરીરનો ધર્મ તો વધવા ઘટવાનો લાગે હોય. એ પણ એના ભાવનું આધાર માત્ર છે. એટલાં પૂરતું એનું યોગ્ય રક્ષણ કરવું એ આપણી પવિત્ર ફરજ છે. એ બાપડું એવું બધું દિવ્ય તત્ત્વ, દિવ્ય પ્રકારની તારતમ્ય શક્તિથી જીવંતી શકવાની તાકાતવાળું પૂરેપૂરું બને તે પણ ધર્મકર્તવ્ય છે. તે કર્તવ્ય પણ ઉત્તરોત્તર ઉચ્ચતમ સાધનાનું એક અંગ છે. એની કૃપાથી એવું પણ એને બનાવવાનું રહેશે.

જીવનનો યોગ્ય મર્મ અદે તે જ સેવા કરી શકે

બધાં સ્વજનોએ જ્ઞાનપૂર્વક ત્યાગ કરીને બધાં પરત્વે તેમ જ પોતાના જીવનમાં સુમેળભાવના પ્રગટે એવાં દષ્ટિ ને વર્તન કેળવી કેળવીને રાખ્યાં કરવાનાં છે. ખૂબ પ્રેમભાવનાથી હૃદયનું એક્ય થઈ શકે એમ ભાવનાને કેદસ્થ કરી કરીને, પ્રેમાર્દ્ર ભાવયુક્ત વર્તન પ્રકટાવા પ્રકટાવીને તેવા ભેદ—શ્રીભગવાનના ચરણકમળમાં પ્રેમ-

ભક્તિભાવે બેટી બેટીને-સમર્પણ કર્યાં કરવાની છે. જે એકને ધર્મ સાથે તેણે ભક્તિને બીજાને તેના યથાર્થપણામાં ન વાચ્યું હોય, પરંતુ ત્યાં જીવનરિક્તસનો દેણ જેના જીવનમાં છે તેવાએ એવું ધરે છે. એમાંથી જેણે જેણે જીવનનો યોગ્ય પ્રકારનો મર્મ મદલ કર્યો દમે-આ જીવ મુદ્દાએ-તે બધાએ જીવનને મદદ કરી મળ્યો. કાંઈ કાંઈ હિંમતના નેવા જીવને પ્રેર્યો.

આપણું બધું શક્ય કરી ચુકો

જે કાંઈને જે કંઈ-કહેવાનું હતું તે બધું ચૂક્યું છે, તેથી સર્વ વ્યવસ્થાને પ્રાર્થના છે કે એમનાથી જે જે થાય તે ખત રાખી રાખીને કરે તેમ જના જીવનને ઠીકે પાડે તક જવાનું કાંઈ કરાવે તો નહિ, પરંતુ અજાણના એમનો અભાર તેમને દોરાવીને આપણને તેમ કરવા પ્રેરે તો એનું એને દર્શન કરાવીને અને તે પણ અત્યંત નમ્ર, પ્રેમભર્યાં તાલારી પ્રેમભાવનાએ કપાંતે તેમ કયાંય ન રહે આપણે ભાગે તો સર્વ કંઈ કરી છૂટવાનું ને કરી ચૂકવાનું રહેશે જ્યાં સુધી શક્ય હશે તેટલું બધું ચૂકી ચૂકી નહિ, ત્યાં સુધી આપણે અતર્નાદ પણ જાગવાનો નથી જીવનની સાચા ભાવથી અને યોગ્યપણે સાધના કરનાર સાધક કદી હાગતો હોય છે, તેમ જના તે પાછો પ્રભુને તે તે બધું જાનભક્તિપૂર્વક સોંપનારો પણ હોય છે ને અતે તો એવો જીવ મેળવે છે ભગવાનનો સાચો ભક્ત આખરે કદી હાગ પામતો નથી, એવું ભગવાનનું ભક્તને આશિષન છે. કંઈ કદામાં આ જીવની ધીરજ ખૂટતી નથી 'ભગવાન કરના ભક્ત ચરે,' એમ કહેવત છે, કારણ કે ભગવાન અવ્યક્ત છે, ભક્ત વ્યક્ત છે.

ધીરજને પણ મર્યાદા હોય

માનવની શક્તિ અનંત છે. એ શક્તિને કામે લગાડ્યા કરીને એને ઓળખવાનું જો લક્ષ ન સેવીએ તો થાય શું ? તો તો સ્વભાવને વશ થઈ જવાય. તેમાં બીજું કાંઈ શું કરી શકે ? તમે બધા રચન

સમજી સમજીને જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક કૃપામદ્દ કરનાં ગ્રહો તો સૌ કંઈ થાય આખરે કોઈ સ્વર્ગને આ જીવની દયા ન જાણી તે ન જ જાણી. એ પણ પ્રભુની જ કરામત છે. પ્રત્યેક માનવીને પ્રત્યેક બાબતમાં અમુક અમુક દદ હોય છે. તે દદ વટાવાઈ જવાતાં ને તેની ધીંગળની મર્યાદા વટાવાઈ જતાતા આપણા વિષે તેનામા યોગ્ય પ્રકારનું વચણ પ્રકટી શકતું નથી તે જાણ્યો.

મદ્દગુની અંખના

સદસદય પાખડીઓ જેની ખીલી ઊઠે છે, એવા નિકસતા કમળ જેવા શ્રીમગનાનના ચરણકમળે ધગવા યોગ્ય જેનું જીવન પ્રકૃતિવિત અને સુરાસિન પ્રકટેનું હોય એનું સૌભાગ્ય અને શુભ અવસર જેનાને દેયુ તો ધણુ ધણુ જ ખે છે. એની શક્યતાઓ તો છે તે વિના હું અમથો શું કરવા મથું ?

તમે નહિ, હું રાહ જોઉં છું

જીવનમાં જે આપણે બધાએ સુમેળથી, પ્રેમથી, સુસવાદથી જીવવાનું હોય, પરસ્પરમા હૃદયમા હૃદયથી એક થવાનું હોય, તો તે માટે આપણે શું કરવું જોઈએ ? તે આપણે બધા સ્વજન શા માટે પૂરેપૂરું ઊઠું વિચારતા નથી ? ક્યા શું ખટકે છે તે કેમ જણાતું નથી ? ને જે જણાતું હોય તો એને ઠીક કરવા કમર કસવાને બદલે જાપીને કેમ ખેસી રહેનાય છે ? રાહ તો હું ક્યારનો એ જોઈ રહ્યો છું. વ્યજનોએ મારી રાહ જોવાપણુ ક્યા રહ્યું છે, તે માગ જેવા મૂખીથી તો સમજાતું નથી.

દોષ દૂર થવાના ઉપાયો

કોઈનો એ દોષ બતાવવાને કશું કહેવાપણુ નથી કૃપા કરીને જે કંઈ સાચું હોય તે પણ ખુના દિલે સ્વીકારવાનું પૂરેપૂરું ન બની શકે, ત્યાં સુધી તો શું ચર્ચ શકે ? જે આપણો દોષ હોય એમ દિલથી કસ્યા કરતું હોય, તો એ દૂર કરવાને માટે જે વાતાવરણ

આપને ઉપજાવતું ધરે, તેવું વાતાવરણ જડના-તામસમાંથી કે દરિદ્ર-વેદમાંથી નથી નીપજવાતું. એ તો મનની દૃઢ સ્વસ્થતામાંથી, શાંતિ-સમતામાંથી, પ્રસન્નતામાંથી નીપજી શકવાનું છે. છોકરાતું ગમે તેમ ચનાં ચે એના પર કેમ વડાત્વ વરસામાં ઠરાય છે ? ત્યાં જેવી રતિ છે, તેવી રતિ અમારામાં ને પ્રગટે તો કામ તો સુલભ છે.

હેરાન કરવાનો હેતુ નથી

સર્વ પ્રકારે સમજવાને ખુદ્દા બન્યા કરવાનું છે. આ માર્ગમાં પ્રથમ ખુદ્દા ચવાની મહત્વની હકીકત છે. આ માર્ગે મળેલાં સ્વજનનાં જીવનમાં ખુદ્દા ચવાપણું પ્રગટે, જીવનના વિકારાના પંથની સાચી સમજાણ પ્રકટે, એ મારે માર્યા ફાડ્યાં કરીએ છીએ. એને ને સ્વજનના હૃદયની સંકાનુભૂતિ ન મળે, હાંફ ન મળે, સ્તિમ્બ હેયું થાય એવો ભાવ ન મળે, તો અમારા સારા જીવતરમાં ધૂળ મળી, કૃપા કળીને અમને ઉવેખરી નહિ. અમારી દયા પણ કેઈન ખાશે. અમારા કઠોરપણાને અન્યથાપણે ન સમજવા પ્રાર્થના છે. મનમાં દૃઢપણે ગાંઠ વાળીને ન બેસી રહેશો. કોઈને ચે હેરાન કરવાનો તો હેતુ નથી. હેરાન કરવાના તે એવા કંઈ શોખ યતા દરી ?

જીવનવિરોધી તત્વોને વશ ન થશો

શા મારે પ્રતિમાંના કંઈકને વશ થઈને એને મદદ કર્યા કરવાનું થાય છે ? જે તત્ત્વ જીવનમાં જીવનને પરસ્પર સાંધવા માગે છે, ઊર્ધ્વગામી જીવનમાં એકથનું સુખ કળવવાને ને મેળવવાને મથવાતું કરે છે, એની સામેનું તત્ત્વ આપણને પકડીને બેઠું છે ને એને આપણે એક યા બીજી રીતે પોષી રહેવાં છીએ. અમે તો પ્રેમથી જોમાં ને તેમાં નમતુ આપી દેનારા છીએ. એમાં અમને કંઈ નાનમ ધોડી છે ? પરંતુ એમ કરવાથી કોઈ ધગવાનું નથી. નમતું આપવામાં જે હેતુ છે, તે ને સંધાતો હોય તો તેમ કરવામાં તો હયાનો ઉમળકા છે. સાધનાત્મક જીવનપંથને વિરોધી નહિ હોય તે સધણું ચે આનંદથી.

ઉત્સાહથી ને પ્રેમથી તમારે ચરણે ન્યોછાવર કર્યાં કરીશું. ને સંસારી જગતની માન્યતાઓ, ગણતરીઓ, સમજણો, લાગણીઓ, વહેવારો, રીતરિવાજો, વગેરે વગેરે પ્રમાણે જીવન ગાળવાનું દિલ હોય તો જીવનની સાધનાના માર્ગમાં મેળ ખાવો શક્ય લાગતો નથી.

હવે તો જીવનક્ષેત્ર નક્કી કરી લો.

-તેમાં છતાં જ્યાં સુધી ઉવટમાં ઉવટની શક્યતા ને મર્યાદા હશે, ત્યાં સુધી આનંદથી તમને સાથ આપ્યા કરીશું. પરંતુ હવે આપણે બેમાંથી એક ક્ષેત્રની પસંદગી તો કરવી જ રહી. જે પ્રમાણે જીવન-ક્ષેત્રની પસંદગી રહે, તે અંગેનું જીવન, એની સમજણ ને એનું વર્તન પણ તે રીતે ને એ ભાવનાએ પ્રકટમાં કરે ને તેનું અનુભવમાં અચૂક પ્રત્યક્ષ નીરખાય, ત્યારે આપણી નેમ સાચી છે એમ ગણાય.

ચેતનાયુક્ત જિજ્ઞાસાવાળું દિલ રાખો.

ને આપણું તેમ વર્તવાનું બનતું હોય, તો અથગમણમાં આવી પડવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થવાનો નથી. પરંતુ આપણે તો ઝડપાઈ જઈએ છીએ, ત્યાં થાય શું ? આપણામાં કોઈ લાવ રાખી રાખીને કેટકેટલો ગમે ? તેનું વર્તવાથી કોઈ કંઈ ખોવાતું તો કશું નથી. એને દિલ આવા પ્રકારની પરસ્પરથી પ્રગટતી મથામણનું મૂલ્ય ગમે તે હોય, પરંતુ એની તેવી પ્રમાણિક જહેમતને અને તેની ભાવનાને સત્કારવાને આપણું દિલ ચેતનાયુક્ત જિજ્ઞાસાની ભૂમિકાવાળું રહ્યા કરે, એટલી ને એની તીવ્રતમ તમન્ના તો આપણે રાખીએને ! એટલું હોય કે થાય, તોપણ બસ છે.

સ્થૂળ સુખ અને જીવનનું સુખ

મારે મન તો તમે બધાં જે છો તે છો. એનું વણું કરવાનો કશો અર્થ નથી. આપણે પ્રકૃતિ કે સ્વભાવને તાળે ન થવાનું કરીએ, તો આંતરિક બળ ધણું ધણું પ્રગટે છે. એમાં આપણે કશું ખોવાપણું

નથી. એમાં જીવનનું ધન વેગદારી જતું નથી, જીવડું તે તો વધવાનું છે. તમારું જે રચ્યું ધન છે તે તો કચવિ જતું રહેવાનું નથી. એને જે જીવ વળગીને સાચવવાનું કરે છે તે જો જીવનના સુમેળપણનું સુખ નહિ ધરાવતો હોય તો પેલા ધનને પકડીને શું કરશે ? જીવન માત્ર કંઈ પૈસાથી જ દેકે છે, તેવું કશું નથી. સુખ માત્ર ધનમાં રહેતું છે, સગવડમાં રહેતું છે, આરામમાં રહેતું છે, એ માન્યતા પણ સાચી નથી. સુખ શીમાં રહેતું છે, તેને આપણે ચારે બાજુથી સમજવાનું રહે છે. અને સુખનું સાચું કારણ કયું છે તે સમજાવવામાં ઉનારવું પડશે, સુખ બાજ્ય પ્રકારના સાધનમાં નથી; સુખ તો અંતરમાંથી પ્રગટતી સાચી સમજાવવામાં છે.

તે સુખ માટે આદર્શ કરો

માટે ચિત્તને સ્થિર રાખ્યા કરો. પવનના નવા નવા જપાટે જેમ દીવાની જ્યોત હોલવાઈ જાય છે એવું આપણું શા માટે થવા કરવું પડે ? જીવનની મહા મંગલમયી જગજગનનીની દિવ્ય શક્તિને જન્મવાને પૂરતી તક આપ્યા કરો, એનો અવરોધ ન કરો એ જ અભ્યર્થના. હવે તો પસંદગી કરી જ લેવી પડશે. એ પસંદગી અનુસાર સમજાવું, દષ્ટિ, વર્તણૂક રાખવી પડશે. મહેનત કરવી પડશે. જીવનને પગાડવા માગતા તત્ત્વને તાબે થઈ જતાં પહેલાં જ્ઞાનપૂર્વક જીવતો જાગતો સામનો કરવાનો પ્રમાણિક અપ્ત કરવો પડશે. સાદસ, હિંમત પ્રકટાવી પ્રકટાવીને મૂકવું પડશે. સમયને ઓળખવો પડશે. પણ પણ નકામી ગાળવાનું ચતાં તે થણું થણું ડાબે એવું જીવનમાં સમજ સમજને આપણે વર્તવાનું છે.

આપણી ખામીના સત્યને સ્વીકારો

સામનો કરવાની રિયલિટી પ્રકટી હોય, તેમ જતાં તેવો સામનો કરવાની શક્તિનું યોગ્ય પ્રકારમાં જાગ્રત ચવાપણું ન પ્રકટતું હોય, તો જાણવું કે આપણા ઉત્સાહમાં મંદતા છે, આપણી ધગશમાં મંદતા

છે, આપણા વર્તનમાં ચોગ્ગ પ્રકારની ઉત્કટ હેતુપૂર્વકની તમન્ના નથી. સત્યને નકાર્યો નહિ ચાની શરે સત્યને નકારતા તો આપણે નમગઈ જઈશું તે ખ્યાલમાં રાખીને અત્યંત નકારીને કાઈ ભગવાનને પથે જઈ શકવાનું નથી તે જાણીશો તમે નિસીમ ત્રેમની નિશાની તરીકે જે લખ્યું છે, તે સાથે સહમત નથી થઈ શકતો જ્યાં સુધી ગમે તેવું બને હોય, પણ એની અત્યંત વાસ્તવિકતાના પાયા પર તે હૃદયમાં ન બિનરી શકે ત્યાં સુધી બધું રદનાતપ સમજવાનું છે

મન ખુલ્લું કરે ને ખુલ્લું રાખે

મારું ગમે તેવું કર્મ તમે સાખી ન લો, એવું પોકારી પોકારીને મારે કહેવાનું છે ન સમજાય એવું લાગે તે જ્યાં ન દેવું યથાર્થ રીતે તે સમજવા મન ખુલ્લું રહ્યા કંઈવાની ભૂમિકા ગ્રહી કરવાની છે, તે જાણીશો મારું ગમે તે હોય, એમાં અનિબંધ ન લાગે કે તેમ ન સમજાય એવી મનોભૂમિકા થઈ જાય એ જો કે ઈચ્છિત છે, તે સાથે એનો હેતુ, ગહગ્ય ને મદદ ન જ્યાં સુધી દિન પૂરેપૂરું રીકારે નહિ, ત્યાં સુધી આપણું મન પાશુરુ કદી બેસવાનું નથી તે પણ લક્ષમાં રાખીશો અને આ માર્ગમાં જે તે મધ્ય સમજાવવાનું બની શકતું નથી, ને સમજાવવા જતા તે સમજાઈ પણ શકતું નથી “ કાને સાંભળ્યા છતાં, આપણે જોયા છતાં, ગમે તેવું દુનિયાની દૃષ્ટિએ અધર્મિત લેખાતું કર્મ તમારું હોય, તોયે તે ઈચ્છિત લાગ્યા કરે છે,” એવું માનવું એ મને ઠીક લાગતું નથી મન કે મનની સમજણ તેવું કદી પણ સ્વીકારી લેશે નહિ, મારે એવું કંઈ દેખાતાં, જણાવતાં રહેવું કે જેથી મન શુ પકડી લે નહિ માટે કૃપા કરીને ગમે તેવું હોય, તે જણાવ્યા વિના રહેશે નહિ કદી પણ ખચ શો નહિ, કે સ કાય રાખીશો નહિ મનને યદ્વાતદ્વાપણે આપણે સતોરી શકવાના નથી મનના વળાંકો ને એની સૂક્ષ્મ ગતિને પૂરી સમજવી એ કામ મુશ્કેલ છે, કિંતુ સાધનામાં જે છન બિતર્યો છે, ને જેનામાં તદગ્યતા કામ કરતી

અનુભવાઈ છે. તે મનમાં જે જે મળે કે ભણે છે, તેનું મથાર્ય પૃથક કરણ કરી શકે છે. તે આમ કે તેમ કશું ધારી લેનાં પદ્ધતિ ધણે-ધણે વિવેક વાપરે છે; કેઈ પણ પ્રકારનો મન ન બાંધી લેવામાં તે ચડવીર છે. હેતુના જ્ઞાનને સમજી સમજીને જે તે કંઈ મનમાં લેવાયાં કરાય, તે જ ચોખ્ખ સમજ જન્માવવામાં મદદ કરનારું ચર્ચ પડવાનું છે. તીર્થમાંથી મેળવવાની હૃદયપૂર્વકની જિજ્ઞાસા પ્રેમભક્તિવાળી પ્રકર્યાં કરે, એ ધણું જરૂરું છે.

હરિ : હૈં તા. ૨૮-૧-૪૩

સંત્રામમાંથી પુનર્જન્મ

મમે તેટલોમે સત્યનિષ્ઠ રહેવાવાનો હૃદયનો અચલ હોય, તોપણ ખીજના સત્-જાવને દૂળા પડી શકતો નથી. એને તે પોતાને અનુકૂળ બનાવી લે છે, ને એ રીતે એનાથી આપણા જીવનને ધગવાની શક્તિ ને તેનો હેતુ તે ઓઝાં કરી નાખે છે. જીવનવિકાસની સાધનામાં જેટલી જેટલી ખુશ્કેલીઓ પ્રકટે, તેની સાથે શાંતિથી, પ્રસન્નતાથી, તદરચનાથી સામનો કરવાને આપણે ઉદ્ધન થવું પડશે. સામનો કર્યા વિના જીવનની તેવી શક્તિ પ્રગટતી પણ નથી. તેવા ગળામાં સંત્રામમાંથી નવા નવા પુનર્જન્મનો વિકાસ થતો રહે છે. પુરુષાર્થનું ગૌરવ એ તો સાધનાના જીવનનો શ્વાસ છે.

સાધનાની પ્રગતિની ચિંતા

પ્રગતિની નિષ્ક્રિય ચિંતા કરવાનો કરી અર્થ નથી. આપણે જો સાચી રીતે, પ્રમાણિકપણે, વક્ષાદરીથી, એકનિષ્ઠાથી, ધ્યેયની દશામાં હૃદયથી ભગ્ન રહી રહીને પ્રયત્ન કર્યો કરતા હોઈશું, તો પ્રગતિ તો નિશ્ચિત છે. મોટી મોકાણ આપણે ચોખ્ખ પ્રકારનો પૂરતો હૃદયનો અચલ નથી હોતો તેની છે. પોતાની સમજણ, પોતાનો મત, ઇચ્છા-અનિચ્છા વગેરેનાં માપનાં ચક્ષમાંથી જીવનને જોવા જતાં સાચું તત્ત્વ દેંકાઈ જશે. તા. ૨૪-૧-૪૩. અખાતું એક નીચે પ્રમાણેનું લાજન છે. જે

હેતુથી તીર્થબ્રમિમાં આપણે જવાના છીએ તેને પ્રેરણા પાનારું તે
ચર્ચ પડ્યો એમ સમજીને તે લખી મોકલ્યું છે :—

સંત સેવો રે, ભાઈઓ, સંત સેવો,
જો છઞ્છે રામ મધ્યમાં રહેવો,— સંત સેવો રે.

નીપજ ન હોય કશી એવા પાખે,
સંત સેવો રામ પોતાના કરી રાખે,— સંત સેવો રે.

મહા રત્ન મળે સેવો જ સાગર,
સંતસમાગમ એવો રે આગર, સંત સેવો રે.

જેમ અગ્નિની ઓથે વિદ્યુત ચમકે,
તેમ એ રામ મળે સંત—ગુરુ કર્યે, સંત સેવો રે.

જો જનને મહા ભવસાગર તરવો,
દૃઢ નૌકા સંતસમાગમ કરવો, સંત સેવો રે.

જેમ બચ્ચું દેખી ગૌરી દ્વેષે,
ત્યમ હરિ છઞ્છે તે તો હરિજન પૂજે, સંત સેવો રે.

મોય પૂઠે જ્યમ ચાલે દોરો,
ત્યમ હું કરું જ્યાં સંત ફરે મોરો, સંત સેવો રે.

સર્વોત્તમ મારા જન જાની,
કહે હરિગીતા વાત નહિ જાની, સંત સેવો રે.

કહે અખા શ્રીમુખ વાચક ગ્રહેશે,
તે સ્વામીને તતક્ષણ લહેશે, સંત સેવો રે.

સદ્ગુરુ પ્રત્યે વિવેક ભરેલો ઉત્કટ પ્રેમ રાખો

યોગયોગ્ય વિવેકભર્યો વિચાર અને શુદ્ધિની સમતાયુક્ત જનજવણી
જ્યાં સુધી આપણાં સકળ કર્મમાં પૂરેપૂરાં નથી, ત્યાં સુધી આવેશ,
આવેગ કે એવી લાગણીનો જોઈએ તે કરતા વધારે વિશ્વાસ આપણે કરીએ

હીએ—એમા તદ્દપ હોઈએ હાએ—અને પાછા ખરી ખૂની તે એ છે કે એને આપણે દુષ્ટાન્ત તરીકે લેખીએ હીએ એની સ્થિતિમાથી હિંમતની સમજાવુ પોતાના કોઈ ગુણન પરત્વે ગમ્યે પાનવશે નહીં ઉત્કટ આદરમાના લને હોય, હૃદયને બીનુ ગમ્યા હરે એવો ઉત્કટ પ્રેમ ભને હોય ને તે આપણને અજેઅગ આવરી પગુ ભને લે, પરંતુ તે સાથે સાથે એનો જ્ઞાનપૂર્વકનો, ગમના—નદરશનાભર્યો, ઝોનન વિનાનો પૂરેપૂરો વિવેક બે ન જળવાય, તે એનો યોગ્ય લાભ ન મળે

યોગ્ય વિવેકનો અર્થ

આપણને જે ગમે છે કે નથી ગમતુ એને જ આપણે ધમી વાર સુદ્ધિને રથાને, નર્મ—દત્તીનને રથાને, આમ કે તેમ વિચારને રથાને, ખેસાડી દુઃખે હીએ આથી ધીમે ધીમે આપણને માનમ પડે છે કે આના આવેગથી ઉતરાડાતુ બને છે આથી સાચકે ઊડા જતા પોતાના આત્મપરિચયની જ્ઞાનમા ધર્મ કથાને મહત્ત્વ આપતા પહેલાં પૂરેપૂરો વિવેક વાપરવો જોઈએ તે વિવેક એના રીતનો વાપરવો ઘટે કે જોથી પેની સામી વ્યક્તિના પ્રેમ સહભાવ, આદર—ભાવના કેળાતા જતા અટકી કે ખોટકાઈ ન પડે એવો વિવેક આ ગુણોને ખીનવનારો, નિકસાવનારો, ગતિ આપનારો યોગ્ય બળ પ્રેમનારો નીવ વે ઘટે આવો યોગ્ય વિવેક કરવાની ત્યારે જ શક્યતા છે કે જ્યારે યોગ્ય પ્રમાણની તદરશનાની સકિન પ્રગટેની હોય

આવેશ કે આવેગ

જીવનમા પ્રગટતા આવેશ કે આવેગની દૃષ્ટિકત એકાતિક વ્યક્તિગતપણાની છે આપણને તેમા જેવુ લાગે તેનુ બધાને લાગનાનો સભન ન પણ હોય જ્યારે આવેશ કે આવેગથી પૂરા આનંદાઈ મળેના હોઈએ હીએ ત્યારે બીજુ કઈ તેમા પ્રવેશ કરી શકતુ નથી તેથી તેના આવેશ કે આવેગની વૃત્તિમા એક પ્રમારની ગૂંદના પણ હોય છે એટલે તે પોતાની મર્યાદાના ક્ષેત્રમા ગમે તેવી

ભવેને મોગી હોય, પરંતુ તેના ક્ષેત્રની બહાર એને ઝાપરે ચલાવનાનો આમ્રક જે ભૂલેચૂકે પણ સેરીએ, તો અગણના થાનો સભવ રહે છે, તે જાણીશો.

માફ કર્મ અને મારો ધર્મ

આપણે બધા પ્રકૃતિથી ને સ્વભાવથી કેરા છીએ એ વિશે સ્પષ્ટ વાત કરવાનો મારો ધર્મો નથી આપણને શું નડ્યા કરે છે, શાથી આપણે અચકાઈ જઈએ છીએ, શાથી અચકાઈ જઈએ છીએ, મન, ક્ષુદ્ધિ કઈ પણ કરાના યોગ્ય હાર્દને કેમ પકડી શકતા નથી ને કેમ તેનો યોગ્ય જ્ઞાનપૂર્વકનો સ્વીકાર કરી શકતા નથી, તે બધું જીવન વિકાસના હેતુ અર્થે મળેલા સ્વજનને, પ્રેમભાવથી પ્રેરાઈને જણાવવાનું કેવળ યોગ્ય કરું છું જે ભાવનું આરોપણ તમે બધાએ આ જીવમા કર્યું છે, તે ભાવનો ધર્મ વિવેકથી બળનારાનું કર્તવ્ય પ્રભુકૃપાથી કરવું રહ્યું એવો રસ્તો ચીધવાનું કર્મ એ તો ધર્મ છે ને ધર્મ બળના વિના તો જ પાપ કેમ ? આનું થના જતા કેટલાકને તે નથી ગમતું, ને કેવળ તો કહે છે કે 'તમે અમને ઉવાડા પાડો છો,' એવી ખૂમ ને ફરિયાદ પણ સભાગાય છે જે સજ્જને મને સમજવાને પણ આખ, મન, હૃદય જે ખુના નથી કર્યા, તેમને મારે શું કહેવું ! તેમ છતાં પ્રભુકૃપાથી મારે અટકવાનું ગ્રહેતું નથી મને તેમ કરતા કોઈ અટકાવે તો પણ પ્રભુકૃપાથી જોડતું બને તેટલું કર્યા કરું છું પરંતુ તેમા ભાવનું ખડન થતા વેગમા ક્ષતિ આવી જવાનો સભવ રહે છે જેને આપણે પ્રેમભક્તિથી સ્વીકારી શકીએ નહિ, તેને આવકારી તો કેમ કરીને શકીએ ? તેને પછી આપણા હૃદયમા પ્રવેશતા અકાચ રહે કે થાય, તે સમજી શકાય તેવું છે.

પ્રેમ એ હૃદયનો પ્રદેશ છે

આજકાલ આશા-અપેક્ષાનો ઉપદ્રવ ઉભય પક્ષે વધી ગયેનો છે એટલે તે આશા પૂરી કરનાર મળવું અઘરું થઈ પડે છે આપણે તો

અગેશાદીન જ રહ્યા કરીને પ્રેમ રાખ્યા કરીએ. પ્રેમની ચેતનનાનો વિચાર બુદ્ધિ ન કરી શકે; એ પ્રદેશ હૃદયના હોતો છે. પ્રેમના રહસ્યનું, જીવનના રહસ્યનું, હૃદયના વિદાસ પામના તત્ત્વનું, કોઈ એક પરમ અહમ્મ્ય રહસ્ય છે. જે દૃષ્ટિથી આપણે પ્રેમનો મેળ જોવા માગીએ, તે દૃષ્ટિનું તત્ત્વ કોઈ સત્તા વડે ચોક્કસ કરી શકાતું નથી. આપણું જીવન, મન, ચિત્ત, પ્રાણ, હૃદયને જોતો રંગ હોય એને સાનુકૂળ જે જીવનનો સાથી થઈ શકે તો તો જરૂર લાભ છે, અનંત ગણો લાભ છે; પરંતુ ન થઈ શકે તો હૃદયના પ્રેમની માત્રામાં તો દરક ન જ પડ્યો થતો. બને એને એથી સતોષ ન પ્રકટે, એ વળી જુદી લોકીકત છે. જે સામેથી હૃદયપૂર્વકનો તેવો પ્રમાણિક પ્રયત્ન થયા કરતો હોય તો તો પરસ્પર ને અરસપરસે હૃદયનું સંધાન થયાં કરવાનું.

પ્રેમ વધવાનો ઉપાય

અંતરમાંથી આહવા માટે આપણે અમુક અમુક શુભેચ્છાની એક માઠી બનાવીએ, તે સામે ધણો વધી છે. એવી લાખો માઠી બનાવવાથી આહવા વધતી નથી. એ તો પ્રત્યક્ષ તેવા પ્રકારના સહભાવપૂર્વકના વર્તનમાંથી પ્રકટે છે, વધે છે, ને પોષાય છે. આપણા જીવનવિકાસને આપણું જે કોઈ સ્વચ્છ રહેતું હોય તો શુ કરવું? એ પ્રશ્ન જોડે ખરો ને જોડે પણ જોઈએ. ત્યાં સાધકે એમ ને એમ બેસી રહે અથવા એવી પરિસ્થિતિમાં સતોષ માની લીધે કે ગમે તેવું મક્કાવી લેવાની વૃત્તિ રાખ્યે પાકવે તેવું નથી. તેમાંની સાથે ભયંકર અનેકથ હોય ને તે કારણે કહિન કષ્ટ પામવાનું થાય તો પણ આપણે એને જિજ્ઞાસુએ આહવાં ધટે. (પરંતુ જીવનખોયની સહભાવનામાં મોળાયા પ્રગટે તેવી રીતે તો નહિ જ; અથવા તો નેમા ભંગાણુ પડે એવી રીતે પણ નહિ. તેની એકધારા ત્રટે એવી રીતે પણ નહિ. જીવનવિકાસની ભારનાને સર્વથી પ્રથમ મહત્ત્વ આપી આપીને પહોં ખીચું બધું જે કંઈ કરવાનું હોય તે કરી શકાય.)

પ્રેમમાં સામાની આશા-અપેક્ષા નથી

સામાના સહકારની આશા-અપેક્ષા આપણને ન હોય; એથી તે માથે ચઢી વાગશે એવી બાબતોને પોસાય નહિ. ચઢી વાગશે તોપણ એને આપણે ક્યાં વશ થઈ જવાના છીએ? આપણે જે પ્રેમ કરીએ છીએ તે તો પ્રેમના તત્વના ગુણના સ્વભાવને લીધે. જીવનમાં સહાનુ-
ભૂતિ, મદદ, પ્રેરણા ઉત્સાહ આપ્યા કરે એવો સાથી હોય તો ઔર આનંદ. તેમ ન હોય ને એને લીધે આપણું મન અસ્વસ્થ, અસંતુષ્ટ રહ્યાં કરતું હોય તો આપણે એને ચાહતા નથી, એવું આપોઆપ પૂરવાર થઈ જવાનું છે. પ્રેમી પાસેથી સહાનુભૂતિ મળે તો આપણને ઉત્સાહ, આનંદ પ્રેરણા મળે એ વાત સાચી. પરંતુ એ તો સામાના હોયતી વાત છે. પ્રેમની ભાવનાની હકીકતમાં કોઈ પણ પક્ષમાં આશા-અપેક્ષાને, આકાંક્ષાને સ્થાન નથી. આવી ભાવના તે ઉત્તમ ભાવના છે. એને કોઈ યોગ્ય રીતે સમજે કે ન સમજે તે સાથે નિર્ભય નથી. કોઈ આપણને સાચી રીતે પ્રેમ ન કરતું હોય, તો પણ આપણા પ્રેમમાં કશો અભાવ ન પ્રગટવો ઘટે. અમુક ન હોય તો પ્રેમ ન હોઈ શકે, એવી સમજણ પોસાય તેવી નથી. પ્રિયજન પાસેથી હૃદયની કમ-નીય, ઈર્ષ્યા, પ્રાર્થનીય ભાવના મળ્યા કરે તો તેથી આનંદ પ્રકટે. તેમ ન હોય તો પ્રેમ ન ટકી શકે એ વાત ખોટી છે. પરસ્પરના હૃદયનો સુમેળ પ્રાપ્ત, સુસંવાદ પ્રકટે, તો તેથી જે ઉચ્ચતર, ઉચ્ચતમ પ્રકારનો પ્રેમ છે, તે પ્રેમની શક્તિ જીવનવિકાસનું કામ કરવાને પ્રવેશી શકે છે. એ હકીકત જોતાં જે સુમેળ અને સુસંવાદ હોય તો જીવન-વિકાસ થવાને સાનુકૂળના પ્રકટે છે એ સમજવાની જરૂર છે. જ્યાં સુમેળ હોય, ત્યાં પ્રેમ ટકીને, પોતાનું કર્મ સાધી શકે છે.

પ્રેમને તો શામે જઈને ભેટે.

પ્રેમની શક્તિનું માપ આપણે હજી કાઢી શકવાને સમર્થ નથી થયા. એ દિવ્ય ભાવનાને વિકસાવવાનું, જીવંત બનાવવાનું, એને

મૂર્તિમત સ્વરૂપ આવવાનું, એ બધું તો ત્યારે બની શકશે કે પરસ્પરની એવી સાનુકૂળ ભૂમિકા પ્રકટેની હોય તો પરસ્પરની એવી સાનુકૂળ ભૂમિકા પરસ્પર પરસ્પરે સ્વીકારાત્મક બને છે એક બીજાને વધારે નિકટતામાં પ્રવેશ કરાવે છે પરસ્પરનું હાર્દ તે પકડી શકે છે એમને વધારે ને વધારે જીવનમાં કામ કરતો અનુભવવાને માટે આપણે તેને સત્કારવો પડશે તેના પ્રકાશના આપણે થવું પડશે એમની દૃઢ, ઓથ, સહાનુભૂતિ ને એમનો રસ, આ બધું જો આપણે આપણું હોય, એવી સામેસામે આપણી હૃદયની ઈચ્છા હોય, તો આપણે સામે જઈને એમને ભેટવું પડશે.

એમને સમજવા એમમાં બળી જાઓ.

એમ કેવો છે તે તો ત્યાં સુધી આપણે પૂરેપૂરાં એમાં મળી ગયેના નથી, ત્યાં સુધી સમજી શકવાનું નથી તે આવે છે ને તેવો છે એમ વિચાર્યો કરતા પહેલાં નો દળી, લાગી, મળી જવાનું પૂરેપૂરું કરે ને તેમ પૂરેપૂરું ચતા આપણે તેને અનુભવી શકીશું ત્યારે તે કેવો છે તે આપણને સમજાશે ને એની ઓળખાણ પાસે માટે અત્યારથી બીજી બધી લમણાગ્રીક મૂકીને એનામાં પૂરેપૂરું હૃદયના ઉમળકાથી હળવાનું, બળવાનું, મળવાનું કરે એને જ મહત્ત્વનું કર્તવ્ય સમજો. બાકી તો આ બધા વિનાનો એમ તે એમ નથી પરંતુ માત્ર મોહ, મમતા, રાગ છે એમ જાણો.

પુરુષ અને સ્ત્રી

સારાય વિશ્વમાં જે દેવ છે, એવું રહસ્ય પણ એમમાં રહેતું છે દેવ હોવાને કારણે જ આકર્ષણ રચા કરે છે તેમાં એક બાજુ આરોહણ છે ને બીજી બાજુ અવતરણ છે સ્ત્રી-પુરુષનું દેવ પણ એતનના અનુભવ કાળે છે પુરુષ-સ્ત્રીના સંયોગે, પુરુષ સર્જન કાર્યમાં ગૌણ ભાવે રહીને સ્ત્રીની સર્જનશક્તિને સક્રિય બનાવે છે સર્જનને માટે દેવ જરૂરનું

છે, અનિવાર્ય છે. સર્જનના પરિણામમાં જે મહત્ત્વ પુરુષનું છે, તે સ્થાન માનસસર્જનમાં સ્ત્રીશક્તિનું છે. પુરુષ સ્ત્રી પાસેથી માત્ર સેવાને આનંદ નથી માગતો. પરંતુ તે તો સ્ત્રીના હૃદયની પ્રેરણાથી સતોષાવા માગે છે. શૃદ્ધવ્યવસ્થામાં જ્યાં સૌંદર્ય પ્રકટેલું છે, શાંતિ-સમતાવાળું અને પ્રસન્નતાવાળું વાતાવરણ છે, જ્યાં યોગ્ય પ્રકારની સુવ્યવસ્થા પ્રકટેલી છે, જ્યાં જે તે બધું તેના તેના યોગ્ય સ્થાને છે, જે જોનાં દિલ અને આંખ દૃષ્ટે છે, એવી કળા જે સ્ત્રીજીવનમાં પ્રકટેલી છે, ત્યાં પુરુષનું દિલ પણ દરી શકે છે. પુરુષનું પણ દરેક બાબતનું પદ્માત્મક પણ સ્ત્રીના દિલને દારી શકતું ને સતોષ પમાડી શકતું નથી. સ્ત્રીહૃદય પણ માગે છે દિલ અને પ્રેમની સમર્પણની સંપૂર્ણ ભાવના. બન્ને એકત્વને ઠાળે છે. સર્વ કંઈમાં ચેતનની શક્તિ તો ભરી પડેલી છે, પણ એનો જે ઉપરની રીતે ઉપયોગ કરતું અનુભવાય છે, ત્યાં જરૂર દિલ વારી જતું હોય છે. આ બધું કાઈ સ્ત્રીજીવથી ઉપજ્યા કરતું હોય અને તે પુરુષના દિલના આકર્ષણને માટે ગમે તેટલું જરૂરી હોય તોપણ જીવનની પરમ સાધના માટે ને તેના માટેના આકર્ષણ માટે તે તે બધું પૂરતું નથી. આપણા અમર જીવનને પ્રેરણાન્વિત, ઉન્નત, ઉદ્યત બનાવી મૂકે તેવા હૃદયની જરૂર છે. તે રૂપ કે ગુણુમાથી પ્રકટતું નથી.

‘રૂપ’ ‘ગુણ’ ને ‘વ્યવસ્થિતિ’

રૂપ તથા ગુણુ સ્ત્રીને પુરુષ જાતેમાં હોય છે. રૂપ ને ગુણુ ઉપરાંત ત્રીજી શક્તિ, એ એની વ્યવસ્થિતિનો સ્વભાવ છે. રૂપ, ગુણુ ને વ્યવસ્થિતિ એ ત્રણે પરસ્પરને પ્રેરે છે. જીવનમાં તે બધું સુદૃઢપણે બન્યા કરતું રહે છે. એટલે પ્રત્યેક સ્ત્રી-પુરુષના આકર્ષણને જીવનું રાખી શકતું હોય તો ગુણુ, વ્યવસ્થિતિ ને રૂપની આવશ્યકતા છે. અહીં રૂપ એટલે માત્ર શરીર એકલાનું જ રૂપ એમ મણવાનું નથી. શરીરનું રૂપ હોય તે ખોટું છે એમ કહેવાનો અર્થ નથી. પરંતુ રૂપની સમગ્રતા.

લેખવાની છે. મનાદિ કરણમાં જે હિંચ પ્રકારની સંસ્કૃતિ ને સમૃદ્ધિ પ્રકટેલી છે, તેને પણ રૂપ ગણી શકાય છે. જીવનસંસ્કારની ખીલી જોડેલી ભાવનાને પણ રૂપ ગણાય છે. એવું રૂપ જીવનને વિકસાવવાને કાળે અગત્યનું છે. એવું રૂપ ને લાલસાનું ઘોનક નથી. એવું રૂપ તો જીવન-વિકાસની ભાવનાને પોષક છે. સંસારી માનવીને સાચા રૂપની કલ્પના પણ નથી. એને સ્વ-રૂપ પણ કહી શકાય. જીવનની આમૂલ્યાત્મ-સંસ્કૃતિ જેનાથી કરીને પ્રકટે છે, જેનાથી કરીને જીવનનું સંરોધન કરવાને પ્રેરાયાં જવાય છે, જેનાથી કરીને સત્ત્વની શક્તિ તત્ત્વમાં પરિણામ પામે છે, જેનાથી કરીને તત્ત્વમાંથી ચેતનશક્તિનો અનુભવ પમાય છે, તે છે રૂપ. તે રૂપ નિર્વિંકારી છે. તે રૂપ રચૂળ નથી. એવા રૂપમાં ગુણ ને શક્તિ બને સહજમેળે પ્રકટેલાં રહેલાં છે. તે રૂપ માત્ર ભાવના પણ નથી. તે રૂપ તો નિર્ગુણ, નિરાકાર તત્ત્વનું લક્ષણ છે. એ રૂપથી તો સમગ્ર વિશ્વ આકર્ષાય છે, સમગ્ર અર્ષાડ નાચે છે. એ રૂપ તે જ ચેતનનું વ્યક્ત સ્વરૂપ છે. એવા મહાન ચેતનસ્વરૂપ રૂપને માનવીએ પોતાની જીવ પ્રકારની લાલસા વડે કરીને ઉતારી મૂક્યું છે. રૂપ તો પરમ મહેળમયી શક્તિ છે. એની શક્તિ-મહત્તા અજાણ હોય છે.

સ્ત્રીજીવનનો હેતુ

સ્ત્રીપુરુષના આવા દ્વૈત દ્વારા જીવનમાં એક શક્તિ પેદા થાય છે. જીવનના ક્ષેત્રમાં બને જે સમભાવી, સમઅંગી ને સમરસિક નથી થઈ શકતાં, તો તેઓ અધર્મમાં જેવાં રહેવાનાં છે. કષ્ટ યોગ્ય સર્જન કરી શકવાનાં નથી. સ્ત્રીની પ્રકૃતિ ઉન્નતગ્રામી, બિપ્લવગ્રામી, દિવ્ય બની શકેલી નથી, ને દિવ્ય ચેતનાને પોષક બનેલી નથી માટે જ આપણે પામર રજા હીએ. માટે જ આ બધા લગ્ન આદર્શોના વલણમાં માર્યા કરીએ છીએ. સ્ત્રી કુક્ત દેહની ભૂખ શમાવવાને માટે છે, એવું સમજનારા

પુરુષ તે પુરુષ નથી, પણ સંપૂર્ણપણે અગ્નિની ને મૂર્ખ છે, એમ સમજવું. એ તો જીવનની બૂખ શમાવવાને માટે છે. પુરુષ-પ્રકૃતિના વિકાસને અનુકૂળ નારીશક્તિ એટલે જગજગનની, આદ્યશક્તિ. એનાં દર્શન આપણને એનામાંથી મળે. એ આપણને સદા ઉદ્યમશીલ, ખંતવાળા, સાહસ-હિંમત પ્રેરનારા ને રણક્ષેત્રમાં કેસરિયાં કરાવનારી હોય છે. પુરુષ હીન પ્રયોજન દ્વારા સ્ત્રીને પણ હીન બનાવે છે. એવી પુરુષ તે કાપુરુષ છે. જ્યાં અપેક્ષા નથી, બદલાની ભાવના નથી, કશાની કુતૂહલતા નથી, પ્રયોજનની ખીલકુલ માગણી નથી, જ્યાં આવું બધું છે ત્યાં પુરુષનું પુરુષપણું સ્ત્રીની મર્યાદા અખંડ રાખે છે.

સ્ત્રીની પ્રતિભાનાં દર્શન

સ્ત્રીની મર્યાદા જ્યાં ગૃહિણી રહે છે, ત્યાં મર્યાદા પણ છે; પરંતુ તેટલામાં જે યથાર્થતા અનુભવે, ત્યાં જ પરિપૂર્ણતા માને, એમાં જ પોતાનું સામંજસ્ય સમજે, તેનો વિકાસ કુંઠિત બને છે. જે સ્ત્રીનાં અંતરનાં ઉલ્લાસ, ઉત્સાહ, ધીરજ, સહનશક્તિ, સહિષ્ણુતા ઉદારતા, પ્રેરક તત્ત્વ અને રસમતાની શક્તિ ખીલી છે, એવી સ્ત્રીની વિશેષ પ્રતિભાની તો વાત જ શી? એવી પ્રતિભાનાં દર્શન પ્રભુકૃપાથી થયાં છે. એવી સ્ત્રી-જગજગનનીને હું જ્ઞાનપૂર્વક લક્ષ્ય છું. પુરુષના ચિત્તમાં શક્તિનો પ્રેરણા-સચાર કરવો એ પરમ કર્તવ્ય બનેલું છે. બંને પોતાનો સ્વયંધર્મ ભૂલ્યા છે. એનાવાંત તથા આત્મામાં ને આત્માની શક્તિમાં જે સ્થિર નિષ્ઠાને પામ્યાં છે એવા મા, ને એનાં દર્શન એ તો જીવનને પાવન કરનારાં છે, તે નક્કી બાળુએ. આ બધી હકીકત કલ્પનાના ઉકુચનની નથી. તેમા હૃદયની ભાવનાની વાસ્તવિકતા પ્રકટેલી છે, તે સમજશો. એવી સ્ત્રીશક્તિનો મહિમા અનુભવવાનું જેનાં જીવનમાં સદ્ભાગ્ય ને સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય છે, તે જરૂર ધન્ય થઈ શકે છે. એવી સ્ત્રીશક્તિ જગતને ઉદ્ધારી શકે છે. એવી પરમ સ્ત્રી-શક્તિ આજળ આપણે માત્ર વહેંતિયા, પામર છીએ તે સમજશો.

- હરિ : હૈં

મૂલકા છદ્

સ્વજનને જોઈને સ્વજન સભારતા
દિવમહી ઉમળકા જો ન પ્રકટે,
તે પ્રભુને કઈ રીતથી હૃદયમા
મન-હૃદયથી કરી ચાલી શકશે ?

સ્વજનના પ્રેમમા રાગ ને દ્વેષ ના
ભાવનો પ્રેમ જો હો જવત,
એ જ આધારથી સ્વજનના હૃદયમા
એક ઝમનુ પ્રવેશી શકાય

પ્રેમ તે ભાવથી રો તવાતા જતા,
શુદ્ધ બનતો જશે સર્વ ભાવ,
ભાવની શક્તિથી કર્મ કરશે પછી
જ્ઞાનને તે કરે મૂર્તિમત્ત

ભાવ પ્રકટાવવા સ્વજન વિશ્વે મળ્યા,
એ વિના એમનો કો ન અર્થ,
એ રીતે, દષ્ટિ, શ્રુતિ અને વનણ સૌ,
ધારી કર્મે, કરે જીવ્યુ સાધ્ય.

હરિ : હૈં

શિખરિણી-મહાકાવ્ય

મહા મજાવાતો બહુ પવનના જ્યા થયા સૌ કરે છે,
મહા અગ્નિ કરે પ્રત્ય જીવને હિલવેતો જહી રહે,
કૃપાશક્તિનો કો ત્યહી અનુભવી જે શકે છે પ્રભુની,
ધડે છે એવો કો પરમ નિરલો જાનને શી અતેરી !

અધી બાળુએ જ્યાં નિજ જીવનને ધોર અધાર ધેરે,
જવાયું વિનાશે જીવન નીરખો, વજ્ર આઘાત થાયે;
અને એનાથીયે પણ વિષમ હો જ્યાં નિરાશા ભસેને,
પરંતુ ત્યાં ચે શી પરમ વિલસે ગૂઢ એની કૃપા તે !

ધણું ભૂસી નાખી ફરીથી ચિતરે ચિત્રને ચિત્રકાર,
જતાં સતોષાતાં હૃદય નવ ત્યાં તે મૂકે ચિત્ર દૂર;
ભુસાવાની એવી દૂર થઈ જવાની ક્રિયામાં પ્રભુનો
—ધડાવાનો એવો ગૂઢ અખતરો શો રહેલો અનેરો !

પૂરો જે પ્રેમી છે સહુ સમજશે ચિત્રની જેમ પોતે
પૂરા ભાવે એવા ચરણચરણે તે રહેશે સદાયે;
ધડાવાની જેવી હૃદયભૂમિકા ઈચ્છિતો ચિત્રકાર
લગારે ના હાલી સ્થિર મન ચક્રી તે પડી રહે સદાય.

તમારે ઇસારે પ્રભુ નચવવાનું બધું મૂકી દેજો,
ઇસારે એને સૌ જીવન રચવા ભાવ-તૈયારી પ્રેરો;
ગૂંદાયે છે માટી કણકણ વિષે પાત્ર-આકાર-યોગ્ય
બને છે ત્યારે તે, પણ ત્યમ થવા દેવું કેને ગમે છે ?

કહેયુએ જે કૈં પણ કરી શકે ના તમે જ્યાં ઉમંગે,
વધારેની આશા કહીં ચક્રી ધરું કેવી રીતે પછી તે ?
કશે પૂરેપૂરું સ્વરૂપ નિજનું ઝોળખી ના શકે ને
જતાં દાવો મોટો કમમ કરી ધરો, ના ગળે ઊતરે તે.

ચવા મોટું ઈચ્છે સહુ જન બધાં, કિંતુ તેવું ધડાવા
—પડે કેવા કેવા વિષમ ટપલા ! તે ખમાયે બધા ના;
ખમાવાનું ક્યાંયે દૂર દૂર રહ્યું, ભાગનાં દૂર ક્યાંયે !
પછી કેવી રીતે પ્રભુ ધડી શકે ઉર વિચારજો તે.

દરિ : ૬૦ પ્રિય, તા. ૧૧-૨-૪૩.

દિશનું જ મહત્વ

પત્રલેખનને જે સાધના સમજે છે, તેનાથી એ અગ્રગ ન થઈ શકે, તે સમજાય તેવું છે; તોપણ જે લાજ મેળવવા જવાનું બન્યું છે, એનો ભોગ પત્રલેખનથી ન આપી દેવાય. તે કરવામાં એટલી સાવધાની, જાગૃતિ, ને કાર્યદક્ષતા રાખી રાખીને જે કરવાનું હોય તે કરવાનું છે. જે આપવાનું છે તે જ તમે બધાં આપો. એવા કામના સોનાફાંધો કામ થવાનું નથી. જેને એ બધું ગમે પંદીના પડની પેઠે વળગાડીને ફરવું હોય તેને તે બધું મુમારક હજો. મારે તેવો ભાર ઉઠાવવો નથી.

ખીખંતરી થોગ્ય કદર કરવી જ જોઈએ

ગાંધીજીને મારે ત્યાં મમે તે સાંભળો, તોપણ એમનું ખરેખરું મહત્વ આપણા હૃદયમાંથી જોઈતું થવા દેવું નહિ. દરેક પ્રવૃત્તિમાં ભગવાનની સંમિત કામ કરી રહેલી છે. જેમને અતિમનસ મેળવવાની સાધના કરવી હોય તેઓ તે પ્રેમથી કરે; પરંતુ એને થોગ્ય ઠેરવવાને ખીજ પ્રવૃત્તિનું પણ થોગ્યમૂલ્ય આંકવાનીને એની થોગ્ય કદર કરવાની સાત્ત્વિક માનસિક તૈયારી તેવા સાધકની હોવી પડે. ત્યાં, આપણે તો હૃદયસ્થ તેવી ભાવના દહાવીને સહાનુભૂતિથી જે તે બધાંનું સાંભળવું. ચર્ચા કરવી નહિ. ચર્ચા કરવાની જો આવે જ, તો તે માત્ર જાણુવા-સમજવા મારે હૃદયની નમ્રતાભરી જિજ્ઞાસુ-ભાવનાથી લેમ કરવાનું રાખવું.

ગાંધીજીની કદરભક્તિ

ભારત વર્ષનો માનવ સમાજ જેના વચન પાછળ દોડે છે, હજારો માણસો જેની પાછળ જીવન ફાંટી કરી ચૂક્યા છે, એવાનીયે માનવી જીવનના ધંતરમાં જરૂર છે. સંતપુરુષો વિવિધ રીતે કામ કરે

છે. સૌ કોઈની એક રીત હોતી નથી. ગાંધીજી એ તો કાઠ-પુરુષ છે. જીવનના અમુક અમુક ભાવ પરત્વે એ વિશેષ મહત્ત્વ મૂકે છે, કારણ કે તેમને તે પ્રમાણે કામ કરવાનું છે. એટલે એ જે બધું કહે છે, તે સંપૂર્ણ સત્ય નથી, પણ સાપેક્ષ સત્ય છે એમ સમજવાનું છે. ભગવાનની ચૈતન્યશક્તિ મહાત્મા ગાંધીજીના અંતરમાં પણ છે. જેનામાં ચોખ્ખી રીતે પ્રવર્તતી પ્રમાણિકતા, એકનિષ્ઠા ને જીવનને પોતાના ધ્યેયને ખાતર સર્વસ્વપણે ફના થઈ જઈને સમર્પણ કરી દેવાની જ્ઞાન-ભક્તિપૂર્વકની તમન્ના છે, એવા પરત્વે તો જીવનનો સાધક સદ્ભાવ જ પ્રકટાવી શકે. કોઈની કોઈ સાથે સરખામણી કરવી એ તદ્દન અયોગ્ય છે. આપણે તો શક્તિના પૂર જ્યાં જ્યાં વહેતાં હોય, ત્યાં ત્યાંથી તરસ્યા થઈને ચાગળું પાણી પીવાની વૃત્તિ ધરાવ્યા કરીએ તે પૂરતું ને ચોખ્ખું છે.

માતા હૃદયને પ્રાર્થના

અનુહૃદય

મળમૂલ ભયાં ક્ષેત્રે પૂરાયેલા અમે હતા,
માતા રૂપે તમે મુક્તિ કરાવી, તેથી તો છૂટ્યા.
આભાર ફેટલો એનો તમારો માનવો ઘટે !
આદર-ભક્તિ માતાની ભૂલ્યા, તેથી પડ્યા અમે.
પડ્યા કિંતુ જોઈને કાદવે અમને જગે,
તમે માડી ! ન જો ઝાલો હાથ, તો કે બચાવશે ?
અમોને સડવા દેશો શું તમે જાણી જોઈને ?
અમોને નિંદાને કેવી રીતે ઉપર આણુશો ?
તમારામાં જધી શક્તિ સર્વાર્પણ કર્યો તણી,
અમોને જીતીને પ્રેમે બળાવે બહા આપના.

જૂલ્યા અમે બને, માડી ! ત્યો સંભાળ દવે પૂરી,
રખાડી પ્રેમથી અદે જાગ્યણી કરે વળી.

તમારા પ્રેમના ભાવે અમે ન્યાય પૂરા થયું,
તાકાદ ના અમેમાં તો, દાઘ જાણી તરાવશે.

બહે માનો દુશ્ન છીએ માડીના પેટમાં હના
મળમૂત્રે પડ્યા તેના, ઘટે ત્યાંથી ઉગારવા.

તમારા પ્રાણથી માડી ! અમારું તરું બને,
અમેને તારવા શક્તિ તમે સર્વોપરિ હદે.

સડેલા તો અમે છીએ કિંતુ એમ ક્યાં કરી,
અમારો એમ ઉદાર થનારો કેમ તે કરી ?

તમે જો દિવ મૂળને અમેને પ્રેમના બળે,
ખેતીને લાવવાનું જો રાખે તો સર્વ કે બને.

લગવો છે તમે માડી ! કેવી કેવી હોયે શિશુ,
તમારા પ્રેમના મુખ કગલી ફીક લો બધું.

અમારી જેમ જો માડી ! તમે મે આહું જાળશે,
અમારી શી ગતિ મારો ? વીનવું, સામું જાળવે

શુદ્ધ સાત્ત્વિક ભાવે જો પવિત્રમાં પરિત્ર થી
અમેને તારવા આવો, દુકાડો તો તો કમો વળે

અમે નાદાન, તારાથી થવાયે તેમ કેમ ? મા !
સર્વ નાશ અમારો તો થયેયો જાણવો જ ત્યાં.

જ્યાળદારી તારી તો, અનેક ગણી વિશ્વમાં,
માનું સ્થાન અનોખું છે, પવિત્રમાં પવિત્ર સુ !

નિર્દોષતા ભર્યા ખેત્ર માતાના અંકમાં રમ્યા,
ક્યા અન્યાય તે માને પતિત તેથી તો થયા.

સંભાળીને અમોને મા! હવે તો હામ પાડ્યા
તમારી પ્રેમશક્તિ સૌ વાપરી, લો હંદે હવાં.

અમોને જોઈને ખોટા થયેલા, થઈને જાંધાં,
ભાંડવાથી નયો તેમ ઉદ્ધારી શકશો, ન મા!

તમારા દિવ્ય સૌ પ્રેમે અમોને મુગ્ધ શા કરી,
ઠેકાણે લાવજો માડી! તે વિના ન ઉપાય કે.

જાહેડ્યા અમોને મા! આમ ઉઘટ કાં થતાં?
અમોને એવી રીતેથી સુધારી શકશો ન મા!

સર્વાંપણ કરીને મા! જીછેયાં ત્યાગ સૌ કરી,
ક્યાં મોટા ધણું વેડી તે શુ આપ ગયાં ભૂલી?

હવે એવું અમો સાથે વર્તવાનું તમે કરો,
જોવાના દોષ સૌ મૂકી અમોને પ્રેમ મા! કરો.

તમારા પ્રેમભાવેથી અમારું સૌ ગણી જશે,
અમારામાં નયો રેડ્યાં કરે સૌ પ્રેમ, ચાહીને.

અદ્ભુત શક્તિ શી દિવ્ય તમારા પ્રેમમાં વસે!
શું ના કરાવવા શક્ય? સર્વ રૂપ ધડી રોકે.

ધડેલા છે અમોને મા! તમારા ઉર-લોહીથી;
હવે તે લોહી દેવાનું મા! મૂકી દેવું કાં વળી?

ચોગ્ય આકાર જે હોવો ધટે, તેવા બનાવજો;
અમોને સૌ અમારામાં ભળીને ત્યાં ખમાવજો.

લેજો જા'યા અમોને મા ! જોશો અમારું ના કર્યું,
અમોને મા ! ધડો પ્રેમે ફેજે કજે કરી બધું.

ખાલી નિંદા અમારી તે ક્યાંથી વળશે શું ? મા !
મારીના ભાવને મોગ્ય વર્તણું તેવું ના, ભક્તો !

દોષને માત્ર જોયાથી થશે તેવું તમારું મેં;
બાવાનાં બમડે બંને, કદાપિ થાય તેવું મેં.

સાચેસાચી અમારી માં પ્રેમભાવે પૂરી બનેલ;
મુધારી મા ! બધી રીતે તારે મોગ્ય બનાવજો.

માંડ્યું શું છે અમો સાચે યુદ્ધ ? તે એવું હીક શું ?
કક્ષાવીને પટાવીને અમોને હીક મા ! કરો.

જગદંબા તમે મા ! છો અમોને તો બનાવજો
મહાન શક્તિશાળી સૌ, આદરો તે રમાડજો.

પાદપદ્મે તમારે મા ! પ્રાર્થના આટલી ધરું;
પ્રેમપ્રસાદથી તારા અમોને તારજો ખરું.

તમે જો ખ્યાત્રમાં લો તો અમારુ સૌ કરી શકો;
અમોને ભાંડીને કિંતુ અમોને શું ધડી શકો ?

તમે મા ! સર્વ ભાવેથી અમારું પરિવર્તન
કરાવો તે પૂરેપૂરું રેડીને સર્વ ચેતન.

ખુવાર સૌ અમો માટે તમે જ્યાં ત્યાં થયાં કરો,
માનભાવે હવે તે સૌ અમારે માટ મારી કરો.

હરિ: ૐ દ્રિયિ, તા. ૧૨-૨-૪૩

સાધના વિના અધિકાર ન ટળે

ઇદ્રિયો પોતાના વહેવારમાં હોવા છતાં પણ આપણે પોતે અલગ રહી શકીએ છીએ એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ જો સાધકને મળી શકે, તો કેવું સારું! જીવનમાં જીવનની શક્તિનાં દર્શન થયાં નથી હોતાં, એનો અનુભવ પ્રકટેસો નથી હોતો, એટલે જ આપણને ઇદ્રિયો, મન, ચિત્ત, બુદ્ધિ, અહંકાર, પ્રાણ વગેરે વગેરેની પાછળ પાછળ આંધળિયાં કરીને દોડ્યા જવાનું બન્યા કરતું હોય છે. એવી શક્તિનાં દર્શન ને અનુભવ સાધના વિના થઈ શકતાં નથી. આપણુ જીવન, આપણા વહેવારો, આપણા સંબંધો, આપણું વર્તન, આપણું વાતાવરણ વગેરે જાણે માત્ર અધિકારમાં આસતા હોઈએ એવું ન હોવું ઘટે. એ સર્વમાં અમુક એક પ્રકારની નવસર્જનની પાપા પગલીઓનાં ચિહ્ન પડવાં ઘટે. જીવનમાં મળતા પ્રત્યેક પ્રસંગમાંથી ઉન્નતકારી તત્ત્વને શોધતાં શોધતાં, એનો સ્વીકાર કરતાં કરતાં એની શક્તિની મદદથી ઘડતા જવાની જીવનકળામાં આપણે પ્રગટતા જઈએ છીએ કે કેમ તે પણ આપણે જાણવું જોઈશે.

સમાજમાં રહીને અક્ષમતા કેળવો

સમાજ તો એના વહેણ સાથે આપણને ઘસડવાનો. આપણે પ્રપાત્ન કરી કરીને ઉપર રહેવા નહિ મથીએ, તો કાં તો તણાઈશું કે કાં તો ડૂબી જઈશું; ને સાચું અસ્તિત્વ આપણે શુભાવી એસીશું. એટલે આપણે સમાજમાં હોવા છતાં, તેમાં રહેવા છતાં, બીજાથી લિન્ટ રહીને, પોતાનું વ્યક્તિત્વ આપણે જાળવીને, કેળવીને વિકસાવવું રહ્યું છે.

સિખન્ધી

હીંધેયું માથે જે મથી મથી પૂડું પાર કરશે,
ખરે! એને જીડા નિજ હૃદય વિશ્વાસ સ્ફુરશે;

તરંગો એને દેં કદી પણ સનારી નહિ શકે,
પથે એરી રતે યગ યગ લગી આગમી જાગે.

શ્રીઅન્નિદના દર્શન કરવાની બાબતે જન મળી તેથી વળે
પળે આનંદ થયો તમે તો ‘જન નદિ મળે’ એમ જ કહેના હતા, પણ
ભગવાનની કૃપાસકિત ત્યાગ છે જા હૃદયની પ્રાર્થના ભગવાને કૃપા
કરીને કૃપાથી, તે એક નોધરા જેવી હકીકત છે

સદ્ગુણની આજ્ઞાનુ ધાસન વિવેકપૂર્વક કરવું

હાન જે કામ માથે હોય, તે પૂરી ગીતે મોઝર થયા વિના
કોઈ આવેશના માર્ગ બીજાના પ્રવેશવું તે મોઝ નથી. એવો
રીતે કરવું, ચિચારવું, તે મોઝ નથી ‘મોટા’ એ કશું હતું
માટે તે કરવું નથી, એવું એવું લીધે નહિ પાનવે મેં કશું હોય તો
તે ભલે પરવું તે કલા પ્રમાણેની પરિસ્થિતિથી બીજી પરિસ્થિતિ
બદલાતી હોય તો તે પ્રમાણેનું ચિચાર કરવાનું રાખવું જોઈએ

સામરમતી આશ્રમમાં મેં લખ્યું છે કે, ‘જો સધતા કામમાં
મને રસ લેતો કરવો હોય તો જે જે કામમાં સકળાયેનો હોઈ એની
બધી હકીકત નમારે મને જણાવવી જોઈએ તો જ મારે તે કામમાં
રસ રહી શકે બાકો હું કઈ મહારેતર કરનારો નાહકનો વેઠિયો નથી’

જ્ઞાનપૂર્વકની નમ્રતાથી તીર્થયાત્રાનો હેતુ કળાવો

ત્યા તીર્થમાથી તમારા મનનો નહિ આવે, તો કોગ વાધો નથી
આવશે તો નથી મનવાનું એમ પણ નથી પણ તે ચક્રાનુસાર આવે
તે ન ગમે ભગવાન સૌ સૌને એમનું સ્વરૂપ સમજવાની વિવેકશક્તિ
મકટાવે, એવું જ નહિ પણ પોતે લીધેના ક્ષેત્રમાં કેમ કુશળ વર્તન
રાખવું, તેની સાત્ત્વિક બુદ્ધિ પ્રગટ્યા કરે એરી તેમના અતર્થામીને
પ્રાર્થના છે ત્યા તીર્થમાં જે હેતુને માટે જનાવું બન્યું છે, તે હેતુ હવે
જો અવતારી ગયો હોય તો તે પ્રભુ જાણે તે તીર્થમાં જે હેતુથી ગયા
હોય, તે ત્યાંના વાતાવરણમાંથી આપણે મેળવવાનું છે આપણી
થતી જતી સાધનામાં કયા કયા ઓછા છે, બિચાર છે, અણુસમજ છે,

તે તે આપણે ત્યાંથી સમજવું ઘટે. બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ સાત્ત્વિક કેવા પ્રકારની થઈ છે, તે કેટલા પ્રમાણમાં ઊંડામાં ઊંડાં તાત્ત્વિક રહસ્ય સમજવાને તત્પર રહેલી છે, એવું પ્રત્યક્ષ અનુભવાતાં એનાથી જીવનનું માપ-સંકલ્પ પણ સમજશે. બીજું, વાતોમાંથી તો ધણુંયે નીકળતાં નીકળતાં સમજાય. ગિરનાસુભાવે હૃદયથી નમ્ર રહીને જો કંઈ જાણવાનું હોય તે જાણી શકાય. જ્ઞાનપૂર્વકની નમ્રતા પ્રકટયા વિના વિદ્યા આપણામાં પ્રવેશી શકતી નથી, તેનો ખ્યાલ રાખજો.

(ગરબ)

અરે ! મન ! રાખી કાં મારે ? ભલે બધાઈ ત્યાં રહે તું,
છતાં તુજ સાથ બધાવા જીવનમાં ફાલુ તલસે છે !

વળગવા તું ભલે જાયે અને વળગી ભલે રહેજો,
અપેક્ષા કાંઈયે રાખી ન કોઈની કદાપિયે.

સદા કલ્યાણ વાંછીને થવાવા શુભ સૌ રીતે
હૃદય એ હેતુ ધારીને ગયું ત્યા, તોય શું પામ્યું ?

નથી કોઈનું કશું ભૂંડું કશું તં તો કદાપિયે,
છતાં ત્યાં આખવા સ્વાદ મળ્યા શા શા અરે ! તુજને !

જગતમા મન, વચન, કર્મે અહિત વાંછ્યું નથી ફાલુ;
છતાં કાં માનવી આપે બીજું કંઈ પ્રેમને બદલે ?

ખૂબી એમાં રહેલી છે; મળ્યું તે તે પ્રસાદી છે,
અમારે રાચ્યું એમા અમારું લાગ્ય એમાં છે.

નથી ફરિયાદ કરવાની અમારે કોઈને જગમાં,
હસી ફરિયાદ જો અમ કું પ્રભુ, સંભાળી લેશે ત્યાં.

હરિઃ ૐ

શિખરિની-મદાસના

કેસોડીએ એણે મુજ જીવને જે ચલાવે ચાલું છે,
ભણે હું તો ગણ પ્રિય મરજીમાં જેમ થાવું થરા દો;
જવાનું કે તેથી મુજ કરું નથી, નહાવું કે ત્યાં નિચોવું
રહું છે ના મારે, પ્રિય મુજ ચહે જેવું થાવું, થવું સૌ.

શિખરિની-મદાસના

મારી અભિલાષા

મને તો ના વ્હાવું મુજ પ્રિય થકી કે વધારે કરું છે,
મને એને સાદે ત્રિભુવનતણું રાજ્યથે તુમ્હ લાગે,
ધણીયે વારે કે મન અવગણ્યો પ્રિયને મેં હશે તે
નથી લીધું એણે મન પર કર્યું બૂલું તે કેમ દેશે?

વહાવાને જેણે મુજ કર્યું હો તે ભણે તે કરે છો,
ગમે તેણે મારું કંઈ પણ થતાં મારું કલ્યાણ ત્યાં સૌ;
ગમે તેણે વર્તે મુજ પ્રિય ભણે, મારી સાથે ન બોલે
-જના તે મારો ના કદી મરી જશે, હું છું તે ભરામે.

સદા મારે એને ચરણ ચીની જીવું પ્રિયમાં તે,
થક વ્હાણો કેવી રીતથી પ્રિયને જીવવા તેણે ચાહું;
હું તો પૂરેપૂરો મરી જઈ હરે પ્રિયમાં એકરૂપ
-વધાને ઈચ્છું છું મુજ પ્રિય તણા કંઠમાં નાખી હાથ.

જુદું રહેવાત મુજ પ્રિય થકી મારું અસ્તિત્વ તેણું,
નકામું લાગે તે જીવનર બધું એણે મારું જીવેણું;
મને તો વ્હાવામાં સખરસ ચઈ એકના પ્રાણ રૂપે
પ્રતિજાપ્યા એની બની રહી પૂરી એકનામાં સમાવું.
તમે સૌને દીધા ઉર સમજવા શક્તિની દિવ્ય લીલા,
-રમી કેવી તે રહે નિજ હૃદયના તાર તેમા સંધાતાં.

અનુક્રમ

દિવ્ય આનંદ ખાલી તે નથી ભોગવવા મળ્યો,
ક્રિયાત્મક રૂપે એણે વર્તવાનું સદા રહ્યું. ॥
સાધન, સાધના, સાધ્ય, ત્રણેનું એકત્ય તે થવા
જન્મેસો જે પ્રભુભાવ અંગે અંગ ઉતારવો. ॥

તીર્થમાં ભાવના

કશાથી ધરાઈ જવાનું નહિ. વધારે ને વધારે સમજવાને ચિંતવવું.
હૃદયમાં ઊતરી શકે એવો પ્રાર્થનાભાવ દબવો. ધણા લોક તીર્થમાંનું
તીર્થમાં જ પાછું મૂકતાં આવે છે, તેવું આપણું થવા ન પામે એટલું
કૃપા કરીને જોજો. એ જ મહાન છે. એ સર્વ કંઈનો કર્તાહતા છે.
આપણે માથે ભારનો ટોપનો લઈને નાચ્યા કરીએ છીએ. એની જ
જીત થવાની છે. માનવીના ધમપછાડ બધા જ વ્યર્થ જવાના છે.
ભગવાનનું બળ કદી હારતું સાંભળ્યું છે? થોડોક વખત તેમ દેખાય,-
જગતની નજરે-પણ તે ત્યારે અંતરમાં કામ કરી રહેલું હોય છે જ.

તીર્થયાત્રાને પરિણામે આપણો બધાંનો ભક્તિભાવ, શરણુભાવ,
સમર્પણભાવ, તે ભગવાનમાં શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ એ બધું જીવંત બને એ જ
પ્રભુને પ્રાર્થના.

આસક્તિ વિષયોની ના થઈ નિર્મળ જ્યાં સુધી
ત્યાં સુધી સાંભળેલું સૌ સાચું કામ ન આપશે. ॥
ગિરનાર જાગીને થાય વાસનામુક્ત જે હૃદે
અનુભવે છે તેને, એ નિચે જાણીશો હૃદે. ॥

વિરહીની વ્યથા પ્રભુને જ ચરણે

તમે તો ત્યાં બધા ભાવનામાં ને ભગવાનના ભાવમાં મસ્ત રહો
અને ત્યાંથી કંઈકે કમાઈને આવો એ જ શ્રીભગવાનને ચરણે નમ્ર
‘વિનંતી-પ્રાર્થના’ છે. પણ જે કંઈ અહીં થાય છે તે તો એના વિના

કોણ સમજી શકવાનું છે? એના વિના કેને ખોજે માયું મૂકી હાલમાં વિરહીની વ્યથા ઠાલવી શકાય એમ છે? એ આગને પ્રીત્તનાર પણ હાલમાં કોણ છે? તો વળી એને જૂઝવનાર, હૃદય હૃદયના તાર સતત મિલાવી રાખનાર, તેમાં સવેદન ને સહકંપન ધરાવનાર, એવો સુસંવાદી ને સુમેળ હૃદયમાં સતત રાખી એની આમને પોતામાં જસ્ટાવી એને જૂઝવનાર તો વળી હાલમાં કોણ છે? એટલે એ પણ દને ન ચરણે આજે તો નિવેદન કરવાનું રહ્યું.

માંધીછને અંજલિ

અનુષ્ટુપ

[પંત્ય માંધીછએ જોશમાં ૧૯૪૩ માં અપવાસ દર્યાં તે સમયે]

સારા જીવનનો પોતે ભેગ આપ્યા કયો સદા
લોકને માટ જીવી શી તપમર્યા કરી રહ્યા ॥
લોકોને ના પડી એની, એનું ના ગણકાયું છે,
જતાં તે લોકને કાળે જીવવાનું ચલ્લા કરે. ॥
લોકનો તો પ્રભુ જેવો લોકોત્કર્ષ ચહે હૃદ
શી રીતે લોકનો પ્રાણ ચહે જીએ, ચલ્લા કરે ॥
લોકના પ્રેમને લેવા એનું દિલ ચગે નહિ,
જે રીતે શ્રેય સૌ થાય કરાવા તે રીતે ચહે. ॥
ભરેને પિંજરે એને સગવળા લોક તો કરે,
ભરેને કેદ એવાને રાજસત્તા પૂર્ણ કરે. ॥
પુરાણેનો નથી એ તો, યા જીવનનો કરે,
જીવનસાધના એની ત્યાં સંધાયા કરે ખરે. ॥
એની ઈચ્છા યા મુક્ત જે વેળા હૃદયે ચરો
કાઈ સકિત પછી એની આડે જોશી નહિ શકે. ॥

કોણ સંમજી શક્યાનું છે? એના વિના કેને ખોજે માથું મૂખી હાથમાં
 રિરહીની વ્યથા દાવની શકાય એમ છે? એ આગને પ્રીત્નાર પણ
 હાથમાં કોણ છે? તો વળી એને ખૂઝનાર, હૃદય હૃદયના તાર મનન
 મિયારી ગણનાર, તેમાં સવેદન ને મદકંપન ધરાવનાર, એવો
 સુસવાદી ને સુમેળ હૃદયમાં સનન રાખી એની આગને પોતામાં જ્વાલી
 એને ખૂઝનાર તો વળી હાથમાં કોણ છે? એટલે એ પણ અને જ
 ચરણે આજે તો નિવેદન કરવાનું રહ્યું.

ગાંધીજીને અંજલિ

અનુક્રુષ્ય

[પૂજ્ય ગાંધીજીએ જ્યેષ્ઠમા ૧૯૪૩ માં અપવામ ક્યાં તે સમયે]

સારા જીવનનો પોતે ભોમ આપ્યા ક્યો સદા
 લોકને માટે જીવી શી તપશ્ચર્યા કરી રહ્યા ॥
 લોકોને ના પડી એની, એનું ના મલુકાયું છે,
 જતા તે લોકને કાજે જીવવાનું ચલા કરે ॥
 લોકનો તો પ્રભુ જોવો લેહિતકર્પ ચહે હરે
 શી રીતે લોકનો પ્રાણ ચડે જીવે, ચલા કરે ॥
 લોકના પ્રેમને વેવા એનું દિન ચગે નહિ,
 જે રીતે શ્રેય સૌ થાય કરાયા તે રીતે ચહે ॥
 બનેને પિન્જરે એને સમજના લોક તો કરે,
 બનેને કેદ એનાને ગજમતા પૂર્ણ કરે ॥
 પુરાયેતો નથી એ તો, યજ જીવનનો કરે,
 જીવનસાધના એની ત્યા સંધાયા કરે ખરે ॥
 એની ક્ષમિયા યજા મુક્ત જે વેળા હૃદયે ધરી
 કોઈ શક્તિ પછી એની આડે જીતી નહિ શકે ॥

પ્રભુનું કાર્ય તે ત્યાં તો એક ભાવે કર્યો કરે
મયાં સ્થૂળની ક્યાંયે એવાને તો નહીં રહે ॥
કે કે સુકિત એવાને બે વચ્ચે બેઠે ના કરો,
બનેનો હેતુ બાણી લે વરત્યાં તેમ કરે ઊડો. ॥

એવું એવું સહેવામાં પ્રભુનો અર્થ શો હશે !
કળી લે હેતુ તે રીતે ફળાવા હેતુ તે જીવે. ॥
ભાને તે લોક માને કે એ તો કે મહીં રહ્યો,
લોક કાળે જીવે છે ત્યાં લોક મારે મરી રહ્યો. ॥
ભાનેને જોઈ દે લોકો એને કાંઈ પડી નથી,
'હિતજના છતાં કેમ આવે' તે ચિંતવ્યા કરે. ॥

એક માત્ર ચક્રવીને જુએ લોક જુવાળને
સહેવા સકિત તૈયારી કેટલી યઈ છે હો. ॥
જેમ જેમ થશે પેદા સહેવા સકિત આપણી
તેમ તેમ પછી દેશે આકાશં શસ્ત્ર તે વળી. ॥

પ્રગવાને પ્રજાને તે પોતે હોમાઈને પૂરો
હોમાવા નોંતરે સૌને મહાત્મા ધન્ય શો ખરો ! ॥
એવાને અંજલિ દેવા લાવકાત કરી નથી,
સમગ્ર શક્તિ સૌ આપો એવાને પ્રભુ પ્રેમથી ! ॥

છોડ્યા વિના નથી આરો એવાને કાઈનો કદી
બુઢાર કે પિંજરે એવો પોતાના હેતુથી જીવે. ॥
વિચારે લોકને મારે 'તે જોયા આવી શં શકે,
-શક્તિ પોતાની પામીને સ્વાતંત્ર્ય સિદ્ધિ મેળવે ?' ॥

દુઃખ વેડ્યા વિના શક્તિ કાઈ પામી શકતું નથી,
તો દુઃખ શાનલાવથી આનંદ સહેવું હેતુથી. ॥
સહે દુઃખ પ્રજા આજે બૂખમરાતું કેવું તે !
એની બૂમ ન પાડે કો, કરે ના ફરિયાદ કો ! ॥

૨૧૧ પોતાના બાવનો તેનું મિલ્લચર્ચે સર્વ કઈ યના

આપેના દુખને લોક વગોચા કુના જગે
પડેના દુખને દાગે દરે અને વગોવને ? ॥

આપેનો તો પ્રભુએ છે મદદમાં તે કૃપા કરી,
દિવ્ય જ્યુ કરીને મો એને અજાનિ આપવી ॥

પોનાર પાડો કે ના પ્રભુ એના જગે મરા
લેવાનું આપજે ના તે નિધ્યા ચિતરવું, જના ॥

પ્રભુની શક્તિને એજે જાચી કેટલી આજી છે
-એકલા માપથી એવા એને મદદ આપમો ॥

દળરો વધેનો એને પાદપદ્મે દગે લગી
પ્રભુનો હેતુ એનામાં જે હોય, ફગેવો પ્રભુ ! ॥

અવગતોને

મિખાલી-મદદાન્તા

તમારી મગાથે જીવન જીવના પ્રેમ જે ઉજાગ્યો છે,
નહી જેની આપો ઉર મરણતા તેવું કુથી મયાથે,
તમો સાથે મારે, પ્રભુમય થવા, મોડી ગાખવી છે,
નિના કે હેતુ તે અવર હૃદયે કે વમેનો નહી છે

ફળાના તે હેતુ સતત હૃદયે ઝખના સેવતો હું,
તમો સાથે તેવું સતત હૃદયે લક્ષ હું તો ધરુ છું,
તમો સાથે તેવું જીવન હૃદયે સકળાવા મથું, ને
-તમે જેવો દેશો હૃદય મુજને સાથ, તેવું થવારો.

તમારાથી ભારે મુજ હૃદયથી કેટલાયે મથુ તે
-મયાવે છે જેવું પ્રભુજી મુજને તેમ ભાવે નહુ કે,
તમારા સૌનીરે કઈ અવનરી શી પ્રસાદી મગે છે !

ન ન જાણી લગી કૃપા આપતા, થાય શું તે ?

તમે મારો જીધું; મુજ સહુ ચણ્યું તે હિક્તી જ નાખો,
તમારી છુદ્દિની અનુપમ કળા શી અનોખી દીસે છે !
કરેલું મારું કે' બહુ ખૂબી ચકી શું 'સુધાર્યા' કરો છો !
તમે શી શી આપો 'મદદ' મુજને પાડ શું માતું હું તો !

તમે કેવું હાંકો તમ મરજી હો તે પ્રમાણે અતેડું !
તમે ડાહ્યા કેવા અજબ રીતના ! શું કરો કામ એવું;
કરો જે જે તેથી હૃદય જીવજો લાવ શો, ના ગુઓ તે,
છતાં પોતે માનો 'સરળ દિલ છે' શી તમારી ગતિ તે !

તમે મારે માટે તમ હૃદયમાં માનતા કેવું કેવું !
કરો મારે માટે કંઈ કંઈ બહુ કેટલું કેવું કેવું !
વધારો છો કેવો મુજ ઉપર સૌ ભાર તે કેટલોયે !
મને ખોળે એવો કંઈ કંઈ તમે જીંચકાવ્યા કરો છો !

ધટે દેવી ભારે મદદ મુજને, ત્યાં તમે શું કરો છો ?
વિચારી જોજો કે તમ હૃદયમાં કેટલું ત્યાં કરો છો ?
તમારું સૌ શ્રેય સતત કરવા અંખું હૈયે હું કેવું !
તમે એનો કેવો પરત બદલો આપતા, તે વિચારો-

તમે જીધું વાલો મુજ કંઈ ક્યું; હેતુ ત્યાં ના વિચારો;
ગમે તે ફેકા છો મન પર ચઢ્યું; સાવચેતી ન રાખો;
હટે પોતે દાગે સતત નવ રહો, ક્યાંય ને ક્યા ભમો છો ?
અને ડાહી વાતો વળી ઉપરથી શી કરો છો તમે તો !
તમારી આ વાતો અવનવી ખરે, શો ખલિકારી, જોડ !
નયું કાઢિ વારે જીવન મુજનું ધન્ય કેવું બનાવ્યું !
તમે મારું કાર્ય બહુ સરળતાથી કરી કેવું દો છો !
મને આપો શી શી અનુપમ ગુરુ-દક્ષિણા પ્રેમથી સૌ !

૨૧૮ જન્માવી દર્મ પોતાથી પોતા કાજ બધું યનાં,

વધારો છો કેવી જગત મહીં સૌ નામના મારી ન્યારી,
કરી દો છો જ્યાં ત્યાં નરી સરળતા કેવી કેવી અતેરી!
પ્રસારો છો કેવી સરળ બુમિકા બેઝવા દામ મારે!
તમારી લીલાને કયમ કરી કથું શોં સ્તવું હું તમોને!

x

x

x

મને કેવું કેવું તમ તરફથી દાન શું મળે છે!
તમે દેકયે રાખો તમ જીવનને શા અતેરા પ્રવાહિ!
જ્યાણું ક્યાં છે ને કંઈ તરફ ને કેવું હંકારતાં રૂહો,
પૂરું પાણું પાણી કંઈ ન નીરખો ચોખ પૂરેપૂરું શું?

x

x

x

વિના વિચારુંં ને કરણું કંઈ દો, તો મને છોડી દેજો,
તમારું સૌ જો તે પ્રભુ કરવસો શ્રેષ્ઠ પૂરેપૂરું ને;
મને વિચારાને ગરદન તમે મારતા કાં નકામો,
બગાડ્યું ના મેં તો તમ કંઈ કથું, કંઈ એ તો વિચારો!

તમે પોતે માનો નિજ કંઈ કથું, ગચું સૌ વાનથી તે,
વિચારો ના કિંતુ 'અસર કરસો શું બીજાને હદે એ';
જ્યાયેયું તે સૌ ફરી જીમરસો, તે ન દૈયે વિચારુંં;
વદો પાણી તેમાં સકુ તરફનું રાખજો તોડવાનું.

હરિ: ૐ. ટ્રિગિ, તા. ૧૭-૨-૪૩

સર્વ રીતે 'નમન' થઈને પ્રભુ શરણે જાવ

હજી આપણા દિલમાં ને આખા આધારમાં એમ રહ્યા કરે છે
જે, 'રખેને કોઈકે આપણને કદીક બીજી રીતે સમજી બેમે!' ત્યાં કંઈકે
કોઈકે પ્રકારની સંકોચની વૃત્તિ છે, એમ જણાય છે. તે સમજી
સંમજીને દુગાવી દો. સંપૂર્ણપણે સર્વ રીતે ને સર્વલાને 'નમન' થઈ

યયા વિના થીભગવાનના ચરણકમળે શરણે જઈ શકાવાનું નથી. પરંતુ તે સ્થૂળ રીતે નહિ. એનો અર્થ તો સમજવા જેવો છે. 'સર્વ ધર્મોન્ પરિત્યજ્ય' એ પ્રમાણે જ્યારે આપણે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક પૂરેપૂરા ધર્મશું ત્યારે આપણે ઉપર પ્રમાણે યઈ શકવાના હીએ, તે જાણશો.

સર્વ ગુણધર્મો છોડી શકારાના ઉપાયો

આમ આપણા પ્રત્યેક વ્યવહાર, વર્તન-સંબંધ, સંપર્ક વગેરે વગેરે-માં સમજસમજીને તે પ્રમાણેનું વર્તન થાય ને તે પ્રમાણેનો તેમાં ભાવ બીપજે, તો તેમ તે યઈ શકે. બાકી બાકી બાકી વિચારથી કે તેવી સમજણથી કશું બનવાનું નથી. જે પ્રકારના બનવું છે, તે પ્રકારની સતત એકધારી જાગ્રતિ પ્રગટ્યા કરે તો તેમ બની શકાય છે. જ્યારે પગમાં વાગેલો કાંટો ખૂંચ્યા કરે છે, તે કાઢવાને મથીએ છીએ છતાં તે નીકળતો નથી, ત્યારે હવટમાં હવટની હદ સુધી મહેનત કર્યા કરીને એને કાઢીને જ જંપીએ છીએ. આવું જેમ તેવા સ્થૂળ પ્રકારના વ્યવહારમાં કરીએ છીએ, તેવું આ સાધનાના માર્ગમાં પણ આપણે કરવાનું છે. ભગવાનને વારંવાર પોકાર્યા કરવો. સર્વ પ્રકારનું હૃદયના ભાવથી નિવેદન કર્યા કરવું ને એની કૃપામદ્દ પ્રાર્થનાભાવે હૃદયમાં હૃદયથી માગ્યા કરવી.

પ્રજુકૃપાના અનુભવોથી ભરપૂર જીવન

આમ જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક વર્તતાં તે સહાયે આવેલો જાણુયા વિના રહેવાનો નથી. આમ જ્યારે જીવનમાં પ્રત્યક્ષપણે આપણને મદદ મળતી અનુભાય છે, ત્યારે શ્રીભગવાન છે એમ સાધકને અનુભવ થયા વિના રહેતો નથી. એવા અનેક અનુભવોથી પ્રજુની કૃપાથી આ જીવન ભરપૂર છે. એણે કૃપા કરીને આ જીવને કદી છોડ્યો નથી. આ જીવે અનેકવાર એને છોડી દીધો હશે, જોકે જ્યારથી સાધનાના માર્ગમાં પ્રવેશવાનું બન્યું ત્યારથી તો એ વહાલાને પળેપળ સ્મરણું

કરવાની જાગ્રતિ રાખવાને એની કૃપાથી મથવાનું બનતું હતું. તેમાં બુલાઈ જવાનું તો તરત જ વેદનાના ડંખથી પાછો જાગી જતો અને એને પોકારતો.

સ્વજનોને અનુભવીને આત્મચોક્કર

મને એ વહાલાના અસ્તિત્વની નોખત કાળે એવી સાત પ્રકટેવી હોવાથી તમને, બધાં મળેલાં સ્વજનોને, પોકારી પોકારીને કહું છું કે એને આપણે સંપૂર્ણપણે ને હૃદયના ભાવથી વફાદાર, પ્રમાણિક, એકનિષ્ઠ બની બનીને એને વારંવાર પ્રેમભક્તિપૂર્વક વળગ્યા કરો. એને કૃપા કરીને હૃદય દેશો. જો જીવનમાં એને ચરણકુંભજે સર્વસ્વ સમર્પણ કરવાનું નિધાયું છે, તો પછી અચકાવાપણું રીતું છે. ને આટલા બધા આંચકા રીના આવે છે સધળાં જોઈતી કૃપા કરીને ફેંકી દો. આપણે મરદ બનવાનું છે. સાધનાનો માર્ગ પરાક્રમનો છે. કાયરનું આમાં કામ નથી. મધીમરીને પણ સંગાથ રાખો. જ્યાં જ્યાં નિર્જાળપણું પ્રકટે ત્યાં ત્યાં પ્રભુકૃપાથી ટટાર બનવાને પ્રયત્નવંત બનવું.

આત્મપ્રદેશના પ્રયોગવીરોના કહર

ત્યાં તમે તીર્થમાં છો, અને ત્યાં બધા જીવો સાધના કાળે બેગા થયેલા છે. તેમણે પણ પ્રયોગશાળા માંડી છે. તેઓ પ્રમાણિક-પણે, પ્રેમભક્તિથી પ્રયોગ કરી રહેલા છે. તેમાંથી જગતને લાભ થવાનો છે—જો જગતને તે લેવાની હૃદયની સાચેસાચી જિજ્ઞાસા પ્રગટી હશે તો. જે માનવી જ્ઞાનપૂર્વકની જાગ્રતિના ભાવ સાથે ને જીવનના તેવા હેતુ સાથે પ્રયોગ કરે છે, તેની પાછળ કંઈ અધ થદા નથી હોતી, પરંતુ જીવંત શ્રદ્ધા હોય છે.

તીર્થસ્થાનનો લાભ લેવા રાખવો જોઈતો ભાવ

એવાના ચતા રહેતા પ્રયોગમાંથી જગતને સાચું જાણવાનું મળે છે. ત્યાં આપણે આપણા આગ્રહો, મતમતાંતરો, આપણી રીત રસો, સંમર્જ કે દષ્ટિબિંદુના સકળ મદારને છોડીને—માત્ર જિજ્ઞાસુભાવે

સંપૂર્ણ જ્ઞાનપૂર્વકની નમ્રતા ધારણ કરી ફરીને જોટું સ્વીકારાત્મક ભાવે સમજવાને મથીશું, તેટલું સમજવાનું, જાણવાનું તે અનુભવવાનું વિશેષ મળશે.

ચૈતન્યશક્તિનાં દર્શન

શ્રીમાતાજીની સાથે ત્રાટક કરતાં જે અનુભવ થયો છે, તે પોતાના ત્રાટકની એકાગ્રતાને અંગે નથી, પરંતુ શ્રીભગવાનની ચૈતન્ય-શક્તિનાં તે એક પ્રકારનાં દર્શન છે. આપણે તે પ્રત્યક્ષ આંખોએ જોઈું છે. કંઈ માત્ર કલ્પનાથી હોય તો જુદી વાત. એનું સાચું ખરું સ્વરૂપ આપણે જોઈએ છતાં પણ આપણે એને આપણી માન્યતા, સમજ, વગેરે વગેરેની કક્ષા પ્રમાણે ઉતારી પાડીએ તે યોગ્ય નથી. આપણી સમજને ત્યાં ને ત્યાં ઠરવા ન દઈએ. એને ભાવથી ભાવન ખેંચી ખેંચીને ઉચ્ચતર સૂક્ષ્મતમ ભૂમિકામાં લઈ જવાને સાધકે મધ્ય જોઈશે. એવી આંતર દષ્ટિ કેળવવા જ્ઞાનપૂર્વક અંતરને પ્રયાસ કરવો જોઈએ. માટે ત્રાટક થતાં જે અનુભવ થયો છે, તે આપણા પ્રપત્નને અંગે ફરીને છે એવું માનશો નહિ. ફરીથી એવો અનુભવ થાય તો પૂરેપૂરાં પ્રેમ-મદ્દા ને ભક્તિભાવ વડે ત્યાં હૃદયની પ્રાર્થના કરતાં કરતાં એવા અનુભવને એના યે.અ સ્વરૂપમાં સ્વીકારશો ને કૃપામદ્દશી ફરીને આપણું જીવપાણું ટળે તેવી તે સમયે પ્રાર્થના કરશો.

પોતાના અનુભવો ન જણાવવા

આપણને ત્યાં જે અનુભવ થાય તેની નોંધ રાખશો. કોઈને પૂછસોગાજશો નહિ. સહુ કોઈ પોતપોતાની સમજણ પ્રમાણે એને ઘટાવવા મથે. ને એમ તે એવું મદ્દરવ ધરી જવાનું. ત્યાં જે જે બધા સાધકો છે, તે બધા જ કંઈ ઉત્તમ કોટિના છે એવું કશું નથી. ને ત્યાં જે બધા છે તે પૂરેપૂરી રીતે સાધનાના ભાવથી પળેપળ જ્ઞાન-પૂર્વકના જીવનવિદેશના ધ્યેયના હેતુને ખ્યાલમાં રાખી રાખીને જાગૃતિ રાખનારા નથી. વળી તેમની બધાની ભક્તિ જ્ઞાનાત્મક-દશાની ભક્તિ

જે એમ ' પણ જાં જીવને અનુભવવાનું મનું નથી, એટલે તેમના વિચારથી પણ આપણે ધેરવાઈ જવાનું નથી તે જાણીશો.

માન્યતાની ને સમાજજીની પહેલ

આપણી જીવિમાં કે અમરમાં ન કિતરી શકું હોય માટે એનાથી ઉચ્ચતર એવું દિવ્ય કશું ન હોઈ શકે એમ માનવું યોગ્ય નથી; અને સાધનામાં પ્રકટેથી એકાગ્રતાના પરિણામથી પણ પર કશુંક હોઈ-શકે છે, એવા પ્રકારની જ્ઞાનાત્મક શ્રદ્ધા સાધકમાં પ્રગટેથી હોવી પટે છે; તો જ તે પોતાની જામિકાની સમજમાંથી જ એ ને જ એ ગયા કરવાને છે. પોતે માને છે, તેટલું જ માત્ર સાચું છે તે પણ એક પ્રકારની મર્યાદા કહેવાય. જે જે માનના હોઈએ, તેનાથી જ એ પ્રકારનું આગળ ને આગળ છે જ, તે નહીં જાણવું. માટે જે જે માનના હોઈએ તે, નવાનો સ્વીકાર કરવાને માટે છેડાના જવાનું છે તે જાણીશો.

ત્રેમ-ભક્તિના ભાવનું જ મહત્ત્વ

ત્યા જે વર્ણવે છે એની સેવા તે કંઈ એમને માટે કરનાળી નથી. આપણા સર્વ સંકોચથી મુક્ત થઈ જવાને માટે, શુરભાવને વિસ્તારવાના હેતુથી હૃદયની માર્ગવતામરી ત્રેમ-ભક્તિથી મેવા કરવાની છે. એવો હૃદયનો પ્રકટેનો પ્રત્યક્ષ ભાવ તે સમયે નહિ હોય, તો તેવી થતી જતી સેવામાં પ્રાણ પ્રગટી શકવાના નથી તે જાણીશો. આપણે જે તે કંઈ માત્ર સ્થૂળ રીતે કર્યે પાશવી શકવાનું નથી. જેમાં ને તેમાં આપણે તો ભાવને મહત્ત્વ આપ્યા કરવાનું છે. ભાવને સાતરૂળ તેવા પ્રકારનું તેની ઉત્તમતામાં તે તે કર્મ જન્યા કરે તો તે સાચી ભક્તિ છે તે જાણીએ. સેવા કરતાં કરતાં જે ભાવના કે લાગણી પ્રકટે તેમાં તણાઈ ન જતાં, તેમાં ખૂબ ખૂબ સાવચેતીથી પ્રવૃત્તો ભાવ દર્શાવવાનું કરીશો. જે કાઈના સંપર્કમાં ને સંબંધમાં આવવાનું પ્રમુદ્ધાથી બને, ત્યાં ત્યાં અનન્ય ત્રેમભાવનું ઝરણું વહ્યાં કરે એમ સમજી સમજીને વર્તવાનું છે. આપણે જે સાચા સાધક હોઈએ, તો

સર્વથી પ્રથમ, સદ્ગુણ પ્રતિ જ્ઞાનપૂર્વક કદરભાવ આપણામાં પ્રગટવો ધટે છે, ને આવા પવિત્ર તીર્થમાં જો હૃદયનો તેવો ભાવ મેવા કરનાં કરનાં ન પ્રકટી શક્યો, તો ખીજે ક્યાં પ્રકટવાનો છે ?

સત્ય પ્રસરવાની રીત

મૃત્યને સમજાણથી, નકંથી ખીજાને ગળે ઉનારી શકવાના નથી; પરંતુ સત્યને તો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક છવી છવીને એને મૂર્તિમંતપણે આપણા આધારમાં રામેરામમાં પ્રકટાવી પ્રકટાવીને, પ્રસરતુ કરી કરીને અનુભવવાનું છે. તે પછીથી એની પ્રતીતિ ખીજાને થવાની હોય તો થાઓ. તેવા પ્રકારનું આપણુ દૃષ્ટિબિંદુ રહેવું ધટે છે.

આપણો ભાવ જ આપણી સ્થિતિની પાસરીશી

પોતાના હૃદયના ભાવને જે જે સમજી સમજીને તે પ્રમાણે વર્તે છે, એનું નામ સાચી સેવા છે. અને એ સેવા તે કંઈ કોઈ વ્યક્તિની મેવા નથી પરંતુ એ તો શ્રોભગવાનની મેવા છે, એવો જીવતો જગતો ખ્યાલ તે સેવામાં પ્રગટાવતા રહેવું. જ્ઞાન, ભાવમાંથી પ્રકટે છે. અને અંતે તો જ્ઞાન ને ભાવ જુદા નથી તે સાચું છે; તેથી આપણા જીવનવહેવાર-વર્તનમાં આપણા હૃદયનો ભાવ તેવો પ્રકટવો ધટે છે, તે જાણીશો. સર્વ જીવોની સાથેના વહેવારવર્તનમાં આપણે પોતે પોતાની જાનને પરખવી. આપણો ભાવ તેમની તેમની સાથે કેવા કેવા પ્રકારનો પ્રકટે છે, તે નીરખવું અને જેવો ભાવ પ્રગટતો જણાય તે પ્રમાણેની આપણી સ્થિતિ થયેલી છે એમ સમજવું. ભાવ પ્રકટ્યા વિના કોઈ પણ પ્રકારની સ્થિતિ શક્ય નથી. જો ભાવ ન પ્રગટતો હોય તો પરેપૂરા જીવ પ્રકારના છીએ ને અજ્ઞાનમાં છીએ એમ સમજવું.

જ્ઞાનની માત્ર વાતો કરવાને બદલે સમજણપૂર્વક વર્તો

ભગવાનના ભાવનું આરોહણ ને અવતરણ થવું, એ સાધના ક્યાં વિના કદી શક્ય નથી. સાધના એની મેળે કંઈ થયા કરવાની નથી એવો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો સજ્જભાવ તેમ પ્રકટે દર્શાવે તે આપ-

૩૨૪ . કર્મ તે કરતી વેળા નહાતું નીચોવતું ન કે

મેજે થયા કરે, તે હકીકત વળી જુદી છે. ત્યાં સુધી તો આપણે બધાંએ ધણું ધણું મથવું પડશે. અને કોઈ જીવ જ્ઞાનની ખાલી વાતો કરે તે રુચ્યુ નથી. જ્ઞાનમાં જે અનુભવની હકીકત હોય, અથવા તો જે સાધના કરતો હોય ને તેમાં તેની જે મુશ્કેલી હોય તે સાંભળવાનું તો જરૂર ગમે છે, પણ ખાલી ખાલી જ્ઞાનની વાત કે વેદાંતની વાત મને ગમતી નથી. આ કાળમાં તો જ્ઞાનની વાતો કરનારા જ્યાં ત્યાં પ્રકટેલા છે, અને જ્ઞાન જાણે વાણીમાંજ પૂરેપૂરું સમાઈ જતું હોય એવો કાળ પ્રવર્તે છે. માટે આપણે તો કંઈ પણ કશું બોલવું નહિ, આપણે તો માત્ર આચરવાનું રાખવું. જ્ઞાનમાં બોલવાપણું નથી, માટે જેટલું બને તેટલું પૂરેપૂરું મૌન જાળવો. સમજી સમજીને વર્તો. જામીનજામીને આચરો કયાંય પશુ અહમ્ કોઈકિયું ન કરી જાય તેની સાવચેતી રાખો. બૂંચેચૂંક પણ જીવણાથી વર્તતા પેતાની જાનને સાત સાત ખાસગ્ર મારો ને ચેતીને જાગ્રો. વાનો કરવાનું મુખી દો જે કંઈકાંય ને સતત એકધારે ક્યો કરો. સતત મંડી રહો.

કળાકારો! ચૈતન્યશક્તિની પૂર્વબુમિકા સમા છે

જેઓ ઉચ્ચનમ કળાકાર છે, જેઓ ઉચ્ચ પ્રકારના સંગીતજ છે, જેઓ મદાન કરી છે. ને તે બધા એ ચૈતન્યશક્તિના અવતરણની સદૃશ પૂર્વબુમિકા સમા છે. તેમાંના કેટલાક તો તે ચૈતન્યશક્તિનો (તેઓ જ્યારે બાવની ઉચ્ચ કક્ષામાં પ્રકટેલા હોય છે ત્યારે) રપરાં પામી કરતા હોય છે, અને તેણે રપરાંના પરિણામે તેઓ ક્ષિતમ કોટિનું સર્જન કરી શકતા હોય છે એણે મદાન લેખક, કવિ કે કળાકારનું જીવનચરિત્ર સદાગ્રાહ કે નીલિની દષ્ટિએ ઉત્તમ પ્રકારનું દશાયિત્વન જાણીય તો તેથી જાણીય એરવાની જરૂર નથી. બાવનાની જોડમના પ્રગટે જે અને તેનું ગુણવત્ત્વ અમુક વિચારિણીએ પ્રકટે છે ત્યારે એક પ્રાચીનો વેતના તમ્ ૨૫૬ જીવનમાં અનુભવાય છે. અને મદાન કળાકારનું, કવિ કે લેખકનું નેા કાળનું જર્જરન કે સખાવ્ય તેણે રપરાંને કારણે નીપજતું

હોય છે, તે જાણ્યો. એવું સર્જન કે સાહિત્ય તે શ્રીભગવાનની શક્તિનું સર્જન છે એમ પ્રમાણવું. તેની સાથે સર્જકના સ્થૂળ જીવનને સંકળાવવું નહિ. આવા પ્રકારનો વિવેક જરૂરનો છે.

આત્મપ્રદેશનાં છૂપાં ચત્નો

એવા કેટલાય સંત-લક્ષ્મી હોય છે, જેને પોતાની હૃદયની નમ્રતાને સીધે કોઈ પામી શકતું નથી, જોળખી શકતું નથી. એવાની હૃદયની એવી નમ્રતા તેમની દિવ્ય ચેતનાનું ઠાંકણ બની જતી હોય છે. એવી નમ્રતા ત્યાં ત્યાં તેમનું રક્ષણ કર્યા કરે છે; તેમ છતાં એવાની પ્રતિભા ઠાંકી ઠંકાઈ રહી શકતી નથી—જે આપણે હૃદયથી તેવા ગુણની કદરભક્તિવાળા પ્રકટેલા હોઈએ તો.

ભાવદર્શન માટેની તૈયારીઓ

તા. ૨૧-૨-૪૩ના દર્શનના આગલા દિવસથી સતત પ્રાર્થનાનો ભાવ હૃદયમાં હૃદયથી વારંવાર ધૂંટ્યા કરવાનું રાખીને તે દિવસે તો એને જ આપણું મુખ્ય કર્મ ગણીને વર્તવાનું છે. બધાંને મળવાકરવાનું મૂકી દેવું. મહત્વના કર્મને જરા પણ ન વિસરાય તે જોજો. એના ભાવની pāṭch-ભાવ-ધણી ધણી ચઢાવ્યા કરજો. ધ્યાનની એકાગ્રતા, સચેતતા, ભાવનાનો જુસ્સો—ખાલી શેઠાંચભાવવાળો નહિ, પણ જે જુસ્સાનો પ્રવેશ પ્રાર્થનાના હેતુભાવમાં થયા કરતો એવો—તે બધું જીવંતપણે પ્રકટાવ્યા કરીને પ્રાર્થનાનો ભાવ દઢાવ્યા કરજો.

સદ્ગુણની ભાવના

સદ્ગુણની ભાવના હેતુ અર્થે છે. જીવનના વિકાસ કાળે તે સાધન છે. તેથી તેનામાં ભાવ કેન્દ્રિત કર્યા કરીને એને વિસ્તારતા રહીએ તો જ એની કાર્ય-સાધકતા અને તે ભાવના જીવંત થયા કરવાની છે. સદ્ગુણ સ્થૂળ નથી; તે તો જોમાં તેમાં પ્રગટ્યા કરીને આપણને સદ્-બોધ પ્રેરતો હોય છે. જે તે કંઈ છે તે જ્ઞાન પ્રકટાવવાને કાળે છે. તેથી પ્રસંગ, વાનગીત, વર્ણન, તહેવાર, તે તે બધું જ જ્ઞાન મેળવવા

મા? હોઈ ત્યાં ત્યાં સદ્ગુરુની ભારના આપણે સમજી સમજીને પ્રકટ
વસાની જે, તે જાગૃશે! મદ્ગુરુ કંઈ માત્ર શરી નથી

હેતુનું ભાન ગંભીર

ત્યાં ખુમ કરવાન કરતે ખરા, પણ અતરચ્છ દલિ બિડામા
બિડી ગાખ્યા મરીને ત્યાં જ લદા, એકાગ્ર ને કેદિન કરી કરીને આપણે
જેવા થવું છે તેનું પગાર પણ સિમરણ થવું ન થઈ ત્યાં સર્વ કોઈ
સાથે સદાગુરુતિથી, પ્રેમમાં તત્તજ્ઞે

શ્રી અણુભાઈની કદરભક્તિ

પૂજ્યશ્રી અણુભાઈને માટે ભાવધા પ્રેરાર્પિતે એક નાનમ્નુ પણ
મોડેનેન હતુ તેની સારા આશરે નક્કલ કરીને તમે આપી હશે, એમ
માનુ છું ગુજરાત વિદ્યાપોદમા (શ્રી કાલ્યાભાઈ ઈજ્જતરામના બગનામા)
જ્યાં રહેવાનું હતુ, —કોચરખના પહેના દાળે—ત્યારે ત્યાં બગેાનગ જે
ઓગડીઓ હતી કે છે, તેમાં તેમના પત્ની રહેતા હતા હું પણ તે જ
કપાઉન્ડમાં રહેતો હતો, જે કે બોનવાયાનવાનો ખિન્નપણ વહેવાર
ન હતો મારીસ વરસ પછી એમને આજે આપણે ઘેર જોયા તેમના
દર્શનથી—પૂજ્યશ્રી અણુભાઈ પરત્વે આ જીવના હૃદયમાં જે પ્રગટેયો
ભાવ છે તે ભાવધા પ્રેરાર્પિતે—ધણુ ધણુ ગદ્ગદનાથી ભાવળીનું ચર્ષ
જવાયું શ્રી અણુભાઈની ગુજરાતના જુવાનો પરત્વેની સેવા ગુજરાત
પૂરેપૂરું સમજી શકેનું નથી ગુજરાતના તે કાળના જુવાનોમાં તેમજો
જે ઉત્સાહ, હિમમ, સાહસ, હિમન, મદનશક્તિ, બળ ને દેશભક્તિ
પ્રેરના છે, તે સ્મરણીય છે તે કાળમાં તેમના જીવનનો અદ્ભુત ગુસ્સો
તેમના સહવાસમાં તેમ જાણે જે કોઈ આશુ હોય તે જ સમજી શકે
એમ છે તેમની પ્રનિલા અને શક્તિ અન્નેઃ અને અજ્ઞા હતા હું
તેમના અખાડામાં જો કે જોડાયેને ન હતો, તેમ જ તેમના સમાગમમાં
કે પરિચયમાં પણ આવેને ન હતો પરંતુ કદીક કદીક તેમના પ્રવચન
સ્થાભળવા જતો ખરો ત્યારથી તેમના પરત્વેની ભક્તિ મારા દિનમાં

એવું જ્યાં-જ્યાં જાગે ત્યાં પોતાને તૃપ્ત રહે ગણી. ૩૨૭

પ્રકટેલી હતી. શ્રી. ઇંદુલાલ યાત્રિકે તેમની રીતે, અને શ્રી. અંબુભાઈએ પોતાની રીતે ગુજરાતને જાગૃત કરવાને જે પ્રયત્ન કર્યા છે, તે ખરે-ખરે વંદનીય છે. ગુજરાત ઉપર શ્રી. અંબુભાઈનું ઝાણુ છે, તેની કદર-ભક્તિ પૂરેપૂરી ગુજરાતે હજી સુધી તો કરી નાણી નથી. અનેક કહેવાતા સંત-મહાત્માઓને પણ ગુજરાતે ઘરેડ પ્રકારની લાવનાથી કરીને નવાજ્યા છે, તે જોતાં શ્રી. અંબુભાઈની કદરભક્તિ યોગ્ય પ્રકારે ગુજરાતે હજી નથી કરી એ મારે મન એક શરમની હકીકત છે. સાચી રીતે તો જે જીવ જ્ઞાન-પૂર્વક કદર કરે છે, તેનામાં તે પ્રકારના જ્ઞાનની સ્વીકારાત્મક ભૂમિકા પ્રકટે છે. એવી જે કદરભક્તિ કરવાની છે તે આપણા પોતાના કાળે કરવાની છે,

હરિઃ ઓ

ટૂંકીમાં, ૧૮-૨-૪૩

“ત્યાં સુધી આપણો સંબંધ”

સાધનાના જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકના પ્રખર એકધારા અભ્યાસ વિના (અથવા સાધનાની પણ અનેક રીતો હોઈ શકે છે; પરંતુ પોતાની રીતના અનન્ય ચિંતનના અભ્યાસ વિના) સ્થૂળને બેઠીને મક્કમને રંગ લગાડી શકાવાનો નથી તે જાણીશો. એક વાર શ્રીભગવાનની કૃપાથી ત્યાં પ્રવેશ થાય અથવા તો સાધનાનું કામ ધણી ગતિપાણું થયા કરવાનું બની જાય ત્યાં સુધી સાધકે અત્યંત ઉમળકાથી, શરણાલાવે-મમર્પણસભાવે-જે તે જાણું કર્યા કરીને સાધનામાં ગ્રાણુ પ્રકટે એવી રીતે તે સાધના કર્યા કરવી જોઈએ. તે પછી કોઈને કંઈ કશું સમ-જાવવાપણું રહેશે નહિ. ત્યાં સુધી જ આપણો સંબંધ છે. બાકી તો સંજ્ઞાન માનવી પોતાને પાલવે જે પડે છે એને ગ્રેમથી પાળ્યા કરે છે.

તીર્થયાત્રાની સાર્થકતાનું પેરણ

તીર્થયાત્રાના દિવસમાં જોઈતું પારમાર્થિક ચિંતન રજા કરે તેટલું

ઉત્તમ અથવા તેનું ન થઈ શકે તો એકતા હોઈએ ને મૌન, નામ સ્મરણ પ્રેમભક્તિપૂર્વકનું મનનચિત્તન, આનું બધું થયા કરે તો તે ઉત્તમ માન્યો, એનું થયા કરે તો જ તીર્થે ગયા છે તે માર્થક બાળી તો નકામા પેચા ખચ્ચો ને સમય વેડ્યો એમ દું તો ગણી તીર્થે એ જીવનનું સાચું મહત્ત્વ પ્રમટાવવાને માટે છે તીર્થે જવાથી કરીને જો એના એ પ્રમાણુ ધરેડયુક્ત જીવન પછી પશુ જીવવાનું બન્યા કરે તો તે 'તીર્થે ગયા હતા' એમ ન ગણાય પણ 'ખાલી મુસાફરી કરના નયા હતા' એમ ગણાય માટે તીર્થે ગયાનો હૃદયમાં હૃદયમાં ભાવ પ્રમટાવજો

જ્ઞાનપૂર્વક આધીનતા

સાધકે સ્વતંત્રપણે પોતાની ઈચ્છાથી કરામા પ્રેરાણુ કે પ્રવેશનું નહિ એટલે તો જ્ઞાનપૂર્વક આધીનતામાં—હેતુને પ્યાનમાં રાખી રાખીને—પ્રવર્તવું તે પણ પોતાની રીતે ને સમજાને નહિ પણ બીજામાં તાદાત્મ્યલાવથી બીજાને સમજાને (માથે સાથે તાદાત્મ્યનો શુદ્ધ પ્રકટાની પ્રમટાનીને) જ્ઞાનપૂર્વક જે તે બધું કરવાનું રાખવું કે જેથી કરીને પોતાપણ બધું દગી જાય

હૃદયનો સમયભાવ

દર્શનો આગનો દિવસ (તા ૨૦-૨-૪૩) હૃદયના ઉમળકા સાથે સતત પ્રાર્થનાભાવમાં ગાળ્યા કરશે આપણે આપણું થતું પૂરેપૂરું કરી ચૂકવું ને તે પણ એવી છે નામાં છે રી હૃદ સુધીનું ને પછી નિશ્ચિત ત્યાં કરવું એવી મારી તમને બધાંને પ્રાર્થના છે વાણીથી બોલી બોલીને કે લખી નખીને શું જોર દઈને કહી શકું ? તમારા પરદેવોના જા હૃદયનો ભાવ આવું આવું લખાવના કરે છે બાકી તો લખનાનો પણ અર્થ નથી હૃદય હૃદયને અનુભવના થઈ જાય તે જ ગોચર સ્થિતિ છે આ જીવનમાં કેઈ પણ કાળે ભાર ન દીધેા હાય, એવો ઉત્કટ ને સમગ્રભાવ ને ચિત્તન હૃદયથી રાખ્યા કરવાના છે તે જાણશે

પ્રાર્થનાનો નાદ સભળાય છે

હાનની રાજનીતિમાં સામાવજ્ઞાની નીતિ જાણી લેવા માટે કેટલીક વાર feelers (પ્રયોગાત્મક ચકાસણી) મૂકવામાં આવે છે ને તેની રીતે સામા દેશની રાજનીતિના વનજીને તેઓ સમજવાને પ્રયત્ન કરે છે જો કે રાજનીતિમાં તો તે એક ચાવળાજીતુ પગતુ હોય છે, પણ બહી તો તે, તે રીતે થયું નથી હૃદયની સુદ્ધ ભાવનાથી જ તેમ થયું હતું તે લખવાની ડઈ જરૂર હોય ખરી કે ? તેમાં પ્રભુકૃપાથી આ હૃદયનો સપૂર્ણ પ્રેમભક્તિપૂર્વકનો પ્રાર્થનાનો ભાવ છે સાધનાની ઉચ્ચતમ અમુક પ્રકારની પ્રમાણ તો નામ-રૂપ લય પામી જાય છે, તેમાં જ્યારે અમુક પ્રકારના હેતુનો ઉત્કટ ભાવ પ્રગટે છે ત્યારે તે પ્રાર્થના જરૂર સભળાતી છે, જેમકે મિહાર્થને મળેના દર્શનની હકીકત

ધન્ય ધડીનો ઉચ્ચ ઉપયોગ કરો

અતરની અભિલાષા પોષ્ટી અને સર્વ રીતે અસર પ્રસારતી ધન્ય ધડી ઝડપથી પાસે આવે છે લગવાન આપણને એની કરુણા અને કૃપા-પ્રેમથી નવાજીને એના દિવ્ય માર્ગતુ યોગ્ય સાધન બનાવે, એ પ્રાર્થના ।

દર્શન થવા બાદ દર્શનમાંથી ઊપજેલી ભાવનાને બીજાઓ સાથે હળીમળીને, કે વાત કરીને વેરવિખેર કરી આપણે વેડફી નાખવી નહિ દર્શન પહેલાં ને દર્શનના પગના સમયમાં ધ્યાન કરવા બેસતુ આ જીવ તીર્થમાં ફરતો ત્યારે એમ્બરામ જેવો જ રહેતો બીજી પ્રકારે ઉપાધિ મનમાં મનથી રાખતો ન હતો એક જ ગટણ ને એક જ મામ વણા લોક જે દર્શન માટે આવેના હોય છે તેમને પિનમાં તેની ગંભીરતા પૂરેપૂરી જાગેલી હોતી નથી એવું મદત્ત ને રહસ્ય પણ પૂરેપૂરા દેખેના હોતા નથી પરંતુ આપણે તો આપણી રીતે તેનો પૂરો લાભ લેવાનું રાખવાનું છે બીજા મધ્યથી જુદી રીતે, મધ્યથી અનોખી રીતે રહેવાનું.

વર્તવાનું રાખીને હૃદયમાં એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થયા કરવાનું છે. હવે તો કાઈ સાથે બોલવાકરવાનું રાખવું નહિ. શાંતિ, પ્રસન્નતા, સમતા, તટસ્થતા જ્ઞાનપૂર્વક ગાંધી રાખીને ધ્યાનસ્થ રહ્યા કરવાનું છે.

દરિ : ૐ ટૂંચી, ૨૦-૨-૪૬

સદ્ગુરુની આર્જવભરી પ્રાર્થના

અતરની આરજુભરી પ્રાર્થના છે કે એકધારા, નિરંતર, સતત, હૃદયના પૂરા લાવથી પ્રાર્થનાલાવમાં રહે. આ બેઉ દિવસ તે જ પ્રકારના તારે મેં તમને મૂક્યા છે. એનું મહત્ત્વ સમજાવે.

સર્વ પ્રકારના સંકેત દૂર થયા વિના આપણામાંથી ભય નીકળી શકવાનો નથી. જેમ જેમ અનેક પ્રકારના સંકેત દૂર થતા જાય છે, તેમ તેમ હૃદયની મોડળાશ પ્રગટતી જવાની.

૬૯-અદૃશ્યો કૈવાસુર સંગ્રામ

સાધકના જીવનના પ્રત્યેક કર્તવ્યમાં એની ચૂક તથા યુક્ત અને રહેલા છે. Known (ચેતન) અને unknown (અચેતન) વચ્ચે એક સતત યુદ્ધ ચાલી રહેલું હોય છે, પરંતુ સાધકને તેની ગતિગમ પકડી હોતી નથી. એનો એ રીતે તે સ્વીકાર કરી શકતો નથી. કાં તો એ પોતાની કાઈ સમજણને અગે તેમ થવાવાનું સમજે છે કે તે ત્વભાવ અગે કે કાઈકે એવા કારણો તે આપી દે છે.

ચેતન હંમેશા ઈચ્છે છે કે અચેતન એને જીતી ન જાય. ચેતનને અચેતનમાં પૂરેપૂરું પ્રવેશ પામીને ત્યાં સંપૂર્ણપણે વ્યક્ત થવું છે. અચેતન એક ઈચ્છ પલ્લુ એમને એમ મૂકી દેતું નથી. અહીં ચેતનાનો અર્થ જોડો વિસ્તારીએ તેટલો ઓછો.

સાધનાની ઉત્તરોત્તર કક્ષામાં અનંત પ્રકારના સંગ્રામ પ્રકટે છે. એમાં જીવ દારનો, જીતતો, અંતરની શક્તિને વધારતો એક એવી

નિર્ણયાત્મક અને નિશ્ચયાત્મક સ્થિતિ પર પ્રકટે છે કે જે વેળા પછીથી એની શક્તિને કયાંયે દારવાપણું રહેતું નથી. એવી રીતે તેની આંતરિક શક્તિ સતત બદલી રહેતી હોય છે. સાધનાની કક્ષામાં તેની આંતરિક શક્તિ કદીક દાર પામતી જણાય, છતાં એ દારને વશ થઈ જતી હોતી નથી. આવા પ્રકારના આંતરિક ચુલનું પ્રતિબિંબ બહાર પણ પડતું હોય છે ને એની અસર પણ છે.

૧. પૂર્ણ નિઃસ્પૃહતા પછી જ ચેતનમાં પ્રવેશ

આપણે ભગવાનનો લાવ મેળવવો છે એ પણ એમ તો એક 'desire' ઈચ્છા થઈ. પણ અતે તો એ પણ નિર્મૂળ થઈ જવાની. કોઈ પણ ઈચ્છા રહેતી ન હોય, કોઈ પણ જાતની સમજણ, કંપના, માપ, ગણતરી, રાગદ્વેષાદિ દ્વંદ્વો રહ્યાં ન હોય,—એ બધાંયે જતાં રહે, એ બધાંયે સંપૂર્ણ મુક્તિ મેળવાય—તો જ ચેતનાના અનુભવના પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરી શકાય. ત્યારે કંઈક અનુભવ થવાની દશામાં પ્રકટેલા ગણાઈ શકાઈએ, બાકી તે વિના આપણું જીવન અધુરું છે એમ સમજીએ.

૨. ચિરંમરણીય સંસ્મરણ

આપણા જીવનમાં આ શુભ ધન્ય દિન સદાય સ્મરણીય રહે! સદય' ઇના સ્મરણક્રમણની પગલીઓ આપણા હૃદયમાં અંકિત રહે. નોકરને દર્શન આપવા માટેની વિનંતીના પત્ર સાથે દસ રૂપિયા મૂક્યા તેનો વાંધો ન હોય, પણ એની પાછળ જે ગણતરીઓ રહેતી છે તે પર ધણે આધાર છે, એટલે એનું ન થયું હોય તો દીક. પરંતુ થઈ ગયા કેડે તેણે રજા ન કરે, તે સાધકે ખ્યાલમાં રાખવાનું છે.

શરીરની આજખંખાજ

આ શરીરનું વજન ૯૮ થઈ ગયું છે. હવે પાછું દીક થવા લાગ્યું છે. ગઈ કાલ બપોરથી સારું છે. શરીર પર જ જે સાધક લક્ષ રાખ્યા કરે એનો કસો પતો ખાય નહિ. શરીરનો ધર્મ તો વધવા-ઘટવાનો છે. તેની આજખંખાજ ન થાય.

ભાવ ખાતર જ ભાવની અમત્ય

પ્રત્યેક કર્મની પાછળ અંતરરથ ભાવના કેવી ને દેટી જ્ઞાન-ભક્તિપૂર્વક અગ્રવપણે લેવા છે, એના પર જ ખીંચે આધાર રહે છે એનાના કટકાને જોરથી ભાર દઈને કમોટી પર ધસવાથી એના ટચમાં જરાક જોટલો કંઈક વધારો પ્રગટે છે, તેવું કર્મમાં પણ સમજવાનું છે. જો કે આ ઉપમામા પૂરતો યથાર્થતા નથી એનાને કમોટી પર વધારે ભાર દઈને ધસવાથી માત્ર રજ જોટલો ફરક પડે, પરંતુ કર્મમાં તો ભાવનું જોટલું વધારે લક્ષ દઈને મહત્વ આપીએ તેટલો કર્મમાં ફગડ પડે છે કર્મ મહત્વનું નથી, તેની પાછળની ભાવના કેવી ને કેટલી છે તે મહત્વનું છે. એટલે આપણે તો પ્રત્યેક કાર્યની પાછળ ભાવનો જ ખ્યાલ દહપણે રાખ્યા કરીએ ને તે પણ કોઈ પણ પ્રકારની અપેક્ષા રિનાતો, હેતુ રિનાતો, ભાવ ખાતર જ ભાવ રાખીએ તો આપણું કામ આગળ ધપે.

સાચી ભાવના એળે નથી જતી

ન્યાયે ન્યાયે ઉત્તમ ભાવવાહી એકાગ્રતા ભમે છે ત્યારે ભૂકુટિમા એવું થાય છે તેવી વેળાએ ધ્યાનમાં બેસવાનું કે નામરમરણ કરવાનું સૂત્રે તો તે જિહ્વા જાન નમને એક વાર ભૂકુટિએ લક્ષ રાખીને ધ્યાન કરવાનું સૂચવેતું, પણ તે કાલી શક્ય ન હતું હવે તમને ધરેમા અનુભવથી તે સમજાયુ હશે અનુભવ વિના આવી બાબતો સ્પષ્ટપણે મમજી શકાતી નથી ભગવાનની પામે ખરા દિવથી પ્રેમભક્તિપૂર્વક જવાને જે મધે છે, એને તે સ્વીકારનાનો જ છે જે ભાવના જીવનમાં મળેલી છે એને હૃદયમાં ઉતાર્યો કગશો, વર્તનમાં પ્રગટાવશો. ભારના વર્તનમાં પ્રત્યક્ષપણે ન પ્રગટે ત્યાં સુધી પૂરી ખપતી નથી. ભગવાનને શરણે જવાથી કરુ જગતું નથી એની ખાતરી રાખજો. એના ચરણ કમળે હૃદયના ઉમળકે સમર્પણપદ્ધતિ (કશીએ અપેક્ષાની દષ્ટિ, વૃત્તિ વિના) જે જે આપ્યું દશે તે તે જણુ ભગવાન કઈ પોતાની પાસે રાખવાનો નથી, ભકતને તેનું વળતર જરૂર મળ્યા કરે છે. સચી

રીતની પ્રેમભક્તિજ્ઞાનપૂર્વકની ભાવનાથી થતી જતી સાધના વડે શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, બળ, ઉત્સાહ, હિંમત, ધીરજ વગેરે વગેરે ગુણ પ્રગટ્યા કરે છે. યોગ્યપણે સાધના થયે જવાનાં તે માપ-લક્ષણ છે. આપણે સાધનામાં પ્રવેશવાનું ક્યું છે, તો તેની યોગ્ય રીતે ને ભાવનાએ વર્તવાનું છે. કુમળા છોડને સંભાળવાનો રહે છે. એને જળસિંચન કરવું પડે છે, નહિતર તો એ સુકાઈ જાય. માટે સંભાળ રાખ્યા કરશો.

સ્ત્રીહૃદયની શક્તિ

જગતના જીવનમાં આપણને સ્ત્રીહૃદયશક્તિનો અનુભવ થયો નથી. પુરુષ ગમે તેવું બહેને કરતો હોય, પણ એની પાછળ સ્ત્રીની સૂક્ષ્મ ભાવના કામ કરી રહેલી હોય છે. કર્મમાં પ્રેરાઈ શકાવાને કાળે કોઈ ને કોઈ ભાવના તો હોય છેજ. સૂક્ષ્મપણે ને સ્પૂર્ણપણે સ્ત્રી-હૃદયશક્તિની અસર પુરુષના જીવન પર થયા વિના રહી શકતી નથી. પુરુષ કે સ્ત્રી, કોઈ કયાંયે પણ પોતાની એકાંતિક ભાવના વડે કશામાં પડેલાવું નથી.

હરિ : ૐ દ્વિચિ, તા. ૨૨-૨-૪૩

અપ્રતિમ દિવ્ય અનુભવ

ગઈ કાલે તાંજોર છોડ્યા પછી આનંદની લહેર વધવા લાગી. બહારકેમાં અંદરબહાર બધો પ્રદેશ ખુલ્લો થઈ ગયો. શેમેરોમમાં આનંદ આનંદના ઉત્સવનું ચનગનાટ કરવું જૂનું પ્રસારેલું હતું. તેવું અત્યંત ઉત્કટ માત્રામાં પોણો કલાક હતું. ત્યાર પછી થોડુંક બિતરતું હતું, તે રાત્રે પાછું ચઢતું હતું. જો કે ક્રિયા સળંગ, પ્રશાંત, સક્રિય, વેધક, હંદોગ્ય અને સુખદ હતી તો પણ તે પીડા કરતી હતી; કારણ કે બપોરે પસાર થતી હતી ત્યારે તેને પોતાનો માર્ગ કરવા માટે કંઈકે સખત માર્ગ કાપવાનું બનતું હતું. આમ છતાં અતિશય આનંદને

માન્યે દુષ્કારો આ જામનું ન હતું અને હતા તે દુષ્કારો અત્યંત ભાવના ભાવ તો હતું જ.

ઉપર્યુક્ત અનુભૂતિની સામગ્રીઓ, માન્યતા ને માની એમ પાંચ પરિકરણો અને હતા તે નિમિત્તભાવે એકસો અનુભવો ધુ એકા માથે વિવિધ ક્રિયાઓ, અને આદર્શ, એકા, તેમજ આત્મની એકરૂપતા-એકમાત્રતા-એકમતા એકમાત્ર અનુભવાના હોય, એકો તે નીના પોત દત્તો એ તો આપણા દૈન્યના બીજા પગલે જે જીવંતો પ્રેમ હોય, એ પ્રેમના જેટલા પ્રમાણમાં એકરૂપતા હોય તેટલો જીવંત જીવનમાં મોટો કે ત્યારે એવું અનુભવાયા વિના જેવો નથી, તે જીવંતો એકા કઈ પ્રકારે મદત્ત કે મદત્ત હોય તો તે પ્રેમના કે

આ વિધિ તમને મરણી રૂપમાં નિર્ણયને નિર્ણયને જીવંત રૂપમાં કંવાનું મનુ હતું આજુબાજુ રહેતા પ્રિયિયો પ્રિય અલ્પકાલભાવનો કામળ મન્યો ને તેમાં તમોએ પ્રિય જે તાર કરો. 'દર્શન મનોરે રામ વાગે થશે દુષ્કાર પ્રકાશ' તે વાન્યો, આનંદ થશે

નોકરને દર્શન

નોકરને, નોકર હોવાના કારણેજ, ત્યાં દર્શન નથી મળતા એ હકીકત માન્યામાં ને અમન્યુમાં જીવંતી શકતી નથી માથે આવેલા નોકરને ત્યાં દર્શન નથી મળી શકતા એમ જે કહેતા હોય તે માન્ય છે, એમ માનવાને કશું કારણ નથી તથા ત્યાંના સાધકો સાધના અંગે જે બધું કહેતા હોય તે પણ તેમની તેમની આજ્ઞા સમજાવતું હોય, તેમ પણ બને આપણે તેમાં દોષવાદો જરૂર નહિ તમને નોકરને દર્શનનો વાગ નહિ જ મળે એમ માનવાને કશું કારણ નથી એને પણ દર્શન હવે પણ મળશે કે

હરસ ન હોવા છતાં તમને હરસ થયા હોય એવી રીતે તો

આજ નોકરને બીજે વડે દર્શન કે વાની કે મળી હશે

પડ્યું એનું આંતરિક ગૂઢ રહસ્ય પણ હોવા સંભવ. એવી એની શક્યતાનો સ્વીકાર કરીએ. એ પરત્વે ખુલ્લું મન રાખીએ તે પણ જરૂરી છે. એ માટે—એનાથી પરિણમતા ફળ માટે—નમ્રતા ને કદરભાવ પણ આપણે રાખીએ. પરંતુ એ થયું તે તેમ જ થયું છે એવું દાક્ષમાં ભણે ન માનીએ પણ કોઈક કાળે આપણને તે સમજાય પણ ખરું. ભગવાનનો ભાવ જ્યારે કામ કરે છે અથવા તો આપણા આધારમાં તે સ્પર્શતો હોય છે, ત્યારે તે ને તે કાળે તેનું પરિણામ નીપજે એવું ન પણ બને. એની યોગ્ય અસર થવાપણાનો આધાર આપણા પર પણ રહે છે.

આપણે ઝટ ઝટ, ને હકીકત કરતાં વધારે પ્રમાણનું માની લેનારા ન. થઈએ અને સાથે સાથે એ દિવ્યશક્તિની શક્યતાઓને અશક્ય પણ ન ગણી કાઢીએ.

સદાય ગતિમાન રહેવું

અમુક દશા થતાં સાધક પોતામાં પોતાનું થતું મરણ ને જીવન સંમજી શકવાની બુદ્ધિમાં પ્રકટે, ત્યારે તે પરત્વે પણ એનું લક્ષ ન રહેતાં, પ્રત્યેક સ્થિતિમાં ફેરફાર થતો જવાનો છે, એમ સમજીને ક્યારે એણે સદામતી ભોગવવાની હોય નહિ; ને એણે એકમાંથી બીજામાં ને બીજી અવસ્થામાંથી ત્રીજીમાં એમ ગયા જ કરવાનું છે. પરંતુ તે સાથે સાથે તેમાં પણ ક્યારે ભેરવાઈ પડવાનું નથી. એમ જતાં જતાં ને એમ જે તે બધાં પરત્વે તટસ્થ રહેવાયા જતાં આપણે આવની ઉત્તરોત્તર ઉત્તમ કક્ષામાં પ્રગટતા જઈએ છીએ.

લેખકની ઉત્કટ હમદર્દી ને શુભ વાંચના

તમને બધાંને હું જે કહું છું તે આ જીવનની પોતાની પ્રત્યક્ષ અનુભવની સાબિતી વિના કે માપ-લક્ષણ વિના કહેતો નથી. તીર્થના આ ગાળાના સમયમાં તમારા બધાંમાં મન ખેંચાયું હોવાથી સારીનું વળન જે ૧૦૮ રતલ હવું તે ૬૮ થઈ ગયું છે. આનું મદત્વ તમે બધાં

કારણે દુઃખ હોવા છતાં ડાગનું ન દતું; અને છતાં તે દુઃખના અનુભવનું બાન તો દતું જ.

વિષયકાન અનુભૂતિની સાગળીઓ, મારામાં ને મારી એમ પારસ્પરિક હતી અને છતાં તે'હુ તટસ્થભાવે એકસો અનુભવું' છું. એકી સાથે ત્રિવિધ ક્રિયાઓ, અને સાદાં, ચોથાં; તેમ છતાં ચારેની એકરૂપતા-એકસામ્યતા-એકરસતા એકમાં જ અનુભવાતાં હોય, એવો ને શીલા ખેત્ર હતો. એ તો આપણા હૃદયમાં બીજા પરત્વે જે હૃદયનો પ્રેમ હોય છે, એ પ્રેમમાં જેટલા પ્રમાણમાં એકરૂપતા હૃદય હૃદય વચ્ચે જામવા માંડે છે ત્યારે એવું અનુભવાયા વિના રહેવાઈ નથી, તે જાણુશો. એમાં કંઈ કરાં મદત્ત કે મદત્ત હોય તો તે પ્રેમનાં છે.

આ ગ્રિહિત તમને બધાને પ્રક્રિયા રાખવાને કારણે જ્ઞાનપૂર્વક એની કૃપાયા કરવાનું જન્મ હતું. આટલું જાણી રહેતાં દ્વિગિયા પ્રિય મંદ્રકાલભાષિતો કાગળ મળ્યો ને તેમાં તમેએ દ્વિગિ જે તાર કરેલો : "દર્શન બપોરે ત્રણ વાગે થશે. હૃદયના પ્રણામઃ" તે વાંચ્યો, આનંદ થયો.

નોકરને દર્શન

નોકરને, નોકર હોવાના કારણે જ, ત્યાં દર્શન નથી મળતાં; એ સ્વીકૃત માન્યામાં ને સમજાણમાં બિતરી શકતી નથી. સાથે આવેલા નોકરને ત્યાં દર્શન નથી મળી શકતાં એમ જે કહેતા હોય તે સાચું છે, એમ માનવાને કશું કારણ નથી; તથા ત્યાંના સાધકો સાધના અંગે જે બધું કહેના હોય તે પણ તેમની તેમની આગવી સમજાણનું હોય, તેમ પણ બને. આપણે તેથી દોરવાઈ જવું નહિ. તમારાં નોકરને દર્શનનો લાભ નહિ જ મળે એમ માનવાને કશું કારણ નથી. એને પણ દર્શન હવે પછી મળશે. *

હરસ ન હોવા છતાં તમને હરસ થયા હોય એવી રીતે યોગી

* આજ નોકરને બીજે રહે દર્શન કરવાની ક્ષમ મળી હતી.

સમજાવે ને ત્યાં એવો એકાગ્ર ને કેદિન જાવ પ્રત્યારવે અમારે
વિષ્ણુ તો ને રચના સાથે કશી જુદાઈ નથી

ખ્યાન દ્વારા આપણને ત્યાં કઈક વધારે મળવા મળવ છે તે
જનમુક્તિ આનંદાશ્રમમાં જ્યાં ઉપર વિશેષ મદત્ત લક્ષ્યની
ભક્તિથી આપણે

હરિ ॐ દ્વિતિ, તા ૨૪-૨-૪૩

શિખાળી મનાતા

ઝેડુ કે દિવામાં લલ્લ સરસા એક જાણે રહીને
મનના રહેવું તેવું ઉર ઉમળકો આગીને આપણે તે,
સ્વભાવે જે વાગે મરસ-નરતું જેહથી ગિર ચિત્તે
-ગદીને તાજાં વગતું રહ્યું, ભાવ જેથી વધ્યો રહે

ખુશ્તા થવાપણું

તમને જે પુઠાવવાપણું લાગે છે, તે અંગે તા ૨૩-૨-૪૩ના
કામળથી જે ખુનાસા જેવું થઈ ગયું ન હોય તો જરૂર પુઠાવશો
કશું પણ મનમાં ગમણી નહીં નોંધ કરી રાખવો ને રૂપાં પૂછી
લેશો. મારી આપેની સમજણથી પણ હલ્લકી જે તે ન અંધારા
તો જેને જેને મદપ કરવાનું ન જ રાખવું પરંતુ એનો સ્વીકાર
કરના માટે આપણું હૃદય તો ખુલ્લું રાખવાનો પ્રેમથી પ્રયત્ન
જરૂર રહેવું

થવાપણું

આ માર્ગમાં જેટલું વધારેમાં વધારે ખુલ્લું રહેવામાં જવાય
તેટલું વધારે ઉત્તમ છે સંપૂર્ણ તાટસ્થ્ય પ્રત્યે વિના ખુલ્લું
રહેવાનું અશક્ય છે ત્યાં સાધકને માત્ર જે ખુલ્લું રહેવાનું
કહેવામાં આવે છે તે વાત તો સાચી છે પરંતુ કેટલામાં ત્યાં એવું
અપૂર્ણ તાટસ્થ્ય પ્રત્યે હશે. ખુના થવું કે ખુના રહેવું એ એમ
ને એમ તો શક્ય નથી તે પણ માગી લે છે જ્ઞાનલક્ષિપૂર્વકની તે

પરત્વેની સપૂર્ણ જાગ્રતિ જો પૂરેપૂરું ખુલ્લું થવાય તો તો માધનાતું કામ સંગ જની મોકે ખુલ્લા થતું એટલે જીવ પ્રકારની સમગ્રતા, રીત, માન્યતા, દેવ, આશ્રય તથા મનાદિ કરણની પ્રાકૃતિક ધર્મથી મુક્તિ આતુ ખુલ્લા થતું તે જ્ઞાનપ્રકારનું ખુલ્લા થવાપણ ગણાય એવું ખુલ્લા થવાપણ એટલે જ્ઞાનાત્મક સંજ્ઞાગતિ એવું ખુલ્લા થવાપણ એટલે જીવનું જીવપણ દાજવાની મગજમય પ્રાથમિક ભૂમિકા ખુલ્લા થતું એટલે જીવ પ્રકૃતિએ જીવ પ્રકૃતિમાથી મુક્તિ મેળવીને એનના પ્રદેશમાં પગના માલવાના મગગાયરણ ત્યાના સાધકને એમ જે કહેવામાં આવે છે—એમ સાબાસુ છે—કે ‘અહીં તો માત્ર ખુલ્લું જ થવાનું છે, એટલે ખીનું બધું કામ થઈ રહેશે,’ તે જો ઉપરના અર્થમાં ઘટાવીએ તો યોગ્ય પણ ગણાય પરંતુ કોઈ સાધક જે કંઈ કહે તે તેના સપૂર્ણ અર્થમાં માની લેવાની જરૂર ન હોય સદ્ગુરુના વચનના તાત્પર્યને તેની સપૂર્ણ જ્ઞાનાત્મક દશાથી પ્રદણ થતું એ કંઈ જેવું તેનું કર્મ નથી સૌ કોઈ પોતપોતાની અધુરી રીતે તે સમજતું હોય છે માટે આપણે તો કંઈ કશા વિષે મત ન બાધવો કંઈ કશા વિષે મત ન બધાય, કંઈ કશા વિષે વિચારવાનું ન બને, કંઈ કશા વિષે આમ કે તેમ ન વર્તાય, તેનું નામ પણ ખુલ્લા થવાપણ છે તે જાણશો.

વિવેક તો રાખવો જ

શ્રીમાએ જે પ્રસ્તાવના લખી છે, એની નકલ તમે લખી મોકલી છે તે વાચી છે પત્ર સાધકે તે તે બધું વિવેક રાખીને ક્યાં કરનાતું છે નહિતર વૈષ્ણવ ધર્મમાં પણ એ જ લક્ષણ છે, કિંતુ આજે એનો જ્ઞાનભાગે અદુપયોગ થઈ રહેતો નથી કારણ કે જેમણે જેમણે એ બધું ક્યાં ક્યાં તે જડતાભરી રીતે, મતાનુગતિક રીતે ને અજ્ઞાનથી,— જ્ઞાનભક્તિથી સમજી સમજીને જીવનને ઉચ્ચતર લઈ જવાની ધગશ વગર એમાંથી એનાથી નીપજતા જતા પરિણામને તો તે જોતા ન ગણા. અતે એમાંથી સમાજને લાભ ન થયો, પરંતુ જડતા લાધી

ભાવના મર્ષ દેવમાં પ્રગટવી ધટે

આપણે મમાજ મદિરમાં કે ઘેર પ્રાર્થના વખેરે કંતો દોષ છે, ત્યારે, તે વેળા હૃદયની સચ્ચાઈ ને થોડો ધણે પળ ભાવનાવાળો તે જરૂર હોય છે, પરંતુ એમાંથી પ્રગટી ભાવનાનો વિસ્તાર જીવનનાં અન્ય ક્ષેત્રમાં થયા કંતો નથી, એટલે તે તે ક્ષેત્રનાં કર્મમાં એમનો સ્વભાવ એવો ને એવો રજા કંઈ છે ત્યારે આપણે તો તેની આધનાની ભૂમિકાની ભાવનાનો વિસ્તાર અને તેનો જ્ઞાનપૂર્વકનો અમલ જીવનનાં સર્વ ક્ષેત્રોમાં કર્યો કરતા ઝડીએ તો જીવનની ભાવના વિસ્તૃત થયાં કરે, એમ જ્ઞાનપૂર્વક ધર્મતા, જીવનમાં અન્ય ક્ષેત્રોમાં સ્વભાવતુ રૂપાંતર થતુ રહે તેમાં તે મદદકર્તા પત્ર નીવડી શકે છે જેમ વાણવ્યેમની શોષ વેમાનિઃ કુમ્ભરી, પરંતુ એને જ્યાં સુધી પ્રત્યક્ષ ક્ષેત્રમાં મુકાર્ષ ન હોય, ત્યાં સુધી જગને એનો લાભ નહોતો મળી શકતો, તેના જેવું કે'ક આ ગણાય

મહાન સત્યની અવહેસનાનાં કારણો

વૈષ્ણવ ધર્મમાં શુરમદારાજ એવા નીકળ્યા કે જે ધર્મના સિદ્ધાન્તો હતા તો જીવનને ઉચ્ચતર દિશા બતાવના કાળે, પણ તેના પવિત્ર કાર્યમાં વાપરનારે બદલે તેઓ તો તેમને પોતાના રચૂળ વૈભવવિનાસને માટે વાપરવા લાગ્યા ને જનતામાં એ સિદ્ધાન્ત ઉપર સર્વ જાર બંધી રીતે અપાયા કરાય એવી રીતે ને પ્રકારની ભક્તિનો પ્રચાર થયા કંઈ, અને પ્રકૃતિના રૂપાંતર તરફ સાધકની દૃષ્ટિને ખેંચનારો કે કેળવવાનો પ્રયત્ન તો થયો જ નહિ એના પગિણામે આવા મહાન સત્યની જગતમાં આજે અવહેવના થઈ રહેલી જણાય છે, તો તેવું આપણામાં ન થરા પામે તે જેવું રહ્યું. બાકી મત્સ્યનો આપણે કેટલી ને કેવી ભાવનાથી અમલ કરીએ છીએ તેના પર આપણા જીવનમાં સત્યના ટકવાનો આધાર છે

સાધનાની શોધ મમજી

માદનિક રીતે ને આપમેજે તેના પરિણામ આપણામાં જાણના થો તે જો ન જણાતા હોય તો આધ્ય અચાનુ જોઈએ નહિતર તો તે ખાગમાં પડે જ્યાંનો પોતાની રીતિઓનું ધ્યાન થતુ જતુ હત્યથી એ અનુભવી શકતો હોય તો જ આધના એ આપના કે નહિતર એ સાધના, એ તો વગાડાડ છે એમ સમજો એજે એના સાધનાને કમારા દેવાને રાગ પણ ન વગાડરા જોઈએ પરતુ આમ કરતા પડેના આપણે પોતાની જાનને પૂરેપૂરી નદન્યતાની નપાળી પેરી થો છે તે ઉપગત આધનાની જાનનાથી પગેપગ નાનભક્તિપૂર્વકની જાનની મેરીમેરીને તે પ્રમાણેનું મોરે મોર । અને આપણાથી મન્યા મેરી છે કેમ અધના તો આપણી તેના પ્રમાણની જાનના જાનના આપણા થતા જતા પ્રત્યેક વહેવાનવર્તનમાં અને મર્મમાં જોવા મેરી થતી કે જેમ — આ બધું આપણે સપૂર્ણ તટસ્થતાથી અનોખીને જાનને નપાળી લેરી વડે આપણે મેરી શખતા હોઈએ ને તે રોગ નાનમ પડુ જાન તો આપણે ઉપર નખ્યુ છે તે પ્રમાણે વિચારનાને રાગ તાવાળા રીએ તેમ જાન, તે વિના નહિ આમ લખવાનું મ પડુ આજે તમા । પુનઃજાન્યનું કમાડ ઉવા તા The history of the sect of Mahard (પુર્વિખાગના મહા ન જતા સપ્રદાનનો ઇતિહાસ) એ બાપડી જાથમાં આની અન તે પ્રખ્યાત 'નાએમન કેમની જાતી તે ઉપરની આ વિચારો લખવાનું મન થયુ તે સજ જો કે આપુ તો ધગી વાગ નખ્યુ છે જાના ઉપર જે નખ્યુ કે તેો મહત્વ આપીને જોડન નર્તાય તેડન ઉતમ

જો ત્યાના કોઈ સાધક સાથે શદ્દ જાનનાના જોન નિવાર ખીજી રીતે સમજાવેના ન હોઈએ તો આપણી સાધનાના મમયના માદના સમયમાં તેના સાધક માગે તેની પ્રાર્થના જરૂર રી લખાવ પરતુ એરી પ્રાર્થના મગાને આપણને પ્રેરવાનું મન્યુ, તેથી સદમયજે મન

તે બાબતમાં કાઈ પણ પ્રકારનું અહમ્ મેળા ન કરે તે પણ સાધકે લક્ષમાં રાખનાનું છે

આ બધું બરાબર છે

આધ્યાત્મિક બાબતમાં કઈક મૂચન હોય કે હાજીકન જણાવેલી ટાંપ તો તે બાબતમાં ખુલ્લું દિન રાખવું, તે જરૂરી છે તેવું વર્તન આપણું પ્રગટેનું હોય તેવી જાનપૂર્વકની સમજણ રહે તે પણ આસ્પષ્ટ છે જેનો આજે સ્વીકાર નથી થઈ શકતો તેનો કાંચે સ્વીકાર થવા સહન પણ હોય ને તેમ થયા પિના સતોનાવાનું ન રખાય તે પણ યોગ્ય છે

આપણો ખ્યાન આપણા પૂરતો જ રહે તો તે ઉત્તમ બીજાના સાર નિવ્યની કદરથી હૃદયને ગ્રેમભાવે બીજાવડું જોઈએ પણ આપણે તેનું નહિ કરીએ તો બીજાને દીક નહિ લાગે અથવા બીજા આનું ધારસો એવું મનમાં ન થવું જોઈએ કદર જો કરવાની છે તે તો આપણો ગુણમાહકતાનો ગુણ કેળવવા ને પ્રગટાવવા માટે

સમર્પણની ભાવનાનો અર્થ

સમર્પણની ભાવનાનો સ્થૂળ અર્થ આપણે હોડવો ધો સમર્પણનની ભાવનાનો વિસ્તૃત અર્થ તો એ છે કે જો તે કઈ બધું એવું જ છે તે ને બધું એની રીતે એની ભાવનારાળા છત્રનમાં, અને એવા છત્રનને વધારે ને વધારે દિવ્યતામાં પ્રગટાવવાને માટે, તે તે બધાનો જાનબક્તિપૂર્વકનો ઉપયોગ તેવી તેવી ભાવના, દષ્ટિ ને વર્તનથી થવા જાય તે પાછું તે પણ એને જ સોંપાયા કરાય એવું નામ સમર્પણ સ્થૂળ બધું આખી દીધે જો આપણાથી તે પ્રકારનું વર્તન ન બન્યા કતું હોય તો પેનું આપેનું અર્થ વિનાનું ગણાય જેમ જગતમાં એમાં લાકડી કે કઈક લધિધાર પામે દોષ છે, તો એની એક પ્રકારની દૃઢ રજા કરે છે તેમ ભાવના પામું એવી એક શક્તિ જે એના અનુશીલન-પરિશીલનથી, સતત અભ્યાસથી છત્રનમાં એની દૃઢ, એકાં, મદદ અનુભવમાં પ્રગટી ધો

ભાવના અને કર્મ

ખાત્રી કેવળ સ્થૂળ કાર્યનો કરો અર્થ ન હોય. જે એવું સ્થૂળપણે અપાયાં કરાય ને તેની પાછળ શક્તી જાગતી ભાવના જે ન હોય તો એવા સ્થૂળપણના કર્મથી કશું ઉચ્ચ પ્રકારનું જીવન પ્રગટવાનું નથી તે જાણશો. કર્મનો જે રીતે ઉપયોગ થાય ને એવા ઉપયોગમાં જે પ્રકારનો રસ લેવાયો કરાય તે પ્રમાણે કર્મનું પરિણામ આવવાનું શક્ય બને છે. કર્મની સાથે ભાવનાનો સંબંધ રહે છે. જે તે સાથે ઉચ્ચ, રમ્ય ને દિવ્ય ભાવનાનો મેળ નહિ મળેલો હોય, તો તેવાં કર્મમાં મન નેનાં સ્વભાવ પ્રમાણે જોડાયેલું રહેવાનું, અથવા તો માત્ર એક દેવ કે ધરેડ પ્રમાણે તે થયા કરવાનું. એટલે એમાયી નવા પ્રાણ, નવચેતના કદી જન્મી શકશે નહિ. સાધકને મળતાં કે થતાં જતાં સકળ કર્મ એના હૃદયની ભાવનાથી સમજાણપૂર્વક થવામાં થટે છે.

જાગૃતિ એ જ યોગ

જીવનના સાધકે આ બાબતમાં સંપૂર્ણપણે જાગૃત થઈ જવું પડશે. મને તેમ કર્મ કથેં એને ચાલવાનું નથી. પ્રત્યેક કર્મમાં જાગૃતિપૂર્વકનો તેના હેતુનો ખ્યાલ તેને જન્મવો જોઈશે. એમ કરતાં કરનાં તે પ્રકારની અખંડિત જાગૃતિ તેનામાં પ્રગટવી જોઈશે. તેવી સતત એકધારી પ્રકટેલી જાગૃતિ, પછી તો તેના અનાયાસપણામાં પ્રગટી જશે. આમ ન બન્યું હોય ત્યાં સુધી સાધકે સતત જાગૃત પ્રયાસમાં રહેવું જોઈશે. કોઈક વાર નીચી જૂમિકામાં ઊતરી પડાય તો તેવી જૂમિકામાં હોવા છતાં પણ પોતાની પ્રગટેલી ઉચ્ચ સ્થિતિની જ્ઞાન-પૂર્વક ભાવના પ્રકટાવી પ્રકટાવીને તેને કેટલી જળવાઈ રખાય છે, તથા પોતે જે સ્થિતિમાં ઊતરી પડ્યા છીએ તેનાથી પર ચીને પણ ત્યાંનાં થવાનાં કર્મો પોતે જવી રીતે કરે છે, તે જોવાની ઉત્તમ તક એને એવી નીચડી જૂમિકામાંથી મળે છે. અને તેથી કરી તેવી તેવી સ્થિતિ-

માનસી પોતાની મોજ અમજાવુ કેટલી પાળી થઈ રાહી છે અને પોતે દુઃખ આ કીના દાસ ના તેમા તે માનસ નથી થઈ જતો એવું જ નહિ પણ તેની નીચી દાસના પ્રસાદના સંસ્કૃતિ તથાઈ ન જતા તેનાથી ઉચ્ચત્તર ભૂમિના આસી પોતે કેવળ પ્રમાણમા સ્ત્રી શકે છે તેનો નાનકડું નો અનુભવ તેને તેની દુઃખાધી યાવ , આરો અનુભવ સાધ્યો થવો ધરો જરૂરનો છે પોતે જે ભૂમિમા દોષ, એનાથી સ્વાસ્થ્ય જાનાત્મકો ભારા પ્રકારી પ્રકારાને વિધી શામા પ્રગટાવી તેણે સાધ્યના નિમા પ્રકારી ગેવા છે છે

અનુભવ

માધ્યમી પ્રત્યેક મુશ્કિલ નજર અનુભવની અમજાવ અને પરિણામ ઉપર ન્યાયેના દોરી વડે જોડે એનારી ની ભૂમિ આ દોરાની સમજતાએનો તે આગળ મે એની મે ૧૧ મે એને આગળ રાની હોય પણ મે ૧૨મું અનુભવો માન મ પના ૧૧ મે એ એને જેથી તારવાતુ તે ન થઈ શકે સાધનાની ભાસનાતુ અમજાવો હવે ૧૧ ૧૨મું જોઈને એનું નિત્ય મન દૃષ્ટિને ગાનપર મુખી શાનન પૂરેપૂરું વનનરહેનામા થતા મે એ જ અનુભવ પ્રકારવા મ મુખી મદતનુ અગ છે તે સાધકે ખ્યાલમા રાખનાતુ છે તેવો અનુભવ ૧૧ કશાના આધાર વિના ૧૧ હોવો જોઈને એને કે અવધૂ પ્રકટયા કરેના હોવો જોઈને એના અનુભવની આગળપાળી મથી મધ્યના સમજાવુ માળી રીધેના મ પનાતુ જોશ સગમર સોરે સોરે એવું મુખ ન દોતુ જોઈએ તે આપોઆપ પ્રગટે હોવો જોઈએ તે (અનુભવ) થરો દોષ એને તેની રોગના ને મદતની દૃષ્ટિ સાથે જે સાધ્ય ૧૧ થઈ સ્વીકાર થઈ મરીને પ્રેમભાસી ૧૧ થઈ એની નિ ૧૧ રાખ્યા મે છે ૧૧ એની ગઠિત પર મેનાના જીવનનુ સર્વ કઈ ન્યે ૧૧ મે મે છે તે તો જીવનમા પ્રગટે તેના અનુભવ આગળો માગ જુ નો મરીને બનાવ્યા કરે છે ન તેમા પ્રવેશ મગ્યા કરે છે આમા પ્રમગમા પગી જવાનો મદી સલર રહેતો નથી

સાધના અને ભાવ

સાધનાને માટે જોઈનાં બળ, શક્તિ ને દૃઢ સકલ્પ જ્યારે પૂરેપૂરાં પ્રકટે છે, ત્યારે સાધક એકની એક સ્થિતિમાં પડેલો નથી રહી શકતો. દૃઢ સકલ્પ, બળ અને શક્તિ એ તો જીવંત શક્તિ રૂપે છે. અને એની પ્રેરણાત્મક ભાવના આપણા જીવનવહેવારવર્તનને કર્મમાં જ્યારે પ્રકટે છે ત્યારે સાધક પૂરેપૂરો સાબરો બને છે તેની આખો ખુબી જાય છે ત્યારે તે કંઈ રેલીમાં નાવ ચલાવતો હોતો નથી જો કે જગત તો એને એવું જ કહેતું હશે પરંતુ એનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ એને ખીટું જ કહેતો હશે એટલે એવો તો પોતાના પર જ, પ્રભુ પર જ, મુક્તાક ગ્રહેતો હોય છે એવાને પછી કયાય છેતરાવાપણું રહેતું નથી. સાધનાના ભાવ પ્રમાણેનો વિચાર, તે પ્રમાણેનું જીવન ને તે પ્રમાણેનું તેનું વર્તન એ ત્રણેમાં સાધકે અમલ સમજીને સુમેળ પ્રગટાવનારો છે તે જાણીએ. એવો સુમેળ પ્રગટતો જ્યારે અનુભવાય, ત્યારે સાધકને આપમેળે નિશ્ચિતતા પ્રગટે છે.

જેમ કેઈ કશાકાંક્ષાધિપતિ ધનિકને એ ચાર પૈસામાં જીતિ જતી નથી, તેમ સાધનામાં પ્રયત્ન, પ્રયત્ન મદત્વાકાંક્ષાવાળાને 'ધર્મ', અર્થ ને કામમાં' દિલ ચોટતું નથી એનો બધો જ પુરુષાર્થ તો દૃઢાત્મીત્વ ને શુભાત્મીત્વ કેમ થનાય. એની સ્થિતિ પરત્વે ચોટ્યા કરતો રહેનારો છે એવું થતા પોતે દૃઢ નિશ્ચિતવાળો સાધક થયો છે, એમ માનવાનું છે પછી તો આકાંક્ષાકૃતિ ઉત્પન્ન થયેલા એવા હૃદયમાં રાગદ્વેષવાળા (જો કે એવું પૂરેપૂરું આકાંક્ષા તત્ત્વવાળું હૃદય થઈ ગયું હોય તો તેમ ચાલ જ નહિ, પરંતુ એનું થવાની ક્ષિપ્રતા હોય ત્યારે) વિચારો માઠા રૂપે નિષ્પન્ન થાય છે ઉપરાંત દોષોવાળા આદોષનો વિદ્વંસનમાં મળી, પોતાના સ્વજાતીય દોષવાળા અદોષનો આર્થિકને તે વિચારના આદોષનેનું રૂપ સમજીતો ઉત્પન્ન કરાવે છે આમ પોતે જગતમાં શાંતિને બદલે અશાંતિ જન્માવવામાં મદદ કરે છે.

ચોગ્યપણે વર્તવાનાં લક્ષણ

આપણને કેઈ મોટું ગણે, સાગ ગણી મનમાં ને આદર આપે, ઉત્તમ કદર દરે, ઉત્તમ મોટા આસને બેસાડે તો આપણે એ અધિકારને માત્ર નથી એમ મનજનું પરંતુ અર્વાં કૃપાપાત છીએ એમ જાણું, ને બધાએ કૃપા કરીને એવો અધિકાર પ્રેમથી આપ્યો છે, એમ જાણી શુનેગારની માફક ધજો ધજો સંક્રામ્ય એવો, અને ઈશ્વરનો આભાર માની સર્વની કૃપા યાચ્યા કરી સામાના ઉપકારનો બચેવા ધાળી ન ગણાય એવું જ્યાં હોય ત્યાં ધણી ધણી હૃદયની આદરભક્તિ ભુદ્ધિથી પ્રકટારી પ્રકટારીને જીવતી ગમ્યા કરી જે એમ નાદિ કરીએ તો કૃતક્રિયાનું મહા પાપ આપણને લાગવાનું છે તે નક્કી જાણીશો. આપણે બધાએ ઉપવી હકીકત ધણી ધણી જાગૃતિથી લક્ષમાં રાખવાની છે કારણ કે આપણે તો ચેતનને અનુભવવા તૈયાર થયેલા છીએ માટે કૃપા કરીને તે બામનમાં ચેતના થયે પગ્મ તત્વને મેળવવાના ઉપાયોના જાણનાર કરના, એની પ્રાપ્તિના માર્ગના મિથ્યોને યથાર્થ રીતે જાણનાર ને હામ ભાંડીને એને પ્રભુકૃપામાં દર્શાવનાર, — એને ઉત્તમ ગણેલા છે મનને ઉત્તમ ભાવનાવાળું સનન રાખ્યા કરનાર છે તે ઉચ્ચ ભાવનાવાળું એમ ને એમ તો રહી શકવાનું નથો એને કાળે કેઈ સાધન જેઈશે. એ સાધનનો એકધારો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો અભ્યાસ પ્રકટયા વિના તેની ઉચ્ચ ભાવના કેરી રીતે પ્રકટી શકવાની છે ? માટે તે પ્રકારનો અભ્યાસ ધજો ધજો જરૂરી છે અભ્યાસમાં હેતુનું જ્ઞાન પ્રકટયા કરે તે પણ જરૂર છે આપણને સ્વાર્થની જ્યારે ખૂબ તાલાવેલી પ્રકૃતિ હોય છે, ત્યારે આપણે જેમ સર્વનું મારુ ખોટું સદન કરી લઈએ છીએ, તેમ પરમાર્થના નિયમમાં પણ પ્રતિકૂળતાઓ ને ને પ્રકટે, તેને પ્રેમપૂર્વક સ્વીકારીને, તપશ્ચર્યાભાવે સહી લઈને કોઈના પણ શુભહોય ન જ્ઞેના સર્વને અનુકૂળતા કરી આપવી, તે પ્રજુની આપ્તિ થવામાં સાધનરૂપ છે.

દોષનિવારણ

જે કોઈને પોતાના સ્વભાવનું કે પ્રકૃતિના દોષનું જ્ઞાન થયું હોય,

ને તેમા પડ્યા પડ્યા જ્ઞાનપૂર્વક અત્યંત પુરુષાર્થ કર્યો કર્યા છતાં જો
તે ન દો, તો એજે એના દોષોનું સપૂર્ણ નિવારણ થઈ જાય તે ઝાઝો
પ્રભુના પ્રેમભક્તિપૂર્વ-ના અમરણમા સપૂર્ણ એકમતના પ્રઘટાસાને મનત
મથ્યા કરતું જોઈએ એના મનન, ચિંતન ને ધ્યાનમા જયો મમય
માગસાને મનમે ખડેભોજિતન થતું જોઈએ મનથી, મનનના વિચાર
તથા વર્તનને ન જોના, તેમના કલ્યાણ તન્દ્ર જ આપજો તો ધ્યાન
રાખનાતું છે, તે જાગૃતો જ્યારે તેઓને સમજાશે કે આપજો તો તેમના
કલ્યાણમા જ તત્પર ગદીએ છીએ, ત્યારે તેઓ આપણા પગને પોતાનું
પ્રતિજ્ઞા વર્તન છોડી દઈને આપજોને અનુસરવાના હશે તો અનુમતો

પ્રમનતા

જેનું હૃદય સદાય અવિરત પ્રમન છે, એના ઉપર શુભ સરકાર
પડનાથી પ્રાપ્ત થનાર પ્રત્યેક પ્રમનમા આનંદને અનુભવવાની મનને
સતત રેડ પડે છે પછી એને કોઈ વસ્તુ, પ્રસંગ, જનાર અદુચિતર
જથ્થાતા નથી જેમા ને તેમા આનંદ રમજતા ને માધુર્યને અનુભવ
વાનો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો અભ્યાસ પાડવાથી મનને સાતિ મળે છે,
પ્રમનના પ્રકરે છે, તથા એની તેજસ્વિતા ને શક્તિ ઓર પધે છે

હરિ ૐ કુલકોપુમ, ૨૪-૨-૪૩

અનુભવોનો ઉપયોગ

સાધકના જીવનમા જ્યારે શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ ન પ્રેમભક્તિ વધતા
જાય છે, ત્યારે જેના વિશે પૂર્વે ધર્મ વિચાર ન થયા હોય તેમ છતાં
અમુક કામ જની જાય તો તેની વાસ્તવિકતા અને એના દોરી સચા
રખણાનો ખ્યાલ સાધને પ્રકટી જવો જોઈએ ને સમજવો જોઈએ
તો જ તે તેના મીઠા અનુભવોનો યોગ્ય ઉપયોગ લાભ લઈ શકે

પૂરુ જ પક્ષાવનાથાભિધિ મગે

મર્ધ પે તારી વેપાગ મ્હાં રજના તે પૂર જ્ઞેશથી તે જ્ઞાનનાથી
સાધ ॥ પગુ ક્યો મ્હે, એરી સમ્પના જરુ છે પરતુ એમ જીવર
જગનમા મ્હા મગે છ ? મ્હે તાગ વેગ વડવા ને સાધના પેગા સાધના,
એમ જે જુદા જુદા જ્ઞાના પાડી નાખ્યે નહિ ચાની શકે સાધનાને
ભાર જા પ્રેમભક્તિપૂર્વકનો, મદ દિનરાજો પૂરેપૂરો હોય તો તેવી
જ્ઞાનગુનો નાનપૂર્વકો હિરોગ સર્વક્ષેત્રમા થો મ્હાનુ રાખે, તો
સાધના ન્વજ્ઞાનુ રૂપાતર થયા પાનુ અને બાળી નહિ જેમ હોવા
આપ જુને વેપાગની મ્હા ગતાગમ ન હતી ને તેમા મ્હો મૂળ કે લેયા
જીવન ન હતી અને તેમા પાહોમ મ્હીને જ પનારી તે સર્વ ગતિ ને
સર્વ જાવે ન પડ્યા તો તેમાથો વેપાગની બધી મીનગમો એની
સમજા ॥ તે એની ચાવીઓ તથા મ્હા આપજુને આપડી છે તેજુ જ
આ મધના માર્ગમા છે તે જાગશે આપજો પોતે જે એક ક્ષેત્રમા
મ્હી શમ્યા તે આ સાધનાના ક્ષેત્રમા પણ મ્હી શમવાના જાએ એમ હઠ
આત્મનિશ્ચય સાધકે પ્રમ્તાવના જાણુ છે પોતે જે આત્મનિશ્ચયસધી
બીજા ક્ષેત્રમા મમ મ્હુ છે તે જ બગ આમા સમજી સમજીને વધારે હો
પ્રમાપુમા પ્રમ્તાવના મ્હનુ છે તમા જે રૂતેકમ મર્ધગમ્યા તો આમા
પા કેમ નહિ મર્ધ રાકીએ એમ તેજે નિચા કરાવે ૬

અનુભવે

અનુક્રુપ

મરેનુ હો પૂરેપૂરુ મારેથી જમડુ મદિ
પોતાને તારના પ્રકિત પામે છે તે હરે નકી ॥

પારો જ્યારે મરેનો હો રક્તિ રોગ સુધાર ॥

આપમેજે મગે એને એવુ આપાડ જાણુ ॥

મહાત્મા ધન્ય કે જેલો મૃત્યુને ધોડી પી લીધુ

એરી કૃપાની શી શક્તિ આજે તે જાણુ ॥ મત્યુ ॥

મૃત્યુને બેટામાથે નેને પ્રેમ ત્યા કરે,

મૃત્યુ ને જીવન-બેથી એનો નિત્ય વખે પડે ॥

ઉપનુ વખાણ એક મગગિયામા વખીને રાખી મૃત્યુ હતું
દમનુખખાઈ તે વાચના જતા દના, ત્યારે મે બેથી વીધુ મદાતમા
ગાંધીજી અંગે ગેરિયામા છોડ-ગટ થઈ ગયા પછી તે મગગિયુ વાચવા
આપીને એમ કહ્યું હતું એક વાર તો જાને જતુ જતુ એવન અમેને
તદ આપનાને જણ નેના દીધું એ પ્રમગના મમજીના અનુભવ
ઉપર ઉપનુ વખાણ લખ્યું હતું અંતે કઈ અવગતના, તે અંગે
તા ૧૪-૨-૪૩ ના રોજ બેનને પણ રખેનું ને તેમાના એમદ
વા-પ નીચે તેના અડર વાઈને પણ કહેની તેના ગીતે કવિર ટાગોગના
શરીરના મત્ત રિંદે પ'મેથો જાણનાનું જની શરેનું ને તેમતભાઈ
ખાનમા મજગમા ફા નીકળેના તે વખતે કઈ પણ છાપાના
નમાચાર જાણ્યા મ્યાં મિના નેમને તે દખીન કટોરાપણુ મનેનું આવા
પેટનાં પ્રમગો મોના છે આ બધું લખનામા આ જીવનું મહત્ત
જનામા પ્રગતિવાનો હેતુ નથો, પરંતુ માથના માર્ગમા આગળ જતા
જતા આના મધ્યનાઓ પણ છે તે સમજવાને કારણે ઉપગની
દખીનો કહેની પડેની છે, તો તે અંગે મને માફ કરોજી

વહાલ

નોંધી પડના જા શુભા બગતના મળી નથી એ જાણાનું
તે હીંમ થયું છે માટે કૃપા મળીને હરસ કે એનું કઈ દહપણે માની લેનાનું
નાખનો નહિ લોટી પ ના વિરે આગળના કાગળમા લખ્યા ગયો છું
પ્રાઈને પ્રાઈ અમુ પ્રમરનું વહાનું સંબોધન કરે છે તેથી કઈતે
હંચમા, તેના માત્ર લખનાથી નહાનું થઈ શકનાનું નથી હંચમા, વહાના
થનાપણ નાખના મિનતી છે બહારના એના ગુણક વખાણથી રીક
લાગતું નથી જે જાન હોન તે હંચમા ઉડે ઉતારને કેળીને વ્યવહાર
વર્તનમા પ્રત્યક્ષ ઉતારી શકીએ તો તે ખપનો છે બહારના ડોળમા
તું મજન આપ્યા કરનાનું નથી જે તે કઈ બધું દંભના જાન્યો બન્યા

૩૪૮ અતે જુવાનીની કા તો મૂર્ખાંક સમજૂ બને,

કરે તે જરૂરનું છે બહાનના સાધન હાથનો ભાર ઝાલવા માટે ભને
જરૂરના હોય, પરંતુ અમુક વર્તના તેના અવધાન પરી જે તેવો ભાર
પ્રત્યક્ષ વર્તનમા પ્રતી શકનો ન હોય, તો તેના બહારના સાધન દ્વા
ઉપયોગના નથી તે જનશુભો આપણે એક તરફથી કાગળમા 'વહાયો'
એવું લખીએ અને બીજી તરફથી હૃદયમા તેના પરતે ઉડાવ ને
અન્યથાભાર પ્રગટો હોય, તો એવું સ્વજનનું વર્તન અને તો ઘણું ઘણું
ખૂંબે છે એવી ઉપરજની પ્રધાને ત્યાગી થઈ એના દરતા પ્રાઈમારે
છેડેલાં વિરોધ કરે, ગાગ દે, તે વિગેરે સાડુ છે વહાયનો પ્રખર મન
કાઈ પોતપોતાની રીતે એકબીજા પરતેના કર્મમા અને બનાવ્યા કરશે —
અને તેમા હૃદયની સાચી લાવનાનો ઉત્તમ પડથો પડ્યા કરશે, —તો તે
વહાન ક્રિયાત્મક યોગ્યપણે દર્શાવાયેવું લેખારો મહત્ત્વ હાથના માથા
લાવને દેવાનું છે હૃદયનો એવો પ્રેમભાવ પ્રગટે છે, ત્યારે તેના પ્રેમભાવની
એકાગ્રતામા કરો છકળાટ કે અશુભમો પ્રગટેના હોના નથી, તે જનશુભો
હૃદયની સ્વરગના, પ્રમાણિકતા, વહાઈના, ઉ નાસ, ઉત્સાહ, અત, ભાવના
મગેવા સ્વજન પરતે વહા કરે, બીજાને જ રધારેમા વધારે મહત્ત્વ
આપ્યા કરાય, પોતે તો નીચામા નીચા ગણા કરીએ, બીજાનું કષ્ટ
કરેનું હોય તેની હૃદય સપૂર્ણપણે દરે કર્યાં દરે ને તેમ અનુભવે,
પોતાપણનો ખ્યાન કઈ કગામા ન રહેવા દે, એવું એવું જ્ઞાનપૂર્વક
વર્તોયા જરાય અને તે સાથે સાથે જીવનવિકાસની સાધનાની ભારના
આપણા કર્મ ને બનહારવર્તનમા પ્રગટ્યા કરતો હોય તો ઉત્તમ

ખુબતા થવાપણું

મા જીવના તમને પૂજન માતાજીમા ને પૂજન રમણ મહારિંમા
દર્શન થયા તેથી શુ વળે ? તમને તેથી જે માગ કહેવાકરવામા ને
તે પ્રમાણે જીવન માળવામા જીવતો જાગતો હિસાહ, નદીના પ્રવાહના
જેવો ન રહ્યા કરતો હોય તો તે બધું એટલે કે તેના દર્શન થયા
મારે મન તો મિથ્યા જેવા છે માટે સર્વ પ્રકારના સ્વકોચ કાઢી નાખીને
સર્વ પ્રકારથી ખુ વા થવાપણું જેવું બનશે, તો તેટલા પ્રમાણમા કાઈના

નિમે કઈ કથ સધવાનુ નહિ બની શકે ખુવા ચનાખતુ બધી ગીતે
તમારે છે તે બનુસો

તાદત્ત્યયુક્ત તાદત્ત્યભાવ

ગાંધીજીને પેશાબમા ઝેરી જતુઓ ધણા જણાતા હતા, તે અંગે
'આજે હવે નહિ હોય' તેનુ તા ૨૪-૨-૪૩ ને રોજ તે અંગેનુ
બોરકાગટમા જાહેર થયુ તે પહેલા, પેશાબ લઈને વહેતી સના-માં
હમમુખભાઈને તાત્કાલિક તપાસ કરારી બાનનાને સુધરાઈના દના-
ખાનામા મોકલ્યા હતા આ લોકીકત તમને ગ્રેમભાવે જણાતી છે.
ગાંધીજી સાથેનો હૃદયની સરળતાભર્યો, ભાવ, અત્યંત સિનચ માઈવતા-
યુક્ત આદરભાવ, ૧૯ વર્ષ તે ક્ષેત્રમા કામ કરેનુ હોવાથી તેવો હૃદય-
નો ગ્રેમભાવ ગ્રહેવો હોય, તે તે બધુ એટલે કે તેના તેના ભાવ તેમની
સાથે તટસ્થતાયુક્ત તાદત્ત્ય પ્રકટના તેમનુ આપણામા તેનુ તેનુ પ્રગ-
ટાવે છે જે સરમરણની પાખા રાગ-આસક્તિ રહેવા હોય, તેવા
સરમરણ બૂનેચૂકે પણ જો હોય, તો તેમા જરાકે રસ વેનાઈ ન જાય
તે પરત્વે સપૂર્ણ પૂરેપૂરી જાગ્રતિ રાખવી થોડે છે જે કઈ કથામાં
આપણાથી રાગ, આમક્તિ, મોહ, મમતા કે એવી દુહની વૃત્તિમા
પડાય, તેનુ કથ આપણાથી થવા દેવાય જ નહિ તેનુ થાય તે જીવનનુ
મરણ કહેવાય સાધકે એવા એના જીવનના થતા મૃત્યુમાથી વાર-
વાર ઊગરી જનાની જ્ઞાનપૂર્વક આદત કેળવવી રહે છે કર્મ સાથે
સાથે જો જીવનનિકાસની ભાવનાના હેતુનુ જ્ઞાન ને તેનુ જળ જીવનુ
જાગતુ રાખી શકાય, તો તેનુ કર્મ જીવનમા પ્રેરણાત્મક શક્તિ અર્પો
કરે છે

હરિ ઝંક દ્રીચી, તા ૨૭-૨-૪૩

ગાંધીજીની ધા

સિખન્ધી મદાકાતા

હૃદે દેવી ગુણો, પદ્મમગની દિવ્ય તે ચેતનાને
અહાવાને કાળે જરૂરી સધાગી, ઉદ્ભવ્યા સૌ કરો તે,

૨૫૦ ત્યજ્જા ટેરી લાગે છે દત્તિ જે જે હતાય તે

ધરાયુ ના તેવુ જલ્હિ મુધા હલે, પાતના ચોચ તેની
-ટરી તેના રહેશે, નિજ રાગત તે સૌ પ્રગતા દુર છે

તેરી સાધનાનુ નિદાના પ્રધારનુ અતર્મુખોપણુ પ્રગળના તેરા
તેરા મુગો ને તેની તેરી તેરી મમજ્જો ને તેરી તેરી ભુમિમજ્જો
નાધમના જીવનમા પ્રગટતી ગેવાની નામસ્મરણની ભુમિમ ત્યા
વધારેમા વધારે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક દૃઢ થાત તેમ વનવાનુ કરગોજી
ગાવોજી અધારે નામસ્મરણની લાડનાના એમમપણાયા પ્રગતી
ધૂનના પ્રતાપના આધારે જીવન જીવી જ્યા છે એમની તેરી ધૂન
અતારે 'હે રામ' છે હે રામ ના ધ્વનિમા એમનુ અતર ધા
નાખી ગહેનુ છે એમા એમના હલરનો દુખભરો આતભાર કે
એમા પીડિત હલ્લનો પ્રભુહલ્લને પોમા છે હલરની તીવ્ર અપ્રમામણુ
નો સુર છે હલ્લના તતુએ તતુમા એમાથી જે અસુખ ઉપજી રહેનુ
છે એની તે જભીર વ્યક્ત ગર્જના છે જેના સ્મરણની પાળા એમજો
લાને નિચોવી નાખી છે તેના ચરણમા આપજો ધા નાખરા જઈએ
ત્યારે જીવનના મર્મ મધિરિચાર છોડીને જ જીવાનુ હોય અમન
ના મળમા આગળુ લોમ રાજ-મહારાજને ત્યા ધા નાખવા જતા
જનાં જ્યારે એમના હલેન માટે મર્મ રરનો ન નીખજોતા દેશ આરે
ખાજુધા હાથ દેશ પ થા હાથ ત્યારે તે પેનાનુ જીવન હલરની ધા
નાખીને ત્યા ન્યોધવર કરી દેતા એવી ધા ગાધોજીએ ભગરાનના
ચરણમગમા તાપેથી છે હે રામ ! હે રામ ! એ એમનો અતર ધ્વનિ
છે એમની મીઠ અતર દેના પર જ મ તરી રહે :

નામસ્મરણ

આવો નામસ્મરણનો મહિમા જાણનાર આના મહત્ત્વ માગમા
પગુ તે જીવતા જાગતા દયાત છે નામસ્મરણનો મહિમા હું શુ મ્ની રામ :

અને સતબક્તોએ ગાયો ગાયો તુલસીદાસે
રાક તે હુ શુ વર્ણી જાનુ ? ગાઉ જી રીત હું તે :

માટે તમે બધા બિડતા, હમ્તાકરતા, સર્વ કંઈ કરતા કરતા પ્રેમ
ભક્તિજ્ઞાનપૂર્વક નામસ્મરણ કર્યાં કરશો તો અપના છો બાકી તો
બિડરડે નાખવા જેવા

હરિ ૐ તાબેગ, તા ૨૮-૨-૪૩

હૃદયની એમણ, એકાત્મભાવનાવાળી પળેમા શ્રોત્રમુકપાથી
અમુ-અમુક સ્વજનના અમરણને અતરસ્ય ચેતનામા સમ્પાદી
રાખવાને ભાવ રખાયા કરાતો હોય છે એથી કરીને જે કંઈ થનાવું
ચટવું હોય તે ભને બનો ડિતુ તેવા ભાવને સ્વીકારાત્મક સાનુકૂળ
ભૂમિકા હજી સ્વજનમા પ્રકટેથી અનુભવી ગડતો નથી, તે મારે મન
મોહુ દુઃખ છે

ભાવનું મહત્ત્વ

કંઈ પણ કશાથી જરા પણ બિચારીયા થનાપણુ પ્રમુખ, તો
સમજવું કે તાદર્ય પામ્યું નથી જે કંઈ આવે એને પ્રેમથી, આનંદથી
સ્વીકારી લેનાની હૃદયની ભાવના પ્રગટી જતી સર્વ પરિસ્થિતિમા
જીવતી જાગતી પ્રમુકપાથી રહેનાનો ધો જે આપણે ભગવાનની
ભાવનાને હૃદયમા હૃદયથી માન્યા કરતા હોઈએ, જે એને હૃદયમા
ઉતારીને આપણા અર્થવહેના-વર્તનમા એની ચેતનાનું જ્ઞાનભક્તિ
પૂર્વકનું પરિણીવન કર્યાં કરતા હોઈએ, તો તેના પ્રકારની ભૂમિકાની
છાયા હૃદયમા પ્રકટેની હોવા ધો ને તેમ હોય તો તે પ્રમાણે તેવું
તેવું આકારાર્થ શકે આમ જેમા ને તેમા ભાવનાનું મહત્ત્વ વિગેરપણે
છે, સ્થૂળનું નથી તે કારણથી આ જીવના મ્યૂળ શરીરની ચિતા કે
સગ જ્ઞવાની વૃત્તિ આપણામા હોતી તે પણ ફીક નથી જે સાધ્યને તે
પરતે ત્રીન હૃદયની ઉત્ક્રાહ હોય તો તેની ઉત્ક્રાહ તેના પરતેની ભાવનાને
માટે હોઈ શકે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનું, તદસ્થનાપૂર્વકનું તાદર્યનું અનુસંધાન
હૃદયમા હૃદયથી પ્રગટવું અનુભવી સમજવું હોય, ને એવી ભાવનાનો

જીવનના વિકાસમાં જ્ઞાનપૂર્વક ઉપયોગ થતો જતો હોય તો તો તે પણ અમનુ છે પરંપરની ભાવનાનું જ્ઞાનપૂર્વકનું તાદાત્મ્ય પ્રગટે તો તો સુદમમાં પણ જિહ્વા જિતરી રાખાય

સંજ્ઞા

જ્ઞાતમાં પ્રભુકૃપાથી આ જીવને રહેવાનું છે તેની મર્યાદાઓ છે. આ જીવને માથે કઈકે કઈકે દેવા ને સજ્જ પણ છે ને પ્રભુકૃપાથી પ્રેમથી તેને અદા કરવાના પણ છે પ્રભુકૃપાથી થયેલો સક પ પણ ઉધાર રાખી શકાતો નથી, એવો તમને બધાને અનુભવ છે કોઈનું પણ સજ્જ પ્રભુકૃપાથી રાખેનું નથી જેનું જેનું સજ્જ હતું, તેમનું તેમનું ભગવાનની કૃપાથી કામ કરી કરીને તે સજ્જ ફેરવાયેનું છે મથું જ કઈ પ્રાપ્તનું બાપી ન રહે એમ વર્તવાનું એ વહાલાની કૃપાથી બન્યે જાય છે આમ હોવાથી કોઈ પણ એક સ્થળે રહેવાનું બની શકતું નથી

નામસ્મરણ અને મનાદિનું પૃથક્કરણ

દ્રીપી, ૩-૩-૪૩ જ્યારે મનનું હળવાપણ ન લાગે ત્યારે વધારે ખુલાખણે હરિ ઉઠના નામસ્મરણની ઉત્સાહથી ને પ્રેમથી ધૂન ચલાવવી જોઈએ મનનો આવેશ ને આવેશ કઈ કશા વિશેષને કારણે આગ્રહાયો હશે, તેની આપણને સમજ નહિ પડી હોય એવું બને ત્યારે નામસ્મરણ કરતા પ્રતા તટસ્થતાપૂર્વક આપણું પૂરેપૂરું પૃથક્કરણ કરવું ધો ને મૂળ મારણને પકડી પાડવું જોઈએ સાધનને માટે આ બધું બધું જરૂર છે કઈ કશું એમ ને એમ સરકી જવા દેવાપણું ન બનવું જોઈએ ખરી રીતે જોતા તો સહજપણે તેવું થતાં સાધકને સમજાઈ જવું ધો તેવું સમજવાનો પ્રયત્ન ન કરવો પડે તો તે ઠીક ગગુપ તેરી સિધિ સહજ થઈ જવી ધરે પરંતુ તેવી સિધિ પ્રયત્ન કરતા કરતા જ પ્રગટવાની છે, તે નિષ્ઠે જાણ્યે જ્યારે આપણે સમતા-તટસ્થતાપૂર્વક પૃથક્કરણ કરતા હોઈએ, તે વેળાએ હૃદયનું મહત્ત્વ તો નામસ્મરણમાં પ્રકટ થાય છે અને પૃથક્કરણ પ્રવામાંથી આડે

ફંદાવાનું મૂળ કારણ સમજી જવાય અને તેનું નિરાકરણ થાય એવી રીતનું ધોરણ જીવનમાં પ્રગટવું ધટે.

શ્રદ્ધા

સાધકની લક્ષણત્વિ દ્વિધાપણે કામ કરતી રહે તે જીવનવિકાસને માટે ખનરનાક છે. અઘાગ ને અતાગ શ્રમ, તપ ત્રેમપૂર્વક વેડયા વિના પરમ ભાવને પામવાના અનુભવની ઇચ્છાને સેવ્યા કરવા તે શ્રદ્ધાનું સાચું સ્વરૂપ નથી. એને હું તો જડ શ્રદ્ધા પણ ન કહું. એ તો માત્ર શેખચક્ષીના વિચાર ગણાય. જેની શ્રદ્ધામાં પ્રાણ પ્રગટેલા નથી એવાની શ્રદ્ધા જીવનવિકાસના કર્મમાં ખપમાં લાગતી નથી. હૃદયપૂર્વકની ભાવનાથી યતાં જતાં પુરુષાર્થમાં કાળે કરીને સમજણ ને અનુભવ પ્રગટવા માટે છે. એવા પ્રકારની સમજણ ને અનુભવની પરંપરામાંથી પ્રગટતી શ્રદ્ધાના બળથી તેના જીવનધ્યેયમાં તેને એક પ્રકારનું આત્મબળ પ્રકટે છે, અને એવા આત્મબળના આધાર વડે અનુભવની શ્રેષ્ઠતામાં પ્રવેશીને, શ્રદ્ધાને ભાવમાં પરિણીત કરાવીને, તેવા ભાવથી હૃદયમાં તત્ત્વને પણ પ્રીતી શકે છે. શ્રદ્ધા એ તો આત્માની આંખ છે, ને તે હકીકત છે. જેમ વહેવારની બધી ચીજો ઇદ્રિયથી પરખાય છે, એમનું આકલન પણ થાય છે, તેવી રીતે જે ભગવાનનો ભાવ છે ને જે અનિર્વાચનીય છે, તેને પામવા કે પારખવા માટે જે શક્તિ આપણને ખપ લાગે, તેનું નામ શ્રદ્ધા. કોઈના પરની શ્રદ્ધા એટલે તેના સર્વ પ્રમાણમાં વિચાર-રહિત મુદ્દપણે જે થયા કરે, ચાંત્રિકની જેમ જે થયા કરે, તે શ્રદ્ધા નથી; પરંતુ તે તો જડતાલયું અજ્ઞાન છે. એને શ્રદ્ધા ન કહી શકાય. એમાંથી નવા પ્રાણ ન સ્ફુરી શકે, નવું બળ ન પ્રકટી શકે. આમ શ્રદ્ધા એટલે તો અંતર્દર્શિ. શ્રદ્ધા તો જીવનનો ઉલ્લાસ છે. શ્રદ્ધા વડે કરીને તો જીવનના ધ્યેયમાં ટકી શકાય છે ને ટીકી શકાય છે. શ્રદ્ધા તો સત્ત્વગુણની શક્તિ છે. શ્રદ્ધામાંથી સત્ત્વગુણ પ્રકટે છે. અને સત્ત્વ-ગુણમાંથી શ્રદ્ધાનો નવો પવ્વો જન્મે છે. તમસ, રજસ અને સત્ત્વગુણ, —આ ત્રણેમાંના દરેક ગુણની શ્રદ્ધાનો પ્રકાર કોઈ નોખો નોખો છે.

૩૫૪ આ જગતે જે મજેકું છે, તે સૌ શુદ્ધ કર્યા કરી,

યજ્ઞાર્થે જીવન

આજે જગવાનની સક્તિનો વિગત્ય છે. આજે દરોરા છે. જગ-
તના માનવીઓના હૃદયની આંખને ગાંધીજીએ દેવી સક્તિ તરફ ફેરવી
બધી ખુલ્લી કરી મૂકી છે ! જીવનનો ત્યાગ કરી કરીને, મદાન ભોગ
આપી આપીને, જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક આત્મસર્મપણુ કર્યા કરીને, શ્રીમગ-
વાનને ચરણુકમળે ચરણુ રજા કરીને, જગનના માનવીનું હિન ચાલી
ચાલીને, પોતાના જીવનને જેજે ફના કરી નાખ્યું છે, તે મહાત્માએ
પોતાના ઉપવાસને કાગળે જગનનું ચિત્ત પોતાના નરક ખેચેકું છે. ૭૪
વરસની પાકટ ઉંમરે ૨૨ દિવસ શુદ્ધે ખોરાક શ્રીધા વિના તે જીવી
સકયા, તે ઉપરથી એમના જીવનને પ્રેરણા-સક્તિ આપનાર કોઈ રથૂળ
કારણોને બદલે બીજી કોઈ પરમ ગૂઢ સક્તિ છે એવી પ્રતીતિ જગતના
માનવીને થયા વિના નહિ રહી હોય. જે ઉચ્ચ-આત્માઓ છે તે
અત્યંત ગતિમાન હોવાથી સ્થિર જેવા છે. એટલે તેમનો જ્ઞાન લઈ
શકે તેવી સ્થિતિમા જગતના માનવી સાધારણ રીતે નથી હોતા. આવા
ઉચ્ચ-આત્માઓ દુનિયાના માનવીના ઉપવાસ ચરને કેટકેટલું ગતિમાન
કરીને જાયે લાવવા પોતાના જીવનનો યજ્ઞાર્થે ભોગ આપ્યા કરે છે !
માનવીજીવનની નજરે જેઈ શકાય, જાણી શકાય ને રથૂળ રીતે
સમજણમાં પણ પ્રકટી શકે એવો પ્રત્યક્ષ પદાર્થપદ આપીને તામસમાં
પડી રહેલા માનવીને પણ દયમયાવવાને ને જગાડવાનો પ્રયત્ન આ-
રીતે ગાંધીજી કરે છે. પ્રત્યેક ગુણની ભૂમિકાવાળા જીવને પ્રેરાવવા
પોતાના જીવનની આહુતિ આપી, આપીને સ્વયંપણે સદજ-
રહુતિથી આવા સંત મહાત્માઓ તેવું જીવન પ્રભુપ્રીત્યર્થે જીવ્યા કરે છે.
આવા પ્રકારના આધ્યાત્મિક જીવન પરત્વેની પ્રત્યેક માનવીની દષ્ટિ,
શક્તિ બિન્ન બિન્ન પ્રવર્તેલી રજાં કરવાની, કારણ કે તેમાં ભૂમિકાબેદ
રહેલો છે. એમના સંપર્ક ને સંબંધમાં આવેલા જીવાત્માઓ જે પ્રકારના
હૃદયથી તેમની સાથે સંકળાયેલા હોય છે, ને જે રીતે તેમની સાથે

જીવવામાં તેમનો હૃદયનો સહકાર પ્રકટેલો છે, તેવા પ્રકારની તેમના જીવનમાં શ્રેષ્ઠતા પ્રકટેલી અનુભવાય છે. બાકી, બાકીના બીજા બધા તો અનેક વર્ષ સાથે રહેતા હોવા છતાં તેવા ને તેવા રહે છે. એવા ઉચ્ચ આત્માની એકેએક પ્રવૃત્તિ જીવનમાં એકાદ આશાનું કિરણ પ્રકટાવવાને માટે શું બસ નથી? પોતાનું સારુએ જીવન ક્ષણેક્ષણ જે પરમાર્થિક બાબે જીવે છે, તેને માનવી બિચારો શું સમજી શક્યાનો છે! જે નપો સ્વાર્થમાં ને અજ્ઞાનમાં રમ્યોપમ્યો રહેલો છે, પોતાની મનિથી એક તસુ પણ જીંચે આવવાની જોને કરી પડી નથી, તેવા જીવ પણ આજે તો તેને તોડવાને કંઈક કંઈક જોડે છે! જગતની મૂર્ખતાનો તો પાર નથી. જીવનને આમૂલ્યાય પરિવર્તન કરાવવાને અનેક રીતે તેના મંપર્કમાં આવેલા જિવાત્માને આવાઓ દેઢોળે છે, પરંતુ તે તો એમનો એમ હુંદિયું વાળીને પડ્યો રહે છે. ત્યાં એનું બીજું થાય પણ શું? સમાજને જીંચે પ્રકટાવવાના હેતુથી અવતાર જેવા મહાત્માઓ અવતર્યા; સંત-મહાત્માઓની પરંપરાઓ પ્રકટી; તેમ છતાં સમાજ તો બિચારો તેનો તે છે, એટલે સારીયે સમાજ ઉન્નતિનાં સર્વોત્કૃષ્ટ શિખરે પહોંચી ભય તેવું બનવું શક્ય લાગતું નથી. વ્યક્તિ ચડી શકવાની છે અને ચડશે. સમાજ પણ વ્યક્તિ તરફ મીટ માંડતો હોય છે, વ્યક્તિથી દોરવાતો હોય છે, ને વ્યક્તિથી પોતાની પ્રાણશક્તિ બઢતી તે અનુભવે છે. વ્યક્તિથી સમાજ બનેલો છે. આમ વ્યક્તિ જેટલું જીંચે ચઢવામાં મધરો, અને વિશેષ ને વિશેષ વ્યક્તિઓ ઉચ્ચ જીવન પ્રગટાવવામાં રસ લઈને તે પરત્વે નિષ્ઠા જેટલી પ્રગટાવશે, તેટલા પ્રમાણમાં સમાજનો પણ ઉદ્ધાર થવાનો છે તે નક્કી બાજુએ.

ઉચ્ચાત્માઓનું સજી

ઉચ્ચ આત્માની દિવ્ય, રમ્ય, ઉચ્ચ લાવના અને પ્રેરણાત્મક જીવનની ઝલક મોટા મોટા મણાતા કે જણાતાઓમાં ન જોવાઈ હોય તો તેથી આપણે નિરાશ થવાનું કર્યું કંઈક ન હોય. જલદું ને તો

આપણા જીવનનો પગલો પ્રઠાસ્વાને માટે મોટામાં મોટું કારણ નીપજતું છે. પ્રજાકૃપાથી સમાજને બીને પ્રઠાવનામાં એવા ઉચ્ચ-આત્માઓનું નજીવું અનંત પ્રકારનું છે. પ્રેમભક્તિભાવે તે નજીવું હૃદયથી સ્વાકારી સ્વીકારીને જીવનચક્રિત પ્રકટાવનામાં આ જીવ તો તેનો લાભ લીધો છે. જૂનપણના સમયને સંસ્કૃતિ પરત્વે જોનામાં આદ્ય ભક્તિ નથી, પરિવર્તાનો લાઠ નાગરો નથી, તેવો જીવ ક્યાં થઈ શકે? પણ જો રહી શકે? પૂર્વપર પગલત પરિવર્તાની પ્રણાલિએ તે આદ્યગીત માને છે, એના હૃદયમાં તેવી જુગિત પ્રકટે છે ને તેમાંથી તે સંસ્કૃતિસાગરને પામે છે એવો જીવ. જીવનનો વિકાસ એટલે જીવ તે સમજવાને પ્રાણવાગો જાતી શકે છે, ને એવો જીવ પોતાની પેઠીઓગત સંસ્કૃતિના સાગરને પેઠી દર પેઠી જીવત રાખવાને જીવનને ન્યોજાવર પણ કરે. રહે છે તે સમાજની સાચી મેળ છે. અતિ તો એવા જીવનામાં સમગ્ર જીવન પળેપળ સેવાભક્તિરૂપ જાતી જતું હોય છે. પોતે મેળા કરે છે, એવો જીવ પણ એનામાંથી અદ્યતન થઈ જતો હોય છે. દરેક સમાજને પોતપોતાની વ્યક્તિગત તથા નિશિષ્ટ પરપરા ને સંસ્કૃતિ હોય છે, જેને બને આપણે વિશિષ્ટ ગુણધર્મિત પણ ઠીક ઠીક શકીએ તેના ચીને ચીને તે આવે તો એનો વિકાસ થઈ શકે છે. દરેક સમાજને એવી અનંત સંસ્કૃતિ હોય છે.

ગુણ અને સુમેળ

જેમ સમાજને તેમ વ્યક્તિને અનેક પ્રકારની પ્રકૃતિનાગી માનવી સાથે આપણે મામ પડે. છે કોઈ જીવની પ્રકૃતિ વહનાવાળી હોય, બાલિયતા ભરી હોય તો તેમની પરત્વે કરુણા, ક્ષમા, મહાનુભૂતિ, સદનયીયતા, ધીરજ સહલાન વગેરે વગેરે ગુણો આપણે કેળવવા રજા તેવી તેની પ્રકૃતિનાગી જીવ પરત્વે ઉપના ગુણો જે આપણે કેળવવાનું રાખીશું તો તેમાં લાભ તો આપણને પોતાને જ થવાનો છે તે નક્કી જાય. ઉચ્ચ પ્રમાણના ગુણના વિભાસમાંથી જીવનવિકાસ પ્રાપ્તો હોય.

છે. આધ્યાત્મિક જીવનનો તે સાચો પાયો છે. સાધકનું જીવન જેણે માગ્યું છે એવાએ તો જ્યાં ત્યાં બધે, બધાંની સાથે સુમેળની ભાવના જ્ઞાનપૂર્વક કેળવ્યા કરવાની છે. અને બધાં સાથે હૃદયનો પૂરેપૂરો સહ-ભાવ રાખ્યા કરવાનો છે. એવું બની શકે તો સર્વ તરફથી એને નિરાંત શાંતિ, સરળતા ને પ્રસન્નતા મળી શકે છે; બાકી નહિ. આમ જે સાધક પોતાના જીવનવિકાસના હેતુનો ખ્યાલ રાખીને હૃદયની પ્રમાણિકતાથી, માદંવતાથી બધા સાથેનું વર્તન ઉપર પ્રમાણેનું આચર્યું કરશે તો તેવા વર્તનથી તેના જીવનનું પરિવર્તન ચતુર્જર પોતે અનુભવી શકવાનો છે.

સદ્ગુરુનું કર્મ

ગુરુનું કામ કર્મ કર્યું આપણને પરાણે સ્વીકાર કરાવવાપણાનું નથી, પરંતુ સાધકની જીએ ચઢવાની જિજ્ઞાસાને જ્યારે ને ત્યારે વધારે ને વધારે ચેતનવંતી બનાવ્યા કરવાનું છે. સાધકને તે અનેક રીતે ગોઠાડે છે; અનેક રીતે તેને મથાવે છે. મંથન પ્રકટાવી પ્રકટાવીને સત્ય સુઝાડવાને તેને આખા પ્રગટાવવાનું પણ કરે છે. જુદી જુદી રીતોથી તેને જમમાંથી ઊગારવાને તે ચેતવે છે. અનેક પ્રતીક દ્વારા તે એવી સમજણને તેજસ્વીપણામાં પ્રકટાવવાને પ્રેરે છે. અનેક પ્રકારની જમણાએનો જીવ ભોગ બની જતો હોય છે. જમણા એ તો કેવળ કથાશની નિશાની રૂપે છે. તેવી જમણામાંથી તેને આંચકો આપીને તારવવાને તે મથે છે. સાધકની નખળાઈઓ પરત્વે કડકમાં કડક થઈને એનું તેને પૂરેપૂરું જ્ઞાન પ્રકટાવે છે; જ્યારે બીજાની નખળાઈઓ પરત્વે પૂરેપૂરા જ્ઞાનપૂર્વક ક્ષમાશીલ રહ્યા કરીને ક્ષમાશીલ રહ્યા કરવાને સાધકને તે સૂચવ્યા કરે છે. બીજાની નખળાઈનું દિલમાં જે જ્ઞાન પ્રકટે ને જે પૂરેપૂરી જ્ઞાનયુક્ત તટસ્થતા ન પ્રકટી હોય તો તે વેળા તે જીવ બીજાની નખળાઈઓ પરત્વે નરક પર માખી જેમ બલુખણે છે, તેમ તે બલુખણવાનો. જે સાધક છે તેને આવું કર્યું પાલવવાનું નથી. તે તો તેનું મોટામાં મોટું પતન છે. એ પરત્વે ક્ષમાશીલ સમજપૂર્વક

બનવું એમાં તો સાચો જીવનવિકાસ રહેલો છે. સાધકનું તે કનંઘ્ય ચર્ધ પડવું ધરે. એવા પ્રકારની સમગ્રજી, સાધકને અનેક વાર ચીધી-ચીધીને, તેમાંથી વારી વારીને જીવનનું ઉચ્ચ પ્રકારનું સંવર્તન પ્રકટાવવાને સફળ. સાધકને અનેક વાર તેમ મથાવે છે. આમ જે જીવે પોતે જીવનવિકાસના હેતુનો ખ્યાલ રાખીને તે જીવે સફળ ઠંઈ કરે છે, અને બીજાની સાથેના વર્તનવલેવારમાં પણ જીવનવિકાસ પરત્વેના ગુણોનો વિકાસ કળ્યા કરવાનો સમાનપણે ખ્યાલ રાખ્યા કરે છે, તેવો જીવ કદી અમાનમાં પડી જઈ રાકવાનો નથી. તે પોતાનું પણ દૃષ્ટાણુ કરે છે અને બીજાનું પણ કરે છે. સફળ આમ સાધકને જીવનના ઉચ્ચ માર્ગ પરત્વે હંમેશા કરે છે ખરે; પરંતુ તેની સાથે સંકળાયેલો જો કોઈ જીવ તેનું તે રીતનું બનાવેલું જ્ઞાનભક્તિ-યુક્ત વર્તન આચરણમાં ન ચૂકતો હોય તો તે તો તેવો ને તેવો રહેવાનો.

સફળ આને સાધક

આપણા જીવનમાં જીડે જીડે જગ્યાની બેઠેલા સર્વ સંસ્કાર, વિચાર, વૃત્તિ, સમગ્રજી, માન્યતા વગેરે વગેરેનો વારનો ગુણો દુક્રમ થતા જેત જ એકદમ બદલાઈ જવાનો છે એમ માનવું એ નરી મૂખોમી છે ને નયું અજ્ઞાન છે. સફળ તો દૃષ્ટિ ગ્રેરે. આપણને જુદી જુદી પરિસ્થિતિઓ પરત્વે યોગ્ય વિચાર કરવાને પ્રેરાવે. જીવન-વિકાસના હેતુનું લક્ષ્ય રાખવાને સમજાવે બાકી બીજું બધું તો આપણે જ કરવાનું રહે છે. પોતાના જીવનને આચરણ પરિવર્તન પમાડવાને જે જીવે કશી બિચલપાયલ થતી નથી, જે જીવે તે પરત્વેનું સંપૂર્ણ લક્ષ્ય પ્રકટેનું નથી, જે જીવે એ પરત્વેની કશી કોઈ પ્રકારની દિલચાલ પણ કરતો નથી, ને તેવો જીવ શુરુ પર બધા પ્રકારનો મદાર રાખે છે એમ તે માને છે; તો તેનું તેનું માનવું ને બોલવું તદ્દન મિથ્યા છે. તેવો જીવ શુરુ પર તો શું પણ કોઈના પર પણ મદાર રાખી રોકે એવી રિયલિટી હોતો નથી. જે જીવનો વિકાસ કરે.

હોય અને તેવી સાથેસાથી દિલની લાવના પ્રક્ટી હોય તો તેણે મથા વિના તો છૂટકો નથી. અચાન દસામાં સર્વ કાઈ પરિસ્થિતિ જીવને અસ્થિર બનાવ્યા કરવાને મથે છે. તેવા સંબોગોમાં જીવ તો ગિયારો આમથી તેમ અફળાયા જ કડે છે. પરંતુ જે સાધક છે, તે પણ જો તેમ થયા કરતો હોય, તો તેને 'સાધક' કેમ કરીને ગણી શકાય ? તેવું જેનું થયા કરતું હોય તેણે સાધનાનું નામ મૂકી દેવું.

સાધનામય વર્તન

આપણો મત, અભિપ્રાય, સાચાપણું કાઢને પણ આમહથી દસાવવાને મથવું તેમાં પૂરી હિંસા રહેલી છે. આપણી સાથે જે હોય એના જીવનના સંસ્કારને ઉચ્ચપણામાં પ્રકટાવવા પરત્વે આપણું લક્ષ્ય રહે તે યોગ્ય પણ હોય; ને બીજાના વર્તન પરત્વે આપણી દષ્ટિ પડે અને તેવું વર્તન જીવનને ઉચ્ચપણામાં પ્રકટાવવા માટેનું યોગ્ય પ્રકારનું ન હોય ત્યારે તેવા જીવને તેના જીવનના રચનાત્મક વલણ પરત્વે એને પ્રેરાવવાની આપણામાં 'ધગશ' પ્રગટે, તેના કરતાં વિશેષ ઉત્સાહ ને ધગશ આપણા પોતામાં યોગ્ય પણ જીવવાને માટે પ્રગટેલી હોવી ધટે છે. આપણી સાથે જે હોય તેને એજે એજે કદી પણ જીએ લઈ જઈ શકવાના નથી તે નક્કી જાણીશો. સાધનાની લાવનામાં તેવા પ્રકારનું જીવન જીવતાં જીવતાં જેમનો જેમનો સંસાર પ્રભુપાથી થાય તેમની શક્યતાઓને કંઈક જીએ લઈ જવાનું સહજપણે બને એવી રીતે આપણાથી વર્તાય તો જ સાધનાની લાવનાવાળા જીવનનું સાચુંક થવું ગણાય ને તો જ સાધનાનો કંઈક અર્થ ગણી શકાય.

જોખન એ તાણું કુલ છે

શ્રીભગવાનને ચરણકબજે તાણું જ ફૂલો ચઢાવવાનાં હોય છે. તેવી રીતે જીવાનીમાં પ્રભુમય જીવન કરવાનું જેણે સ્વીકાર્યું છે તે જ વધુ યોગ્ય છે. જોખન એ તાણું ફૂલ છે. ધડપણમાં મોટા ભાગે કાઈ ગોવિંદ ગાઈ શકવાનું નથી. જીવનની સાધના એટલી સહેલી નથી. સાધનામાં જોઈતાં

સ્થાવર, દિગ્ભવ, અગ્નિ યુગ્ધાર્થનું જળ, ઉત્સાહ, ખન, ધીરજ વગેરે વગેરે ગુણો મુવાનીમાં જ ખીંચેલા રહે છે. તે વેળાએ જીવનની સાધનામાં જો ખૂંધી જઈ શકવાનું બને તો એવા એના ગુણોનો ઉત્તરોત્તર વિકાસ થતો રહેવાનો છે. એવા ગુણો એની ક્રેન્ડ ક્રિયાએ પહોંચીને પરિપક્વપણે થઈ દિવ્યતાના અંશ રૂપે પરિવર્તનને પામી શકવાના છે. ત્યારે તે ગુણ, ગુણ નથી રહેતા પણ સક્રિય રૂપે પ્રકટેલા હોય છે. ત્યારે એવા માનવીને ઘડપણ હોવા છતાં ઘઃપણ નહિ હોય. જીવનની સાધના એ હામીએય નથી. એ તો મર્દોનગીના ખેલ છે. એના મહત્ત્વનો, મંબીરનાનો ખ્યાલ હજી આપણને પ્રેરપૂરે પ્રકટેયો નથી. સર્વ પ્રકારે, સર્વ ભાવે જીવનને જોગવર કરી કરીને વારી વારી જઈને ત્યાગ, બલિદાન ને સમર્પણ કરવાની ઉત્કટ ભાવના પગપગ જીવતી જાગતી ગાખ્યા ફગીને આપણે હોમાયા જવાનું છે, તે જાણીશો.

હરિ: ॐ

દાસની પોળ, અમદાવાદ તા. ૨૦-૧૨-૪૩

અમારી પ્રેમ-કથની તે

(નવમ)

ગરીબી તે અમીરાઈ અમેને પ્રાણપ્રારી છે,
અમારી તે બધી મિલકત, અમારીયે ન તે રહી છે.
ગરીબીનું મજા-અમૃત સહેવાયું ન ઇનાથી,
બધું લૂંટી લીધું તેયે ક્યાં ખાલી જ ધરમૂળથી.
ન દે રહેવા દશાયે તે દશા જુદી જુદી સી ત્યાં !
ભરાવે દમ પરે દમ સા ! થયા સા દાસ ન્યારા ન્યાં !
રહ્યું પ્રત્યક્ષ સહુ પેખો, અપ્રત્યક્ષે શમે પાછું,
અકળ એવી દશા કોઈ અરે ! જાગે, અજાણ્યું શું ?
બધું ભરપૂર આવે છે, બધું ભરપૂર લાગે છે,
બધું ભરપૂર ભરપૂરે શું પાછું લીન યાયે છે !
નજરમાં તે રહે પાછું, નજરમાં તે શમાયે ના,
નજરથી શું શમાઈને નજરમાંયે નજર રે' ન્યાં !
ભરીને પેટભર ખાધું છતાં ખાલી રહે કેવું !
પચીને જે ચરાચરમાં ફરીથી શું બધું વ્યાપ્યું !
થઈ જે ભાવથી વ્યક્ત છતાં ભાવે રહેલું તે,
અભાવે ભાવ શો લાગે ! અને ભાવે અભાવેયે.
જોગે ભાવે અભાવેય દશા સી રીતથી એવી
-શકું શું વર્ણવી શું જેમાં શમાયું સૌ શમાવાયો.
અમેને પૂછશે ના કે, અમારી સી દશા છે તે;
' દશા છે ને નથી કોઈ' અમારી પ્રેમ-કથની તે.

સૂચિ

અવગમણ-જુઓ દર્શણ	
અનુભવો જેને તેને ન કહેતા	૩૨૧
અનુભવ	૩૬૨
અન્યથા બાવને ખ ખેરી નાખો	૨૭૯
અભય બને	૧૧૦, ૧૧૮, ૨૧૯
અભિપ્રાય ન દેવો	૨૩૬
અભ્યાસની આવરંચતા	૨૯
અરબિન્દ, શ્રી-ના પત્રો ને સાદિત્ય	૧૭૭, ૧૯૬
—ના દર્શન	૧૯૧, ૨૬૧, ૨૬૭, ૩૧૦
—ના દર્શન નોડને	૩૩૪
—ના દર્શન અનેની પૂર્વેયારી	
૩૨૫, ૩૨૮ થી ૩૩૧, ૩૩૫	
—આશ્રમને અજણિ	૨૨૭
અજિજ્ઞાતા ને ઝેરામ દષ્ટિ	૧૮, ૧૯, ૨૭૫
અહુબાવનો ત્યાગ ને લય ૪૩, ૨૨૨	
અતર્કુજતાની આવરંચતા	૧૯
અપુત્રાઈ, પુરાણને અજણિ	૩૨૬, ૩૨૭
આધાત-પ્રત્યાધાત	૫, ૨૪૬
આત્મનિવેદનની શક્તિ	૧૫૦
આત્મસંતોષ	૧૮૪
આનંદ, ઊંચી કદાને	૧૭૯
આનંદાશ્રમ, (કનહનજઈ)	૩૩૬
આખા કરવાની જરૂર	૧૧
આપવાનું કરો, તે દિવસી કરો	૧૨૯

આવેશ, આવેશનું એનાતિફળ	૧૬૪
આસક્તિ (સૂક્ષ્મ)ને પણ ત્યજો	૧૧૨
દિગ્દાશક્તિનો ઉપયોગ	૫
દિગ્દાશ યાજ્ઞિક	૩૨૭
દેહસીનતા, સાથા પ્રમગ્ની	૩૧
ઉપભોજને પ્રેમમાં સ્થાન કપારો	૮૮
ઉપભોજ નહિ, ઉપયોગ	૧૦૭
ઊર્જિનો ઉપયોગ	૧૪, ૧૨૬
ઉલ્લાસપૂર્વક કમે, જે કરો તે	૮૭
ઊધ	૨૭૭ થી ૨૪૦
ઊધ અને બાવ	૧૪૧
કઈમ્લિ કેળવો	૪૮
કર્મ, યોગ્યોચ	૨૭, ૬૦, ૧૧૪
કસોડીની અનિવાર્યતા ને ઉપયોગિતા	૧૧૨, ૨૫૮
ક્રમગ્નાનુ દષ્ટાન	૮૬
કળાકારો, ચૈતન્યશક્તિની પૂર્વભૂમિ	૩૧ ૩૨૪
કામ્યો ૨૯, ૪૮ થી ૪૧, ૪૫, ૮૬, ૯૦ થી ૯૫, ૧૨૭, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૪૮, ૧૬૭, ૧૬૮ થી ૨૦૨, ૨૦૪, ૨૦૮, ૨૩૪, ૨૮૮, ૩૦૨, ૩૦૩, ૩૦૫ થી ૩૦૮. ૩૧૧ થી ૩૧૮, ૩૬૧.	
જીવના યાજ્ઞો	૧૫, ૨૨૩, ૨૮૮, ૨૯૨, ૩૩૬, ૩૩૭
જોતાં અને સાધના	૨૬, ૨૬૨
જાજ, સાચી જાજની ઘટે	૨૧૫, ૨૧૮

ગાંધીજી ૧૪૧, ૧૪૮, ૧૫૭, ૧૯૫,	
૨૧૯, ૩૦૪, ૩૬૭, ૩૪૯, ૩૫૪	
ગાંધીજીની પ્રભુને ધ્યા ૩૪૯, ૩૫૦	
ગાંધીજીને અંજલિ ૩૦૬, ૩૧૪ થી	
૩૧૬, ૩૪૬, ૩૫૬	
ગીતાના મ્લોકો, સમન્વિતિ ૧૧૫, ૧૭૬	
શુદ્ધશિક્ષણ, સાચી ૧૭૧, ૧૯૪	
શુદ્ધચરનનું પાલન ૧૬૩, ૨૩૫	
શુદ્ધ સાધકથી હીપત્રાપણુ ૧૯,	
૪૮, ૬૧, ૬૯	
—સાપેક્ષ વર્તન ૪૮, ૫૦	
—વૈધકાર્ય ૧૩૩, ૨૪૮, ૩૫૭, ૩૫૮	
—નો પ્રેમ ૧૩૦, ૧૩૧	
—નો અર્થ ૨૮૪	
—ચેતનાના સ્વીકારનો આધાર ૨૭૪	
—ભાવનાનો હેતુ ૩૨૫	
—શિષ્યનો મુખ્ય કથા સુધી ૩૨૭	
મૂલવ્યવસ્થા, જીવનવિકાસાર્થે ૧૧૫	
ધર્મભૂમિમાંથી નીપજતા લાભો ૭૬,	
૭૯, ૧૪૧, ૧૪૨, ૧૪૬, ૧૮૨	
ચમત્કારો, સિદ્ધિઓની લાક્ષણિકતા ૩૩	
ચિતા (નિષ્ક્રિય)ની વ્યર્થતા ૨૬૨	
ચેતન, અચેતનનાં સુદ્ધ ૩૩૦	
છાકરાં પગલે માળાપનો ધર્મ ૧૦૩	
જગત, પ્રભુનું વ્યક્ત સ્વરૂપ ૨૮	
નમ્રતિ એ જ યોગ ૩૪૧	
નતમહેનતનો આનંદ ૧૮	
જ્ઞાસાની જગત ૨૬	
જ્વાલુકાક મોતીચંદ ૯૨, ૯૩, ૯૬	
જીવનવિકાસનાં લક્ષણો ૨૫૦	

જીવનની હાલત ૨૮૦	
જીવન નિર્ધારક નથી ૨૯	
જીવાનીનો સદુપયોગ ૨૯	
જીવાની, સાધના સારુ સર્વપ્રેક્ષક	
કળ ૮૯, ૩૫૬, ૩૬૦	
જેલકેદીને ગર્ભિત કાળ ૩૯, ૪૦	
જ્ઞાનની શુદ્ધ વાતો છોડો ૩૨૪	
જન્મનાનો અનુભવ ૭૦	
જપલાવો, વિના મણતરીએ ૨૨૦	
કાગોર, કવિવર ૬૫, ૭૩, ૩૪૭	
—નાં ગીતોનો અનુવાદ ૧૩૫, ૨૦૦,	
૨૦૮, ૨૦૯, ૨૩૫	
કક્કરખાપા ૩૫ થી ૩૭, ૧૨૪, ૧૪૫,	
૧૯૬, ૧૯૮, ૨૮૫ ૨૫૬,	
૨૬૨, ૨૭૮	
તત્ત્વજ્ઞતાની આવશ્યકતા ૧૨૫	
તમનાની જગત ૨૬, ૧૩૮, ૧૮૯, ૨૧૪	
તાલાવેલીનું કૃષ્ણ ૨૭૬	
તીર્થ, કૃત્તમ ક્રમ ૧ ૨૭૭, ૨૭૮	
તીર્થયાત્રાનો હેતુને ત્યાં રાખવાનો ભાવ	
૩૧૦, ૩૧૩, ૩૨૦, ૩૨૭, ૩૨૮	
ત્રાટક વિષે ૮, ૬૦, ૧૩૬, ૧૩૭, ૨૦૨,	
૨૬૧, ૩૨૧	
ત્યાગ, સાચા-નાં લક્ષણો ૮૮	
ત્યાગ, આંતરિક-નું મહત્ત્વ ૧૦૭,	
૧૦૮, ૧૪૨	
—સ્કૂલ-નું ગૌણપણુ ૧૪૨	
દાનનો હેતુ ૨૭૫, ૨૭૬	
દુઃખની સાચી સમજ ૧૩૨, ૧૯૪	
—મૂલભૂત ૧૬૨	

દેા, (સ્વ) દર્શન ૨૧૦, ૨૩૨, ૨૬૧	પ્રાર્થનાનો અભ્યાસ	૨૭	
દેાસ્વીગર, ને તેમથી મુક્તિ ૬૨,	—કલ્પ, કળે છે	૩૨૬	
૬૪, ૨૫૨ ૨૫૩, ૨૮૮	—ગમખાનુ દેવાજ	૧૫૮	
દૌર્બલ્ય, હૃદયનુ	૧૬૬	પ્રેમનાં સંકળો ૬૭, ૮૭, ૮૯, ૧૦૨,	
ધન મુખે 'સર્વથી'	૧૨૦, ૧૦૧; ૧૫૨, ૨૬૩		
ધર્મો-પ્રાપ્તિ-ત્યાગ્ય નદિ ૨૦૬, ૨૧૧	—નો પ્રમાણ, ૬, ૮, ૩૬, ૫૭,	૨૨૨, ૧૧૭	
ધ્યાન અને નાદીના ધર્મના ૧૧૬,			
૧૪૬, ૨૦૨, ૨૬૧	—ની ખતિ ને સમિતિ	૭૨, ૧૬૭	
'નન,' પૂરા થાઓ	૨૫, ૩૧૦	—શક્તિની અમત્ય	૪૯
નમ્રતા, તોજરી	૧૧૮, ૨૧૬	—નો નર્મ્ય	૫૦
નમ્રસિદ્ધ મહેતા	૧૬૬	—સ્પૂળ પ્રતિભા	૬૮
નામરૂપ છુ	૧૬, ૫૦, ૩૫૨	—હૃદયને પ્રેરણ	૨૬૬
'નાગી નમ્રનુ દ્વાર'	૨૭૫	—વિદેશી પ્રતિપાત્ર	૨૬૮
નિષ્કામિત્તા અને નિષ્કિત્તા	૨૫૧	—દુનયરી ૧૫૭, ૨૬૩, ૩૬૭, ૩૬૮	
નિગમદી બને	૨૫૭	કુદરતનો નોરો	૨૦૦
પત્રરેખન, સાધના ૬, ૫૧, ૫૧ ૨૫૫		ક્યાસમિત્તો ત્યાગ	૬૬
પરિસ્થિતિ, સર્વ, સ્વવિકાસાર્થે ૧૬, ૨૦,		સાતો, —દરિદ્રતા મુખને, —ઉપનાદુ ૫૫	
૭૬, ૧૧૫, ૧૮૧, ૨૨૬, ૨૬૧		થી ૩૮, ૮૭, ૯૧, ૭, ૮૬,	
પાપ અને પાપી	૧૨	૬૩, ૧૦૬, ૧૦૮, ૧૦૯,	
પુરુષદેહમા સ્ત્રીત્વ	૨૭૭	૧૨૧ થી ૧૨૪, ૧૨૭, ૧૨૮,	
પુરુષ-સ્ત્રીનુ દૈત ને તેનુ આકર્ષણ	૨૬૮ થી ૩૦૦	૧૬૨, ૧૮૭, ૨૫૬	
ચોનાને, પ્રથમ પીઠાગ્રે ૨, ૧૩, ૭૨,		—, ભાષામુખન હતિદામ	૩૧
૧૩૪, ૧૬૧, ૧૬૦, ૨૧૭, ૨૪૬		—ઉપનાદુ અનેની ચાતના ૩૦,	
પોલીયેરી	૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૭	૭૧, ૮૬ ૧૦૪	
પ્રકૃતિની ચાતમાજ	૮૦	—ઉપનાદુ, ૨૫૫ના રૂપે	૧૦૬
પ્રથમ-સ્વ-નદી જરૂર	૩૫૮	બાળકજનવલી	૨૦૬, ૨૦૮
પ્રસન્નતા ૨૮, ૩૨, ૧૩૬, ૨૮૪, ૩૪૫		બુદ્ધિ, પ્રસન્નતા-નુ સર્વ ૨૧૭, ૨૧૩	
પ્રસન્ન, છુઓ 'પરિસ્થિતિ'		—ની શુદ્ધિ કથારે	૨૭૭
પ્રાકૃતિક ધર્મો ત્યને	૧૭૬	—શક્તિની મર્યાદા	૨૮૧
		બાળ ૫૭ બાળકપા	૧

લન-દૃષ્ટ લનસન ૮૧
 —ના આગ લગ્નમે ૪૧
 બગવાનનો અનુભવ, દગલ કવારે માય? ૪૪, ૪૫, ૧૫૨, ૧૫૮, ૧૭૫,
 ૧૭૬, ૨૦૬, ૨૮૮, ૩૩૧
 ફરિન એકેને શુ? ૩૪
 —ની સર્વશ્યાપ તા ૧૦
 '—જ બહુ મારે છે ની પ્રમથા ૧૫૮, ૧૬૦, ૨૬૩ ૨૬૪ ૨૫૭
 ભાવરામિ સ્થળ કાગ, વિગથી
 ગમર્યાદિત ૧૭૩, ૧૭૪
 ભાગવત જીવનની વ્યાખ્યા ૪૦
 ભાવનાનો વિસ્તાર, મર્વ ક્ષેત્રમા ૧૦, ૩૩/ ૩૪૬
 ભાનનાનું સાતત્ય ૨૫૫
 ભાનનું મહત્ત્વ ૮, ૨૦, ૩૩-૪૧
 ભાસતની માતાઓને અજ્ઞાને ૧૭૪
 મહાબાહો છોગે ૧૦ ૨૪૬, ૨૦૦
 મનથી અલગ થાગે ૧૦૪
 —ની સમજણ સર્વશ્રેષ્ઠ નથી ૧૦૫
 મનાદિ કલણનું પૃથક્ક પુ ૨૫૭
 મધનની આવશ્યકતા ૬૭, ૧૦૪
 માતાજી (૦૧ વિદ્યાશ્રમ) ૧૭૩ ૧૭૪
 ૨૦૧ ૩૦૭, ૩૪૮
 માનુષ્યજિની અગત્ય ૫૬
 મા હૃદયને પ્રાર્થના ૩૦૫ થી ૦/૦
 મારની સેના ૮૦, ૮૧
 નીગળાઈ ૬, ૧૫૦
 મુક્તિભાના લક્ષણો ૮૧, ૧૦૦
 —ને સમજી શકવું મઠિન ૨૧૮

મહામા મસોના દોડન ૧૧૮
 યાત્રા, સાચી ૭૭, ૭૮
 —જુઓ "તીર્થયાત્રા" ૭૭, ૭૮
 યુદ્ધની અનિવાર્યતા ૩૩, ૨૨
 —જીવનમા ૧૦, ૧૬
 યાગાનુસંગમા ચતનામાઝી ૬૪
 ઝમન મદરિ ૩૪૮
 ગમદામ સ્વામી (આનંદાશ્રમ) ૨૫
 રૂપની વ્યાખ્યા ન સમજતા ૨૮
 રૂપાતમી સાચા સહેલી નથી ૧૮
 રૂપી રત્ન સાચી દૃષ્ટિ ૪, ૩૦, ૩૩૧
 સાચી જુઓ "ભિક્ષુ" ૩૫, ૩૭
 લેખકનો દૃતક્ષતા ભાવ ૩૫, ૩૭
 —ની મર્મસાવના અંગેની મુક્તમા ૩૫, ૩૭
 અને નીજતા ૧૨૭, ૧૨૮
 લેખકની અન્ય કૃતિઓ ૩૬૮
 —નું જ નહીં અહીં કવિ ૩૫૨
 —નો ગાયીજી સાથેનો તાદાત્મ્ય ૩૫૮, ૩૪૮
 —ના જીવનનું અતિમ કર્તવ્ય ૨૩૧
 —ના જીવન પાન્ત ૫૩ ૩૧૮
 —નો દિવ્ય અનુભવ ૩૩૩, ૩૩૪
 —ને ધન મળી રહેવાના પ્રયુક્ત ૧૮૮, ૧૮૯
 —ની પોનીસત્રાસ લેગા ૫૫૫
 સ્વસ્થતા ૨૭૦, ૨૭૧, ૨૭૨
 —નો મહિમા સ્તુતિ (કાગાળી ૧૦૧ થી ૧૨૩
 વચન અંગે) ૧૦૧ થી ૧૨૩
 —ની નમ્રતા ૧૬, ૧૨૩
 —ની પ્રેમની લાખ ૨૪

સિખડનુ પત્રવેખન ૪૩, ૫૪
 —ની નિરપદના ૫૪, ૫૮, ૮૩,
 ૨૨૫
 —ની વિગેરખાની સાજિની ૧૯૧
 —નો સ્વજનો પ્રતિનો ધર્મ ૧૫૧
 ૧૯૦, ૨૩૧, ૨૬૫
 —નુ આંગણપનુ ૪૦
 ની સ્વજનો અંગેની વ્યથા ૧૨૪
 ૧૧૧, ૨૮૫, ૩૮૩, ૨૮૬,
 ૩૧૧, ૩૧૩, ૩૧૬, ૩૨૦
 —ની સ્વજનોથી અવગાણા ૩૦૬
 —ની સુકમ આનર્કલિ ૨૪૫
 —ને સ્ત્રીપ્રતિભાના દર્શન ૩૦૧
 વકના નિર્મૂળ કદો ૨૦૬
 નાચન, બાવનાના વિકારાર્થે ૯૦
 વિધોખની સારના જાગી ૨૩૯
 વિવેખની આવશ્યકતા ૨૬૪
 વસિના મૂળ સોધો ૧૦૦
 વૈદાન્યના શાસ્ત્રો અર્થ ૩૦
 વૈષ્ણવધર્મના ગુરુ મહાનજ ૩૩૮
 વૈજ્ઞાનિકોનુ દેશાન્ત ૧૭૫
 વ્યક્તિ અને મમલિ ૩૫૫
 વ્યવસ્થિતિની જરૂર ૨૪૮, ૨૪૯
 શક્તિનાં રમડડા (કાવ્ય) ૯૩
 શત્રુભાવની શક્તિ ને તેના લાભ
 ૩૧, ૧૪૫
 —નો અજ્ઞાત દહ ૨૫૦
 —, કેળવવાની રીત ૩૧, ૧૪૫, ૩૧૯
 શરીર અને સાધના ૨૮૫

મહાનાં દેવ ને તેનાં મૂળ ૨૩૩,
 ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૭૭
 શાન્તિપ્રાપ્તિની રાતો ૧૯૨
 શ્રદ્ધા-નિષ્ઠામનુ મહત્વ ૧૦૦,
 ૧૯૧, ૨૧૯, ૩૫૩
 માવનાં અનેક પાત્રાં ૨૮૩
 તદ્દમાવનું મહત્વ ૧૩
 —નો વિસ્તાર ૨૧૮, ૨૨૫, ૨૮૩
 તમજનુ, સ્વયસ્કુન્તિની ક્રોધતા
 ૭, ૧૦
 —ની મહાનાં ૧૭૩, ૧૪૬, ૧૬૫
 અમર્ષનુ, પળેપળ ૩૦, ૩૧
 અમર્ષણુવસ, માથો ૪૩, ૬૬, ૧૬૨,
 ૧૪૩, ૧૫૨
 —, પરવશપત્રે, સતત ૬૬
 અમર્ષનુ, સ્થૂળનુ ને સૂક્ષ્મનું ૧૮૮,
 ૩૪૦, ૩૪૧
 મમાજ સુધારણા પ્રયાગની અનિચ્છ-
 નીય ક્રમના ૨૮૩
 મમાજ તો એનો એ ૩૫૫
 મર્જનને, મર્જના સ્થૂળ જીવન
 માથે ન સાંકળો ૩૨૪-૩૨૫
 સલામતી અનિચ્છનીય ૨૦૭, ૩૩૫
 સદ્વિધ્યુતા કેળવો ૨૪૫
 સક્રોચને ક્યાની દો ૨૫૧
 સમાય, જુઓ "મુદ્ધ" ૨૫૧
 સતોની નજીકનુ વાતાવરનુ ૧૫
 —, શી રીતે પરખાય ? ૨૭૩
 —, માનવજીવનના કદાચો ૨૭૩

સતસમામમમહાત્મ્ય	૨૬૩
સન્ધ્યાસુનો અર્થ	૪૨
સંવાદ ને સુમેળ કુદરતમાં	૧૬૫,
	૧૬૬
સાસાના પ્રસંગો ધણા માટે	૮૧
સરકાર, નકામતમક, ખીતમી ન	
નાખવાની ભગતિ રાખો	૧૧૭
સરકૃતિનો સમાજને વારસો	૩૫૬
સાત્ત્વિક ગુણનાં લક્ષણ ને વૃદ્ધિ	
	૨૧૧ થી ૨૧૩
સાધકને સૂચનો ૧, ૩, ૩૫, ૪૫, ૫૮,	
૫૯, ૬૦, ૧૮૨ થી ૧૮૭,	
૨૦૩, ૨૮૬, ૨૮૮, ૨૯૦, ૩૪૪	
સાધકની કામવાળી વાળી	૧૨૬
સાધક-પતિનો ધર્મ	૩
સાધકોનું પરસ્પર વર્તન	૨૪૦ થી
	૨૮૩
સાધક દંપતિનો સંગમ, દિવ્ય	
યાત્રીઓ રૂપે	૧૦
સાધકની જગત પ્રતિની દૃષ્ટિ	૧૧,
	૧૨, ૧૫, ૧૫૬
— અને સામાજિક ધર્મો	૧૧૬
— જીવન સહસ્રમુખી	૧૭, ૧૨૫
સાધક-પતિનો સ્વજન પ્રત્યેનો ધર્મ	
અને કર્તવ્ય	૪૬, ૪૭, ૫૦,
૭૪, ૭૫, ૭૭, ૧૧૭, ૧૩૮,	
૧૪૦, ૧૪૧, ૧૭૭, ૧૬૦,	
૨૫૭, ૨૬૧, ૨૬૫, ૨૬૬,	
	૩૫૬

સાધકનાં સ્વજનોને ઉદ્દેશીને	૫૧
થી ૫૮, ૮૨, ૧૫૮, ૧૬૮	
થી ૧૭૦, ૧૬૬	
— નું કર્તવ્ય	૧૫૪
સાધક અને નિગરા	૧૫૫
— ની વીરતા	૧૬૪
— નું વડીલો પ્રતિનું વર્તન	૨૫૫
સાધકના ને સમયનું મૂલ્ય	૧૬૪
— નું મહત્ત્વ	૨૭૫
— ની યથાર્થતા	૨૮૧
— ની અનિવાર્યતા	૮૫, ૧૧૧, ૩૦૬
— સાહજિક	૨૫
— આંતરિક	૫, ૮૫, ૧૦૧
— અને ખોરાક	૨૬, ૨૬૨
સુખ, સાચુ સેમા ?	૨૬૦
સુદૃઢ સૂચનના લાભ	૨
સુદૃઢ સૃષ્ટિ કોણ અનુભવી શકે ?	
	૨૨૬, ૨૭૭
સેવા, વડીલોની સ્વવિકાસાર્થે	૩૨૨
સૌને આદર-માન આપો	૨૭૪
— જીવનનો હેતુ	૩૦૦, ૩૦૧
— હૃદયની શક્તિ	૩૩૩
સ્વાતંત્ર્યના ખોટા ખ્યાલો	૨૧, ૨૨,
	૨૩, ૪૬, ૫૩
સ્વચ્છ અંગેની પ્રાર્થના	૧૧
સ્વસાવચસનર્તીની મૂઠતા	૨૩૦
સ્વીકાર, સાચો	૧૧૦, ૧૪૦
હારમા ગેહલી છત	૨૨

લેખકની બીજી કૃતિઓ

પ્રસ્તાવના કે આમુખ

કિંમત

૧	મનને	(ગાથા)	શ્રી મનુ મુખેદાર (મુબર્ક)	૦-૩-૦
૨	તુજ ચનેતુ	"	શ્રી આકુળભાર્ગી બટ (નાજદવાન)	૦-૩-૦
૩	હૃદયપોષા	"	આચાર્ય હેમચંદ્ર માર્કટ	૧-૦-૦
૪	જીવનપત્ર	"	મનુ મુખેદાર (મુબર્ક)	૦-૧૦-૦
૫	મમાચ-ત્રે	"	પ્રાધ્યાપક અનંતરાય ત્રવજી	૦-૮-૦
૬	કેસવચંદ્રમુખેદાર	"	મુજીબભાઈ ભડકત	૦-૮-૦
૭	કર્મભાષા	"	ચિરાક મહારાજ ને કચ્છભાષા	૧-૦-૦
૮	પ્રજ્ઞામ પ્રવાસ	"	મમુજીવાસ વસતવાસ દેસાઈ	૧-૧-૦
૯	પુનિત પ્રેમભાષા	"	ગુરુદયાળ મલિક, રૈદાના તૈયબજી	૧-૮-૦
૧૦	જીવનસંઘામ (ગી.)	"	'અભ્યાસી' (રમણાચંદ્ર, તીર્થવલ્લભમુખેદાર)	૦-૮-૦
૧૧	જીવનસંદેશ	"	સતગુરુજી ને શ્રી પ્રનાપરાય કૃપાચાર્ય	૧-૮-૦
૧૨	જીવનપાથિક	"	સાતિયાલ દાસ	૧-૧૦-૦
૧૩	At Thy Lotus Feet	શ્રી, સ્વામી ગમદાસજી		૧-૦-૦
૧૪	જીવનપ્રેમ (પત્રો)	"	" મતિવાસ "	૧-૮-૦
૧૫	To the Mind	"	ના તચ્ચુ સ્વામી (ખેયા, હિમાચલ)	૦-૮-૦
૧૬	જીવનપ્રમણ (પત્રો)	"	પરીક્ષિતજી મજમુદાર	૧-૦-૦
૧૭	જીવનપ્રગતિ	"	આચાર્ય મુકુન્દરામ દાસ	૧-૧૦-૦
૧૮	જીવનમહાત્મ	"		૨-૮-૦
૧૯	જીવનસંપાદન	"	નાનચંદ્રજી મહારાજ સાહેબ	૩-૮-૦
૨૦	જીવનપ્રવેશ	"	પ્રાધ્યાપક આચરને સાહેબ	૨-૮-૦
૨૧	જીવનગીતા	"	" ને દી પરીખ	૧-૮-૦
૨૨	જીવનપોષા (પત્રો)	"		૧-૧૦-૦
૨૩	આર્ત પોષા (અજનો)	"	મુકુન્દભાઈ કપાશી	૨-૦-૦
૨૪	હૃદય સતી	"		૦-૪-૦
૨૫	Life's Struggle	"	નાતચ્ચુ સ્વામી (ખેયા, હિમાચલ)	૧-૮-૦

— ગાંધીજીના મહારાજના બુક દીપેડ, રતનાબીજી પૂર્વ નીચે; આમી રોડ, અમદાવાદ.